

ÖZƏL SAY

ایچینده کیلر:

- توفیق عوض اوغلو قولیبوین یاشامی ————— ۲
 فلسفی دوشونجه لریمین پوئتیک سطیرلرینده آدلی اؤیودنامه، نصیحتنامه اثری ————— ۴
 کودک یتیم ————— ۸۴
 کورپه قاقچین زولفییه ————— ۱۲۴
 حکایه لر ————— ۱۴۳
 ادبیات و اینجه صنعت حاقیندا فلسفی دوشونجه لر ————— ۱۵۸
 سئچیلیمیش اثرلر ————— ۱۷۰
 کیچیک یومورستیک ساتیریک شعرلر ————— ۲۲۰
 استعدادلی اقتصادچی عالیم و نفوذلو پداقوق ————— ۲۴۴
 تورکون تورکوسو ————— ۲۴۶
 ایضاحلی لوغتلر ————— ۲۴۸

تیراژ ۵۰۰۰ // **TİRAJ 5000**

ساتیلیمیر // **SATILMIR**

XUDAFƏRİN
ÖZƏL SAY 166

شماره مسلسل ۱۶۶ مرداد ۱۳۹۷ / اوزل سای / صفحه ۲۵۰
 مدیر مسئول ، سردبیر و صاحب امتیاز:

دکتر حسین شرقی دره جک سوی تورک

مدیر داخلی: علی محمد نیا

ائدیتور و خیرنگاران: رکسانا کافی، فرید ستاری فر، فیروز اسدی
 زمینه مجله:

فرهنگی، مسایل اجتماعی، تعلیمات عمومی، طنز و سرگرمی سالم
 روش مجله:

آموزشی، تحلیلی، خبری، اطلاع رسانی، پژوهشی

گستره توزیع: آذربایجانهای شرقی، غربی، اردبیل، تهران

آدرس چاپخانه: تهران چهار راه خانقاه پاساژ گوهری نسب چاپ ارسباران/پ ۳
 نشانی مجله تهران خیابان وصال شیرازی پلاک ۷ طبقه سوم واحد ۵
 تلفن: ۶۶۴۹۳۰۸۴ - 09192281916

نحوه ارسال مقاله:

تایپ شده بصورت **word** به ایمیل یا آدرس ماهنامه
 به زبانهای ترکی و فارسی جهت معرفی آثار دو جلد
 همراه با توضیح مناسب ارسال نمایید.

اشتراک ماهنامه: یک سال ۶۰۰۰۰ و شش ماه ۴۰۰۰۰
 هزار تومان به شماره کارت بانک تجارت
 ۶۲۷۳۵۳۳۰۱۰۳۸۸۷۰۷ به نام حسین شرقی دره
 جک واریز نمایید.

KHUDAFARIN

Cultural and social monthly magazin managing
Director concessioner and chief Editor: Dr. HÜSEYN
ŞHARQI DƏRƏCƏK (SOYTÜRK)
TİRAJ 5000

XUDAFƏRİN

Aylıq Elmi, İctimai, mədəni Dərgi
 Təsisçi və Baş Redaktor: Dr. HÜSEYN
 ŞƏRQİDƏRƏCƏK (SOYTÜRK)
 Özəl say 166-il-2018. Tehran. 15-Cİ İL
[https:// telegram.me/xudafarin](https://telegram.me/xudafarin)

khudafarin@yahoo.com

WWW.KHUDAFARIN.IR

توفیق عوض اوغلو قولىيئوین یاشامی (اوز گنجمیشی) TOFIQ (FƏRİD) QULİYEVİN ÜZGEÇMİŞİ

سی اوزره موهندیس-اقتصادچی، باش اقتصادچی، رئیسوبلیکا تحصیل ناظرلیگینده عالی تحصیل اوزره باش اینسپئکتور وظیفه سینده ایشله میشدیر. او، ۱۹۶۰-۱۹۶۳-جو ایلرده پلئخانوو آدینا موسکوا خالق تصروفاتی اینستیتوتونون «امگین اقتصادیاتى» کافئدراسی نین مقصدلی آسپیرانتی اولموشدور. آذربایجان تاریخینده او، «امگین اقتصادیاتى» اوزره آسپیرانتورایا داخل اولان بیرینجی گنج عالیم اولموشدور. آسپیرانتورا ایللرینده فعال علمی فعالیت گؤستریش و بیر نئچه آی اول دیسسرئتاسییا ایشینی کافئدرایا تقدیم ائتمیشدیر. ت.ع.قولىيئو ۲۸ یاشیندا (۱۹۶۳-جو ایل) نامیزدلیک، ۳۳ یاشیندا ایسه (۱۹۶۸-جی ایل) دوکتورلوق دیسسرئتاسیاسینی مودافیعه ائتمیشدیر. ۱۹۷۰-جی ایلدن ۴۴ ایلدیر کی، ینی پروفئسسوردور.او، فلسفه، سوسیولوگیا و سوسیال پسیکولوگیا علمینه سون درجه آلوده اولدوغو اوچون اقتصادى منافعلر پربولئمینی اؤزونون دوکتورلوق دیسسرئتاسیاسی نین موضوعوسو کیمی سئچمیشدیر. دوکتورلوق دیسسرئتاسیاسی نین مودافیعه سیندن بیر ایل اول اونون موسکوانین «Мысль» (میسئل) کیمی ان نوفدولو نشریاتیندا «سوسیالیزم جمعیتینده منافعلر پربولئمی» آدلی مونوقرافییاسی نشر ائدیلمیشدیر. همین کیتابا قدر موسکوا، لئنینقراد نشریاتلاریندا، عمومیتله کئچمیش س س ری (شوروی) نشریاتلاریندا بو موضوعیا آید آنجا ۲ کیچیک حجمده کیتابچالار درج ائدیلمیشدیر. اونا گؤره ده موسکوانین بیر چوخ گؤرکملى عالیملى ت.ع.قولىيئو بو پربولئم اوزره «پلونئر» (پیش آهنگ) حساب ائدیئرلر. یئری گلمیشکن قئید ائتمک لازیمدیر کی، بیر نئچه ایلدن سونرا - ۱۹۷۴-جو ایلده همین نشریات اونون «سوسیالیزمده امگین رءدوکسییاسی» آدلی مونوقرافییاسینی چاپ ائتمیشدیر.

موسکوانین «Знание» نشریاتى دا ت.ع. قولىيئوین اداره ائتمه ده سوسیال-پسیکلوزى موناسیبتلره حسر ائدیلمیش کیتابچاسینی بؤیوک تیراژلا (اون مین تیراژلا) چاپ ائتمیشدیر. اونون ۲۰۱۳-۲۰۱۴-جو ایلرده موسکوانین مرکزی نشریاتى «اکنونومیکا» دا «اقتصادى منطق» و «لیبرالیزمین بؤحرانی» آدلی مونوقرافییالاری چاپ

توفیق عوض اوغلو قولىيئو ۱۹۳۵-جی ایلده آغدام رایونو خیندیرستان بخشینین نین پاشابیلی کندینده آنادان اولموشدور. او، ۱۹۵۳-جو ایلده خیندیرئستان کند اورتا مکتبینی بیتیرمیش و همین ایل ک.مارکس آدینا آذربایجان دؤولت خالق تصروفاتی (کشاورزی) اینستیتوتوندا داخل اولموش و ۱۹۵۷-جی ایلده همین اینستیتوتون «صنایع نین اقتصادیاتى» اخیصاصی اوزره فرقلمه دیپلومو ايله بیتیرمیشدیر. اینستیتوتدا اوخویارکن اینستیتوت طلبه علمی جمعیتی نین صدری ایشله میشدیر. تحصیل ایللرینده علمی فعالیتینه گؤره س س ری عالی و اورتا اخیصاص تحصیل ناظری نین، عموم اتفاق لئنین کومونیست گنجلر اتفاقی مرکزی کومیتة سی نین ۱-جی کاتیبی نین ایمضاسی ايله دفعه لرله فخری فرمانلا تلطیف ائدیلمیشدیر. اینستیتوتدا اوخویارکن بیر سیرا علمی مقاله لر، کیچیک حکایه و شعرلر چاپ ائدیلمیشدیر.

ت.ع.قولىيئو اینستیتوتو بیتیردیکن سونرا آیری-آیری اداره و ناظرلیکرده صنایع موسسیسه لری نین لایحه لندیرلمه

۱۹عصر آذربایجان عالیملىرى و معاریفچىلىرى «وئكتور» بین الخالق علم مرکزی نین لایحه لری اوزره دیپلوما لایق گؤرولموشدور.

ت.ع.قولیئوین «تنظیملن بازار اقتصادیاتى» (روسجا) کیتابى ۲۰۰۰-جى ایلده بوداپئستده کئچیریلن کونفرانسیدا اینتئرنتته داخل اندیملیشدیر. بو کیتابا گؤره ت.قولیئو چین خالق رئیسپوبلیکاسی دؤولت کیتابخاناسی و آذربایجانداکی سفیرلیگی طرفیندن فخری فرمانلا موکافاتلاندیریلیمیشدیر. چین دیلینده یازیلیمیش بو دیپلومدا بئله بیر جومله واردیر: چین دؤولت کیتابخاناسینی علمی مدعالارلا زنگینلشدیردیگینه گؤره اونون ۱۹۶۷-۱۹۷۴-جو ایللرده موسکودا چاپ اولونان مونوقرافییالاری دونیانین ۸۰ اؤلکه سینده او جومله دن آیش (آمریکا)(آمریکا)، چین، آلمانیا و دیگر اؤلکه لرین کیتابخانالارینا گؤندریلمیشدیر. پروفئسسور ت.ع.قولیئوین رهبرلیگیله ۵۴ نامیزدلیک و بیر دوکتورلوق ایشی مودافیعه اولونموشدور. آیش (آمریکا)-ین هاروارد اونیورسیتئتی نین کیتابخاناسیندا ایندی ۴ مونوقرافیاسی واردیر. اونلار ۱۸۰-دان آرتیق ایستیناد ائدیلیمیشدیر.

او، کیف، وورونژ، تیفلیس و ایرواندا دوکتورلوق و نامیزدلیک دیسسئرتاسییالارینا اوپونئنتلیک(استاد مشاور) ائتمیشدیر. رئیسپوبلیکامیزدا و کئچمیش سوؤت رئیسپوبلیکالاریندا ۱۵۰-یه قدر نامیزدلیک و دوکتورلوق اوزره اؤتورئفئراتلار (پایانامه خلاصه لری) رای یازمیشدیر.

توفیق معلیم حاقیندا دئییلنلر

TOFIQ MÜƏLLİM HAQQINDA DEYİLƏNLƏR

۱. نریمان حسن زاده (خالق شاعیری)

هر بیر خالق، اؤلکه نین هم ده شخصین اؤزونون پوئتیک تاریخی اولور. جمعیتین اینکیشافی نین هر بیر مرحله سی و دؤورلرینده پوئتیک فیکیرلرده، هر بیر خالقین پوئتیک اوبرازیندا معین دییشیکلیکلر باش وئیر. پوئزییا و وارثیلیک همیشه یاناشی یاشامیش و بیر-بیرینی تاماملامیشدیر. ادبیاتدا وارثیلیک اونیکال فنئومئولوژی بیر ابدیلیکدیر. او جومله دن پوئزییادا وارثیلیک اؤزونو بیرینجی نؤوبه ده مئنئاللیقدا تظاهور ائتدیریر. بو معنادا ادبیاتدا مئنئاللیق اوبرازلی دئسک مودافیعه فونکسییاسینی یئرینه یئتیریر. بو

ائدیلیمیشدیر. او، هم ده «ادبیاتدا رئالیزم و مودئرنیزم»، «موسیقیلی اینجه صنعت ده بؤحران» آدلی کیتابچالارین مؤلیفیدیر.

ت.ع. قولیئوین بوندانباشقا موسکوانین(اکنونومیجیسیکی ناوکی)(اقتصاد علمی) «Экономические науки» «Вопросы экономики» (واپروسی اکنونومیکی) ژورناللاریندا و هابئله بیر سیرا علمی مجموعه لرده، عومومی اتیفاق علمی-پراکتیک کونفرانسلارلا باغلی مقاله و تئزیسلری درج ائدیلیمیشدیر. محض بوتون بونلارلا گؤره او، کئچمیش س س ری-ده اقتصادچیلار آراسیندا ((خصوصی اولاراق رئیسپوبلیکادان(جمهوری) کنار)) ان پوپولیار عالیم کیمی تانینمیشدیر.

ت.ع.قولیئو موسکودا آسپیرانتورادا اوخویارکن موسکوا ژورنالیسترلر ائوینده کورس قورتارمیش و ۲۸ یاشیندا س س ری ژورنالیسترلر اتفاقی نین عضوو اولموشدور. او همچنین بین الخالق اقتصادچیلار اتفاقی نین عضوو، سونرالار ایسه بین الخالق اقتصادچیلار اتفاقی ریاست هئیتی نین عضوو اولموشدور.

ت.ع.قولیئو اوزون ایللر بویو کئچمیش س س ری عالی و اورتا ایختیصاص تحصیلی ناظرلیگی نین علمی تکنیکی و علمی مئتودیکی شورالاری نین عضوو اولموشدور (سیاسی اقتصاد و امگین اقتصادیاتى علملری اوزره). بوندان باشقا او، سسری علملر آکادئمیاسی نین علمی پروبلملر اوزره بیر سیرا کومیسسییالاری نین دا عضوو اولموشدور. بوتون بونلارلا گؤره تصادوفی دئییلدیر کی، ۱۹۸۹-جو ایلده س س ری علملر آکادئمیاسی نین اقتصادیات بؤلمه سی و ریاست هئیتی اونو آذربایجان رئیسپوبلیکاسی علملر آکادئمیاسی نین حقیقی عضوولوگونه (آکادئمیکیگین) تؤوصیه ائتمیشدیر. ت.ع.قولیئوین علمی یارادیجیلیگی چوخجهتلی و گئنیش دیاپازونلودور. او، ۳۰ درسلیک، مونوقرافییا و کیتابچاسی درج ائدیلیمیشدیر. ۴۵۰-ه قدر قزئت و ژورنال مقاله لری نین مؤلیفیدیر. او، «امگین اقتصادیاتى»، «امگین علمی تشکیلی»، «اداره ائتمه نین اساسلاری»، «امگین سوسیولوگیاسی»، «مئنئجمئننن اساسلاری» کیمی درسلیکلرین مؤلیفیدیر. او، رئیسپوبلیکانین امکدار علم خادیمیدیر، «شؤهرت» مدالی ایله تلطیف ائدیلب. توفیق قولیئو همچنین «قیزیل قلم» موکافاتچیسیدیر. او، «خالقین نوفوذلو ضیالیسی» فخری دیپلومونا لایق گؤرولموشدور، رئیسپوبلیکادا ۱۰۰ نفر پئرسوندان بیریدیر،

تربییوی مئیللری، اونلارین کرئاتیولیگی، هارمونییا، اینسانلارین سیویل داورانیشلاری دومینانتلیق تشکیل اندیر. او، ادبیاتدا، او جومله دن پوئزییادا ائتیک و ائستتیک حاللارین بیر-بیرینه قارشى قویولماسینی، ائستتیکانین فئتیشیتلشدیریللمسینی، بایاغیلاشدیریللماسینی، ائستتیکانین مطلقلشدیریللمه سینی غیری-نورمال بیر حال کیمی قییمتلندیریر. پوئزییادا همچنین نسیره ادبی، بدییی دیرلر اونلارین یالنیز ائستتیکلیگی ایله، خصوصى اولراق بایاغیلیگی ایله محدودلاشمالیدیر. اهلیکئفلیک، وولقارلیق دئییل، ذکالیلیق، سیویللیک، منطیقی پوئتیکلیک رئال حیاتی آنلاما، بوتون بونلار پوئزیانین باشلیجا فونکسییاسی و وظیفه سیدیر. عئینی زاماندا پوئزییا سیاستدن، لووغالیقدا، لازیمسیر ائموسییالاردان آزاد اولمالیدیر. بو عئینی زاماندا هر بیر خالقین اؤز اؤلکه سی، وطنی ایله، اونون میللی منافعلریندن کناردا قالمالیدیر. توفیق قولییئوین شعرلری پرمیتو، عاغیلسیر ائموسییالارا، ریتوریکایا دئییل، اینسان قلبی نین حساسلیغینا، عاغیللی موحاکیمه سینه رئال و عئینی زاماندا ایدئال حقیقتین درک ائدیلمه سی، حیاتین تصویرى و اؤزونودرکئتمه یه دوغرو یؤنلیمیشدیر.

۲. جمیل علیوو (یازیچی، پوبلیسیست)

گؤرکملی ژورنالیست یازیچی، پوبلیسیست جمیل علیوو توفیق قولییئو ۲۰۰۸-جی ایلدیله هدیه کیمی گؤندردیگی "زمانه لرله اوز-اوزه" کیتابیندا اونون حاقیندا یازمیشدیر: "عؤمور یولوموزون اؤتن و ایندیکی یوزیللیگی نین اون ایللرینی گؤز اؤنونه گتیریلنده، سنین غیری-عادى سیمان منیم اوچون اصل اینسان لیاقتی ایله جانلانیر. بو اینسان زمانه لرى آیقلایب کئچن، قباحترلى صرف-نظر ائدن، هر شئین بوللوغو ایچینه دوشوب طاماهینا پهریز ساخلاماغي باجاران، حیاتینی علمه و اینسانیتیه صرف ائدن نادیر شخصیتلردندیر. بئله لرینی تاپماق اوچون الیچیراقلی گزمه لی اولورسان! نه یاخشى کی، سن وارسان و همیشه اولدوغو کیمی ایندی ده دوزلوکدن، پولاد ایراده دن، تمیز آذربایجانچیلیقدان سؤز دوشنده و یا قلم ایشله دنده بو نومونه چوخ کاریما گلیر. بونون اوچون ساغ اولون! وار اولون!"

یئری گلمیشکن قئید ائتمک لازیمدیر کی، جمیل علیوو "آذربایجان گنجلری" قزئی نین رئاكتورو اولان واختی

اؤز تصدیقینی توفیق قولییئوین شعرلرینده، علمی مودعالاریندا، "ادبیاتدا رئالیزم و مودئرنیزمی"، "موسیقیلی اینجه صنعتده بحران" کیمی مونوقرافییالاریندا اؤز عکسینی تاپمیشدیر. توفیق قولییئوین شعر و یومورئستیک-ساتیریک حکایه لرى نین باشلیجا خصوصیتی اونون فلسفی معاریفچیلیک و اونیکاللیغیندادیر. اونون شعرلرینده یالانچی ایللوزیيالار، مئیللر و ایدئولوژیلیک حاللاری دئمک اولار کی، یوخدور. پوئزیانین همیشه عنعنه وی دیرلری اولموش و اولماقدادیر. محض بو سببدن پوئزییا همیشه و ابدی اولراق اؤزونون کونستروکتیو کئیفیتینى ساخلاماقدا داوام ائتمیشدیر. سوسیاللیق و ائموسیوناللیق، اونلارین اینتئقراسییاسی پوئزیانین باشلیجا آتریوتلاریدیر. لاکین بو خاصه و علامتله پوئزییادا موختلیف قایدادا قییمتلندیریلیر. ت.ع. قولییئوین شعرلرینده ائتیکاتللیق پرینسیپی، اینسانلارین معنوی کامیللیگینه دوغرو تکمیللشمه سی نین

ساخلانیلیر. بو کیتابخانانین مرکزی وایدئئر کیتابخاناسی تشکیل اندیر. من واختیمین چوخ حیصه سینی بورادا کئچیریردیم. ماراقلانیدیم گۆره سن، هانسی آذربایجان عالیمیری نین اثرلری همین کیتابخانادا واردیر؟ نهنگ عالیم، گۆزل اینسان، دوستوم توفیق قولیئوین ۳ ایری جملی مونوقرافییاسینی اورادا گۆرندە چوخ سئویندیم و بیر آذربایجانلی کیمی غرور حسی کئچیردیم. دیرئکتورون یانینا گئتدیم، او، منی خوش اوزله قارشیلادی و سواللاریمایا جواب وئردی. دیرئکتور کرئستین جونسون دئدی کی، کیتابخانا دونیانین تانیمیش عالیمیری نین کیتابلارینی سیفاریشله آلیر. کرئستین جونسون دئدی کی، سیزین توفیق قولیئوین کیتابلاری تئز-تئز اوخونور، بو کیتابلار ان چوخ ایقتیباس، سیتات گتیریلن کیتابلار سیراسینا داخیلدر. معین اولوندو کی، یوواردیق شکلینده دئسک هر کیتابدان ۱۰۰-دن آرتیق ایقتیباس گتیریلیمیشدیر. یقین کی، ایندی ایقتیباسلارین، اشتاتلارین سایى داها دا آرتیمیشدیر. او، علاو ائتدی کی، بیز بونو ایلین آخیریندا و بعضا ده اورتاسیندا آپاردیغیمیز ایندئکساسییا واسیطه سی ایله معین اندیریک. اوچونجو ماراقلی جهت اوندان عیبارتدیر کی، کیتابخانانین «خبرلر» بوللئتنینده و ائلئکترون وئرسییادا همین کیتابلارین اینگیلیس دیلینده موکملل آنتوتاسییاسی وئریلمیشدیر. چونکی کیتابلار روس دیلینده یازیلیمیشدی».

زندگینامه توفیق(فرید) قلی اف فرزند عوض

توفیق قلی اف در سال ۱۹۳۵ در استان آغدام آذربایجان بخش فین در استان روستای پاشاییلی چشم به جهان گشود. ایشان در سال ۱۹۵۳ دیپلم خود را از مدرسه روستایی محل سکنت خود اخذ نموده و در همین سال وارد دانشکده کشاورزی، بنام کارل مارکس شد. در سال ۱۹۵۷ این دانشکده را با رشته اقتصاد صنایع به اتمام رساند. وقتی که او در دانشگاه دانشجو بود رئیس گرو جمعیت علمی دانشجویان نیز بود. ایشان به خاطر فعالیت‌های علمی که داشته است بارها و بارها لوح های تقدیر فراوانی از مرکز جوانان کمونیست شوروی سابق دریافت کرده بود. هنگامی که دانشجو بوده، یکسری مقالات علمی، حکایات و روایات کوتاه و شعر نیز به چاپ رسانده بود.

توفیق قلی اف بعد از اتمام تحصیلات دانشگاهی در بسیاری از ادارات و وزارتخانه ها بعنوان مهندس اقتصاد مشغول بکار شده بود. او بین سالهای ۱۹۶۰ و ۱۹۶۳ دانشجوی فوق لیسانس دانشگاه پله

طلبه توفیق قولیئوله دوستلوق علاقه سی ساخلامیشدیر. توفیق قولیئو ک.مارکس آدینا آذربایجان دؤولت خالق تصروفاتی اینستیتوتونون ایو کورسوندا اوخویارکن جمیل علیوو بیر نؤو رئیسکه گنده رک اونون او واختلار س س ری-ده یتگانه درسلیک اولان "سیاسی اقتصاد" درسلیگی نین آذربایجان دیلینه ترجمه سی حاقیندا اؤز فیکرینی رئاکتورا بیلدیرمیش و قزئت طلبه توفیق قولیئوین "سیاسی اقتصاد درسلیگی نین ترجمه سینده کی بعضی نوقصانلار" آدلی مقاله سی نین ۱۹ دئکابر ۱۹۵۷-جی ایلده چاپ ائتدیرمیشدیر. طلبه نین بئله بیر کیتابین ترجمه سی حاقیندا تنقیدی مقاله سی او دؤورده بؤیوک سئنساسسیایا سبب اولموشدور. ایندی توفیق قولیئو جمیل علیوو اولان صاف موناسیبتی نین خوش خاطیره لرله و هم ده اونون اولوموندن سونرا بؤیوک کدر حسی ایله خاطیرلاییر.

۳. پروفیسور یاقوب ممدوو

آذربایجان رئیسوبلیکاسی عالی سووئتی نین کئچمیش صدری، آذربایجان رئیسوبلیکاسی پرنزیدئنتی نین صلاحیتینی ایجرا ائدن یاقوب ممدوو اؤزونون "زمان و حیاتلا اوزبه وز" ایری جملی خاطیره لر کیتابینی توفیق قولیئو گؤندررکن اونون حاقیندا دئمیشدیر. "همیشه حاقین، عدالتین، تمیزلیگین، دوزگونلوگون یانیندا اولان، بو پرنسپلرین برقرار اولونماسی اوچون فداکارجاسینا یورولمادان مباریزه آپاران گؤرکملی عالیم، بؤیوک ضیالی، لیاقتلی، مرد اینسان توفیق موعلیمه درین حؤرمتم علامتی اولاراق مؤلیفدن." (۹ مارت ۲۰۱۱)

۴. پروفیسور کاظم عظیموو

گؤرکملی عالیم، فلسفه علملری دوکتورو، پروفیسور کاظم عظیموو توفیق قولیئوین «ادبیاتدا رئالیزم و مودئرنیزم پروبلملری» آدلی کیتابین اؤن سؤزونده یازیر: «۲۰۰۰-۲۰۰۱-جی ایللرده آبش (آمریکا)-دا دؤولت دئپارتمئنتی نین تحصیلین اینکیشافی پروگراممی اوزره علمی اعزامیتده اولدوم. اعزامیتیم هاوایی دؤولت اونیورسیتئتی (هونولولو شهری) و هاروارد اونیورسیتئتینده، جون کندی آدینا دؤولت اداره چیلیگی مکتبینه (کئمبریج شهری) کئچدی.

هاروارد اونیورسیتئتی نین کیتابخاناسی دونیانین ان بؤیوک کیتابخانالاریندان بیرى - هارری ائلکینس وایدئئر آدینا خاطیره کیتابخاناسیدیر. او اؤزونده ۱۰۰ کیتابخانانی بیرلشدیریر، بورادا اون میلیونلار جیلدن آرتیق کیتابلار

جانبه است. پروفسور قلی اف ۳۰ کتاب درسی نیز تدوین کرده است. تاکنون حدود ۴۵۰ مقاله از ایشان در روزنامه ها و محلات علمی به چاپ رسیده است ماریند اقتصاد کار، تشکیلات علمی کار، پایه های مدیریت و اداره کردن، جامعه شناسی کار، مقدمات مدیریت و سایر که اساساً این مقالات بصورت کتابهای درسی نیز با همین عناوین با حجم بیشتر به چاپ رسیده اند. او خادم علم کشور خود می باشد و با همین مدال نیز تظیف گردیده است. او جایزه قلم طلایی را نیز از آن خود نموده. در کنار همه اینها ایشان روشنفکر پرنفوذ مردم خود نیز بوده و دیپلم افتخاری این عنوان را نیز از آن خود کرده است. و ایشان یکی از ۱۰۰ شخصیت برتر کشور خود می باشد. او همچنین با لوح تقدیر مرکز علمی ویکتور نیز تظیف شده است.

کتاب تنظیم اقتصاد بازار به زبان روسی در سال ۲۰۰۰ در بوداپست در کنفرانسی به همین نام در اینترنت نشر گردیده است. به خاطر همین کتاب پروفسور قلی اف از طرف کتابخانه دولتی جمهوری خلق چین با لوح تقدیر تظیف شده است و در همین لوح تقدیر به زبان چینی نوشته شده است که دستاوردهای علمی این عالم گرانقدر بین سالهای ۱۹۶۷ الی ۱۹۷۴ که در این کتاب در شهر مسکو به چاپ رسیده است به ۸۰ کتابخانه جهان از جمله آمریکا، چین، آلمان فرستاده شده است. تاکنون ایشان استاد رآلینمای ۵۴ فوق لیسانس و یک دکتری بوده است. اکنون در دانشگاه هاروارد آمریکا ۴ کتاب درسی او موجود است. و بیش از ۱۸۰ بار به آثار او استاد شده است. او همچنین در کی اف اکراین و ورونژ، تفلیس، ایروان استاد و مشاور دانشجویان فوق لیسانس و دکتری بوده است. در کشور خود و دیگر جمهوریهای شوروی سابق تاکنون ۱۵۰ رأی برای دانشجویان فوق لیسانس و دکتری نوشته است.

سخنان مشاهیر آذربایجان در باره پروفسور توفیق قلی اف

نریمان حسن زاده (شاعر ملی) آفرینهای علمی هر کشور و هر ملت و هر شخصیتی تاریخ منظوم خود را دارد. در هر مرحله ای از تاریخ و در دورانهای مختلف در تفکر منظوم هر ملت نقشهای منظوم متغیر بوجود می آید. شعر و وراثت همیشه مساوی با همدیگر حرکت کرده و مکمل همدیگر شده اند. وراثت ادبی خود نیز وراثت فنونولوژی یک ابدیت است. بنابراین نیز وراثت ادبی در مرحله اول خود را در اندوخته های فرهنگی یک ملت نشان می دهد. اگرچه اینطور بگویم در ادبیات پابندی به نقشهای فرهنگی نهاده شده در اصل دفاع کرینده کارکردها نیز می باشد. این تأیید در ادعاهای علمی و دستاوردهای پژوهی توفیق قلی اف در آثارش هماریند مدرنیزم و رئالیسم در ادبیات و بحران در هنر موسیقی

خان اف مسکو بود. او اولین کسی بود که در تاریخ علم اقتصاد آذربایجان در رشته اقتصاد کار درجه دکتری فلسفه دریافت کرده بود. او در دوران تحصیل فوق لیسانس خود فعالیتهای علمی گسترده ای داشته و پایان نامه کارشناسی ارشد خود را چندین مالی جلوتر از زمان تعیین شده ارائه نموده بود. ایشان در ۲۸ سالگی فوق لیسانس و ۳۳ سالگی دکتری خود را دریافت نموده بود. و سال ۱۹۷۰ یعنی بمدت ۴۴ سال است که پروفسور می باشد. ایشان علاقه وافری به جامعه شناسی و روانشناسی اجتماعی داشته و بخاطر همین نیز موضوع دکترای خویش را در همین رابطه دفاع کرده است. یکسال قبل از اینکه از دکترای خود دفاع کند مقاله ای تحت عنوان مشکلات معنای در جمعیت سوسیالیست در نشریه میسل مسکو به چاپ رسانده بود. بطور کلی تا تاریخ نشر این کتابچه هیچ نوع کتابی یا مقاله ای به این نام در شوروی چاپ نشده بودو برای همین نیز دانشمندان این علم در شوروی توفیق را پیش آیینگ این علم به حساب می آوردند. جالب است که در سال ۱۹۷۴ یک اثر دیگر او بنام تدوین اهمیت کار در سوسیالیسم در نشریات ایزنانی مسکو به چاپ رساند. و کتاب دیگر او در زمینه نحو اداره کردن و جنبه های روانشناسی اجتماعی آن و کتاب دیگر او در زمینه نحو اداره کردن و جنبه های روانشناسی اجتماعی آن با تیراژ ده هزار نسخه به چاپ رسید. در سال ۲۰۱۳ و ۲۰۱۴ دو کتاب مهم او در انتشاراتی انیکای مسکو به نامهای منطق اقتصادی و بحران لیبرالیسم به چاپ رسیدند. او همچنین مولف کتابهای مدرنیزم و رئالیست در ادبیات و بحران در هنر موسیقی به چاپ رسانده است. پروفسور قلی اف علاوه بر این مولف مقالات علمی و مجموعه های پژوهی در مجلات علمی ماریند واپروسی انکومیکی و انکومیک چیسکی ناووی مسکو به چاپ رسانده است که اکثر این مقالات در کنفرانسهای علمی، در جای جای مختلف شوروی سابق بیان گردیده بودند. بنابراین دلایل مستحکم ایشان در میان عاملان اقتصادی شوروی سابق از شهرت خاصی برخوردار بوده است.

توفیق قلی اف در دوران دانشجویی کارشناسی ارشد خود در شهر مسکو در کلاسهای روزنامه نگاری شرکت کرده و در ۲۸ سالگی عضو جامعه خبرنگاران شوروی بوده است. او همچنین عضو انجمن اقتصاددانان بین المللی نیز می باشد حتی عضو هیئت رئیسه این انجمن نیز بوده است.

پروفسور قلی اف سالهای مدیدی در شورای علمی و تکنیکی و تحصیلی وزارت تحصیل شوروی سابق فعالیت داشته است. او همچنین عضو آکادمیهای علوم شوروی سابق بوده بنابراین در سال ۱۹۸۹ این آکادمیها او را به بخش اقتصاد آکادمیهای علوم آذربایجان معرفی کرده و خواستار عضویت او در آنجا گردیده است. آفرینشهای علمی و دستاوردهای پژوهی او بسیار دقیق و همه

هستی، عمر فقط از درستی دم زدی و بودی، اکنون نیز باش با اراده پولادین، وقتی از آذربایجانیت سخن به میان می آید این نمونه زیاد به کارم می آید. برای همین زنده باد و جاودانه باشی زیرا تو نمونه کامل آذربایجانیت هستی. لازم به ذکر است که وقتی جمیل علی اف نویسنده روزنامه گنج های آذربایجان یعنی جوانان آذربایجان بود با توفیق رابطه مستحکم دوستی داشته است.

۳- پروفیسور یعقوب محمد اف

یعقوب محمد اف رئیس مجلس پیشین آذربایجان و جانشین پیشین ریاست جمهوری آذربایجان وقتی کتاب حجیم خود بنام «تقابل زمان و زندگی» را به توفیق قلی اف ارسال داشته درباره او نوشته بود همیشه در کنار حق، عدالت و درستی و پاکی ایستادی. کسی که درستکاری پیشه اوست و با کجی ها به مبارزه برمی خیزد. روشنفکر با ارزش هستی شما مرد واقعی و معلم شایسته ای هستی که نویسنده این کتاب به شما حرمت شایانی دارد. «۹ مارس ۲۰۱۱»

۴- پروفیسور کاظم، عظیم اف (دکتر فلسفه)

او در مقدمه کتاب مدرنیسم و رئالیسم در ادبیات توفیق قلی اف می نویسد: در سالهای ۲۰۰۰ و ۲۰۰۱ به دیپارتمان تحصیل آمریکا اعزام شدم. اعزامیت من در شهر هاوایی دانشگاه جان کندی و دانشگاه هاروارد بود. کتابخانه دانشگاه هاروارد یکی از بزرگترین کتابخانه های دنیاست. در این کتابخانه مرکزی بنام هارری ائکینس وایدنبر که بخاطر همین عالم است وجود دارد. در داخل این مرکز صد کتابخانه تجمیع شده است. بیش از ده میلیون کتاب در اینجا موجود است. مرکز همه این کتابخانه ها وایدنبر است. بیشتر اوقات خود را در اینجا سپری کردم. برایم جالب بود که بینم کدام آذربایجانی اینجا کتاب دارد. عالم بزرگوار و دوست عزیزم انسان وارسته در اینجا ۳ کتاب حجیم داشت. من از دیدن آنها خوشحال شدم. و احساس غرور کردم. پیش رئیس رفتیم.

ایشان با روی خوش مرا پذیرا شدند و به سئوالاتین جواب دادند. رئیس کریستین جونسون گفتند که این کتابخانه دانشمندان سرشناس جهان را شناسایی کرده و کتابهای آنها را سفارش داده و می خرد. ایشان به من گفت که کتاب های توفیق قلی اف خواربند های زیادی دارد. این کتابها از آن نوع کتابهاست که بیشتر به عنوان منبع ع به آن استاد می شود. و سرجمع از هر کدام از کتابها بیش از ۱۰۰ بار به صورت منبع ع استاد شده بود. البته تاکنون مراجعت ها زیاده تر هم شده است. زیرا این گفته اواسط سال را تأیید می کند. جالب تر آن که در بولتن خبری کتابخانه خلاصه مفصلی از سه کتاب استاد آورده شده بود. چون کتاب به زبان روسی نگارش شده بود.

مشهود می باشد. اشعار طنز و حکایتهای ساتیریک او که در عمق اندیشه فلسفی و فرهنگی او نقشینه بر نهاد گردیده است. بطور قطع می توان گفت در آفریده های ادبی او کششهای ایدئولوژیکی و صحنه های دروغ آفرینی وجود ندارد. زیرا در آفریده های او اساس بر پیش زمینه های فرهنگی ملت خود است. بنابراین منظومات یک ملت همیشه جاودانگی خود را با کیفیت بسیار بالا محفوظ می دارد. سرفصل ادبیات منظوم خلقی بودن و هیجانات برانگیزی آن است. در اشعار توفیق قلی اف رعایت اخلاقیات و نگرش معنوی به انسان و تکامل و سیر تکامل انسانی از بُعد تربیتی مورد اهمیت قرار می گیرد. و هارمونی مجموع اینها می شود گفت که راهبرد اصلی را تشکیل می دهد که شکل دهنده شخصیت افراد است. او از تقابل و تعارض اخلاق و ضدیت در آفریده هایش جلوگیری می کند. از تجردگرایی در ادبیات می گریزد. زیباشناختی صرف را نمی پذیرد چون به تنهایی زیباشناختی موضوع کاری کاری از پیش نمی برد لیکن اخلاق و زیباشناختی را بصورت پارالل قبول دارد. ارزش های ادبی - اخلاقی و زیبایی یک اثر باید در مجموع باشد. زیرا لایبالی را باید کناری گذاشت و به سراغ عقل و منطق باید رفت. او واقعیت های زندگی روزمره را درک می کند و اعتقاد دارد که ادبیات و بخصوص ادبیات منظوم باید از آن بعنوان منطق مدنیت در قابل منطق پوئیتیک بهره برد و سود دهد. در عین حال ادبیات توفیق از پرگویی سیاسی نیز بیزار است. آنچه در آفرینش های ادبی او نهادینه و بطنی است معنای مردم خود توأم با فرهنگ اصیل که دستاورد سالیان دراز مردم خود است می باشد. او در زمینه دروغلای روزمره و زیبا ستایشی و ریا چیزی نمی نویسد. او حساسیت قلبی را درک می کند و محاکمه عقلی ارائه می دهد. تصویر حیات و زندگی واقعی را در تصویر اشعاری خود جان می بخشد. خواربند خود را به درک خویش یا بعبارتی بازگشت به خود و جستجو و خودآگاهی درونی سوق می دهد. درک حقیقت اصل آفریده ادبی توفیق قلی اف می باشد.

۲- جمیل علی اف (نویسنده)

نویسنده و روزنامه نگار مشهور در ابتدای کتاب خود بنام «چالش دوران» که برای استاد توفیق قلی اف فرستاده بود راجع به توفیق چنین نگاشته بود: وقتی که اوایل ده قرن پیش و قرن حاضر عمر خود را مرور می کنم. چهره غیرعادی تو در عقل من تصور انسان کامل است. انسانی که پاکی را می داند، پرهیز اخلاقی دارد. از چیزی به خاطر منافع خود نمی گذرد که دیگران متضرر شوند. در یک کلام کسی که بر نفس غلبه دارد در مقابل چشمانم جان می گیرد. او شمائید. راستی توفیق از شخصیت های نادر این سرزمین است که باید با چراغ در شهر به دنبالش گشت. چه خوب است که

فلسفی دوشونجه لریمین پوئیک سطرلرینده آدلی اؤیودنامه، نصیحتنامه اثری

FƏLSƏFİ DÜŞÜNCƏLƏRİMİN POETİK SƏTİRLƏRİ ADLI ÖYÜDNAMƏ VƏ NƏSİHƏTNAMƏ ƏSƏRİ

دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

Dr.HÜSEYN ŞƏRQİDƏRƏCƏK (SOYTÜRK)

اولماز. چونکی اصلینده اینسان و طبیعت اؤزو دوشونجه نین پوئیک یادداشیدیر. اینسانین دوشونجه سی اولدوغو کیمی وطنین و یوردون دا اوز دوشونجه روحو واردير. بونا گۆره ده میللی دوشونجه دن دوغان پوئیزیا عومومبشری یادداشی اؤزونده احتیوا ائدیر کی، ثابتلیگین، تاملیلیگین و بشرین ایلاهییدن اینسانلیغا اوزانان عکس-صداسی اولسون.

زaman اینسانلاری آغاج کیمی قوپاریر

بو دونیادان او دونیا یا آپاریر.

اینسان وارلیغی، اونون دوشونجه یادداشی زامانلا روحو جیسیمدن آیریلما سینا محل قویمادان اؤز زوالسیزلیغینی خالقین دوشونجه یادداشی نین روحوندا قوروور. چونکی دوشونجه تانری تۇحفه سیدیر. میللی دوشونجه اینساندا سخاوت و محبت پاییدیر. اونون بیرلشدیریجی و قوروووجو گوجو واردير. توفیق موعلیم اؤز دوشونجه روحوندا آغری و آجیلاری یاشایاراق اونو کلاملاشدیریر. او اینسانلیغین زوالا اوغراماسیندان نیگاراندی.

پیس سؤز ندن تئز یاییلیر،

هامییا سیرایت ائدیر؟

هر جای دانیشماق بعضیلرینده عادت اولوب،

اخلاق و اونون نورمالاری نین پوزولماسی شاعیرین روحونو مایوس ائدیر، بعضن روحو آغرییر، روحونون درینلیگینده ساغالماز یارا آچیر. او ایسه آغریلاری نین سیزلیتیسینی پوئیک سطرلرینده ساکتلشدیرمه یه چالیشیر. ویجدانی نین کیریمه ین هایقیرتیلارینا سرحدسیز وطن مستویده، توپراق و اینسانین میثالیندا ایظهار فضاسی آختاریر. او سویداشلاری نین چکدیگی آجی و آغریلاری اینیکاس ائدیر. قاراباغ مؤوضوسو همیشه اونون پوئیزیاسی نین گۆینه ین یئریدی. یورد ایتکیسی شخصی ایتکیلرینه قاریشاراق دوشونجه لری نین یانغیلاری نین کؤزرتیلرینی کاغیز اوزرینده سطرلره سپیر. مؤحتشم اوردو آپرئل دیویشلرینده کیکیمی قوروسون وطنی، یوردو.آپرئل دؤیوشلری قلبینده اؤزونه یووا قوردو. مؤوضویا اومیدله، تحسینله یاناشان وطنپرور وطنداش، میللی آجیمیز اولان قاراباغ ایتکیسینی بدیی و پوئیک تفککوردنه جانلی و

فلسفه دوشونجه لشنده پوئیک روح یادداشلا بیرلشنده میللی چالارلارلا بویانیب بزننده بیر میلتین یوز ایللر یاشادیغی دوغو و سئوینجی، هم ده کدرله بیر یئرده عقلین گیزلین ساخلانجیندا زامانین آخاری ایله اولوسون حافظه یه چئوریلیر. اونا گۆره کی دوشونجه لریمیزین یادداشی زامانین کانالیندا آخارکن جیلانلیر و مودیرکلیک زیروه سینه چاتیر. زaman کنچسه ده، روح اونونلا یاشاماغا داوام ائدیر. دوشونجه و یارادیجیلیق روحون اؤلمزلیگینده همیشه وار اولور. دوشونجه یادداشین پوئیک سطرلرینده کامیللشه-کامیللشه ابدی یاشاماغا دوغرو یؤنله رک گئدیر.

کؤنول خوشلوغو بعضن اولور کؤنول بوشلوغو.

ندن اولور کؤنول بوشلوغو؟

ندن اولور کؤنول خوشلوغو؟

گۆرونور عالیمین پوئیک دوشونجه سینده اورکدن گلن بیر سس و گوج اونون یارادیجیلیغینی قورووور و یؤن وئیر. اینسان سئوگیسیندن محروم اولان یارادیجیلیق آیاق آچیب یئریسه ده چوخ اوزاقلارا گئده بیلیمیر. روح کؤنولون خوشلوغوندان نییه خوش و نییه مایوس اولور؟

هر قلبین اؤز سؤزو وار،

هر قلبین اؤز گؤزو وار.

توفیق موعلیم اینسانین تقدیر آخینتیسینا قاپالی باخماسینا قارشى اولاراق قودرتلی اینسانین اؤز یولونو دوغرو سئچمینده گۆرور. باخمایاراق کی، اینسانین اوزرینه چوخ چتینلیکلر دوشه بیلر، آنجاق میثدانی عدالتسیزلییه و قفلته بوراخماق

چیچکلنمه سی یۆنۆنده گۆره رک آیدین صاباحلارین
شفقینی پوئتیک سطیرلرده موژدله ییر.

دئییرلر کیمسه سیزلرین الینده ایختییار اولمور،
ایختییاری اولمایانلارسا بختییار اولمور.

آما هر بیر حالین اۆز ملاحظتی وار،

کیمسه سیزلرین اۆلکه سینده صداقتی وار.

منفور ظالیملره مئیدان اوخویارقا بیر گون کیمسه سیزلرین

ده بختییار اولاجاغی نین موژده سینی
وئریر، اونلارا هاوادار اولور. یاخشی نین
پیسه قالیب گله جگینه اینانیر. شاعیر
دوزو - دوز کیمی دئدینده ده یئنه
شوشا عقلیندن گئچیر. باهارین
شوشاسیز نئجه گلیب کئچمه سیندن
غوصه لیر.

توفیق فرید بوتون وطن یانغیسی ایله
یاناشی معنن تمیزلیگی ده اینسانلارا
تؤوصیه ائدیر.

قانمازلیق ذکایا، قافایا قصددیر.

اینسانلار!! قانماز اولما یین، داها بسدی.

ننددی قانمازلیق اۆزو ده اینساندا بیر آمال،
بیر هوسدی.

توفیق فرید بو مقصدله دوغو و
دوشونجه لرینی، اۆز سؤز خزینه سینی،
یعنی کیتابلارینی اۆلکه داخیلینده، هم
ده اۆلکه خاريجینده نشر ائتدیره رک
اینسانلیغین حاق سسی اولماغا
عزمکارلیق گؤستریر. اونون کیتابلاری، او
جومله دن " وطن عشقی "، " باباسیز
جوجوق " تورکیه ده ایستانبول
تورکجه سینده، تهراندا ایسه "
همشهری گدای من " دیگر شعر و
حکایه لر فارسجا و تورکجه نشر
ائدیلیمیشدیر. اونون اثرلری بیزیم
یایملا دیغیمیز خدافرین درگیسینده ده
داواملی نشر اولونماقدادیر. مینلرله

اوخوسوسو اولان توفیق موعلیمین بو یئنی کیتابی نین دا
اوغورلو اولاجاغینی تانیردان تمننا ائدیرم.

تهران ۲۰۱۸

همیشه یاددا قالان حقیقت کیمی قورویور و اونو اونوماغا
ایجازه وئرمیر.

توفیق موعلیمین یارادیجیلیق فعالیتی نین اساس قایه سی
اونون شخصیتینده ایفاده اولونان پوئتیک روحوندادی. بو
اوزندیر کی، اونون اثرلری نین روحو و ماهیتی دوغرودان
دوغرویا عدالتین و حقیقتین ایضاحی و ایظهاریدیر. شاعیرین
دوشونجه سینده فانتازیالار هئچ ده گۆیلرده گزمیر، یئرده

PROF. TOFIQ FƏRİD QULİYEV

FƏLSƏFİ DÜŞÜNCƏLƏRİMİN POETİK SƏTİRLƏRİ

TEHRAN 2018

مؤحکم آددیملارلا عدالتین جارچیسی اولور. اونون
میصراعلاری نین یولو قاراباغدان، آغدامان، شوشادان،
خانکندینده اثرمنی ظولموندن پارچالانان اورگیندن، یعنی،
خوجالیدان کئچیب گلیر. ائله بیل ایچیمیزین آغریسینی
دویارقا میصراعلانییر شعرلری. بونولا یاناشی او اومیدلریمیزی

فلسفى دوشونجه لريم پوئىك سطر لريمده

كۆنول خوشلۇغو بعضا اولور كۆنول بوشلۇغو.

ندن اولور كۆنول بوشلۇغو؟

ندن اولور كۆنول خوشلۇغو؟

هر قلىبن اۆز سۆزو وار.

هر قلىبن اۆز گۆزو وار.

بىرى اولور مرهمتلى، ووقارلى،

او بىرى جىلىز، قلىبى دارلى.

بىرى شاختالى، بىرى يازلى

بىرى توخ، او بىرىسى گۆزو آجلى

بىرى قورخاق، او بىرى متين

بىرى يوشماق، او بىرى چتين.

اونلاردان بىرى يارادير كۆنول خوشلۇغو

او بىرىسى - كۆنول بوشلۇغو.

زامان اينسانلارى آجاق كىمى قوپارير

بو دونيادان او دونيايا آپارير.

بونو اندير هردن بيردن يا دا قفلتن، بيردن

سوروشمور بونو كىمسە دن، كىمدن

ياخينلار آغلايير، ساچينى يولور

دونن دىرى اولان، بو گون افسانه اولور.

دونيا اۆزو درد الينده، چونكى لنگر وورور

سوپئر دۆولترلر فعلينده.

سوپئر اوليقارخلار(اليگارشيستلر) اوتوروبلار دونيانين

بئلينده.

اونلار دانيشيرلار يئكه-يئكه،

سوخوبلار آداملارين بوغازينا زهرلى تيكه.

اكولوژی كورلانيير، دونيا اۆزو ده قم الينده.

چونكى آتوم وار سوپئرلرين الينده.

دئين يوخدور، آى سوپئر،

آتومدان دانيشما بير ده.

اۆزون گئچ-تئز دوشرسن درده.

دوستوم، رنگين پاييز يارپاغى

تك ساراليب سولاندا،

گۆزلىرين قم-غوصه دن دولاندا

كۆورك حيسلرين سانكى،

منيم قوناغيم اولدو.

دئه، نندن احوالين بئله اولدو؟

پيس سۆز نندن تئز ياييلىر، اندير هامىيا سيرايت.

هرجايى دانيشماق بعضيلرينده اولوب بير عادت.

بو عودور آداملارى،قالمير اونلاردا طاقت.

بعضا ده اويادير، تاثير اندير سبىكارا

بو معنادا لازيم اولور، گلير كارا.

دوستوم، لاييقتسيز سۆز دئسم گتيرمه ديله.

بونو دئميشم ائله-بئله قلىبن گوله-گوله.

دئمه ميشم بيله-بيله

خوش سۆزلىريم سنه قوربان، بير ده ائله.

منه بىرى دئير هله واخت وار

” ياز، يارات ” بير آز دا اوجال.

او بىرىسى دئير: ” قوجالميسان،

خوش، لياقتلى عؤمورله قوجال ” .

دوزگون دئيرلر، يازماليام

بلكه عؤمور وئرمه دى ماجال.

همكارى يوخلاييجى يولداشينا دئدى:

يوخلامانى وور قولتوغونا، ايشلرى بيرتهر ائيله.

مودير سوروشاندا، ” هر شئى قايداسيندادير ”

- سؤيله اۆزونو آپار سانكى تميز، ملك،

آما اونوتما بو ايشده لازيمدير،

هم ده ساختاليق، كلک.

يوخلاييجى: بونو ائده بيليرم،

بلكه سنى يوخلامايا گؤنده رك؟

سندە وار، منده يوخدور كلک.

جاناوارلارين اولماسايدى مؤحكىم، ايتى ديش.

قويونلارى دىرى-دىرى پارچالاماقلا

يئمك اولمازدى اونون ورديشى.

بعضا اينسانلارين دا اولور

ساغلاملىغىنى، عۇمرونو يىتمە.

ناشوكور اولوب " ئالە نىيە بئەلە اولدو " دئەمە.

صبيرلى اول، كىم يىيىر، يىسىن،

سن اۋزون كاسىيلارلىن مالينى يىتمە.

گزيب دولانسام دا يئر اوزونو، دونيانى

شوو بيزنئىسدە تاپا بىلمە ديم

موغامداكى معنانى.

شوودا گوردوم ايكيلى معنانى

شوبهه لى، اۋترى سئوگى موعمانى

گوردوم بوردا سئوگى هيچرانى.

فقيره، كيمسه سيزه ظولم ائندىن

اغير اولار الله طرفىندن جزاسى.

خسته لنر، گونو-گوندىن آرتار هئى آرتار بلاسى.

توفيق فرىد دئە، كيمسه سيزه، يىتيمه

بادالاق وورماغىن وارمى معناسى؟

كىمه خوش گلмир يىتيمىن،

كىمسه سيزىن هاراسى؟

نه عئيبى وار كى، يوخدور اونون پاراسى

بلكه چؤكوبدو آغلاماقد،

سيزلاماقدان گؤزلىرى نين قاراسى؟

پاراسى اولمايانا مين دوللار

گؤرسنر سانكى افسانه.

ندن ايمكانلىلار ايمكانسىزلار

اولوبدور بئەلە بيگانه؟

قوى كاسىيلار، آهيل قادينلار دا

قىدالانسىنلار، بطىندە كى كؤريه لر

دوغولاندا اولسونلار، گلسىنلر جانە.

ايسترديم اينسانلاردا خوش گونلر گلسىن

يئردن، گؤيدن، سمالاردان.

تلاتومده قالماسىن بيزيم بشر

آتومدان حتى، بير آن.

اولماسىن مؤخت، اوزوموزه گولسون

ايندىكى حال، گله جك، دؤوران.

قالماسىن كيمىنسە قاپىسى باغلى

اولماسىن اينسانلارلىن قلىبى داغلى.

آدام وار كى، ايسته مز سىريرىنى ائتسىن

عالمه بيان.

آما ايرىنچ داورانىشى ايله

بونو اۋزو ائدير، اينان.

آلوترچييه، اوليقارخا دوللار گؤزلىدى

ضىالييا، عالمه كىتاب، قلم ازلىدى

سئونلره هردن بير هيچران اۋزلىدى

سئودا اولسا، قم اولماسا،

بو هاميسىندان ازلىدى.

توفيق فرىدين يازدىقلارى هم شعيردير، هم ده قزلىدى.

حالالليغىن دا هارامليغىن دا

اۋز حددى اولور.

بيرىنكى كىسه سى يارىمچىق،

او بيرىنكى دولو اولور.

بيرى يومورتادان يون قيرخير،

او بيرى بير آز اينصافلى اولور.

بيرى لوتفه گليب رحم ائيله يير،

او بيرىسى دىلى نين اوجوندا

هئى " دوللار " سؤيله يير.

غريبه ايشلىرى وار هر دؤورانين

تره سى، كؤهنه سى وار هر آئين.

بو گون اولان حؤكم صاحيى، آزاد

صباح اولا بيلر ايشلىرى برباد.

آغلایار، سيزلايار ائيلر فریاد

گيلئيلنر ائدر دادى-بيداد.

دوستوم اولجه جاوانلىق ائله دى،

ايشلىرى برباد ائله دى.

زمانه دن گيلئيلندى، داد ائله دى.

سونرالار چالیشدى، اوخودو،

اۋزونه بير شرفلى آد ائله دى.

والیدئینلرینی اونوتمادی،
اونلاری همیشه یاد ائله دی.

هامینین عئینی اولا بیلیمیر گئرچک ایمکانی
بو دئمک دئییلدیر کی،

دیدمه لیدیر اینسان-اینسانی.

توفیق فرید، دئه هامی نین ایمکانی هانی؟

نادان مجلسینده حکمتلی سؤز ده

اورواتدان، حؤرمتمدن دوشر.

ازلدن بئله عنعنه یارادیب بیزیم بشر.

ئیلییم کی، ضیالی سؤزو نادانا یئتیشمز.

یئتیشسه ده دئییلنلری قبول ائتمز، ائشیتمز.

دئییرلر سئوگیلی جانانلار

اولورلار درد آلانلار.

آما بعضا ده اولورلار سئودیکلرینی

درده سالانلار.

بوندان ناراحات اولور دوستلار،

یغرده قالانلار.

اولورمو قاداسینی آلانلار؟

سئوگیده اولا بیلیر یالانلار.

دوشنده خوجالی نین ظولمو یادیم

یازیغیم گلیر اونلارین فریادینا.

دانلیییرام اؤزو-اؤزومو،

گله بیلمه دیم اونلارین دادینا.

بو سبیدن غضبله نیرم

اؤز پروفیسور، علمی آدیما.

دوستونا سایغیلی اول، اینجیتمه اونو.

یوخسا حؤرمتمدن دوشرسن اونون یانیندا.

قفلتن زامانین بیر آنیندا

سونرا پئشمانچیلیق چکرسن اونون یانیندا.

اینسانلارا آجدیم اورگیمی

خوش رفتاریم ایله.

ایسته دیم اونلار دا منیم کیمی

گله شیرین دیله.

بونو ائتدیم دوستلوغون

قدیر-قییمتینی بیله-بیله،

قلبن سئوینجک، گوله-گوله.

من نه بیلیم کی، بو حیسسلر برباد اولاجاق.

اینجه دوغولارا باشقا بیر آد اولاجاق.

اینسان ازلدن وورغوندور

غریبه لییه، حئیرته.

بعضا ده قلم قاشا، قامته.

آز مئیلیلیدیر صمیمیته، غئیرته.

بو دا بعضا ضرر گتیریر

اینسانلارا، جمعیهته، میلته.

اینسان، جمعیت اولان یئرده دردی-قم اولماسا اولماز.

آما درک ائدک کی، چمنلییه سو وئرسن

گول-چیچک سارالیب سولماز.

مهربانچیلیق اولسا،

نه آرواد، نه ده کیشی ائویندن قوولماز.

یامان سورعتله گئدیر دؤورون گردیشی،

خیردالانیر دونیا.

بؤیوک دؤولترلرین کیچیک دؤولترلره

آرتیر موناقیشه لی ایشی.

آتومدان توتوموش هر ایشه قدر

آپاریر نظارتی، تشویشی

توفیق فرید، سانکی اونلارین

بوندان باشقا یوخدور ایشی.

ظالیم، نییه اینسانلارا حالالی هارام ائيله دین؟

اؤزونسه هارامی حالال ائيله دین؟

قویمادین دانیشماغا، اینسانلاری

کار ائيله دین، لال ائيله دین.

پیسره نومونه، میثال ائيله دین.

اونلاری آلچالماغا، موتولشمه یه

وادار ائيله دین.

قلبی گئنیشلری، قلبی دار ائيله دین.

بعضا ده اؤزونه اغیار ائيله دین.

دئدیم زمانه آیه بیلمز قامتیمی

بلکه، دیشیه بیلر حیاتدا ایستیقامتیمی

دوزدور، یوخاریلاردا ساخلامادیلار حۆرمیتی.

من ایسه ساخلادیم غورورومو، قامیتی،

اوسته لیک ده سوسیال یۆنوملو فلسفی ایستیقامیتی.

آخی، نه اوچون چکمه لییم کیمینسه

نازینی، گۆتورمه لییم میننتینی؟

اونسوز دا قیریبلار کۆنلوم شوشه سینی،

آز چکمه میشم بعضیلرین اندیشه سینی.

آما قوروموش آغاچ اولمادیم،

کسه بیلمه دیلر کۆتویومون ریشه سینی.

گۆتوره بیلمه دیلر علمیمین نیشانه سینی.

دئییرلر: مجنون لئیلی نین الیندن

اولدو سرسری، هم ده دلی.

آما دئمیرلر بلکه مجنون لئیلینی

ایینی سینایا قیسقاندیغینا گۆره اولوب دلی؟

آما یئنه ده لئیلی-مجنون عشقی

اولدو محبت هئیکه لی

ایندی ده اولور موعاصیر لئیلی، مجنون،

ابن سینا اندیشه سی

سینیر، تۆکولور گنجلرین جلب شوشه سی

اولمور بعضا یاتماغا کیچجیک گوشه سی.

بیر گنج عالیم دوستوم ایشلرینی قوردو

دوبه-دوز، روان

چالیشدی علم یولوندا هر آن

آما بیر شئی آلینمادی،

چونکی ایندی دییشیب زامان.

ایندی او، اۆزونه بخت آختاریر

اۆزونه "بۆیوکلرین" ۷۰ یاشیندا

قوهومونو ائتدی گلین.

دئدی آدمالار: ۷۰ یاشلی گلی نین تویونا گلین.

بئله لیکله، گنجین بختی تاریدی

"گلین" ایشه دوزلندی نوه سی بویدا ار-اوغلانی.

آرخاسیز "نوه نین" آرخالی اولدو اطرافی، هر یانی.

کنفوملار (اهل کیف) چکنده کئفچیل دمینی

من چکدیم قاراباغین، دونیانین قمینی

آختارمادیم بختیمی، "دایی"، "امینی"

آما حسابا آلدیم باشقالارین

یغیلان هارام پوللاری نین جمعینی.

بیر ایقتیصادچی کیمی دهشته گلدیم

بو دا دوباره آرتیردی قمیمی

قلبیمده بو حالی اۆز-اۆزومه ایظه ائله دیم.

آما اهلی-جاھانا بیلدیرمگی

توفیق فرید اۆزومه آر ائله دیم

گۆرنده گۆزل قیز اویویوب فیتنه یه،

بیر ده نه یه، نه یه؟

منی سانکی آتدیلار گۆیدن یئره.

ندن زمانه گتیردی بئله؟

بئله ده اولارمیش تخریبات، حیله

توکه نیر بونو بیلنده صبری-قراریم.

دئییرم: بودورمو آزادلیق؟

"یوخ دئییرم" - بودور منیم

قطعی شوعاعریم.

بونو بیلنده پیس اولور حالیم

آما تدبیر گۆرمه یه یوخدور ایختیاریم.

کۆنول توخلوغونون اولور یاخشی آوراسی

اولور گۆزل آبو هاواسی

اصیل سئوگینینسه - عۆمورلوک وفاسی.

یوخدور دونیانین وار-دۆولتی منیم گۆزومده.

چونکی او واردیر منیم سطریرلیمده، سۆزومده.

بو حالا، حالالیغا معطل قالیرام اۆزوم ده.

گزرديم لاچی نین، کلبجرین،

شوشانین داغلاریندا، چمنلرینده.

بو دوغورودو غورور، حئیرت حبسی منده.

حیف کی، اورالاری سالدیلار کمنده

ایندی او حبسسلر یوخدو منده.

اومیدیم وار گۆیچه ماحالیندا اولاجام من ده.

نئجه بيله سن، هارادا و نئجه ظاليم وار؟

توفيق فريد، ياشين اؤتوب،

بونو بيلمه يه، حسابلاماغا حاليين وار؟

يقين كي، سئنتيمئنتال، اوتوپيك ياناشماق خياليين وار.

گئندنه قبريستانا باخيرام قبيرلره،

حياتيئي ديشنلره.

دئيرم: اونلارين دا بير گون خوش دمي اولموش،

همده مي اولموش، قه مي اولموش.

ايندى اؤزلىنه بوردا مكان توتوموش.

باخين، باش داشلاريندا قوشلار،

قارغالار اوتورموش.

ايندى بوردا يوخدور نه آد گونو،

نه عقيل، نه ده هوش.

هر شئي قوروموش، هر شئي يوخ اولموش.

يوخدور وظيفه، نه هر هانسي بير

سايقيلار، دويغولار.

دئيرلر كيمسه سيزلرين اينده ايختييار اولمور

ايختييارى اولمايانلارسا بختييار اولمور

آما هر بير حاليين اؤز ملاحتي وار

كيمسه سيزلرين اؤلكه سيئه صداقتى وار.

خوشاگلمز ايشلر توفيق فريدى زينهارا گتيردى.

هئچ اؤزوم ده بيلميرم قليبمى،

دويغولاريمى هارا گتيردى؟

دنديم اؤز-اؤزوم: ظاليم،

حددينى آشما، بسدى.

سنين حركتين آداملارلا قصدى.

نه ائله دينسه قوتار، هوسدى، بسدى!

قلم، كيتاب ذكالانماق اوچون

بير چاره دير.

اوندان محروم اولانلار اصيل آواره دير.

علم طلب ائدير هر كسدن هوس.

لازم دئييل كئچيره سن واختى بوش-بوشونا، عبث.

اوندا اينسانلارلى گؤزله ير فاجيعه، يا دا قفس.

علميسيز، كيتابسيز ذكا وئرمز هئچ بير بهره.

بهرسيزليك حياتى پوچ ائدر، اينسانى اوزر.

اينسانلار اولورلار گاه پولپرست،

گاه شؤهرتپرست، گاه روحانى صفا.

صفادان تاپيرلار اؤزلىنه شفا.

آما اؤنمليدير محمد هادى دئميشكن:

” ادب آموزى-عومومى اينسان ”

اوندا اولار خوش اونسيت، خوش بير نيت.

حياتين ابدى، مطلق قانونو وار.

ائله بير مملكت، اؤلكه وارمى كي،

اوردا اينسانلار يار اولماسين.

يا دا سئوگيليلر سئويملى، سئوگيسيز يار اولماسين.

اوردا ياغيش، قار اولماسين.

آداملاردا آز-چوخ موعين ايختييار اولماسين؟

يا دا دؤولت، ايقتيدار اولماسين؟

ائله بير مكان وارمى كي، آغاچا سو

وئرمه ينده يارپاقلار سولماسين؟

اينسانلار دالاشاندا، ووروشاندا

اونسيت پوزولماسين، اينسانلار خار اولماسين.

بيحال اولماسين.

ياخشى سؤزلر ائشيدنده خوش حال اولماسين.

اينسانين ميئلسيزدى قدرى، قيميى

او يارادير علمى، شعرى، بوتون نعمتى.

جانليلار ايچينده ديلله دئيه بيلير صؤحبتى.

گرک اولمايا اينسانين دردى، مؤحنتى.

دوزگون قويولسا اينسانين اخلاق تملى

ساغلام اولار اونون شكسيز عملى

خوش موؤده لرله آچيلار سحرى.

صفاليدير گؤيچه نين، لاچى نين،

كلبجرين يايلاقلارى.

شير-شير آخان دوپدورو بولاقلارى.

عطيرلى گوللىرى، چيچكلرى،

نه لرى، نه لرى....

بو يئرلرده آت اويناتميش،

قيلينج وورموش بيزيم بابالار.

ايندى اوردا مسكن سالميش ياغيلاز.

بابالار اولموش بیزدن غئیرتلی
هم ده ایگید، قودرتلی.

گۆیچه ده، زنگزوردا، کلبجرده
سسلنمیشدی آتالارین نغمه سی، اینجه آوازی.
گۆزلدیر بورانین هاواسی، یازی.

وطن منه عزیزدیر،

وطن عشقی لکه سیزدیر.

من وطن اوچون یانیرام.
اونو آز قالا یاخینلاریمدا قیسقانیрам.

وطن – منده اولان اورک

وطن منه اورک قدر گرک.

وطن بیردیر، موقدسدیر

بونو بیله هامی، گرک.

گنج دوستلاریم اولماسینلار گرک تنبل

اولماسینلار بیر-بیرینه هارداسا انگل

یوخوسوز گنج لر، اوخوماق، یازماق

گنجلرین اؤز الینده دیر.

علمی فیکیرلری سؤیله مک اونلارین

اؤز دلیینده دیر.

اینسان وار کی، وار-دؤولتینی برابر بۇلر.

اینسان وار کی، بونو ائتمه سه اۇلر.

ائله اینسان وار بو حال اونو آچالدار، باشینی آیر.

بو ایشده قم، غوصه سی قلبینی یئیر.

هر علمده اولور آنلاییشلار

آنلاییشلار اولور فرقلی باخیشلار

هر بیر آنلاییشین وار دیر اؤز معناسی

هر عالیمین بو باخیشدا اؤز دونیاسی

بیری اؤنملی فیکیرلر سئچیر،

دیگری علمین یانیندان کئچیر

ایقتیصادی سیستئمه پوزولور نیسبت

منفی امثاللار آتیلیر، ساخلانیلیر اویدورما موثبت.

هر نیسبتده اولمالیدیر مووازنیت، نیظام-ترزی.

علمده اولمالیدیر آیری ترزی، یا دا کیمینسه غرضی.

معناسیز ایشاره، سیمووللار ماهیته یاددیر.

شرطی رقملدیر، ماهیته قوندارما آددیر.

هر بیر علمی مودعا، آنلاییش

اولمالیدیر دقیق، اولمالیدیر یانلیش.

آداملار بئله یاناشمایا دئیر تعریف، سؤیلر آلقیش.

منیم کؤورک قم-غوصه یه رغبتیم اولموش.

اؤنملی قم-غوصه همیشه دردیمی قوموش.

سانمایاق کی، قمله اینسان دردده یانار.

وجودونو اوزر، موتولوگو سانار

بؤیوک محمدحسین شهریار

” قم ” شعرینده بئله دئمیشدیر:

” ترک ائتمه قملری کی، او، قلبه صفا وئیر

ظن ائتمه کی، بیزه هامی قملر وئیر.

گۆز یاشلاری ملک کیمیدیر، قلبده آیلشیب

دردلی گۆرنده گۆز شوشه سیندن دوا وئیر. ”

محمد حسین شهریار بو شعرینده

قیمی ” پاریلدايان ایشیق ” (” قیلان ”)،

اینسانین اینکیشاف عامیلی (” نشوو-نوما ”) آدلاندیریر.

توفیق فرید، قم غیری-کؤورک قلبلری جانلاندیریر،

حساسلیغی، دویغولو اولماغی اینسانلارا آندیریر

آرسیزلارا آرسیزلیغین معناسینی قاندیریر.

سئویرم موغام اوخوناندا آهسته

اینجه لیک وار بئله سسده

قیشقیرماق باشقا جانلیلاردا اولور گور سس ده.

باشقا لذتی وار ائشیتیمک موغامی آهسته.

آهسته اوخوناندا اولورام باشقا هوسده

آهسته اوخوناندا دوشونورم، ایلاهی بو رؤیادیر، ندیر؟

یوخ، توفیق فرید، بو گئرچکلیکدیر

آغیزدان قوپان بیر دوردانه دیر.

حارام پولدان احسان اولماز

ئجه کی، حالال گلیردن حارام اولماز.

ئجه کی، سینیق بوشقابه نه قدر

خؤرک تۆکسن دولماز.

نئجه كى، ابدى ياشيل چيچك قيشدا دا سولماز.

نئجه كى، مودريك عاليمه بوشبوغازلىق ائتمك اولماز.

حۇرمتلى حاجى، ايسته ييرسنسه اولاسان اصيل حاجى

اولما تكببورلو، آداملار قارشى دىلى آجى

ائله ائت كى، موقدس قوران، ايلاهى سۆزو

اولسون باشى نين تاجى.

اوزونه تۆكولن زولفون آراسيندان گۇرسنن

صيفتين پارلاق اولدوزلار نيشانه دير.

مندن سوروشاندا توفيق فريد،

زولفون صيفتى ضبط ائتمه سى ندير؟

دئديم: - بو آبير، حيايا، اوتانچاقلىغا

بير نيشانه دير.

حيايى خانيم، يا كيشى اؤزگه لره

يار اولما بيلمز.

سيرتيق-سيرتيق، هر جايى دانيشيب گولمز.

اولسا دا بولبولو شئيدا آشناسينا،

جمعيتيه فايدالى شخص اولما بيلمز.

بو دونيادا هر كسين اؤز " شاپكاسى " ، اؤز طرفدارى وار.

بيرينين قيشقىرماغا، او بيرينين دينله مه يه ايختييارى

وارمى؟

بير آغاجين مئيوه سى يوخ، او بيريسى نين بارى وار.

پيسين پيس، ياخشى نين ياخشى خيىردارى وار.

اينسانلار اولسالار دوغرو سۆز دئمه يه قلوبن هوسكار.

يالان سۆزلرى ائشيدنده اولورلار سانكى لال، كار.

يا دا يالانى تكريب انده بيلمك اوچون اولارلار عوصيانكار.

هر شئيدن باشدى منه اينسانلىق،

چونكى اينسانلىقدا اولما بيلمز يامانلىق.

اولا بيلر آنچاق و آنچاق آمانلىق.

اينسانلىقدا اولار حاقين يولو

بو يولون اولما بيلمز تيكانلى كولو.

منيم وطنه، دوزگون سۆزه خيانتيم يوخدور.

آما حقيقتى دئينده،

طرفداردان هر هانسى ضمانتيم ده يوخدور.

بو سببدن معنوى يوكوم چوخدور.

توتوقوشو اولدوم: چيركينه گۆزل دئديلر

من ده دئديم: مرحمتسيزه

مرحمتلى دئديلر، من ده دئديم.

آخيري پئشيمان اولوب اؤز-اؤزومه دئديم:

من توتوقوشو اولوب، هم يالان دئميمش

توفيق فريد، ندىن بئله ائيله ميشم؟

نسيللر بير-بيريندىن نه گۇتورور؟

بير-بيرينه نه اؤتورور؟

هميشه مى دؤور، قديمىدىن برى

نسيللردن نسيللره اؤتورولوبدو

اينجه فيكيىر هئيكه لى؟

اگر اؤتورولوبسه اوندا ندىن

عاغليليلار حساب ائديلير دلى؟

آختاريرام اصيل حقيقتى تاپيم

آما بيلميرم اونو هاردان تاپيم؟

اگر تاپماسام، نئجه؟

بلكه، دوغرو ايله يالانى بير يئره قاتيم؟

منه دئديلر: - اگر ايسته ييرسنسه،

اولاسان ايمكانليلار حاليندا.

ايسته ييرسنسه قالماياسان زامانين

آرخاسيندا، داليندا

سن ده يالان دانيش، اول ائله اينسانلارين حاليندا

آما يالان دانيشماق دا اولمايدير

اينسانين قانيندا

آوروپالى كيشى آروادينا دئيير:

گل، سئوگيليم هارداسان؟

بلكه ايندى بارداسان؟

آرواد دئيير: بيليرم، سئوگيليم

منسيز دارداسان.

آما باردايام، ايستميرم

بار مسله سيني قابارداسان.

نه بيليم، بلكه سن ده

باشقا يارداسان؟

دونيادايانير تانرى نين سخاوتينده

اونون موطلق متينليگينده، دياتينده

دونياداغىلا دا بيلر

بعضى اۆلكه ليدئرلىرى نين فلاكتينده.

اينسانلار، ائله ائدك كى، پلانئتيميز

قالماسين فلاكتده، چتينده.

بير واخت واردى، صميميت، اينجه ليك واردى

ايندى او گونلر منه بير خيالىدى.

دى، بونو بيزيم اليميزدن كيم آلدى؟

توفيق فريدين قلوبينه اوسته ليك

قاراباغ دردينى سالىدى

چيچكلنن قاراباغيم آغلار گونه قالىدى

قاقچينلار چاديرلاردا، واقونلاردا

اۆزلرينه ياتاق سالىدى.

تكبورلو دئير: - "وظيفه منيمدير،

دئمه يه سۆز ده منيمدير.

وظيفه سيز آدم، دئيه بيلمه ديگين

سۆز ايسه سنيندير "

توفيق فريد ايسه دئير:

حقيقتى دئمه يه گۆز منيمدير

ائىل، بوتون آذربايجان وطنيمدير

كيم اولور اولسون ايش باشيندا

يا گنج، يا قوجا ياشيندا

عاغيل اولماليدير اونلارين باشيندا

بيلمه سه ايشه گۆتورمز

دوغما قارداشين دا.

ياخشى بيشيرمه سه ن دادى اولماز آشين دا

قارداش قارداشا لازيمسا بازارلىق ائيله سين

اگر ايشى باجارماسا قارداش قارداشا نئيله سين؟

ناشى آداما مئيدان وئريلمز

وئريلسه ده اونون قدرينى بيلمز

اوى مهارتلى اوستا تيكسه

او تنزليكله سؤكولمز

اينسان خوش گون گؤرسه بئله

واختيندان اول بئلى بوكولمز.

اينسانلار سورو كيمي ايچرييه-

تورمه يه ساليئماسين.

ساليئسا دا املاكى اللريندن آليئماسين

جزا وئريلنده كنار موداخيله لر

نظره آليئماسين.

تويوق يئرینه خوروز بانناماسين

تويوق بانناياندا يا بدبختليک،

يا دا تلخکلیک باش وئر.

اوليقارخلار دونيانين باشينا دولاندى

اونلار طرفيندن سروت تالاندى

بو حال پلانئتيميزى درده سالاندى

اوليقارخلار، سوپئر دؤولتلر ايسه

حياسيزليقلا دئير: - بو يالاندا يالاندى.

حقيقتده ايسه اونلار پلانئتيميزى ده اله سالاندى.

بونو انديرلر چوخدان برى

حاقدان قاجاندى.

باهاردا اوتلار، آغاجلار اينسان كيمي

جانگه گلير

خياليم گؤيچه دن، قاراباغدان كئچنده

قلبيم كؤورك دويغودان هيچانه گلير.

اينانانداكى نه واختى روحوم اورالاردا برقرار اولاجاق،

آرزولاريم چيچكله نير، جانگه گلير.

گؤيچه ماحالى نين، زنگزورون اهلى

كؤچورولدو، قالىدى موغانين دوزونده

بو ائديلدی دونيانين، قاباغيندا، گؤزونده.

بونو گؤرمه يه گوجوموز اولمادى

بيزيم ده.

قربى آذربايجانليلىرى آييرديلار

اؤز تورپاغيندان، ائليندن

ضربه آلدیلار اورکلىرى نين توخونولماز

تئلىندى.

گۈزۈل اولور گۆيچە نين، باسار كىچىرىن قىشى، يازى.
مرد اولاق، اولنلار قووانلاردان اولمايق راضى.
اوندا تانرى دا قالار بيزدن راضى.

بىلمىرم ايشلرى تعريف ائديم، نئىلگىم؟
يوخسا سادجە زمانە دن گيلنى ائىلگىم؟
يوخسا دوزو-دوز، آيرىنى آيرى سۇيلىگىم؟

آرتىق ۲۵-جى باهار گلدى،
آما شوشا داغلارنى نين چىليە نى
يئنه ياغلار دىردى.

توفىق فرىد نئجە داشىسىن بو آغىر دىردى؟
باهار گلدى، سئوينج عوضينه دىردىم يئنه تزلندى.
گلن ايل باهارى بايرام ائتسىن
قاراباغىن هر بير شىهرى، كندى.

باهارىن اوراسى، هر بير گۇرونولرى
گتىرسىن مىلتە سئوينج، بير دە نە لرى، نە لرى.
حيات طرزىمىز ايلاهى باهارى اولسون
بو، ياغلار، پىسلرە ايسە گۇز داغى، عار اولسون.
گوللر، قۇنچە لىر كىمى قلىبىمىز دە
غورورلا، سئوينجەلە آچىلسىن.

قاراباغ، گۆيچە يە گئندن يوللار اوزوموزه آچىلسىن.

اينسان سحوينى آنلاسا تكرر، دوباره

گلە جك حياتى اوچون تاپا بىلر بير چاره
اوندا اولار خۇشبوخت، ان آزى فايدالى، اولماز آواره.

سئوينج هم گۆيدىن، هم يئردىن گە لىر
بونو سئويلنلر، آغلانلار بىلر
گۇز ياشى سئوينجىدن، كىردىن اولار
گۇز هر ايكىسىندىن ياشلا دولار

اوزوك قىيمىتلى اولور قاشىندا

اينسانسا عاغلى اولاندا باشىندا

عاغىللى، عاغىلسىز اينسان اولور هر ياشىندا.

نە دئىيم دوستوما سنى ياد بير آداملا گۇرندە.

پىس-پىس عمللرىنى بىلندە،

سونرا پىشمان اولوب گۇزلىرىنى سىلندە.

اينسان قىزى، اينسان اوغلو ياراتدى
جوتلوك محبتىنى بونونلا دا بعضا قويدولار

اساسىنى سئوگى فلاكتىن مؤحتىنى.

چونكى اؤيرنمە دىلر عاييله قاينغىسىنى، عاييله صنعتىنى.

وطن، تانرى، آرزو سئوگىسى اولور تمناسىز.

بورادا تمننا اولارسا،

وطن، تانرى، آرزو سئوگىسى اولار معناسىز.

وظيفه خىدمتى اولاندا تمننالى

وطنپرورلىك دە اولار غىرى-منطيقى، غىرى-معنالى.

پىسلش غئىرتلى اينسانلار بىن ايشدن احوالى، حالى.

خيفت ائتمىك، - كىشى نين جىبى گاه دولار، گاه بوشالار.

اينسان گاه ناسازلايار، گاه ساغالار.

اساس اودور كى، باشىمىزدا اوتورماسىن آغالار.

مومكونلويو اولمايان آرزو، دىلك يوخولاردا اولار.

گرک لازىمدىر بونو گرک بىز دە بىلك.

عكس تقديرده گرک اؤزوموزو يا آلداداق،

يا دا اؤزوموزه گولك.

يا دا حياتىن يازىلمامىش

قانولارىنا عمل ائندك.

آدام وار ايسته يىر اولسون

يا مخاليفت، يا ايقتىدار.

شالوار گئىسىن يا بۇيوك، يا دا دار.

اولسون حىاسىزلىق، يا دا آر.

يا ايسىتى اولسون، يا دا قار.

بو سىبدىن گلە بىلمىرىك اورتا مخرجه.

بو سىبدىن دوشوروك خرچدىن خرجه

بندە لرىن دە، آلاهيىن دا

اؤز صبرى، اؤز ايشى وار.

كورروپسىئونلار (رشوه خوار) ايسه ايتى دىشى وار

دونيانىن اؤز آخارى، اؤز گرديشى وار

آلاھین پیسلرله اۆز حاق حسابی،
او دونیالیق اۆز ایشی وار.

دئییرلر فیلانکس دلیقانلیدی،
تکبورلودور، الی قانلیدیر.
نییه دئمیرلر عاغلی باشیندادی،
مهریباندی، ایستیقانلیدی؟

وطن، میلت یولوندا

نه دئسه لر ائدرم.

ائدیگیمی تمناسیز

اۆز عقیده مله ائدرم.

ائله ائدک کی، مؤحتاج اولما یاق

یاغیا، دادا.

میلتی، وطنی وئرمه یک بادا.

حؤرمهت گتیرک " آذربایجانلی " آدا.

میلتیم الده ائتدی تکرار ایستیقلال

مؤستقیللیک اولدو یاخشی بیر حال

ریفایدا، اراضیمیزین ایشغالی

توفیق فریدی ائتدی بیحال

تورک (آذربایجان) سویداشلاریم

ایراندا هیجران سببیدن

بیلیمیر نخیله سین؟

بیرجه علاج اونا قالیب کی، زمانه دن

گیلئی ائيله سین.

یاخشییا " یاخشی "، پیسه " پیس " سؤیله سین.

ایستردیم اینسانلارین باشینا

همیشه منطیقی معنا دوشه.

قافالاریندا باش وئرمه یه

نیسکین، اندیشه.

ذکالارینی صرف ائده لر فایدالی ایشه

راست گلمیه لر سوئرلرده کی ایتی دیشه.

قاشیندا، صیفتینده گؤزلیک

یارادان خانیم،

یارات گؤزلیگی قبینده.

یاراتما اونو جیبینده.

یوخسا قالارسان حیاتین

بوچاغیندا، دیبینده.

خیرخواهلیق، اینسانلیق هر بیر آدامین جانیندادیر.

اصلی نجابتینده، قانیندادیر

بو سببدن جنت ده،

آلاھ دا بئله آداملارین یانیندادیر.

آجیدیل اینسان بال یئینده

آغزی شیرین اولسا دا

اؤزو شیریندیل اولما بیلمز.

چونکی دیل قافانی عوض ائده بیلمز.

کیمینلسه ائتسن عهدی پئیمانی

اولجه اونو یاخشی تانی.

باخ گؤر نئجه دیر اجدادی، قانی

بیر ده اطرافی، یانی.

دئییرلر مکیر آدام یولا گلمز

نه قدر ائتسن ده دوزلمز.

اینجه لیک ندر بیلمز

نه دانیشماز، نه ده گولمز

آما قازانجینی الدن وئرمز.

اومو-کوسو، گیلئی بعضا بهانه دیر،

اگر کوسنلر کوسمگین معناسینی بیللمسه لر، ندریر؟

دئدیلر فیلانکس علمی، ادبیاتی یاخشی بیلندی.

اگر ائله دیرسه، اوندان نه اوچون

بیر جومله یه گؤره اوندان بوندان

فیکیر دیلندی؟

حیاسیزدی، ساوادلی آداملاری

لاغا قویوب گولندی.

كلبجر، شوشا يولوندا ھىي گۇزوم قالدى
فيكىردن سانكى يىترە يىخىلدىم،
يىترە اوزوم قالدى.

دئىيىلنلرلە، يازىلانلا گۇرسىنن تضادلى اولسا
اونلار فرقلى معنالى، آدلى اولسا،
گوناه كىمدە دىر؟
دئىيىلنلرلى يازاندا دىر، يوخسا دئىيىلمە يىنلرلى،
سحون يازاندا دىر؟

دئىيىرلر سئوگى نىن معناسى
اونون دىوانە لىيىندە دىر.
آز قالا دئىيىرلر اونون دىليگىندە دىر.
بلكە حىكىمتىندە دىر، داواملىغىندادىر،
صمىمىتىندە دىر،
جوتلوگون غىرى-بىجلىگىندە، آواملىغىندادىر.

اينسانلارلىن خوش خاطىرە لرلە دولو سئوگىسى اولاندا
قېلىرلى مرحمت و ياخشىلىقلا دولاندا
سئوگىلىر ھەم دە دوست اولاندا
سئوگى نىن اۋزو دە گۇزۇللىش.
سئوگى ايلە دوستلوق بىرلىش.

” فۇزۇلى عشقىندە ” سئوگى
لئىلى ايلە مجنونو قېرە آپاردى
لئىلى ايلە مجنونون قېلىنى قۇپاردى
گىنج دوستلار، سىزدە عشق اولسون،
آما درد و دىوانە لىك اولماسىن.

سئونلر بو يولدا قېرە قۇيولماسىن.
عشق سىبىندىن سارالىب، سولماسىن
سئوگىدە فاجىيە ، پرىشانلىق اولماسىن.

دۇنيا اولاندا طلاتومدە اولورام بئىلجە من دە.
كايناتى ازىب تۇكمزلىر بو قدر
بونون آخىرى گىنج-تئز پىسلىيە گئدر.
وحشى احتىراصلارلا دۇنيانى
ايندى دوزلتىمك چوخ چىتىن.

دۇنيا، نادان باشچىلارلىن ايلندە قالدىن؟

بو ايمىش گۇرونور، سىنلىن طالعىن، سىنلىن قىسمتىن.

يوخدور مىندە نىسە بىر شئى
ائلمدىن، مودرىك سۇزدىن ساوايى.
نە فايدا، توفىق فرىد، سىنە سالام وئرمزلىر.
چونكى سالام وئرنلرلىن يوخدور ائلمە ماراغى،
آنچاق پولدان ساوايى.
سالامى فۇزۇلى بابا دئىمىشكىن،
وئرمزلىر ھاوايى.

گۇرە سىن، بو دۇنيا دوزلە جىك،
يوخسا دوزلمىيە جىك؟
كىمىسە سىزلىر گولە جىك،
يوخسا گولمىيە جىك؟
پىس ياخشى نىن قدرىنى بىلە جىك،
يوخسا بىلمىيە جىك؟
اگر بئىلە اولماسا، توفىق فرىد،
دى، نئىجە اولاجاق بىزىم گلە جىك؟
بلكە گۇيدىن يىترە آلاھىن سىسى گلە جىك؟
يىقىن اوندان دۇنيا دوزلە جىك؟!

فىكىرىم ذىكامىن، عاغلىمىن مىحصلودور
آنچاق بو مىحصلو ايندى آلان يوخ
اۋلكە نى، دۇنيا بازارلارلىن چىخاران يوخ،
ھىي دوشونورم بو حاقدا چوخ-چوخ
بلكە ياخشى يا يازان، يا دا اوخويان يوخ؟

على آغا واحىدى من ھەم دە
سابىر كىمى ساتىرىك شاعىر بىلىم.
يازدىغى ھەر سطرى بىر-بىر اىزلە بىر.
بونو واحىدىن يازدىقلارىندان گۇرورم.
اوخودوم اونون ” گۇرورم ” شىرىندە كى
بئىلە سۇزلىرى:
” عارىفىن ھەر ايشى دۇنيادا فنادىر گۇرورم
عارىف اولماق اۋزو بىر باشا بلادىر، گۇرورم
عارىفلە اونسىت نادان اوچون بىر بلادىر
علمە نفۇذ ائتمە نادان اوچون آلىنماز بىر قالادىر ”

وظیفه لی مأمور، فاغیر، فوقرائی
خوش تبسسومله دیندیر
یثری گلنده ال وئر، اونو سئویندیر
اونا اؤز رغبتینی بیان ائت، بیلدیر.

دوستوم، پریشان اولدوم قملی گؤرنده سنی
بو حال موتاثير ائتدی، سیخدی منی
خاطرلادیم سنینه کئچن خوش گونلری
او گونلرله ایندی نین یوخدور هئچ بیر بنزری
کؤمکلک ائده بیلیمیرم سنده کی بو درده
دعا ائدیرم، دوشمه یسن بیر ده بو درده.

ایسته بیرم آنی اولاراق اونودام، ایشغال دردینی
آما بو حیسس منده یوخ اولمور
نه قدر ایستسم ده احوالیم چوخ اولمور
قملی، کؤورک آنلار مندن اوزاقلاشمیر، یوخ اولمور.

بعضا دئییرم: - هئچ شئيله ماراقلانماییم،
اوزاقلاشیم سؤز-صؤحبتدن، دوروم گئنده.
آنجاقل دایانماق اولمور، بونون اوچون یوخدور
ایراده منده.

حیئسلیریم، دویغولاریم منی اووسونلاییر،
سالیئر کممنده.

آخی جیزما-قارا یازمالییم من ده؟

یازیق آدمالارا آلاسه ائدر بیر گون ایمدادی
اونون دا آغزی گؤرر خؤرک دادی
سئچر بیر-بیرینه یاخشی ایله پیسی،
قوهوملا یادی.

آرادان قالخار چتینلیگی، اینتیظاری
آرتار اونون دا واری.

شئیطانا بنزر اینسانلار اؤز میسسییاسینی (وظیفه)
یئنه داوام ائتمه ده دی،
دوز یولو آیری یوللا گئتمه دهدی.
بو قانمازلیقدی، یوخسا ندی؟

نانکور آدم نه قدر ائتسن ده
یاخشیللیغی بیلیمه جکدی.
نئجه کی، قاراباغ آدمی
نه قدر قیدیقلانسان دا گولیمه جکدی.

نئجه کی، آرسیز آدمین اوزونه

نه قدر توپورسن ده اوزونو سیلمیه جکدی.

اینسانلاردان بیر دئدی: - سندن کوسموشم،
سببی او ایمیش کی، من اونا پیسلیک دئییل،
یاخشیللیق ائتمیشم.

دردیمین اوستونه درد گتیرمه،
قلبیمده کی اولوی حیسلری مندن گؤتورمه،
منیم حساس حیسلریمی جیلز حیسلره اؤتورمه،
زبیللی یئر قالا-قالا
تر-تمیز یثری سوپورمه،
تمیز یئر توپورمه.

دئییرلر، پییش سرخوش اولاندا مجلسی ترک ائدیپ.
بو ادبسیزلییه حاق قازاندیران
دوستلاری ایسه بئله دئییب:
- او، مجلسی ترک ائتمه ییب، سادجه ارک ائدیپ.

دئییرلر بیلن عاریف دئییل، بس اوندا ندیر؟
بلکه بیلگی نادانین یا آیاغیندا، یا دا الینده دی؟
یا دا بیلنلر ائلمده یوخ، چؤلون دوزونده دی.
ناشیالر آت بئلینده دی؟

گئرجکلیکده اولماسا دا خوش حال
روحومدا، رؤیامدا خوش بیر خیال ایسترم،
اینسانلاردا ادبلی رفتار، عالی کامال ایسترم.

دئییرلر آرسیزلار اولورلار اوتانمازلار،
ندن اولور بئله اینسانلار قانمازلار؟
ادبسیز، جانا یانمازلار
بلکه، ایدراکین کاسادلیغیندان اولورلار قانمازلار.

❁❁❁❁

ايشى اولار فايداسيز، اؤزو اولار تنبل
اؤزو-اؤزونه يارادار خيلى انگل.

گۆردون سنى عۆذور قم، كدر
قويما قمله گئتسين واختين، حدر
اۈزۈنە ھەمفيكىر، سىرداش تاپ،
تاپماسان توفىق فريده گۆندىر خىر
گۆرۈشرىك، اۋپوشرىك،
اۋندا گندىر سندن كدر.

ایستردیم هر سؤزلریم، دندیکلریم
قیزمار گونلرده اینسانلارین اورگینه
سرینلیک اولسون.
بونون اوچون توفیق فرید، گرک یازدیقلاریندا،
فیکر بنده درینلیک اولسون.

اليم سيلاهيسيز، اؤزومسه گوناھيسيز
اليمده تكجه آغ كاغيذ، بير ده قلم
ايسترم اونونلا بوكسلم.

اینسانلارین یاخشی طرفینی دانانلار
قایلیتسیز لرین اؤزلرینی داهی سانانلار
جییینی، قارنینی حساسلیقلا گودنلر
بونون اوچون هر بیر قورغویا گئدنلر
ندن حقیقتدن، صافلیقدان دانیشیر؟
یاخشی، آداملارین خوش نیتلی، ایشلرینه قاریشیر؟

بعضا دانيشيرام اۋزوم-اۋزومله
سحرى آچيرام يوخولو گۈزومله
تسكينليك تاپيرام بعضا سطيئرليرمله، سۈزومله،
آما دوشونورم يئنه اسيرليکده
قالميش گۈزل قارا باغم.

بارلی، گوللو - چیچکلی، باغچانی، باغی.

گزیریک، گندیریک اٹلڈن-اٹلہ
خبریمیز لولور قیتہ لردن، بٹلہ
آما بیلیمیریک کی، اوزاقلاردا قوروبلار
بیزلرہ یاغی ایلہ بیرگہ تلہ.
استراتژی، موتیفیکلر آدلاندیر بقیہ اونلاری بٹنہ.

خوش رفتاری اؤزومه ملهم دئیمیشم

رفتاری عؤمروم اوچون درمان بيلمیشم

ادب ارکانلارلی اوزون عؤمورلو گؤرموشم.

پای اولای بیلیمز.
دوزگون یولدا اولانلارین حیسلری نه حدر
و نه ده زای اولای بیلیمز.

اینسانلیغین معناسی، صبری، قراری
 بیدی اولمالیدیر اونون شوعاعری،
 بیر ده عیصمتی، آری.
 بو حالا چاتمالیدیر هر شخصین
 ایراده سه، ایختیاری.

اولماليدير هر يئرده آهنگ و وحدت،
 ياشده ده حيكمت، سؤزده ده حيكمت،
 وحدتليكهده بعضا ده اولور ضيديت
 اوندان پوزولور هم آهنگ، هم ده وحدت.
 ايشلر بو مونوالا چاتاندا باشا
 گؤزشت ائتمير قارداش، دا قارداش.

يٰۤاَيُّهَا سَنَانُلارْ آراسيندا اولاندا خئيير خاهليق
اولور حاق حسابدا حالالليق، صافليق.
اولمور آرادا نسه بير تالان
خوشمرا ملبيلار اولور ياددا قالان.

اینسان اولاندا رحیمسیز، شومور
تاتاری وئرمیر اونا خوش گون، اوزون عؤمور

باشقاسينا ائدن نظارت

تالانچیلیغیندان اوتانمالی،

أؤزونه ائتمه لیدیر حؤرمّت.

بیسلیگیندن ائتمه لیدیر عبرت.

یو خسا بئله نظار تدن اولایلمز خدمت.

اینسانین ایشیندن چیخماسا باشی
اوناهو مت ائتمز، حتمّ، ان باخبر بولداسی

عزیز دوست، دوغرو يول سئج اؤزون-اؤزونه

ایمداد ایستمه اؤزگه دن، اؤزون

قالماسین اوندا بوندا گؤزون

یئر دوشور ایمداد سؤزون

قوی آرخا اولسون، اؤزونه اؤزون

آداملاردان آداملارا یوخدور بیر فایدا

زمانه دوغوروب ایندی بئله بیر قایدا

داغلاردا آیری-ویرو چیغیریلار هئی هوسله گزمیشم.

آما شهرده دوز یوللاری آیری ائتمکدن بئزمیشم.

ایری گئدیپ، یالان دانیشمالیسان بیر تهر

بو دا منی بوغور، دوشوندورور بیر تهر.

قیشقیردیق، باغیردیق، اینانیدیق فیتنه-فعله

ایللری باشا ووردوق بو مونواللا، باخ بئله.

پروبلئلری ییغیدیق اوست-اوسته

اولدوق ایشده، سؤزده سانکی بیر خسته.

بعضا دانیشیدیق پیچیلتی ایله، آهسته.

بیر ده دوشمه یک فیتنه-فعله.

آپرئل دؤیوشلری گتیرسین قله بیزلره، ائله.

ناشیلا آراسیندا دینمه ینده بیر تهر

آدام موطیعلشیر، یازیقلاشیر اولور بیر تهر

بو حال تکرارلانیر، هر آن، آخشام-سحر

دوینا دییشیر، بیز دییشمیریک

دوینا دؤیوشور، بیز دؤیوشموروک

گرک قورمایاق بیر-بیریمیزه کلک

اوندا بیزی یئر ییخار گوجلو فیرتینا، کولک.

اینسانلار اولسونلار بیر-بیری نین دردینه قالان

ائتمه سینلر نه مولکلرینی، نه سؤزلرینی،

نه ده فیکیرلرینی تالان.

یوخسا قنیم اولار بیزه زامان، یامان-یامان

اینسان فیکری سؤزده قالار

باخیشلاری گؤزده قالار

اؤزو اؤلسه ده سؤزو قالار

معنالی سؤزلرینده کیتاب سئونلرین گؤزو قالار.

حیاتی درک ائتمک چتیندن چتین،

ایستسه ده اینسان همیشه اولمور متین،

آما ایسته ییر قوروسون اؤز غئیرتین

او، دئمیر بو اونون اوچون ائله بئله هوسدی

یا دا تکجه غئیرت ده اونا بسدی

غئیرت بئله لرین جانیندادی،

قاینیندادی، آلدیغی نفسدى.

یوخوم عرشه چکیلیر گئجه لر

حیسلیریم منیمله صاباحا قدر گئجه لر

دویغولاریم دارا چکیلیر، یئنی دویغولار،

فیکیرلر پروزالانیر گئجه لر.

دوشونورم: اوردوموز، سطریرلیریم

گئج-تئز قاراباغدا گوج ائدر.

سینه سی ساری بولبول نندن اولدون خاری بولبول؟

نندن قم چکدین، اولدون قاری بولبول؟

باشینین توکو آغاردی، اولدو داغلارین قاری بولبول

بو سببدن قوجالیدین اولدون قاری بولبول.

دوشونجه سیز گوناھینی قانماز

یاخشى و یا هر جایی دانیشماغین، فرقینه وارماز.

وارلی ایکن اوندان، بوندان سولنر.

یئری گلدیگده دوستونون دا

اوزونه دورار، دیرنر.

بودور، قانمازین عیصمتی، دئمک

اونون اوچون واجیب دئییل دوشونمک.

واجیبیدیر قویروق بولماق، بیر ده یتمک.

پشکار بالانچی دئدی:

یالان دانیشماسام دؤزه بیلرم، بیر آن.

منی وورسا دا گورزه ایلان

قنیم اولسا دا منه قوران

دئيه جگم يئنه بير يالان

اي مؤمين اينسان، سن بونا اينان.

قاراباغ داشلاری نین داشی

آذربایجانین ازه لی داشیدی.

نسیللرین ابدی یادداشیدی.

تورشسودان بولاق سویو آخان

ایندی قاقچینلارین،

خوجالیلارین گۆز یاشیدی.

بیری اوچون کئیفیت هم ده کمیت اولور

کئیفیتله کمیت توپلانیب جیلره دولور.

اونون اوچون تصادف ده

خوش بیر ضرورت اولور.

تصادف بونولا ضرورته قنیم اولور.

ندن تصادفده بئله بیر قوووت اولور؟

حیاتدا قم ده وار، کدر ده وار

فایدالی ایشلر ده وار، هدر ده وار.

سونسوزلوق دا وار، اؤلچو، قدر ده وار.

عذابلی دنیا اولور هم ده تضادلی دنیا.

بیر قیسم اینسانلار آرزولارینا چاتیر،

دیگری باتاقلیقدا باتیر

بیری آج قالیر، او بیری پول اوسته یاتیر

بیلیمیرسن بو یاتان آتدیر، یوخسا قاتیر؟

دوشونورم، گاه یازیرام،

گاه دا یازدیقلاریمی پوزورام.

اؤز-اؤزومه دئییرم:

قوی اولسون، هر نه اولاجاق،

نسه سؤنه جک، نسه آلوولاناجاق.

تکی سؤزلریم یازیلین صمیمیتله،

وطنه، اینسانلارا خوش نیتله.

اینسانا، بشره حکیمتلی سؤزلر قالاجاق

وطنیم اؤولادلاری

اؤز مودریکلیگی ایله اوجالاجاق.

پیسلسره نیتلرینه اویغون آلچالاجاق.

یارپاقلار دا پیچیلداشیر، پیچیلداشیر، دانیشیر.

خزری اسدیکجه بیر-بیرله قوجاقلاشیر.

بولبول اوخویاندا گول اؤز قۇنچه سین آچیر.

هر سؤزون اؤز معناسی وار.

یاخشیلیغین دا پیسین ده اؤز آیناسی وار.

کئچیب گئتدی قارا بولودلار

پوزولدو دینمزلک، سوکوتلار.

بعضا ده آرزولاریم بوداندی

نئیلگیم، بو دا عؤمرومده بیر آندی.

آلله منی ساخلادی،

آما عؤمور منی هاخلادی.

بولبولله گولون ده واردیر بنزری، رابیطه سی.

چونکی هر ایکیسینده واردیر عشقین هوه سی.

آما بو عشقندن اولمور، اونلارین نه بالاسی، نه نوه سی.

چونکی بوردا یوخدور اینسانی حیسلر، اینسان نفسی.

شیت-شیت گولنلر،

هم گولوشلر، هم اؤپوشلر

اولوی حیسلری پوزور.

اونو پیس یوخولار کیمی یوزور.

هنریخ هئیننه " تانئیزئر "

آدلی شعرینده یازیر:

" ایندی گۆز یاشلاری گرکدیر منه،

او گۆزل، عطیرلی گولوش یئرینه " .

سئوگی، محبت ندن

بئله تئز اوجوزلاشدی؟

عاییله ایله بار بیر-بیرینه قاریشدی

ندن بعضی اینسانلار بو حاللا باریشدی؟

محبتله نیفرت آراسیندا مسافه بیر قاریشدی.

" پروانه اینسانلار " شام عوضینه اؤز اودوندا آلیشدی.

" اینجیلده " دئییلیر:

" بوتون دونیا..شرین الینده دیر "

نییه دئییلیمیر کی، ایگیدلرین، نرین الینده دیر؟
 نییه دئییلیمیر کی، اینسانلارین دیلینده دیر؟
 ”اینجیل ” ایندی یازیلمایدی بلکه دئییلردی:
 دونیا سوپئر دؤولتترین الینده دیر،
 هم ده اونلارین گوجونده دیر،
 بیر ده حاکیم آداملارین آجی دیلینده دیر.

 اینسان گودسه هر شئیده فایدانی پوزار،
 اینسانلیغا مخصوص قایدانی.
 موتما دی داوام ائتدیرسه بو قایدانی
 الدن گئدر گئج-تئز اونون واری
 اولماز ایتیردیگی وارا ایختیاری،
 یا دا توکنر، آزالار اولانین حجمی، میقداری.
 یا دا اوچوب داغیلار ائوی نین دیواری.
 یا دا اوزولر، پیسلشر حالی.

 دئییب دانیشاندا قالیرسان گئری
 گئده بیلیمیرسن قاباغا، ایره لی.
 دانیشمایاندا دئییرلر: ” بو لالیدی، قویوندو،
 یا دا دینمه مزلیگی بیر اویوندو ”.
 بیلیمیرسن هانسی یولو سئچه سن، هانسی سمته،
 هانسی یولا گئده سن.
 دانیشماق دا، دانیشماق دا ضررلی
 قانان اوچون هر ایکسی کدرلی،
 هر ایکسی غیری-اؤنملی.
 زمانه اینسانلاری دارا چکدی، باخ بئلجه سینادی.
 دانیشانی دا، دانیشمایانی قینادی.

 زنگینلیک اولمادی منیم قیسمتیم،
 چونکی عابیر، حیا اولدو حیات طرزی، قیسمتیم.

 اینسانلار بیر-بیرینه ایهاملا باخیب گولنده،
 اله سالیب بیر-بیرله ایریشنده،
 گوجلو گوجسوزه بادالاق ووروب ایلیشنده،
 اؤزلری برکه-بوشا ایلیشنده،
 درک ائده جکلر اخلاق ندیر، اینسانلیق ندیر؟

شاعیر کؤورک شعرلر یازاندا،
 بیلر کدر ندیر، آخشام ندیر،
 بو دونیا افسانه دیر،
 سحر ندیر، پالان ندیر، یر ندیر؟

 قانماز بیلسیدی قانمازلیق نندنیر،
 بیلردی سببی دوشونجه لردندنیر.

 اخلاقسیز حاقیندا دئسن بو لاپ ملکدی،
 فیکیرلشر مگر، بو تعریف اونا گرکدی؟
 یا دا دوشونر: ” بو دا نؤوبتی کلکدی ”.

 اینسان اومو-کوسونو گرک قویا بیر یانا،
 اولجه اؤزونو درک ائده، اؤزونو قانا.
 بیر ده قفلت یوخوسوندان اویاناق.

 سنی تعریفله دیم، دئمه دیم کی، موزه اوخو،
 دئمه دیم کی، سفته سؤزلرله یاندیر منی.

 قانماز ریشخند ائتسه منه، دئه نئیلگیم؟
 اگر قانان تاپیلمازسا اوندا، قانمازلارا نه سؤیلگیم؟
 دوشوندوم، دوشوندوم قلبیمده عوصیان ائتدیم،
 سؤزلریمله قانمازلاری عالمه بیان ائتدیم.

 صاف اینسانی لاغا قویماق اؤزو گوناهدی،
 گوناھی آنلاماقسا اوندان دا گوناهدی.

 آرخالی اینسانلار گرک کیمسه سیزلره ایمداد ائلسین،
 اؤز دویغولاری ایله اؤزلرینه
 شرفلی بیر آد ائلسین،
 یثیملرین کؤنلونه شاد ائلسین.

 توفیق فرید دئیر: ” دئدی-قودودان کنارام،
 آلچاقلاری پیسدن-پیس اینسانلار سانارام،
 دونیانی مودریکلرین فلسفه سیله درد ائدرم، قانارام ”.
 آلاهدان باشقا کیمسه یوخدور یوخاری،
 او، یاراتمیشدی دونیانی، قیشی، باهاری،

آللاهی سئومه ینلر هئچ اولمازسا،

بونلاری بیلسینلر باری،

غدارلار، قانسیزلار هر دن بیر باخسینلار

قبیرستانلیغا ساری.

وطنه اولان محبتیمی،

وطن عظمتینی، وطن قودرتینی.

دوشمنه، قانمازلارا اولان نیفرتیمی

وطن سئوگیسیندن آلیرام.

بیج-بیج ایشلر، کلکلر مئیدانا گلنده،

کلکبازلار ذکالی اینسانلار گلنده،

بونو بیله-بیله ائدنده، ناقیضلیک جانا گه لر،

پیسیر یاخشیلار ایهاملا گولر.

قوروموش آغاج کیمی کؤکسوز قالمیشام،

دونیانین ایشلرینه تعجب قالمیشام،

پاییز یارپاقلاری تک ساپسارالمیشام،

آرتیق ایندی قوجالمیشام.

آما یئنه ده گلگه جگه

بؤیوک اومیدله یاناشمیشام.

اهلی کئف اهلیلریمیز اهلی کئفلیکدن

هوسله دانیشاندا،

باشینیز، فیکرینیز اؤزونوزه،

اؤز ریفاهیینیزا قاریشاندان

بیر آز دا باشقالاری حاقیندا دوشونک،

اونلارلا دا تماسدا اولاق، دانیشیب، گولک.

حالاللیغی شوبهه ایله چؤزمک اولماز،

حالالسیرلیغا دؤزمک اولماز.

ماعاشلا دونیاننی گزمک اولماز.

پاییز گلمه سه یارپاق سولماز،

بولبول عوضینه سرچه اوخوماز.

گؤدویوموزون، بیلدیگیمیزین حددی وار،

بیلمه دیگیمیزین حددی یوخدو.

چونکی بیلمه دیگیمیز بیلدیکلریمیزدن،

گؤرمه دیگیمیزدن چوخدو.

منه ضیالی بیگانه لیگی، عاجیزلیگی کیمی ایراد

توتانلاردان،

بعضا ده آراقاریشیدیرانلاردان سورورام.

میرزه جلیلین دانا باشلاری ایندی باش قالدیراندان،

فوضولی بابانین سالامی ” روشوت دئییل دئییه ”

آلمایانلار ایندی ده تاپیلاندا

صابیر بابانین ” جین-شیطان ” آدلاندیردیغی مئیدانا

چیخاندان،

آداملاری یاندیریپ یاخاندان،

من ضیالی اولاراق نئیه یه بیللم؟

آنچاق سؤزومله، اؤزومله بئله لرینه

ریشخند ائدیپ، ائیپهاملا گولم،

بعضا ده کؤوره لیب گؤز یاشیمی سیللم.

زینهارا گلیمیشم دانا باشین ایندن،

دوغرو سؤز ائشیتمه میشم بئله لرین دلییندن،

اونلار کلکبازدی، ضیانیلیدی،

گلیبلر شیطانلارین بئلییندن.

عؤمور قیسا، عؤمور گؤدک.

یوللار دولاشیق، یوللار آیری،

بیلیمیرسن هارا، نئجه گئدک؟

یوخسا گئتدیگیمیز یوللاری دا سؤکک؟

آز دوشونن چوخ دانیشیر، آما گئج-تئز

اؤز دوشونجه سیزلیگینده آلیشیر.

نفسین اولماسایدی، باشی نین تاجی

حیاتین اولمازدی، ماراقسیر، آجی.

قاراباغی ایتیرمیشم، ایتیرمکله سانکی،

حیاتیمی بیتیرمیشم، آما اومیدیمی

اصلا ایتیرمه میشم، ایتیرمکله چوخ

موعمالاری دا بیلیمیشم.

قاراباغی، گؤیچه نی آییردیلار

آذربایجاندا، ائلیندن،

وطنه ضربه وورولدو بئليندن.

ایشچییه دوستو مصلحت ائدیر:

الینی بالا وورماقدانسا،

هئی باشینی یورماقدانسا، دیلینی بالا وور،

اؤزونه آرخالی قالا قور.

حقیقت اولمایان حالدا،

گده لر، قانمازلار، توغیان ائیلر.

پیسله، یاخشینی بیر یان ائیلر

اوتانمادان بونو بیر آن ائیلر.

گنجلر بیزیم گله جگیمیزدیر،

اونلار ائلمده، صنعتده زنگینلشیب،

همیشه وار اولسون.

آما لوءغالانماسین

اسکی علملردن، صنعتدن ده خبردار اولسون.

دوزه لرلر، بو سببدن ده

دئمیرم اونلارا آر اولسون،

اساس اودور ائلمدن خبردار اولسون.

بعضا سحو ائدیریک

گؤره-گؤره، مقصدلی، بیله-بیله.

بعضا ده گوله-گوله،

آما یاخشیلیغی ائدیریک

میثقاللا گيله-گيله.

توفیق فرید سوروشور: نییه بئله؟

اوزون عؤمرو یوخدور،

ایریلیگین، کلکبازلیغین.

نه ده باشقا بیر بازلیغین

ضرری وار ائلمده کاسادلیغین،

چوخ قازانجین، چوخ آزلیغین.

اوغورو، اوغورسوزلوغو وار

هر دقیقه نین، هر آنلیغین.

هر واختین، هر زامانین.

ای اینسانلار، بونا اینانین، بونو قانین.

علمدن بیخبر بیلسه کی، علم ندیر؟

آنلار کی علم اینسان اوچون

ان یوکسک زیروه دیر.

عالیمین حیاتی نین معناسیدیر.

اینسانین قلبی نین ایناسیدیر.

ظالیم اینسان اؤزونو تعریفله دی،

آما بیلمه دی دئدیگی ندی؟

دئدی: من اینسانلاری اؤلندن سونرا دیندیره بیلرم.

اینسانلاری اؤزومه گولدوره بیلرم.

عاغلییان اینسانلارین صیفتینی سیدیره بیلرم.

گوناهسیزلار حاقیندا بؤهتانلاری

خبر کیمی بیلدیره بیلرم.

وطن هاردان باشلاییرسا،

وطن سئوگیسی ده اوردان باشلاییر.

وطنه خیانت ائدنلری تاریخ اؤزو داشلاییر.

وطنی سئونلری، سحوی ده اولسا

آخر-اول الله اؤزو باغیشلاییر،

بعضا ده هله آلفیشلاییر.

گؤرن گؤزوم، دئین سؤزوم اولدو حقیقتیم.

هم ده معنوی ثروتیم

اویغون گلیر سؤزومله اؤزوم.

یالان دئینلر گئج-تئز اولورلار

کیمسه نینسه حاقینی یئینلر.

بیر ده ایقتیصادی یئینلر، سؤکنلر.

او عشق اوچون اول دلی،

هانسی کی اونون قلبینه دیمه ییب کیمینسه الی.

قویوب قاچانا گؤره اولماق اولارمی دلی؟

اگر اونا دییسه چوخلارین الی.

پیس قویولاندا سئوگی نین تملی،

مئیدانا چیخار اونون اییرنج عملی.

چیرکلی پوللارا دیر جوتلوکلردن

بیرینین، یا دا هر ایکسینین الی.

سئوگی تمنالی عشقین اودونا یاندی.

اوخوجوم، دوشون بو نئجه زاماندی،

نئجه دؤوراندی؟

منه دئدیله:

یاز فلسفی قزلر،

سونرا علاوه ائدیله:

”احتیاطلی اول، سنی ازله ”.

ادبسیز سؤزلری آنلاماق اولماز.

عزیزله ییب یادداشدا ساخلاماق اولماز.

پیس آدام پیسلیگینی یئنه داوام ائتمه دی.

بیلیمیرم بو قانمازلیقداندی،

تکبورلوکدو، یوخساندی؟

یوخسا زمانه دندی؟

گۆزدن اوزاق، قلبدن اوزاق اولمایا بیلر

دوشونجه لی اینسانلار

بیر-بیرینه آنجاق خوش گونلر دیلر.

دوستون قدرینی یاخشی دوست بیلر،

دوستونون دار گونونده

کؤوره لیب گۆزونو سیلر.

برک یاتان یوخودان تئزلیکله اویانماز،

طاماهاکار آدام گئتدیگی یوللا گندر، دایانماز.

صاف اولسا آرزو، دیلک،

پارا اوستونده اینسانلار ائتمزلر بیر-بیرینه کلک.

خاراب ائتمزلر بیزیم دونیانی،

ال-اله وئر، مهربان اولار هامی.

صاف اینسان، وورغونام سنه،

باشاماق عشقی وئرمیس منه.

اینسانلار، مهربان اولون آماندی،

اونسوز دا زامان پارادوکسال زاماندی.

گلین، دوزگون یوللا گندک،

ائتمیک بیر-بیریمیزی دیلی گؤدک.

خالقیما صرفه لی سؤزلری تلفوظ ائتمیشم،

بونولا من اؤزومله فخر ائتمیشم.

خالقین گئتدیگی یوللا گئتمیشم.

هر تدبیرین اؤنملیلیگی اونون نتیجه سی ایله اؤلچولور.

نئجه کی، واخت چاتاندا پامبیق ییغیلیر، تاخیل بیچیلیر.

نئجه کی، اینسانلار آلچالاندا جیلیرلاشیر، کیچیلیر.

قاچقینلار داغلاردان ائندی دوزه،

وطنیم قاراباغ، نییه گلدین گۆزه؟

توش گلدین آجی سۆزه

دوستلارین دا بعضا گلدی اوز-اوزه، گۆز-گۆزه،

قاچقینلار داغلاردان ائندی آران، دوزه،

کیم قارغیدی قاراباغیم، دئه بیزه؟

تاریخ بئله گتیردی، ایندی

هر شئی بیلیمیرم، گتیرمیرم اوزه.

صبرین توكندی شوشا، لاجین،

کلبجر یولونو گۆزله مکدن.

خیالن بو یوللاری هسرتله ایزله مکدن،

یوللارین آچیلماسی اوچون اولو تانرییا

یالوارماقدان، دوعا ائتمکدن.

بیر سس یوخاریدان گلدی برکدن:

”کؤمکلیک ائدرم، بو شرطله کی،

مؤحکم یاپیشسین غئیرتدن.

اوندا اوردونوز تورپاغی اله آلا،

بو دفعه تورپاق بیزده قالار ”.

سمد وورغونلو گونلر اولایدی،

دوشمن اوردوسو اؤز یئرینده،

دلی داغین او طرفینده قالایدی.

دلی داغ بیزیم اوچون بؤیوک قالایدی.

کاش اوردوموز بو یوکسکلیگی تئزلیکله آلایدی.

قاپانسام عیش-عیشرت، یئرسیز لذته بیر گون من.

قوى تانرى گۇتورسون او گونلرى منيم عۇمرومدىن.

اينسان هر شئىي اتتسه حددن ضيادا،

گىچ-تئز اولاجاق مينيكلينكىن پييدا.

اىدرديم بيليكله، علمله هر آن شيرين صۇحبت،

آتوم بومباسيندان سونرا اولدو اونا منده نيفرت.

بشريتە لازيم دئييل، بئله علمى صورت.

آتوم اولدو آدمالارين اولوم ياسى،

زوراكليغينسا موطلق نۇقطه سى، اساسى.

شو-بىزنئس لذت وئرسە دە هر دن،

گىچ-تئز گتيرر غوصه ، قم.

چونكى عاغيلسىز قافادى عاغيل اكيلمز.

شوو نو سئوسە شوودان چكىنمز.

ظولمتله ايشيغين وحدتليگى نتيجه دە ظولمتدى،

ياخشينى قويوب پيسى تعريفله مك داها دهشتدى.

يونگوللو يو دستكله ييب جيديليگى اله سالماق،

يونگوللو يە نيفرتدى.

ميلته جيديليك ابدى قالاچاق،

يونگوللو ك چيچك تك ساراليب سولاچاق.

منه آرسيز-آرسيز موزو دئمه.

موضو اوخوماقدانسا آدمالارين مالينى يئمه.

اگر دانيشاندا، باش-آياق، ترسه-ترس،

اوخودوغون موزو اولور معناسيز، عبث.

خوش نغمه لر يوكسله جك،

اينسانلار خوش سؤزلردن دينجله جك،

آداملار رقص ائده جك، ياللى گنده جك،

خالقيميز قلبه سينه احسن دئيه جك قاراباغ آزاد اولاندا.

اگر ذؤوق آليرسانسا، شيرين يالاندا

اوندا دئ كى، اولاقلا ات عئينيدير،

بهر عئينيديرمى پالاندا.

دانيش يئنه پافوسلا، آلولو،

چوخلو-چوخلو يالاندا.

بلكه دوعرو سؤز تاپدين يئردن قالاندا.

بلكه اوندال چكرسن هارامدان.

عشق دويغوسو اولمايانلار دئيه بيلر، لئىلى مجنون دليدير.

ايفراط عشق ده، دليليگين همدميدير.

دئديم: بولبول، سينه نى نه اوچون قان ائيلميسن؟

دئدى: سينه مى تيكانلار اوستونده مكان ائيله ميشم.

دئديم: عشقيني تيكانا قوربان ائيلميسن

دئدى: گول لچكلرينى الوان ائيله ميشم.

دئديم: هر ايکينيز عشقينييزى بيهوده يئره پريشان ائتميسيز.

دئدى: گوله بونو قوربان ائيله ميشم.

دئديلر: بولبول باغچاسينا گلسين، يا گلمه سين؟

سسيني سرچه يه وئرسين، يوخسا وئرمه سين؟

بو سورغونو بولبول بيلسين، يوخسا بيلمه سين؟

بولبول سرچه نين قاباغيندا آييلسين،

يوخسا آييلمه سين؟

اينسان يارانسا دا عشقدن، محبتدن، اوزاق اولمور مؤحنتدن.

ساكيت بولود دا بعضا شاققيلدايير بر كدن.

آيلار، ايللر كئچدى طالعيمدن،

آيرى دوشدوم قاراباغدان، ائليمدن.

نئجه كى، بولبول اوزاق دوشنده بوداغيندان، گولوندى.

عشق اولاندا تمنالى،

داغيلا عاييله، پوزولار جوتلوكلرين حالى

سئوگى دوشر ديريندن.

تظادلار باش وئر قفلتن، بيردن.

جوتلوكلر سايغىلى اولمايدير،

" قادين "، " كيشى " آدينا.

آلاه دا گه لر اوندا بو عاييله نين دادينا.

شيطان عملينى سالماز اونلارين يادينا.

دئديلر ساختا محبت آليشيب ياندى،

بيلينمه دى بو سئوگيدير، يوخسا

احتراسلی هیجاندی.

سئوگی عشق اودوندا یاندی.

سئوگی نین ده اولور فسادلاری،

هم ده پیس آدلاری.

هر شئی برباد اولاندا

سئوگی سانکی یوخودان اویاندی،

هر شئی آنلادی، قاندی.

لاکین بو آرتیق کئچمیش بیر مقامدی، آندی.

سئوگی باخ، بئلجه تمنالی

عشقین اودوندا یاندی.

اوخوجوم، دوشون بو نئجه زاماندی، نئجه دؤوراندی؟

ایلاهی، توفیق فریدی قانماز آداملارا

مؤحتاج ائتمه سین،

یاخینلاریم، میلتم اونلارین قاپیسینا

خواهیشه گئتمه سین.

سس یاریشیندا سرچه بولبولو اؤتمه سین.

پیسلرین پیسلیکلری باش توتماسین، بیتمه سین.

بوتون سئوگیلی جانانلار،

اولمورلار جانا یانانلار.

اولمورلار آنلاقلی، مودریک،

عایله دیرینی قانانلار.

بئله حالدا عایله ده کؤک سالیر یالانلار.

سسی گؤزل، اؤزو گؤزل،

بولبولوم، موسابیه ده دئییرلر:

سرچه یه اودوزاندا بیحال اولموسان،

رنکین سولوب پیس حال اولموسان.

گؤزل بولبولوم، بیحال اولما.

سنه خوش حال یاراشیر.

قم چکمه کی، قارغالار دا سنینله یاریشیر.

اؤکسپترلر ده بو حاللا یاریشیر،

بولبول ده بونولا مجبورن راضیلاشیر.

بولبولون یئنه اینجه سسی

قارغالارین "قور-قور" سسینه قاریشیر.

بولبولون ملاحتلی سسی

قارغالارین سسینه اویغونلاشیر.

اوخوجوم، گؤرون اؤکسپترلرینین نامینه چالیشیر؟

بولبول گوله گلدی،

بولبول گؤزه گلدی،

سینه سی تیکانا دیدی.

سرچه سئویندی بونونلا،

بولبولون باشینی یئره آیدی.

قارغا بولبوله سئوینجه بئله سؤیله دی.

بو تیکان دئییل، سینه دین گولله دی.

بونو شیطان دئییل، منیمکیلر ائيله دی.

بیزده عادت بئله دی.

گنج اوغلان و قیزلار بیلسه لر سئوگی سئوداسینی،

اولجه اؤیرنملر، شوو-بیزنس ایفباسینی

عهدی-پئیمانلا توی ائتسه لر بیزیم جاوانلار

خوش احوالی اولار اولار دا هر آن.

گنج دوست، بونو آنلا، بونو ابدی قان.

غدار تیکان، نییه بولبولون سینه سینی قان ائیلیمسن؟

بونونلا دا اونون سنه اولان

اوغورسوز عشقینی عالمه بیان ائلمیسن.

بیلسن کی، سن نه قدر گوناھ ائیلیمسن؟

اوندا واهیمه دوشر جانینا، زهر قاتیلار قانینا.

بوراخما بوندان سونرا بولبولو باشقا گولون یانینا.

بوراخمایاسان کی، او دا گلمه یه

عشق اوچون سن گولون اونوانینا،

بولانمایا فاجیه لی عشقین قانینا.

معروض قالمایا سنین کیمی

نؤوبتی غدار تیکانین لوزومسوز خولیا سینا.

بولبولون موقدس عشقی

چئوریلمه یه اونون اؤلومونه، یاسینا.

دئییرم: بودورمو سئوگی نین فلسفی معناسی،

اگر اولورسا نتیجه سی بولبولون فاجیه سی، یاسی؟!

بو سبیدن ایشیق اوزو گؤردو،

بولبولون فاجیه سی حاقیندا

توفیق فریدین سطریرلری، جیزما-قاراسی.

بیلیمیرسن جاوان کیمدی، یاشلی کیمدی؟

آتا مینن کیمدی، آتدان دوشن کیمدی؟

ساتان کیمدی، آلان کیمدی؟

دونيادان گئندن كيمدى، قالان كيمدى؟

دونيانى بو گونه سالان كيمدى؟

بونلارى بيلمك اوچون،

توفيق فرید، سنده منليك گرک،

اورگينده، قليبينده شنليك گرک.

اينسانلار اولمايلار نه يالتاق، نه ده ريياكار،

نه ده گؤزو كور، نه ده قولاغى كار.

نه غدار، نه ده عاجيز كار.

همر يليك اولسايدى گؤبجه ماحالينى آلاردىق،

زنگزوردا يئنيدن يورد-يئووا سالاردىق.

تر چمنلى داغلارى گئرى قايتار يردىق،

راحت، خوش آنلار، گونلر ياشاردىق،

آشيق السگرين شرفينه، شانينا ماهنى قوشاردىق.

فرقى يوخدور كيشى يا قادين،

هر ايكيسى قوروماليدير اؤز آدين.

ديل-آغزينا دوشممه ليدير يادين.

شرفليدير سنين آدين، قادين!

اينسانلار وظيفه جه اوجالاندا،

منن كيچيليرسه، اگر

اوندا بو وظيفه نه يه دير؟

وظيفه ده معنوى اولماق

دئ، چتينديرمى بو قدر؟

دوشونورم دونيا حاقيندا،

دونيا اؤلكه لرى، كوسموس (فضا) حاقيندا.

خيالن اولورام ايلاهى درگاهيندا.

گؤرورم اينسانلار يانيرلار

اؤز دردلرينده، اؤز آهيندا.

آنچاق اؤزومو درك ائده بيلمه ميشم،

هله ده بو ياشيمدا.

اؤزومو درك ائتسيديم،

بلكه ده بير شئى قالمازدى ياشيمدا.

مودئرن سئوگينى اؤزونه سئچيم ائدن اوغلان،

ايسته دى مودئرنيست قيز اونا يار اولسون.

آما بيلمه دى كى، بو اونا

خار اولاجاق، اغيار اولاجاق.

پيسليكلى عالمده آشيكار اولاجاق.

سئوگيلرى عالمده روسواى اولاجاق.

ظاليم، من حاق يولوندا اليمى اوزه بيلمرم.

سينن چيركين حركتلرينه دؤزه بيلمرم.

دوغرو فيكيئرلر يالان سؤزلرله چؤزه بيلمرم.

كؤورك مقاملاردا عارسيز-عارسيز گوله بيلمرم.

قاراباغين ايشغالى گونلرينده،

اليمى بئليمه قويوب ادا ايله گزه بيلمرم.

سئوينجين قه مى وار، قمين سئوينجى،

هانسيدير اونلاردان دئ منه بيرينجى؟

بو باره ده دوشونمك گرک،

باشليجاسى - هئچ بيرينده اولماماليدير،

ايفتيرا، كلک.

اگر ايشه گؤتورن كسيرسه

ايشچينين حالال پولونو،

باغلایار اونون روزوسونو،

باغلایار حاقين پولونو، ايشلك قولونو.

بيرينين بختى اينده،

او بيرى نين ساختا شيرين ديلينده.

باشقاسينينكى ديگرى نين جيبينده،

منيمكيسه علميمده.

هئچ اولمازسا علمين اولماسين،

شووسو، قومارى يوخسا توفيق فريدن

لاپ توكنر ايمكانى، وارى.

قالار قويونون ديبينده.

زهر ديللى اينسانين اولما بيلمز خوش سسى

چونكى ازلدن اولوبدور، اونون بئله آمالى و نفسى.

آرانی قاتماق، یئیب یاتماق،

بیرینی آلداتماق بیرى اوچون پیس عادتدیر.

او بیرسی اوچون خوش حالدير، سعادتيدير.

وارليغين اولارمی یوخلوغو؟

اگر اولارسا پیسین، یوخسا یاخشی نین بلکه اولار

چوخلوغو؟

کاینات سما، هم ده دوماندى،

یئرسه دوماننا مؤحتاج،

دوماندان یاغیش اوماندى.

یاغیش یاغديرماسا بولودلار،

اولماز آغاجلار، چمنلى اوتلار.

حياتين اؤز آهنگي وار، ياراديپ گوندوز گئجه.

گؤر آلايه کایناتی یارادیپ نئجه؟

دونيانين غرييه ليگي:

بیر شوو-بیزنس بیچیمده،

بیری قهر، قم ایچینده،

بیری یاشاماق ایستمیر داه،

بیرینه یاشاماق گلیر چوخ باها.

حلال ایشلر گؤرسک یئرده،

راحاتلیق تاپاریق آلاهیین

درگاهیندا - گؤیده.

اگر زمانه دوغرو آخری ایله گئتمیرسه،

من اوندا نئیلیه بیلم؟

اولسا-اولسا بیر-یکی سطیر یازیب،

دوغرو سؤزلری سؤیله یه بیلم.

دئیرلر حیات، یاشاماق گؤزدی

ساختا عشق نئجه، اوندان دا گؤزدی؟

یوخسا اوغورسوز عشق یاشاماقدان اؤنملیدی، ازلدی؟

قاراباغ قارا باخدی،

اولدو قارا باخدی.

یاغیلار قاراباغی

یاندیریب یاخدی.

توفیق فرید سورور:

بس بیزیمکیلر هارا باخدی؟ و نئجه باخدی؟

آخدیقجا زمان زمانه بعضا چتینلشیر،

فیکرلر ده گاه کؤهنه لیر، گاه یئنیلشیر.

بعضا زیف دؤولترلر ده،

تورپاق ضبط ائدير، شیرلشیر.

آدام وار آداملار ایچینده هئج نه یه یارامیر.

هئج کیم اونو ایتیریب آرامیر

آما بعضی دایره لرده آت اوینادیر هر دن.

آز قالا شیطانلاشیر بیر دن.

بعضا بیر عادی ایت آری

ایلان تک سانجیر آداملاری.

بعضا ده قیز کیمی بزه نیر

هارینلاشیر قوجا قاری.

قورخور کی، الیندن

چیخا سئویملی " یاری " .

توفیق فرید دئیردین کی، سن

بیر واختی لاپ قوجالاجاقسان.

ایندی قوجالمیسان.

احتیاج ایچینده، دئه:

ندن حظ آلاجاقدان؟

مجلسیده پییاله قالدیرماق بلکه ده ماراقلیدیر.

بلکه ده بو، مجلس اوچون حاقلیدیر.

آنجاق بیر آز دا دوشونمک،

فیکره دالماق لازیمدیر.

بیر ده ساغلام خیالا،

بیر ده لازیملی سواللار جاواب وئرمک اوندا هامی چاتار ووصالا.

عکس تقدیرده آرایا گیره بیلر غدار شیطان.

آرا وورماق اوچون فورستی وئرمز بیر آنی بو شیطان.

ایندی عقلیمیز ضررلی ایشلره خیدمت ائتمه ده دیر.

بو علمدیر، یوخسا دونیا

اؤز محوریندن گئتمه ده دیر؟

يَقِين كى، اخلاقىمىز اخلاقسىزلىغا،
اوچوروما خىدمەت ائىمە دە دىر.

سوپىر دۇولتلىرىن ايدئولوگىيىسى
ايكىلى ستاندارتلار يول وئرمە دە دىر.
زوراكىلىق اينسانلارى آتدى دالاندان دالانا،
آتدى بىر دە زاماندىن زامانا،
گاه دا دوغورلوقدان يالانا.

بىر فردىن حياتى چوخلارنىدا وار،
مىليونلارلا آداملارنى حياتى دا،
دردلرىندە، پروبلېملرىندە اوخشارلىق وار.
اونا گۇرە بىر فردىن دردى دونيانىن،
مىليونلارنى دردى كىمى اۇزونو گۇستىرە بىلر.
گوجسوزلر گوجلولىرىن قاپىسىنى كسىدېرە بىلر

دويغولو آنلارنىمدا من وارانم دويغوسوز آنلارنىمدا
دوشونجىمدا تارىمارام.

فقط ساغلام دوشونجه ايله من وارانم.
دويغوسوز اولسام اولمارام قلبى كۆورك.
نە دوست، نە اۇزومە، نە دە مىلتە گرک.
گلرم اينسانلارلا كلک

توفىق فرىد، دئە: كلكباز اينسانلارنى مىلتىن نىيىنە گرک؟
اينسانلارلا لازىمدى اخلاقى ايدئىيالار، آرزو، خوش دىلک.

لازىمسىز اينسانىن گىج-تئز اۇز لازىمسىزلىغىنى
درک اندە بىلمە سى نىن اۇزو دە
معنوى كامىللىك نىشانە سىدېر.
اۇزونو درک، اۇزونو تنقىد ايفادە سىدېر.

نادان گلىب چىخاندا وظيفە باشىنا
داش دوشر ايشچىلرىن چىيىنىنە، باشىنا.
محل قويماز اينسانلارنى نە جىنسىنە، نە باشىنا.
حۇرمەت ائىتمە نە دوستونا، نە دە قارداشىنا.
توم سېر اينسانلارنى باشىنا.
بو ادادان اينسانلارنى قلبى قويدو، سارالدى.
كىشىلىك، اينسانلىق غورورونو آياق آلتىنا سالدى
اينسانلىقدان اينسانلارلا هىچ نە قالدى.

نادان مأمور، بىر آز اينسانلارلا دوغرو بويلا.
اولما اۇزونو اۇزونە حىران.
اولما نە عقرب، نە دە ايلان.
يوخسا سىزە قنىم اولار موقدس قوران.
دانىش اينسانلا حۇرمەت ايله،
ياخىنلىق ائت، ياخشىلىقى ائىمە مىننت ايله.
اوندا اينسانلار باخار سىزە حىرت ايله.
باخمازلار ووجودونوزا نىفرت ايله.

ياخشىلىق دا، پىسلىك دە دونىادا قالاچاق.
نامردلرىن جىبى آخىر-اول بوشالاچاق.
ايمكلە يىلر بۇيويە جک،
عۇمور بويونجا قوجالاچاق.
پىسلىك ائىدلر آچالاچاق، حساس اينسانلار اوجالاچاق.
پىسلر پىس، ياخشىلار ياخشى كىمى تارىخە قالاچاق.
بلکە تارىخى دە بىزنئس (تجارت) اله آلاچاق؟
وظيفە لىلر يىرىندە اولماياندا، مأمورلار همدم اولاندا.

سئويندىرىجى ايشلر دە قم اولور.
قافامىز ايبىرنج دويغولارلا دولور.
توفىق فرىد، دئ نىيە ايشلر بئله اولور؟

عياش عۇمور سورور مزلنە-مزلنە،
اخلاقىندا مودئرنى تزلنە-تزلنە.
هم دە زدلنە-زدلنە.

محل قويمادى نە اۇزونە، نە سۇزونە.
روسوايچىلىق گتيرير عياش اۇزونە.
ندىر، نە اىستىر عياش؟
بىلسىدى عياش يوخدور اوندا تكمىل باش.
يَقِين كى، گۇزلرىندىن آخىداردى كدرلى ياش.

بىلمىرسن جاوان كىمدى، ياشلى كىمدى؟
آتا مىنن كىمدى، آتدان دوشن كىمدى؟
ساتان كىمدى، آلان كىمدى؟
دونىادان گئىدن كىمدى، قالان كىمدى؟
دونىانى بو گونه سالان كىمدى؟
بونلارى بىلمك اوچون،
توفىق فرىد، سنده منلىك گرک،

اورگینده، قلبینده شلیک گرک.

اینسانلار اولمالار نه یالتاق، نه ده رییاکار،

نه ده گۆز کور، نه ده قولاغی کار.

نه غدار، نه ده عاجیز کار.

همرایلیک اولسایدی گۆیچه ماحالینی آلاردیق،

زنگزوردا یئنیدن یورد-یووا سالاردیق.

تر چمنلی داغلاری گئری قایتاریدیق،

راحت، خوش آنلار، گونلر یاشاردیق،

آشیق السگرین شرفینه، شانینا ماهنی قوشاردیق.

فرقی یوخدور کیشی یا قادین،

هر ایکسی قورومالیدیر اؤز آدین.

دیل-آغزینا دوشممه لیدیر یادین.

شرفلیدیر سنین آدین، قادین!

اینسانلار وظیفه جه اوجالاندا،

منن کیچیلیرسه، اگر اوندان بو وظیفه نه یه دیر؟

وظیفه ده معنوی اولماق دئه، چتیندیرمی بو قدر؟

دوشونورم دونیا حاقیندا،

دونیا اؤلکه لر، کوسموس حاقیندا.

خیالن اولورام ایلاهی درگاهیندا.

گؤرورم اینسانلار یانیرلار

اؤز دردلرینده، اؤز آهیندا.

آنجا اؤزومو درک انده بیلمه میشم،

هله ده بو یاشیمدا.

اؤزومو درک ائتسیدیم،

بلکه ده بیر شئی قالمادی باشیمدا.

مودئرن سئوگینی اؤزونه سئچیم ائدن اوغلان،

ایسته دی مودئرنیست قیز اونا یار اولسون.

اما بیلمه دی کی، بو اونا خار اولاجاق، اغیار اولاجاق.

پسیلیکلری عالمده آشیکار اولاجاق.

سئوگیلری عالمده روسوای اولاجاق.

ظالمیم، من حاق یولوندان الیمی اوزه بیللمرم.

سنین چیرکین حرکتلرینه دؤزه بیللمرم.

دوغرو فیکیرلریمی یالان سؤزلرله چؤزه بیللمرم.

کؤورک مقاملاردا عارسیز-عارسیز گوله بیللمرم.

قاراباغین ایشغالی گونلرینده،

الیمی بئلیمه قویوب ادا ایله گزه بیللمرم.

سئوینجین قه می وار، قمین سئوینجی،

هانسیدیر اونلاردان دئی منه بیرینجی؟

بو باره ده دوشونمک گرک،

باشلیجاسی - هئچ بیرینده اولمالالیدیر، ایفتیرا، کلک.

اگر ایشه گؤتورن کسیرسه

ایشچینین حالال پولونو،

باغلایار اونون روزوسونو،

باغلایار حاقین پولونو،

ایشلک قولونو.

بیرینین بختی الینده،

او بیر نیین ساختا شیرین دیلینده.

باشقاسینینکی دیگری نیین جیبینده،

منیمکیسه علمیمده.

هئچ اولمازسا علمین اولماسین،

شووسو، قوماری یوخسا توفیق فریدین

لاپ توکتر ایمکانی، واری.

قالار قویونون دیبیینده.

زهر دیللی اینسانین اول بیلمز خوش سسی

چونکی ازلدن اولوبدور،

اونون بئله آمالی و نفه سی.

آرانی قاتماق، یئییب یاتماق،

بیرینی آلداتماق بیر اوجون پیس عادتدیر.

او بیرسی اوجون خوش حالدیر، سادتدیر.

وارلیغین اولارمی یوخلوغو؟

اگر اولارسا پیسین، یوخسا یاخشی نیین

بلکه اولار چوخلوغو؟

کاینات سما، هم ده دومانندی،

یئرسه دومانانا مؤحتاج،

دومانان ياغيش اوماندى.	*****
ياغيش ياغديرماسا بولودلار،	آدام وار آداملار ايچينده هئچ نه يه يارامير.
اولماز آغاجلار، چمنلى اوتلار.	هئچ كيم اونو ايتيريب آرامير
*****	آما بعضى دايره لرده آت اوينادير هردن.
حياتين اؤز آهنگى وار،	آز قالا شيطانلاشير بيردن.
ياراديب گوندوز گئجه.	*****
گور آلايه كايناتى ياراديب نئجه؟	بعضا بير عادى ايت آرى
*****	ايلان تك سانجير آداملارى.
دونيانين غريبه ليگى:	بعضا ده قيز كيمي بزه نير
بير شوو-بزنئس بيچيمده،	هارينلاشير قوجا قارى.
بيرى قهر، قم ايچينده،	قورخور كى، اليندن چيخا سئويملى " يارى " .
بيرى ياشاماق ايستمير داها،	*****
بيرينه ياشاماق گلير چوخ باها.	توفيق فريد دئيردين كى،
*****	سن بير واختى لاپ قوجالاجاقسان.
حلال ايشلر گؤرسك يئرده،	ايندى قوجالميسان.
راحاتلىق تاپاريق آلايهين درگاهيندا گؤيده.	احتياج ايچينده، دئ:
*****	ندن حظ آلاجاقسان؟
اگر زمانه دوغرو آخارى ايله گئتميرسه،	*****
من اوندا نئيلييه بيللم؟	مجليسده پيپاله قالديرماق بلكه ده ماراقليدير.
اولسا-اولسا بير-ايكى سطير يازيب،	بلكه ده بو، مجلس اوچون حاقليدير.
دوغرو سؤزلرى سؤيله يه بيللم.	آنجاق بير آز دا دوشونمك، فيكره دالماق لازيمدير.
*****	بير ده ساغلام خيالا، بير ده لازيملى سواللارا
دئيرلر حيات، ياشاماق گؤزلى	جاواب وئرمك اوندا هامى چاتار ووصالا.
ساختا عشق نئجه، اوندان دا گؤزلى؟	عكس تقديرده آرايا گيره بيلر غدار شيطان.
يوخسا اوغورسوز عشق ياشاماقدان اؤنمليدى، ازلى؟	آرا وورماق اوچون فورستى وئرمز بير آنى بو شيطان.
*****	*****
قاراباغ قارا باخدى،	ايندى اقليميز ضررلى ايشلره خيدمت ائتمه دهدير.
اولدو قارا باخدى.	بو علمدير، يوخسا دونيا اؤز محوريندن گئتمه دهدير؟
ياغيلار قاراباغى	يقين كى، اخلاقيميز اخلاقسيزليغا، اوچوروما خيدمت ائتمه
يانديريپ ياخدى.	ده دير.
توفيق فريد سورور:	سوپئر دؤولترلر ايدئولوگياسى
بس بيزيمكىلر هارا باخدى؟	ايكىلى استاندارتلارا يول وئرمه ده دير.
و نئجه باخدى؟	زوراكيلىق اينسانلارى آتدى دالاندان دالانا،
*****	آتدى بير ده زامانان زامانا،
آخديقجا زامان زمانه بعضا چتينلشير،	گاه دا دوغورلوقدان يالانا.
فيكىرلر ده گاه كؤهنه لير، گاه يئنيلشير.	*****
بعضا زيف دؤولترلر ده، تورپاق ضبط ائدير، شيرلشير.	بير فردين حياتى چوخلاريندا وار،

ایمکله ینلر بۇیویه جک،
 عۆمور بویونجا قوجالاجاق.
 پیسیلیک ائندلر آچالاجاق،
 حساس اینسانلار اوجالاجاق.
 پیسلر پیس، یاخشیلار یاخشی کیمی تاریخده قالاجاق.
 بلکه تاریخی ده بیزنئس اله آلاجاق؟
 وظیفه لیلر یئرینده اولمایاندا،
 مأمورلار همدم اولاندا.
 سئویندیریجی ایشلر ده قم اولور.
 قافامیز اییرنج دویغولارلا دولور.
 توفیق فرید، دیئ نییه ایشلر بئله اولور؟

 عیاش عۆمور سورور مزله-مزله،
 اخلاقیندا مودئرنی تزلنه-تزلنه.
 هم ده زدلنه-زدلنه.
 محل قویمادی نه اۆزونه، نه سۆزونه.
 روسوایچیلیق گتیریر عیاش اۆزونه.
 ندیر، نه ایستر عیاش؟
 بیلسیدی عیاش یوخدور اوندا تکمیل باش.
 یقین کی، گۆزلریندن آخیداردی کدرلی یاش.

 آیدین ذکالی، دوغرو سۆزلو،
 لیاقت معیارلی اینسانلار
 اصیل ملکدیر، میلته، اینسانلارلا بئله اینسانلار گرکدیر.

 رئال گئچکلیکده ایقتیصادی آزادلیق
 عومومخالق ضرورتی دئییلسه،
 لاکین بو آزادلیغین اۆزو حقیقت دئییلسه،
 بو حالدا آزادلیق آختارماق منطیقیدیرمی؟
 اگر سۆز آزادلیغی جمعیتده ماددی بوشلوق یارادیرسا،
 بیلیمه ینده کی آزادلیق و غیری-آزادلیق
 بوتۆولوگون هاراسیدیر، هانسی نۇقطه سینده دیر؟
 اوندا اینسانلارین سوسیال اۆزگلشمه سی کیمین الینده
 دیر؟

 غیری-شفافلیغی شفافلیق کیمی آدلاندیرماق،
 یاخشی ایله پیسی قاتیب قاریشدیرماق،
 غیری-سوسیال، غیری-اینسانی رذیلیکدیر.
 کیم دئییه بیلر بو معیار گۆزلیکدیر؟

میلیونلارلا آداملارین حیاتی دا،
 دردلرینده، پروبلملرینده اوخشارلیق وار.
 اونا گۆره بیر فردین درد دیونینان،
 میلیونلارین درد کیمی اۆزونو گۆستره بیلر.
 گوجسوزلر گوجلورلرین قاپیسینی کسدیره بیلر

 دویغولو آنلاریمدا من و ارام
 دویغوسوز آنلاریمدا دوشونجمده تاریمارام.
 فقط ساغلام دوشونجه ایله من و ارام.
 دویغوسوز اولسام اولمارام قلبی کۆورک.
 نه دوست، نه اۆزومه، نه ده میلته گرک.
 گلرم اینسانلارلا کلک
 توفیق فرید، دئ: کلکباز اینسانلارین میلتن نیینه گرک؟
 اینسانلارلا لازیمدی اخلاقی ایدئیلار، آرزو، خوش دیک.

 لازیمسیز اینسانین گئچ-تئز اۆز لازیمسیزلیغینی
 درک ائده بیلمه سی نین اۆزو ده
 معنوی کامیللیک نیشانه سیدیر.
 اۆزونو درک، اۆزونو تنقید ایفاده سیدیر.

 نادان گلیب چیخاندا وظیفه باشینا
 داش دوشر ایشچیلرین چیینینه، باشینا.
 محل قویماز اینسانلارین نه جینسینه، نه یاشینا.
 حؤرم ائتمز نه دوستونا، نه ده قارداشینا.
 توم سپر اینسانلارین باشینا.
 بو ادادان اینسانلارین قلبی قوپدو، سارالدى.
 کیشیلیک، اینسانلیق غورورونو آیاق آلتینا سالدی
 اینسانلیقدان اینسانلارلا هئچ نه قالدی.
 نادان مأمور، بیر آز اینسانلارلا دوغرو بویلان.
 اولما اۆزونوز اۆزونه حیران.
 اولما نه عقر، نه ده ایلان.
 یوخسا سیزه قنیم اولار موقدس قوران.
 دانیش اینسانلا حؤرم ایل،
 یاخینلیق ائت، یاخشیلیغی ائتمه میننت ایل.
 اوندا اینسانلار باخار سیزه حئیرت ایل.
 باخمازلار ووجودونوزا نیفرت ایل.

 یاخشیلیق دا، پیسیلیک ده دونیادا قالاجاق.
 نامردلرین جیبی آخیر-اول بوشالاجاق.

مۇوجود اولمايىن گىرچىلىگىنى اىصرار ائتمىك،
تارىخى مقاملارنى بوش-بوشونا تىكرار ائتمىك،
يا اۋزۇنى بىلە رىكىن، يا بىلىمىە رىكىن،
يا آلداتمادى، يا دا كىچىمىشە داش آتمادى.

اگر گىرچىلىگىن تىظاهورو اونون آيناسى دىيىلسە،
اگر تىظاهور ماھىتىن معناسى دىيىلسە،
ماھىتىن اۋزو پارادوكسالىدىر،
اۋزو بوتۇتۇلۇككە پىس بىر خالدىر.

اگر سىن دوشمنى ائدە بىلمىرسىنسە رام،
اوندا صبرىلى اول، بىر آز داين.
يوخسا پىسلر سىنى سالار تورا،
آپارار بىلمىرسىن هاردان-ھارا.

اگر سىن راحتلىغى تاپا بىلسىن،
يا ياتاقدا، يا ھىچ اولمازسا كىتاپدا.
اوندا فىكىرلىش نە دانىشا بىلرسىن
ساغلام گىرچىلىك ھاقتا؟

اينسانلارنى باجارىغى اولسايدى،
اونلارنى اينكىشاف مئيارى، خۇرمىتى، خىترى
اولمازدى يقىن كى، اىستىعداسىزلارنى
اىستىعدالىلار كىنى، نىفرتى.
اينسانلار دوشونمىزدى كىمسە
اونون اينكىشاف يولونو كىسر.
عكسىنە، يول كىسنلر قانون قارشىسىندا تىر-تىر اسر.

اىستە بىرسىنسە ايشلرىن قايدا يا دوشە،
دېلىنى شىرىن ائت، رواج وئرمە سۇيوشە.
ھەر آداملا گىتتمە گۇروشە،
سالما كىمىسە گوناھا،
ساغلام دوشونجە ايلە
گىت صاباھدان-صاها.

اگر اينسان اولارسا وحشى بىر ناتىمىز،

نئجە اولمايدىر، دى اونونلا ايشىمىز؟

دوشونك: گۇرك بو اينسان نە واختى كارا گلە جىك؟
اوندان نە گۇزلە يە بىلر بىزىم گلە جىك؟
اونا دا گوزشت ائدىك،
بلكە او دا عاغىللاناجاق، دوزگون يولا گلە جىك.

اگر اولارسا گىجە لى اينسانلارنى
ساغى دا دومان، سولو دا قاتى دومان،
مىشە دن اينسانلارنى آسانلىقلا چىخماسىنا اولارمى گومان؟

آز دوشونىن چوخ دانىشار،
نئجە كى، پروانە دوشونمە مزلىكىدن شاملا بىرگە آليشار.
پروانە نىن آتشپرستلىگى ايلە
شامىن آلوو بىر-بىرىنە قارىشار.

ھىچ دە جاذىبە دار اولمايان،
تىز سارالىب سولان چىچىكلر
آلاق اوتلارنى آراسىندا داھا گۇزل گۇرسە نىر.
اينسانلار دا بىلە دىر.

بو سىبدىنىمى آز پىس اينسانلار

چوخ پىس اينسانلار آراسىندا

گۇرسىنمىك، اولماق اىستە يىر؟

نە يە لازىم آلاق اوتلارلا يارىشا گىرمىك؟
ھامى اينسانلاردا اولسايدى اخلاقى گۇزلىك،
آلاق اوتلارنى اولمازدى پىسلر اوچون اۋزلىك.
ھامىدا اولسايدى خجالت حىسسى، آر،
اوندا گوللو اينسانلار اولاردى جاذىبەر.

بىرى آنا تومىك، او بىرى اخلاقى جاذىبە لىر،
آما ھامىسى جلب ائدىجى، گرگىلى جاذىبە لىر،
ھەر ايكىسىندە وار گرگىلىك، بىر اىقتىدار.

آلاھىن عاغىل پايى - آرتسا،
دكالىلارنى سايى اول بىلر
دونىاننى، مىلتىن خىلاصكارى.

سوپىر دۇولتلىر - آمىرىكا، روسىيا
دئىيرىك بىزىم ستراتىژى طرفدارىمىز،
سانكى سئويملى يارىمىز.

آما نه فايذا؟ قاراباغی آزاد ائتمه يه
يوخودور ايختيياريميز.

اولر بيزده لاجين، کلبجر داغلاری،
آعدامين، فوضولی نين برکتلی باغلاری،
اينسانلارين گؤزل چاغلاری وار ایدی.
بو چاغلارا دئديک " کؤله ليک " ،
۲۵ ايل کئچدی ايشغالدان.
اونو آدلانديرديک " هله ليک " .

حقيقت يولونو نئجه سئچمک اولار؟
سئچيلميش يولو نئجه گئتمک اولار؟
توفيق فريد، يازی قيشا دؤندرمه سه ک
اينسانلاری آیری يولا گؤندرمه سه ک
حاق يولونو آسانليقلا سئچمک اولار
درين چايلاری دا آسانليقلا کئچمک اولار.
پيسليگی اوراخ، چکيجله ده بيچمک اولار.

سوروشماين هارالييام؟
آذربايجان کيشيسيم، مارالييام.
سوروشماين هارالييام؟
هم آرانلی، هم داغلييام.
سوروشماين هارالييام؟
هم ناخچيوانلی، هم لعنکرائلييام،
آخی دئديم کی، من هارالييام،
سوروشماين من هارالييام؟

يانليش دويغولار، ائموسيونال مقصدلر،
آرزولار، اينسانی اوچوروما آپارار.
ايدن وئر سندن سوروشوم:
من نه قدر يالانلاردان يانیب سارالميشام؟
اينجه دويغولاريملا سنين چيرکين دويغولاريندا
بولاشميشام.

گل، منی چيرکين دويغولاريندا قاتما، آماندی.
آخی دويغوسوز اينسانلا همدم اولماق ياماندى.
اوزاقلاش مندن، ايندی زامان آیری زاماندى.
سن بئله حيسسلرينله گل ياشاما، آماندی.

سون قوياق گيلی-گوزارا،

لعنت ائتمه سه ک مرديمزارا
سبب اولار بو حال خسته ليگه، آزارا.
گندريک واختيندان اول مزارا.

اخلاقيندا خطاسی اولمايانلار
اخلاقسيز ورديشلری ايسته مزلر.
بئینی بوشلار حیکمتلی سؤزلری دئیيه بيلمزلر.
حيسسيياتلی اينسانلار درد ايچينديکن گوله بيلمزلر
دونيانی توتوب گئتسه بئله
دونیا مالينا اسير اولما بيلمزلر.
حياتلاری اوچون منفی کسير اولما بيلمزلر.

قوجالديم، چاتديم ۸۳ ياشا
بو ايللرده سئوينجيم ده، کدريم ده اولدو قوشا.
جاوان اولمارام بوندان سونرا يقين کی، بير دها
جاوانلاش، دوغما آذربايجانيم
تکی سن سئوينجيه ياشا،
اوغورلارين اولسون قوشا-قوشا.
قاراباغيملا بيرگه ياشا.

دئيرلر توفيق فريد، قاراباغ اوچون قم ائيلميسن
آما خئیری ندير قم يئميسن.
چونکی وطنینی سئومه ينلره
اؤز دردینی بيان ائيلميسن.
هرچند کی، قاراباغی، وطنی
سئومکله سحو ائيله مميسن.
هرچند کی، وطن اؤولادلاريندان
بو حاقدا بعضا ده ضيان گؤرموسن.

قانمازليق ذکايا، قافايا قصدی
اينسانلار، قانماز اولماين، دها بسدی.
ندن ايندی قانمازليق اؤزو ده
اينساندا بير آمال، بير هوسدی.

دئيرلر، حیات يولداشی اؤلنده، کيشی يئتيم قالار.
رنگی سولار، پاييز يارياغي تک سارالار.
بعضا سرسم اولار، قلبی قارالار.
ووجودونو غوصه ، قم آلا.
نرگيز، هر سحر سنی آنيرام.

دو يغولو خياللار يوللانيرام.
 ايندى سنسيز قالميشام،
 خياللارينا يولداش اولموشام.

 سئوينچى ده، كدرى ده هر آن انيرام.
 هر بيرى نين معناسىنى قلبن قانيرام.
 اما يئرسيز سئوينچ و كدر اولدوقدا، اود توتوب يانيرام.

 اينسانلارين، خالقلارين دوغرو ايدئولوگياسىنى
 زورلا ديشديرمك، اولنلارين يوكونو آرتيرماق،
 ازيشديرمك دئمكدير.
 سحو ديشكنلىك دايانيقلىلىغى داغيتماق
 اينسانلارين حياتىنى زهرله مك يولودور.
 بلكه ده ايدئولوژى فاشيزمىن بير قولودور.

 مندن سوروشدولار: شيللثره، دوستويئوسكىيه،
 تولستويا، سابيره، ميرزه جليله قايديش اولاجاق؟
 جواب وئرديم: بيزيم نسيل اولنلارين زامانداكيلارى
 تكرار ائتديكجه، بو قايديش حتى چوخالاجاق.
 بئله گئتسه تكرارولونما سونسوز قالاجاق.
 گئرى قايتما – بيرى اوچون سادجه بير تكراردى.
 سوسىاللىق باخيمىندان ايسه دهشتلى حالدى.

 مندن سوروشدولار: شعورلو داورانىشا اساسلانمايان
 عشق ماجرالارى محبتدير، يوخسا احتراض؟
 دئديم: هر ايكيسى. بيرى محبت، او بيرى احتراض
 نئجه دئيرلر، هره سيندن بير آز.
 احتراض ايسه بعضا شعورسوز بيان انديلن محبتدير.
 سونو زاواللىق و تؤهمتدير.

 شيطان اينسان اينساندان چوخ حيوانا بنزر،
 اوف دئمز، آياغى نين آلتيندا نه اولسا از.
 بئله گر كسيز حاقيرت بعضا بئله لرينه
 گتيرر خاطير، حؤرمت.
 من بو ايشلردن لاپ يانيرام
 گاه بو حاقدا دانىشيرام، گاه ساكيتجه
 يئريمده اوزانيرام.

ايسته مزدريم بو حال منى يانديريب ياخسين.
 ايسترم حياتيم ساكيتجه آخسين.

 بعضا دئييلن سؤز دوغرو اولسا دا،
 هئيوهره، بوش بير سؤز اولور.
 سؤزو دئين آنلامير كى،
 هامى اونا گؤز اولور.

 دونياني سالا بيلن لرزه يه هر هانسى،
 دؤولت اولاي بيلمز، نه آلايه، نه ده ياريم آلهه
 اونا قنيم اولار يا ناله لر، يا دا آلهه.
 آلايه آتومدان دا گوجلودور، ناله و قارغيش
 آتوم قويماز اؤز صاحيبينه ده قالا بير تورپاق قاريش.
 اولسا دا آرتار، ضبط ائتمك مئيلي.
 بو حاقدا دوشونسه ده سوپئر خيلى،
 اونسوز دا دونيادا دولاشيق ايشلر آز دئييلدير.
 اوندا سورورام، بو سيويليزاسيىالى دونياني
 داغيتماق كيجه خيردير؟
 باش وئرر دونيادا آلوو-يانغين
 بير قاريش تورپاق گزر
 سوپئر يئره قويا بيلسين آياغين.

 قله دينلرين قلبينه ديرلر،
 آغلان سؤيود كيى باشىنى يئره آيرلر.
 ووجودونو، بوتون نسلينى، سؤيرلر.
 قله ديمه گوناهدى، قله دينلره دوغوسوز دئيرلر.

 اينسانلار حياتين ايستيقامتلىرىنى، شاخلمه سيني
 آدمالارلا قارشىلىقلى موناسيبتلرين پرنئمئتىنى،
 مضمونونو بيلسه، گولدويو شئيلره اوركله گولسه،
 آغلاندا اوزونو قلبن سيلسه،
 اعتيبارليليغين نه دئمك اولدوغونو آنلاييب بيلسه،
 حيات داها اؤنملى اولار.
 گؤزل خاطيره لر ياددا قالار.

 بوتون وضعيتلرده، سيتواسيىالاردا،
 اينسانين اؤزونونكو اولماسى،

ماسکالانمیش اینسانلیقدیر.
 رولا گیرمه، مانپولیا سییا ایسه
 اینسانین دوشدوبو وضعیتدن
 چیخما یولودور.
 بو دا بئله اینسانلارین
 حیات طرزی، یولودور.

یکی از این دلایل سبب دلخوشی و دیگری سبب خلا عاطفی می شود
 زمان انسانها را مانند درختانی از ریشه می کند
 از این دنیا به دنیای دیگر می برد
 این کار را بعضی وقت ها انجام می دهد
 و یا ناغافل و یهو انجام می دهد
 و برای انجام این کار از کسی سوال نمی کند
 نزدیکان گریه می کنند و موهای خویش را می کنند
 و کسی که دیروز زنده بود امروز به افسانه بدل می شود
 دنیا خودش درگیر درد است
 چونکه درگیر اعمال دولتهای بزرگ می شود.
 در اجتماعات بزرگ گروههای خودکامه کوچک بر کمر دنیا
 سوار شده اند

سطور شعر گونه برداشتهای فلسفی من

ترجمه: المیرا زنجانی (صنم)

آنها حرفهای بزرگی می زنند
 و درگلو آدمها لقمه های بزرگ فرو کرده اند
 ارتباط بین موجودات و محیط زیست از بین می رود.
 و درگلو آدمها لقمه های بزرگ فرو کرده اند
 ارتباط بین موجودات و محیط زیست از بین می رود.
 زمانی که دنیا در وجود خودش درگیر غم و غصه است
 چونکه اتم و انرژی اتمی در دستان بزرگان و دوول بزرگ است
 بگوئید در دستان ما نیست ای دوول بزرگ
 یکبار دیگر از اتم سخن مگو،
 خودت دیر یا زود گرفتار درد و رنج می شوی
 دوستم زمانی که رنگت مثل برگ پاییزی زرد می شود و می پلاسد
 و زمانی که چشمهایت از غم و اندوه پر می شود
 این احساسات متاثر کننده ات انگار مهمان من شد.
 بگو چرا احوال من چنین شد؟
 حرفهای زشت چرا به سرعت پخش می شوند؟
 و به همه سرایت می کنند
 حرفهای هرجایی زدن برای بعضی ها به عادت تبدیل شده
 و این موضوع انسان را مایوس می کند
 و در وجود کسی طاقتی باقی نمی ماند
 و در بعضی دیگر انسانها را بیدار کرده و تاثیر گذار می شوند.
 و به این معنا لازم شده به کارمی آیند
 دوست من اگر حرفهای نالایقی زدم، به زبان نیار
 این حرف را همانطور از صمیم قلب
 و با لبی خندان زدم و از روی آگاهی نردم.
 حرفهای شیرین و زیبایم فدای تو باد و فدای خاندانم باد
 یکی به من می گوید هنوز فرصت هست
 بنویس خلق کن، یک کم دیگر هم صعود کن .

دلخوشی بعضی اوقات به خلا عاطفی تبدیل می شود.
 چرا خلا عاطفی به وجود می آید؟
 چرا دلخوشی به وجود می آید؟
 هر قلبی حرف و صدای مخصوص به خود را دارد
 و هر قلبی بینش خاص خود را دارد
 یک نفر تبدیل به انسان بخشنده و متین می شود
 و دیگری تبدیل به انسان خسیس و تنگ نظر (کنس) می شود
 یکی مانند سوز سرما می سوزاند
 و دیگری مانند بهار طراوت می بخشد
 یکی سیر می شود و دیگری گدا صفت
 یکی ترسو و دیگری با وقار و متین
 یکی نرم میشود و دیگری سخت

یکی دیگر می گوید: پیر شده ای به صورت برازنده و با لیاقت پیر شو.
 راست می گویند باید بنویسم شاید عمر یاری نکرد.
 همکاری به دوستش که مامور حضور و غیاب بود گفت:
 دفتر حضور و غیاب را بزن زیر بغلت، و کار را یکسره کن
 زمانی که مدیر سوال کرد: "آیا هر کاری بر روی روال خویش است؟"
 بگو و خودت را پاک و منزّه و تمیز مثل فرشته نشان بده
 امّا فراموش نکن در این کار هم دغلکاری و هم کلک لازم است.
 مامور حضور و غیاب گفت این کار را نمی توانم انجام دهم.
 شاید تو را برای حضور و غیاب بفرستیم؟
 در وجود تو هست امّا در وجود من دوز و کلک وجود ندارد.
 اگر جانوران و درندگان دندانهای محکم و تیز داشتند
 برای تکه و پارچه کردن زنده زنده،
 گوسفندان به عنوان غذای آنها مقرر نمی شدند
 بعضی وقت ها این قاعده تبدیل به عملکرد زشت انسانها می شود.
 زمانی که در حال تفکر هستم، هی فکر می کنم
 و می اندیشم و تاب و توانم از دست می رود
 مثل اینکه قلمم به مغزم هجوم می کشد و نعره می زند
 و قلبم هم نمی تواند برای وجودم تکیه گاه و ستون شود
 و صدای قلبم به من می گوید، بنویس و بیآفرین
 تا همراه آزر بایجان به اوج برسیم
 شاید تقدیر به ما مهلت دهد
 می خواهم روزهای خوش و خرم را با هم ببینیم
 قوانین علمی دانشمند
 و نوع عملکرد او اگر بر هم منطبق باشند
 نفوذ و قدرت او لنگه و همتا نخواهد داشت
 و عشق به وطن تبدیل به آمال و سرنوشت اومی شود
 آرزو می کنم لشگر پر شان و عظمت
 وطن و سرزمینم را محافظت کند
 درست مثل محاربه آپرئل
 محاربه آپرئل در قلب من است
 و برای خودش در قلبم جا و مکان ساخته است.
 لشگر ما از نیروی پتانسیل بالایی برخوردار است
 و می تواند بر یاغی ها ضربه های مهلک و ناغافل وارد کند
 آیا طلا و زینت و دارایی می تواند برایمان شرف و شهرت بیاورد؟
 یا برایمان سرافکندگی و عار به همراه می آورد؟
 و در تابستان و در گرما، برایمان برف می آورد؟
 یا برایمان افتخار خشک و خالی به دنبال دارد؟
 ای ظالم صداقت و صافی قلبم را تو هیچ وقت باور نمی کنی.

و آینده و روزگار به رویمان لبخند بزند
و در کسی بسته نماند

و دل انسانها پر از داغ و درد نشود
انسانی وجود دارد که دلش نمی خواهد رازش را برای عالم بر ملا کند
امما باور کن با عملکرد چندش آورش ،
خودش مسبب این کار میشود.

برای تاجر و سوداگر پول و دلار زیباست
برای دانشمند و عالم کتاب و قلم وجود و هستی است
و در بعضی مواقع برای عاشقان هجران
و دوری محبوب و دلپذیر است
اگر عشق باشد و غم نباشد ، این حالت از تمام آنها ابدی تر است
و نوشته های توفیق فرید

هم شعر است و هم غزل است
حلال بودن و حرام بودن هر کدام اندازه ی مخصوص به خود را دارند
کسانی که در پی جمع آوری زینت هستند
خواستند با استفاده از زینت نام و شهرت خود را به اوج برسانند
و کسانی که در پی زینت نبودند به واسطه معنا گفتند:
شما ، معنا و مفهوم زندگی را متوجه نمی شوید.

زمانی که زینت ها از دست رفتند،
مسخره کنندگان معنا و مفهوم زندگی را می فهمند
و خویش را در میان قوم رسوا می کنند

اگر حرف و سخن به صورت پنهانی ماهها و سالها بچرخد.
بدان که این سخن به صورت یک راز باقی نخواهد ماند
در زبان، قوم و خویش و خانواده ها پخش شده و می چرخد
مساله مهم این است که با سخنان شایعه بر سر زبانها جاری نکنی
ای انسانها با سخنان خشن و بم با کسی سخن مرانید
با صدای نرم و ملایم سخن بگویید

و برای همه مهربان و نوازشگر باشید
اگر هزاران حادثه در دنیا اتفاق بیافتد
و همانند گوسفندان نفهم به انسان نزدیک شود
دوست من ، غم نخور

هر اتفاق را در قلبت نیز و سلامتی و عمر خودت را به خطر نیانداز
ناشکر نباش و به خداوند چرا چنین شد و چرا چنان شد نگو
صبور باش ، هرکس مال فقرا را می خورد بگذار بخورد
تو خودت مال فقرا را نخور

یکی کیسه اش نیمه پر است
و دیگری کیسه اش کاملاً پر است
یک نفر از تخم مرغ هم پشمچینی می کند (کلاهبرداری می کند)
دیگری کمی منصف است
یک نفر سر لطف آمده و رحم می کند

و آن دیگری تکیه کلامش در سر زبانش دلار است
عجب ماجراهایی دارد هر دوران
و هر لحظه تازگی و کهنگی خودش را دارد
و آن حاکمی که امروز آزاد است
فردا ممکن است کارهایش بر باد رود
گریه و زاری کرده و فریاد بر می آورد
و گلایه کرده و می گوید ای داد بیداد.

دوست من در آغاز جوانی کرد
و کارهایش را بر باد داد
و از دست زمانه گلایه کرد و داد سر داد
بعدها تلاش کرد، تحصیل کردو برای خودش
اسم باشرافت دست و پا کرد
پدر و مادرش را فراموش نکرد
و همیشه به یاد آنها بود.
امکانات حقیقی برای همه
نمی تواند یکسان باشد
این به آن معنا نیست که

انسان حق دارد انسان دیگر را از بین ببردو غارت کند
توفیق فرید بگو، امکانات برای همه کجاست؟
در مجالس افراد نادان ، اگر حرفهای پر حکمت و پند آموزی زده شود
از ارزش و احترام می افتد

بشر از اول چنین رسوم و قوانینی را خلق کرده است
چه کار کنم که حرفهای عالمانه به گوش نادان نمی رسد
حتی اگر به گوش نادان برسد هم،

حرفهای گفته شده را قبول نمی کند و نمی شنود
می گویند عاشقان همان هایی هستند که درد را به جان می خرنند
ولی بعضی ها هم کسانی هستند

که معشوقه خویش را به درد و رنج می اندازند
و دوستان و مابقی افراد از این موضوع ناراحت می شوند
آیا کسانی هستند که درد و

بلایش را به جان بخرند؟
حتی در عشق هم ممکن است دروغ وجود داشته باشد
وقتی ظلم و ستم به خوجالی به یادم می افتد

دلیم برای داد و فریاد آنها می سوزد
خودم خودم را سرزنش می کنم که
نتوانستم به داد آنها برسم

به همین خاطر به اسم علمی پروفیسور خودم غضبناک می
شوم

بر دوست احترام بگذار و او را آزرده خاطر نکن

والا به صورت ناغافل و یهو احترام خویش را در نزد او از دست می دهی
 بعدها پشیمانیش را در نزد او می کشی
 با رفتار خوبم سفره دلم را برای انسانها باز کردم
 خواستم آنها هم مثل من با زبان خوش و شیرین سخن گویند.
 در حالی که قدر و قیمت دوستی را می دانستم این کار را انجام دادم
 در حالی که می خندیدم و قلبا خوشحال بودم
 از کجا باید می دانستم که این احساساتم بر باد خواهند رفت
 و بر روی رویاهای لطیفم اسم دیگری گذاشته می شود
 انسان از اول آفرینش عاشق غریبی و حیرت است
 و در بعضی از مواقع هم بر ابروی کمان و قامت
 و تمایل کمتری بر صمیمیت و غیرت دارد
 و این مساله هم در بعضی از مواقع برای انسانها
 جمعیت و ملت ضرر به دنبال دارد
 در مکانی که جمعیتی از انسانها در آنجا هستند
 ممکن نیست که درد و غمی وجود نداشته باشد
 ولی باید درک کنیم که
 اگر بر چمنزار آب دهیم، غنچه ها و گل ها زرد و پلاسیده نمی شوند
 اگر مهربانی وجود داشته باشد
 نه زن و نه مرد از خانه اش رانده نمی شود.
 گردش روزگار عجب سریع پیش می رود
 دنیا کوچک می شود
 و سختگیری و مجادله ی دولت های بزرگ
 بر دولت های کوچک افزایش می یابد
 از اتم گرفته تا هر کاری را، به سوی نظارت و تشویش سوق می دهند
 توفیق فرید انگار آنها غیر از این کار، کار دیگری ندارند
 ای ظالم چرا بر انسانها حلال را حرام کردی؟
 آیا خودت حرام را حلال کردی؟
 اجازه ندادی انسانها حرف بزنند
 آنها را کر و لال کردی
 و برای بدها نمونه و مثال آوردی
 و آنها را به پست و خوار شدن وادار کردی
 و کسانی را که قلب بزرگ داشتند
 را تبدیل به انسانهای کنس و تنگ نظر کردی
 و بعضی اوقات آنها را با خویش بیگانه ساختی
 گفتیم زمانه نمی تواند قامت مرا خم کند
 شاید بتواند میزان مقاومت و ایستادگی مرا در زندگی تغییر دهد
 درست است، در اوج و در جایگاههای رفیع احترام مرا نگه نداشتند.

ولی من غرور و ایستادگی خویش را حفظ کردم
 برای اینکه الان زمانه عوض شده است
 در حال حاضر او برای خودش در پی شانس است
 برای خودش فامیل ۷۰ ساله ی بزرگان را عروس کرد
 و به آدمها گفت به عروسی عروس ۷۰ ساله بیایید
 و به این صورت بخت جوان تیره و تار شد
 عروس پسری همسن نوه اش را برای خودش شوهر کرد
 نوه ی برون پشتیان، اطرافش پر از پشتیبان شد
 مستان زمانی که ماده ی مست کننده استفاده می کردند
 من غم و غصه ی دنیا و قاراباغ را کشیدم
 و به دنبال شانس و دایی و عموی خویش نگشتم
 اما حساب مجموع پولهای حرامی را
 که دیگران به دست آوردند را نگه داشتم
 مانند یک اقتصاددان وحشت زده و متحیر شدم
 و این موضوع دوباره غم و اندوه مرا اضافه کرد
 این حالت را در قلبم برای خودم بیان کردم
 ولی توفیق فرید بازگو کردن این درد را
 برای اهل جهان، برای خویش عار و ننگ دانستم
 زمانی که دیدم دختری زیبا به فریب فتنه
 و چیزهای دیگر به خواب رفته است
 انگار مرا از آسمان به زمین کوبیدند
 چرا زمانه اینگونه شده است؟
 آیا این اندازه تخریبات و حيله ممکن است؟
 بعلاوه ایستادگی فلسفی و اجتماعی خود را حفظ کردم
 آخر برای چه مجبورم ناز و منت کسی را بکشم؟
 بدون آن هم شیشه قلبم را شکسته اند.
 کم به فکر و اندیشه ی بعضی ها نبوده ام
 ولی تبدیل به درخت خشک نشدم
 و نتوانستند ریشه های تنه ام را قطع کنند
 و نتوانستند نشانه های علم و دانشم را از بین ببرند
 می گویند مجنون از دست لیلا جان به لب و دیوانه شد
 اما نمی گویند شاید مجنون به خاطر حسادت
 و محافظت لیلا از دیوانه شده است؟
 اما باز هم عشق لیلی و مجنون تبدیل به نماد محبت شد
 و حالا اندیشه ی ابن سینا تبدیل به لیلی و مجنون معاصر
 شده است
 شیشه ی وجود جوانان می شکند و فرو می ریزد

زندگی قانونهای ابدی و مطلق خود را داراست
 آیا مملکت یا سرزمینی وجود دارد که در آنجا برای انسانها
 یار نباشد
 و یا عاشق و معشوق ها دوست داشتنی بوده، و یاری بدون
 عشق وجود نداشته باشد
 در آنجا باران و برف نباشد
 و در آدمها اختیارات معین شده کم و زیاد وجود نداشته باشد
 و یا دولت اقتدار نداشته باشد؟
 وقتی به قبرستان می روم
 به قبرها نگاه میکنم، به کسانی که دنیایشان را عوض کرده اند
 می گویم: آنها هم یک روز اوقات خوشی داشتند
 همدمی داشتند، غمی داشتند
 الان در اینجا برای خویش جایگاه مهیا کرده اند
 به سنگ های مزارشان بنگرید، گنجشک ها و کلاغ ها نشسته اند
 حال در اینجا نه روز تولدی وجود دارد نه عقلی و نه هوشی،
 همه چیز خشک شده است و همه چیز نیست شده و از بین
 رفته است
 هیچ تکلیفی ندارند، و نه هیچ احترام و رویایی
 میگویند در دستان انسانهای
 بی کس هیچ اختیاری وجود ندارد
 و کسانی که اختیاری ندارند خوشبخت و بختیار نمی شوند
 ولی هر حالی جذابیت خاص خود را دارد
 انسانهای بی کس بر سرزمینشان صداقت دارند
 کارهایی که به دل
 نمی نشینند، توفیق فرید را به جان آورده اند
 و هیچ خودم هم نمی دانم که قلبم و رویاهایم را به کجا
 آورده است؟
 خودم به خودم گفتم: ای ظالم پا از حد
 و اندازه ات فراتر مگذار. کافی است.
 کارهای تو قصد بر انسانیت است.
 هر کاری کردی تمام کن چونکه هوس است. کافی است.
 در گویچه، زنگروز، کلبجر
 نغمه ی پدران و آواز نرم و لطیف آنها به صدا در آمده بود
 آب و هوا و بهار اینجا زیباست
 وطن برای من عزیز است
 و عشق به وطن عاری از لکه و ننگ است
 من برای وطن می سوزم
 کم مانده وطنم را از نزدیکانم هم محافظت کنم
 وطن قلبیست که در بطن من جای دارد

و حتی در بعضی مواقع برای خواب
 هم گوشه ی کوچکی از آن باقی نمی ماند
 یکی از دوستان جوان دانشمند،
 کارهایش را کاملاً درست و روان به راه انداخت
 و هر لحظه در راه علم تلاش کرد اما چیزی به دست نیاورد
 زمانی که متوجه این موضوع
 می شوم صبر و قرارم سرریز می شود
 از خودم می پرسم آیا این آزادی است؟
 میگویم: "نه"، و این شعار قطعی من است
 وقتی متوجه این اصل می شوم حالم بد می شود
 ولی اختیاری برای چاره جویی ندارم
 چشم و دل سیر، جایگاه خوب و خوشی دارد
 همینطور عشق اصیل-یک عمر وفاداری در پی دارد
 مال و ثروت دنیا در چشمان من بی ارزشند
 چونکه آنها در سطرها و حرفهای من جای گرفته اند
 به خاطر این حال، برای حلالیت گرفتن، خودم هم معطل می مانم
 بیلاقیات و چمنهای لاجین و کلبجر و شوشا را می گشتم
 و این حقیقت است که حس غرور و حیرت در من وجود داشت
 حیف که آنها را به اشغال در آوردند
 الان آن احساسات در من وجود ندارد
 و امیدوارم که در سرزمین گویچه من هم حضور داشته باشم
 از کجا باید بدانی که در کجا و چند ظالم وجود دارد؟
 توفیق فرید سن و سالت گذشته
 آیا برای دانستن و حساب کردن این موضوع حال و حوصله داری؟
 حتماً به فکر پیوستن به تفکر احساسات گرایانه ی نابجا هستی
 قلم و کتاب برای باهوش شدن یک راه حل است
 کسانی که از آن محرومند در اصل آواره اند
 کسب علم از هر کس هوس کسب کردن را طلب می کند
 لازم نیست که وقت خویش را بیخود و عبث سپری کنی
 در این حال یک فاجعه یا محبس در انتظار انسانهاست
 بدون علم و بدون کتاب، هوش هیچ بهره ای نمی دهد
 سود و بهره نداشتن زندگی را پوچ و بی معنا کرده
 و انسان را مایوس و ناامید می کند
 انسانها گاهی تبدیل به موجودات پول پرستی می شوند
 گاهی شهرت پرست شده و گاهی به دنبال صفای روحانی هستند
 و از این صفا برای خویش به دنبال شفا می گردند
 اما همانطور که محمد هادی گفته است
 (ادب آموزی-عمومی انسان) مهم است.
 آنگاه به عادت و نیت خوش بدل می شود

وجود وطن برای من همانند وجود قلبم لازم و ضروریست
 وطن یگانه و مقدس ترین است و همه باید این مساله را بدانند
 دوستان جوان من نباید تنبل شوند و نباید
 در هیچ کاری مانع کار همدیگر شوند
 شبهای بی خوابی، خواندن، نوشتن در اختیار خود جوانان است
 و افکار علمی را بر زبان راندن در زبان خود آنهاست
 انسانی هست که هستی و ثروتش را برابر می داند
 و انسانی وجود دارد که اگر این کار را نکند می میرد
 و چنین انسانهایی وجود دارند
 که این احوالات آنها را خوار و سرافکنده می کنند
 و غم و غصه ی این کار قلبشان را دردناک می کند
 آیا چنین مکانی وجود دارد که در آن وقتی به درختان آب ندهند
 برگهایشان پلاسیده نشود؟
 وقتی که انسانها با هم درگیر می شوند و دعوا می کنند ،
 احترام و عادت از بین نرود و انسانها خوار و بیحال نشوند
 و یا وقتی حرفهای خوبی
 می شنوند خوشحال نشوند؟
 قدر و قیمت انسان مثل و ماندنی ندارد
 او شعر و علم و تمامی نعمات را می آفریند
 و در بین موجودات به واسطه زبان
 می تواند صحبت کند
 باید درد و محنتی برای انسان وجود نداشته باشد
 اگر قوانین اخلاقی انسانها صحیح پایه گذاری شود
 بدون شک و شبهه علم او صحیح و سالم است
 بامزده های خوب و نیک ، که صبحش طلوع می کند
 ییلاقات گویچه، لاجین، کلبجر باصفاست
 آبشارها و چشمه های صاف و زلالش که روان است
 گلهای پر عطر و بویش
 و دیگر چه ها و چه ها
 در این مکانها پدران ما اسب سواری و شمشیرزنی کرده اند
 ولی الان در آنجا یاغی ها سکونت کرده اند
 پدرانمان از ما غیورتر، جوانمردتر، و قدرتمند تر شده اند
 اشک چشم مانند سرزمینی است که در قلب انسان نشسته
 و در هنگام دیدن درد و رنج از شیشه ی چشم
 مثل دارو برای تسکین می چکد
 محمد حسین شهریار در این شعرش ،
 غم را نور تابنده و عامل تحول را انسان می نامد
 توفیق فرید غم دیگران بر قلبهای متاثر جان می بخشد

احساساتی و رویایی بودن را به انسانها می فهماند.
 و به انسانهای بی عار معنای بی عار بودن را می فهماند
 آهسته خوانده شدن موعام را دوست دارم
 در چنین صدایی، لطافت هست
 و فریاد زدن و صدای بم در جانداران دیگر موجود می باشد
 شنیدن موعام با صدای آهسته لذت وصف ناپذیری دارد
 وقتی که موعام آهسته خوانده میشود، از خودم می پرسم
 که خدایا آیا این رویاست یا چیست؟
 نه، توفیق فرید این حقیقت است
 و دردانه ای است که از دهان بیرون می آید
 از پول حرام بخشش معنا ندارد
 همانطور که از درآمد حلال هیچ حرامی اتفاق نمی افتد
 همانطور که داخل بشقاب شکسته هر چقدر غذا بکشیم پر نمی شود
 همانطور که گلهای سبز ابدی در زمستان هم پلاسیده نمی شوند
 همانطور که بر عالم دانشمند حرفهای بیهوده نمی توان زد
 در هر علم یک سری مسایل تفهیمی وجود دارد
 و نسبت به این مسائل تفهیمی دیدگاههای متفاوتی وجود دارد
 هر مساله ی تفهیمی معنای خودش را دارد
 و هر عالمی بر روی این مساله دیدگاه خود را دارد
 یکی افکار مهم را انتخاب میکند
 و دیگری از بغل علم و دانش فقط رد می شود
 در سیستم اقتصادی نسبت ها پاک می شوند،
 مثالهای منفی دور ریخته می شوند
 و مثالهای مثبت غافل کننده نگهداری می شوند
 در هر نسبتی موازنه باید برقرار باشد
 و شیوه ی منظم وجود داشته باشد
 در علم نباید شیوه های غلط و هیچ غرضی حاکم باشد
 اشاره های بی معنی در نمادها بر ماهیت بیگانه است.
 و باورهای ساختگی و شرطی است
 که ماهیت بر اساس آن نامگذاری می شود
 هر علمی که ادعایی دارد دقیق باید فهمیده و درک شود
 نباید اشتباه باشد
 انسانها چنین ارتباطاتی را تعریف نه تشویق می کنند
 من به غم و غصه ی تأثیر آور رغبت فراوانی دارم
 غم و غصه های مهم همیشه سبب شده
 که دردهای خویش را فراموش کنم
 چنین نیاندیشیم که بواسطه ی غم انسان پاسوز دردها می شود
 خودش را از بین می برد، بلکه خویش را خوشبخت می انگارد

محمد حسین شهریار بزرگ در شعر غم چنین گفته است:

ترک غم نکن که غم بر قلب صفا می دهد،

فکر نکن که این صفا را تمام غمها به قلب ما می دهند

ای حاج آقای محترم اگر میخواهی یک حاجی اصیل باشی

نسبت به انسانها متکبر و تلخ زبان نباش

چنان رفتار کن تا قرآن مقدس و سخنان باری تعالی تاج سرت شوند

روی زیبایت که از میان موهای ریخته شده بر صورت دیده می شود.

نشانه ای از ستاره های تابان است

وقتی از من پرسیدند توفیق فرید ،

معنای صفت محبوس کننده ی زلف چیست؟

گفتم این نشانه ای از آبرو و حیا و شرمساری است.

زن و مرد باحیا نمی تواند یار بیگانگان گردد

و مثال پروها نمی تواند هر چه از دهانش در می آید بگوید و بخندد

شخص بی حیا اگر برای آشنایش تبدیل به بلبل شیدا گردد

نمی تواند برای جمعیت شخص مفید و مثمر ثمری باشد

در این دنیا هر کس کلاه مخصوص به خود

و طرفداران مخصوص خویش را دارد

آیا یکی برای فریاد زدن و دیگری برای شنیدن اختیار دارد؟

یک درخت فاقد میوه است و درخت دیگر میوه دارد

انسانهای بد عملکردهای بد و انسانهای خوب

عملکرد و کردار خوب دارند

اگر انسانها قلبا برای گفتن حرف حق تمایل داشته باشند

وقتی حرفهای دروغ را می شنوند آیا مانند کر و لال ها می شوند

و یا برای تکذیب کردن حرف دروغ عصیان می کنند؟

جستجو می کنم تا حقیقت واقعی را بیابم

ولی نمی دانم آن را از کجا بیابم؟

اگر پیدا نکردم، چه؟

شاید حق و ناحق را در یک جا ادغام کنم؟

به من گفتند اگر می خواهی حال و روزت مثل مرفه ها باشد

و اگر می خواهی از زمان عقب نمایی، تو هم دروغ بگو

در حس و حال چنین انسانهایی باش،

ولی دروغ گویی هم لازم است و در خون انسانهاست

مرد اروپایی به زنش می گوید:

عشقم، بیا، کجایی؟؟

شاید الان در بار هستی

زنش می گوید: میدانم عشقم که بدون من در تنگنا هستی

ولی من در بار هستم و دوست ندارم مساله بار را بزرگ کنی

چه می دانم شاید تو هم

پیش یار دیگری هستی؟

دنیا بر پایه ی سخاوت و بخشندگی خداوند پایدار است

و بر متانت مطلق و بر دیانت او استوار است

ممکن است دنیا به خاطر فلاکت رهبران برخی کشور ها از

هم بپاشد

انسانها بیایید طوری رفتار کنیم که محیط زیستمان

دچار فلاکت و سختی نشود

زمانی بود که در آن صمیمیت و لطافت وجود داشت

حال آن دوران برای من تبدیل به خیال شده است

بگو، این را چه کسی از دست ما گرفت

بعلاوه بر قلب توفیق فرید درد قاراباغ را اضافه کرد

قارا باغ پر از گل و گیاهم به فلاکت افتاد

فراریها، در چادرها و واگن ها برای خودشان مسکن ساختند

انسان با تکبر می گوید: وظیفه ی من است سخن بگویم ،

حرف هم مال من است ، انسان بی مسوولیت

حرفهایی که نتوانستی بگویی مال توست

توفیق فرید می گوید:

برای بیان حقیقت، بینش مال من است

و خانواده ام و تمام آذربایجان وطن من است

هر کس در راس امور قرار دارد، قرار داشته باشد

فرقی نمیکند که جوان یا پیر باشد

فقط باید در سرشان عقل وجود داشته باشد

برای من انسانیت از هر چیزی مهمتر است

چونکه بدی ها در انسانیت جا و مکانی ندارد

در انسانیت فقط و فقط ایمن ماندن جایگاه دارد

در انسانیت راه حق وجود دارد

و هیچ خار و خسی در این راه نمی تواند موجود باشد

من بر وطن و بر حرف حق هیچ خیانتی نمی کنم

اما وقتی حقیقت را بیان می کنم عملکردم را

در قبال طرفدارانم ضمانت نمی کنم

به همین خاطر بار معنوی من سنگین است.

تبدیل به طوطی شده ام، به زشت زیبا گفتند ،

من هم تصدیق کردم و گفتم.

به انسانهای کم لطف لطیف و بخشنده گفتند

من هم تصدیق کردم و گفتم

دست آخر پشیمان شدم و خودم به خودم گفتم

من تبدیل به طوطی شده ام و همیشه دروغ گفته ام

توفیق فرید چرا چنین کاری کرده ام؟؟؟

نسل ها از همدیگر چه برداشتهایی می کنند؟

و برای همدیگر چه به جای می گذارند؟

و راههایی که به قاراباغ و گویچه می روند به رویمان باز شوند
 اگر انسان متوجه اشتباهات خود شود
 دوباره برای زندگی آینده خود می تواند راه چاره ای بیابد
 آنگاه خوشبخت می شود و حداقلش این است
 که به درد بخور می شود و آواره نمی شود
 اگر غارتگران دولتهای بزرگ باشند، به بی حیا بودن نیست،
 این حرفها از دروغ هم دروغ تر است
 و حقیقت این است که آنها محیط زیست ما را بر دست می گیرند
 و این کار را از خیلی وقت پیش انجام می دهند، و از حقیقت فراریند
 در فصل بهار درختان و گیاهان مانند انسان جان می گیرند
 زمانی که تخیلم از گویچه و قاراباغ رد می شود
 قلبم از رویاهای متاثر کننده به هیجان می آید
 وقتی باور می کنم که کی روح و روانم
 در آن مکانها برقرار و جاوید خواهد شد
 آرزوهایم گل کرده و جان می گیرند
 اهالی مناطق گویچه و زنگرور
 کوچانده شدند و به دشت مغان رسیدند
 و این کار در مقابل چشمان مردم دنیا انجام شد
 و برای دیدن این حقایق برایمان توانی باقی نماند
 اهالی آذربایجان غربی را از خاک و خانواده شان جدا کردند
 و به قسمت دست نیافتنی قلبشان ضربه زدند
 زمستان و بهار زود گذر گویچه زیبا می شود
 مرد باشیم و از کسانی که آنها را راندند راضی نباشیم
 در آن هنگام خداوند هم از ما راضی می شود
 شادی هم از آسمان و هم از زمین می آید
 این موضوع را کسانی که شاد میشوند
 و کسانی که گریه می کنند می دانند
 اشک هم به خاطر شادی و هم به خاطر ناراحتی
 و کدورت سرریز می شود
 و چشم در هر دو حالت با اشک پر می شود
 ارزش انگشت به نگینش است
 و ارزش انسان به عقل داخل کله اش است
 و در هر سن و سالی هم انسان عاقل و هم انسان غیر عاقل
 وجود دارد
 به دوستم چه بگویم زمانی که او را با یک بیگانه می بینم
 و زمانی که اعمال زشتش را متوجه می شوم
 و زمانی که پشیمان شده، اشک چشمهایش را پاک می کنم
 دختر و پسر انسان عشق جفت شدن را خلق کرد

آیا همیشه زمان از گذشته تا حالا، و از نسلی به نسل دیگر
 تندیس افکار لطیف را بر جای گذاشته است؟
 اگر بر جای گذاشته است،
 پس چرا انسانهای عاقل دیوانه محسوب می شوند.
 و آنها کسانی را که نمی دانند، حتی اگر برادر تنی شان باشد،
 برای انجام امور انتخاب نمی کنند
 اگر آش را درست نیز می خوش طعم نمی شود
 اگر لازم باشد برادر باید برای برادر کار انجام دهد
 اگر کار بلد نباشد، برادر به چه کار برادرش می آید؟
 به انسان تازه کار موقعیت داده نمی شود
 اگر موقعیت هم داده شود شخص قدرش را نمی داند
 اگر خانه را یک معمار و یک استادکار ماهر بسازد
 آن خانه خیلی زود خراب نمیشود
 اگر انسانها ایام خوشی را بگذرانند
 زودتر از موعد کمرشان خم نمی شود و پیر نمی شوند
 انسانها مانند گوسفندان به داخل محبس و زندان انداخته نشوند
 اگر انداخته شدند، املاکشان از دستشان گرفته نشود
 و در هنگام تعیین مجازات دخالت های گوشه و کنار
 مد نظر گرفته نشود
 و بجای خروس، مرغ بانگ نزنند
 زمانی که مرغ بانگ بزند یا بدبختی یا مسخرگی اتفاق می افتد
 تاراجگران در راس دنیا گشتند
 از طرف آنها ثروت غارت شد
 این حالت محیط زیستمان را دچار رنج و درد می کند
 نمی دانم چه کار کنم آیا اتفاقات را تعریف کنم؟
 یا فقط از زمانه شاکی شوم؟
 و یا راست را راست و دروغ را دروغ بیان کنم؟
 دیگر بهار ۲۵ از راه رسید
 اما آنچه در کوههای شوفا می روید را باز یاغی ها چیدند
 توفیق فرید چگونه این درد بزرگ را باخود حمل کند
 بهار آمد و به جای خوشحالی دوباره دردهایم تازه شدند
 امیدوارم بهار سال آینده را تمام شهرها
 و روستاهای قاراباغ جشن بگیرند
 و حال و هوای بهار و چشم اندازهای آن برای ملت شادی آورد
 و باز هم چه ها و چه ها را یاد آور شود؟
 الهی طرز زندگیمان بهاری شود
 و برای یاغی ها و بدها داغ چشم عار شود
 گلهای مانند غنچه هادر قلبهایمان با غرور و شادی شکوفا شوند

چه فایده دارد که اشغال سرزمینهایم
توفیق فرید را بی حال کرد
تورکهای همزاد آذربایجانی من
در ایران از درد هجران نمی دانند چه کار کنند؟
فقط تنها یک علاج پیدا کرده که از زمانه و دور گلایه کنند
و به خوب خوب و به بد بد بگویند
دلم می خواست که معناهای منطقی همیشه به ذهن انسانها بیافتد
و اندیشه های ناقص به ذهنشان خطور نکند
و هوش خود را صرف کارهای سودمند کنند
و با دندانهای تیز بزرگان رودر رو نشوند
خانمی که به واسطه ی آرایش در صورت و ابرو زیبایی ایجاد می کنی
زیبایی را در قلبت خلق کن
آن را در جیبیت ایجاد نکن
و الا در گوشه و کنار زندگی جا می مانی
خیر خواهی و انسانیت در وجود هر انسانی است
در اصل و نجابت و خون هر کس
به همین علت بهشت و خدا هر دو در کنار چنین انسانهایی هستند
انسان تلخ زبان اگر عسل هم بخورد
و دهندش شیرین شود
نمی تواند خودش شیرین زبان شود
چونکه زبان نمی تواند تفکر را عوض کند
با هر کسی خواستی عهد و پیمان ببندی
اول او را خوب بشناس
و بین اجداد و خانواده اش و اطرافیانش چگونه اند
می گویند انسان حيله کار به راه راست نمی آید
هر کاری انجام دهی بهتر نمی شود
معنای لطافت را نمی داند
نه میتواند درست صحبت کند و نه م ی تواند بخندد
اما در آمد و سودش را از دست نمی دهد
انتظار داشتن و گلایه کردن در بعضی از مواقع فقط بهانه
است
اگر کسانی که قهر کرده اند معنای قهر را ندانند ،
در آن موقع تکلیف چیست؟
گفتند فلانی در علم و ادبیات سر رشته دارد
اگر چنان است پس چرا به خاطر یک جمله،
از این و آن راهنمایی می گیرد
شخصی بی حیاست که،
انسانهای باسواد را سر کار گذاشته تمسخر کرده و می خندد
چشمانم در راههای کلبجر و شوشا ماند

و همراه این مساله پایه و اساس درد
و محنت عشق را پایه گذاری کردند
برای اینکه تشویش خانواده و هنر خانواده را یاد نگرفتند
وطن ، خالق ، آرزو و عشق بدون تمنا هستند
اگر در اینها تمنا وجود داشته باشد
وطن ، خالق ، آرزو و عشق بی معنی می شوند
اگر خدمت و وظیفه به تمنا آلوده شود
وطنپروری به حالت غیر منطقی و بی معنی در می آید
و انسانهای با غیرت حالشان از این موضوع بد می شود
اشتباه نکنیم جیب مرد گاهی پر و گاهی خالی می شود
و انسانها گاهی بیحال و گاهی سالم می شوند
و مهم این است که اربابان در راس ما قرار نگیرند
جای آرزو و رویاهای محال در خوابهاست
لازم است که این اصل را ما هم بدانیم
در حالت عکس یا باید خودمان را گول بزنیم و یا بر خودمان بخندیم
و یا به قوانین نوشته نشده ی دنیا عمل کنیم
آدمی هست که می خواهد یا مخالف یا با اقتدار شود
و شلوازی بپوشد که یا گشاد است و یا تنگ است
هر چند که بی حیایی و عار محسوب شود
یا گرم باشد یا مثل برف سرد
به همین سبب نمی توانیم به حالت اقتدار دست پیدا کنیم
به همین علت به خرج و هزینه های زیادی گرفتار می شویم
هم بنده ها و هم خدا برای خودشان صبر و کاری دارند
و رشوه خوارها دندانهای تیزی دارند
و دنیا برای خودش روال و گردشی دارد
و خداوند برای انسانهای بد
در دنیای دیگر حق و حساب و جزایی مقرر دارد.
می گویند فلانی جوانمرد است
مغرور است و لوطی است
چرا نمی گویند عاقل است
مهربان و خونگرم است
در راه وطن و ملت هر کاری بگویند انجام می دهیم
کارهایم را بدون تمنا و انتظار
با عقیده ی خودم انجام می دهیم
کاری انجام ندهیم که محتاج یاغی ها و وحشی ها شویم
ملت و وطن را به باد ندهیم
و برای اسم آذربایجان احترام بیاوریم
ملت من استقلال را تکرار کردند
و مستقل بودن حال بسیار زیبایی بود

از شدت فکر و اندیشه انگار با صورت بر زمین خوردم
و صورتم روی زمین ماند
حالا ببینید که من در چه حالی هستم؟
بین آنچه گفته و نوشته شده است، اگر تضاد قابل توجهی باشد
اگر تفاوت معنا ایجاد کند، گناهکار کیست؟
در تلاطمی که در دنیا حاکم است
من اینچنین شدم
نباید کاینات را تا این اندازه له کرد و از بین برد
آخر این کاردیر یا زود به سوی بدی سوق می یابد
اصلاح دنیا به خاطر وجود طمعکاری های وحشیانه بسیار
سخت است
دنیا، در دستان سران نادان گرفتار شده ای
و به نظر می رسد که این قسمت و طالع تو بوده است
در دستان من چیزی جز علم، مدیریت، و سخن وجود ندارد
چه فایده دارد توفیق فرید، به تو سلام نمی دهند
چونکه کسانی که سلام می دهند،
علاقه ای به علم ندارند؛ و بغیر از پول علاقه ی دیگری ندارند
همانطور که پدر فضولی گفته است، سلام را بیخود نمی دهند
آیا این دنیا اصلاح می شود، یا اصلاح نخواهد شد؟
آیا انسانهای بی کس و تنها خواهند خندید؟ یا نخواهند خندید؟
و بدی قدر خوبی را خواهد دانست یا نخواهد دانست
اگر چنین نشود، توفیق فرید
بگو آینده ی ما چگونه خواهد شد؟
شاید صدای خدا از آسمان به زمین خواهد رسید؟
حتما در آن زمان دنیا اصلاح خواهد شد
گناهکار کسی است که گفته ها را نوشته است، با کسی است که
نا گفته ها را اشتباه نوشته است؟
می گویند مفهوم عشق در دیوانگی آن است
کم مانده بگویند در جنون آن است
شاید در حکمت آن است و در تداوم آن است
و در صمیمیت آن است
و در حالتی غیر از این جفت شدن،
در نامشروع بودن و عوام بودن آن است
زمانی که انسانها عشقی پر از خاطرات خوش دارند
قلبهایشان با مرحمت و خوبی پر می شود
و زمانی که عشاق با هم دوست می شوند
خود عشق هم زیبا می شود
عشق و دوستی یکی می شوند

در عشق فضولی، عشق لیلی و مجنون را به قبر برد
و قلب لیلی و مجنون را کند
دوستان عزیزم، عشق شامل حال شما هم بشود
ولی درد و جنون نباشد
و عاشق ها در این راه در قبر گذاشته نشوند
و به سبب عشق رنگشان زرد و پلاسیده نشود
و در عشق فاجعه و پریشانی وجود نداشته باشد
تفکرات من محصول هوش و عقل من است
فقط این محصول الان مشتری ندارد
کسی این سرزمین را وارد بازارهای جهانی نمی کند
در این مورد بسیار فکر می کنم
شاید نویسنده و خواننده ی خوبی وجود ندارد؟
من علی آقا واحد را مانند صابر شاعری منتقد می دانم
تمام سطور نوشته شده اش را یکی یکی نگاه می کنم
این مطلب را در نوشته های واحد می بینم
حرفهایی را که در شعر "می بینم" او هست خواندم:
"می بینم تمام کارهای عارف در دنیا فناست
و می بینم عارف شدن خودش دردسر است"
نزدیکی به عارف برای نادان یک بلا حساب می شود
نفوذ کردن در علم برای نادان قلعه ای تسخیر ناشدنی است.
ای کارمند مسئول با فقرا با تبسم و لبخند صحبت کن
و هر وقت فرصت مهیا شد با او دست بده و او را خوشحال کن
و میل و رغبت خویش را بر او بگو و آشکار کن
ای دوست من زمانی که تو را غمگین دیدم پریشان شدم
و این حال بر من فشار آورد و مرا متاثر کرد
و به یاد آوردم روزهای خوشی را که با تو سپری می کردم
حال حاضر به آن روزها هیچ شباهتی ندارد
به درمان این درد تو نمی توانم کمک کنم
ولی برای دعا می کنم که دوباره گرفتار این درد نشوی
می خواهم حتی اگر لحظه ای باشد، درد اشغال را فراموش کنم
ولی این حس در من وجود ندارد نمی شود
هر چقدر بخواهم هم، احوالم بهتر نمی شود
لحظه های متاثر کننده و غمناک از من دور نمی شوند
و نیست نمی شوند
بعضی اوقات می گویم به هیچ چیز علاقه مند نشوم
و از حرف و صحبت دور شوم و دورتر بایستم
به هر حال نمیتوان ایستادگی کرد،
برای این کار در من اراده وجود ندارد

احساسات و رویاهایم مرا جادو کرده و به کمند می اندازند
آخر من نیز باید کاغذ را خط خطی کنم؟
به انسانهای بیچاره خداوند روزی کمک می رساند
دهان او هم طعم غذا را می چشد
و یکی یکی خوب و بد و فامیل و غریبه را سوا می کند
و سختی ها و انتظارش از بین
می روند، و دارایی او نیز افزایش می یابد
انسانهای شیطان صفت به انجام وظیفه ی خود ادامه می
دهند
و در حال حرکت از راه راست به سمت راه خلاف هستند.
آیا این نفهمی است؟ یا چه هست؟
به انسان قدر ناشناس هر چه خوبی کنی باز نخواهد فهمید
همانطور که آدمهای قارا باغ را
هر چه قلقلکشان دهیم نخواهند خندید
همانطور که به صورت انسان بی عار هر چقدر تف کنی
صورتش را پاک نخواهد کرد
یک نفر از انسانها گفت من با تو قهرم
علتش هم این بود که من به او بدی نه، خوبی کرده ام
درد بر درد هایم اضافه نکن
و احساسات اولیه ی موجود در قلبت را از روی من بر ندار
و حس های حساس مرا به خاطر حس های به درد نخور رها مکن
و در حالی که جاهای پر از زباله باقی مانده ،
جاهای تمیز را جارو مزن
بر جاهای تمیز تف میانداز
می گویند شخص مست وقتی مست می شود،
مجلس و مهمانی را ترک می کند
و در مقابل این بی ادبی دوستان حق طلبش چنین می گویند:
او مجلس را ترک نکرده است، فقط شوخی کرده است
می گویند شخص دانا عارف نیست، پس چیست؟
شاید دانش در پاها و دستان انسان نادان است؟
و شاید افراد دانا در علم نه، در راستای بیابان هستند
و ناشی ها سوار و راکب هستند
اگر در واقعیت حال خوشی وجود نداشته باشد
در روح و رویاهایم، خیال خوش می خواهیم
و در وجود انسانها، رفتار مودبانه ،
و درجه عالی کمال را خواهیم
می گویند افراد بی عار به کسانی که خجالت نمی کشند بدل می شوند
چرا چنین انسانهایی نمی فهمند؟
بی ادب و به درد نخور می شوند

شاید به خاطر کسادى بازار ادراک است که به نفهم ها بدل
می شوند.
رفتار خوب و خوش را برای خویشتن الهام کننده دانستم
و این رفتار را برای عمر خویش درمان دانستم
و دیده ام که اشخاص با ادب و با فرهنگ دارای عمر بلند می
باشند
عشقی که از قلب لبریز می شود نمی تواند سهم کسی باشد
و احساسات کسانی که در راه راست قدم بر می دارند،
نه به حذر می رود و نه بی فایده و تلخ می شود
اگر انسان از کار خویش سر در نیاورد
حتی دوست نزدیکش نیز بر او احترام نمی گذارد
کارهایش بیهوده شده و خودش هم به موجود تنبلی تبدیل
می شود
و خودش برای خودش مجموعه ای از موانع را ایجاد می کند
وقتی دیدی غم و اندوه تو را ناراحت می کند
اجازه نده که فرصت با غم هدر شود
برای خویشتن یک همفکر و سنگ صبور پیدا کن
اگر نتوانستی پیدا کنی به توفیق فرید اطلاع بده
همدیگر را می بینیم و می بوسیم
و در آن موقع غم و اندوه از تو دور می شود
می خواستم تمام سخنها و حرفهایم
در روزهای گرم، خنکی قلب انسانها باشد
برای این کار ای توفیق فرید
باید در نوشته ها و تفکرات عمق وجود داشته باشد
دستانم بی سلاح هستند و خودم بی گناه
در دستانم فقط برگ سفید و قلم موجود است
می خواهم به واسطه ی آنها به اوج برسم
کسانی که صورت خوش انسانها را انکار می کنند
و کسانی که خود، بی عرضه ها را برتر می دانند
و کسانی که با وسواس به فکر نگرانی از جیب و شکمشان هستند
و کسانی که برای این امر به هر قرغی وارد می شوند
برای چه از حقیقت و درستی حرف می زنند
و خویشتن را به کارهای خوش نیتانه ی انسانهای خوب
قاطی می کنند؟
معنای انسانیت، صبر، قرار، باید ابدی و جاویدان شود
نشانه های آن و پاکدامنی، و عارهای آن هم همینطور.
و اراده و اختیار هر شخص باید به این حالات برسد
باید در همه جا وحدت و یکپارچگی وجود داشته باشد
و در هر کاری و هر حرفی باید حکمتی وجود داشته باشد

در وحدت گرایی در بعضی مواقع تناقض ایجاد می شود
 در آن حال هم یکپارچگی و هم وحدت از بین می رود
 اگر کارها و امور به این منوال به پایان برسد
 حتی برادر از گناه برادر چشم پوشی نمی کند
 خیر خواهی موجود در بین انسانها
 در حق و حساب کردن تبدیل می شود به حلالیت و صاف بودن
 در این میان هیچ غارتی بوجود نمی آید
 و انسانهای با مرام در یادها ماندگار می شوند.
 وقتی که انسانها تبدیل به موجودات بی رحمی مثل شمر می شوند
 خداوند نیز به چنین انسانهایی روز خوش و عمر طولانی نمیدهد
 کسانی که بر دیگران نظارت می کنند
 از غارتگری خویش باید خجالت بکشند
 باید به خویش احترام گذاشته و از بدیهای خویش عبرت بگیرند
 والا چنین کنترل و نظارتی
 نمی تواند خدمت محسوب شود
 در بعضی اوقات خودم با خودم سخن می گویم
 و صبح را با چشمان خواب آلود آغاز می کنم
 و بعضی وقت ها با نوشته ها و سخنانم تسکین می یابم
 ولی باز به قاراباغ زیبای در اسارت مانده در حالی که مملو از میوه ،
 گل، غنچه و باغ و باغچه است، فکر می کنم
 می گشتیم و از یک قبیله به قبیله ی دیگری می رفتیم
 و از همه چیز و از قحطی ها خبر دار می شدیم
 ولی نمی دانیم که در دور دستها
 برای ما باهمکاری یاغی ها تله گذاشته اند
 باز هم بر روی آن نام استراتژی متفکین می گذاریم
 دوست عزیزم خودت برای خویش راه درست را انتخاب کن
 و خودت از بیگانگان کمک نخواه
 و چشمت به دنبال این و آن نباشد
 تقاضای کمکت پذیرفته نمی شود
 اجازه بده که خودت پشتیبان خودت باشی
 از آدمها بر آدمها فایده ای نمی رسد
 زمانه امروزه چنین قانونی را بوجود آورده است
 با وجود پستی و بلندیهای زیاد در کوهها با علاقه به گشت و
 گذار پرداختم
 ولی در شهر از کج کردن راه راست خسته شدم
 یک دوره مجبوری راه کج بروی و دروغ بگویی
 و این کار یکباره مرا خفه می کند
 و به فکر وا می دارد

داد زدیم و فریاد زدیم و فعل فتنه را باور کردیم
 و با این منوال سالیانی را سپری کردیم و به پایان رساندیم
 و مشکلات را روی هم تلنبار کردیم
 و در کار و صحبت مثل بیماران شدیم
 و در بعضی اوقات با پچیچه آهسته سخن گفتیم
 که دوباره دچار فعل فتنه نشویم
 و جنگ های آپرئل ما را در قلبها زنده نگه دارد
 زمانی که در بین ناشی ها یک دوره سکوت می کنی
 در این دوره انسانها فرمانبردارتر و مظلومتر می شوند
 و این حال هر لحظه در غروب و سحر تکرار می شود
 دنیا عوض می شود و ما عوض نمی شویم
 دنیا جنگ می کند و ما جنگ نمی کنیم
 نباید برای هم دوز و کلک فراهم کنیم
 در آن صورت طوفان و کولاک شدید ما را زمین گیر می کند
 انسانها به موجوداتی بدل شوند که به درد هم می خورند
 و نه ملک هایشان و نه حرفهایشان و نه فکرایشان را غارت نکنند
 و الا زمان به صورت فجیع از ما انتقام می گیرد
 فکر انسانها در گیر سخنان می شود
 و نگاههایشان در چشمان می ماند
 اگر خودش بمیرد، حرفهایش باقی می ماند
 درک کردن زندگی از مشکل هم مشکل تر است
 اگر انسان خودش بخواهد هم نمی تواند همیشه متین باشد
 اما می خواهد غیرت خویش را حفظ کند
 او نمی گوید که آیا این کار برایش هوس است
 یا فقط حفظ غیرت برای او کافی است
 غیرت در جان و خون و نفس های چنین انسانهایی موجود است
 شبها خواب من به آسمان کشیده می شود
 و احساساتم تا صبح مرا همراهی می کند
 در شبها آرزوهایم به دار آویخته می شوند
 و آرزوها و فکرهای جدید شبها به پرواز در می آیند
 فکر می کنم نیروهای ما و نوشته هایم
 دیر یا زود در قاراباغ قالب می شوند
 ای بلبل سینه زرد چرا خاری (نام شاعر) شدی؟
 ای بلبل چرا غم کشیدی و پیر شدی؟
 و موهای سرت سپید شد و تبدیل به برف کوهها شد
 به همین علت پیر و کهنسال شدی بلبل
 انسان نفهم متوجه گناه خویش نمی شود

و بر فرق بین حرف زدن خوب و حرف زدن هر جایی پی
نمی برد
و با وجود دارایی از این و آن می خورد
و اگر جایش بیافند رودر رو و مقابل دوستش می ایستد
عصمت انسان نفهم اینگونه است
برای او تفکر و اندیشیدن واجب نیست
دم تکان دادن (چاپلوسی) و خوردن واجب است
کسی که پیشه اش دروغگویی بود گفت
اگر دروغ نگویم حتی یک لحظه نمی توانم تحمل کنم
حتی اگر مار سمی مرا نیش بزند
و اگر قرآن دشمن من گردد
باز هم یک دروغ خواهم گفت
ای انسان مومن تو این حرف را پذیرا باش
سنگهای قاراباغ را حمل کن
که برای آذربایجانی ها سنگ ازلی است
و یادداشت ابدی برای نسل هاست
آب روان چشمه تورشسو
اکنون اشک چشم فراریها و اهالی خوجالی است
برای یکی هم کیفیت و هم کمیت معنا دارد
کیفیت و کمیت جمع شده و جیب ها را پر می کنند
و برای او تصادفاً یک ضرورت خوبی ایجاد می کنند
برای همین است که تصادف بر ضرورت چیره می شود
چرا در تصادف اینچنین نیرویی وجود دارد
برگها هم پیچ پیچ کنان حرف می زنند
و زمانی که باد می وزد همدیگر را در آغوش می کشند
و زمانی که بلبل آواز می خواند، گل غنچه ی خویش را باز می کند
هر حرفی معنای مخصوص به خود دارد
خوبی ها و بدیها هر کدام عکس العمل و آینه ی خویش را دارند
ابراهیم تیره و تار گذشتند و رد شدند
و سکوت و خاموشی ها از بین رفتند
در بعضی مواقع هم آرزوهایم بوته بوته شد
چه کار کنم این هم لحظه ای در عمر من است
خدا مرا حفظ کرد
اما عمر به حق بودن من رای داد
بین بلبل و گل شباهت و عاطفه موجود است
چونکه در هر دوی آنها هوس عشق وجود دارد
اما از این عشق برای آنها هیچ بچه یا نوه ای به وجود نمی آید
برای اینکه در اینجا حس ها و نفس های انسانی وجود ندارد
کسانی که بی مزه می خندند ،

هم خنده شان و هم بوسه شان حس های اولوی را از بین
می برد.
و آنها را همانند خوابهای بد رنجیده خاطر می کند
هنریخ هئینی "تانهیزئر" در شعرهای خود می نویسد
الان به جای آن خنده ی زیبا و پر عطر ،
اشک های چشم برای من لازم است.
در زندگی هم غصه هست و هم غم
کارهای مفید و مثمر ثمر هم هست و کارهای بیهوده هم
هست
بی پایانی هم وجود دارد ، میزان و اندازه هم هست
دنیا تبدیل به دنیای عذاب و دنیای تضاد می شود
یک عده از انسانها به آرزو هایشان می رسند
و دیگران در باتلاق فرو می روند
یکی گرسنه می ماند و دیگری روی پول می خوابد
نمی توانی بفهمی که این موجودی که
خوابیده است اسب است یا قاطر
فکر می کنم و گاهی مینویسم و گاهی نوشته هایم را پاک می کنم
خودم به خودم می گویم بگذار اتفاق بیافتد
هرچه قرار است اتفاق افتد
چگونه خاموش شده و چگونه شعله ور می شود
فقط سخنانم باصمیمیت برای وطن
و برای انسانهای پاک نیت نوشته شده اند
برای انسان و بشر حرفهای حکیمانه باقی می ماند
فرزندان وطنم با مدیریت خویش به اوج می رسند
و بدها هم منطبق بر نیتشان پست تر می شوند
عشق و محبت چرا اینچنین زود ارزان می شوند
خانواده و بار قاطی هم شدند
چرا بعضی از انسانها با این حال کنار آمدند
بین محبت و نفرت فاصله فقط یک وجب است
انسانهای پروانه(عاشق) به جای شمع در آتش خودشان سوختند
در انجیل گفته شده است که تمام دنیا در دستان شر است
چرا گفته نشده که در دستان جوانمردان و شیر مردان است؟
چرا گفته نشده است که در زبانهای انسانهاست؟
اگر انجیل هم اکنون نوشته می شد شاید گفته می شد که
دنیا در دستان دولتهای بزرگ است
و هم تحت قدرت و نفوذ آنهاست
و هم در زبانهای تلخ حاکمان می باشد
اگر انسان در هر چیزی به دنبال فایده باشد
رسوم مخصوص انسانیت را پاک می کند

اگر شخص نفهم بر من ریشخند زد بگو چه کار کنم؟
 اگر شخص با ادراکی پیدا نشود در آن موقع بر نفهم ها چه بگوییم؟
 فکر کردم و اندیشیدم و در وجود خود عصیان کردم
 و با حرفهایم افراد نادان را بر دنیا معرفی کردم.
 انسان صاف و ساده را مورد تمسخر قرار دادن
 خودش عمل گناهی است
 فعل گناه را درک نکردن از خود گناه بدتر است
 انسانهای پشتوانه دار باید به انسانهای تنها و بی کس کمک کنند
 با رویاهای خویش برای خودشان اسمی با شرافت بسازند
 و قلب ایتم را شاد کنند
 توفیق فرید می گوید: از غیبت کردن کناره گیری می کنم
 و انسانهای پست را از بد هم بدتر می دانم
 و جهان را با فلسفه مدیریت درک کرده و می فهمم
 بغیر از خدا کسی بالاتر نیست
 او دنیا و زمستان و بهار را خلق کرده است
 کسانی که خدا را دوست ندارند حداقل متوجه این مسائل باشند
 انسانهای غدار و ناجوانمرد بعضی وقت ها
 به سمت قبرستان نظری بیاندازند
 مهر و محبت نسبت به وطن را
 و بزرگی و قدرت وطن را و تنفر نسبت به دشمنان
 و انسانهای نفهم را از عشق به وطن می گیرم
 وقتی کارهای خلاف شرع و کلک ها وارد عرصه می شوند
 و زمانی که افراد کلکباز به انسانهای هوشیار می خندند
 و زمانی که این کار از روی آگاهی انجام می شود
 ضدیت به نهایت خویش می رسد
 و بدها با ایهام به افراد خوب می خندند.
 مانند درختان خشک شده بی ریشه مانده ام
 و بر کارهای دنیا متعجب مانده ام
 و مانند برگهای پاییزی زرد شده ام
 و دیگر اکنون پیر شده ام
 ولی باز هم بر آینده با امید زیادی چسبیده ام
 وقتی انسانهای اهل کیف ،
 با اشتیاق از اهل کیف بودنشان حرف می زنند
 وقتی که سرتان و فکرتان درگیر کارها و رفاه خودتان می شود
 یک کمی هم در مورد دیگران تفکر کنیم
 و با آنها هم در ارتباط باشیم و بگوییم و بخندیم
 حلال بودن را با شک و شبهه نمی توان حل کرد
 و حلال نبودن را نمی توان تحمل کرد

اگر به صورت متمادی این رسوم را دنبال کند
 دیر یا زود دارایی او از دست می رود
 و برای اموال از دست رفته اش اختیاری در دستانش باقی نمی ماند
 یا تمام می شود، و یا مقدار و حجم باقی مانده کم می شود
 و یا دیوار خانه اش خراب شده و فرو می ریزد
 و یا افسردگی می گیرد و حالش بدتر می شود
 اگر بگویی و حرف بزنی عقب می مانی
 و نمیتوانی به سمت جلو و نزدیک حرکت کنی
 وقتی حرف نمی زنی می گویند این لال است
 و گوسفند است و یا حرف نزدنش بازی است .
 نمی دانی کدام راه را انتخاب کنی و به کدام سمت و کدام راه بروی
 هم حرف زدن و هم سکوت هر دو ضرر دارند
 برای کسی که درک می کند هر دو پر از غصه است
 و هر دو غیر ضروری است
 زمانه انسان را به دار کشید و به این گونه یاد آوری کرد
 هم کسی را که حرف می زد
 و هم کسی را که حرف نمی زد سرزنش کرد
 پولدار شدن قسمت من نبود
 چونکه آبرو و حیا و طرز زندگی قسمت من شد
 وقتی انسانها به صورت مبهم به هم نگاه کرده و می خندند
 همدیگر را مسخره کرده و به هم کج رفتاری می کنند
 زمانی که قدرتمند بر ضعیف تکیه زده و بر او گیر می دهد
 زمانی که خودشان درگیر سختی و آسانی می شوند
 درک خواهند کرد که اخلاق و انسانیت چیست
 زمانی که شاعر شعر های تأثر آور می نویسد
 می داند که غصه چیست و غروب چیست
 صبح چیست ، پالان چیست، زمین (جا) چیست
 اگر نفهم می دانست که نادانی به واسطه ی چه ایجاد می شود
 متوجه میشد که اندیشه های کار ساز چیست؟
 اگر در حق افراد بی اخلاق بگویی حتی این یک فرشته است
 فکر می کند مگر این تعریف اصلا برای او لازم است؟
 و یا فکر می کند که این هم یک نوع حقه ی نوبتی است
 انسانها انتظار و گلایه را باید کنار بگذارند
 در ابتدا باید خودش را درک کرده و خودش را بفهمد
 و دیگر اینکه از خواب غفلت بیدار شود
 تو را تعریف کردم نگفتم که حرفهای بی ربط در مورد
 سرزمینمان بزن
 و نگفتم که با حرفهای بیخود مرا بسوزان

با حقوق مختصر نمی توان دنیا را گشت
اگر پاییز نیاید برگها پلاسیده نمی شوند
و به جای بلبل گنجشک آواز نمی خواند
هر چیزی که دیده و فهمیده ایم حد و اندازه ای دارد
اما چیزی که نمیدانیم حد و اندازه ندارد
برای اینکه نادانسته هایمان و ندیده هایمان
از دانسته هایمان بیشتر است
از کسانی که بر من بیگانگی علمی را ،
همانند ناتوانیشان ایراد می گیرند و در بعضی وقت ها هم
از کسانی که همه چیز را بر هم می زنند سوال می کنم
زمانی که کله گنده های سناریوی میرزا جلیل الان دوباره
زنده شده اند
و وقتی سلام پدر فضولی "که می گوید رشوه نیست" را
کسانی که تحویل نمی گیرند
دوباره پیدا شده اند
و وقتی اثر پدر صابر به اسم (جن و شیطان)
دوباره سر و کله اش پیدا شده است
و وقتی وجود انسانها را می سوزاند و آتش می زند
من با عالم بودن خود چه کار می توانم انجام دهم؟
فقط خودم با حرفهایم بر کارهایشان ریشخند زده و با معنا می خندم
و در بعضی مواقع هم متأثر شده و اشک چشمم را پاک می کنم
از دست انسانهای کله گنده به جان آمده ام
و از زبان آنها هیچ سخن راستی را نشنیده ام
آنها کلکباز و مضر هستند
و از شیطان بوجود آمده اند
عمر کوتاه و زود گذر است
و راهها پیچ در پیچ و کج هستند
نمیدانی کدام راه به کجا می رود
نکند که می خواهیم راههای رفته ی خویش را هم خراب کنیم
کسانی که فهم کمی دارند
زیاد حرف می زنند
ولی دیر یا زود
به خاطر بی فکری خویش وجودشان آتش می گیرد و می سوزند
اگر نفس تو تاج سرت نبود
زندگی ات بی اهمیت و تلخ نمی شد
قاراباغ را گم کرده ام و با این گم
کردن انگار زندگیم را به پایان رسانده ام
ولی امیدم را اصلا از دست نداده ام
و با این گم کردن اما متوجه معماهای زیادی شده ام

قاراباغ و گویچه را از خانواده اش و از کشورش آذربایجان جدا کرده اند
و به وطن از کمرش ضربه زده اند
دوست صاحبکار به او می گوید
به جای اینکه دستت را به عسل بزنی و خودت را خسته کنی
زیانت را به عسل بزنی و برای خودت دژ محکمی بساز
در جایی که حقیقت وجود نداشته باشد
اوباش و نفهم ها طغیان می کنند
بد و خوب را در کنار هم قرار می دهند
و بدون خجالت این کار را در یک آن انجام می دهند
جوانها آتیه ی ما هستند آرزو دارم
که آنها از لحاظ علمی و صنعتی ثروتمند شوند
و همیشه برقرار باشند ولی مغرور نشوند
از علم و صنعت گذشته هم باخبر باشند
وضعیتشان بهتر می شود
و به همین خاطر نمی گویم بر آنها ننگ باشد
مهم این مساله هست که از علم باخبر باشند
انسان ظالم خویشتن را تعریف کرد
ولی متوجه نشد که گفته هایش چیست؟
گفت: من بعد از مرگ انسانها میتوانم با آنها حرف بزنم
و میتوانم انسانها را بر خویشتن بخندانم
و صورت کسانی را که می گریند می توانم پاک کنم
و بهتان های وارد شده بر مظلومان را
مثل یک خبر می توانم بر همه بفهمانم
وطن از کجا شروع شده باشد
عشق به وطن از همانجا آغاز شده است
و خائنان به وطن را خود تاریخ سنگسار می کند
و کسانی را که عاشق وطنشان هستند حتی اگر اشتباه
بکنند،
اول و آخر خود خدا می بخشد
و در بعضی مواقع حتی تشویق می کند
چشم بینا و حرفهای گفته شده ام به حقیقت من بدل شدند
و هم تبدیل به ثروت معنوی من شدند
و بین رفتارم و حرفهایم مطابقت وجود دارد
دروغ گوها دیر یا زود به انسانهایی که
حق دیگران را می خورند بدل می شوند
و به کسانی که اقتصاد را خورده و تخریب می کنند تبدیل می گردند
برای آن عشق دیوانه شو که دست کسی به قلبش نخورده
برای کسی که می گذارد و فرار می کند می توان دیوانه شد؟
در حالی که دست خیلی ها به قلب او نفوذ کرده

به من شوق زندگی کردن بخشیده ای
 زینهار انسانها باهم مهربان باشید
 بدون آن زمان ما زمان متناقض نماهاست
 بیایید به راه راست برویم و همدیگر را تحقیر نکنیم
 سخنان پر فایده را برای ملتم خواندم
 و به همین خاطر به خودم افتخار کردم
 و به راهی که ملتم قدم نهاده اند قدم گذاشتم
 مهم بودن هر اندیشه به واسطه ی نتیجه اش اندازه گیری می شود
 همانطور که وقتی زمانش برسد
 پنبه ها جمع آوری می شوند و غلات برداشت می شوند
 همانطور که وقتی انسانها سقوط می کنند،
 ضعیفتر و کوچکتر می شوند
 فراریها از کوهها پایین آمدند
 وطنم قاراباغ چرا به چشم آمدی؟
 و با حرف تلخ روبرو شدی
 و در بعضی مواقع دوستانت هم با هم رو در رو و چشم در
 چشم شدند
 فراریها از کوهها پایین آمدند و به آران آمدند
 ای قارا باغ چه کسی تو را نفرین کرده ما بگو
 تاریخ چنین مقرر کرد الان هم
 یدانم که آیا هر چیزی را رو کنم؟
 بس که چشم به راه شوشا، لاپچین، کلبجر ،
 ماندم و با حسرت به راه آنها نگریستم
 و برای باز شدن راهها به درگاه خدای بزرگ التماس کردم
 و دعا کردم صبرم تمام شد.
 یک صدای بلند از آسمان آمد. کمکتان می کنم
 به این شرط که محکم از غیرت و مردانگی بچسبید
 در آن هنگام لشکر شما خاک را چنان بازپس می گیرد
 که اینبار خاک در دست خودمان باقی می ماند
 کاش دوران صمد و ورغون باز می گشت
 و اردوی دشمن سر جای خودش در طرف دیگر دلی داغ
 باقی می ماند
 و دلی داغ برای ما به عنوان یک دژ محکم و بزرگ باقی می
 ماند
 کاش اردوی ما این بلندی را به زودی به دست می گرفت
 نغمه ها و آواز های زیبا بلند خواهند شد
 و انسانها به خاطر حرفهای خوب و خوش به آرامش می رسد
 انسانها می رقصند و رقص دسته جمعی انجام می دهند

زمانی که قانون عشق بد گذاشتع شود،
 اعمال چندی آور آن ظاهر می شود
 و دست یکی از آنها و یا دست هر دویشان بر پولهای کثیف می خورد
 در بعضی از مواقع با وجود اینکه می بینیم و مقصد را می
 شناسیم اشتباه می کنیم
 و در بعضی وقت ها هم با خنده
 اما خوبی را با مثقال و ذره ذره انجام می دهیم
 توفیق فرید می پرسم، چرا اینچنین است
 کلک باز بودن و کج رفتاری عمر بلندی ندارد
 و همینطور است علایق دیگر.
 در علم و دانش کساد بودن؛ کسب زیاد، کم و زیاد بودن ضرر دارد
 هر دقیقه و هر آن شانس و بدشانسی به همراه دارد
 ای انسانها این حرف را بفهمید و باور کنید
 شخص بیخبر از علم اگر بداند که علم چیست
 متوجه می شود که علم برای انسان بلندترین قله است
 و معنای زندگی عالم و آینه ی قلب است
 دوست داشتن در آتش عشق پرتما سوخت
 ای خواننده ی متن بیا و تفکر کن
 که این چه زمانه و چه دورانی است؟
 به من گفتند غزلهای فلسفی بنویس و بعد گفتند
 مواظب باش تو را له نکنند
 حرفهای عاری از ادب را نمی توان فهمید
 و نمیتوان آن را عزیز داشت و در دفتر یادداشت نگهداری کرد
 آدم بد به بدیهایش باز ادامه می دهد
 نمیدانم این از نفهمی اوست یا از تکبر اوست؟
 و یا از چه می تواند باشد؟
 و یا شاید به خاطر زمانه است؟
 کسی که دور از چشم است می تواند دور از قلب نباشد
 انسانهای فهمیده برای هم روزهای خوشی را آرزو می کنند
 و قدر دوست را دوست خوب می داند
 و در روزگاران سخت دوستش متاثر شده و اشکهایش را پاک می کند
 کسی که به خواب عمیقی فرو رفته به زودی از خواب بیدار نمی شود
 و انسان طمعکار راهی را که رفته ادامه می دهد و نمی ایستد
 اگر آرزوها و آمال صاف و ساده باشند
 انسانها به خاطر پول به همدیگر کلک نمی زنند
 دنیای ما را خراب نمی کنند و همه دست به دست هم داده
 مهربان می شوند
 انسان صاف و ساده من عاشق تو هستم

در مورد فاجعه ی بلبل آشکار و چاپ شد
هر گاه انسان بر حسب وظیفه به اوج برسد
از دیدگاه من اگر کوچک شوند
در آن هنگام این وظیفه به چه کار می آید
وظیفه هم همان معنوی بودن است
آیا فهم آن این اندازه مشکل است؟
در مورد دنیا فکر می کنم و در مورد فضاهای کشور های دنیا
و به صورت خیالی در دادگاه خدا حاضر می شوم
می بینم انسانها در دردها و آههای خودشان می سوزند
هنوز خودم را در این سن و سال هم نتوانسته ام درک کنم
اگر خودم را درک می کردم شاید
چیزی به عنوان عقل در سرم باقی نمی ماند
پسری که عشق مدرن را برای خویش انتخاب کرده بود
خواست تا دختر مورن یار و همدم او شود
اما متوجه نشد که او برایش خار خواهد شد، بیگانه خواهد شد
و بدیهایش در عالم آشکار خواهد شد
و عشقشان در عالم رسوای عام و خاص خواهد شد
ای شخص ظالم من از راه حق دست بر نمی دارم
و حرکات زشت تو را نمی توانم تحمل کنم
افکار حقیقی ام را با حرفهای دروغ نمی توانم حل کنم
و در حالات تأثر مانند بی عارها نمی توانم بخندم
در روزهایی که قاراباغ در اشغال است،
نمی توانم دستم را به کمرم بزنم و برای خود آسوده بگردم
نمی دانی پیر کیست و جوان کیست
آنکه سوار اسب می شود کیست و آنکه از اسب پیاده می
شود کیست
فروشنده کیست و خریدار کیست
کسی که از دنیا رفته است کیست و آنکه مانده است کیست
چه کسی دنیا را به این روز انداخته است
برای دانستن این مسائل توفیق فرید در وجود
تو منیت باید وجود داشته باشد
و در قلب و وجودت شادی باید وجود داشته باشد
انسانها نه چرب زبان ، نه دو رو، نه نابینا ،
نه ناشنوا نه حيله گر، و نه عاجز نشوند
اگر همیایی و همدلی وجود داشت ،
سرزمین گویچه را پس می گرفتیم
و در زنگروز دوباره خانه و زندگی بنا می کردیم

بهر بلبل زیبا و خوش صدای من در مسابقه می گویند
از وقتی به گنجشک باختی بی حال شدی
بلبل زیبایی من بی حال نشو تو براننده ی حال خوش هستی
غم مخور که کلاغها هم با تو وارد مسابقه شده اند
کارشناس ها هم با این حالت کنار می آیند
بلبل هم به این وضعیت مجبورا راضی می شود
صدای لطیف بلبل با صدای قار قار کلاغ در هم می آمیزد
و صدای با ملاحظت بلبل شبیه صدای کلاغ می شود
ای خواننده ی متن ،
ببین کارشناسان برای چه کاری فعالیت می کنند؟
بلبل برای دیدن گل آمد
بلبل چشم خورد و به چشم آمد
و سینه اش به خارها خورد
و گنجشک به خاطر این وضعیت خوشحال شد
و سر بلبل را به پایین خم کرد
کلاغ با خوشحالی به بلبل گفت
این خار نیست آنچه به سینه ات خورده گلوله است
این کار را شیطان نکرده بلکه دوستان من انجام داده اند
در مورد ما عادت اینگونه است
دختران و پسران جوان اگر بدانند عشق و دوست داشتن چیست
اول الفبای تبلیغات را نمی آموزند
اگر جوانان ما با عهد و پیمان ازدواج کنند
در هر لحظه و هر آن احوالشان خوب و خوش می شود
دوست جوانم این را درک کن و برای ابد بفهم
ای خار غدار چرا سینه بلبل را خون آلود کرده ای
و به این وسیله عشق نا فرجام او را به خویش
برای عالم بیان می کنی
اگر بدانی که چقدر گناه کرده ای
در آن موقع ترس و واهمه به جانت می افتد
و زهر قاتی خونت می شود
بعد از این بلبل را کنار گل دیگر رها مساز
اورا رها مساز که او هم به خاطر عشق به دنبال عنوان تو باشد
و به خون این عشق پر فاجعه آلوده نشود
و به خار بی وفایی مثل تو عرضه نشود
و عشق مقدس بلبل به مرگ و عزای او تبدیل نشود
می گویم آیا معنی فلسفی عشق این است
اگر نتیجه اش فاجعه ی بلبل و عزای او شود؟
به همین سبب است که نوشته های توفیق فرید

و کوههای پر چمن و ییلاقات را برمی گردانیدیم
و ایام راحت و لحظه و روزهای خوش را تجربه می کردیم
و برای شان و شرف آشیق العسگر ترانه می ساختیم
فرقی ندارد زن یا مرد بودن
هر دو باید نام و آبروی خود را حفظ کنند
نباید بر سر زبانهای بیگانگان بیافتد
با شرافت است اسم تو ای زن
شادی غم دارد و غم شادی
کدامیک از آنها برای من در اولویت است
در این موقع تفکر لازم است.
برای شروع در راس هیچ کدام نباید
افترا و کلک وجود داشته باشد
اگر صاحب کار پول حلال کارگر را کم پرداخت کند
راه روزی او را می بندد
و راه حق و بازوان کاری او را می بندد
اقبال یکنفر در دستان خودش است
و در دیگری در زبان شیرین ساختگی اوست
و اقبال شخص دیگر در جیب نفر دیگر می باشد
و اقبال من در علم من است
حداقل علم شوو و قمار نداشته باشد
والا توفیق فرید کمترین امکانات را دارد
و با این اوصاف در ته چاه باقی می ماند
انسان تلخ زبان نمی تواند صدای خوبی داشته باشد
چونکه از ابتدا آمال و نفس او به این شکل بوده است
دو به همزنی و خوردن و خوابیدن و یکی را گول زدن،
برای یک نفر عادت بدی است
و برای دیگری حال خوب و سعادت حساب می شود
آیا هستی نیستی به دنبال دارد
اگر برای بدی یا خوبی موجود باشد
شاید فردنی یابد
کاینات سما، هم مه آلود می باشد
زمین محتاج مه است و از مه باران بوجود می آید
اگر ابرها باران نبارانند
درختان و چمن ها به وجود نمی آیند
زندگی ریتم خود را داراست
شب و روز را خلق کرده
ببین خدا چگونه کاینات را آفریده است؟
غریبگی دنیا:
در یک بخش تبلیغاتی قرار گرفته است

یک نفر در جالت خشم و غم است
و یک نفر دیگر نمی خواهد زندگی کند
و برای دیگری زندگی گردن بسیار گران تمام می شود
اگر بر روی زمین کارهای حلال انجام دهیم
در آسمان و در درگاه خدا آرامش پیدا می کنیم
در بعضی از مواقع یک زنبور و یا سگ عادی
مانند مار انسان را نیش می زنند
و در بعضی مواقع هم زن مانند دختران آرایش و زینت می کند
و زن و شوهر عصبی و دیوانه می شوند
چون می ترسد که
یار و معشوق دوست داشتنی اش را از او بگیرند
توفیق فرید می گفتی تو در یک زمانی بسیار پیر می شوی
حالا پیر شده ای در اوج نیازبگو:
از چه چیزی لذت خواهی برد
اگر زمانه در مسیر درست جلو نمی رود
آنگاه من چه کاری
می توانم انجام دهم؟
اگر ممکن شود یکی دو سطر نوشته
و میتوانم حرفهای حق را بیان کنم
می گویند زندگی و زندگی کردن زیباست
عشق دروغی و ساختگی چطور؟ از آن هم زیباتر است
یا عشق نافرجام از زندگی کردن مهمتر است و برتر است؟
قاراباغ به برف نگریست و بختش سیاه شد
اشغالگران قاراباغ را سوزاندند و از بین بردند
توفیق فرید می پرسد:
پس افراد ما به کجا نگریستند
و چطور نگریستند(حواسشان کجا بود)
با گذشت زمان در بعضی اوقات زمانه سخت تر می شود
فکر ها هم گاه کهنه شده و گاه تازه می شوند
در بعضی وقت ها
دولت های ضعیف، کشور گشایی می کنند و شیر می شوند
آدمی وجود دارد که در بین آدمها به هیچ دردی نمی خورد
و هیچکس سراغ از او نمی گیرد
ولی در بعضی موقعیت ها
اسب می رقصاند(از خودش نمایش نشان می دهد)
و ناغافل و یهو شیطانتر می شود
الان اقلیت ما در خدمت کارهای مضر می باشند
این وضعیت دانش است و یا دنیا حول محور خودش حرکت می کند
مطمئناً اخلاقیات ما در خدمت امور ضد اخلاق و پرتگاه است

ایدئولوژی دولتهای بزرگ،
 در حال راه دادن به استانداردهای دوگانه است
 زور و اجبار انسان را به عقب راند
 و از این زمان به زمان دیگر پرتاب کرد
 و گاهی هم از راستی به سمت دروغ سوق می دهد
 زندگی یک فرد شبیه خیلی هاست
 در زندگی، میلیونها انسان،
 در بین دردهایشان و مشکلاتشان شباهت وجود دارد
 به خاطر همین درد و رنج یک نفر می تواند
 مانند درد و رنج میلیونها نفر
 خودش را نشان دهد
 و ضعیف می تواند به درگاه قدرتمندان متوسل شود
 من در زمانهای حساس و رمانتیک خویش وجود دارم
 در زمانهای غیر رمانتیک بر مغزم فشار نمی آورم
 من فقط با تفکر سالم حضور دارم
 اگر عاری از احساس شوم قلبم متاثر نمی شود
 در اینصورت به درد دوست و به درد خودم و به درد ملت
 نمی خورم
 به انسانها کلک می زنم
 توفیق فرید بگو انسانهای کلک باز به چه کار ملت می آیند؟
 برای انسانها ایدئولوژی های اخلاقی،
 آرزو و خواسته های خوش لازم است
 اینکه انسان نالازم دیر یا زود بتواند لازم نبودن خود را درک کند
 خودش نشانه ی تکامل معنوی است
 گزارش درک و انتقاد کردن خودش است
 در مجالس جام بلند کردن شاید جالب است
 شاید این حق مجلس محسوب می شود
 بالاخره یک کم تفکر و به فکر فرو رفتن لازم است
 و به فکر سالم فرو رفتن و به سوالات لازم پاسخگو بودن
 در آن هنگام همه به وصال می رسند
 در مقدرات بر عکس شیطان حيله گر می تواند وارد ماجرا شود
 و این شیطان حتی یک لحظه را برای دو به هم زنی از دست نمی دهد
 وقتی شخص نادان بر سر کار می آید
 خاک بر سر و کول صاحبکار می شود
 به جنسیت و به سن و سال انسانها اهمیت نمی دهد
 و بر دوست و برادر خودش احترام نمی گذارد
 بر سر انسانها بلا می آورد
 به خاطر این کارها قلبهای انسانها شکست و زرد شد

مردانگی و انسانیت غرورش را زیر پایش له کرد
 و از انسانیت برای انسانها چیزی باقی نماند
 مأمور نادان کمی با انسانها درست رفتار کن
 و به خودی خود متحیر نشو
 و به عقرب و مار تبدیل نشو
 و الا قرآن کریم از شما انتقام می گیرد
 با انسانها با احترام سخن بگو
 با آنها دوستی و نزدیکی کن
 و خوبیهایت را با منت انجام نده
 در آن هنگام است که انسانها با حیرت به شما می نگرند
 و با نفرت به وجود شما نمی نگرند
 خوبی و بدی هر دو در دنیا ماندگار می شوند
 جیب نامردان اول و آخر خالی می شود
 و کسانی که چهار دست و پا راه می روند بزرگ می شوند
 و در طول زندگی رشد کرده و پیر می شوند
 و کسانی که بدی می کنند پست خواهند شد
 و انسانهای حساس و احساساتی به اوج می رسند و صعود می کنند
 بدها مثل بدها و خوبها مثل خوبها در تاریخ باقی می مانند
 شاید تاریخ را هم روزی تجارت به دست گیرد
 وقتی که کارکنان در جایگاه خوی
 ش قرار نمی گیرند و با بازرس همدم می شوند
 چیزهای شادی آور تبدیل به غم می شوند
 و مغرمان با تفکرات چندش آور پر می شود
 توفیق فرید بگو چرا کارها چنین می شود؟
 شخص عیاش عمرش را با کیف سپری می کند
 و در خصوصیاتش مدرن شدن و به روز شدن ایجاد می کند
 و خودش کم کم آسیب می بیند
 و برای خودش و سخنانش جایگاهی باقی نمی گذارد
 و عیاش برای خویش رسوایی به بار می آورد
 عیاش چه می گوید و چه می خواهد؟
 اگر عیاش می دانست که در نهاد او عقل کاملی وجود ندارد
 مطمئناً از چشمانش اشکهای غصه دار سرازیر می شد.
 دلخوشی بعضی اوقات به خلا عاطفی تبدیل می شود.
 چرا خلا عاطفی به وجود می آید؟
 چرا دلخوشی به وجود می آید؟
 هر قلبی حرف و صدای مخصوص به خود را دارد
 و هر قلبی بینش خاص خود را دارد
 یک نفر تبدیل به انسان بخشنده و متین می شود

و دیگری تبدیل به انسان خسیس و تنگ نظر (کنس) می شود
 یکی مانند سوز سرما می سوزاند
 و دیگری مانند بهار طراوت می بخشد
 یکی سیر می شود و دیگری گدا صفت
 یکی ترسو و دیگری با وقار و متین
 یکی نرم میشود و دیگری سخت
 یکی از این دلایل سبب دلخوشی و دیگری سبب خلا عاطفی می شود
 زمان انسانها را مانند درختانی از ریشه می کند
 از این دنیا به دنیای دیگر می برد
 این کار را بعضی وقت ها انجام می دهد
 و یا ناغافل و یهو انجام می دهد
 و برای انجام این کار از کسی سوال نمی کند
 نزدیکان گریه می کنند و موهای خویش را می کنند
 و کسی که دیروز زنده بود امروز به افسانه بدل می شود
 دنیا خودش درگیر درد است
 چونکه درگیر اعمال دولتهای بزرگ می شود .
 در اجتماعات بزرگ گروههای خودکامه کوچک
 بر کمر دنیا سوار شده اند
 آنها حرفهای بزرگی می زنند
 و درگلولی آدمها لقمه های بزرگ فرو کرده اند
 ارتباط بین موجودات و محیط زیست از بین می رود.
 و درگلولی آدمها لقمه های بزرگ فرو کرده اند
 ارتباط بین موجودات و محیط زیست از بین می رود.
 زمانی که دنیا در وجود خودش درگیر غم و غصه است
 چونکه اتم و انرژی اتمی در دستان بزرگان و دوول بزرگ است
 بگویند در دستان ما نیست ای دوول بزرگ
 یکبار دیگر از اتم سخن مگو، خودت دیر یا زود
 گرفتار درد و رنج می شوی
 دوستم زمانی که رنگت مثل برگ پاییزی زرد می شود و می پلاسد
 و زمانی که چشمهایت از غم و اندوه پر می شود
 این احساسات متاثر کننده ات انگار مهمان من شد.
 بگو چرا احوال من چنین شد؟
 حرفهای زشت چرا به سرعت پخش می شوند؟
 و به همه سرایت می کنند
 حرفهای هرجایی زدن برای بعضی ها به عادت تبدیل شده
 و این موضوع انسان را مایوس می کند
 و در وجود کسی طاقتی باقی نمی ماند
 و در بعضی دیگر انسانها را بیدار کرده و تاثیر گذار می شوند.
 و به این معنا لازم شده به کارمی آیند

دوست من اگر حرفهای نالایقی زدم ،
 به زبان نیاراین حرف را همانطور از صمیم قلب
 و با لبی خندان زدم و از روی آگاهی نادم.
 حرفهای شیرین و زیبایم فدای تو باد و فدای خاندانم باد
 یکی به من می گوید هنوز فرصت هست
 بنویس خلق کن ، یک کم دیگر هم صعود کن .
 یکی دیگر می گوید: پیر شده ای به صورت برازنده و با لیاقت پیر شو.
 راست می گویند باید بنویسم شاید عمر یاری نکرد.
 همکاری به دوستش که مامور حضور و غیاب بود گفت:
 دفتر حضور و غیاب را بزن زیر بغلت، و کار را یکسره کن
 زمانی که مدیر سوال کرد: "آیا هر کاری بر روی روال خویش است؟"
 بگو و خودت را پاک و منزه و تمیز مثل فرشته نشان بده
 اما فراموش نکن در این کار هم دغلکاری و هم کلک لازم است.
 مامور حضور و غیاب گفت این کار را نمی توانم انجام دهم.
 شاید تو را برای حضور و غیاب بفرستیم؟
 در وجود تو هست اما در وجود من دوز و کلک وجود ندارد.
 اگر جانوران و درندگان دندانهای محکم و تیز نداشتند
 برای تکه و پارچه کردن زنده زنده،
 گوسفندان به عنوان غذای آنها مقرر نمی شدند
 بعضی وقت ها این قاعده تبدیل به عملکرد زشت انسانها می شود.
 زمانی که در حال تفکر هستم ،هی فکر می کنم
 و می اندیشم و تاب و توانم از دست می رود
 مثل اینکه قلمم به مغزم هجوم می کشد و نعره می زند
 و قلبم هم نمی تواند برای وجودم تکیه گاه و ستون شود
 و صدای قلبم به من می گوید، بنویس و بیآفرین
 تا همراه آذربایجان به اوج برسیم
 شاید تقدیر به ما مهلت دهد
 می خواهیم روزهای خوش و خرم را با هم ببینیم
 قوانین علمی دانشمند
 و نوع عملکرد او اگر بر هم منطبق باشند
 نفوذ و قدرت او لنگه و همتا نخواهد داشت
 و عشق به وطن تبدیل به آمال و سرنوشت او می شود
 آرزو می کنم لشگر پر شان و عظمت
 وطن و سرزمینم را محافظت کند
 درست مثل محاربه آپرل
 محاربه آپرل در قلب من است
 و برای خودش در قلبم جا و مکان ساخته است.
 لشگر ما از نیروی پتانسیل بالایی برخوردار است
 و می تواند بر یاغی ها ضربه های مهلک و ناغافل وارد کند

آیا طلا و زینت و دارایی می تواند برایمان شرف و شهرت بیاورد؟
 یا برایمان سرافکندگی و عار به همراه می آورد؟
 و در تابستان و در گرما، برایمان برف می آورد؟
 یا برایمان افتخار خشک و خالی به دنبال دارد؟
 ای ظالم صداقت و صافی قلبم را تو هیچ وقت باور نمی کنی.
 چون که تو نمیتوانی صداقت ایده آل مرا درک کنی
 به همین خاطر نمیتوانی مرا باور کنی
 هر گاه شخص نادان، شخص عارف را نصیحت و مذمت کند
 این برای عصر و دوران تبدیل به یک لکه ی ننگ می شود
 دارایی افراد بی بضاعت و ایتم را نمی خورند
 هرگاه این اموال خورده شوند
 به انسانهای گدا صفت انسانهای خوبی نمی گویند
 می خواستم به دوول بزرگ دنیا پیام بفرستم
 و مانع مکاری و جبر آنها شوم
 تا درقبال خون کودکان، مردان و زنان سکوت نکنند
 تا بر ارتباط موجودات با محیط زیستشان
 و بر روح و جان تمام جانداران حیفشان بیاید
 اگر تمام قسمتهای کره خاکی و تمام دنیا را بگردم
 در هیچ بازار گرمی ای معنایی را که در مغام نهفته است
 را نتوانستم پیدا کنم
 در این نمایش و بازار گرمی هامعنای دوگانگی را دیدم
 معمای عشق گذری و شبه دار را
 و در اینجا عشق و هجران را دیدم
 هر کس به فقیر و به شخص بی کس و غریب ظلم کند
 جزایش از طرف خداوند بسیار سنگین می شود
 هر روز بیشتر از روز پیش، پریشانتر و مریض تر می شود
 و رنج و بلایش بیشتر می شود
 توفیق فرید بگو آیا برای افراد بی کس و یتیم،
 دست و پا گیر شدن معنا دارد؟
 کجای یتیم و بی کس، چه کسی را آزرده خاطر می کند؟
 چه ایرادی دارد اگر پول ندارد
 شاید به خاطر گریه و زاری زیاد است
 که سیاهی چشمانش گود افتاده است.
 برای افراد بی پول و کم بضاعت هزار دلار همانند افسانه است
 چرا افراد با امکانات و دارا با قشر کم بضاعت چنین بیگانه
 شده است؟
 اجازه بده کم در آمد ها و پیر زنان و آنهایی
 که فرزندان درون شکمشان دارند

تحت حمایت در بیایند. تا جان بگیرند
 آرزو می کردم از زمین و آسمان و سما
 برای انسانها روزهای خوش به وجود آید.
 و بشر ما به خاطر اتم حتی یک لحظه دچار تلاطم نشود
 محنتی وجود نداشته باشد و حال حاضر و آینده و روزگار به
 رویمان لبخند بزنند و در کسی بسته نماند
 و دل انسانها پر از داغ و درد نشود
 انسانی وجود دارد که دلش نمی خواهد رازش را برای عالم بر ملا کند
 امما باور کن با عملکرد چندش آورش،
 خودش مسبب این کار میشود.
 برای تاجر و سوداگر پول و دلار زیباست
 برای دانشمند و عالم کتاب و قلم وجود و هستی است
 و در بعضی مواقع برای عاشقان هجران و دوری محبوب و
 دلپذیر است
 اگر عشق باشد و غم نباشد،
 این حالت از تمام آنها ابدی تر است
 و نوشته های توفیق فرید
 هم شعر است و هم غزل است
 حلال بودن و حرام بودن هر کدام اندازه ی مخصوص به خود را دارند
 کسانی که در پی جمع آوری زینت هستند
 خواستند با استفاده از زینت نام و شهرت خود را به اوج برسانند
 و کسانی که در پی زینت نبودند به واسطه معنا گفتند:
 شما، معنا و مفهوم زندگی را متوجه نمی شوید.
 زمانی که زینت ها از دست رفتند،
 مسخره کنندگان معنا و مفهوم زندگی را می فهمند
 و خویش را در میان قوم رسوا می کنند
 اگر حرف و سخن به صورت پنهانی ماهها و سالها بچرخد.
 بدان که این سخن به صورت یک راز باقی نخواهد ماند
 در زبان، قوم و خویش و خانواده ها پخش شده و می چرخد
 مساله مهم این است که با سخنان شایعه بر سر زبانها جاری نکنی
 ای انسانها با سخنان خشن و بم با کسی سخن مرانید
 با صدای نرم و ملایم سخن بگویید
 و برای همه مهربان و نوازشگر باشید
 اگر هزاران حادثه در دنیا اتفاق بیافتد
 و همانند گوسفندان نفهم به انسان نزدیک شود
 دوست من، غم نخور
 هر اتفاق را در قلبت نیز و سلامتی و عمر خودت را به خطر نیانداز
 ناشکر نباش و به خداوند چرا چنین شد و چرا چنان شد نگو

صبور باش، هر کس مال فقرا را می خورد بگذار بخورد
 تو خودت مال فقرا را نخور
 یکی کیسه اش نیمه پر است
 و دیگری کیسه اش کاملاً پر است
 یک نفر از تخم مرغ هم پشمچینی می کند (کلاهبرداری می کند)
 دیگری کمی منصف است
 یک نفر سر لطف آمده و رحم می کند
 و آن دیگری تکیه کلامش در سر زبانش دلار است
 عجب ماجراهایی دارد هر دوران
 و هر لحظه تازگی و کهنگی خودش را دارد
 و آن حاکمی که امروز آزاد است
 فردا ممکن است کارهایش بر باد رود
 گریه و زاری کرده و فریاد بر می آورد
 و گلایه کرده و می گوید ای داد بیداد.
 دوست من در آغاز جوانی کرد
 و کارهایش را بر باد داد
 و از دست زمانه گلایه کرد و داد سر داد
 بعدها تلاش کرد، تحصیل کرد و برای خودش
 اسم باشرافتی دست و پا کرد
 پدر و مادرش را فراموش نکرد
 و همیشه به یاد آنها بود.
 امکانات حقیقی برای همه
 نمی تواند یکسان باشد
 این به آن معنا نیست که
 انسان حق دارد انسا
 ن دیگر را از بین ببرد و غارت کند
 توفیق فرید بگو، امکانات برای همه کجاست؟
 در مجالس افراد نادان ،
 اگر حرفهای پر حکمت و پند آموزی زده شود
 از ارزش و احترام می افتد
 بشر از اول چنین رسوم و قوانینی را خلق کرده است
 چه کار کنم که حرفهای عالمانه به گوش نادان نمی رسد
 حتی اگر به گوش نادان برسد هم، حرفهای گفته شده را قبول
 نمی کند و نمی شنود
 می گویند عاشقان همان هایی هستند که درد را به جان می خردند
 ولی بعضی ها هم کسانی هستند که معشوقه خویش را به
 درد و رنج می اندازند
 و دوستان و مابقی افراد از این موضوع ناراحت می شوند
 آیا کسانی هستند که درد و بلایش را به جان بخرند؟

حتی در عشق هم ممکن است دروغ وجود داشته باشد
 وقتی ظلم و ستم به خوجالی به یادم می افتد
 دلم برای داد و فریاد آنها می سوزد
 خودم خودم را سرزنش می کنم که
 نتوانستم به داد آنها برسم
 به همین خاطر به اسم علمی پروفیسور خودم غضبناک می شوم
 بر دوستت احترام بگذار و او را آزرده خاطر نکن
 والا به صورت ناغافل و بیهو احترام خویش را
 در نزد او از دست می دهی
 بعدها پشیمانیش را در نزد او می کشی
 با رفتار خوبم سفره دلم را برای انسانها باز کردم
 خواستم آنها هم مثل من با زبان خوش و شیرین سخن گویند.
 در حالی که قدر و قیمت دوستی را می دانستم
 این کار را انجام دادم
 در حالی که می خندیدم و قلبا خوشحال بودم
 از کجا باید می دانستم که این احساساتم بر باد خواهند رفت
 و بر روی رویاهای لطیفم اسم دیگری گذاشته می شود
 انسان از اول آفرینش عاشق غریبی و حیرت است
 و در بعضی از مواقع هم بر ابروی کمان و قامت
 و تمایل کمتری بر صمیمیت و غیرت دارد
 و این مساله هم در بعضی از مواقع برای انسانها
 جمعیت و مللت ضرر به دنبال دارد
 در مکانی که جمعیتی از انسانها در آنجا هستند
 ممکن نیست که درد و غمی وجود نداشته باشد
 ولی باید درک کنیم که
 اگر بر چمنزار آب دهیم، غنچه ها و گل ها زرد و پلاسیده نمی شوند
 اگر مهربانی وجود داشته باشد
 نه زن و نه مرد از خانه اش رانده نمی شود.
 گردش روزگار عجب سریع پیش می رود
 دنیا کوچک می شود
 و سختگیری و مجادله ی دولت های بزرگ بر دولت های
 کوچک افزایش می یابد
 از اتم گرفته تا هر کاری را ، به سوی نظارت و تشویش سوق می دهند
 توفیق فرید انگار آنها غیر از این کار ، کار دیگری ندارند
 ای ظالم چرا بر انسانها حلال را حرام کردی؟
 آیا خودت حرام را حلال کردی؟
 اجازه ندادی انسانها حرف بزنند
 آنها را کر و لال کردی
 و برای بدها نمونه و مثال آوردی

اما نمی گویند شاید مجنون به خاطر حسادت
و محافظت لیلا از ابن سینا دیوانه شده است؟
اما باز هم عشق لیلی و مجنون تبدیل به نماد محبت شد
و حالا اندیشه ی ابن سینا تبدیل به لیلی و مجنون معاصر
شده است
شیشه ی وجود جوانان می شکند و فرو می ریزد
و حتی در بعضی مواقع برای خواب هم
گوشه ی کوچکی از آن باقی نمی ماند
یکی از دوستان جوان دان
شمند، کارهایش را کاملاً درست و روان به راه انداخت
و هر لحظه در راه علم تلاش کرد اما چیزی به دست نیاورد
زمانی که متوجه این موضوع
می شوم صبر و قرارم سرریز می شود
از خودم می پرسم آیا این آزادی است؟
میگویم: "نه"، و این شعار قطعی من است
وقتی متوجه این اصل می شوم حالم بد می شود
ولی اختیاری برای چاره جویی ندارم
چشم و دل سیر، جایگاه خوب و خوشی دارد
همینطور عشق اصیل-یک عمر وفاداری در پی دارد
مال و ثروت دنیا در چشمان من بی ارزشند
چونکه آنها در سطرها و حرفهای من جای گرفته اند
به خاطر این حال، برای حلالیت گرفتن، خودم هم معطل می مانم
بیلاقات و چمنهای لاجین و کلبجر و شوشا را می گشتم
و این حقیقت است که حس غرور و حیرت در من وجود داشت
حیف که آنها را به اشغال در آوردند
الان آن احساسات در من وجود ندارد
و امیدوارم که در سرزمین گویچه من هم حضور داشته باشم
از کجا باید بدانی که در کجا و چند ظالم وجود دارد؟
توفیق فرید سن و سالت گذشته
آیا برای دانستن و حساب کردن این موضوع حال و حوصله داری؟
حتماً به فکر پیوستن به تفکر احساسات گرایانه ی نابجا هستی
قلم و کتاب برای باهوش شدن یک راه حل است
کسانی که از آن محرومند در اصل آواره اند
کسب علم از هر کس هوس کسب کردن را طلب می کند
لازم نیست که وقت خویش را بیخود و عبث سپری کنی
در این حال یک فاجعه یا محبس در انتظار انسانهاست
بدون علم و بدون کتاب، هوش هیچ بهره ای نمی دهد
سود و بهره نداشتن زندگی را پوچ

و آنها را به پست و خوار شدن وادار کردی
و کسانی را که قلب بزرگ داشتند
راتبدیل به انسانهای کنس و تنگ نظر کردی
و بعضی اوقات آنها را با خویش بیگانه ساختی
گفتم زمانه نمی تواند قامت مرا خم کند
شاید بتواند میزان مقاومت و ایستادگی مرا در زندگی تغییر دهد
درست است، در اوج و در جایگاههای رفیع احترام مرا نگه نداشتند.
ولی من غرور و ایستادگی خویش را حفظ کردم
برای اینکه الان زمانه عوض شده است
در حال حاضر او برای خودش در پی شانس است
برای خودش فامیل ۷۰ ساله ی بزرگان را عروس کرد
و به آدمها گفت به عروسی عروس ۷۰ ساله بیاوید
و به این صورت بخت جوان تیره و تار شد
عروس پسری همسن نوه اش را برای خودش شوهر کرد
نوه ی برون پشتیبان، اطرافش پر از پشتیبان شد
مستان زمانی که ماده ی مست کننده استفاده می کردند
من غم و غصه ی دنیا و قاراباغ را کشیدم
و به دنبال شانس و دایی و عموی خویش نگشتم
اما حساب مجموع پولهای حرامی را
که دیگران به دست آوردند را نگه داشتم
مانند یک اقتصاددان وحشت زده و متحیر شدم
و این موضوع دوباره غم و اندوه مرا اضافه کرد
این حالت را در قلم برای خودم بیان کردم
ولی توفیق فرید بازگو کردن این درد را
برای اهل جهان، برای خویش عار و ننگ دانستم
زمانی که دیدم دختری زیبا به فریب فتنه
و چیزهای دیگر به خواب رفته است
انگار مرا از آسمان به زمین کوبیدند
چرا زمانه اینگونه شده است؟
آیا این اندازه تخریبات و حيله ممکن است؟
بعلاوه ایستادگی فلسفی و سوسیالی خود را حفظ کردم
آخر برای چه مجبورم ناز و منت کسی را بکشم؟
بدون آن هم شیشه قلبم را شکسته اند.
کم به فکر و اندیشه ی بعضی ها نبوده ام
ولی تبدیل به درخت خشک نشدم
و نتوانستند ریشه های تنه ام را قطع کنند
و نتوانستند نشانه های علم و دانشم را از بین ببرند
می گویند مجنون از دست لیلا جان به لب و دیوانه شد

و بی معنا کرده و انسان را مایوس و ناامید می کند
 انسانها گاهی تبدیل به موجودات پول پرستی می شوند
 گاهی شهرت پرست شده و گاهی به دنبال صفای روحانی هستند
 و از این صفا برای خویش به دنبال شفا می گردند
 اما همانطور که محمد هادی گفته است
 (ادب آموزی-عمومی انسان) مهم است.
 آنگاه به عادت و نیت خوش بدل می شود
 زندگی قانونهای ابدی و مطلق خود را داراست
 آیا مملکت یا سرزمینی وجود دارد که در آنجا برای انسانها یار نباشد
 و یا عاشق و معشوق ها دوست داشتنی بوده، و یاری بدون
 عشق وجود نداشته باشد
 در آنجا باران و برف نباشد
 و در آدمها اختیارات معین شده کم و زیاد وجود نداشته باشد
 و یا دولت اقتدار نداشته باشد؟
 وقتی به قبرستان می روم
 به قبرها نگاه میکنم، به کسانی که دنیایشان را عوض کرده اند
 می گویم: آنها هم یک روز اوقات خوشی داشتند
 همدمی داشتند، غمی داشتند
 الان در اینجا برای خویش جایگاه مهیا کرده اند
 به سنگ های مزارشان بنگرید، گنجشک ها و کلاغ ها نشسته اند
 حال در اینجا نه روز تولدی وجود دارد نه عقلی و نه هوشی،
 همه چیز خشک شده است و همه چیز نیست شده و از بین
 رفته است
 هیچ تکلیفی ندارند، و نه هیچ احترام و رویایی
 میگویند در دستان انسانهای
 بی کس هیچ اختیاری وجود ندارد
 و کسانی که اختیاری ندارند خوشبخت و بختیار نمی شوند
 ولی هر حالی جذابیت خاص خود را دارد
 انسانهای بی کس بر سرزمینشان صداقت دارند
 کارهایی که به دل
 نمی نشینند، توفیق فرید را به جان آورده اند
 و هیچ خودم هم نمی دانم که قلبم و رویاهایم را به کجا
 آورده است؟
 خودم به خودم گفتم: ای ظالم پا از حد و اندازه ات فراتر
 مگذار. کافی است.
 کارهای تو قصد بر انسانیت است. هر کاری کردی تمام کن
 چونکه هوس است. کافی است.
 در گوچه، زنگروز، کلبجر
 نغمه ی پدران و آواز نرم و لطیف آنها به صدا در آمده بود

آب و هوا و بهار اینجا زیباست
 وطن برای من عزیز است
 و عشق به وطن عاری از لکه و ننگ است
 من برای وطن می سوزم
 کم مانده وطنم را از نزدیکانم هم محافظت کنم
 وطن قلبیست که در بطن من جای دارد
 وجود وطن برای من همانند وجود قلبم لازم و ضروریست
 وطن یگانه و مقدس ترین است و همه باید این مساله را بدانند
 دوستان جوان من نباید تنبل شوند
 و نباید در هیچ کاری مانع کار همدیگر شوند
 شبهای بی خوابی، خواندن، نوشتن در اختیار خود جوانان است
 و افکار علمی را بر زبان راندن در زبان خود آنهاست
 انسانی هست که هستی و ثروتش را برابر می داند
 و انسانی وجود دارد که اگر این کار را نکند می میرد
 و چنین انسانهایی وجود دارند که این احوالات آنها را خوار و
 سرافکنده می کنند
 و غم و غصه ی این کار قلبشان را دردناک می کند
 آیا چنین مکانی وجود دارد که در آن وقتی به درختان آب ندهند
 برگهایشان پلاسیده نشود؟
 وقتی که انسانها با هم درگیر می شوند و دعوا می کنند،
 احترام و عادت از بین نرود و انسانها خوار و بیحال نشوند
 و یا وقتی حرفهای خوبی
 می شنوند خوشحال نشوند؟
 قدر و قیمت انسان مثل و ماندنی ندارد
 او شعر و علم و تمامی نعمات را می آفریند
 و در بین موجودات به واسطه زبان
 می تواند صحبت کند
 باید درد و محنتی برای انسان وجود نداشته باشد
 اگر قوانین اخلاقی انسانها صحیح پایه گذاری شود
 بدون شک و شبهه علم او صحیح و سالم است
 بامزده های خوب و نیک، که صبحش طلوع می کند
 بیلاقات گوچه، لاچین، کلبجر باصفاست
 آبشارها و چشمه های صاف و زلالش که روان است
 گلهای پر عطر و بویش
 و دیگر چه ها و چه ها
 در این مکانها پدران ما اسب سواری و شمشیرزنی کرده اند
 ولی الان در آنجا یاغی ها سکونت کرده اند
 پدرانمان از ما غیورتر، جوانمردتر، و قدرتمند تر شده اند
 اشک چشم مانند سرزمینی است که در قلب انسان نشسته

من به غم و غصه ی تاجر آور رغبت فراوانی دارم
 غم و غصه های مهم همیشه سبب شده
 که دردهای خویش را فراموش کنم
 چنین نیاندیشیم که بواسطه ی غم انسان پاسوز دردها می شود
 خودش را از بین می برد، بلکه خویش را خوشبخت می انگارد
 محمد حسین شهریار بزرگ در شعر غم چنین گفته است:
 ترک غم نکن که غم بر قلب صفا می دهد،
 فکر نکن که این صفا را تمام غمها به قلب ما می دهند
 ای حاج آقای محترم اگر میخواهی یک حاجی اصیل باشی
 نسبت به انسانها متکبر و تلخ زبان نباش
 چنان رفتار کن تا قرآن مقدس و سخنان باری تعالی تاج سرت شوند
 روی زیبایت که از میان موهای ریخته شده
 بر صورتت دیده می شود نشانه ای از ستاره های تابان است
 وقتی از من پرسیدند توفیق فرید ،
 معنای صفت محبوس کننده ی زلف چیست؟
 گفتم این نشانه ای از آبرو و حیا و شرمساری است.
 زن و مرد باحیا نمی تواند یار بیگانگان گردد
 و مثال پروها نمی تواند هر چه از دهانش در می آید بگوید و بخندد
 شخص بی حیا اگر برای آشنایش تبدیل به بلبل شیدا گردد
 نمی تواند برای جمعیت شخص مفید و مثمر ثمری باشد
 در این دنیا هر کس کلاه مخصوص به خود و طرفداران
 مخصوص خویش را دارد
 آیا یکی برای فریاد زدن و دیگری برای شنیدن اختیار دارد؟
 یک درخت فاقد میوه است و درخت دیگر میوه دارد
 انسانهای بد عملکردهای بد و انسانهای خوب عملکرد و کردار
 خوب دارند
 اگر انسانها قلبا برای گفتن حرف حق تمایل داشته باشند
 وقتی حرفهای دروغ را می شنوند
 آیا مانند کر و لال ها می شوند
 و یا برای تکذیب کردن حرف دروغ عصیان می کنند؟
 جستجو می کنم تا حقیقت واقعی را بیابم
 ولی نمی دانم آن را از کجا بیابم؟
 اگر پیدا نکردم، چه؟
 شاید حق و ناحق را در یک جا ادغام کنم؟
 به من گفتند اگر می خواهی حال و روزت مثل مرفه ها باشد
 و اگر می خواهی از زمان عقب نمایی، تو هم دروغ بگو
 در حس و حال چنین انسانهایی باش،
 ولی دروغ گویی هم لازم است و در خون انسانهاست

و در هنگام دیدن درد و رنج از شیشه ی
 چشم مثل دارو برای تسکین می چکد
 محمد حسین شهریار در این شعرش ،
 غم را نور تابنده و عامل تحول انسان می نامد
 توفیق فرید غم دیگران بر قلبهای متاثر جان می بخشد
 احساساتی و رویایی بودن را به انسانها می فهماند.
 و به انسانهای بی عار معنای بی عار بودن را می فهماند
 آهسته خوانده شدن موعام را دوست دارم
 در چنین صدایی، لطافت هست
 و فریاد زدن و صدای بم در جانداران دیگر موجود می باشد
 شنیدن موعام با صدای آهسته لذت وصف ناپذیری دارد
 وقتی که موعام آهسته خوانده میشود،
 از خودم می پرسم که خدایا آیا این رویاست یا چیست؟
 نه، توفیق فرید این حقیقت است
 و دردانه ای است که از دهان بیرون می آید
 از پول حرام بخشش معنا ندارد
 همانطور که از درآمد حلال هیچ حرامی اتفاق نمی افتد
 همانطور که داخل بشقاب شکسته هر چقدر غذا بکشیم پر نمی شود
 همانطور که گلهای سبز ابدی در زمستان هم پلاسیده نمی شوند
 همانطور که بر عالم دانشمند حرفهای بیهوده نمی توان زد
 در هر علم یک سری مسایل تفهیمی وجود دارد
 و نسبت به این مسائل تفهیمی دیدگاههای متفاوتی وجود دارد
 هر مساله ی تفهیمی معنای خودش را دارد
 و هر عالمی بر روی این مساله دیدگاه خود را دارد
 یکی افکار مهم را انتخاب میکند
 و دیگری از بغل علم و دانش فقط رد می شود
 در سیستم اقتصادی نسبت ها پاک می شوند
 ،مثالهای منفی دور ریخته می شوند
 و مثالهای مثبت غافل کننده نگهداری می شوند
 در هر نسبتی موازنه باید برقرار باشد
 و شیوه ی منظم وجود داشته باشد
 در علم نباید شیوه های غلط و هیچ غرضی حاکم باشد
 اشاره های بی معنی در نمادها بر ماهیت بیگانه است.
 و باورهای ساختگی و شرطی است
 که ماهیت بر اساس آن نامگذاری می شود
 هر علمی که ادعایی دارد دقیق باید فهمیده و درک شود
 نباید اشتباه باشد
 انسانها چنین ارتباطاتی را تعریف نه تشویق می کنند

مرد اروپایی به زنش می گوید:

عشقم، بیا، کجایی؟

شاید الان در بار هستی

زنش می گوید: میدانم عشقم که بدون من در تنگنا هستی

ولی من در بار هستم و دوست ندارم مساله بار را بزرگ کنی

چه می دانم شاید تو هم

پیش یار دیگری هستی؟

دنیا بر پایه ی سخاوت و بخشندگی خداوند پایدار است

و بر متانت مطلق و بر دیانت او استوار است

ممکن است دنیا به خاطر فلاکت رهبران برخی کشور ها از هم بپاشد

انسانها بیایید

طوری رفتار کنیم که محیط زیستمان دچار فلاکت و سختی نشود

زمانی بود که در آن صمیمیت و لطافت وجود داشت

حال آن دوران برای من تبدیل به خیال شده است

بگو، این را چه کسی از دست ما گرفت

بعلاوه بر قلب توفیق فرید درد قاراباغ را اضافه کرد

قارا باغ پر از گل و گیاهم به فلاکت افتاد

فراریها، در چادرها و واگن ها برای خودشان مسکن ساختند

انسان با تکبر می گوید: وظیفه ی من است سخن بگویم ،

حرف هم مال من است ،

انسان بی مسوولیت حرفهایی که نتوانستی بگویی مال توست

توفیق فرید می گوید:

برای بیان حقیقت، بینش مال من است

و خانواده ام و تمام آذربایجان وطن من است

هر کس در راس امور قرار دارد، قرار داشته باشد

فرقی نمیکند که جوان یا پیر باشد

فقط باید در سرشان عقل وجود داشته باشد

برای من انسانیت از هر چیزی مهمتر است

چونکه بدی ها در انسانیت جا و مکانی ندارد

در انسانیت فقط و فقط ایمن ماندن جایگاه دارد

در انسانیت راه حق وجود دارد

و هیچ خار و خسی در این راه نمی تواند موجود باشد

من بر وطن و بر حرف حق هیچ خیانتی نمی کنم

اما وقتی حقیقت را بیان می کنم عملکردم را در قبال

طرفدارانم ضمانت نمی کنم

به همین خاطر بار معنوی من سنگین است.

تبدیل به طوطی شده ام، به زشت زیبا گفتند ،

من هم تصدیق کردم و گفتم.

به انسانهای کم لطف لطیف و بخشنده گفتند

من هم تصدیق کردم و گفتم

دست آخر پشیمان شدم و خودم به خودم گفتم

من تبدیل به طوطی شده ام و همیشه دروغ گفته ام

توفیق فرید چرا چنین کاری کرده ام؟

نسل ها از همدیگر چه برداشتهایی می کنند؟

و برای همدیگر چه به جای می گذارند؟

آیا همیشه زمان از گذشته تا حالا

و از نسلی به نسل دیگر تندیس افکار لطیف را بر جای

گذاشته است؟

اگر بر جای گذاشته است،

پس چرا انسانهای عاقل دیوانه محسوب می شوند.

و آنها کسانی را که نمی دانند، حتی اگر برادر تنی شان باشد ،

برای انجام امور انتخاب نمی کنند

اگر آش را درست نپزی خوش طعم نمی شود

اگر لازم باشد برادر باید برای برادر کار انجام دهد

اگر کار بلد نباشد، برادر به چه کار برادرش می آید؟

به انسان تازه کار موقعیت داده نمی شود

اگر موقعیت هم داده شود شخص قدرش را نمی داند

اگر خانه را یک معمار و یک استادکار ماهر بسازد

آن خانه خیلی زود خراب نمیشود

اگر انسانها ایام خوشی را بگذرانند

زودتر از موعد کمرشان خم نمی شود و پیر نمی شوند

انسانها مانند گوسفندان به داخل محبس و زندان انداخته نشوند

اگر انداخته شدند، املاکشان از دستشان گرفته نشود

و در هنگام تعیین مجازات دخالت های گوشه و کنار

مد نظر گرفته نشود

و بجای خروس، مرغ بانگ نزند

زمانی که مرغ بانگ بزند یا بدبختی یا مسخرگی اتفاق می افتد

تاراجگران در راس دنیا گشتند

از طرف آنها ثروت غارت شد

این حالت محیط زیستمان را دچار رنج و درد می کند

نمی دانم چه کار کنم آیا اتفاقات را تعریف کنم؟

یا فقط از زمانه شاکی شوم؟

و یا راست را راست و دروغ را دروغ بیان کنم؟

دیگر بهار ۲۵ از راه رسید

اما آنچه در کوههای شوشا می روید را باز یاغی ها چیدند

توفیق فرید چگونه این درد بزرگ را باخود حمل کند

بهار آمد و به جای خوشحالی دوباره دردهایم تازه شدند

امیدوارم بهار سال آینده را

و در هر سن و سالی هم انسان عاقل و هم انسان غیر عاقل وجود دارد

به دوستم چه بگویم زمانی که او را با یک بیگانه می بینم و زمانی که اعمال زشتش را متوجه می شوم و زمانی که پشیمان شده، اشک چشمهایش را پاک می کنم دختر و پسر انسان عشق جفت شدن را خلق کرد و همراه این مساله پایه و اساس درد و محنت عشق را پایه گذاری کردند برای اینکه تشویش خانواده و هنر خانواده را یاد نگرفتند وطن، خالق، آرزو و عشق بدون تمنا هستند اگر در اینها تمنا وجود داشته باشد وطن، خالق، آرزو و عشق بی معنی می شوند اگر خدمت وظیفه به تمنا آلوده شود

وطنپروری به حالت غیر منطقی و بی معنی در می آید و انسانهای با غیرت حالشان از این موضوع بد می شود اشتباه نکنیم جیب مرد گاهی پر و گاهی خالی می شود و انسانها گاهی بیحال و گاهی سالم می شوند و مهم این است که اربابان در راس ما قرار نگیرند جای آرزو و رویاهای محال در خوابهاست لازم است که این اصل را ما هم بدانیم در حالت عکس یا باید خودمان را گول بزنیم و یا بر خودمان بخندیم و یا به قوانین نوشته نشده دنیا عمل کنیم آدمی هست که می خواهد یا مخالف یا با اقتدار شود و شلواری بپوشد که یا گشاد است و یا تنگ است هر چند که بی حیایی و عار محسوب شود یا گرم باشد یا مثل برف سرد

به همین سبب نمی توانیم به حالت اقتدار دست پیدا کنیم به همین علت به خرج و هزینه های زیادی گرفتار می شویم هم بنده ها و هم خدا برای خودشان صبر و کاری دارند و رشوه خوارها دندانهای تیزی دارند و دنیا برای خودش روال و گردشی دارد و خداوند برای انسانهای بد در دنیای دیگر حق و حساب و جزایی مقرر دارد.

می گویند فلانی جوانمرد است مغرور است و لوطی است چرا نمی گویند عاقل است مهربان و خونگرم است در راه وطن و ملت هر کاری بگویند انجام می دهم

تمام شهرها و روستاهای قاراباغ جشن بگیرند و حال و هوای بهار و چشم اندازهای آن برای ملت شادی آورد و باز هم چه ها و چه ها را یاد آور شود؟ الهی طرز زندگیمان بهاری شود و برای یابی ها و بدها داغ چشم عار شود گلها مانند غنچه هادر قلبهایمان با غرور و شادی شکوفا شوند و راههایی که به قاراباغ و گویچه می روند به رویمان باز شوند اگر انسان متوجه اشتباهات خود شود دوباره برای زندگی آینده خود می تواند راه چاره ای بیابد آنگاه خوشبخت می شود و حداقلش این است که به درد بخور می شود و آواره نمی شود اگر غارتگران دولتهای بزرگ باشند،

به بی حیا بودن نیست، این حرفها از دروغ هم دروغ تر است و حقیقت این است که آنها محیط زیست ما را بر دست می گیرند و این کار را از خیلی وقت پیش انجام می دهند. و از حقیقت فراریند در فصل بهار درختان و گیاهان مانند انسان جان می گیرند زمانی که تخیلیم از گویچه و قاراباغ رد می شود قلبم از رویاهای متاثر کننده به هیجان می آید وقتی باور می کنم که کی روح و روانم در آن مکانها برقرار و جاوید خواهد شد آرزوهایم گل کرده و جان می گیرند اهالی مناطق گویچه و زنگزور کوچانده شدند و به دشت مغان رسیدند و این کار در مقابل چشمان مردم دنیا انجام شد و برای دیدن این حقایق برایمان توانی باقی نماند اهالی آذربایجان غربی را از خاک و خانواده شان جدا کردند و به قسمت دست نیافتنی قلبشان ضربه زدند زمستان و بهار زود گذر گویچه زیبا می شود مرد باشیم و از کسانی که آنها را راندند راضی نباشیم در آن هنگام خداوند هم از ما راضی می شود شادی هم از آسمان و هم از زمین می آید این موضوع را کسانی که شاد میشوند و کسانی که گریه می کنند می دانند اشک هم به خاطر شادی و هم به خاطر ناراحتی و کدورت سرریز می شود و چشم در هر دو حالت با اشک پر می شود ارزش انگشتر به نگینش است و ارزش انسان به عقل داخل کله اش است

کارهایم را بدون تمنا و انتظار
 با عقیده ی خودم انجام می دهم
 کاری انجام ندهیم که محتاج یاغی ها و وحشی ها شویم
 ملت و وطن را به باد ندهیم
 و برای اسم آذربایجان احترام بیاوریم
 ملت من استقلال را تکرار کردند
 و مستقل بودن حال بسیار زیبایی بود
 چه فایده دارد که اشغال سرزمینهایم
 توفیق فرید را بی حال کرد
 تورکهای همزاد آذربایجانی من
 در ایران از درد هجران نمی دانند چه کار کنند؟
 فقط تنها یک علاج پیدا کرده که از زمانه و دور گلایه کنند
 و به خوب خوب و به بد بد بگویند
 : دلم می خواست که معناهای منطقی همیشه به ذهن
 انسانها بیافتد
 و اندیشه های ناقص به ذهنشان خطور نکند
 و هوش خود را صرف کارهای سودمند کنند
 و با دندانهای تیز بزرگان رودر رو نشوند
 خانمی که به واسطه ی آرایش در صورت و ابرو زیبایی ایجاد می کنی
 زیبایی را در قلبت خلق کن
 آن را در جیبیت ایجاد نکن
 و الا در گوشه و کنار زندگی جا می مانی
 خیر خواهی و انسانیت در وجود هر انسانی است
 در اصل و نجابت و خون هر کس
 به همین علت بهشت و خدا هر دو در کنار چنین انسانهایی هستند
 انسان تلخ زبان اگر غسل هم بخورد
 و دهنش شیرین شود
 نمی تواند خودش شیرین زبان شود
 چونکه زبان نمی تواند تفکر را عوض کند
 با هر کسی خواستی عهد و پیمان ببندی
 اول او را خوب بشناس
 و بین اجداد و خانواده اش و اطرافیانش چگونه اند
 می گویند انسان حيله کار به راه راست نمی آید
 هر کاری انجام دهی بهتر نمی شود
 معنای لطافت را نمی داند
 نه میتواند درست صحبت کند و نه می تواند بخندد
 اما در آمد و سودش را از دست نمی دهد
 انتظار داشتن و گلایه کردن در بعضی از مواقع فقط بهانه است
 اگر کسانی که قهر کرده اند معنای قهر را ندانند ،

در آن موقع تکلیف چیست؟
 گفتند فلانی در علم و ادبیات سر رشته دارد
 اگر چنان است پس چرا به خاطر یک جمله،
 از این و آن راهنمایی می گیری
 شخصی بی حیاست که، انسانهای باسواد را سر کار گذاشته
 تمسخر کرده و می خندد
 چشمانم در راههای کلبر و شوша ماند
 از شدت فکر و اندیشه انگار با صورت بر زمین خوردم
 و صورتم روی زمین ماند
 حالا ببینید که من در چه حالی هستم؟
 بین آنچه گفته و نوشته شده است، اگر تضاد قابل توجهی باشد
 اگر تفاوت معنا ایجاد کند، گناهکار کیست؟
 در تلاطمی که در دنیا حاکم است
 من اینچنین شدم
 نباید کاینات را تا این اندازه له کرد و از بین برد
 آخر این کاردیر یا زود به سوی بدی سوق می یابد
 اصلاح دنیا به خاطر وجود
 طمعکاری های وحشیانه بسیار سخت است
 دنیا، در دستان سران نادان گرفتار شده ای
 و به نظر می رسد که این قسمت و طالع تو بوده است
 در دستان من چیزی جز علم، مدیریت، و سخن وجود ندارد
 چه فایده دارد توفیق فرید، به تو سلام نمی دهند
 چونکه کسانی که سلام می دهند،
 علاقه ای به علم ندارند؛ و بغیر از پول علاقه ی دیگری ندارند
 همانطور که پدر فضولی گفته است، سلام را بیخود نمی دهند
 آیا این دنیا اصلاح می شود، یا اصلاح نخواهد شد؟
 آیا انسانهای بی کس و تنها خواهند خندید؟ یا نخواهند خندید؟
 و بدی قدر خوبی را خواهد دانست یا نخواهد دانست
 اگر چنین نشود، توفیق فرید
 بگو آینده ی ما چگونه خواهد شد؟
 شاید صدای خدا از آسمان به زمین خواهد رسید؟
 حتما در آن زمان دنیا اصلاح خواهد شد
 گناهکار کسی است که گفته ها را نوشته است، یا کسی است که
 نا گفته ها را اشتباهها نوشته است؟
 می گویند مفهوم عشق در دیوانگی آن است
 کم مانده بگویند در جنون آن است
 شاید در حکمت آن است و در تداوم آن است
 و در صمیمیت آن است
 و در حالتی غیر از این جفت شدن ،

در نامشروع بودن و عوام بودن آن است
 زمانی که انسانها عشقی پر از خاطرات خوش دارند
 قلبهایشان با مرحمت و خوبی پر می شود
 و زمانی که عشاق با هم دوست می شوند
 خود عشق هم زیبا می شود
 عشق و دوستی یکی می شوند
 در عشق فضولی، عشق لیلی و مجنون را به قبر برد
 و قلب لیلی و مجنون را کند
 دوستان عزیزم، عشق شامل حال شما هم بشود
 ولی درد و جنون نباشد
 و عاشق ها در این راه در قبر گذاشته نشوند
 و به سبب عشق رنگشان زرد و پلاسیده نشود
 و در عشق فاجعه و پریشانی وجود نداشته باشد
 تفکرات من محصول هوش و عقل من است
 فقط این محصول الان مشتری ندارد
 کسی این سرزمین را وارد بازارهای جهانی نمی کند
 در این مورد بسیار فکر می کنم
 شاید نویسنده و خواننده ی خوبی وجود ندارد؟
 من علی آقا واحد را مانند صابر شاعری منتقد می دانم
 تمام سطور نوشته شده اش را یکی یکی نگاه می کنم
 این مطلب را در نوشته های واحد می بینم
 حرفهایی را که در شعر "می بینم" او هست خواندم:
 "می بینم تمام کارهای عارف در دنیا فناست
 و می بینم عارف شدن خودش دردسر است"
 نزدیکی به عارف برای نادان یک بلا حساب می شود
 نفوذ کردن در علم برای نادان قلعه ای تسخیر ناشدنی است.
 ای کارمند مسئول با فقرا با تبسم و لبخند صحبت کن
 و هر وقت فرصت مهیا شد با او دست بده و او را خوشحال کن
 و میل و رغبت خویش را بر او بگو و آشکار کن
 ای دوست من زمانی که تو را غمگین دیدم پریشان شدم
 و این حال بر من فشار آورد و مرا متاثر کرد
 و به یاد آوردم روزهای خوشی را که با تو سپری می کردم
 حال حاضر به آن روزها هیچ شباهتی ندارد
 به درمان این درد تو نمی توانم کمک کنم
 ولی برایت دعا می کنم که دوباره گرفتار این درد نشوی
 می خواهم حتی اگر لحظه ای باشد، درد اشغال را فراموش کنم
 ولی این حس در من وجود ندارد نمی شود
 هر چقدر بخواهم هم، احوالم بهتر نمی شود

لحظه های متاثر کننده و غمناک از من دور نمی شوند
 و نیست نمی شوند
 بعضی اوقات می گویم به هیچ چیز علاقه مند نشوم
 و از حرف و صحبت دور شوم و دورتر بایستم
 به هر حال نمیتوان ایستادگی کرد،
 برای این کار در من اراده وجود ندارد
 احساسات و رویاهایم مرا جادو کرده و به کمند می اندازند
 آخر من نیز باید کاغذ را خط خطی کنم؟
 به انسانهای بیچاره خداوند روزی کمک می رساند
 دهان او هم طعم غذا را می چشد
 و یکی یکی خوب و بد و فامیل و غریبه را سوا می کند
 و سختی ها و انتظارش از بین
 می روند، و دارایی او نیز افزایش می یابد
 انسانهای شیطان صفت به انجام وظیفه ی خود ادامه می دهند
 و در حال حرکت از راه راست به سمت راه خلاف هستند.
 آیا این نفهمی است؟ یا چه هست؟
 به انسان قدر ناشناس هر چه خوبی کنی باز نخواهد فهمید
 همانطور که آدمهای قارا باغ
 را هر چه قلقلکشان دهیم نخواهند خندید
 همانطور که به صورت انسان بی عار
 هر چقدر تف کنی صورتش را پاک نخواهد کرد
 یک نفر از انسانها گفت من با تو قهرم
 علتش هم این بود که من به او بدی نه، خوبی کرده ام
 درد بر درد هایم اضافه نکن
 و احساسات اولیه ی موجود در قلبت را از روی من بر ندار
 و حس های حساس مرا به خاطر حس های به درد نخور رها مکن
 و در حالی که جاهای پر از زباله باقی مانده ،
 جاهای تمیز را جارو مزین
 بر جاهای تمیز تف میانداز
 می گویند شخص مست وقتی مست می شود،
 مجلس و مهمانی را ترک می کند
 و در مقابل این بی ادبی دوستان حق طلبش چنین می گویند:
 او مجلس را ترک نکرده است، فقط شوخی کرده است
 می گویند شخص دانا عارف نیست، پس چیست؟
 شاید دانش در پاها و دستان انسان نادان است؟
 و شاید افراد دانا در علم نه، در راستای بیابان هستند
 و ناشی ها سوار و راکب هستند
 اگر در واقعیت حال خوشی وجود نداشته باشد

در روح و رویاهایم، خیال خوش می خواهم
و در وجود انسانها، رفتار مودبانه، و درجه عالی کمال را خواهانم
می گویند افراد بی عار به کسانی
که خجالت نمی کشند بدل می شوند
چرا چنین انسانهایی نمی فهمند؟
بی ادب و به درد نخور می شوند
شاید به خاطر کسادی بازار ادراک است که به نفهم ها بدل می شوند.
رفتار خوب و خوش را برای خویشتن الهام کننده دانستم
و این رفتار را برای عمر خویش درمان دانستم
و دیده ام که اشخاص با ادب و با فرهنگ دارای عمر بلند می باشند
عشقی که از قلب لبریز می شود نمی تواند سهم کسی باشد
و احساسات کسانی که در راه راست قدم بر می دارند،
نه به حذر می رود و نه بی فایده و تلخ می شود
اگر انسان از کار خویش سر در نیاورد
حتی دوست نزدیکش نیز بر او احترام نمی گذارد
کارهایش بیهوده شده و خودش هم به موجود تنبلی تبدیل می شود
و خودش برای خودش مجموعه ای از موانع را ایجاد می کند
وقتی دیدی غم و اندوه تو را ناراحت می کند
اجازه نده که فرصت با غم هدر شود
برای خویشتن یک همفکر و سنگ صبور پیدا کن
اگر نتوانستی پیدا کنی به توفیق فرید اطلاع بده
همدیگر را می بینیم و می بوسیم
و در آن موقع غم و اندوه از تو دور می شود
می خواستم تمام سخنها و حرفهایم
در روزهای گرم، خنکی قلب انسانها باشد
برای این کار ای توفیق فرید باید در نوشته ها و تفکرات
عمق وجود داشته باشد
دستانم بی سلاح هستند و خودم بی گناه
در دستانم فقط برگ سفید و قلم موجود است
می خواهم به واسطه ی آنها به اوج برسم
کسانی که صورت خوش انسانها را انکار می کنند
و کسانی که خود، بی عرضه ها را برتر می دانند
و کسانی که با وسواس به فکر نگهبانی از جیب و شکمشان هستند
و کسانی که برای این امر به هر قرغی وارد می شوند
برای چه از حقیقت و درستی حرف می زنند
و خویشتن را به کارهای خوش نیتانه ی انسانهای
خوب قاطی می کنند؟
معنای انسانیت، صبر، قرار، باید ابدی و جاویدان شود
نشانه های آن و پاکدامنی، و عارهای آن هم همینطور.

و اراده و اختیار هر شخص باید به این حالات برسد
باید در همه جا وحدت و یکپارچگی وجود داشته باشد
و در هر کاری و هر حرفی باید حکمتی وجود داشته باشد
در وحدت گرایی در بعضی مواقع تناقض ایجاد می شود
در آن حال هم یکپارچگی و هم وحدت از بین می رود
اگر کارها و امور به این منوال به پایان برسد
حتی برادر از گناه برادر چشم پوشی نمی کند
خیر خواهی موجود در بین انسانها
در حق و حساب کردن تبدیل می شود به حلاوت و صاف بودن
در این میان هیچ غارتی بوجود نمی آید
و انسانهای با مرام در یادها ماندگار می شوند.
وقتی که انسانها تبدیل به موجودات بی رحمی مثل شمر می شوند
خداوند نیز به چنین انسانهایی روز خوش و عمر طولانی نمیدهد
کسانی که بر دیگران نظارت می کنند
از غارتگری خویش باید خجالت بکشند
باید به خویش احترام گذاشته و از بدیهای خویش عبرت بگیرند
والا چنین کنترل و نظارتی
نمی تواند خدمت محسوب شود
در بعضی اوقات خودم با خودم سخن می گویم
و صبح را با چشمان خواب آلود آغاز می کنم
و بعضی وقت ها با نوشته ها و سخنانم تسکین می یابم
ولی باز به قاراباغ زیبای در اسارت مانده در حالی که مملو از میوه،
گل، غنچه و باغ و باغچه است، فکر می کنم
می گشتم و از یک قبیله به قبیله ی دیگری می رفتیم
و از همه چیز و از قحطی ها خبر دار می شدیم
ولی نمی دانیم که در دور دستها برای ما
باهمکاری یاغی ها تله گذاشته اند
باز هم بر روی آن نام استراتژی متفقین می گذاریم
دوست عزیزم خودت برای خویش راه درست را انتخاب کن
و خودت از بیگانگان کمک نخواه
و چشمت به دنبال این و آن نباشد
تقاضای کمکت پذیرفته نمی شود
اجازه بده که خودت پشتیبان خودت باشی
از آدمها بر آدمها فایده ای نمی رسد
زمانه امروزه چنین قانونی را بوجود آورده است
با وجود پستی و بلندیهای زیاد
در کوهها با علاقه به گشت و گذار پرداختم
ولی در شهر از کج کردن راه راست خسته شدم
یک دوره مجبوری راه کج بروی و دروغ بگویی

به همین علت پیر و کهنسال شدی بلبل
 انسان نفهم متوجه گناه خویش نمی شود
 و بر فرق بین حرف زدن خوب و حرف زدن هر جایی پی نمی برد
 و با وجود دارایی از این و آن می خورد
 و اگر جایش بیافتد رودر رو و مقابل دوستش می ایستد
 عصمت انسان نفهم اینگونه است
 برای او تفکر و اندیشیدن واجب نیست
 دم تکان دادن (چاپلوسی) و خوردن واجب است
 کسی که پیشه اش دروغگویی بود گفت
 اگر دروغ نگویم حتی یک لحظه نمی توانم تحمل کنم
 حتی اگر مار سمی مرا نیش بزند
 و اگر قرآن دشمن من گردد
 باز هم یک دروغ خواهم گفت
 ای انسان مومن تو این حرف را پذیرا باش
 سنگهای قاراباغ را حمل کن
 که برای آذربایجانی ها سنگ ازلی است
 و یادداشت ابدی برای نسل هاست
 آب روان چشمه تورشسو
 اکنون اشک چشم فراریها و اهالی خوجالی است
 برای یکی هم کیفیت و هم کمیت معنا دارد
 کیفیت و کمیت جمع شده و جیب ها را پر می کنند
 و برای او تصادفا یک ضرورت خوبی ایجاد می کنند
 برای همین است که تصادف بر ضرورت چیره می شود
 چرا در تصادف اینچنین نیرویی وجود دارد
 برگها هم پیچ پیچ کنان حرف می زنند
 و زمانی که باد می وزد همدیگر را در آغوش می کشند
 و زمانی که بلبل آواز می خواند، گل غنچه ی خویش را باز میکند
 هر حرفی معنای مخصوص به خود دارد
 خوبی ها و بدیها هر کدام عکس العمل و آینه ی خویش را دارند
 ابرهای تیره و تار گذشتند و رد شدند
 و سکوت و خاموشی ها از بین رفتند
 در بعضی مواقع هم آرزوهایم بوته بوته شد
 چه کار کنم این هم لحظه ای در عمر من است
 خدا مرا حفظ کرد
 اما عمر به حق بودن من رای داد
 بین بلبل و گل شباهت و عاطفه موجود است
 چونکه در هر دوی آنها هوس عشق وجود دارد
 اما از این عشق برای آنها هیچ بچه یا نوه ای به وجود نمی آید

و این کار یکباره مرا خفه می کند
 و به فکر وا می دارد
 داد زدیم و فریاد زدیم و فعل فتنه را باور کردیم
 و با این منوال سالیانی را سپری کردیم و به پایان رساندیم
 و مشکلات را روی هم تلنبار کردیم
 و در کار و صحبت مثل بیماران شدیم
 و در بعضی اوقات با پیچیده آهسته سخن گفتیم
 که دوباره دچار فعل فتنه نشویم
 و جنگ های آپرئل ما را در قلبها زنده نگه دارد
 زمانی که در بین ناشی ها یک دوره سکوت می کنی
 در این دوره انسانها فرمانبردارتر و مظلومتر می شوند
 و این حال هر لحظه در غروب و سحر تکرار می شود
 دنیا عوض می شود و ما عوض نمی شویم
 دنیا جنگ می کند و ما جنگ نمی کنیم
 نباید برای هم دوز و کلک فراهم کنیم
 در آن صورت طوفان و ک
 و لاک شدید ما را زمین گیر می کند
 انسانها به موجوداتی بدل شوند که به درد هم می خورند
 و نه ملک هایشان و نه حرفهایشان و نه فکهایشان را غارت نکنند
 و الا زمان به صورت فجیع از ما انتقام می گیرد
 فکر انسانها در گیر سخنان می شود
 و نگاههایشان در چشمان می ماند
 اگر خودش بمیرد، حرفهایش باقی می ماند
 درک کردن زندگی از مشکل هم مشکل تر است
 اگر انسان خودش بخواد هم نمی تواند همیشه متین باشد
 اما می خواهد غیرت خویش را حفظ کند
 او نمی گوید که آیا این کار برایش هوس است
 یا فقط حفظ غیرت برای او کافی است
 غیرت در جان و خون و نفس های چنین انسانهایی موجود است
 شبها خواب من به آسمان کشیده می شود و احساساتم تا
 صبح مرا همراهی می کند
 در شبها آرزوهایم به دار آویخته می شوند
 و آرزوها و فکرهای جدید شبها به پرواز در می آیند
 فکر می کنم نیروهای ما و نوشته هایم
 دیر یا زود در قاراباغ قالب می شوند
 ای بلبل سینه زرد چرا خاری(نام شاعر) شدی؟
 ای بلبل چرا غم کشیدی و پیر شدی؟
 و موهای سرت سپید شد و تبدیل به برف کوهها شد

برای اینکه در اینجا حس ها و نفس های انسانی وجود ندارد کسانی که بی مزه می خندند ،
هم خنده شان و هم بوسه شان حس های اولوی را از بین می برد.
و آنها را همانند خوابهای بد رنجیده خاطر می کند
هنریخ هئینی "تانهئیزتر" در شعرهای خود می نویسد
الان به جای آن خنده ی زیبا و پر عطر ،اشک های چشم
برای من لازم است.
در زندگی هم غصه هست و هم غم
کارهای مفید و مثمر ثمر هم هست و کارهای بیهوده هم هست
بی پایانی هم وجود دارد ،میزان و اندازه هم هست
دنیا تبدیل به دنیای عذاب و دنیای تضاد می شود
یک عده از انسانها به آرزو هایشان می رسند
و دیگران در باتلاق فرو می روند
یکی گرسنه می ماند و دیگری روی پول می خوابد
نمی توانی بفهمی که این موجودی
که خوابیده است اسب است یا قاطر
فکر می کنم و گاهی مینویسم و گاهی نوشته هایم را پاک می کنم
خودم به خودم می گویم بگذار اتفاق بیافتد
هرچه قرار است اتفاق افتد
چگونه خاموش شده و چگونه شعله ور می شود
فقط سخنانم باصمیمیت برای وطن
و برای انسانهای پاک نیت نوشته شده اند
برای انسان و بشر حرفهای حکیمانه باقی می ماند
فرزندان وطنم با مدیریت خویش به اوج می رسند
و بعدها هم منطبق بر نیتشان پست تر می شوند
عشق و محبت چرا اینچنین زود ارزان می شوند
خانواده و بار قاطی هم شدند
چرا بعضی از انسانها با این حال کنار آمدند
بین محبت و نفرت فاصله فقط یک وجب است
انسانهای پروانه(عاشق) به جای شمع در آتش خودشان سوختند
در انجیل گفته شده است که تمام دنیا در دستان شر است
چرا گفته نشده که در دستان جوانمردان و شیر مردان است؟
چرا گفته نشده است که در زبانهای انسانهاست؟
اگر انجیل هم اکنون نوشته می شد شاید گفته می شد
که دنیا در دستان دولتهای بزرگ است
و هم تحت قدرت و نفوذ آنهاست
و هم در زبانهای تلخ حاکمان می باشد
اگر انسان در هر چیزی به دنبال فایده باشد
رسوم مخصوص انسانیت را پاک می کند

اگر به صورت متمادی این رسوم را دنبال کند
دیر یا زود دارایی او از دست می رود
و برای اموال از دست رفته اش اختیاری در دستانش باقی نمی ماند
یا تمام می شود ،و یا مقدار و حجم باقی مانده کم می شود
و یا دیوار خانه اش خراب شده و فرو می ریزد
و یا افسردگی می گیرد و حالش بدتر می شود
اگر بگویی و حرف بزنی عقب می مانی
و نمیتوانی به سمت جلو و نزدیک حرکت کنی
وقتی حرف نمی زنی می گویند این لال است
و گوسفند است و یا حرف نزدنش بازی است .
نمی دانی کدام راه را انتخاب کنی و به کدام سمت و کدام راه بروی
هم حرف زدن و هم سکوت هر دو ضرر دارند
برای کسی که درک می کند هر دو پر از غصه است
و هر دو غیر ضروری است
زمانه انسان را به دار کشید و به این گونه یاد آوری کرد
هم کسی را که حرف می زد
و هم کسی را که حرف نمی زد سرزنش کرد
پولدار شدن قسمت من نبود
چونکه آبرو و حیا و طرز زندگی قسمت من شد
وقتی انسانها به صورت مبهم به هم نگاه کرده و می خندند
همدیگر را مسخره کرده و به هم کج رفتاری می کنند
زمانی که قدرتمند بر ضعیف تکیه زده و بر او گیر می دهد
زمانی که خودشان درگیر سختی و آسانی می شوند
درک خواهند کرد که اخلاق و انسانیت چیست
زمانی که شاعر شعر های تأثر آور می نویسد
می داند که غصه چیست و غروب چیست
صبح چیست ،پالان چیست،زمین (جا) چیست
اگر نفهم می دانست که نادانی به واسطه ی چه ایجاد می شود
متوجه میشد که اندیشه های کار ساز چیست؟
اگر در حق افراد بی اخلاق بگویی حتی این یک فرشته است
فکر می کند مگر این تعریف اصلا برای او لازم است؟
و یا فکر می کند که این هم یک نوع حقه ی نوبتی است
انسانها انتظار و گلایه را باید کنار بگذارند
در ابتدا باید خودش را درک کرده و خودش را بفهمد
و دیگر اینکه از خواب غفلت بیدار شود
تو را تعریف کردم نگفتم که حرفهای بی ربط
در مورد سرزمینمان بزن
و نگفتم که با حرفهای بیخود مرا بسوزان
اگر شخص نفهم بر من ریشخند زد بگو چه کار کنم؟

اگر شخص با ادراکی پیدا نشود در آن موقع بر نفهم ها چه بگویم؟
 فکر کردم و اندیشیدم و در وجود خود عصیان کردم
 و با حرفهایم افراد نادان را بر دنیا معرفی کردم.
 انسان صاف و ساده را مورد تمسخر قرار دادن
 خودش عمل گناهی است
 فعل گناه را درک نکردن از خود گناه بدتر است
 انسانهای پشتوانه دار باید به انسانهای تنها و بی کس کمک کنند
 با رویاهای خویش برای خودشان اسمی با شرافت بسازند
 و قلب ایتام را شاد کنند
 توفیق فرید می گوید: از غیبت کردن کناره گیری می کنم
 و انسانهای پست را از بد هم بدتر می دانم
 و جهان را با فلسفه مدیریت درک کرده و می فهمم
 بغیر از خدا کسی بالاتر نیست
 او دنیا و زمستان و بهار را خلق کرده است
 کسانی که خدا را دوست ندارند حداقل متوجه این مسائل باشند
 انسانهای غدار و ناجوانمرد بعضی وقت ها
 به سمت قبرستان نظری بیاندازند
 مهر و محبت نسبت به وطن را
 و بزرگی و قدرت وطن را و تنفر نسبت به دشمنان
 و انسانهای نفهم را از عشق به وطن می گیرم
 وقتی کارهای خلاف شرع و کلک ها وارد عرصه می شوند
 و زمانی که افراد کلکباز به انسانهای هوشیار می خندند
 و زمانی که این کار از روی آگاهی انجام می شود
 ضدیت به نهایت خویش می رسد
 و بدها با ایهام به افراد خوب می خندند.
 مانند درختان خشک شده بی ریشه مانده ام
 و بر کارهای دنیا متعجب مانده ام
 و مانند برگهای پاییزی زرد شده ام
 و دیگر اکنون پیر شده ام
 ولی باز هم بر آینده با امید زیادی چسبیده ام
 وقتی انسانهای اهل کیف، با اشتیاق از اهل کیف بودنشان
 حرف می زنند
 وقتی که سرتان و فکرتان درگیر کارها و رفاه خودتان می شود
 یک کمی هم در مورد دیگران تفکر کنیم
 و با آنها هم در ارتباط باشیم و بگوییم و بخندیم
 حلال بودن را با شک و شبهه نمی توان حل کرد
 و حلال نبودن را نمی توان تحمل کرد
 با حقوق مختصر نمی توان دنیا را گشت

اگر پاییز نیاید برگها پلاسیده نمی شوند
 و به جای بلبل گنجشک آواز نمی خواند
 هر چیزی که دیده و فهمیده ایم حد و اندازه ای دارد
 اما چیزی که نمیدانیم حد و اندازه ندارد
 برای اینکه نادانسته هایمان و ندیده هایمان
 از دانسته هایمان بیشتر است
 از کسانی که بر من بیگانگی علمی را،
 همانند ناتوانیشان ایراد می گیرند
 و در بعضی وقت ها هم از کسانی که همه چیز
 را بر هم می زنند سوال می کنم
 زمانی که کله گنده های سناریوی میرزا جلیل
 الان دوباره زنده شده اند
 ووقتی سلام پدر فضولی "که می گوید رشوه نیست" را
 کسانی که تحویل نمی گیرند دوباره پیدا شده اند
 ووقتی اثر پدر صابر به اسم (جن و شیطان)
 دوباره سر و کله اش پیدا شده است
 ووقتی وجود انسانها را می سوزانند و آتش می زنند
 من با عالم بودن خود چه کار می توانم انجام دهم؟
 فقط خودم با حرفهایم بر کارهایشان ریشخند زده و با معنا می خندم
 و در بعضی مواقع هم متاثر شده و
 اشک چشمم را پاک می کنم
 از دست انسانهای کله گنده به جان آمده ام
 و از زبان آنها هیچ سخن راستی را نشنیده ام
 آنها کلکباز و مضر هستند
 و از شیطان بوجود آمده اند
 عمر کوتاه و زود گذر است
 و راهها پیچ در پیچ و کج هستند
 نمیدانی کدام راه به کجا می رود
 نکند که می خواهیم راههای رفته ی خویش را هم خراب کنیم
 کسانی که فهم کمی دارند
 زیاد حرف می زنند
 ولی دیر یا زود
 به خاطر بی فکری خویش وجودشان آتش می گیرد و می سوزند
 اگر نفس تو تاج سرت نبود
 زندگی ات بی اهمیت و تلخ نمی شد
 قاراباغ را گم کرده ام
 و با این گم کردن انگار زندگیم را به پایان رسانده ام
 ولی امیدم را اصلا از دست نداده ام

و با این گم کردن اما متوجه معماهای زیادی شده ام
 قاراباغ و گویچه را از خانواده اش
 و از کشورش آذربایجان جدا کرده اند
 و به وطن از کمرش ضربه زده اند
 دوست صاحبکار به او می گوید
 به جای اینکه دستت را به عسل بزنی و خودت را خسته کنی
 زبانت را به عسل بزنی و برای خودت دژ محکمی بساز
 در جایی که حقیقت وجود نداشته باشد
 اوباش و نفهم ها طغیان می کنند
 بد و خوب را در کنار هم قرار می دهند
 و بدون خجالت این کار را در یک آن انجام می دهند
 جوانها آتیه ی ما هستند آرزو دارم
 که آنها از لحاظ علمی و صنعتی ثروتمند شوند
 و همیشه برقرار باشند ولی مغرور نشوند
 از علم و صنعت گذشته هم باخبر باشند
 وضعیتشان بهتر می شود و به همین خاطر نمی گویم
 بر آنها ننگ باشد
 مهم این مساله هست که از علم باخبر باشند
 انسان ظالم خویشتن را تعریف کرد
 ولی متوجه نشد که گفته هایش چیست؟
 گفت: من بعد از مرگ انسانها میتوانم با آنها حرف بزنم
 و میتوانم انسانها را بر خویشتن بخندانم
 و صورت کسانی را که می گیرند می توانم پاک کنم
 و بهتان های وارد شده بر مظلومان را
 مثل یک خبر می توانم بر همه بفهمانم
 وطن از کجا شروع شده باشد
 عشق به وطن از همانجا آغاز شده است
 و خائنان به وطن را خود تاریخ سنگسار می کند
 و کسانی را که عاشق وطنشان هستند
 حتی اگر اشتباه بکنند، اول و آخر خود خدا می بخشد.
 و در بعضی مواقع حتی تشویق می کند
 چشم بینا و حرفهای گفته شده ام به حقیقت من بدل شدند
 و هم تبدیل به ثروت معنوی من شدند
 و بین رفتارم و حرفهایم مطابقت وجود دارد
 دروغ گوها دیر یا زود به انسانهایی که حق دیگران را می خورند
 بدل می شوند و به کسانی که اقتصاد را خورده و تخریب می
 کنند تبدیل می گردند
 برای آن عشق دیوانه شو که دست کسی به قلبش نخورده
 برای کسی که می گذارد و فرار می کند می توان دیوانه شد؟

در حالی که دست خیلی ها به قلب او نفوذ کرده
 زمانی که قانون عشق بد گذاشتع شود،
 اعمال چندیش آور آن ظاهر می شود
 و دست یکی از آنها و یا دست هر دویشان بر پولهای کثیف می خورد
 در بعضی از مواقع با وجود اینکه می بینیم
 و مقصد را می شناسیم اشتباه می کنیم
 و در بعضی وقت ها هم با خنده
 اما خوبی را با مثقال و ذره ذره انجام می دهیم
 توفیق فرید می پرسم، چرا اینچنین است
 کلک باز بودن و کج رفتاری عمر بلندی ندارد
 و همینطور است علایق دیگر.
 در علم و دانش کساد بودن؛ کسب زیاد، کم و زیاد بودن ضرر دارد
 هر دقیقه و هر آن شانس و بدشانسی به همراه دارد
 ای انسانها این حرف را بفهمید و باور کنید
 شخص بیخبر از علم اگر بداند که علم چیست
 متوجه می شود که علم برای انسان بلندترین قله است
 و معنای زندگی عالم و آیینی ی قلب است
 دوست داشتن در آتش عشق پرتما سوخت
 ای خواننده ی متن بیا و تفکر کن
 که این چه زمانه و چه دورانی است؟
 به من گفتند غزلهای فلسفی بنویس و بعد گفتند
 مواظب باش تو را له نکنند
 حرفهای عاری از ادب را نمی توان فهمید
 و نمیتوان آن را عزیز داشت و در دفتر یادداشت نگهداری کرد
 آدم بد به بدیهایش باز ادامه می دهد
 نمیدانم این از نفهمی اوست یا از تکبر اوست؟
 و یا از چه می تواند باشد؟
 و یا شاید به خاطر زمانه است؟
 کسی که دور از چشم است می تواند دور از قلب نباشد
 انسانهای فهمیده برای هم روزهای خوشی را آرزو می کنند
 و قدر دوست را دوست خوب می داند
 و در روزگاران سخت دوستش متاثر شده و اشکهایش را پاک می کند
 کسی که به خواب عمیقی فرو رفته به زودی از خواب بیدار نمی شود
 و انسان طمعکار راهی را که رفته ادامه می دهد و نمی ایستد
 اگر آرزوها و آمال صاف و ساده باشند
 انسانها به خاطر پول به همدیگر کلک نمی زنند
 دنیای ما را خراب نمی کنند و همه دست به دست هم داده
 مهربان می شوند
 انسان صاف و ساده من عاشق تو هستم

در زمان آزادی قارا باغ
 اگر از شنیدن دروغ شیرین لذت می بری
 در آن زمان است که الاغ و اسب همانند حساب می شوند
 آیا زین با پالان یکی است
 باز هم با اغراق از بسیاری از دروغ های داغ و گرم سخن بگو
 شاید زمانی که زمینگیر شدی حرف راستی برای گفتن پیدا کردی
 شاید در آن زمان از حرام دست برداری
 آیا کسانی که احساس و حس عشق را ندارند می توانند بگویند
 لیلی و مجنون دیوانه اند
 و افراط در عشق همدم دیوانگی است
 گفتم ای بلبل چرا سینه ات را خون آلود کرده ای
 گفت برای سینه ام بر روی خاها جایگاه ساخته ام
 گفتم عشق را فدای خار کرده ای
 گفت گلبرگها را رنگی کرده ام
 گفتم هر جفتتان عشقتان را بیجا پریشان کرده اید
 گفت همین را در راه گل قربانی کرده ام
 اگر گرفتار عیش و خوشگذرانی و لذت بی جا شدم
 بگذار خداوند چنین روزهایی را از عمر من کم کند
 انسان هر کاری را اگر بیش از حد انجام دهد
 دیر یا زود در حالی که سوار و راکب است، پیاده خواهد شد
 در هر لحظه به واسطه علم و دانش سخنان شیرین می گفتم
 بعد از بمباران اتمی نسبت به علم در من نفرت ایجاد شد
 اینگونه علم برای بشر لازم نیست
 اتم تبدیل شد به وسیله ی مرگ و عزای انسانها
 و یا به نقطه ی مطلق و وسیله ی زورگویی تبدیل شد
 تبلیغات اگر چه بعضی وقتها لذت به دنبال دارد
 دیر یا زود به دنبال خود غصه و غم می آورد
 چونکه در مغز پوک نمی توان عقل و شعور کاشت
 ولی کسی که به نمایش علاقه مند است از نمایش دوری نمی کند
 نتیجه ی وحدت بین تاریکی و روشنایی ظلمت و تاریکی است
 خوب را به کناری گذاشتن
 و بد را تعریف کردن یک حالت حیرت آوری است
 به سبک سری کمک کردن و جدیت
 را تمسخر کردن نفرت از روی سبک سری است
 برای مردم جدیت ابدی باقی می ماند
 و سبک سری مانند گل زرد و پژمرده می شود.
 در حالات بی خیالی برای من رجز نخوان
 به واسطه ی رجز خوانی مال مردم را نخور

به من شوق زندگی کردن بخشیده ای
 زینهار انسانها باهم مهربان باشید
 بدون آن زمان ما زمان متناقض نماهاست
 بیایید به راه راست برویم و همدیگر را تحقیر نکنیم
 سخنان پر فایده را برای ملت خواندم
 و به همین خاطر به خودم افتخار کردم
 و به راهی که ملت قدم نهاده اند قدم گذاشتم
 مهم بودن هر اندیشه به واسطه ی نتیجه اش اندازه گیری می شود
 همانطور که وقتی زمانش برسد
 پنبه ها جمع آوری می شوند و غلات برداشت می شوند
 همانطور که وقتی انسانها سقوط می کنند،
 ضعیفتر و کوچکتر می شوند
 فراریها از کوهها پایین آمدند
 وطنم قاراباغ چرا به چشم آمدی؟
 و با حرف تلخ روبرو شدی
 و در بعضی مواقع دوستان هم با هم رو در رو و چشم در
 چشم شدند
 فراریها از کوهها پایین آمدند و به آران آمدند
 ای قارا باغ چه کسی تو را نفرین کرد به ما بگو
 تاریخ چنین مقرر کرد
 الان نمیدانم که آیا هر چیزی را رو کنم؟
 بس که چشم به راه شوشا، لاجین، کلبجر،
 ماندم و با حسرت به راه آنها نگریستم
 و برای باز شدن راهها به درگاه خدای بزرگ التماس کردم
 و دعا کردم صبرم تمام شد.
 یک صدای بلند از آسمان آمد. کمکتان می کنم
 به این شرط که محکم از غیرت و مردانگی بچسبید
 در آن هنگام لشکر شما خاک را چنان بازپس می گیرد
 که اینبار خاک در دست خودمان باقی می ماند
 کاش دوران صمد و ورغون باز می گشت
 و اردوی دشمن سر جای خودش در طرف دیگر دلی داغ
 باقی می ماند
 و دلی داغ برای ما به عنوان یک دژ محکم و بزرگ باقی می ماند
 کاش اردوی ما این بلندی را به زودی به دست می گرفت
 نغمه ها و آوازهای زیبا بلند خواهند شد
 و انسانها به خاطر حرفهای خوب و خوش به آرامش می رسد
 انسانها می رقصند و رقص دسته جمعی انجام می دهند
 ملت ما به قبله خود احسنت می گوید

اگر در هنگام صحبت سر و ته و بر عکس شدی
 رجزی که خواندی بی معنا بیهوده می شود
 آیا بلبل وارد باغچه اش شود یا نشود
 صدایش را به گنجشک بخشد یا نبخشد
 این سوال را بلبل بفهمد یا نفهمد
 بلبل در مقابل گنجشک تعظیم کند یا نکند
 اگر انسان از عشق و محبت آفریده شده باشد
 از رنج و محنت دور نمی شود
 حتی ابرهای ساکت هم
 در بعضی از اوقات به خاطر سختی نعره می زنند
 ماهها و سالها از سرنوشت من سپری شد
 از قارا باغ و از قوم خود دور افتادم
 همانقدر که بلبل از شاخه ها و گل ها دور می ماند
 عشق وقتی به تمنا آلوده شود
 خانواده از هم می پاشد و جفت شدن ها از بین می رود
 و عشق و دوست داشتن ارزش خود را از دست می دهد
 و تزاها به صورت ناغافل و یکهو ایجاد می شوند
 در جفت شدن ها احترام باید وجود داشته باشد.
 به خاطر نام زن و مرد خداوند
 هم در این هنگام به داد این خانواده می رسد
 و شیطان اعمال خویش را به یاد آنها نمی اندازد
 گفتند محبت ساختگی آتش گرفت و سوخت
 و مشخص نشد این یک عشق است یا یک هیجان طمعکارانه
 دوست داشتن در آتش عشق سوخت
 در دوست داشتن هم می تواند فساد وجود داشته باشد
 هم می تواند نام بد وجود داشته باشد
 زمانی که همه چیز از دست رفت
 انگار دوست داشتن از خواب بیدار شد
 و همه چیز را درک کرد وفهمید
 اما این دیگر یک لحظه و موقعیت از دست رفته است
 به دوست داشتن بگو که چگونه در آتش عشق پرتما سوخت
 خواننده ی من بیانیدش که این چه زمان و چه دورانی است؟
 الهی توفیق فرید را محتاج انسانهای نفهم نکن
 و نزدیکانم وملتّم به درب آنها برای خواهش رجوع نکنند
 و در مسابقه ی صدا گنجشک از بلبل پیشی نگیرد
 و بد ذاتی های بدن سر نگیرد و انجام نشود
 تمام دوستان برایمان دل نمی سوزانند
 و فهم و مدیریت و ارزش خانواده را درک نمی کنند
 در چنین حالتی در خانواده دروغ ریشه می زند

بهربلبل زیبا و خوش صدای من در مسابقه می گویند
 از وقتی به گنجشک باختی بی حال شدی
 بلبل زیبای من بیحال نشو تو برازنده ی حال خوش هستی
 غم مخور که کلاغها هم با تو وارد مسابقه شده اند
 کارشناس ها هم با این حالت کنار می آیند
 بلبل هم به این وضعیت مجبورا راضی می شود
 صدای لطیف بلبل با صدای قار قار کلاغ در هم می آمیزد
 و صدای با ملاحظت بلبل شبیه صدای کلاغ می شود
 ای خواننده ی متن ،
 ببین کارشناسان برای چه کاری فعالیت می کنند؟
 بلبل برای دیدن گل آمد
 بلبل چشم خور و به چشم آمد
 و سینه اش به خارها خورد
 و گنجشک به خاطر این وضعیت خوشحال شد
 و سر بلبل را به پایین خم کرد
 کلاغ با خوشحالی به بلبل گفت
 این خار نیست آنچه به سینه ات خورده گلوله است
 این کار را شیطان نکرده بلکه دوستان من انجام داده اند
 در مورد ما عادت اینگونه است
 دختران و پسران جوان اگر بدانند عشق و دوست داشتن چیست
 اول الفبای تبلیغات را نمی آموزند
 اگر جوانان ما با عهد و پیمان ازدواج کنند
 در هر لحظه و هر آن احواشان خوب و خوش می شود
 دوست جوانم این را درک کن و برای ابد بفهم
 ای خار غدار چرا سینه بلبل را خون آلود کرده ای
 و به این وسیله عشق نا فرجام او را به خویش
 برای عالم بیان می کنی
 اگر بدانی که چقدر گناه کرده ای
 در آن موقع ترس و واهمه به جانت می افتد
 و زهر قاتی خونت می شود
 بعد از این بلبل را کنار گل دیگر رها مساز
 او را رها مساز که او هم به خاطر عشق به دنبال عنوان تو باشد
 و به خون این عشق پر فاجعه آلوده نشود
 و به خار بی وفایی مثل تو عرضه نشود
 و عشق مقدس بلبل به مرگ و عزای او تبدیل نشود
 می گویم آیا معنی فلسفی عشق این است
 اگر نتیجه اش فاجعه ی بلبل و عزای او شود؟
 به همین سبب است که نوشته های توفیق فرید در مورد
 فاجعه ی بلبل آشکار و چاپ شد

هر گاه انسان بر حسب وظیفه به اوج برسد
 از دیدگاه من اگر کوچک شوند
 در آن هنگام این وظیفه به چه کار می آید
 وظیفه هم همان معنوی بودن است
 آیا فهم آن این اندازه مشکل است؟
 در مورد دنیا فکر می کنم و در مورد فضاهای کشور های دنیا
 و به صورت خیالی در دادگاه خدا حاضر می شوم
 می بینم انسانها در دردها و آههای خودشان می سوزند
 هنوز خودم را در این سن و سال هم نتوانسته ام درک کنم
 اگر خودم را درک می کردم
 شاید چیزی به عنوان عقل در سرم باقی نمی ماند
 پسری که عشق مدرن را برای خویش انتخاب کرده بود
 خواست تا دختر مورن یار و همدم او شود
 اما متوجه نشد که او برایش خار خواهد شد، بیگانه خواهد شد
 و بدیهایش در عالم آشکار خواهد شد
 و عشقشان در عالم رسوای عام و خاص خواهد شد
 ای شخص ظالم من از راه حق دست بر نمیدارم
 و حرکات زشت تو را نمی توانم تحمل کنم
 افکار حقیقی ام را با حرفهای دروغ نمی توانم حل کنم
 و در حالات تأثر مانند بی عارها نمی توانم بخندم
 در روزهایی که قاراباغ در اشغال است،
 نمی توانم دستم را به کمرم بزنم و برای خود آسوده بگردم
 نمی دانی پیر کیست و جوان کیست
 آنکه سوار اسب می شود کیست و آنکه از اسب پیاده می
 شود کیست
 فروشنده کیست و خریدار کیست
 کسی که از دنیا رفته است کیست و آنکه مانده است کیست
 چه کسی دنیا را به این روز انداخته است
 برای دانستن این مسائل توفیق فرید
 در وجود تو منیت باید وجود داشته باشد
 و در قلب و وجودت شادی باید وجود داشته باشد
 انسانها نه چرب زبان، نه دو رو، نه نابینا،
 نه ناشنوا نه حيله گر، و نه عاجز نشوند
 اگر همراهی و همدلی وجود داشت، سرزمین گویچه را پس می گرفتیم
 و در زنگروز دوباره خانه و زندگی بنا می کردیم
 و کوههای پر چمن و ییلاقات را برمی گرداندیم
 و ایام راحت و لحظه و روزهای خوش را تجربه می کردیم
 و برای شان و شرف آشیق العسگر ترانه می ساختیم

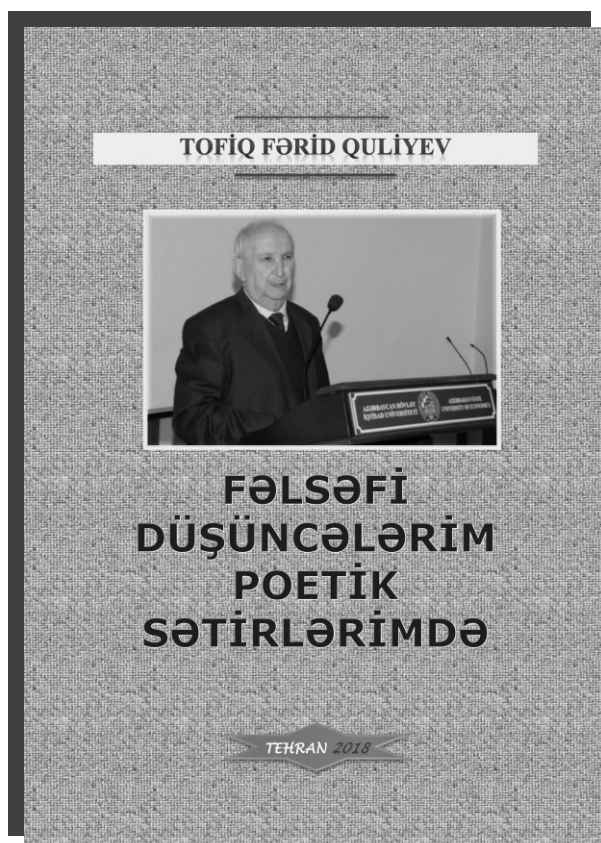
فرقی ندارد زن یا مرد بودن
 هر دو باید نام و آبروی خود را حفظ کنند
 نباید بر سر زبانهای بیگانگان بیافتند
 با شرافت است اسم تو ای زن
 شادی غم دارد و غم شادی
 کدامیک از آنها برای من در اولویت است
 در این موقع تفکر لازم است. برای شروع در راس
 هیچ کدام نباید افترا و کلک وجود داشته باشد
 اگر صاحب کار پول حلال کارگر را کم پرداخت کند
 راه روزی او را می بندد
 و راه حق و بازوان کاری او را می بندد
 اقبال یکنفر در دستان خودش است
 و در دیگری در زبان شیرین ساختگی اوست
 و اقبال شخص دیگر در جیب نفر دیگر می باشد
 و اقبال من در علم من است
 حداقل علم شوو و قمار نداشته باشد
 والا توفیق فرید کمترین امکانات را دارد
 و با این اوصاف در ته چاه باقی می ماند
 انسان تلخ زبان نمی تواند صدای خوبی داشته باشد
 چونکه از ابتدا آمال و نفس او به این شکل بوده است
 دو به همزنی و خوردن و خوابیدن و یکی را گول زدن،
 برای یک نفر عادت بدی است
 و برای دیگری حال خوب و سعادت حساب می شود
 آیا هستی نیستی به دنبال دارد
 اگر برای بدی یا خوبی موجود باشد شاید فرزنی یابد
 کاینات سما، هم مه آلود می باشد
 زمین محتاج مه است و از مه باران بوجود می آید
 اگر ابرها باران نبارانند
 درختان و چمن ها به وجود نمی آیند
 زندگی ریتم خود را داراست
 شب و روز را خلق کرده
 بین خدا چگونه کاینات را آفریده است؟
 دنیای غیر عادی:
 در یک بخش تبلیغاتی قرار گرفته است
 یک نفر در جالت خشم و غم است
 و یک نفر دیگر نمی خواهد زندگی کند
 و برای دیگری زندگی گردن بسیار گران تمام می شود

زور و اجبار انسان را به عقب راند و از این زمان به زمان دیگر
 پرتاب کرد
 و گاهی هم از راستی به سمت دروغ سوق می دهد
 زندگی یک فرد شبیه خیلی هاست
 در زندگی، میلیونها انسان،
 در بین دردهایشان و مشکلاتشان شباهت وجود دارد
 به خاطر همین درد و رنج یک نفر می تواند مانند درد و رنج
 میلیونها نفر خودش را نشان دهد
 و ضعیف می تواند به درگاه قدرتمندان متوسل شود
 من در زمانهای حساس و رمانتیک خویش وجود دارم
 در زمانهای غیر رمانتیک بر مغزم فشار نمی آورم
 من فقط با تفکر سالم حضور دارم
 اگر عاری از احساس شوم قلبم متاثر نمی شود
 در اینصورت به درد دوست و به درد خودم و به درد ملت نمی خورم
 به انسانها کلک می زنم
 توفیق فرید بگو انسانهای کلک باز به چه کار ملت می آیند؟
 برای انسانها ایدئولوژی های اخلاقی، آرزو و خواسته های
 خوش لازم است
 اینکه انسان نالازم دیر یا زود بتواند لازم نبودن خود را درک کند
 خودش نشانه ی تکامل معنوی است
 گزارش درک و انتقاد کردن خودش است
 در مجالس جام بلند کردن شاید جالب است
 شاید این حق مجلس محسوب می شود
 بالاخره یک کم تفکر و به فکر فرو رفتن لازم است
 و به فکر سالم فرو رفتن و به سوالات لازم پاسخگو بودن
 در آن هنگام همه به وصال می رسند
 در مقدرات بر عکس شیطان حيله گر می تواند
 وارد ماجرا شود و این شیطان حتی یک لحظه را
 برای دو به هم زنی از دست نمی دهد
 وقتی شخص نادان بر سر کار می آید
 خاک بر سر و کول صاحبکار می شود
 به جنسیت و به سن و سال انسانها اهمیت نمی دهد
 و بر دوست و برادر خودش احترام نمی گذارد
 بر سر انسانها بلا می آورد
 به خاطر این کارها قلبهای انسانها شکست و زرد شد
 مردانگی و انسانیت غرورش را زیر پایش له کرد
 و از انسانیت برای انسانها چیزی باقی نماند
 مامور نادان کمی با انسانها درست رفتار کن
 و به خودی خود متحیر نشو

اگر بر روی زمین کارهای حلال انجام دهیم
 در آسمان و در درگاه خدا آرامش پیدا می کنیم
 در بعضی از مواقع یک زنبور و یا سگ عادی
 مانند مار انسان را نیش می زند
 و در بعضی مواقع هم زن مانند دختران آرایش و زینت می کند
 و زن و شوهر عصبی و دیوانه می شوند
 چون می ترسد که
 یار و معشوق دوست داشتنی اش را از او بگیرند
 توفیق فرید می گفתי تو در یک زمانی بسیار پیر می شوی
 حالا پیر شده ای در اوج نیازبگو:
 از چه چیزی لذت خواهی برد
 اگر زمانه در مسیر درست جلو نمی رود
 آنگاه من چه کاری
 می توانم انجام دهم؟
 اگر ممکن شود یکی دو سطر نوشته و میتوانم حرفهای حق
 را بیان کنم
 می گویند زندگی و زندگی کردن زیباست
 عشق دروغی و ساختگی چطور؟ از آن هم زیباتر است
 یا عشق نافرجام از زندگی کردن مهمتر است و برتر است؟
 قاراباغ به برف نگریست و بختش سیاه شد
 اشغالگران قاراباغ را سوزاندند و از بین بردند
 توفیق فرید می پرسد:
 پس افراد ما به کجا نگریستند
 و چطور نگریستند (حواسشان کجا بود)
 با گذشت زمان در بعضی اوقات زمانه سخت تر می شود
 فکر ها هم گاه کهنه شده و گاه تازه می شوند
 در بعضی وقت ها
 دولت های ضعیف، کشور گشایی می کنند و شیر می شوند
 آدمی وجود دارد که در بین آدمها به هیچ دردی نمی خورد
 و هیچکس سراغ از او نمی گیرد
 ولی در بعضی موقعیت ها
 اسب می رقصاند (از خودش نمایش نشان می دهد)
 و ناغافل و یکهو شیطانتر می شود
 الان اقلیت ما در خدمت کارهای مضر می باشند
 این وضعیت دانش است و یا دنیا حول محور خودش حرکت می کند
 مطمئناً اخلاقیات ما در خدمت امور ضد اخلاق و پرتگاه است
 ایدئولوژی دولتهای بزرگ،
 در حال راه دادن به استنادهای دوگانه است

و به عقرب و مار تبدیل نشو
و الا قرآن کریم از شما انتقام می گیرد
با انسانها با احترام سخن بگو
با آنها دوستی و نزدیکی کن
و خوبیهای را با منت انجام نده
در آن هنگام است که انسانها با حیرت به شما می نگرند
و با نفرت به وجود شما نمی نگرند
خوبی و بدی هر دو در دنیا ماندگار می شوند
جیب نامردان اول و آخر خالی می شود
و کسانی که چهار دست و پا راه می روند بزرگ می شوند
و در طول زندگی رشد کرده و پیر می شوند
و کسانی که بدی می کنند پست خواهند شد
و انسانهای حساس و احساساتی به اوج می رسند و صعود می کنند
بدها مثل بدها و خوبها مثل خوبها در تاریخ باقی می مانند
شاید تاریخ را هم روزی تجارت به دست گیرد
وقتی که کارکنان در جایگاه خویش قرار نمی گیرند
و با بازرس همدم می شوند
چیزهای شادی آور تبدیل به غم می شوند
و مغرمان با تفکرات چندش آور پر می شود
توفیق فرید بگو چرا کارها چنین می شود؟
شخص عیاش عمرش را با کیف سپری می کند
و در خصوصیاتش مدرن شدن و به روز شدن ایجاد می کند
و خودش کم کم آسیب می بیند
و برای خودش و سخنانش جایگاهی باقی نمی گذارد
و عیاش برای خویش رسوایی به بار می آورد
عیاش چه می گوید و چه می خواهد؟
اگر عیاش می دانست که در نهاد او عقل کاملی وجود ندارد
مطمئناً از چشمانش اشکهای غصه دار سرازیر می شد.
در دنیای حقیقی آزادی اقتصادی
اگر ضرورت عموم مردم نیست
و این آزادی اگر خود حقیقت نیست
آیا در این حالت جستجوی آزادی منطقی است؟
اگر آزادی بیان در میان جمعیت خلا مادی ایجاد کند
و مشخص نشود که آزادی و اسارت
در کجای این کلیت و در کدام نقطه آن است؟
در آن حال بیگانگی سوسیالیستی انسانها در دست کیست؟
ابهامات را مانند وضوحات نامگذاری کردن و
خوب و بد را با هم تلفیق و ترکیب کردن

رذالتی غیر سوسیال و غیر انسانی است
و چه کسی می تواند بگوید که این معیار زیبایی است؟
اصرار بر حقیقت چیزی که وجود ندارد
و تکرار بیخودی مقام های تاریخی
آگاهانه و نا آگاهانه خویش را
فریب دادن است ، و یاسنگ اندازی بر گذشته ی خویش است
اگر تظاهر حقیقت آینه و عکس واقعیتش نیست
و اگر ماهیت تظاهر معنایش نیست
خود ماهیت متناقض نماست
و خودش در کلیت حال وخیمی است
اگر تو نمی توانی دشمنت را رام کنی
در آن حالت صبر کن و کمی شکیبایی کن
و الا بدیها تو را اسیر کرده
و تا آنجایی که خودت متوجه
نمی شوی با خود می برند
اگر بتوانی آسایش و راحتی را بیابی
در بستر خواب یا حداقل در کتاب
در آن موقع بیاندهش که در مورد حقیقت درست و واقعی چه
می توانی بیان کنی
اگر انسانها توانایی داشتند
نتیجه معیارهای آشکارسازی و احترام و مکر آنها
مطمئناً کینه و نفرت قشر یاری طلب به قشر یاری رسان نبود
و انسانها فکر نمی کردند کسی
راه اکتشاف و آشکار سازی آنها را سد کند
و برعکس ، کسانی که سد راه
می شوند، در قبال قانون بر خود می لرزند
اگر می خواهی کارهایت بر روی روال بیفتد
شیرین زبان باش ، ناسزا مگوی
به دیدار هر کس و ناکس مرو
کسی را به گناه دچار مکن
با تفکر و اندیشه سالم
صبحت را به صبحی دیگر برسان
اگر انسان به یک موجود وحشی بدل شود
چگونه باید با او سر و کله بزنیم؟
بیاندهشیم و ببینیم که
این انسان کی به درد خواهد خورد
و آینده ی ما از او چه انتظاری
می تواند داشته باشد؟

راه حقیقت را چگونه می توان یافت؟
و راه منتخب را چگونه می توان طی کرد؟
توفیق فرید، اگر بهار را زمستان نکنیم
و اگر انسانها را به راه خلاف و کج نفرستیم
راه حق را به آسانی می توان انتخاب کرد
رودخانه های عمیق را به راحتی می توان گذشت
و بدیها را با داس می توان هرس کرد و کنار زد
از من سوال نکنید اهل کجا هستم
اهل آذربایجان و زیبا روی آذربایجان هستم
از من نپرسید اهل کجا هستم
هم اهل آران، هم اهل داغ (بیلاق) هستم
از من نپرسید اهل کجا هستم؟
هم اهل نخجوان و هم اهل لنکران هستم
آخر بگویم اهل کجا هستم
نپرسید من اهل کجا هستم؟
روپاهای اشتباه و مقاصد و آرزوهای احساسی
انسان را به پرتگاه سوق می دهد.
اجازه بده تا از تو سوال کنم:
من چه اندازه به واسطه ی دروغ ها سوخته ام
و رنگ رخسارم زرد شده است؟
با رویاهای لطیف خودم به رویاهای کثیف تو آلوده شده ام

در آن صورت از گناهانش چشم بپوشیم
شاید روزی او هم عاقل شده و به راه راست قدم بگذارد
اگر در شبهای تاریک
راست و چپ انسانها به حالت ذاتی، مه گرفته و تار باشد
آیا امیدی به نجات انسانها از جنگل تاریک وجود دارد؟
کسانی که کم فکر می کنند، زیاد حرف می زنند
همانطور که پروانه به خاطر نداشتن تدبیر و تفکر
همراه شمع آتش می گیرد و می سوزد
آتش پرستی پروانه
و شعله های شمع با هم در می آمیزد
گلپایی که جذبه زیادی ندارند
و زود پلاسیده و پرپر می شوند
در میان علفهای هرز
بسیار زیبا دیده می شوند.
انسانها هم همینطورند.
به خاطر همین است که انسانهای نسبتا بد
در میان انسانهای خیلی بد،
موجود بودن و به چشم آمدن را خواهانند؟
چه لزومی دارد که با علفهای هرز وارد رقابت شوند؟
اگر تمام انسانها اخلاق پسندیده و زیبایی داشتند
علفهای هرز برای بدها تبدیل به صفت برتر و خاص نمی شد
اگر در تمام افراد، شرم، آبر حساب می شد
در آن صورت انسانهایی که مثال گل هستند جاذبه دار می شدند
یکی از لحاظ آناتومیک و دیگری از لحاظ اخلاق جاذبه دار می شد
اما همگی جذبه ها جلب کننده و واجب بودند
در هر دو حالت وجود یک اقتدار، واجب و ضروری است
اگر بخشش خدا بر انسان از نظر میزان عقل و هوش اضافه تر شود
در آن صورت شمار خلافاکارهای دنیا و ملت
به اندازه باهوش ها خواهد بود
می گوییم دوول بزرگ آمریکا و روسیه
طرفدار استراتژی ما هستند
درست مثل یار دوست داشتنی ما هستند
ولی چه فایده ای دارد که اختیاری برای آزادی قاراباغ نداریم
اوایل، ما مالک لاپچین کوههای کلبجر
باغهای پر برکت آغدام و فضولی بودیم
و اوقات زیبایی برای تمام ملتمان وجود داشت
در این اوقات گفتیم که برده ایم
۲۵ سال از اشغال گذشت
و ما روی آن نام (فعلا) نهادیم

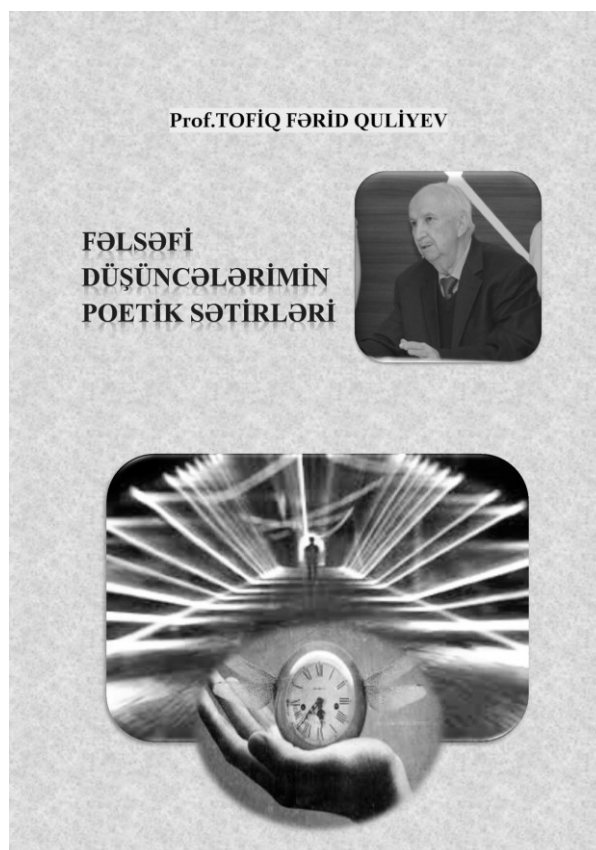

بعضی وقت ها جانم به لبش
می رسد، و قلبش سیاه می شود.
و کل وجودش را غم و غصه تسخیر می کند.
نرگس، من هر صبح تو را به یاد می آورم
و قدم به دنیای آرزوها و خیال می گذارم
حالا بدون تو مانده ام
و با خیالات و خاطرات همدم شده ام
شادی و غم را هر لحظه به خاطر می آورم
و قلبا معنای هر دو را درک می کنم
اما زمانی که خوشحالی و کدورت بی جا وجود داشته باشد
کل وجودم آتش می گیرد و می سوزم
ایدئولوژی درست انسانها و ملت ها را
به اجبار عوض کردن، آنها را تحت فشار قرار دادن
و زیر بار فشار له کردن است.
تغییرات اشتباه استواری را از بین برده
و راه زهر مار کردن زندگی انسانهاست.
شاید هم ایدئولوژی در خدمت فاشیزم باشد
از من سوال کردند آیا راه بازگشتی به شیلر،
داستایوسکی، تولستوی، صابر و جلیل میرزا وجود خواهد داشت؟
جواب دادم: وقتی نسل ما آنچه را که در زمان آنها وجود داشته را

بیا و مرا قاتی رویاهای کثیف خود نکن.
آخر همدم انسان بی رویا شدن بسیار شوم و ناخوشایند است
از من دور شو چرا که الان زمانه، زمان دیگری شده
تو با چنین احساساتی بیا و زندگی مکن.
بیا بر گلایه ها و شکایت ها پایان دهیم
اگر بر مردم آزار لعنت نفرستیم
مسبب این حال خسته و آزارمان خواهد شد.
و در وقت و زمان خود به مزار اولمان خواهیم رفت
کسانی که در اخلاق و رفتارشان خطایی نیست
بخشش های خلاف اخلاق را نمی خواهند
کسانی که مغزی پوچ دارند
نمی توانند سخنان حکیمانه بزنند
انسانهای با احساس تا زمانی که
در درد غوطه ورنده نمی توانند لبخند بزنند
اگر همگام دنیا پیش روند
اسیر مال و ثروت دنیا نمی شوند
و برای زندگی خودشان کسرشاهن نمی آورند
پیر شدم و به ۸۳ سالگی رسیدم
در این سالها، شادیهاییم و غمهایم همپایه شدند.
مطمئنا بعد از این دیگر جوان نمی شوم
ولی تو جوانتر شو، موطن من آذربایجانم.
با شادی زندگی کن و
شانس ها و موفقیت هایت پشت سر هم اتفاق افتد
دوباره با قاراباغ من یکی شو و زندگی کن
می گویند توفیق فرید برای قاراباغ غم می خوری
فایده ی غم خوردن چیست
چونکه درد را برای کسانی که وطن را دوست ندارند عیان کردی.
هر چند که به خاطر دوست داشتن وطن و قاراباغ اشتباه نکردی
و هر چند که در بعضی مواقع در این مورد از فرزندان وطن
هم ضربه خوردی
هدف نفهم بودن روی ذکاوت و هوش انسانهاست
ای انسانها، نفهم نباشید دیگر کافی است.
چرا امروزه خود نفهم بودن
برای انسانها تبدیل به آمال و هوس شده است؟
می گویند وقتی شریک زندگی می میرد
مرد یتیم می ماند
رنگ پریده شده و مثل برگ پاییزی زرد می شود

کسی که حرفی را می زند متوجه نیست که
 همه او را تحت نظر نگه می دارند
 هر چیزی که دنیا را به لرزه در می آورد
 نمی تواند دولت باشد، نه خدا و نه نیمه خدا
 یا ناله ها و یا خود خدا انتقام آن را می گیرد
 خداوند از بمب اتم هم نیرومند تر است.
 همینطور ناله و نفرین مظلوم
 بمب اتم نمی گذارد برای صاحبش حتی یک وجب خاک باقی بماند
 اگر باقی گذارد، میل تصرف کردن افزایش پیدا می کند
 اگر در این مورد جمعیت ایده آل تفکر کنند
 بدون آن در جهان مسایل درهم و برهم کم نیست.
 در آن موقع می پرسم که از بین بردن دنیا به نفع چه کسی
 خواهد بود؟

در دنیا جنگ و آتش سوزی اتفاق می افتد
 شخص ایده آل به دنبال یک وجب خاک می گردد
 تا بتواند پایش را روی زمین بگذارد
 کسانی که قلبی را می شکنند، قلبشان شکسته می شود
 مانند بید گریان سرش را پایین می اندازند
 و بر هستیش و تمام نسلش فحاشی می کنند
 قلب کسی را مشکن که این کار گناه محسوب می شود.
 و به کسانی که قلبی را می شکنند انسانهای غیر رمانتیک می گویند
 انسانها اگر مسیر و راستای زندگی و
 شاخه های وابسته به آن را بشناسند
 و جایگاه خویش را در قبال آدمها به درستی بدانند
 به چیزی که می خندند با تمام وجود و قلبا بخندند
 و در هنگام گریستن صورتشان را قلبا پاک کنند
 و اگر مفهوم اعتبار داشتن را به درستی متوجه شوند و بدانند
 زندگی بسیار مهمتر می شود
 و خاطرات زیبا در خاطر می مانند
 در تمام این وضعیت ها و موقعیت ها
 تعلق داشتن انسان به خویش
 انسانیتی فارغ از دورویی و ریا است
 وارد رل و نقش شدن، اگر نوعی دستکاری حقیقت محسوب شود
 راه نجات انسان از وضعیتی است که در آن گرفتار شده
 این هم طرز زندگی چنین انسانهایی است.

تکرار کند، بازگشت به آن دوران حتی زیادتر خواهد شد.
 اگر چنین پیش رود تکرارها بی پایان خواهد بود.
 بازگشت به عقب، برای برخی ها فقط یک تکرار است
 اما از دیدگاه سوسیال حالت حیرت آوری است
 از من سوال کردند، ماجراهای عشقی که ربطی به
 هیجان ندارد آیا محبت است یا آزمندی؟
 گفتم هر دو، هم محبت، هم آزمندی
 همانطور که می گویند، تا اندازه ای از هر کدام.
 آزمندی خودش در بعضی از مواقع بیان کردن
 بدون تفکر محبت است که پایش نابودی و توهم است
 انسان شیطان صفت، بیشتر از انسان شبیه حیوانات است
 بدون گفتن حتی آخ، در زیر پایش هر چه موجود باشد له می کند
 چنین کارهای نابجایی بعضی از اوقات برایشان احترام و
 ارزش می آورد
 من به خاطر این کارها بسیار ناراحتم
 در بعضی مواقع در این مورد حرف می زنم،
 و گاهی آرام و ساکت در جای خود دراز می کشم
 دوست نداشتم این وضعیت مرا آزرده کند.
 دوست دارم زندگیم در آرامش جریان داشته باشد
 در بعضی مواقع حرف گفته شده اگر چه حقیقت باشد
 متاسفانه حرف پوچی از آب در می آید

توفیق فرید قلی اف

PROF. TOFIQ FƏRİD QULİYEV

KUDƏK-E YƏTİM

TƏRCÜMƏ:
ROKSANA KAFİ
ƏKBƏR AQAYI

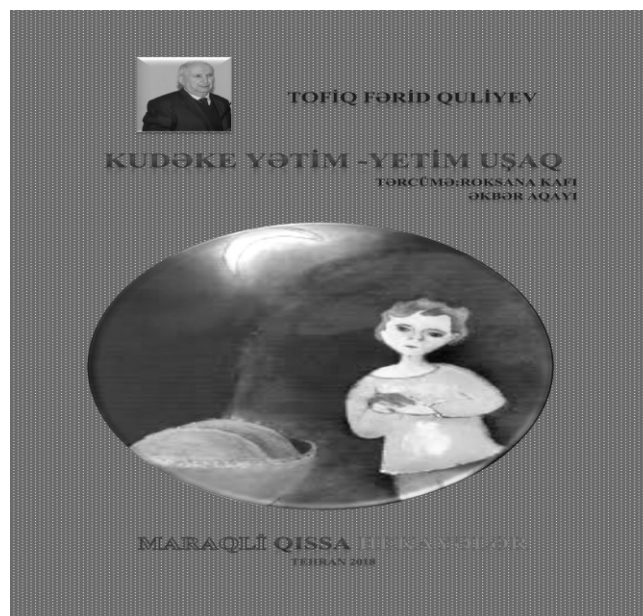
کودک یتیم

(مجموعه داستانهای کوتاه آموزنده)

گردآوری و ترجمه:

رکسانا کافی

اکبر آقایی

کودک یتیم

شاید تعجب آور باشد بعضی از تمرینات فطری حیوانات با انسانها مشترک است. وقتی می بینی گوسفند یا بره ای تازه به گله می آید نمی تواند با دیگر حیوانات به راحتی انس بگیرد. به همدیگر مثل بیگانه ها و ناتنی ها نگاه می کنند. در واقع آنهایی که بعداً آمدند خودشان را بین آنها غریب حس می کنند، حتی می توانند مورد اذیت آنها هم قرار بگیرند. با همدیگر شاخ به شاخ می شوند می بینی که یه خروسی سر خروس دیگری را نوک می زند و کاکلش را زخمی می کند.

مراد در کلاس دوم درس می خواند. بعد از اینکه پدرش در سن جوانی به رحمت خدا رفت. آنها به محله دیگری رفتند. او می باید به مدرسه دیگری می رفت. ماههای اول برای مراد سخت و تحقیرآور گذشت. وقتی در زنگ تفریح هم کلاسیهایش و بچه های بزرگتر از همدیگر سؤال می پرسیدند، نوبت به مراد رسید. سؤال ها شروع شد. سؤالها تعجب آور و غیرطبیعی و پراز طعنه بود. تو... تو که تازه آمدی از کدوم مدرسه اومدی، پدرت کجا کار می کند، امسال مسافرت کجا بودید، تعطیلات را کجا گذراندید. به مدرسه از کدوم سال و با چه ماشینی می آیی و...

مراد سؤالها را می شنید و خودش را به نشنیدن می زد، آخه چگونه جواب می داد، جواب او قابل قبول آنها نبود. یکی از بچه ها گفت: چرا جواب نمی دهی؟ یکی دیگر از بچه ها گفت: شاید کر و لال است و دیگری گفت: شاید حیوانه، زبون نداره. آخه مراد به سؤال آنها چه جوابی باید می داد؟ آخه مراد پدر نداشت. تعطیلات هم جایی نرفته بود به مدرسه پیاده می اومد، او ناراحت بود و نمی توانست با صدای بلند جواب آنها را بدهد.

بعضی از بچه ها به مراد و امثال مراد که انگار باید به آنها حساب پس بدهند، در خانه های آنچنانی زندگی می کردند. در بهترین و معتبرترین استراحتگاههای طبیعی دنیا تعطیلاتشون را می گذراندند. از لذت تفریحاتشان صحبت می کردند.

وقتی آنها صحبت می کردند مراد هیجان زده می شد، بیچاره، چهره بی کسی به خود می گرفت. خوف سکوت مراد را دربر گرفته بود...، اینکه چه کار کند، چگونه از این وضعیت بیرون بیاید نمیتوانست انتخاب کند، مغرورانه صحبت کردن بعضی از بچه ها، وضعیت روحی او را بیش از پیش بدتر میکرد.

بچه ها وقتی دیدند از مراد صدایی در نمی آید دور او حلقه زدند، یکی از دستش گرفت، یکی لگدش زد، یکی به شکمش مشت زد، مراد خودش را باخته بود، هیچ حس خاصی را نداشت، در نهایت گفت: اوایل پدرم مرا هم به جاهای باصفا می فرستاد مثلشهر شوشا (به شهر شوشا می برد).

یکی از شاگردان مقطع بالاتر با ادا و اطوار گفت: به چه دردی می خورد، الان که جایی نمی تونی بری. اما من تمام دنیا را گشته ام...

یکی از بچه ها طرف او را گرفت و گفت:

بسه دیگه، بیچاره بچه، از بچه چه می خواهید، کار و زندگی ندارید؟

این حرف را بچه ای به اسم حسین گفت، عالی بود، با وجود اینکه بچه بود اما زندگی را خوب درک می کرد، صاحب یک تفکر سالمی بود، ای کاش همه بچه ها و انسانها شبیه او بودند.

حسین به مراد نزدیک شد و از او پرسید:

- چرا حرف نمی زنی، پدر نداری؟

مراد ناراحت شد، گریه کرد. برای لحظه ی هم خوشحال شد که بالاخره کسی است که او را درک کند، نهایت یکی پیدا شد که از او دفاع کند و با او همکاری کند. به مراد حسی دست داد که شاید حسین هم با او هم درد است، از او پرسید:

- توهم پدر نداری؟

من پدر دارم، مادرم به من می گفت که هیچ وقت بچه ی بی پدر نباشد. پسر لایبالی وقتی صحبت کردن صمیمی مراد و حسین را دید گفت: تو با این بچه ی به دردخور چرا حرف می زنی، برو به کارت برس، و دنبال آدمی مثل خودت باش.

دیگر از پدرها بیش از حد ظالم بود ، دیگری اهل دزدی و کلک بود. با وجود این چنین پدرانی ، زندگی کردن با خاطره های خوش از پدرت خوب ، بهتر است.

تبسم بچه فراری داده شده از کلبجر

از زمان اشغال شهر کلبجر ۲۵ سال می گذرد . اما من تا به حال معنی به زور رانده شدن یا (فراری) را نتوانستم درک کنم. به خاطر اینکه بعلت اشغالگری دشمن مردم خانه های خود را ترک می کنند، به زور آنها را بیرون می کنند ، « رانده شده » به کسی که از خانه فرار کرده ، وطنش را ترک نکرده ، گفته می شود که به هر دلیلی فرار کرده و خودشان را قایم می کنند. آیا انسان می شود از وطن خود رانده شود؟ تازه به «رانده شده » کلمه مجوز کوچیده هم به کار برده می شود. این چه مجوزی است که به قره باغی ها داده اند؟

شاید این یک امتیازی است که به آنها داده اند. بلکه این تبعید ، فراری دادن است ؟ به هر حال، خلاصه در منطقه کلبجر، دامنه کوهها و قله کوهها هم زیبا هستند، تابستانهای نشاط آور و فرح بخشی دارد.

کوههای شوشا و لاجین در اوج سرمای زمستان بود. بدون فاصله برف می بارید و راهها یخ زده بودند. ابرهای سیاه به طرف دلی داغ ، کلبجر و روستاهای اطراف کلبجر روانه می شدند، زنان ، مردان، بچه ها و کل اهالی روستا در ترس و وحشت بودند. احتمال اینکه اهالی از کلبجر کوچ کنند بسیار زیاد بود. از طرفی روستاها توسط ارمنستان بمباران می شد. ارمنی ها منازل آذربایجانیها را اشغال کرده بودند ، لوازم داخل خانه ها و احشام را می بردند، انگاری که مال پدرشان بود. رفته رفته جنگ به ما نزدیک می شد. بسیاری از روستاهای اطراف دست ارمنی ها افتاده بود. جنگ شتاب گرفته بود . اهالی همه مایحتاج خود را به کول گرفته و فرار می کردند، برف شدید و یخبندان از طرف دیگر حمله

حسین به طرف او رفت و تو گوشش زمزمه کرد : پدر ندارد ، بچه خوبی به نظر می رسد. آن بچه باز با همان حرکات بد حرفهای حسین را تکرار کرد :

پدر ندارد ، به من چه که پدر ندارد! این حرفها دوباره در مراد تأثیر بدی گذاشت، انگار یخ زده بود، از حرص عصبانیتش می خواست فریاد بکشد. به نحوی خودش را کنترل کرد، جلوی دهنش را گرفت. اما از درون عذاب می کشید و ناراحت می شد. حسین و مراد با هم دوست شدند ، در خیلی از برنامه های سال جدید باهم بودند. به مرور زمان حسین او را عضو خانواده خودش حس می کرد، او فکر می کرد اگرچه مراد پدر ندارد اما باهوش و با تربیت و درس خوان است. مراد با اینکه یتیم و فقیر بود، به مرور زمان شروع به کسب جایگاه خاص در میان بچه های مدرسه کرد، دیگر او همان بچه بیچاره و درمانده نبود.

روزی پدر حسین علاقمند به شناخت پدر مراد شد، پدر او فهمید که او (پدر مراد) در زمان خدمت در اداره مالیات کار می کرده و. ایشان را به خوبی می شناسد. من انتشاراتی داشتم ، مامور مالیات یه جوری وانمود می کرد که من ۵۰۰۰ هزار منات بدهی مالیاتی دارم . برای حل مسئله از من رشوه می خواستند. حرف و حدیث های زیادی شد، پدرت به کمک آمد و ثابت کرد که من بدهی ندارم، پدرت آدم درستکاری بود خدا رحمتش کند. با شنیدن این حرفها مراد هم ناراحت شد ، بغض گلوش را گرفت . احساس غرور کرد.

وقتی پدر حسین (آقا یعقوب) این حس مراد را فهمید، دستش را بر شانه مراد گذاشت و سرش را نوازش کرد از گونه هایش بوسید و گفت :

حسین به من در مورد اینکه بعضی از بچه ها با تو بد و تحقیرآمیز رفتار می کنند صحبت کرده است، من در مورد پدر بعضی از این بچه ها اطلاعاتی دارم ، در جلسه والدین شنیده ام.

حق با آقا یعقوب بود، یکی از پدر همین بچه ها خانواده اش را ترک کرده و مشغول عیاشی بود، یکی

در اکثر آنها علائم بیماری دیده می شد. هر طوری بود آدمها را در ماشین جا دادند.

بالاخره برای رفتن حاضر شدند، راننده به عقب نگاه کرد و گفت: آره میشه رفت، به سلامت کلبجر.

مردم با گفتن خداحافظ کلبجر، خداحافظ خانه هایمان، خداحافظ روستا نفس عمیق کشیدند، در زمستان پر از برف و بوران از وطن خود به وطن خود کوچ کردند.

ماشین حرکت کرد، علاءالدین در ماشین اولی نشسته بود، اولین بار بود که سوار ماشین می شد. صدا و تکان خوردن ماشین برای او جالب بود و ناخودآگاه خندش می گرفت.

بله، کوچ کردند، رانده شدند، نه توانستند به نیروی دشمن و نه به سوز و سرمای زمستان غلبه کنند، زندگی خوش و خرم در گذشته مانده بود. ای کاش خنده علاءالدین هم در گذشته نمی ماند و به زودی با غرور به روستای خودش برمی گشت.

کشتی کاغذی خدیجه

خدیجه اهل سوریه بود، او پنج - شش سال بیشتر نداشت. به همراه خانواده اش داشت میرفت که پنهانده اروپا شود، می شد گفت که مهاجرت می کردند. هرچند بچه عرب بود اما چهره اش سیاه نبود، سفید روی بود. از رفتار و نشست و برخاستش می شد فهمید که دختر زرنگی است. از شدت طوفان قایق تندتند تکان می خورد، ابرهای سیاه آسمان را فرا گرفته بودند، در ترس و وحشت انسانها را احاطه کرده بود، شاید به خاطر اینکه خدیجه بچه بود و درجه ترس و وحشت را آن طور که باید درک نمی کرد، بچه ها وقتی مادر را می بیند باعث خندیدن میشوند، گاهی به اینگونه وضعیت اصطلاحاً مار خفه کردن بچه می گویند.

به مرور زمان طوفان شدت می گرفت، سرو صدای طوفان اهالی کشتی را به ترس انداخته بود. همه مسافران کشتی رنگ از رخسارشان پریده بود، هرکسی جایی پناه گرفته بود، نزدیک شدن خطر بزرگ را حس

دشمن اجازه نمی داد که اهالی اسباب و اساسیه خود را به راحتی حمل کنند، هجوم دشمن در روستاهای نزدیک و کوههای اطراف به طور جدی وضعیت را بدتر می کرد.

علاوه بر این کمبود ماشین هم داشتیم، نمی شد همه اهالی را سوار ماشین کرد. پسر بچه بنام اعلا الدین که گم شده بود. پیدا شده، علاءالدین سوار ماشین شد، هنوز استارت ماشین را نزده بودند، او با حسرت به حیاطشان نگاه می کرد، در حیاط همه چیز زیبا بود، اما گویا خانه بدون صاحبش گریه می کرد، و با زبان بی زبانی می گفت: کجا می روید؟ سگ درحیاط مونده بود، این ور و آن ور می رفت و سوزناک زوزه میکشید.

می گویند زوزه سگ خوش یمن نیست. اهالی با خود می گفتند: کاش آدم های بد دچار این وضعیت میشدند، علاءالدین وسط بار کامیون نشسته بود. این وضعیت ناراحت کننده را نگاه می کرد، گاهی هم زیر لب زمزمه می کرد، حرفهای فلسفی به کار می برد، آخه کلبجر مسکن شاعران و عاشق ها است، کافی است کسی این موضوع را درک کند.

هرکدام از ماشین ها به طرفی حرکت کردند. جایی برای پارک پیدا کردن کار مشکلی بود. اما دراین هنگام میان مردم مهر و محبت هنوز هم بود، تعداد زنانی که بچه های بزرگ بغلشان نشسته بودند کم نبود، افراد داخل ماشین هرکدام حرفی می زدند:

- این جنگ نیست، بازی است.

- این آخر بازی است.

- خدا آخر و عاقبتش را به خیر کند.

اون یکی با حرف های دوپهلو گفت:

- از وطن خود به وطن خود کوچ کردن، آیا این هم کار است؟

- علت اصلی همه اینها، جنگ است.

- یکی دیگر گفت نه این بازی سیاسی است. ما قربانی سیاست هستیم.

داخل ماشین زنان و بچه های مریض هم بودند، آنها سرفه می کردند، و از شدت سرما به خود می لرزیدند،

دوستی بچه ها

به همراه خانواده ام به کیسلوودسک (شهری در روسیه) رفته بودم. به گفته خودشان، «دیکلاریوم» یعنی داخل حیاط بزرگ اتاقی را اجاره کرده بودم. برای اینکه اعضای خانواده زیاد بود، ماندن هتل مقرون به صرفه نبود. با نوه ها سرجمع ۷ نفر بودیم. توان مالی کم بود. چون من پروفیسور بودم.....

اولین روزی بود که در این خانه سکونت می کردیم. دو اتاق برای ما در نظر گرفته شده بود. جمع و جور کردیم و کارها را رو به روال انداختیم. به همراه نوه ام، آقاسامیر به نزدیکترین مغازه برای خرید کالباس، خیارشور و نان رفتیم. وقتی برگشتیم، متوجه شدیم در حیاط خانه ای که ما زندگی می کنیم چندتا بچه بازی می کنند. سامیر گفت :

- پدربزرگ آیا اجازه هست برای چند لحظه ای با بچه ها بازی کنم؟

- پدربزرگ گفت : غذا بخور و بعداً هرکاری دوست داشتی بکن.

سامیر دوپای پدربزرگش را گرفت و با اصرار گفت : پدربزرگ خواهش می کنم؟ اجازه بده برم.

- باشه برو ولی زود بیا. سامیر پیش هم سن های خودش که نمی شناخت رفت و پرسید :

- میشه من هم با شما بازی کنم؟

- همه بچه ها هم صدا با هم گفتند آره میشه.

سامیر زبان روسی را خوب بلد بود، در مهدکودک زبان روسی یاد گرفته بود. الان هم سوم ابتدایی است. به زبان روسی درس می خواند. یک دفعه صدای غم انگیز بچه ای از حیاط رابلند شد، یکی از بچه ها در حین بازی از سرش صدمه دیده بود. از دماغش خون می آمد و از حال رفته بود. سامیر با عجله به طرف بچه ای که زمین افتاده بود رفت و سرش را روی زانوش گذاشت و فریاد زد : پدربزرگ- پدربزرگ زودباش بیا ببین چی شده. یک لیوان آب بیار.

پدربزرگ آمد . خون صورت بچه را پاک کرد، هرکاری که از دستش برمی آمد انجام داد. اما بچه هنوز به هوش نیومده بود. لبانش قفل شده بود. از شدت گریه لبهایش باد کرده بود. سامیر به او دلداری می داد و موهایش را نوازش می کرد. اما بچه مدام می لرزید.

یک دفعه بچه بی حال تر شد. حالش وخیم تر شده بود. او دستانش را به طرف سامیر دراز کرد و به سامیر پناه برده ، انگار از سامیر کمک می خواست. سرش را پایین انداخته بود و حق حق گریه می کرد. دختر بچه یکی يدونه پدر مادرش بود. پدر و مادرش او را در حیاط منزل رها کرده بودند و خودشان به بازار شهر کیسلوودسک رفته بودند. آنها هم به تازگی در این حیاط منزل اجاره کرده بودند. حیاط بزرگی بود، در این حیاط چند خانواده بعنوان مستاجر زندگی می کردند.

بعد از مدتی پدر و مادر بچه از خرید باز گشتند. وقتی بچه را در این وضعیت دیدند هیجان زده شدند و ترسیدند، قیافه غم انگیزی به خود گرفتند. سر بچه هنوز روی زانوی سامیر بود. مادر دخترش را بغل گرفت و گریه کنان از پیشانی بوسید و از سامیر تشکر کرد و به زبان ارمنی گفت :

- آخر من به تو گفتم که امروز جایی نریم. انگار به دلم افتاده بود که چیزی می شه.

پدربزرگ سامیر کمی زبان ارمنی می دانست. به تصورش اینها ارمنی هستند، از ایروان یا امسکو به اینجا برای گذران تعطیلات آمده بودند، او چهره گندم گونه داشت و بنظر آدم باسوادی می آمد. رفتارش احساس خوبی به آدم می داد. البته او هنوز اصل و نصب سامیر را نمی دانست، بعدها فهمید که من آذربایجانی هستم و از باکو آمدم. دیگر بچه ها سرشان تو کار خودشون بود و سخت مشغول بازی بودند و قهقهه کنان می خندیدند.

باران شدیدی شروع به باریدن کرد. پدر و مادر دختر بچه او را به خانه بردند. اینگونه تصور کردند شاید این پسربچه آذربایجانی از سر دشمنی این بلا را سردخترشان آورده.

-

زیبایی هایی دارد ، بهترین زیبایی در دنیا ، خوبی کردن است. انسان اصیل از خوبی ها واحترامات ذوق می برد. زیبایی همان خوبی کردن است. وقتی که شاهد صحنه ترسناک و غم انگیزی می شوید نباید بگویید این چه ربطی به من دارد؟ ملتی که بر علیه ملت دیگری فاجعه به بار بیاورد ، آن ملت و کشور نمی تواند هیچوقت خوشبخت شود.

دیگر سوسانا به خودش آمده بود، به حیاط آمد. گل‌های تر و تازه را نگاه کرد و بعداً او وارد بازی بچه ها شد. حالا دیگر از آن چهره خون آلود و لبهای بادکرده اثری نمانده بود، لبهایش هم مانند خودش زیبا بنظر می رسید. اما هنوز هم در بدنش احساس ضعف می کرد. سامیر در کنار خودش به او جا داد.

او در بازی شطرنج به سوسانا کمک میکرد، بچه ها به خاطر این موضوع به او اعتراض می کردند، بعضی وقتها هم حيله بکار می بردند، حسابی دعوا میکردند. نوه صاحبخانه یعنی آنتا پتروونا عصبانی میشد و فحش می داد. او از عصبانیت بازی را ترک کرد.

وقتی که مادر بزرگ آنتا از این موضوعو خبردار شد. زیر لب زمزمه کرد : اینها را نگاه کن، دارن اونجا دعوا می کنند و همدیگر را دارند می کشند ولی نمی دانم چرا کسی نیست که نگذارد بچه ها با هم دعوا کنند.

همینطور که مادر بزرگ داشت حرف می زد قره باغ را در نظر می گرفتم، اما فراموش می کرد که اونایی که تو دعوا طرفداری می کنند بعضی از هموطنان خودش بود.

زمانی که سامیر به سوسانا کمک می کرد، آنها بلند بلند می خندیدند، وقتی شوخی می کردند انگاری این خانم آنتا به آنها حسودیش می شد. بچه ها همچنان تو کار خودشان بودند، آنها بنده های مقدس خدا بودند اینکه قراره چی بشه و چه گونه بشه برایشان مهم نبود. فعلاً که از دروغ و دوز و کلک در معنای واقعی کلمه از سیاست به دور بودند. کافی است که دور باشند. سیاست نحس است به آدم ها بدبختی می آورد. پدر بزرگ سامیر با این حس و نگرش ها جلوی پنجره ایستاده و بازی کردن بچه ها را تماشا می کرد . هر از گاهی چند سطری شعر هم می نوشت.

مثلاً این شعر :

نمی خواهم که صدای تانک ها و طوفان جنگها دنیا را فرا بگیرد.

وقتی که بچه ها چشمان قشنگشان را باز می کنند می خواهم این ابرهای سیاه را نبینند.

آنها را به رو به آسمان بگیرم تا ببینند که هم زمین و هم آسمان وطن ماست.

آخه کره زمین وطن خودمان است،

انسانها نباید بوسیله زور انسان باشند

باید خواسته های صاف و مقدسی داشته باشند .

اگر ملت ها باهم هم عقیده باشند

نسبت به هم اعتماد داشته باشند،

خوب بودن انسان و ملت های هزینه ندارد.

پدر بزرگ سامیر شعرش را تمام کرد . به حیاط آمد. پدر و مادر سوسانا باز هم به بازار می رفتند . این بار هم بدون سوسانا . سوسانا را باز هم با خودتان نمی برید؟ این سؤال را پدر بزرگ سامیر (توفیق) با تعجب پرسید، پدر بزرگ سامیر(توفیق) این طور فکر می کرد که بعد از آن حادثه اتفاق افتاده برای دخترشان دیگر او را در حیاط تنها نمی گذارند.

پدر سوسانا تبسم کرد و گفت : آقای پروفسور شما که اینجا هستید. شب خانواده سامیر و سوسانا در حیاط یه جشن کوچکی گرفتند، آنها افکار مثبت را خمیر مایه صحبت کردند. در این شرایط و وضعیت صحبت کردن در مورد بعضی چیزها مناسب نبود. هیچ کس دوست نداشت که به سیم زرد دست بزند (سیم خطر). شاید هم به خاطر این بود که در قطع شدن این سیم هیچ کدام از این خانواده ها تقصیری نداشتند چونکه دنیا را شخصیت های بزرگ اداره نمی کنند. دولت ها اداره می کنند. اما اگر قدرت به انسانهای واجد شرایط تفویض می شد دنیا بهتر از اینها اداره می شد.

سامیر به خیال سرزمین مادریش افتاد و از ته دل آهی کشید. سامیر و سوسانا از این مسائل به دور بودند و با نوازش کودکانه به همدیگر نگاه می کردند و تبسم می کردند.

حسادت نوه

نرگس مادر بزرگ اسمر فوت کرد. در حقیقت عمرش را به شما داد. نرگس خانم همه نوه هایش بخصوص اسمر را از همه بیشتر دوست داشت. اسمر دختر خوشگل با چشم سیاه و رنگ سبزه بود. مادر بزرگش اکثراً او را دختر سبزه صدا می کرد. بعضی اوقات به این صدا کردن مادر بزرگش اعتراض می کرد و می گفت :

- من سیاه نیستم.

مادر بزرگ می گفت :

- تو کشمش سیاهمی، نوه شیرین منی.

اسمر همیشه مادر بزرگش را شاد و خوشحال می دید و در طول روز سه چهار بار تلفنی با او حرف می زد. مادر بزرگ و نوه گاهی وقتها با همدیگر شوخی هم می کردند. و الان اسمر چشمانش را فقط به عکس مادر بزرگش دوخته بود و سرش را بین دو دستانش گرفته بود و تو فکر رفته بود. گاهی هم به افرادی که برای تسلیت آمده بودند نگاه می کرد. از شدت ناراحتی لبانش می لرزید. زیر لب می گفت : ای مادر بزرگ چرا ما را تنها گذاشتی و رفتی. وقتی چشمانش به کتابها ، فشارسنج ، لباسهای مادر بزرگش می خورد بیشتر ناراحت می شد. اسمر به میز کار پدر بزرگش زل زد. مادر بزرگش گرد و غبار این میز را همیشه تمیز می کرد و برای پدر بزرگش چایی می آورد. میزی را که رویش پر از کاغذ و روزنامه بود را با سلیقه مرتب می کرد. بعضی وقتها اسمر به سمت بابا بزرگ نگاه می کرد و می گفت : چقدر می شود شعر نوشت؟ دیگر ۸۲ ساله شدی و وقت استراحت کردنت است.

پدر بزرگش هم به نوبه خود عصبانی می شد و می گفت : - زمانی که نمی نویسم ، با اینکه زنده ام اما خودم را مرده حس می کنم. اگه می خواهی من بمیرم؟ باشه نمی نویسم.

بعد از این حرفها مادر بزرگ اسمر سکوت می کرد. اما بعد از مدتی دوباره حرف خودش را می زد. از مرگ مادر بزرگ اسمر دو ماه گذشته بود، اسمر بعد از فوت

مادر بزرگش شاداب و با هیجان نبود، خیلی ساکت و گوشه گیر شده بود.

روزی پدر بزرگ اسمر او را با زنی مسن به نام پاکیزه آشنا کرد. پاکیزه یکی از اقوام دور آنها بود اما تا به حال اسمر او را ندیده بود. پدر بزرگش به اسمر گفت : از این روز به بعد این خانوم برای تو مادر بزرگی و دایه گی می کند.

اسمر عصبانی شد و لبهایش را گاز گرفت محکم فشار داد. از لب های اسمر کمی خونمرده شد. به فکر فرو رفت ، پدر بزرگش او را درک می کرد. شروع کرد با سخنان خوش دل اسمر را به دست بیاورد. سرش را نوازش داد. اما اسمر همانی بود که قبلاً بود. او فقط به مادر بزرگش فکر می کرد. با خودش می گفت : خدایا کاش مادر بزرگم اینجا بود. در این وضعیت گفته های پدر بزرگش در مورد دایه هیچ تأثیر مثبتی در او ایجاد نکرد. او فقط و فقط به خاطرات مادر بزرگش فکر می کرد.

پدر بزرگش این وضعیت را دید و گفت :

- حالا می بینی دخترم، ننه پاکیزه هم شبیه ننه نرگس است.

اسمر : شاید شبیه ننه نرگس باشد. اما این ننه نرگس نیست. این حرف را گفت و هق- هق گریه کرد. پدر بزرگش هم به همراه او گریه کرد. نگاههای هردوی آنها (هم نوه هم پدر بزرگ) به عکسی که بر دیوار اتاق بود خیره شده بودند.

گویا مادر بزرگ زنده بود. آنها را می دید و پدر بزرگ هم مثل نوه اش ناراحت شد و گفت :

- باشد دخترم اگر دلت می خواهد به پاکیزه خانم ، مادر بزرگ نگو.

- پس چه بگویم ؟ آخه هم سن مادر بزرگم است.

- پس اون موقع به او مادر بزرگ بگو.

- نه پدر بزرگ نمی تونم بهش مادر بزرگ بگم.

- تو هر خونه فقط یدونه مادر بزرگ هست اونم اسمرش ننه نرگس بود. - پس اون موقع چکار کنیم. خودت میدونی بابا بزرگ ، چیزی که من می گم تو قبول نمی کنی.

گرفت و موهای زیبایش را نوازش کرد و از گونه هایش بوسید.

پرستوها (داستان واقعی)

زمانی که آسمان ابری می شود، بخصوص زمانیکه می خواهد بارون بیاد در محله ای که ما زندگی می کنیم آسمانش پر از پرستو می شود. آنها اکثرا در ماههای فروردین و اردیبهشت ماه بیشتر پیداشون میشود. با سرعت زیاد در آسمان به این طرف و آن طرف پرواز می کنند، خانواده ما در آپارتمان قدیمی به اسم (خروشووکا) در طبقه پنجم، آخرین طبقه آپارتمان زندگی میکنیم. روزی از بیمارستان برمینگشتم. همسرم نرگس (نرگس حسین اوا) در بخش آنکولوژی (سرطان) بیمارستان بستری بود. من در وضعیت خیلی عصبی و پریشانی بودم.

وارد راه پله خودمان شدم و یواش یواش از پله ها به طرفه طبقه پنجم رفتم. هر دفعه که از پله ها بالا می رفتم طبقه ها را نگاه می کردم. هر روز احساس می کردم که برای اولین بار است که این طبقه ها را می بینم، وقتی از طبقه چهارم به سمت طبقه پنجم می رفتم، چه ببینم بهتر است؟؟

یک پرستو در راه پله طبقه پنجم با منقارش به دیوار نوک می زد، جایی که پرستو نوک زده بود چند تکه علف خشک شده چسبانده بود. به آنجا خیره شدم اما زیاد نایستادم، احتمال داشت مرا ببیند و پرواز کند.

من هر روز که به سر کار و بیمارستان می رفتم به آن دیوار نگاه می کردم. نگاه می کردم تا زمان تمام شدن ساخت آشیانه پرستو را ببینم. به مرور زمان آن قسمت از دیوار داشت شبیه لانه می شد، یک پرستو می رفت و پرستوی دیگری می آمد. بنظر می رسید یکی از پرستوها ماده و دیگری نر باشد. نکته قابل توجه اینجا بود که پرستوها لانه را نه در قسمت خراب شده و نه ترک برداشته دیوار بلکه بر روی بالای دیوارهای سالم درست می کردند. این کار آنها را مرا خیلی تعجب زده می کرد. با خود می گفتم اگر کمی باد بوزد لانه های

دیالوگ نوه و بابابزرگ به این ترتیب ادامه پیدا کرد، بعد از مدتی خواست حرف را عوض کند، بحث دیگری را باز کرد و گفت:

- آیا تو در مورد پرندگانی که کتاب می خوانند اطلاعاتی داری؟

اسمر گفت:

- در مورد پرندگانی که کتاب می خوانند اطلاعی ندارم اما در مورد پرندگان آوازخوان می دانم. بلبل را مثال زد و با حالت پرسشی پرسید:

- خانم پاکیزه از کدام گروه پرندگان است؟ بلبل یا گنجشک؟

پدر بزرگ از اینکه این سؤال را پرسیده بود پشیمان شده، چه خوب که پاکیزه خانوم در آشپزخانه بود. این حرفها را نشنید. پدربزرگ به اتفاق رفت و برگشت و در حالیکه سرش را تکان می داد زیرلب هم حرفهایی می گفت.

پاکیزه خانم از این صحبت ها خبری نداشت و غبار روی پنجره ها و دیوارها را پاک می کرد.

گویا پدربزرگش می دانست که پاکیزه بعنوان زن دوم به این خانه نیامده. فقط برای نظافت خانه و دایه گی کردن به اسمر آمده بود، در اصل اسمر نمی توانست قبول کند در خانه ای که مادربزرگش زندگی کرده است. الان زن دیگری بعنوان مادربزرگش در این خانه قدم بگذارد. پدربزرگ اسمر با هدف اینکه اسمر را قانع کند گفت:

- پس چکار کنیم نوه گلم، پس کارهای خانه را

چه کسی انجام بدهد و غذا بپزد.

- بابابزرگ من خودم دارم بزرگ می شم. همه

کارها را خودم انجام می دهم. در حال حاضر

این کار را مادرم انجام می دهد. اجازه بده روح

مادر بزرگم در این خانه بماند، پدربزرگ اسمر

به فکر فرو رفت و گفت. بله روح نرگس هم

مثل خودش مقدس است. نوه اش را درآغوش

دادند. لانه خیلی کوچک بودند. وقتی به آنها نگاه می کردم ناراحت می شدم.

هر لحظه امکان داشت که جوجه پرستو روی پله ها یا آدم هایی که از پله ها رد می شوند بیفتند. اما خوشبختانه این اتفاق نیفتاد، خوانندگان عزیزم، معجزه برای من این بود که بعد از آنکه مادرشان از لانه پرواز می کرد آنها از لانه تکان نمی خوردند.

چند روزی هم گذشت، جیک جیک جوجه پرستوها را شروع به شنیدن شد. «جیب، جیب»، اما صدای جیوجیو آنها نسبت به پرندگان دیگر ضعیف تر، پریشانتر و آرامتر بود. وقتی آنها جیوجیو می کردند من خوشحال می شدم. از این خوشحال می شدم که آنها سالم هستند.

مدتی گذشت، بچه پرستوها کم کم بدنشان پر در آورده بود. بالهایشان معلوم بود. پرهایشان مثل پدر و مادرشان سیاه سیاه بود. بعد از چند مدت وقتی که از سر کار به خانه برمی گشتم. به لانه نگاه کردم جوجه پرستوها را نتوانستم ببینم. دوباره ناراحت شدم و فکر کردم شاید افتادند و گربه آنها را خورده و یا مرده اند. وارد خانه شدم و به آشپزخانه آمدم، یک لیوان آب خوردم. روی طنابی که جلوی پنجره آشپزخانه و رو به حیاط بود نگاه کردم دیدم چهارتا پرستو رو طناب نشستند دوتای آنها پدر و مادر و دوتای دیگر بچه هاشون بودند. جوجه پرستوها روی طناب نشسته بودند و داشتند تمرین می کردند. بالهای خود را باز و بسته می کردند انگاری هواپیما می خواهد به پرواز دربیاید.

مرگ نرگس خانم مرا یک لحظه هم راحت نمی گذاشت. او برای یک لحظه هم که شده از جلوی چشمانم دور نمی شد. وقتی به عکسش نگاه می کردم، تصور میکردم که به من نگاه می کند. با من حرف می زند. اما ضرب المثلی هست که میگوید: با مرده نمی شود مرد. آخرهای اردیبهشت بود، با نوه ام به باغ رفتم. هرساله باغ پر از لانه های پرستو میشد. هر روز صبح زود (وقتی که آفتاب طلوع می کرد) شروع به خواندن میکردند. عجب صدایی داشتند، اوایل فکر می کردم صدای بلبل است

پرند ه های بیچاره خراب می شه و زحمات آنها به هدر می رود.

همسرم بعد از دو هفته فوت کرد. انگار دنیا دور سرم می چرخید، از دست دادن آدمی که پنجاه سال باهاش در یک جا زندگی کردم برایم سنگین بود. دوستان و آشنایان و فامیل ها و همکاران برای تسلیت آمدند. افرادی را که برای تسلیت آمده بودند با عزت و احترام طبق عرف و عادت همراهی می کردم. هر روز که از راه پله بالا می رفتم لانه پرستوها را به آنها نشان می دادم. تعجب خود را با آنها درمیان می گذاشتم.

- آن روز گفتم: به نظر شما چطور میشه که با وزش باد لانه آنها خراب نمی شود؟

- آدمها با تعجب به لانه نگاه کردند. یکی از آنها گفت: به راستی که این یک معجزه است. دیگری گفت:

- در باغ ما هم لانه پرستو هست اما فقط در جایی که درخت زیاد است لانه ساختند.

دیگری:

- این اسرار و معجزه خدا است.

در این حین یکی از پرستوها با نوک خود چندتا علف خشک آورد و روی لانه گذاشت و با نوک خود شروع به این طرف و آن طرف کردن علف های خشک کرد. در این لحظه همان فردی که می گفت

- این معجزه الهی است به صحبت خود از جایی که مانده بود ادامه داد:

- آیا توجه کردید، انگار در منقار یا آب دهان پرستو ماده لزجی شبیه چسب است که علف های خشک را به دیوار می چسبانند؟

بعد از این حرف، به حیرت و تعجب من و آدم هایی که آنجا بودند افزوده شد.

چند روز گذشت.

- من هر روز به لانه نگاه می کردم.

- معجزه دیگری به وقوع پیوست. در لانه دو جوجه پرستو دیده می شد، دو پرستوی کوچک که شبیه یه تکه گوشت کوچک بودند. سرشان را این ور و آن ور تکان می

نتیجه ای بگیرند آن وقت است که روح من آرام می شود. من جوانان را دوست دارم و زمانی هم خودم جوان بودم و می خواهم که دوستان جوان من اشتباه نکنند، چون که آنها برای خانواده ها و ملتشان لازم هستند. اما این موضوع را هم در نظر می گیرم که گروهی از خوانندگان، از طبقه های اجتماعی مختلفی می تواند باشد. بخاطر همین فکر موجود در این داستان را یکی با شیفتگی می پذیرد و دیگری به آن اعتراض می کند. البته در اینجا معیارهای اخلاقی هم شرط است.

مثلاً یکی زیبایی را در خوبی و مهربانی می بیند و دیگری در ظلم و غرور می بیند. اگرچه من اقتصاد دانم اما فلسفه را بخصوص فلسفه اجتماعی را دوست دارم، مخصوصاً که من بر روی مشکلات کل انسانها تحقیق می کنم برخود لازم دانستم داستانی که قرار است به خوانندگان خود بگویم، به نگارش در بیاورم. علاوه بر این عیب و نقص های این موضوع، مرا بعنوان یک معلم و باسود جامعه ناراحت می کند. از لحاظ معنوی مرا از طاقت می اندازد. وقتی می شنوم که پسری معتاد است و دختری فاحشه است، زن با وجود داشتن شوهر با فردی دیگری ازدواج می کند، ناراحت می شوم.

انگار در لحظه هایم زهر ریخته می شود. دیگران از این وضعیت نفرت دارند و من هم همچنین به احوال آنها ناراحت می شوم. خودم به خودم می گویم: «چه انسانهای بیچاره ای هستند» چونکه نتیجه این کارها دیر یا زود انسان را با فاجعه و بیچارگی روبرو می کند. جمیل یکی از دانش آموزان دوست داشتنی من بود. همیشه در کنفرانسهای کلاسی جواب می داد. در مورد مناظره ها، سئوالات حاشیه ای می پرسید، علاوه بر کتابهای درسی، کتابهای دیگری هم میخواند. نسبت به دانشجویان دیگر بیشتر در بحث ها شرکت می کرد. هم اینکه پسر با فهم و باتربیتی بود. من چنین بچه هایی را خیلی دوست دارم چونکه آینده مملکت را می توان به چنین افرادی سپرد.

اما متأسفانه آینده مملکت را به دست چنین افرادی نمی سپاریم که هیچ، بلکه به آنها حسودی هم می کنیم.

آخه تو باغ بلبل هم بود. راستش را بخواهید نمیدانستم که پرستو هم می تواند بخواند، اما این دفعه در باغ نه بلبل بود نه پرستو، انگار آنها هم فهمیده بودند که دیگر نرگس نیست. این هم سومین معجزه بود. نمی دانم آیا این هم معجزه الهی است یا اتفاق طبیعت است. اما این یک حقیقت است.

اعتراف دیر هنگام

هیجان عشق هم قدرتمند هم مقدس و هم فاجعه آور می تواند باشد. انگیزه و هیجان عشق را باید از عشق جدا کرد. چون نصیب هرکس نمی شود. تحقق این موضوع نیاز به محیط سالم دارد. اول از همه به یک تفکر سالم نیاز داریم. وگرنه انسانها بخصوص جوانانی که تازه وارد جامعه شدند را وارد اضطراب های شدید میکند.

اضطراب می تواند مسبب فاجعه بشود. انگیزه عشق برای زیبایی خوب است که دلدادگی علامت آن است، بشرط اینکه خوشبختی را قربانی انگیزه و هیجان عشق نکنی. این حال تو را در وضعیت سرگردانی قرار ندهد. گفته می شود که در این وضعیت انسان با چندگانگی سرنوشت خود کنار می آید. این حالت امکان دارد اتفاق بیفتد و شاید هم نیفتد. اما ناگفته نماند که در این موضوع استراتژی خود انسان، پیشنهاد و نصایح و توصیه های بزرگان اهمیت بسیاری دارد.

در زمان جوانی در چنین مسائلی من کمتر دچار اشتباه شده ام. احساساتی هم نشدم فقط به انگیزه و عشق تکیه نکرده ام. اما در مورد زندگی دیگران صحبت هایی که در مورد خانواده های دیگران می شود. از برخی سریال ها در این زمینه به اندازه کافی معلومات دارم. بخاطر همین موضوع فکر کردم این موضوع در آینده نیاز جوانان خواهد شد به خاطر همین این داستان را نوشتم.

اگر خوانندگان امروز و آینده من، این داستان را مهم و با فایده تلقی کنند. برای زندگی خود از این داستان

- چرا زشت باشد. همنشینی با خانمی مثل شما شرف است. دختر تبسم کرد و آپارتمانی بزرگ روبرو را به جمیل نشان داد و گفت :
- من در این آپارتمان زندگی می کنم و نیازی به تاکسی نیست . نگاهی به جمیل کرد و خندید.
- جمیل مدت طولانی به دختر نگاه کرد. حتی به راه رفتن او دقت می کرد، اما باز هم نفهمید که این دختر چه کاره است. هر روز که میگذشت شدت عشق جمیل بیشتر میشد. او روز و شب تا صبح اطراف آپارتمان قدم می زد و نهایت نصفه شب او را جلوی آپارتمان دید و با خوشحالی از او پرسید :
- دستت درد نکند. چند روزه من میام و میرم، پس تو کجایی.
- دختر :
- بیهوده آمدی. این حرف را گفت و با صدای بلند و با عشو و ناز لبخند زد.
- جمیل :
- دیدار دوباره شما برای من خوشبختی بزرگی است و با گفتن این حرف به صحبت خود ادامه داد :
- شما به نظر آدم کاملی میایید، خدا را شکر با خانمی مثل شما آشنا شدم. ما می تونیم با هم خوشبخت بشویم.
- دختر با تعجب گفت :
- با هم؟! و سؤال کرد و گفت چه زود به این نتیجه رسیدید .
- جمیل گفت :
- بله با هم دیگر.
- بالاخره جمیل و دختر با هم قرار گذاشتند. آنها در این ملاقات شناخت کلی از هم پیدا کردند. جمیل گفت :
- پرسیدن این سؤال بد نباشد؟ چه عجب در کافه تنها بودید.
- دختر گفت :
- چه فرقی داره تنها یا غیر تنها باشم.
- جمیل گفت :
- چرا فرق دارد.
- دختری مثل شما امکان ندارد که تنها باشد. حرف دختر را قطع کرد، حرفهای جمیل دختر را عصبی کرد، جمیل موضوع را حس کرده بود یکبار دیگر پرسید.
- اگر یک راز نیست بگو :
- پس دفعه پیش با کی آمده بودی .
- کی تو رو دعوت کرده بود؟
- دختر : صاحب جشن.
- جمیل با تعجب پرسید :
- صاحب جشن کیست؟
- دختر :
- چطور نمی دانی تولد کیست؟
- پس برای چه آمده بودی؟ تولد آقای رئوف بود.
- جمیل :
- می دانه ، اما تو و آقای رئوف از کجا همدیگر را می شناسید؟
- دختر :
- خیلی وقته که با هم آشناییم. الان هم در یک آپارتمان با هم همسایه ایم.
- جمیل :
- پس اینطوریه .
- از درون آهی کشید. جمیل که پسر خوش صفت و آرامی بود به خود قیافه جدی گرفت .
- احساس اطمینان کرد که این دختر را از دست خواهد داد ، حتی رنگ از چهره اش پرید.
- جمیل به دختر گفت :
- آیا می شه دوباره با شما قراری داشته باشم؟ او این دفعه دختر را شما خطاب کرد.
- دختر :
- اگر لازمه آره میشه.
- جمیل :
- بله لازمه.

چند روز بعد از عروسی آقا رئوف صبینه را در آسانسور دید. حال واحوالپرسی کردند. آقا رئوف از جمیل به او گله کرد و خیلی قاطعانه گفت: حتماً شوهرت پولداره، و تو هم مطمئناً تأمین کننده (اسپانسر) داری، صبینه خیلی تعجب کرد از طرز برخورد او بسیار ناراحت شد. رنگش پرید بود. اما گفت:

«باشه مسئله پول را فهمیدم اما منظورتان از تأمین کننده (اسپانسر) چیست؟»

«در چنین شهر بزرگی زندگی می کنی هنوز تا به حال نمی دانی که اسپانسر به چی میگویند؟»

«دیگه به تو چی بگویم؟ صبینه تمام حرفهایی را که با رئوف زده بود به جمیل گفت، صبینه نخواست که بینشان دشمنی بوجود بیاورد. اما منظور او از اسپانسر برای خانم ها حرف بدی است.»

می دانست که جمیل آدم باغیرتی است. در حقیقت آدمی غیرتمند و باناموس بود. در واقع او وطنش را (قره باغ) را با این انگیزه دوست داشت. چونکه غیرت همه جا و هر لحظه لازم است، برای حفاظت از صبینه هم لازم است. چون او ناموس جمیل است. غیرت برای صیانت از پرچم، ترقی پله های تحصیل و در... همه جا لازم است. سرنوشت جمیل برای او خوب رقم نخورد. زیبایی صبینه و باغیرت بودن او برای آنها گران تمام شد.

به خاطر اینکه او نتوانسته بود اقساط وام ازدواج را بپردازد. بانک خانه دو اتاقه او را به اجرا گذاشت.

در حقیقت خانه اش را از دستش گرفت، او مجبور شد در خانه همسرش زندگی کند. اما خجالت میکشید. همیشه اضطراب داشت. فشارها روی کارخانه اش هم زیاد شد، بازرسی پشت بازرسی، کارخانه اش را ورشکست کرد، کارگران به او حرف های زشت و تحقیرآمیز میگفتند.

کار به جایی کشید که خانه صبینه را هم به فروش گذاشتند. این رویدادها او را در وضعیت روحی و روانی بدی قرار داده بود.

آنها دوباره قرار ملاقات گذاشتند. این دفعه در مکان دیگری قرار ملاقات گذاشتند. دیگه اطراف آن ساختمان بزرگ نبود.

جمیل می خواست بدونه که او چگونه دختری است؟ آیا لایق او هست یا نه. پیش خودش فکر کرد که دختر باحیا و با آبرویی باشد. البته هم بود. ولی از او پرسید: «چه عجب که آقای رئوف به دختر زیبایی مثل تو پیشنهاد نداده است؟» دختر:

«ارتباطما فقط رابطه دوستی و انسانی است. من آدمی نیستم که به کسی رو بدهم.»

جمیل به صبینه گفت: «چه خوب، چه خوب برداشت خودش درباره دختر که دختر خوب و با حیایی است، دوباره تائید کرد. به گفته جمیل:

«انگیزه عشق به بالاترین مرتبه محبت رسیده بود». در این زمان انگیزه کسب پول با انگیزه عشق جای خود را عوض کرده بود. اگر بخواهیم با انصاف قضاوت کنیم زیبایی انگیزه عشق و پول در جمیل مثل دیگران علامت از خود بی خود شدن و زیاده خواهی نبود. آنها ازدواج کردند، گرچه زیاد تجملاتی هم نبود اما یک مجلس عروسی خوبی برگزار کردند.

آقای رئوف هم به عروسی دعوت شده بود. در این عروسی پول زیادی به عروس هدیه داد. پولی که او هدیه داده بود حداقل ۵۰٪ خرج عروسی بود. این (مبلغ) هدیه جمیل را اصلاً خوشحال نمی کرد، دختر هم منتظر این مبلغ بالا نبود.

همه چیز از همینجا شروع شد. جمیل خیلی مودبانه از آقای رئوف تشکر و قدردانی کرد. جمیل بخشی از پول را (همان قدر که دیگران هدیه داده بودند) برداشت و باقی را به رئوف پس داد. آقای رئوف ناراحت شد اما به روی خودش نیاورد. با خودش گفت: باشه حالا می بینی.

اهمیت داد. عشق و عاشقی را نباید منبع درآمد محسوب کرد.

مردها نگاهشان به زن نباید فقط از بعد زیباشناختی و لذت جویی باشد، همانطور هم خانمها نباید به جنس مخالف بعنوان منبع درآمد نگاه کنند. ریا و تزویر سودی نخواهد داشت.

جنایت یک جوان

نگرش راهب به زندگی و پیش برد اهدافش مثبت و درست بود. حتی به خاطر وجود بعضی از خصوصیات ویژه اش می توانست برای جوانان الگو باشد. از نظر رفتار و اخلاق هم عیب و ایراد زیادی نداشت. اما او فقیر بود. فرزند یک خانواده فقیر بود. فقر در رفتار او تأثیر گذاشته بود. او جوان بود. گاهی عصبی و گاهی هم ساکت و آرام بود. در یک کلام کمی عصبی و ناراضی بود. پدرش بیمار بود. مادرش کار نمیکرد. دو برادر بودند. برادر بزرگترش برای کار به روسیه رفته بود. او خودش خانواده داشت. پولی که از کار در روسیه به خانه اش می فرستاد صرف خرج و مخارج زن و بچه اش می شد.

راهب در روستا دنبال کار می گشت اما نمی توانست پیدا کند. در مورد کار خیلی فکر می کرد. در نهایت از برادرش کمک خواست و پولی از برادرش قرضی گرفت. کمی هم وام برداشت. در روستا زادگاهش شرکتی شریکی در زمینه فروش محصولات کشاورزی ایجاد کرد. بطورکل کارهای راهب خوب پیش نمی رفت. اودر مسئله فروش مشکلات عدیده داشت. به خاطر همین اقساط وام را به موقع نمی توانست پرداخت کند، از طرف بانک چندین بار به او هشدار داده بودند، در نهایت دو نفر از طرف دادگاه حکم اجرا برایش آوردند، نماینده بانکهم با آنها بود. صحبت خیلی طول کشید. حرفهایشان بی نتیجه ماند. نزدیک بود دعوا کنند. راهب را تحقیر کردند. یکی از آنها گفت:

جمیل بی قرار شده بود. انگار دنیا دور سرش می چرخید، حالش بهم می خورد، سرش گیج می رفت. روزی از کنار کافه ای که با صبینه در آنجا آشنا شده بود، داشت رد می شد اما پولی نداشت. فقط بخاطر یادآوری آن روزهای خوش یک استکان قهوه بخورد. جیبهایش را گشت و پول خردی پیدا کرد و رفت در کافه تجدید خاطرات کرد.

وقتی داشت از کافه بیرون می آمد، معلم دوست داشتنی اش پروفسور توفیق قلی اف را دید و روبوسی کردند. پروفسور از اینکه شاگرد دوست داشتنی اش را دیده بود بسیار خوشحال شده بود. او را دوباره بغل کرد. او را در با درس خواندنهایش و جواب دادنهای به جایش در زمان دانشجویی به یاد آورد. بعداً پروفسور به صورت غیر ارادی به نوع پوشش و سر و وضع جمیل نگاه کرد. جمیل به خود قیافه بیچارگی گرفته بود، خیلی لاغر شده بود، لباس کهنه تنش بود. به نظر رهگذران چنین می رسید که پروفسور با یک گدا یا درمانده صحبت می کند. اما پروفسور با او مثل یک دانشجوی دوست داشتنی خود صحبت می کرد.

شب بود هوا تاریک شده بود. جمیل در تاریکی شب داشت میرفت به خانه صبینه یک دفعه صحنه ای را دید. به چشمانش باور نکرد.

صبینه و رؤوف با ماشین ۲۰۰ میلیونی داشتند می آمدند. جمیل رنگ از چهره اش پرید. دست و پا شو گم کرد. همسایگان دور او جمع شدند، آب به جمیل دادند. جمیل آب را خورد.

او مثل دیوونها! با حرص و ولع آب را سر کشید.

-حق با پروفسور بوده.

البته این حرفها اعترافی بیش نبود که تاکید بر تأیید گذشته داشت. هوسهای زودگذر و آتشین میتواند بر روی ایمان، عقیده و عقل انسان تأثیر بگذارد. آدم را به لبه پرتگاه ببرد. معتاد کند.

تلاش باید کرد در مواقع عاشق شدن همچو جمیل بی گدار به آب نزد. نباید به زن همانند یک زیبا روی افسونگر نگرست. با توجه به عقل و ذکاوتش باید بهش

- ای احمق تو که کاری را بلد نیستی چرا تو هرکاری سرک می کشی. دیگری گفت :

- تو را برای همیشه از این روستا بیرون خواهیم کرد.

پدر راهب، حاج اسماعیل که مریض حال بود . مدام در رختخواب بود. او از اینکه به پسرش حرفهای تحقیرآمیز می زدند ناراحت میشد. راهب هم عصبانی شده بود. نمی دانست چه بگوید و چه کار کند .

حاج اسماعیل معلم مقطع ابتدائی بود. در روستا او را بعنوان بهترین معلم می شناختند، بخاطر بیماریش بازخرید شده بود. او همیشه همه را، پسر و خطاب میکرد. ، شاگردان ، دوستان و آشنایان را به صبر و تحمل و با آرامش رفتار کردن دعوت می کرد. او یک چنین جمله ای داشت :

- « صبر نام خداست » اما این دفعه وقتی دید که پسرش به ناحق در معرض تحقیر قرار گرفت، عصبی شد. انگیزه عشق پدری تاب نیاورد و گفت :

- بی ادبانه صحبت نکنید ، با ادب باشید (با ادب و احترام صحبت کنید).

یکی از آنها گفت مرد بزرگ و مسنی هستی طرز حرف زدنت را بدان:

- با هر دو تاتون یک کاری می کنم ها...

طرز حرف زدن ایشان به راهب برخورد. انگار دنیا دور سرش چرخید، رنگ از رخسارش پرید. از یقه ی همین آدم گرفت و روی زمین کشید. فردای آن روز پلیس به خانه شان آمد، بازجویی شروع شد.

فردای آن روز خبر آمد که گویا آن مرد بر اثر ضربه ای که راهب به او زده چانه اش شکسته است. در بین اهالی روستا چنین صحبت هایی بود که این دروغ است. فقط این یک رأی جعلی از سوی متخصص کار است. دادگاه راهب را به دو سال حبس محکوم کرد . علت محکومیت راهب ضرب و شتم مامور دولت بود.

زندگی قواعد و فرمول های متضادی برای جنایت دارد، برخی از این قواعد در انسان حس رغبت و درستی و بعضی دیگر از آنها در انسان حس حریص گری و ترش رویی بوجود می آورد.

برای اینکه انسان شدت ترس و عجب بودن این حس را درک کند باید در درون خود چنین احساسی داشته باشد. حداقل باید به درون خود دیوانگی و عصبانیت را راه ندهد که به سرنوشت انسانها بخصوص سرنوشت جوانان صدمه وارد شود. باید یاد بگیریم در مواقع عصبانیت چگونه عادلانه قضاوت کنیم.

راهب را به زندان بردند. آزادی این جوان معصوم را از دستش گرفتند ، تازه به جرم بی احترامی به قانون و رفتار ناشایست که گویا راهب انجام داده بود. سخت زندگی کردن نصیبش شد. او را در سلولی افرادی که طرز تفکرشان نسبت به زندگی در سطح پایینی بود بردند. تمام وجود راهب را ترس و وحشت فرا گرفته بود . نمی دانست که چه کار باید بکند، چطور با هم سلولی هایش رفتار کند. یکی از محکومین او را با حرفهای رکیک و زننده خطاب کرد و دو دستی به سرش کوبید. راهب جوابش را با مشت داد و گفت :

- پدرسگ حرف دهنت را بفهم.

این بار دوم بود که راهب این فحش را می شنید. یک بار زمانی که آزاد بود و بار دیگر در زندان. راهب زندانی را بر زمین انداخت و شروع به مشت و لگد کرد. نگهبان سلول را صدا زدند، جرم راهب دوباره سنگین تر شد. به مدت حبس او اضافه شد. زندگی راهب جوان در زندان هم مثل زمان آزادی اش بد شروع شد، تازه او هم مثل محکومان دیگر حرف های زشت و رکیک گاهی بکار می برد . به سوی پرتگاه میرفت. او هنوز هم جوانی بود که خود را پاک نگه داشته بود . بخودش اجازه نداده بود که حس های حیوانی در او بوجود بیاید. او سعی میکرد که جدیت ، شخصیت و آرامش خود را حفظ کند . در مورد بی ثباتی زندان همیشه فکر می کرد. راهب فکر می کرد که اگر بعد از آزادی کسی به پدرش حاج اسماعیل حرف های تحقیرآمیز بزند ؛ باز هم راضی می شد به زندان بیفتد ولی تلافی آنرا بگیرد.. هنوز هم در وجود راهب غیرت و شخصیت عشق به پدری مانده بود. خواننده من (مخاطبان من) ، اگر من قدرت و صلاحیتی داشتم

راهب را بخاطر تعصبی که به پدرش داشت از زندان آزاد می کردم.

کمتر از یکماه از محکومیت راهب مانده بود. او دیگر به پدر و مادرش و عشقش فکر می کرد. راهب جوان در نامه ای که به عشقش نوشته بود این چنین می گفت : من قبل از محکومیتم شاید انسان ناپخته و ناآگاهی بودم ، اما جنایتکار نبودم. اما الان انگار زندان را مثل یک فرد جنایتکار ترک خواهم کرد. عشقم اگر مرا بپذیری می خواهم تا ابد با تو زندگی کنم.

راهب جوان قربانی وابستگی به پدر و قلب صاف پدرش شد ، او آن طور که خودش می گفت جنایتکار نبود. جوانی بود وطن پرست و پدر و مادر دوست. فقط وضعیت نامطلوب زندگی او را مقصر و گرفتار کرده بود.

صحبت کردن با مرده

اسماعیل جثه لاغر و چهره غمگینی داشت. همیشه خدا ریش داشت.. او قیافه و نگاه خاصی داشت. حسن قلی یک نگاهی به اسماعیل انداخت و پرسید :

- خیره ، ریش گذاشتی ، نکنه وهابی شدی؟
- مگر همه اونایی که ریش دارند وهابی اند؟
- حسن قلی به اسماعیل خیره شد و پرسید :
- آیا تو همان اسماعیل همیشگی هستی یا بدل او هستی؟
- نه همان آدم همیشگی ام، چطور مگه؟ همه جا حرف درآورده بودند که تو مرده ای .

- درست شنیده ای
- پس من آنوقت با کی دارم صحبت می کنم؟ با همونی که داری حرف می زنی
- منظورت چیه؟ منم اسماعیل
- مگه تو نمرده ای؟ مرده ام
- مرده چطور حرف می زند؟
- می تواند حرف بزند

- من به خاطر اینکه حرف نمیزنم یعنی مردم. در واقع به خاطر نگفتن حقیقت من مرده ام.
- حسن قلی دوباره از او پرسید : بسه دیگه شوخی نکن. از کی تو مرده ای؟
- از زمانی که خاک وطنمان را از دست دادم. از وقتی که مردها مثل زنان شوهر می کنند، از زمانی که کارهای بد عادی شدند، از زمانی که وضعیت دنیا به هم ریخته ، از وقتی که فساد جنسی جامعه را فرا گرفته.

حسن قلی پرسید : فقط همین؟
- مگر این کم است؟ صحبت های این دو نفر، هم خنده دار و هم تأسف آور بود.

در جهان چیزهای با ارزش و با اهمیت دارد نابو میشود، در این حال بجای اینکه حسن قلی تأسف بخورد گفت : « فقط همین!! » چیزهایی که یکی یکی از کارهای بد گفتیم هر آدم عادی را ناراحت، عصبی و خجالت زده و پشیمان می کرد . حس انتقام را در هر فردی بیدار می کرد، این جمله فقط همین، نه فقط همین نیست.

این همین ها، آینده ملت ها و بشریت را به خطر می اندازد. کارهای زشتی که نام برده شد « فقط همین » میشه گفت.

پیر تنها

سالهای زندگی ، جوانی و پیری هرکدام زیبایی خاص خود را دارد. همگی محصول بوته های عمرند . به شرط اینکه به هرکدوم از بوته ها(انسانها) گل های معطر نصیبش شود نه بوته های خاردار...، گلها و علف ها هم فایده دارند و هم ضرر دارند. خدا انسانها را از بوته های سمی حفظ کند، در زمان پیری، علف های سمی و عنکبوت ها بیشتر ترسناک می شوند. اینها برای افراد پیر و حساس بیشتر ترسناک تر است. افراد پیر هم مثل علف گوناگون هستند ؛ مغرور، پاچه

شهرها و روستاهای قره باغ مثل روستای چوچوقجانلی بود که دارن بازسازی می کنن.

نرگس خانم گفت :

- بخاطر همین است که به تو لقب « ملت طاهر » داده اند.

آقا طاهر با همسرش نرگس خانم گاهاً صحبت های صمیمی هم میکردند. یک بار او به نرگس خانم گفت :

- چگونه می شود قاعده و قانون قدرت عوض شود ؟

چرا باید به آهنگ کشوری مثل ارمنستان رقصید؟ کشور روسیه از اینکه ارمنستان را حمایت می کند خجالت نمیکشد؟ اگر قسمتی از خاک روسیه به دست یک کشور دیگری اشغال می شد. آیا روسیه می توانست آن را تحمل کند؟ و صدای گلوله و خمپاره و راکت بچه های کوچک ، زنان و اهالی را هر دقیقه ناراحت کند. چرا نباید آذربایجان برای آزاد کردن خاک وطنش اجازه نداشته باشد؟

آقا طاهر می گفت :

-هم از طرف دولت های قدرتمند، گاهی نیز از طرف خودمان جنگ قره باغ را به شوخی گرفته میشود. انگاری تئاتر تماشا می کنند.

نکند مثل ملکه محبت ملکه قدرت هم هست؟ اگر هست چکار باید کرد؟! انگاری ما در یک دایره بسته افتادیم.

آخه ما ملت ها و دوستان لیاقت این را داریم ، آدم های بدبختی نیستیم. بلکه دیگران هستند که ما را بدبخت می کنند. بعضی وقت ها حوادث صحنه های قره باغ مثل منظره و سکانس فیلم ها از جلوی چشم عبور میکنند.

سوالات این شکلی و سئوالات و پیش آمدها آقای طاهر را ناراحت می کرد . خواب به چشمانش نمیرفت. در این سن پیری تا نصفه شب به کانال های روسیه و دیگر کانال های تلویزیون تماشا می کرد .منتظر خبر خوشی در مورد قره باغ بود . اینگونه زمزمه می کرد خدا خودش به ما کمک کند. آقای طاهر مقاله های علمی و جزوه

خوار، دورو نسبت به انسان ها و ملت ها بی تفاوت، دمدمی مزاج و حتی رسوا کننده هستند.

اما در مورد فردی که می خواهیم صحبت کنیم (آقا طاهر)، صاحب چنین شخصیتی نیست. او فقط فکر کردن و دراز کشیدن را دوست دارد و هروقت هم از او سؤال می پرسیم می گوید :

- همینطوری خوب است.

او این جمله را زیاد به کار می برد. و وقتی هم از او ایراد می گیری می گوید :

- دراز کشیدن بهتر از حرکت ضررآور و ناپسند است.و بعضاً هم با دوست و آشنا پشت تلفن صحبت کردن. همین!

آقا طاهر وقتی دراز می کشد، خاطرات گذشته را مرور می کند، به ذهنش فکرهای گوناگونی خطور می کند : دوران بچگی، دانش آموزی، دانشجویی و دوران کار در مسکو و سالهای آخر. همه تک تک به ذهنش می آید ، خوب یا بد. هم حوادث غم انگیز و هم حوادث شاد کننده. اگر وجود داشت همگی در هم آمیخته می شد. و در جای خود قرار می گرفت. به خصوص در این روزها... در این روزها از آمیختگی خوب و بد محصولی تاسف بار و بد بوجود می آید، منفی ها رشد می کنند، مثبت ها می میرند.

زن طاهر نرگس خانم، در مورد جهان بینی و ریشه دار همسرش بعضی اوقات ایراد می گرفت :

- خدا رو شکر زندگیمون بد نیست.

خوبه، خیلی ها هستند که به علم، شخصیت تو قسم می خورند. طاهر می گفت : اگر تو تحصیلات دانشگاهی داری و در یک کلینیک بزرگ پزشک هستی ، اما ناراحت نشو ، خیلی سطحی فکر می کنی

- خب می خواهی چکار کنی؟

- هیچی ، میخوام به شهرهای آغدام، شوشا ، کلبجر ، لاجین و کل قره باغ بروم. ای کاش دوباره قسمت بشود روزهای آخر عمرم را در آنجا بگذرانم. ای کاش تمام

های درسی هم می نوشت . در عرصه فیلم و فیلم نامه نویسی هم فعالیت می کرد. هرشب هنگام خوابیدن و صبح بیدار شدن زمزمه می کرد. ای باکو تلاش ات برای آزاد کردن قره باغ موفقیت آمیز باشد.

آقا طاهر بحث خودی و غیرخودی را دوست نداشت . وقتی انسانها را طبقه بندی میشود. حق افراد بی کس و بی پشت و پناه پایمال میشود. این وضعیت غیر قابل تحمل است.

او بدون توجه به اصل و نسب و شخصیت انسانها به اندیشه خوب و معنادار و پر بار در صحبت ها اهمیت می داد . نظراتش در مورد افرادی که در طاهر یک حرف و در پنهان حرف دیگری می زدند. آنها آدم های بی وجدان و فاحشه های اجتماعی مینامید.

میان کلام، آقا طاهر از تبلیغ کردن موضوع قره باغ ناراحت نمی شود. بخاطر حرف و حدیث های که میتواند پشت مسله دوست نداشت قره باغ را زیاد مطرح کند. خیلی وقت ها او در جواب حرف های همکار باسوادش که می گفت :

- در اینجا همه چیز خوبه ایراد می گرفت و می گفت : ملتی ک خاک قره باغش از دستش رفته باشد نمی تواند خوب باشد. زمانی همه چیز خوب می شود که قره باغ را پس بگیریم.

طرف های غروب بود. به آقا طاهر زنگ زدن و برای گردش در باغ آکادمی دعوت کردند . به زور او را راضی کردند تا رفت . در موقع گردش دوباره صحبت از مسئله قره باغ شد . در این صحبت افراد زیادی با نظر آقا طاهر مخالف بودند. بین آنها افرادی هم پیدا می شد که حتی دعوا کند . یکی گفت :

-جاده هامون عالی است.
ورزشمون در بالاترین سطح است.

آقا طاهر گفت:

- خیلی خوب و ها ها!

دیگری گفت:

- الان ماشین صد میلیونی زیر پامه.

-در باغ و ویلام ۷ دستشویی و ۹ تا حمام دارم.

اون یکی پشت بند حرف اولی گفت :

-تو هم...

بسه دیگر بابا.

آقا طاهر با شنیدن این حرف ها ناراحت شد. حتی از ته دل عصبانی شد. شنیدن اینگونه حرف ها برای او سخت ترین کارهای دنیا بود. این گونه بحث ها را احمقانه می دانست و از عصبانیت می خواست لبهایش را گاز بگیرد . تحملش تاب نمی آورد . گفت :

-مشکلات مهم دیگری غیر از این ها نیست؟

دیگری که یک آقای شکمی بود گفت :

-قربان مشکلات باید باشه ما به مشکلات افتخار می کنیم.

آقا طاهر این چنین تصور کرد که این آدم یاکاملاً مست کرده یا کلاً مشکلات را با کسی یا حرف دیگری اشتباه گرفته. او بجای اینکه استراحت کند. با حال عصبی و خسته به خونه برگشت.

نرگس خانم از او پرسید :

- چه شده باز عصبانی هستی ؟ مردم میرن برای گردش که استراحت کنند . تو هم که نرفته برگشتی نمی دانیم تو چه جور آدمی هستی! آقا طاهر قضیه رو به زنش گفت.

همسرش گفت :

-اونا هم مثل تو دانشمند و پروفیسورند اکثراً دانشگاهی هستند .

دیدن اونا مثل تو غم ملت و قره باغ رو نمی خورند. تو هم زیاد عصبانی نشو. به خودت هم فکر کن. خودت هم مریضی آقا طاهر: بسه بسه دیگه حرف نزن. اونا با من فرق می کنند. نظر من برای خودم و نظر اونا برا خودشون. گویا از رفتن به این گونه ورزش دراز کشیدن و فکر کردن در خونه بهتر است.

تریون

رافیق استادکار کار مبل بود. او در ساخت سرویس خواب و کابینت آشپزخانه ماهر بود. او با سلیقه کار می کرد، مشتری ها و خریداران صنایع دستی او را با اشتیاق نگاه

گوید تو آدم باسلیقه و کاسبی هستی. این چه تربیونی است که رفتی و خریدی؟
اوستا گفت :

- مشکل تو چیه؟ از تو نگین برلیان (سنگ قیمتی) نمی خواهد که.

نه نمیخواهد. ولی تربیون را یه چیز ساده ای در نظر بگیر. رئیس دنبال تربیونی است که تو هیچ جای کشور نباشد. مثل تربیون پادشاهان. می خواهم یه سفر به ترکیه ، رم و لهستان بروم. ببینم می توانم کاری بکنم. رافیق وقتی این حرفها را شنید رنگ از رخسارش پرید، اینکه دوستش در جاهای دیگر دنبال اوستا بود برای او خوش نیومد. در اصل نه تنها رافیق بلکه همه اوستاها حسود هستند. بعد از مدتی اوستا به خودش آمد و فکر کرد :

- شاید هم حاج محمد راست می گوید. شاید رئیس از کار من هم خوشش نیاد. ان وقت هر دوتامون در وضعیتی سخت قرار می گیریم. فکر خوبی است حاجی، یه کاری کن که پیش رئیس روسپاه نباشی او آدم عصبی است، ناراحت میشه و تو رو از کار بیرون می کنه. حاجی خیلی فکر کرد. سبک سنگین کرد ، از جلوی چشمانش آنکارا، استانبول، بخارست، ورشو آمد و گذشت. سپس گفت :

- نه نمی خواهم این طرف و آن طرف بروم، نمیتوانم انتخاب کنم، تو خودت از همه اوستادتری.

- خودت می دونی من از دستم هرکاری بربیاد انجام می دهم.

اوستا یک کلام دوست داشتنی داشت که همیشه می گفت « هرکاری از دستم بربیاد انجام می دهم و همان کار را هم انجام می داد» .

به قول حاجی گفتنی رئیس یه مسئولیت سختی را به او داده بود. حالا باید اوستا دوست حاجی این کار سخت را انجام می داد.

بین بعضی از کارمندان افرادی وجود دارند که اندازه نگه نمیدارند. آنها این کار را نه از روی عوام بودن و نادانی

می کردند. او کارش را با عشق و علاقه و تمرکز انجام می داد. در کارهایش ظرافت نقاش و دقت طلا ساز و جو داشت. کلمه اوستا را با تمام و کمال و با لیاقت و مسئولیت در خود احتوا کرده بود. وقتی نتیجه کارش را می دید، بیشتر به کار خود می بالید. ایشان دنبال پول نبود. کار بی کیفیت انجام نمی داد بلکه پول او را پیدا میکرد. زیاد اهل تعریف و تمجید هم نبود. وقتی مشتری ها از او اظهار رضایت داشتند. تبسم می کرد و می گفت :

- هرچه را که بلد بودم انجام دادم. مشتری ها هم از یک طرف می گفتند :

- استاد خدا از شما راضی باشد. کار را با سلیقه انجام میدهی.

او زیر لب می گفت : اگر شما انسانها از من راضی باشید خدا هم از من راضی خواهد بود. نباید هیچ وقت از مسیر خدا خارج شوی. باید تو هرکاری حلالیت بطلبی ، باید انسانها مرام و مقصد پاک و سالمی داشته باشند.

مشتری ها از اوستا بعنوان یک هم صحبت هم خیلی راضی بودند. بعضی او را با نام « اوستا فیلسوف » صدا می کردند، حتی بعضی اوقات در حین کار هم با اوستا حرف می زدند و توجه او را جلب می کردند.

وقتی بعضی از مشتریان اوستا را به حرف می گرفتند، او می گفت :

-بسه دیگه. بزارین به کارم برسم. تو کارم خطا می کنم. اوستا تو کارخودش ماهر بود.

روزی یکی از دوستان نزدیک اوستا بنام حاج محمد داشت از نزدیک کارگاه او می گذشت. در آن لحظه (تربیون) به یادش افتاد و پیش دوستش رفت و همدیگر را در آغوش گرفتند و روبوسی کردند.

حاج محمد گفت :

- رئیس شرکت چند روزی است که مرا گیج کرده و جونم را به لبم رسونده، اوستا دوستش را با ناراحتی نگاه کرد و پرسید:

- بگو ببینم چی شده؟ چه اتفاقی افتاده؟ در کار به مشکلی برنخوردی که؟؟ نه ، رئیس شرکت به من می

راهها و گردنه ها یخ بسته بود، صدای باد از وجود گرگ خبر می داد. گلوله از بالای سر انسانها عبور میکرد. از هر دو طرف راکت شلیک میشد. شب بود، در تاریکی مطلق شب آدمه بیشتر می ترسیدند. ذاکر از طرف نیروهای ارمنی اسیر شده بود. او را سه تن از سربازان ارمنی اسیر کرده بودند، یکی از سربازان ارمنی سرش باندپیچی شده بود. او به ذاکر کجکی نگاه کرد و گفت: آره الان که به تله افتادی بگو ببینم باز هم قره باغ را دوست داری؟ ذاکر گفت: چه کسی وطنش را دوست ندارد.

- بچه کجای قره باغ هستی؟ اهل خود آغدام، خونمون کنار بازار بود.

- رئیس ارمنی ها از همکار خود ایراد گرفت و گفت: ما نیاز به این سؤال و جواب های بی مورد نداریم. کارهای واجب تر از این نیز هم داریم. سربازی که سرش باندپیچی شده بود گفت: یک وقتی اهالی آغدام، به ما خیلی ظلم کردند، حالا نشان می دهیم که مرد اونا هستن یا ماییم.

- ۹۹ درصد شهر دوست داشتنی شما را ویران و تبدیل به خرابه کردیم.

- رئیس شان بازهم به سربازی که سرش باندپیچی شده بود ایراد گرفت و گفت: اجازه بده بریم سر اصل مطلب و بدانیم که چقدر نیرو و مهمات دارند؟ از وضعیت سنگرهایشان و برنامه هایشان و ... آگاه شویم.

- ذاکر از شدت عصبانیت لبانش را گاز می گرفت. اما سعی می کرد که کاری کند که آنها این حال او را نفهمند. رئیسشان، رئیس باتجربه ای بود. او به دیگر سربازان اشاره کرد که اتفاق را ترک کنند، آنها بیرون رفتند.

آشوت گفت: من دوست ندارم تو را اذیت کنم. از حرف اضافی هم خوشم نمیاد. من با نظرهای همکارام راضی نیستم. مردم آغدام (شهری در قره

بلکه بخاطر اینکه آدم های ساده ای هستند میزنند. یا از روی غرور و کبر انجام می دهند. یا اینکه اصلاً فکر نمی کنند که این حرکت و رفتارشان ناشایست است. یا هم می دانند اما به روی خودشان نمی آورند.

خلاصه اینکه توی چند روز تریبون حاضر شد، تریبون قشنگی بود، حاجی از تریبون خیلی خوشش اومد، اما فکر اینکه آیا رئیس شرکت هم از تریبون خوشش خواهد آمد است یا نه او را ناراحت می کرد.

برای اینکه یقین داشته باشد تریبون را با تریبون های قبلی که رئیس نپسندیده بود مقایسه کرد، حتی با تریبون های چندین رئیس جمهور، حتی با تریبون سخنگوی کشور آمریکا هم مقایسه کرد. از ته دل تبسمی کرد: اوستا دست مریزاد، مرا سرافراز کردی، عین تریبون های پادشاهان است شاید از آن هم زیباتر است. اوستا هم عین احساس داشت. از طرف دیگر هم به پایان کارش فکر می کرد و فکر می کرد. قیافه جدی به خودش می گرفت.

او به طرف دوستش خم شد و تو گوشش گفت: انگاری یه کار بی عیب و نقص آماده کردیم. اما معلوم نیست از پشت این تریبون حرفهای راست گفته شود یا دروغ. اونی نمی دونم

- ای کاش از پشت این تریبون حرفهای راست و مهم به ملت گفته شود.

رافیق با این حرفها خودش را یک اوستایی نظیر تصور نمی کرد، بلکه خودش را بعنوان عضوی مهم از جامعه میدانست. و فردی با افکار مثبت که به جامعه خدمت میکند.

دیدار در منطقه جنگی

انفجارهای مهیبی شنیده می شد، ابرهای سیاه به سمت کوهها در حال حرکت بود. صدای مخوف انفجار انسانها را به ترس و وحشت می انداخت. با گذشت زمان جنگ قطعیت پیدا می کرد. چند خانه در شعله های آتش سوخته بود و چند تن نیز مجروح شده بودند. این حادثه در روستاهایی کشور آذربایجان اتفاق می افتاد. تمامی

متأسفانه الان همیشه دوست شد . با گفتن جنگ قانون خودش را دارد دست ذاکر را در میان دست خودش گرفت و محکم فشار داد. ذاکر و آشوب به همدیگر خیره شدند و همزمان با هم گفتند :

- ما را با هم در یک بازی (وضعیت) بدی مواجه کردند. بعداً آشوب به حرف هایش اضافه کرد : همه اینها کار جنگ است. - کار جنگ نه ، کار کسانی است که جنگ را بوجود آوردند.
- آشوت : بزار همون چیزی باشه که تو میگی. اگر از اول اونی که من می خواستم می شد، نه جنگ می شد نه خونی ریخته می شد. آشوت : مثل یک سخنگوی ماهر صحبت می کنی. من فقط واقعیت را می گویم.

در این حین فرمانده به آشوت زنگ زد و پرسید صحبت با مهمان ناخوانده چطور پیش میره؟ تونستی چیزی از زیر زبانش بکشی ، بد نمی گذرد.

فعلا که داریم صحبت می کنیم. آشوت گوشی را زمین گذاشت و قیافه جدی به خود گرفت و سئوالی که ذاکر منتظرش بود را از او پرسید : آیا شما ترک ها ارمنی ها را دوست دارید؟

ذاکر : من حقیقت را دوست دارم. کسی اگر حرفی به حق بگوید من از آن دفاع می کنم و حتی شاید با او دوست شوم. به موقع اش حساسیت هم نشان می دهم ، دلم می سوزد و کمک هم می کنم. چند ماه پیش در زمان حمله ما ، چند تا از ارمنی ها در محاصره ما قرار گرفته بودند. یکی از آنها زن بود. درد زایمان زن شروع شده بود اورا به منطقه ای آرامتر نزد دکتر بردیم. دکتر گفت که زن حامله است، در فرهنگ ما به این خانمها ، دو جانه می گویند.

کمکش کردیم و زن به هوش آمد. به قول بعضی ها گفتنی، ترک ها آنقدر هم آدم های بی رحمی نیستند. بی رحمی هایی که در خوجالی رخ داد مثل نیزه فرو کردن در شکم بچه های بی کس و تنها مانده که

باغ اشغالی) همیشه با ما و ما هم همیشه با مردم آغدام خوب و خوش بودیم. بگو ببینم وضعیت جبهه تون چه جوریه؟

تو شخصا وظیفه ات در آنجا چه بود . چه کارهایی انجام می دادی. ذاکر گفت : فقط وظیفه خودم را انجام دادم . به غیر از آن هیچ کاری انجام ندادم. آشوت به فکر فرو رفت. حرفهای ذاکر او را حیرت زده کرد. و به عنوان یک تجسسگر با گفتن اینکه من فقط وظیفه خودم را اجرا کردم، آنها به همدیگر نگاه کردند و آشوت گفت :

- من هم وظیفه خودم را انجام می دهم. ذاکر گفت : احساس می کنم علاوه بر متجسس بودنتان در شما حس صمیمیت هم وجود دارد. میشه من هم به شما جوابهای هدفمندی بدهم؟ - منظورت از هدفمند یعنی چی؟

ذاکر : من وظیفه تجسس را در خاک خودم انجام می دهم، اما شما در خاک ما این کار را می کنید.

آشوت به فکر رفت و با زبان خالص آذربایجانی گفت : همکار عزیزم ، تو یکی را می دانی و دیگری را نه. آخه سیاست هم در کار است؟ آشوت با گفتن همکارم ، ذاکر را تعجب زده کرد. از این حرف هم خوشش آمد و هم به فکر فرو رفت : بنظر میاد که او تجسسکار باتجربه ای است که مرا به شوخی می گیرد حتی زبان ما را هم خیلی خوب بلد است.

ذاکر به آشوت گفت : همکار به افرادی گفته می شود که با هم دوست هستند.

- نه. من از نظر استانداردهای بین المللی این حرف را می گویم. ذاکر « بله اگر در جبهه نبودیم ، میشد. آشوت از روی میز گوشی تلفن را برداشت و سیمش را قطع کرد و با صمیمیت بیشتر به حرفش ادامه داد : من در باکو به دنیا آمدم ، در آذربایجان دوستان زیادی داشتم. شوهر خواهر بزرگم آذربایجانی بود، حالا وضعیت فرق میکند ، نه میشه دوست شد نه دشمن. حق با توست. اگر آذربایجانی ها نسبت به ارمنی ها بد بودند مادر تون تا آخرین نفش حسرت باکو را نمی کشید. آشوت :

نیروهای شما انجام دادند را ما هیچ وقت انجام نمی دهیم. حداقل ما از خدا میترسیم.

آشوت : پس بنظر تو در اینجا حقیقت چیست؟ حقیقت این است که جنگ در سرزمین ماست ، نه شما. اما بخاطر اینکه شما هم گناهکارهستین تلفات می دهید.

آشوت قیافه جدی به خود گرفت. بنظر میاد که فرمانده چیزی به او گفته بود.

آشوت ، سرتاپای ذاکر را با دقت نگاه کرد و زیرلب زمزمه کرد و گفت : باشه دیگه در مورد کدوم حقیقت میتونی حرف بزنی. ذاکر : حقیقت زیاد است تو به کدوم یکی علاقمندی؟ آشوت : مثلاً در مورد حقیقتی مثل دادن استقلال به منطقه قره باغ یعنی ارمنی ها.

ذاکر : این نه کار تو و نه کار من است. اما در مورد مسئله استقلال بخواهیم حرف بزیم می توانم بگویم که ارمنی ها در آذربایجان زندگی خوبی داشتند. البته میشه گفت که زندگی بعضی از آنها بهتر از آذربایجانی ها بود، حتی الان هم در ترکیه ای که نمی پسندید ارمنی ها بد زندگی نمی کنند. تحت سلطه و ستم قرار نمی گیرند و آزادانه زندگی می کنند.

آشوت به فکر فرو رفت. در وجود خویش حقیقت حرفهای ذاکر را تأیید کرد. با خودش گفت : این حرف را حالا بیا به فرمانده ثابت کن، ببینم چطوری میتونی ثابت کنی. آشوت : دیگه از چه حقیقتی میتونی صحبت کنی؟ در مورد حقیقت قتل عام ساختگی ارمنیها . آشوت با خوشحالی پرسید : تو این مسئله را تأیید می کنی؟ تأیید که چه بگویم. من به این مسئله از دید فلسفی نگاه می کنم. این کجا و فلسفه تو کجا؟

- من حادثه ای که اتفاق افتاده را از طریق نتیجه بدست آمده مقایسه میکنم بعداً به آن مسئله نگاه می کنم.

- جنگ سالهای ۱۹۱۴-۱۹۱۵ یک جنگ جهانی بود. چانا ققالا (شهری در ترکیه) را به یاد بیاوریم. آن وقت ها خیلی از رهبران ارمنی از هم کیشان خود خواستند که بر علیه ترکیه مسلمان وارد جنگ مسلحانه شوند تا ترکیه در

مقابل مسیحیان به زانو در آید. به همین علت وضعیت به هم ریخت به قول ما آذربایجانی ها دین قاطی مذهب شد. حالا بماند.

آشوت : یعنی چی حالا بماند ، منظورت چیه؟ به نظر می آید که تو هم قتل عام را قبول داری؟ می دونی اگر اینطور نباشه تو را در یک لحظه به دار می آویزند.

- می دانم ، این جای زخمی ارمنستان و ارمنی ها است، اما علت این حادثه و چگونه رخدادن این حادثه را می خواهم بیان کنم. منم دلم می خواست که این اتفاق نیفتد. این یک فاجعه است. می خواهم بگویم که اگر ترک ها ارمنی ها را دوست نداشتند، قبل از این حادثه در ترکیه بیشتر ماموران و مسئولین خزانه داری را از شما نمی گماشتند. آشوت کشوی آهنی را باز کرد، خشاب گلوله ها را در دست گرفت و گلوله ها را به ذاکر نشان داد. او گلوله ها را در خشاب تفنگ پر کرد، کمر بندش را باز کرد و تفنگ پر را به کمرش بست. ذاکر : این چیه دیگه؟ مرا میخواهی بترسونی؟ بدون اینها هم من مرگ را به جان خریده ام.

- - نترس، نمی کشمت. این امر فرماندهی است - اگر او بگوید مرا می کشی؟ من تابع امر هستم. اما این را می توانم بگویم که صحبت با همشهری باکوئی ام برای من لذت بخش بود. - قدرت معنوی بزرگی لازم است که خطاهای ریز و اشتباهات را ببینی. اما به آدم هایی مثل ما اجازه حل مسائل بزرگ را نمیدهند.

ذاکر : حرف حساب من اینکه که یک گروه از آدم ها با حرکات نادرست و رفتار خشن باعث می شوند که آدم های ساده همیشه در عذاب باشند. اینجا آگاه بودن کافی نیست.

شرجی شده بود(دم کرده بود). او یک دفعه صدای مهیب انفجاری را شنید، در حیاط زندان صداهایی به گوش می رسید.

- طرف های آذربایجانی حمله سختی را آغاز کرده بودند. شدت صدای گلوله ها غیر قابل تحمل بود.

- اگر اینطوری پیش بروند، روستای خان کندی، شهر شوشا و کلبجر را هم از اشغال آزاد خواهند کرد.

- خاک تو سر روس ها، ما را سرگردان کردند، هراز گاهی به ما سلاح می فروشند و هر از گاهی هم به ترکها (آذربایجانیها) . ذاکر با شنیدن این حرفها روحش آرام می شد. او خوشحال می شد و با خودش می گفت : « اگر اینطور پیش بره همه زحمت هایمان خوب از کار درمیاد ». ذاکر از اینکه ساعت ها در کنار پنجره ایستاده بود خسته شده بود. علاوه بر این از اینکه در وطن خویش در زندان حسرت وطن می خورد. ناراحت و متاثر بود. این مسئله بیشتر عذابش می داد. دراز کشید و به خواب عمیقی فرو رفت، بیدار شد و دوباره به سمت پنجره رفت. در این حین در اتاق را زدند، نگهبان بهش گفت که تو را برای بازجویی می خواهند. رئیس زندان و آشوت هم در آنجا بود.

ذاکر فکر میکرد که پرونده جنائی جدیدی برایش باز کردند ، مدت زمان حبسش را زیاد خواهند کرد. مدتی طولانی در اتاق انتظار نشست. از جلوی چشمانش اتفاقات ترسناک و بدی داشت می گذشت. بالاخره او را به داخل بردند. داخل فرمانده نظامی ، پلیس جنگ ، قاضی نظامی و آشوت نشسته بودند. وقتی این آدمهای نظامی را در یکجا دید مطمئن شد که کارها سخت تر از

آشوت : حرفات قشنگه. اما زندانی شدن در انتظار توست. مقامات چرا دوست ندارند ما با هم آشتی کنیم؟
ذاکر : چونکه فرزندان و نوه های مقامات در جنگ نیستند و نمی میرند . ماهیت جنگ را نمی دانند. جنگ مثل یک چیز ناپاک می مونه. انسانها و ملت ها را رو در روی هم قرار می دهد . آنها را با هم دشمن می کند. از صحبت آشوت و ذاکر چند ماهی گذشت. کوهها و دامنه های کوهها را علف های سبز پوشاند. از جنگل ها آواز پرنده ها به گوش می رسید، دیگر خاک بیدار شده بود. انسان دلش هوای جنگل و سرسبزی می کرد، خوردن توت فرنگی طبیعی ، خوردن آب خنک سوپوق بولا هم که به جای خود داشت.

با نگاه کردن به باغات میوه و درخت انسان به شور و شوق می آمد. هر از گاهی هم باران و تگرگ می بارید. پنجره زندانی که ذاکر در آنجا بود پر از آب باران شده بود، اتاق زندان درش بسته بود. رطوبت اتاق زیاد بود. ذاکر اومدن بهار و زیبایی آن را فقط می توانست از پنجره نگاه کند. با نگاه کردن به این منظره ، آعدام، لاجین ، کلبجر و زیبایی های افسونگر لاجین به یادش می افتاد.

... ناراحت می شد. اما به خودش دلداری می داد و فکر می کرد : « هرجایی، هرچیزی قانون خودش را دارد. کاری نمیشود کرد» وقتی او در این باره فکر می کرد همزمان رفت و آمد سربازان دشمن و حرکات تانک ها را نگاه می کرد.

در این حین یک ماشین جنگی با سرعت زیاد از کنار پنجره رد شد. دو اسیر را از ماشین پایین آوردند. از صحبت هایشان بنظر می رسید که اینها هم آذربایجانی هستند. دستان آنها را از پشت بسته بودند و محکم به صورت آنها سیلی می زدند. صورت آنها از شدت سیلی قرمز شده بود، صورتشان داغون شده بود. هر از گاهی باز هم صدای گلوله می آمد. صدا رفته رفته زیادتر می شد. این صدا از بلندی های له له تپه در منطقه فضولی می آمد. جنگ های ماه آوریل طرفهای ارمنی را به وحشت انداخته بود. از اینکه پنجره اتاق بسته بود، هوای اتاق

برای اینکه بتواند قوطی های خوش نقش و نگار درست بکند نیاز به تخته هم می شد... بله درس قرآن و داد و ستد مغازه دار...!

رفته رفته از تعداد بچه هایی که به درس قرآن می آمدند کم می شد. بعداً دیگر کسی سرکلاس درس قرآن نیامد. یکی از بچه ها گفت :

« اون چه حافظی است، هرکی را در این روزها می بینی میگه من حافظ قرآنم » عزیز نسین با این حرف ها داستان را تمام میکند :

اصلاً بنظر نمی رسد که همچنین آدمی در بزرگترین مسجد بورسا به نام اولوحاجی حافظی کند (تدریس کند). من وقتی این مطلب را میخواندم . انگاری برای چند لحظه بی دقت شدم. خود بخود، خیلی چیزها اتفاقاتی و وقایعی که بسرم آمده بود، حتی وقایعی را که سر انسانهای دیگر آمده بود را از ذهن گذراندم. از خود پرسیدم : « ما کجا داریم می رویم، چرا راه راست را ول کردیم و دور خود می چرخیم؟ ». مگر این آزادی خدمتی است برای فرهنگ قرآنی؟

من داستان عزیز نسین را به یکی از آشنایان محترم دانا و دیندار بازگو کردم. او گفت :

« حق با نویسنده ترک است، در کشور ما چنین اشخاصی کم نیست.

حافظی که عزیز نسین در موردش نقد نوشته بود در کلاس درس قرآن بچه ها بجای اینکه نقاشی طبیعت بکشند. نقاشی سگ و گربه می کشیدند. البته این وضعیت خوبی نبود. کشیدن نقاشی وضعیت اهالی دنیا و زندگی عمومی آنها ترسناک تر از این وضعیت بود. اگه سرمان از سنگی به سنگی دیگر بخورد باز هم واقعیتها ونصایح بابا صابر (میرزه علی اکبر) و محمدقولوزاده را فراموش می کنیم.

خادم دین گفت :

« شما که آدم مثبت و خوش بینی هستید چرا منفی و بدبین صحبت می کنید.

« یعنی شما علتش را نفهمیدین؟

« علتش کتابهاییست که شما بمن هدیه کرده بودید.

چیزی است که فکرش را می کرد. وقتی آشوت باکوئی را دید کمی به خودش آمد. به ذاکر حرفهای متناقض و ناامید کننده می زدند، و در نهایت به این نتیجه رسیدند که : تو جنایتکار هستی.

شما در نیروهای عملیاتی شرکت کرده ای؟ البته می توانیم تو را با افسر ارمنی بنام کاراپتیان که به دست نیروی آذربایجان اسیر شده معاوضه کنیم. آشوت زیرچشمی نگاهی به ذاکر کرد و لبخندی زد.

درس قرآن

نذیره بر داستانی از عزیز نسین بعنوان "کلاس قرآن"

قرآن مقدس است . من جمعاً دو صفحه یا بیشتر از دو صفحه از حکایت های کوچک عزیز نسین را نخواندم. داستان در وجود من تصورات قوی ایجاد کرد. داستان معنادار و عبرت آمیز بود. من بخاطر طبع خویش، افکار فلسفی، آثار نو و بدیع و حتی صحبت در این موارد را هم دوست دارم. قرآن فقط برای مسلمانان نیست. کتاب اخلاقی کل بشریت است. در یک کلام انسانها فقط به قرآن سجده نمیکنند. در قرآن ایده های زیادی در مورد رفتارهای انسانها و ملت ها که می تواند الگو و نمونه باشد زیاد است. در قرآن درسهای سودمند برای انسانها خیلی زیاد است. مثلاً در قرآن آیه مخصوصی در مورد همسایه داری آمده است.

این آیه بیانگر آن است که باید با همسایه مهربان بود ، در درد و غم وشادی او شریک بود. حتی اگر لازم بود و احتیاجی داشت به او کمک کرد. من دوست داشتم که همسایه هایمان که ارمنیها هستند. اینطور بودند، اما نشد. حالا بماند.

عزیز نسین نویسنده بزرگ ترک در داستانش نوشته بود که بچه ها در کلاس معلم قرآن با مداد رنگی های روغنی نقاشی های زیادی می کشیدند. روی پارچه های رنگی تصویری از گل محمدی ، بنفشه و گربه را می کشیدند. پارچه و لوازم تحریر را از مغازه می خریدند. فروش مغازه دار خیلی خوب بود. طوری که رفته رفته

- بلکه این صحبت های تو برای کسی تهمت و تهدید است ؟

نه فقط واقعیت است. البته یک پیام مهم برای آینده. والسلام.

باید کاری کنی که وضعیت جامعه سالم باشه. اما هستن بعضیها که با کارهایشان این وضعیت سالم را ناآرام و خراب می کنند.

- با اجازتون میخوام چیز دیگه هم از شما بپرسم؟
- بفرمائید.

- اگر اینجوریه چرا در مسائل دینی نمی توانید حرف خودتون را بزنید؟

- مگر تو بعنوان یک آدم مومن نمی توانی همه سئوالها را پاسخ بدهی؟
- نه. منم مثل تو هستم.

با این شرایط عالمان به قره باغ فایده ای ندارند. اما کم هم باشه هستن آدمایی که از جان و دل و عشق به زندگی نگاه میکنند. و با غیرت ملی برای به پا داشتن و همیشه آماده رزمند.

واگذار کردن درس قرآن به افرادی که قرآن نمی دانند مانند این می ماند که کار را به کارمندی بسپاری که کار بلد نیست. در این حال توصیه ها مثل حرفی که از قرآن مقدس می آوری معنای واقعی خود را. باید کاز دست میدهد. نباید کاری کنیم که خسته بشویم. از زانو و دستهامون خون نباید بیاد. در هر کاری آمادگی داشته باشیم. انسان نمی تواند با سینه خیزی به جای دوری برود. به جلو میرود اما زود خسته میشود و از دست و زانوشون خون میاد. و هر دوتاشون برای یک لحظه سرشون رو پایین انداختن. انگاری این گفته ها شامل حال اینها هم میشد. انگاری اونا هم در این کارها شرکت کردند. فرد مومن و پروفیسور در فکر فرو رفتند.

وضعیت موجود کننده آنها را خسته کرده بود. فرد مومن بعد از مدتی به خودش آمد و گفت: برای اینکه چنین اعمال زشت و ناپسندی انجام ندهیم باید کتاب های مقدس را سرلوحه قرار دهیم و به آن عمل کنیم. همان

عالم مثل من خسته بنظر می رسید. خستگی او از خواندن کتاب های دینی و گفتن اذان بود، و خستگی من تفهیم کتاب های دینی و آگاه سازی مردم با کمالات مقدس در تمام زمانهاست.

آخر به نادان و آدم بی ایمان همیشه با زور چیزی را تفهیم کرد. باید به چنین آدمی قدم به قدم یاد داد. دوست و آشنای دیندارم در صحبت هایش به مسائل و تفکر عملی بیشتر اهمیت می داد. کلمات خوش بین (مثبت) و بدبین رو با هوس بیشتر در صحبت هایش بکار می برد. از او پرسیدم:

- همیشه همه چیز رو با کتاب حل کند. همه کارها را نباید به مراحل آخر گذاشت؟ این نه نشانه ضعف بود و نه نشانگر توانایی. اگر می خواهی خوش بین باشی باید بتوانی راه های زشت را ببندی.. از کارهای بد و اعمال زشت دست برداری و اگر اشتباهی هم کردی باز هم به راه خدا برگردی.

دوست دیندارم گفت:

- پروفیسور اگر بدتان نیاید می تونم از شما سئوالی بپرسم - بفرمایید.

آیا شما در زندگی اشتباهی انجام داده اید؟

- البته که انجام دادم. اما اشتباه من با اشتباه آدم ها خیلی فرق می کند. با این تفاوت که اشتباه من فقط به خودم ضرر رسانده نه به افراد و ملت های دیگر.
مثلاً:

- این موضوع فرق می کنه. در این مورد سر فرصت صحبت می کنیم.

او گفت:

- حداقل کمی بگویید..

- اندکشی اینکه تاحالا پاچه خوار نبودم. از سلطه گری دوری کردم تسلیم نفهم نشدم. بدیهای زیادی هم زیاد دیدم.

کودک گرسنه رانده شده

در شهر خوجالی (شهری در قره باغ اشغالی که تقریباً تمامی ساکنین آن اعم از کودک و زن، پیر و جوان به دست نیروهای اشغال گری ارمنی با کمک ارتش روس در زمستان سردی قتل عام شدند) روزها و لحظات ترسناکی شروع شده بود. پشت سرهم صدای تیراندازی شنیده می شد، هرج و مرج همه جا را فرا گرفته بود. انگار ابر سیاه آسمان خوجالی را محاصره کرده بود. هوا خیلی سرد (سخت) سپری می شد. اهالی خوجالی اینطور فکر می کردند که نیروهای ارمنی برای حمله به آنها دارند آماده می شوند. هنگ ۳۶۶ ارتش روسیه (روس) به حالت آماده باش درآمده بود. انسانها، به خصوص کودکان احتمال اینکه سرمازده شوند زیاد بود. بی عدالتی موجود در این شرایط وضعیت را سخت تر می کرد. سردار کوچلو تازه از بیمارستان مرخص شده بود. او حالا یک بچه ضعیف شده بود.

خانه آنها نزدیک مرز بود. با بلند شدن صدای گلوله ها آنها بیشتر دچار اضطراب و نگرانی می شدند. قبل از سایر اهالی خوجالی، خانواده سردار هم به طرف آغدام حرکت می کردند، همه امید آنها آغدام بود اما غافل از اینکه آغدام هم اشغال خواهد شد...

مثل خانواده های دیگر، خانواده او هم دست به سوی به خدا کرده و از خدا کمک می خواستند، آنها گریان و درمانه بودند. از خاک وطن (خاک مادریشان) داشتند فرار می کردند. آنها بی که نمی توانستند فرار کنند مرگ در انتظارشان بود. خانواده سردار از وسط جنگل از راه باریک مالرو یواشکی و بدون سروصدا فرار می کردند. راه صخره ای و کوهستانی بیشتر ترسناک بودند. اگر پای یکی از آنها سر می خورد به ته دره می افتاد و تکه تکه می شدند... رفته رفته هیجان سردار بیشتر و بیشتر می شد. یکی از کفشهایش، کفش پای راستش آنقدر به سنگ و کلوخ خورده بود که پاره شده بود. اینکه در هوای سرد باید پابرهنه راه برود کار را سخت تر از می کرد.

گونه که از نام سوره مشخص است مباحث آن مربوط به مسائل معاد و روز قیامت است. بحث هایی که در مورد قیامت آمده است دارای چهار عنوان است :

اتفاقات عجیب و ترسناکی که در پایان این جهان و آغاز قیامت روی می دهد.

۱- اتفاقات مربوط به وضع حال نیکوکاران و بدکاران در آن روز .

۲- مسائل مربوط به لحظات پراضطراب مرگ

۳- مسائلی مربوط به معاد

مفهوم آیات ۱۶ و ۱۷ و ۱۸ و ۱۹ از آنحایی که پیامبر بخاطر عشقی که به حفظ قرآن داشت هنگامی که فرشته وحی، آیات را بر او می خواند، همراه او زبان خود را حرکت می داد اما خداوند او را نهی کرد و فرمود این کار را نکن ما خود آن را بر تو می خوانیم. این آیات نشان دهنده اصالت قرآن و حفظ آن از تحریف است.

آیات بعدی بیان می کند که دلیل اصلی شک به قدرت خداوند، فقط علاقه شدید به دنیا و هوس های آن است.

همچنین بیان می کند که در قیامت دو گروه هستند : یکی مومنان که صورت های مهربان و خندان دارند و دیگری کافران که صورت هایی کشیده و عبوس دارند. در قیامت پرده از چهره این دو گروه برداشته می شود و در نهایت تاکید بر معاد و رستاخیزی می کند.

پروفسور :

-به قوانین هم باید عمل کرد .

هم مومن و هم عالم، باید همیشه از ته دل باور کند و به آموزه های قرآن عمل نماید. چون این درس واقعی قرآن است.

که نتوانستیم با خودمان خوراکی و مواد غذایی برداریم. او این حرفها را بخاطر فهماندن به بچه ای که نان می خورد می گفت. بچه هم در کار خودش بود و با سروصدا داشت نان می خورد. سردار هم چشم به دهان بچه دوخته بود. اما بچه به طرف سردار نگاه نمیکرد و با ولع نان می خورد. سردار دیگه از حال رفته بود به زور می توانست سرپا بایستد.

پدر سردار به بچه نزدیک شد و تو گوشش گفت : -پسر خوب اندازه کف دست به من نان می دهی؟ بچه حرفی نزد و حرف را پشت گوشش انداخت. سردار و پدرش ناراحت شدند. بعد از مدتی بچه گفت : همه نانم را خورده ام ببینم چیزی مونده، این حرف را گفت و از کیفش یک تکه نان پیدا کرده و به سردار داد و گفت : اما نان کپک زده است. هرچی هست همین. سردار از شدت گرسنگی نان را از دستش گرفت. نان بیات شده بود. هرطرفش را کپک سبز فرا گرفته بود. اما سردار نان را با خوشحالی می خورد. نزدیک صبح بود که به آغدام رسیدند. خوشحال شدند. اما چون سردار مسموم شده بود اورژانس او را به جای اینکه به کمپ پناهندگان ببرد او را به بیمارستان برد.

عاشق ها خطا نکنند

بیشتر اوقات عشق و محبت انسان از خود بیخود می کند، بعضی وقت ها این حالت را محبت دیوانه وار نامگذاری می کنند. شاید میشه اسم این را ترنم عشق نام گذاشت. اما فراموش نشود هیجانات عاشقی همیشه توام با شادی نیست . بلکه اضطراب و هیجان هم دارد. در این زمینه نویسندگان و شاعران هم کم مقصر نیستند. بعضی از آنها عشق و محبت را در هم ادغام می کنند و تبدیل به یک واقعیت جذاب و مطلق می کنند. وقتی که عشق به نتیجه نمی رسد انسان به سختی می افتد و بعضی از وقتها از شدت عصبانیت سردرگم میشود و نمی داند که باید چکار کند. هذیان می گوید. وقتی چنین آدمهایی را می بینند می گویند :

از شدت سرما انگشتان پای راست او یخ زده بود. از یک طرف باد شدید مثل یخ بی رحمانه و از طرف دیگر گرسنگی سردار را از پا درآورده بود. انسانها، پیرها، بچه ها و زنان کسانی را که آنها را در این وضعیت قرار داده بودند لعنت می فرستادند. آنها از اینکه بچه هایشان از گرسنگی بمیرند و طعمه گرگها شوند ناراحت و نگران بودند. تا بحال افرادی به آغدام نرسیده بود ، تندتند می پرسیدند : هنوز زیاد مونده به آغدام؟ والدین ها برای اینکه بچه هاشون رو آرام و ساکت کنند به دروغ می گفتند : کم مانده. به کمک خدا به زودی به آغدام خواهیم رسید، عجله نکنید. انسانها نفس زنان سعی داشتند حرکت کنند. سردار دیگه از نفس افتاده بود و نمی توانست قدم هایش را تندتند بردارد. او فریاد کشید. خاری به پایش فرو رفته بود. علاوه بر آن پایش به سنگ تیزی برخورد کرده بود انگار اشکهایش مثل سیل از گونه هایش جاری می شد. پدرش هم ناراحت شد. فقط گفت : ساکت شو صداتو درنیار. ارمنی ها می شنوند و ما را می بینند. رنگ از رخسار سردار پریده بود. لب هایش می لرزید. مسئله اصلی در این وضعیت فرار کردن از دشمن و حفظ جان خودشان بود. هر از گاهی به پشت سر (خوجالی) نگاه می کردند و خانه هایشان به یادشان می افتاد. جلادان ، فاشیست ها خدا ازتون نگذره ، چون ما رو از خانه و زندگی راحت فراری دادید. این رسوائی است که بیگانه ما را از خاک و خانه خودمان بیرون کند. خانواده سردار از راههای پر پیچ و خم داخل جنگل به راه خود ادامه می دادند، این راههای پرپیچ و خم و ترسناک آنها را از راه اصلی به راه فرعی کشانده بود. از طرف دیگر خوف و ترس از ارمنی ها.....

راههای پرپیچ و خم تمام نمی شد، کم کم برف می بارید. سردار دیگر از حال افتاده بود. بیچاره بچه از شدت سرما به خود می لرزید. بچه های خانواده های دیگر هم در وضعیت سردار به سر می بردند. با این تفاوت که در دستیکی از این بچهها تکه نانی بود. سردار خواست از او نان بخواد اما خجالت کشید. پدرش که این وضعیت را حس کرد گفت : ما آنقدر با عجله از خونه خارج شدیم

به آنها عمل می کرد. به همه انسانها بخصوص به ریش سفیدها احترام زیادی می گذاشت. او در خارج هم دوستانی داشت از ترکیه، آلمان، انگلیس، فرانسه، روسیه و.... دوستان طاهر سعی می کردند او را شبیه خودشان کنند. اما طاهر خود را درگیر کارهایی که با عقل جور در نمی آمد و زیانبار بود نمیکرد. او یک شب با دوستانش به بیرون رفت. در یکی از کوچه های این شهر که پر از کافه، آب جو خوری و خانه های فساد بود قدم بزنند. دوستانش او را برای رفتن به این جاها دعوت کرده بودند. طاهر :

-نه اگر پدرم بداند مرا سرزنش می کند.

یکی از دوستانش گفت :

- هیچ چیزی نمی گه . با ما هستی بیایی پاریس و چنین جاهایی نری انگاری گناه کردی. آنها اول به آب جو خوری و سپس به خانه فساد رفتند. اینجا مکانی بود که نمی شد آدم عاقل را از نادان تشخیص داد. در این مکان نه عقل و ذکاوت بلکه فقط پول و زیبایی حکم میکرد. زنان و مردان هم آهسته ، هم ملایم و هم با تکبر صحبت می کردند. در این اقتصاد بازارآزاد کثیف هرکس پول بیشتری می داد خریدار اصلی بود. از یکی از اتاقها صدای خنده و از دیگری صدای جیغ و فریاد به گوش می رسید. در یکی از اتاقها هم گفته می شد:

- اینکه به خانم زیبایی مثل تو خدمت کنم برای من خوشبختی است. زن هم سعی می کرد موهای مرد را نوازش داده و صحبت را کش دهد ، آخه زن منتظر مشتری جدیدی بود. باید عجله می کرد. این چنین زنان، شوهران روزانه زیادی دارند. اما آنها به این مردان شهوتران دوست روزانه می گفتند. عجب دوستانی!

دوستان طاهر هم مشغول کار خود بودند اما او سعی می کرد که خود را از این عیش و نوش ها دور نگهدارد و جدیت خودش را حفظ کند. اما بالاخره او را هم وارد این کار کردند...

طاهر کمی وسواس بود. باخودش می گفت :

-یه وقت نکنه اینها مریض باشند ، بعداً گفت بالاخره که منم تو کارهای خودتون کشیدین. مکانی که آنها رفته بودند به اسم « مکان محبت آزاد » شناخته می شد.

« قدرت عشق را ببین که آدم را دیوانه می کند » و همچنین می گویند : حتی به عشقشون می گویند مادرم به فدایت اما دیگر فکر نمی کنند که چرا مادرشان را فدای عشقشان می کنند. مگر مادران قربانی هستند، مادران در بین مقدسات، مقدس ترین دارایی هستند.

اما دیگر نمی گویند که این انسانها اصلاً عاشق نیستند فقط خوش گذرانند، دخترهای خوب و با تربیت را با حرفهای شیرین گول زده و آنها را طلسم می کنند و بدبختشان می کنند. این عشق نیست دوز و کلک (دروغ) است. این چنین افراد در جامعه تعدادشان بیشتر شده ، باردار شدن قبل از محرمیت ، سقط جنین ، طلاق در خانواده ها روز به روز بیشتر می شود. این چنین رفتارها در حیطه علم من است. من اقتصاددانی هستم که در زمینه زندگی اجتماعی و محیط، مشکلات درآمدزایی فعالیت می کنم. کم و بیش هم در زمینه کشفیات نو و بدیع فعالیت می کنم. بخاطر همین است که وضعیتی را که در این زمینه ها رخ می دهد من بیش از حد میدانم.

شاید بخاطر همین موضوع تصمیم به نوشتن این داستان گرفتم. نوشتم که جوانان آینده ما خطا نکنند ، در این دوران هر اتفاقی ممکن است بیفتد چه خوب چه بد، اما باید به این موضوع توجه کرد که در زندگی اشتباهات را نمی توان جبران کرد، همه باید به این موضوع توجه کنند. که الان مثل ۱۰۰ یا ۲۰۰ سال پیش نیست که وقتی کسی اشتباهی می کند یا گناهی انجام می دهد با شلاق مجازات کنی.

اساس مسئله این است که در این زمانه اگر گناهی انجام دهی آن به پای تو نوشته می شود. بدون شلاق. بدون مشیت و لگد. به این خوپذیری در درجه اول مسئولیت ، لیاقت ، حیا و آبرو گفته می شود.

آقا طاهر جوان فهمیده ی بود. این حرفها را به راحتی درک می کرد، او در محیط فقیری زندگی نمی کرد. خانواده اش نسبتاً از قشر ثروتمند بودند. اما این دارایی هیچ وقت باعث نشد که او از راه خدا منحرف شود. از نگاه اول چنین صمیمیتی را می توان احساس کرد. جوانی بود که به آداب و رسوم احترام می گذاشت هم

بعد از مدتی طاهر به باکو برگشت. از آخرین دیدار آنها دو هفته گذشته بود اما تلفنی با دختر صحبت می کرد. این دفعه تلفن طاهر زنگ زد. اما نه از طرف دختر افاده ای بلکه از طرف اداره پلیس پاریس.

در این حین پدر و مادر طاهر هم در خانه بودند، او در حین حرف زدن با پلیس رنگش پرید. مادرش زبان فرانسوی را بخوبی می دانست. معلم زبان فرانسه بود. مادرش گفت :

- این چه کاریه طاهر؟ تو کجا ؟ پلیس کجا؟ فقط یه پلیس کم بود

- بخدا در پاریس با کسی دعوا نکردم و در قمارخانه ها قماربازی نکردم.

مادرش گفت :

- دروغ نگو بدون علت زنگ نمی زنند.

پدرش گفت :

- شاید شماره را اشتباه گرفته و می خواستند که جای دیگری زنگ بزنند .

بعداً معلوم شد که اشتباهی در کار نیست به طاهر زنگ زدند. در زمان بازرسی معلوم شده بود که دختر افاده ای بیماری واگیرداری داشته و به خاطر آن کسانی که با آن دختر ارتباط داشتند باید از طرف پلیس معاینه می شدند. پلیس مشخص کرده بود که دختر در طول یک ماه با بیشتر از ۲۵ نفر مرد ارتباط داشته است، طاهر تازه متوجه شده بود که فاحشه بازی بی آبرویی و بدبختی است. اما زنان و مردان این موضوع را نمی دانند که مکان های تفریحی چقدر فاسد است . این را نمی توانند با مغز سالم درک کنند.

طاهر به پاریس دعوت شد. متخصصان پلیس او را معاینه کرده بودند، طاهر هم دچار این بیماری (سفلیس) واگیردار شده بود.

معلوم بود که این بیماری از طاهر به دختر سرایت نکرده بود، بلکه از دختر به طاهر انتقال پیدا کرده. وقتی طاهر این موضوع را فهمید ناراحت شد. به خودش گفت : مرگ بهتر از این وضعیت است. اشکهایش مثل سیل از گونه هایش جاری می شد. او هم از پدر و مادر و هم از

آیامحبت آزاد این چنین است؟ در اینجا خانم ها هم نسبت به جاهای دیگر خیلی متفاوت بودند. یکی از آنها خیلی با افاده و مغرور بنظر می رسید.

مراسم خوردن مشروبات، قهوه و چای شروع شده بود، دختر افاده ای زیرچشمی به طاهر نگاه می کرد و به او چشمک می زد. به او اشاره کرد که به عکسهای لخت زنان روی دیوار نگاه کند. عکس روی دیوار همین دختر بود. زن زیبایی بود. مثل زیبارویان فرانسوی بود. طاهر هم زیاد ازش بدش نیومده بود. دخترها از طاهر خوششون اومده بود. در این مکان زیبایی، انگیزه دوست داشتن ، ظرافت و ذوق در هم آمیخته شده بود.

در نهایت دختر افاده ای از جایش بلند شد و به سمت طاهر رفت و گفت :

-من می خواهم با تو بخورم. طاهر این ور و آن ور را نگاه کرد و با حیرت به خودش آمد و گفت:

- باشه بخوریم. آشنایی با دختر افاده ای سرنوشت او را ورق زد..اما چگونه؟ دختر گفت:

- من بدون پول هم با تو می نشینم. تو خیلی خوشگلی. تاحالا آدمی به زیبایی تو ندیدم.

« من بدون پول هم با تو می نشینم » از این حرف طاهر خوشش آمد. نه بخاطر اینکه پول طاهر کم بود. نه. بخاطر اینکه طاهر اینجوری فکر کرد که دختر از آن دخترانی نیست که با پول تن فروشی کند، چونکه طاهر افرادی که خودش را در مقابل پول می فروختند دوست نداشت. دختر او را به رقصیدن دعوت کرد. رقصیدند ، برای فردای آن روز قرار ملاقات تعیین کردند. بخاطر کار دختر، ملاقات بعدی باید در این مکان انجام می شد وگرنه درآمد این مرکز تفریحی امکان داشت کم شود. اما دختر افاده ای و طاهر این قانون را بهم زدند. طوری شده بود که طاهر هر روز به دیدار دختر می رفت.

پارکهای زیبا را می گشتند. دختر به طاهر و او هم به دختر عادت کرده بودند. اگرچه طاهر محبت دختر را خودش به دست آورده بود. اما در این قضیه باهوشی دختر نقش اصلی را بازی می کرد . این نقش آفرینی دختر، زمینه را برای ازدواج فراهم کرده بود.

دوست آشنایان و اقوامش خجالت میکشید. به این فکر می کرد که چقدر آبروریزی شده.

طبق دستور پلیس او جهت معالجه به یکی از بیمارستانهای پاریس فرستاده شد. وقتی نامه معرفی به بیمارستان را از پلیس گرفت باصدای بلند گریه کرد. و به بیمارستان رفت. از روزهای اول او کم کم متوجه آسیبهای بیماری در وجودش شده بود. رفته رفته بیماری شدیدتر می شد و درد زیادی داشت.

پدر و مادر طاهر به پاریس آمدند. اول پیش پلیس رفتند و نزد پلیسی که مسئول این مسائل بود رفتند و به آنها گفتند که طاهر اهل این کارها نیست، آنها راست می گفتند. واقعاً هم طاهر این چنین پسری نبود. پلیس هم حرفهای پدر و مادر طاهر را تأیید کرد و گفت:

- حق با شماست. طاهر شباهتی به این افرادی ندارد. اما اتفاقی است که افتاده حداقل باید معالجه شود. بعداً در موردش حرف می زنیم.

پدر و مادرش به بیمارستان رفتند و با طاهر و دکترش دیدار کردند. رنگ طاهر زرد شده بود و زیر چشمانش در این مدت کمی گود رفته بود. پدرش خیلی عصبی شده بود و می خواست که به طاهر حرف کوبنده ای بزند. اما مادرش به دستش فشاری داد و آهسته گفت:

-خدا حفظش کند ، خدا خودش کمک کند.

مادرش زنی بود که حرف حساب زدن را بلد بود و ساده و حساس بود . گفت:

- درد طاهر برای خودش بس است. دیگر سرزنش نکن. پزشک معالج او هم در بخش بود. مادر طاهر با او به زبان فرانسه صحبت کرده وقتی دکتر طاهر دید که مادرش هم به زبان فرانسه مسلط است نتوانست تعجبش را پنهان کند. بخاطر همین خوشحال شد.

مادر طاهر به پزشک گفت :

-همه چیز می تونه مثل قبل بشه؟

- می تونه بشه ... اما

-اما چی؟

مادر طاهر پس از شنیدن حرف اما خیلی ناراحت شده و دچار نگرانی شد. دوباره از پزشک پرسید :

-چرا گفتید اما؟ نکنه خطری هست؟

هست. باید معالجه شود اما اینکه در آینده بچه دار بشه یا نه جای سؤال است. این بیماری نوع جدیدش است و خیلی بد است.

حق با پزشک بود در تمامی زمینه ها به روز بودن فایده ای ندارد، اینگونه معاصر بودن ها و اینگونه آزادی زنان مضر است . در افراد معمولی حس اکراه و بد بینی بوجود می آورد. دست کم انسانهایی که این اعمال زشت و ناپسند را بوجود می آورند گناهان خود را به نام انگیزه عشق به قربانی تحمیل میکنند.اما این یک لحظه است. اگر بتوانند نتیجه این کارها را درک کنند آن وقت است که می شود با امیدواری به آینده نگاه کرد. اعتراف و پشیمانی نشانه صافی و پاکی است.

دختر باکره در خانه فساد

سیموزر خیلی پریشان بود ، علت در فکر فرو رفتنش را کسانی که او را می شناختند می دانستند.اولین روزی بود که سیموزر در فاحشه خانه بود. او رنگ از رخسارش پریده بود. افرادی که حساس و متفکر هستند اینگونه می شوند. در فاحشه خانه از او سؤال های زشت و ناراحت کننده می پرسیدند. سؤالها او را خیلی ناراحت می کرد. هرچقدر که بیشتر سؤال می کردند او از درون بیشتر ناراحت می شد. اما به روی خودش نمی آورد. من برای مدتی مریض شدم. سیم و زر به دروغ می گفت که بیمارم. این حرف را می زد تا مردان دست از سر او بردارند.مرد از شدت هیجان صدایش گرفت و بریده بریده گفت : مریض اینجا چکار می کند، زحمت می کشه می شینه تو خرابه اش. باید بدونی که من و امسال من برای تو میتوانم شوهر یک روزه و یا آشنا و همبسترشوند.

اما سئوالاتی که از او پرسیده می شود خیلی هم برای او کم اهمیت نبودند. در این لحظه های فقط و فقط در مورد سرنوشت خود و اینکه بعد از چند ساعت در زندگی اش چه اتفاقی خواهد افتاد فکر می کرد.فکر میکرد. مکان بی امنیت و روند حوادث در این مکان

- رعنا سرتاپا او را نگاه کرد و گفت او آدم خودش را دارد. چکش را نوشته و پسر خوش تیپ و خوش چهره ای است.

- چطور مگر؟ مگر من کچلم؟ مرده قلبش درد شدیدی گرفت و با حرص گفت :

- بخت دختره خوب بود.

- مرده در محکم زد و رفت. وقتی از کنار سیموز رد شد با خود گفت :

عیبی ندارد ، امروز نشد ، فردا میشه- گفت و از دختره فاصله گرفت.

سیموز به یاد پدرش افتاد و خود بخود گفت:

"ای پدر ، فدای قبرت شوم. اگر تو زنده بودی الان من اینجا نبودم. هنوز به خودش نیومده بود و اشکهایش خشک نشده بود که کارگر فاحشه خانه او را صدا کرد.

-ای دختر برای چی آنجا خودت را قائم کردی. بیا نوبت توست.

دختر از جایش تکان خورد. او هم قیافه جدی و هم ناراحت به خودش گرفته بود. کارگر فاحشه به او نزدیک شد و بازویش را گرفت. سیموز گفت :

-ولم کن، ولم کن.

- نه ولت نمی کنم. اینجا قانون خودش را دارد. خودت را به ندانم کاری و بیچارگی زن.

گونه های دختر سرخ شده بود. لبانش بی حس شده بود. کارگر فاحشه خانه بنحوی او را راضی کرد. او داخل اتاقی که از قبل تعیین شده بود رفت. از او پسری مهربان ، زیبا و خوش هیکل استقبال کرد. او را دید و لبخندی زد. دختر هم خندید. پسر به آرامی با دستانش دختر را نوازش کرد. دختر انگار ترسید و از او فاصله گرفت . با چشمان سرخ شده از شدت گریه به پسر نگاه کرد. حرکات با فرهنگ پسر او را متعجب کرده بود. اما دختر قیافه ناراحت و بیچاره ای به خود گرفته بود. پسر هم در وضعیت خیلی آرام و مردانه ای بود. بطور غیر ارادی به سمت دختر نگاه کرد و با خود گفت : "خیلی

کریه انگاری او را در داخل دایره بسته انداخته بود. او از روی مجبوریت در آنجا بود.

سیموز دختر قد بلندی بود. خنده های های جالبی داشت. اما خیلی خجالتی و با حیا بود. شاید خوانندگان از من بپرسند دختر با آبرو در چنین مکانی چه غلطی میکند؟ این سؤال برای امثال طاهر سؤال منطقی بنظر میامد. اما برای طاهر این چنین نبود.

وقتی دستان بیگانه به طرف او دراز می شد او خودش را کنار می کشید و ناراحت می شد اما زیرچشمی به فرد بیگانه نگاه می کرد، از کنارش مردی که همسن پدرش بود از گذشت و با ادا و اصول از او پرسید :

-دخترک زیبا. تو چه دختر زیبایی هستی، آیا برای خودت کسی را پیدا کردی؟ کسی را داری؟

مرد با گفتن این جمله که «آیا برای خودت کسی را پیدا کردی» نظر مشتریانی را که در فاحشه خانه بودند را به سمت او جذب می کرد. سیموز سرش را پایین انداخت. او در زندگیش برای اولین بار بود که چنین حرفهای نالایق و ناراحت کننده و تهوع آور را می شنید.

اما هنوز این را نمی دانست که در بازار بده و بستان ، حرف حرف کسی است که پول بیشتری می دهد. آن مرد هم چنان به حرفهایش ادامه می داد. سیموز با خود می گفت : تو چه کاری گیر افتادم. او نمی دانست که در اینجا ، از این کارها زیاد خواهد شد. این تازه اولشه. سیموز به آرامی گفت : از دست این مرد که می توانم خلاص شوم. این حرف را مرد شنید اما برای اینکه دعوا نشه خودش را به نشنیدن زد و با خود گفت : حالا می بینی. حق تورو ، خودم کف دستت میگذارم. مرد یواشکی نزد مدیر فاحشه خانه که زنی بنام رعنا خانم بود نزدیک شد و گفت :

- این دختر را من می خواهم.

- کدام دختر؟

- با گفتن این حرف که دختری که آنجا نشسته

و با دست سیموز را نشان داد.

زیبایی" و در فکر رفت. دختر اجازه نداد که با او کاری را که می خواهد انجام دهد.

با اینکه پسر خصلتا آدم ساکتی بود. اما عصبانی شد.

-این چه حقه بازی است؟

مرا ببخش، این حقه بازی نیست. با من همیشه.

چرا اینجا با همه میشه ولی با شما نمیشه؟

من فعلا حالم خوب نیست.

سیموزر به دروغ میگفت که بیمار است. تا شاید پسر دست از سرش بردارد. پسر هیجان زده شد و با صدای منقطع گفت:

بیمار اینجا چه غلطی میکنه؟ میشینه تو خونه خراب شده اش. باید بدانی که اینجا امثال من بارها شوهرت خواهد شد.

دختر بلند بلند و سوزناک گریه کرد. انگشتانش را در دهانش گذاشت و گاز گرفت. خم شد و نزدیک بود زمین بخورد که پسر از دستانش گرفت و نگذاشت که او زمین بخورد. این دفعه دلش به حال دختر سوخت و آرام پرسید:

- راستش را بگو این چه حقه ای است.

- بگو پنهان نکن.

او ناخودآگاه با دو دستانش چشمانش را بست و آهسته گفت:

- من دختر باکره ای هستم.

-من اگر به تو دست بزنم ترک بی شرفی هستم. اما باز هم فکر می کنم، اگر باکره ای پس اینجا چه کار می کنی؟

با شنیدن این حرفها سیموزر حالش بد شد. بابا - بابا گفت و فریاد کشید. بعد از اینکه به خودش آمد گفت:

- حق با شماسست من و امثال من نباید در چنین مکانهایی باشند. -مرسی که اینطور فکر می کنی. دختران ما همیشه با آبرو هستند و شرف خود را حفظ کردند. پسر دوباره سؤال کرد:

-آخه چه جوری به اینجا آمدی این هنوز برای من یک معماست. پدر و مادر دختر و لحظات خوشی که با آنها گذرانده بود جلوی چشمش آورد و گفت:

-من تک دختر خانه بودم. پدر و مادرم دو سال پیش در اثر سقوط هواپیما فوت کردند. پدر و مادرم همدیگر را خیلی دوست داشتند، یکی از خانواده های اصیل آذربایجانی بودند. در رفتار و آنها کارهای شک و شبهه ای وجود نداشت. بخاطر همین همدیگر را باور داشتند و به هم احترام می گذاشتند. من بعد از مرگ آنها در وضعیت بدی گرفتم. پدر و مادرم به اندازه کافی سنگهای قیمتی و پول به ارث گذاشته بودند. روزی به خانه رفتم و دیدم دزد همه چی را برده.

همچنانکه او حرف می زد پسر با حساسیت بیشتری به او نگاه می کرد و با گفتن اینکه بعداً چی به سرت اومد از او پرسید:

- بعداً همه چی نابود شد. زیر بار قرض رفتم، دعوا شروع شد، همسایه ما به نام اسما مرا به این راه دعوت کرد. من آرزو داشتم همیشه به صورت رسمی عقد کسی شوم. پدر و مادرم هم در حسرت این بودند، آنها انسانهای خیرخواهی بودند. به همه کمک می کردند. باید نتیجه خوبی آنها به درد دخترشان می خورد، آخه میگن خدا به هرکس به اندازه دلش می دهد.

پسر یک بار دیگر با دقت به او نگاه کرد و گفت:

-نتیجه خوبی پدر و مادرت را همین امروز دیدی من تو را دیدم. تو مرا ناراحت کردی.

زندگی فقط از گشت و گذار و تفریح عبارت نیست. در زندگی چیزهای باارزش دیگری هم هست. انتخاب این راه درست است. باید راهی را انتخاب کنی که در آن نلرزی، راه کج به فاجعه حتی به مرگ هم ختم می شود. عدالت خواهی دیر یا زود بر زورگویی پیروز می شود. چه خوب که سلیمان و سیموزر از هم جدا نشدند. بلکه یکی شدند. عشق را نمی توان دزدید. عشق بایدانسان را پیدا کند.

من در یکی از شعرهایم گفتم:

که انسان روزی بیدار خواهد شد.

زورگوها در مقابل افراد عادل

مثل نوکری که قد خم کرده خواهند ایستاد.

بر این باور بود که زنان هر چقدر هم مشکلات داشته باشند نباید از وجودشون برای رهایی از مشکلات استفاده کنند. زیرا عواقب این کار در آینده بدتر خواهد شد.

سیموزر خوشبختانه قربانی محبت آزاد نشد. ولی او بخاطر آن یک روز که در آن مکان غیر متعارف بود همیشه خجالت میکشید. در ته دل خود از اسما این زن بدکاره متنفر بود.

سلیمان وقتی پیشنهاد ازدواج داد سیموزر اول نپذیرفت. چون شروع آشنایشان از جای بدی بود. اندکی دله‌ره داشت.

ولی سلیمان گفت این حرفها چیه تو دختر پاک و صادقی هستی. این دست روزگار بود که تورا به چنین امتحانی کشید. خوشبختانه سر بلند بیرون آمدی. آنها به توافق رسیدند که کارت عروسیشان را حاضر کنند. در این اثنا داستان "طوفان" (باکو ۱۸۷۲ ص ۳) نویسنده آمریکایی بنام تنودور درایزر را خریدند و از مطالب ارزشمند آن بهره بردند. قهرمان داستان درایزر بنام زابللا دختری است که موهایش بلند است و لبها و صورتش هم نباید آنقدر آرایش داشته باشد که جنس مخالف را تحریک کند. سلیمان سیموزر خود را به قهرمان درایزر تشبیه کرد. البته میدانیم که این توصیه های اخلاقی برای زنان و مردان قرنهای پیش در کتاب مقدس مان قرآن کریم نیز آمده است.

قانونمند

الله وردی اخلاق عجیبی داشت. او عاشق این اخلاق خودش بود، بنظر او این اخلاق فقط در او بود و یا فقط در او می تواند باشد. از اینکه خودش و دیگران را در فکر و اندیشه و ترس فرو ببرد خوشحال می شد. معلوم نبود این چه اخلاقی است که او دارد. راستشو بخواهید یک اخلاق غیرعادی بود. گاهی خودش را آدم جدی و گاهی هم انسان قانونمند معرفی می کرد.

رفته رفته سلیمان به این نتیجه رسید که سیموزر دختری نیست که مثل یک پارچه کثیف بیرون انداخته شود.

دیگر اسم سیموزر با کلمات زرین طلایی بر قلب او حک شده بود و از اینکه دختر پاک و تمیزی است اطمینان پیدا کرده بود. سلیمان دانشمند جوانی بود: موضوع پایان نامه اش "فلسفه خوبی ها بود" او از این ترز دفاع کرده بود. آدمی از اینکه از مسیر وجدانی منحرف شود کار گناهی است، انجام گناه و شکستن قلب کسی کار بدی است. نباید انسانها بخصوص انسانهای ارزشمند را ناامید کرد، باید به رحمت خدا باور داشته باشی، در سایه رحمت خدا سیموزر با سلیمان روبرو شد. او از یک شرمندگی بزرگ نجات پیدا کرد.

سیموزر یواشکی اتاق را ترک کرد. سلیمان دکمه را فشار داد، کارگر وارد اتاق شد و از او پرسید:

-من این دختر را چگونه میتونم از اینجا خارج کنم.

- من نمیدونم. شما باید از اسما بپرسید. مثل اینه دختره خیلی خوست اومده. دو ساعت بس نبود. البته دختر خوشگلیست.

سلیمان چپکی نگاهی به پیش خدمت انداخت.

-راجع به چیزی که نمیدونی حرف نزن.

زنه کجکی به دوتاشون نگاهی کرد.

سلیمان مصمم بود اگه سیموزر را از این لانه شیطان خارج کند. عالی میشود.

خیلی فکر کرد. گفت برم خواهش کنم یا اینکه پولی بدهم. یا اینکه سیموزر ناراضیتی خودش را اعلان بکند. بروم اینهارا بترسونم.

سلیمان و سیموزر هر دو از این مکان خوفناک خارج شدند و به چایخانه ی در نزدیکیها رفتند.

بخاطر نجاتشون سلیمان یک مهمونی به سیموزر داد. هر دو خوشحال بودند. سلیمان مشروب خوردن را به سیموزر پیشنهاد داد ولی ایشان امتناع کرد و گفت من اهل این چیزها نیستم. باهم دیگر صحبت کردند. سیموزر

- اما نه الله وردی و نه زنش متوجه نشدند که کسی که شوخی را در این مراسم راه انداخته بودند خود آنها بودند.

درست که هرازگاهی زن الله وردی در خانه از او ایراد می گیرد و می گوید :

- مرد یه کم اخلاق و رفتارت را تغییر بده.
او هم قول می دهد ولی عمل نمی کند، این اخلاق و رفتار انگار در او نهادینه شده است، اگر اخلاق خود را عوض کند انگار گناه می کند. الله وردی طوری در مورد اخلاق و رفتار خود صحبت می کرد که گویا زنش هم این اخلاق و رفتار باور کرده است.

صبح شد. چای، حلیم و گوجه خود را با دل سیر خوردند. دوباره بحث از جشن دیروز شد. الله وردی به گلبهار گفت :

- خانم بنظر تو دیروز از حرف من ناراحت نشدند که؟ از دیروز تا حالا خیلی ناراحتم. این حرف را گفت و گوشی تلفن را برداشت و به دوستش زنگ زد و گفت :

- آقا رسول چطوری؟ باز هم خواستم تبریک گفته باشم. در گفتار الله وردی کلمات فایده و سود بشتر به کار میرفت. دوستش بریده بریده به او گفت مرسی. الله وردی دوباره به او زنگ زد :

- انگاری از من رنجیدی.
من این حرف را به خاطر این زدم از بعضی از کارهای دنیا چیزی بدانی. دختران و پسرانی هستند که عقد می کنند و بعد از مدتی طلاق می گیرند و این خوشایند نیست.

این دفعه گلبهار به شوهرش هجوم آورد :
-ای مرد می خواستی ابروشو درست کنی، زدی چشمشو کور کردی. بعد از چند دقیقه تلفن زنگ زد. این دفعه زن رسول بود. گوشی را گلبهار برداشت مادر دختر، در حقیقت زن رسول با

این نوع اخلاق داشت تمامی جامعه و دانشگاهیان را هم فرا می گرفت. روزی به مراسم عقد دختر دوستش دعوت شده بود. همه در اطراف یک سفره نشسته بودند و حرف می زدند و می خندیدند و شادی می کردند. یک دفعه الله وردی گفت :

- بنظر من اول باید همه ساکت باشند بعد از اینکه خطبه عقد خوانده شد باید شادی کنند.

انسانها با تعجب به همدیگر نگاه کردند و پیچ پیچ کنان گفتند :

- مگه نمی شه قبل از عقد خندید؟

- این چه حقه ای است؟

این حرفها را الله وردی شنید و عصبی شد، اما ناراحتیش زیاد طول نشید و گفت :

-در هرکاری فایده ای است. درعقد، بخصوص بعد از زن و شوهر شدن، خندیدن و شادی کردن بیشتر فایده دارد.

افراد مجلس پیچ پیچ کردند و اعصابشان خرد شد و گفتند :

- این چی میگه دیگه؟ چه فایده ای؟ چه فلانی مگر اینجا بازار است.

-این دیگر حوصله ما را سر برده انگاری از پشت کوه آمده است.

زن الله وردی عصبی شد اما تونست خودش را کنترل کند و جلوی دهانش را بگیرد. دستش را از زیر میز دراز کرد و بشگون محکمی از پایش گرفت. الله وردی ترسید. اما اونم مثل زنش زود خودش را جمع کرد. در واقع خودش را به نفهمی زد. اما هم مثل افراد مجلس درگوش زنش پیچ پیچ کرد، اینها چرا احمقانه صحبت می کنند؟ می خواهی بریم از این مراسم؟ . زنش دوباره او را بشگون گرفت و آهسته گفت:

- زشت است، اگر برویم بی حرمتی میشه. یه جووری تحمل کن.

مراسم تمام شد. الله وردی به دوستش تبریک فت. کمی هم شوخی کردیم. همه فدای تو. گلبهار هم مثل شوهرش کم نیلورد و حرف خودش را زد :

عصبانیت صحبت کرد، این چیه دیگه، الله وردی چرا حرفهای بد نیت می زند، زشت نیست؟ این حرف را گفت و تلفن را قطع کرد. گلبهار می خواست بگوید که ببخشید رسول احقانه صحبت کرد اما خودش را کنترل کرد. او زیربار حرف کسی نمی رفت.

الله وردی در هرچیزی دنبال قاعده و قانون بود. این فقط در نگاه اول اینطوری بنظر می رسید، او فکر می کرد که قانون و قاعده یعنی اینکه هرچیزی که او خودش می گوید درست است.

می خواست که هرچیزی طبق گفته او باشد. والسلام.

حتی او به دوستانی که از او ایراد می گرفتند اینگونه جواب میداد :

- بسه دیگه به خاطر شماها نمی توانم که اخلاق و رفتارم را تغییر بدهم. او تنهایی را دوست داشت. درباره او می گفتند که چه خوب رئیس جمهور نشده اگر می شد همه قوانین را به هم می زد

الله وردی سر کار رفت و زنگ را زد و داخل شد و گفت :

- این چه وضعشه؟ میز را با این وضعیت نمی شه چید، آدم دلش می گیرد.

منشی گفت :

-آقای الله وردی... او حرف منشی را قطع کرد و اجازه نداد صحبت کند و بعد ادامه داد :

-بعداً می گویم. تو آدم بد گمانی هستی. منشی چیزی نگفت. با خودش گفت :

-بدگمانی چه ربطی به این موضوع دارد. اما منشی فراموش کرده بود که رئیس او در مورد کارهایی که مربوط به اداره خودشان نمی شد دوست داشت حرف بزند و از کار آنها ایراد بگیرد. ایراد گرفتن را دوست داشت.

بخاطر همین موضوع بیشتر افراد او را مورد تمسخر قرار می دادند. او مثل مگس پاییزی اعصاب آدم ها را خرد می کرد، اما کارهای خوبی هم انجام می داد. خوب استراحت کردن و خوب لحاف و تشک انداختن را دوست داشت. میانه اش با زنهای هم خیلی خوب بود. سگ و گربه را دوست نداشت ، صدای میومیو کردن گربه و هاپ هاپ کردن تندتند سگ خوشش نمی آمد.

با خواننده ها هم بر سر یک مسئله هم رأی نبود. در مورد آنها می گفت :

-آدم های عجیبی هستند همیشه می میرم می میرم می گویند اما نمی میرند و همیشه می خوانند. مگر مرده هم می تواند آهنگ بخواند؟؟

مگر آدم در حال مردن خوانندگی میتواند بکند. آیا این کار ابلهانه نیست ؟

الله وردی دوست داشت به همه مجالس دعوت شود . دستور دادن را دوست داشت. اما در جلسات نوآوری نداشت. روزی جلسه ای برگزار شد که او فقط در مورد مسائل حاشیه ای صحبت کرد. کارمندان نظرات خوشان را گفتند. وقتی نظرات کارمندان به پایان رسید او حرف آخر را گفت و پرسید :

- آیا همه چی واضح است؟ یکی از افرادی که نشسته بود گفت :

- همه چی واضح است آقای رئیس. کارمندان گفتند :

- همه چی واضح است. الله وردی با شنیدن این

جمله خیلی خوشحال می شد.

او به این حرف ایراد گرفت. اگر واضح است چرا در این کار اشتباه روی می دهد؟ کارکنان از گفتن این حرف پشیمان شدند. از این ترسیدند که رئیس در مورد عیب و ایراد نیز سخنانی را به صحبت های خود اضافه کند و دوباره بهانه تراشی کند.

الله وردی روزی یاد مرگ پدرش افتاد. مادرش در قید حیات بود. می خواست به مادرش بگوید که زن و شوهر با هم بمیرند بهتر است. او با خودش فکر کرد، اگر قرار

نزدیکیهای شب بود. حسین تلویزیون را روشن کرد و توجه او را مسابقه اسب های اروپایی جلب کرد.

او ورزش را بخصوص مسابقه اسب سواری را دوست داشت. در زمانی خودش چندین بار حسین در چنین مسابقاتی شرکت کرده بود. در تلویزیون برنده مسابقه اسب سواری را که ارمنی ها بودند نشان می داد. حسین گفت :

- کاش من هم در این مسابقات اسب سواری می توانستم شرکت کنم. او نفس عمیقی کشید و ناراحت شد. توجه حسین را یک اسب جلب کرد. اسب با سرعت می دوید و از مانع ها به آسانی عبور می کرد. این اسب ، اسب او بود. ولی کس دیگری سوار بر اسب او بود نه حسین. حسین با عجله زنش هاجر را صدا زد :

- خانم زود باش بیا اینجا. زن گفت : مرد چی شده، مگر تو تلویزیون چی دیدی؟

- ببین این اسب، اسب من است.

- نه امکان نداره

- امکان داره ، بخدا این اسب منه ، می شناسمش. از بین ۱۰۰۰ تا اسب هم می تونم اونو تشخیص بدهم. رنگ طلایی مایل به زرد داشت ، پاهای جلو و عقبش از زانو به پایین سفید رنگ بود و قسمت پشت اسب سیاه رنگ بود. من با او اندازه سنم تمرین کردم از دوسالگی اش در مسابقات اسب سواری استفاده کردم. خانم بارها بهت گفتم که اسبهای قره باغ عجایب دنیاست ، از اسبهای انگلیسی و عرب هم زیبا و خوشگل تر است.

حق با حسین بود. اسب های قره باغ به سرعت می دونند.

از بین اسبها، با محبت ترین آنها با صاحبانش اسب قره باغ است. وقتی صاحبش به زمین می افتد منتظرش می ماند و فرار نمی کند، راههای باریک کوهستانی برای او انگار میدان جنگ است. اسبهای قره باغ سمبل مردانگی و غیرت هستند و رمز پیروزی قره باغ هستند.

باشد که هردوتاشون با هم بمیرند زن یا مرد دیگر عاشق فرد دیگری نمی شوند و ازدواج دوم نمی کنند. و عروس هم در دسرهای مادرشوهر را ندارد.

این فکرها کشفیات جدید الله وردی بود. الله وردی آدم ترسوئی نبود. او همیشه فکر می کرد که حرفهایش درست و قانونی است بخاطر همین هم خیلی ها او را مردی قانونمند می شناختند.

او وقتی به مشکلی برمی خورد قوانینی که خودش وضع می کرد به او کمک می کرد، این قوانین دروغین مثل یک سپر برای او شده بود. اما روزی سرنوشت طوری شد که او در بلای قواعد و قانونی که خودش وضع کرده بود افتاد ، روزی از محل کارش بازرسی شد. در همه بخشهای سازمان کی تحت مدیریت ایشان بود بی قانونی آشکار شد.

اسب قره باغ

شهر آغدام تازه به اشغال ارمنی ها درآمده بود. ساکنین خانه های خود را رها کرده و به شهرهای قوزانلی، خیندیرستان ، بری ، توتره و جاهای دیگر پناهنده شده بودند. همه بی خانمان شده بودند. حتی فرصت نکرده بودند که اشیاء داخل خانه را با خود ببرند. خانواده حسین به یکی از اقوام خود در منطقه خندیرستان پناه برده بودند. وقتی که مردم خانه هایشان را ترک می کردند تعدادی از اسب های قره باغ به دست ارمنی ها افتاده بود.

بین می رود. این هم یک واقعیت و هم یک حقیقت است. اما میشود نتیجه گرفت، این حقیقتی است که ما را به سمت مردانگی، غیرت واقعی هدایت می کند. در آن وقت است که اسب کنار صاحبش و صاحبش هم کنار اسبش خواهد بود.

دخترک سوریه ای

فاطمه کلاس سوم بود. پدرش هر روز او را به مدرسه می برد. فاطمه شدیداً به پدرش وابسته بود. یک روز پدرش را از طرف ارتش خواستند. فاطمه از پدرش دور ماند، مادرش او را به مدرسه می برد. اما او آنقدر به پدرش وابسته شده بود که مادرش جای پدر را برایش پر نمی کرد. فاطمه هم در مدرسه و هم در خانه آرام و قرار نداشت. سرش را با دو دستش می گرفت و بغض می کرد. روزی در یکی از کلاس های درس اطلاعات عمومی آموزگار در مورد جنگ در دمشق، حلب و شهرهای دیگر که در آنجا جریان داشت توضیح میداد. معلم هر از گاهی در بین گفته هایش از بچه ها می پرسید که نوبت به فاطمه رسید. فاطمه حرفی نزد فقط بلند - بلند گریه کرد. او به خودش آمد و با حالت درماندگی و با صدای لرزان از معلمش پرسید:

انگار حسین در مورد نوشته های من فکر می کرد... زنش گفت:

- مرد چی شده؟ حتی وقتی وطن و خانه و زندگیمان را از دست دادی این چنین ناراحت نشده بودی؟ زن تو هنوز نمی توانی این مسائل را درک کنی. من اون اسب را از کره گی بزرگ کردم اونو نوازش کردم. آخه اون واسه من بود. آخه چرا اسب من دست ارمنی ها باشد؟ مگه ما زمین اسب دوانی نداریم؟ آخر چرا باید بیگانه به کمک اسب من پیروز مسابقه شود؟ اسب را من بزرگ و تربیت کردم ولی دیگری از او استفاده کرد و پیروز شد. پس غیرت من کجا رفته؟

بعد از اتمام مسابقه اسب سواری، اسب قره باغ را کنار میدان سوارکاری بسته بودند. انگار اسب هم خودش را بعنوان برنده مسابقه داشت نشون میداد. اما اسب هم مثل یک انسان نگران به این طرف و آن طرف نگاه می کرد. انگار داشت قیافه می گرفت. اسب بطور آنی شیبه کشید... انگاری او صاحبش (صاحب آغدامی) را صدا میکرد. در این لحظه درد دیگری به دردهای حسین اضافه کرد، حسین گفت: ای کاش به زادگاهمان برمی گشتیم، اسبم هم برمی گشت. من نیز غمگین شدم و چنین شعری نوشتم:

جای خالی درد را، درد پر می کند.

هر اندازه که درد و غم زیادتیر می شود رنگ از رخسارم می پرد.

سر در گم می مانم

نمی دانم چطور می شود.

قره باغ درد است، زخم درد من.

قره باغ پاره قلب من است.

نمی دانم این درد مرا به کجا خواهد برد؟

آغدام، قره باغ و قلعه شوشا به یادم می افتد.

یه چشمم خوشحاله یه چشمم گریان،

درد قره باغ قلبم را به آتش می کشد.

اسب قره باغ مثل آدم هایش آواره و درمانده است مرده است، همینجوری.

مطمئناً اسب قره باغ هم از حال افتاده و پیر شده فقط از او پوست و استخوانش مانده است،

معلم راست میگفت ، اگر انسانها خطاهای دنیوی و اخلاقی نداشته باشند، همه چی درست می شود. اگر انسانها و ملت ها خودخواه و گناهکار نباشند، پشتیبانی از انسانهای پاک و بی کس، یکی از قانونهای مقدس انسانیت است. انسانیت ، معنویت باید سرلوحه همه چیز باشد. در انتخاب باور سالم رفتارهای عمومی مردم معیار و اساس است. اگر اینگونه بود بین آدم ها، ملت ها ، دولت ها توافق و آشتی همیشگی می بود، پدر فاطمه نه در ارتش و نیوهای جنگی بلکه در کنار فاطمه می بود. مثل اوایل، او را به مدرسه می برد و از مدرسه به خانه می آورد. ای کاش دنیا هم همینطور بود. این شعرمن است از مظلومیت و عذاب برادران سوریه ای که با روحم به تصویر کشیدم و یادآور شدم :

گاهی اوقات بیگانگی نوعی خیانت است
و مسلمانان را در گردابی فرو برده است ،
تعصب و غیرت را از دستان گرفته است ،
و با آورده های بد زلالت و خاری به بار آورده است.
همه کارها را درست بی عیب و نقص انجام نمی دهیم
بعضی اوقات با هم کنار نمی آییم.

اگر غرورمان بشکند
نمی توانیم این را درک کنیم
که انسان باید اینگونه نباشد.
اگر وحدت نباشد ما را همیشه بره می کنند.
لازم است که گاهی اوقات هر چیزی را
در موقعیت های سخت به روی خود نیاوریم.
دست در دست هم دهیم ،
بهار عرب ، ثمره ای به مصر و لیبی و عراق نداشت.
الان در این سرزمین ها
انسانها با شرایط سخت زندگی می کنند.
بر سر سوریه هر کشوری نیزه شمشیر می کشد
تمام طوایف و ایل را خون فرا گرفته است.

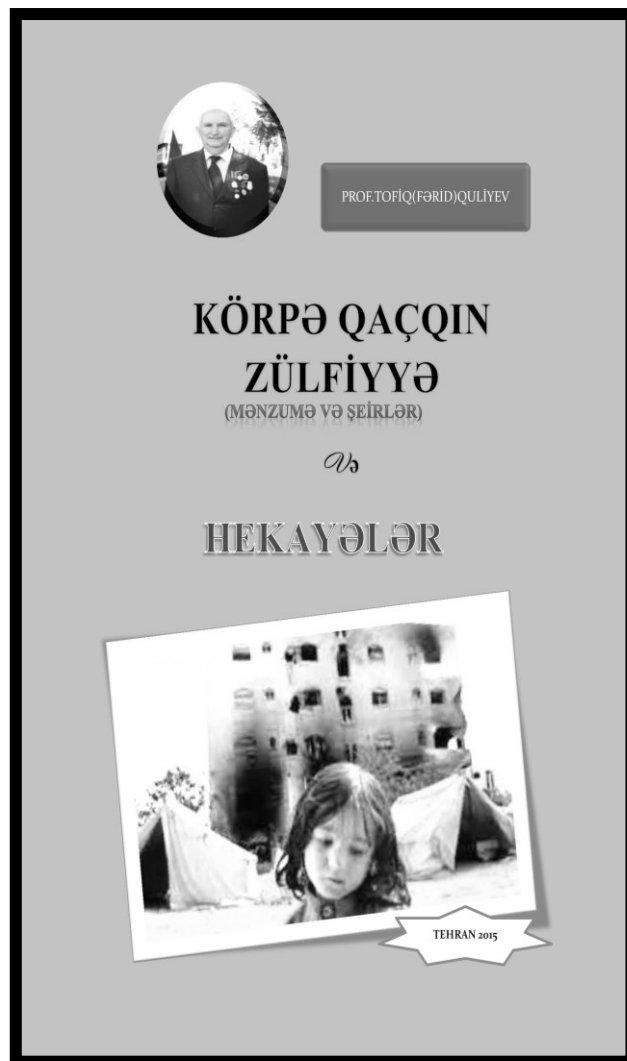
- جنگ کی تمام میشه ، پدرم کی به خانه می آید؟
معلم خیلی فکر کرد و ندانست که باید چه جوابی بدهد ؟
 - خیلی فکر کرد و جلوی چشمانش حوادث رخ داده در مصر ، لیبی و عراق را مرور کرد. بعداً گفت :
روزی می رسد که همه عرب ها و تمام مسلمانان سوریه ای ها با همدیگر و با همسایگانشان مهربان می شوند. و همانند یک مشت در وحدت با هم زندگی خواهند کرد.
 - دختر : معلم عزیزم اگر همه با هم مهربان باشند، بابام زودتر برمی گرده؟
 - آره دخترم ، میشود مهربان باشند. اگر قدرت های بیگانه بگذارند.
 - می خواهم همه مهربان باشند ، جنگ تمام بشه ، پدرم برگرده ، چیزی راحت تر از مهربانی مگه وجود داره؟
 - فاطمه بار دیگر امیدوارانه پرسید : معلم عزیزم آیا واقعاً پدرم برمی گردد؟
 - می آید آره می آید، زمانی میاد که به حرف بیگانه گوش ندهیم و با عقل خود فکر کنیم.
- حرفهای آخر معلم انگار به فاطمه شوک وارد کرد. و او را از خواب بیدار کرد ، او به یاد دعوایی افتاد که با دوستش سامره کرده بود، چند روزی بود که آنها قهر بودند و با هم حرف نمی زدند ، فاطمه به او نزدیک شد و با دستانش او را بغل کرده بوسید و. با مهربانی با هم صحبت کردند، زنگ کلاس به صدا درآمد ، فاطمه خیلی خوشحال بود هم به خاطر اینکه با سامره آشتی کرده بود و هم به خاطر اینکه پدرش از جنگ برخواهد گشت..
- فاطمه اینطور فکر می کرد که اگر پدرش از جنگ برگردد ، جنگ دیگر تمام شده و همه با هم مهربان هستند، او حرفهای معلم خود را باور داشت. فاطمه به معلمش گفت :
- من با سامره آشتی کردم و دستان هم را گرفتیم
آیا الان پدرم برمی گرده؟ دخترم اگر همه مثل تو و سامره باشند و کینه و کدورتی وجود نداشته باشد ، همه پدرها برمی گردند.

کورپه قاقچین زولفییه (منظومه) Körpə qaçqın zülfüyə (Mənzumə)

زولفییه تکرار حیسس ائتدی بونو
سحر چاغی گونش ایشیغی ساچاندا،
بیر ده کول دیبینده گۆزونو آچاندا،
اینسانلار پرن-پرن اورا بورا قاچاندا.
ال دیمیشدی اونا، بدنی نین هامیسینا،
غئیرتینه، باکیره لیک قیز ناموسونا.

زولفییه مودهیش گنجه نی خاطیرلادی:
کۆرپه نی بورودو کدر،هیجان،
ایلاهی، بو حالا نئجه دۆزور اینسان!
بو نئجه زمانه، نئجه دؤوران؟!
هر شئی دییشدی کندلرینده بیر آن.
دهشت کندی بورودو بیردن،
آتا-آناسینی دوشوندو بو دم.
عذاب ایچینده چابالاییردی،
یازیق-یازیق اورا-بورا باخیردی،
قلبین سانکی ایینه تاخیردی.
سۆزلرینی کسپک-کسپک هئجالاییردی.
توپ، توفنگ اونو سالدی واهیمه یه،
زولفییه اللرینی توتدو آلاها، گۆیه،
چونکی اومودو قالمامیشدی آرتیق یئر.
آلاها قالمیشدی زولفییه نین اومودی.

ایلدیریم چاخیر، یاغیش یاغیردی،
سمادا مرمی شاققیلدااییردی،
مرمیلر، آتوماتلار هئی گورلاییردی.
بولودسا اؤز یاغیشینی یاغیردی.
کۆرپجه معصوم-معصوم بو حالا باخیر، بوینونو بوکوردو.
گۆزلری قانلی یاش تۆکوردو.
زولفییه نین گۆز یاشیندان
سئودگی گول-چیچک بیتیردی.
بو مودهیش حالی گۆرنده
منیم ده خیالیم ایتیر، گئدیر.
سما مرمیلی، قاتی بیر دوماندی،

کۆرپه قاقچین زولفییه گنجه یاریدان خیلی کئچنده
کند قالدی ظولمت، اندیشه ایچینده.
کنده گیردی دوشمن عسگری،
های-هارای سالدی اونلارین قورخونج سسلری
زولفییه نی بورودو قورخو، کدر.
هۆنکور-هۆنکور آغلادی، سیسقادی الله بیلیر نه قدر؟!
هر شئی دییشدی بیر آندا،
قیشقیریق ائشیدیلیردی هر یاندا، او یاندا، بو یاندا.
کۆرپه قیز کند یولونو ایتیردی آداملار اورا-بورا قاچاندا.

آغلایاندا آغلاماق، گولنده گولمک اوچون،
 زولفییه لرین چۆهره سیندن معصوملوغو سیلمک اوچون.

 کۆرپه اولموشدو سانکی بیر سرسری.
 ایسته ییردی گۆزونه گۆرسنسین بیر آذربایجان عسگری.
 فقط بو آزالاردی اونداکى کردی.
 گۆزو هئی گزیردی، آختاریردی بیزیمکیلری، ایگید عسگری.
 اومود بسله ییردی خوش بیر آنا،
 اونو خیلاص ائده بيله جک عسگره، حقیقی بیر اینسانا.
 گاه دا قیشقیریردی، چاغیریردی:
 "آنا، آنا، هاردا سان آنا"،
 گۆز گزدریردی او یانا، بو یانا، هر بیر یانا.
 اومودو وار ایدی ایلاهی بیر مرحمته،
 تانریسینا اولان صاف بیر محبت،
 بلکه ده هئچدن یاراناجاق خوش بیر قیسمته.
 آختاریردی اومودسوز اومود یئرینی،
 خاطیرلاییردی آبدوللا شایق، عابباس صحت شعرینی،
 وار ایدی زولفییه نین شعره، صنعت خئیلی مئیلی.
 شایق، صحت شعرلریندن بیلیردی پیس شئیدی
 اولماق حیاتدا قان ایچن، بیر ده توفئیلی.

 ائه زولفییه، زولفییه هله کۆرپه سن سن
 آخی خوشبخت اینسان اولمالییدین بو دونیادا سن،
 اۆزون کیچیک، آرزولارین بۆیوک،
 قه-قهه چکیب گولمه لییدین سن.
 سئوینجدن گۆز یاشلارینی سیلمه لییدین سن.
 آما بئله اولمادین حیاتدا سن،
 دئه نییه بئله طالع یاشادین دئه ندن؟!

 سنده وار ایدی کیتابا بۆیوک ایستک،
 اولوردون شاگیردلره نومونه، اۆرنک.
 ایندی گیزلنمیسن کول دیبینده سن،
 خیلاص ائده بیلمیرم سنی، عاجیزم من.
 منیم ده احتیاجیم وار زولفییه،
 اوغورلو بیر غئیرتلی دؤیوشه،
 ایسترم آرادان قالخسین اندیشه.
 کۆرپه، بلکه ده ایندی مولتفیلملر (کارتن) ده دوشور یادینا،
 فیلمده کی کیمی بلکه ده تانری چاتاجاق دادینا،
 دستک اولاجاق فاغیر باخیشلارینا-ایمدادینا.

زولفییه نین گۆزو دولو قاندى.
 زولفییه، قاراباغین کیمی سنین ده
 طالعیینه فیرتینالی کولک اسدی
 یاغی دوشمن اینجه حسلرینی،
 آمانسیزلیقلا دوغرادى، کسدى،
 بو سنین اوچون، میلت اوچون آغیر بیر قصدی.
 ذکالیسان، اۆرونسه یام-یاراشیقلى،
 عیصمتلى، قلبی تمیز، نورلو، ایشیقلى.
 آما حیات وئرمه دى سنه آمان،
 صافلیغینا اویغون گلمه دى زامان.
 اولمالمالییدین درد ایچینده، قمده
 موردار یاغی الینده، بئله المده.
 بو آجی سۆزلری یازماق ایستمیر الیمده کی قلم ده.
 بو ندیر، یوخسا طالعیین ایشیدیر.
 یوخسا بو طالعلرین ان پیسیدیر؟
 قیصاصینی آلماق آذیرلرین، غئیرتلی ایشیدیر.
 بو، کیشیلیک ایشیدیر
 اولماز ایندی سوسماق. دئمک اولماز کی
 بو سادجه تاریخین ایشیدیر،
 زامانین گردیشیدی.
 اوز توتاق هم ده غئیرته طرف،
 غئیرت گتیرر میلته شرف.
 چاتمالیییق بیر-بیریمیزین دادینا.
 اوجالیق گتیرمه لیک میلت آدینا.
 اولمایاق "هوسکار" میلت سئور،
 آلاهی سئون میلتی ده سئور،
 دوشمنین باشینی چکيجله دؤیر.
 دؤز مورم زولفییه نین قهرینه
 آخشامکی، بو گونکو اوزوجو سحرینه
 عصبیلشیرم قاراباغین بئله تهرین:
 اولدون یئتیم، یئسیر قاراباغ،
 یاغیلارا کۆله، اسیر قاراباغ.
 قاراباغین ایشغالیندان بری
 اولدوم سانکی سر-سری.

 دونیا یا گلديم کى، قاراباغا بیگانه لری قاندریم،
 سطرلریمله میلتی سئومه یهنلری یاندریم.
 دونیا یا گلمه دیم کی گلمک اوچون،
 گلديم گئدیшли-گلیشلی ایشلری گۆرمک، بیلمک اوچون.

فقط اوغورلو هوجوم لاييقدير ميليتيميزين آدينا.
اولماسين دۇنمكلىك آرخايا، گئريبه
مويىسر اولسون اوغورلار هرره يه.

نه قدر كى، ايكيلى ستاندارتلار، گوج وار، سيلاح وار
دوشمنين هوجومو اولوب برقرار.
اونو ائدير موردار هاوادرار.
ساختا هاوادراردا دئه شرفى وار؟
اوندا اولور هئنگمونلو ايختييار.
سنسه زولفييه، تانرى عشقيه
يوكسك ذكا ايله، عالي حسرله
گلميسن بيزيم بو دونيايا.
حييف كى توش گلدك ويجدانسيز ياغيلا،
داشا، كسه يه، سيلديرىملى قايلقلار.
ايتيهام ائديرم سيزى، قودوز هاوادرارلار،
ايدىعالي، خبيث، قلبى قارالار،
عدالتدن دم ووران ايبرنج ايقىدارلار.

داغلار قيزى زولفييه،
يازاغام سن حاقدار
نه قدر كى، جانيمدا جان وار!
قانىمدا آذرى قان وار.
زولفييه، سن ايندى گؤز ياشى ايچينده
ايقىدارلار، كئفده، باشقا بير بيچيمده.
توتدوم اللريندن قالديريم سنى،
باخديم اوزونه هيچقيريق توتدو منى،
گؤر نه گونه سنى قويوبلار،
سانكى اوزونو اولگوجله سويوبلار.
هيچقيريق، قهر منى بورودو.
سانكى كيمسه ييخيب منى
داش-كسكله سورودو.
كؤرپه، اومودله هئى باخيرسان اوزومه،
احتياجى وار ايدى گؤرونور
منيم سؤزومه.
منسه عاجيزليگيمه گؤره نيفرت
ائديرديم اوزوم اوزومه.
چتينليك چكيرديم، بيلميرديم اولجه

ندن باشلاييم، دئيم اونا نه.
بونو دويورموش كيمي
كؤرپه ياپيشدى اللرىمدن،
دانيشماق ايسته ييردى دوشمن عمللريندن.
كؤرپه دانيشدى كلمه-كلمه، قيريق-قيريق،
اونو دا، منى ده بوغدو هيچقيريق،
منسه فيكىرلشيرديم: "بو حالى - ايندى كيمه چاتديراسان
،"
دوشمنى نئجه ازشديره سن، نئجه يئره باسديراسان؟
زولفييه نين قلىبنده وار ايدى دوشمنه نيفرت
هم ده بير دىانت، بير قطعيت.
بير ده منه طرف سيغينما، يالواريش،
بو سببدن گليردى منه طرف، قاريش-قاريش
اؤزوم-اؤزومو دانلاييرديم: "سندە مى بير كيشيسن.
بوخودور سنين غئيرتين،
واردير آنجاق يازماغين، حسيياتين، حثيرتين."
دوشونوردوم: "پارلاق اولدوزلار دا بعضا ظولمت
ايچينده اولور."

پيسلرسه بير بيچيمده اولور
گوناهلىق، غدارلىق بير-بيريندن سئچيلمز.
نادان هئچ واخت عاغىللى تك دوشونمز.
مىلت اولسا همراى، بير سيرادا،
زولفييه لر ين قانى باتماز آرادا،
لازيمدير يالنيز غئيرت، جسارت بورادا.
آما تاريخين ده اؤز غريبه ايشلرى وار:
اؤزونون اؤز گردىشى وار.
هر كسى يئرلشديرير فرقلى سيرادا.
فقط بعضا كيمسه سيزلرضرر چكير بورادا.
غدارلار اوچون پيسلىك بير ساددير،
قبول ائدىلميش بير ورديش، بير عاددير.
ايت كيمي قاپيرلار ياخشيلارى، هر كسى،
يالانا خيدمت ائدير آلدىقلارى نفه سى.

دوشوننده زولفييه ده كى آجيلارى بو آندا،
دوشمن يئنه آتشكه سى پوزدو او ياندا.
كؤرپه يئنىدن اولدو اولكى حاليندا،
اؤزو تشفيشده، اوز-گؤزو آل قاندا.

ايندى خوجالى، لاجينلى، كلبجرلى سىلسىلە داغلار
 قارا بولودا بوروندو، سانكى زولفييە نين دردېنى آغلار.
 ائە، گۆزل داغلار، آ داغلار، دوشمن ايندى سنى دە داغلار.
 داغ چايلارى دا آشيب داشدى، گلدی جۇلانا،
 سانكى زولفييە نين اينىلتىسى يايىلدى مئشە لره، هر يانا.
 شاعیر توفیق باباسى بو مودھیش منظره يە هئى باخیردی،
 زولفييە نين دامارينداكى قارا قانلار
 دامجى-دامجى دره ده كى چايا آخیردی.
 ندىن عذابليدير زولفييە اؤز مملكتينده،
 دوغولوب مکتبه گئتديگى دوغما كندينده؟
 دوشمن بير طرفدن، هئى كورسو داعواسى،
 كين-كودورت، سريشته سيزليک ده او بيرى طرفدن،
 اۆلكهده ياراتدى بوشلوق، قايداسيزليق،
 آنارخيا، اؤزباشيناليق، هم ده حاقسيزليق.
 بير ده يالانچى وطنپرورليک، ايرنج، قاتى حياسيزليق.
 بعضيلرى نين اوزنگيه چاتماميش آياغى،
 اؤزونو آپاردى سانكى پرتزيدنت ساياغى.
 بو آغريلار اوزدو، قلبيمده قالدی گيزلى، پونهان،
 بونو آچاجاق، وخت گلنده اؤزو زامان.
 هريره لى سوردو بير قايدا، طريقت
 اونوتدوق كى، بيزه لازيمدى هم ده ميللى وارليق، معرفت.
 گۆز ياشلارى زولفييە نين صيفيتندن دامجى-دامجى
 گنديردى،
 زولفييە گۆز ياشيني قورتوم-قورتوم ايچيردى،
 ياغى دوشمنه حدسيز لعنتلر دئييردى.

 قيشدير، تۆكولموشدو آغالارلار يارپاقلارى،
 چيلپاق قالميشدى آغالارلارلار بوداقلارى.
 چورومه ميشدى هله يئرده كى سارالميش يارپاقلارى.
 يارپاقلار آختايردى اونلارى سارالان، يئره سالان
 گوناھكارلارى.
 منسه آختاردىم زولفييە نى بو گونه سالان سيبكارلارى،
 گوناھكارلارى
 دوشونورم: "كاش زولفييە نين دادينا چاتايدى عسگرلريميز،
 بارى."
 زولفييە مکتبینه گئيدى ايلين ايلك باھارى.
 غضب قلبيمده ييغيلير سراسر، قالاتق-قالاتق
 گۆزله بيرم تورياغيميز نه وخت قايتاريلاجاق
 شوشادا، فوضولیده، قوبادليدا گنجلريميز

نه وخت توى-بوسات قوراجاق؟
 هله كى بيلميرسن كيم-كيمه گولله آتير.
 كيمين قليبينده، هانسی ايلانلار ياتير.
 لعنتله بيرم ياغيلارى، بيزه دوشرسيز زامانى
 بير ده ساتقينلارى - الدن وئرلرى سوكانى،
 ائتديلر قاراباغى عذابكئشلر مكانى.

 گوش آرتيق باتيردى، يوخ ايدى ظولمتى دلن
 بويلانيرديم اورا-بورا، يوخ ايدى بيز طرفه گلن.
 اوزاقدان-وزاغا ائشيديليردى كيمينسه بوغوق سسى،
 ائشيديليردى قيريق-قيريق آرواد-اوشاق ناله سى،
 درد ايچينده قوورولوردو اونلارلار هره سى.
 قليبمدن كئچيردى قاريشيق، غريبه آنلار،
 كاش مرحمتلى اولايدي يئر اوزونده اينسانلار.
 هم يوخسوللار، هم ده قيزيل آختارلار.
 بدن وئرمه يهيدي اوره يە اذيت
 تارازلى اولايدي دونيا، ابدیت.
 فقط بونا اوميد آزدير هله كى، فقط.
 دوشونورم: اولايدي اينسانلار، دينلر بير-بيرينه برك،
 دئييديلر: "گلين دونياني بيرگه گزك"، دونيايا وئرک
 بيرگه برك.
 اولمايادي اينسانلار، بير-بيرى نين قنيمي،
 اولايديلر تولئران، بير ده حقيقى و صميمى.
 ديشمه يە يدى دوغما ديشى قيزيل ديشه، عاغلينيسا -
 تاماهينا.
 پوزغونلوق هوپمايادي اينسانلارلارلار قانينا،
 اينسانلار يانايديلر بير-بيرى نين حالينا.
 آلوده اولماياديلار شان-شؤهرت ائهتيراسينا،
 پرستيش ائيديلر مرحمتلى اينسان ليباسينا.
 اولايديلر خوش رفتار بوللونغوندا.
 اوندا زولفييە لر درد چكمزدى دوغما
 كندين تيكانلى كوللونغوندا.

 زولفييە نين دورومونو سئير ائتديكجه من،
 سارسيليرام، نه قدر، بيليرسنمى اوخوجوم سن؟!
 فيكریم ده زولفييە نين آخان گۆز ياشى كيمي سراسر
 سۆزلريمله، سطرلريمله آخير گۆز ياشلاریم تۆكولور بيرگه،
 برابر.
 فيكىرلى گۆز ياشى، شئير ده اولور بيرگه بو آندا.

ایستردیم بوغام کۆرپه یه ایشگنجه وئره نی،
تورپاغیمیزدا آغالیق ائدنی.

دوشونورم: بو ایشلرین نه اولی، نه سونو وار
بیرینده کف-نشه، او بیریسینده قم، قوبار.

بیرینه قیسمت اولور هامار یوللار،

زولفییه نینسه قیسمتی - تیکانلی کوللار.

دونیا باشدان آیاغا پارادوکسلار

پارادوکسلار زینهارا گتیردی اینسانلاری:

اینسانلار یاخشینی اینکار ائتدیلر،

رهبر توتدولار یالنیز پیس آنلاری.

الده ساخلادی گورزه ایلانلاری.

سئونلر ده بعضا ایتیردیلر اۆز آرینی،

بو سبیدن سئون ده ایتیردی دوغما یارینی.

سئیر ائتدیگجه زولفییه نین دورومونو، حالینی

فیکیره غرق اولورام، ایتیریرم عاغلیمی.

آلدیم کۆرپه زولفییه نی قوجاغیما، اؤپدوم آلیندان، چنه
سیندن،

گۆردوم او، ضربه آلیب دۆشوندن، سینه سیندن.

کۆرپه شوکا دوشموشموش هاچاندان بری،

دردی تزلندی، قان یاشلا دولدو گۆزلری.

بو درد اونون اوچون دئییلدی کئچیحی، اۆتری.

باکیره قیز اوچون اولمازدی بوندان بئتری.

بیردن زولفییه نین چوخ دیشیدی چۆهره سی،

ککله دی، قیریق-قیریق ائشیدیلدی ظریف سسی،

سانکی بیردن-بیره کسیدلی اونون نفسی.

اما اوندا وار ایدی حیات عشقی، یاشاماق هوه سی.

دوشونورم: حیات عشقی ده طبقه لی، پرده-پرده،

گرک سینه گره سن دوچار اولدوغون درده.

تانری هر شئی اۆز یولونا دۆندرر،

زولفییه یه ده خوشبخت گونلر گۆندرر.

دوشوندوکجه دریندن-درین، باخ بئله،

سانکی سئوینجیم، سۆزوم گلیردی دیله

زولفییه ایله بو دفعه دانیشدیم گوله-گوله.

دئدیم: کۆرپم، آلاهیین دا سنین دردینی بیله جک،

دونیا نین ان خوشبخت آنلارینی، بختینی سنه گۆندر جک.

دئییه سن ائله ده اولدو، اوخوجوم، تلسمه یک، گله جگه

اولماسین سۆزلره یئرسیز هوجوم.

طالع زولفییه ده دییشدی اۆز یئرینی،

خوش گونلر عوض ائتدی بیر-بیرینی.

منیم ده سینمه سانکی گلدی یئنی اورک،

بونو حس ائتدیم آشیکار، بیله رک، گوله رک.

هله اورگیمه بیر اومود ده گلدی:

واخت گه لر بو ایشگنجه نین جاوابینی وئریک

حاق سۆزوموزو بوتون عالمه بیلدیرریک.

طالع ده اولور بعضا دییشکن: چئویک، گزری،

شرط اودور کی، آدمادان چکلمه سین

تانری نین، آلاهیین دیتی، نظری.

یاپیشدیم زولفییه نین قوللاریندان بیر تهر،

گۆزله ییردیم نه واختی آچیلماق یئنیندن سحر.

کئچدی قارانلیق، آچیلدی بیر ده سحر

بولاقدان گیزلیجه سو گتیردیم، قوروموش بیر پارچا

کسیک چۆرگی اونا یئدیزدیردیم بیر تهر.

بو آندا سول طرفدن، سول یاندان

ائشیدیلدی آذربایجانجا دانیشیق،

آما اثرمنی لهجه سی، سسی

دیکسیندی، آز قالدی کسینه زولفییه نین نفسی.

-نئیه ییرسیز گنجه واختی بو کوللوخدا؟

-سوروش-دئدیم بونو اۆز اثرمنیلرینیزدن

سیزلر قووبلار بیزی اۆز اثرلریمیزدن.

اثرمنی دئدی: "قالیلری زامان اۆزو اعدام ائده جک "

بو سۆزلره من اینانمادیم، نئجه ینی " اعدام ائده جک "

هئچ نه ده آنلامادیم.

دوشوندوم: " بلکه بو اثرمنی دئییل، بیزیمکیدى. "

یا دا اثرمنیدیر، اثرمنینکیدیر.

من سوسدوم، سوسدوم!...

کۆرپه یه گۆره

هیجانلاندیم، آز قالا قوسدوم.

اثرمنی: من آخماق دئییلیم، عاغیللی اثرمنییم،

بیلیرم پیسم، یا نیم.

بیلیرم بئله گئتسه چوخلوقانلار آخماق،

هله بیلینمیر کیم کیمین باشینا نیزه تاخماق

من اونا: سیز کی، آرتیق تاخمیسینیز

ئىرمىنى: " خىر، دىكى سىز ئىرمىلىر

بۇيوك سىھولر بوراخىمىسىنىز "

" باكى " دىئىندە تۇكولور گۆز ياشلار،

يادىما دوشور اورداكى يولداشلار،

خاطىرلايىرام اورداكى فىراوانلىغى،

آذربايجانلى يولداشلار، بىر آنلىغى "

سونرا ئىرمىنى داعوام ئىتدى:

سىزە وئىرىم بىر شاد خىر:

دئىيرلر آذرىلردن گۆزلە نىلىر ھوجوم،

اوندا كىندىنىز دە، سىز دە اولاجاقسىز آزاد، بختور

من سوردوم: بىس سىز نە اوچون بوردا؟

ئىرمىنى: قاچىدىق سىز طرفە كۆنوللو بىر تەر،

گۆزلە مە دىك قارائلىق چكىلىسىن، آچىلىسىن سحر.

يوخسا بىزىمكىلر اۆزوموزو آتوماتلا دىدر.

منسە دوشونوردوم: " گۆرە سن بو حال، وضعیت بىلە مى

قالاجاق،

يوخسا ھر شى ياخشى اولاجاق؟!

بىلكە آذربايجان يىكوندا قىلە چالاجاق؟!

اوندا كىم ساياجاق زولفىيە نىن آھىنى، كدرىنى،

نەجە موعىن ائدە جك ايشگىنچە لرىن قدرىنى؟ "

منىم چارباشىق، احتىماللى - احتىمالسىز فىكىرلىرىم:

بعضا درىن، بعضا داياز، آپاردى مىنى اوزاقلاردان اوزاقلارا،

گاھ كىچمىشە، گاھ دا قاباقلارا.

دوشوندوم، دوشوندوم،

اىستەمە دىم فىكىرلىرىم ايندى بوردا

سبب اولسون قالما-قالا،

باياغى صۇحبىت اولسون حاقىقت قالما-قالا،

آما اىستەمەم زولفىيە دە كى بو حالا اينسانلار بىگانه قالما.

اىستىمىر دوشك حاقسىز آزادلىغىن حاقسىز گىردابىنا،

حاقلى-حاقسىز پرستىش ائدك اونون آدىنا، دوشك اونون

اودونا

سحرە آز قالىردى،

زولفىيە نىن آغرىلارى

قلىمە درد سالىردى.

ھر دردىن اۆز كدرى وار

زولفىيە دردى نىن اۆز چكىسى،

اۆز قدرى وار.

شوبە لىندىم يىنە اسىر ئىرمىنى حاقد:

گۆرونور بونون اۆز سببى وار.

كىم اۆز اوردوسونو قويوب قاچار.

ھاردان اولدو ئىرمىنى بىلە لوطفوكار،

حقيقتمى سئور گوناھكار؟

آچىب - آغارتمايىم چوخ سببىن

ئىرمىنى اسىرىن سۆزونو،

سادلۇوح آپاردىم اۆزومو.

زولفىيە اينىلىتىسىنى كىدى بىر آرا

سانكى دردىنى سىلىپ-سوپوروب آتدى بىردن كنارا.

تانك سسى ائشىدىلدى بو آرا.

كۆنوللو ئىرمىنى اسىرى گىلدى دىلە

دانىشدى گولە-گول:

" -گۆردونوز، سىزىنكىلر كىچدى سىلرى،

يامان ھوجوما كىچىپ آذربايجان عىگرى

منە ايندى موشىتلوق دوشور. "

منسە دئىدىم: " موشىتلوق وئىرىم شوشا آلىناندا،

قاراباغدا اوچ رنگلى بايراغىمىز دالغالاندا. "

دوشونوردوم: " گۆر نەجە دىسپوتلار يارادىب دونىادا بشر "

ھردن بىر زولفىيە نى بورويوردو سويوق تر،

زولفىيە نىن رنگى سارالمىش، قالمامىشدى اوندا

اولكى دورومدان بىر اثر

اينسان بو ظولمە نەجە دۇزر؟

تانرىدان دوغا ائتدىم، زولفىيە دورسون آياغا،

سون قويولسون واهىمە يە، داعوايا

قووت گىلىسىن، كۆرپە چىرىپىنان اورە يە.

گۆزل منظرە وار ايدى داغلار قوينوندا.

داغ-درە ھلە گۆزلىشە جك قىلە مىزىن سونوندا

زولفىيە نىنسە دورومو آما دايانمىشدى

سانكى-عۆمرونون سونوندا

معصوملوق، يازىقلىق، وار ايدى اونون چۆھرە سىندە.

درىن دوشونجە، ذكا اولور اينسانلار بىلە سىندە

كۆرلىدىم، گوج-بلا ايلە الە آلدىم اۆزومو

دانىشدىم دئىدىم اۆز سۆزومو،

لەنتلە دىم وحشىلىگى دئىدىم ئىرمىنىيە اۆز سۆزومو.

كۆنوللو اسىر:

" من موسلمانلار چۆرگىنى يىغمىش، سويونو ايچمىش،

آما آذرىلردە بىلە وحشىلىگى ھىچ واخىت گۆرمە مىش.

كۆرپە نى آپارماغا كۆمك لازىم دىرسا اگر،

بونو ائدرم اوركدن، جان باشلا خواھىشلە، يالوارىشلا. "

سونرا يئنه علاوه ائتدى:

" يادىمدادير بئله ظولمو سومقايتدا ائتميشدى ائرميلره
بیر ائرمی شیطان،

آخی شیطانلاردا اولمور بیر دامجی ویجدان. "

ائرمی دانیشیردی قیریق-قیریق، دایانا-دایانا،

بعضا باخیردی، نظر سالیردی او یانا، بو یانا

دوشونوردوم: " آدام لازیمدیر کی، بو باخیشدان بیر شئی
قانا.

بلکه بو کشفیاتچیدیر، یوخسا سادجه اینساندیر، یوخسا نه
بیلیم ندیر؟ "

کؤنوللو اسیر سانکی اوخویوردو اورگیمی،

تشویشیمی، آرزومو، دیلگیمی،

اسیر دئدی:

" منه دوغمدادیر آذری نین سسی، آوازی موغامی نغمه یه
بنزر،

بونو موغامی بیلن سئزر.

بئله حسیاتلی، مودریک خالق اوچون،

بو وحشیلیگی درک ائتمک، چتیندیر، چتین،

ناموس، غثیرت بایراغیدیر سیزین میلتن.

دوست، قوهوم اولموشام موسلمانلارلا عؤمور بویونجا،

چؤرک کسمیشم، یئمیشم دویونجا.

دئدیکلریمه اینان سؤز لیریم لاپ تر-تمیز

آذریلر بوراخیلار قلبیمده همیشه اؤنملی، ابدی بیر ایز "

زولفییه کوللوقدان قورتاردی، گئتدی ائولرینه،

آما اینانمادی ائوه باخاندا گؤزلرین:

ائولری مرمیدن داغیلیمیشدی.

چادیردا قونشولار اونون باشینا ییغیلیمیشدی:

زولفییه یه تسکینلیک وئردیلر:

دئدیلر ائولری یقینکی حکومت دوزلده جک،

زولفییه یئنه مکتبه گئده جک.

گؤزونه دیمه دی زولفییه نین قارداشی، آتاسی

بو گون قئید اولونوردو آتاسی نین اوچ گونلوک یاسی

زولفییه نین آتاسی عسگرین اؤزو ده عسگر ایدی،

قطعیتملی، زهیملی بیر کشفیاتچی، نر ایدی.

زولفییه کول-کوسدا اینیلده یین زامان

عسگر جبّه زولاغینی گزر، سئیر ائدردی،

دوشمنلرین اورا-بورا حرکتینی گودردی،

کوماندرین امری ایله مخوی ایشلر ده گؤرردی.

عسگر حاقیندا اولمازدی قطعیین بیر شوبهه پرده سی،

اونون کشفیاتا واردی هوه سی،

بیر ده صاف آذری عقیده سی.

بئله اولموشدور همیشه اصیل آذربایجان عسگری،

بئله اولموش کشفیاتچیلاریمیز ازلدن بری.

بیر گون عسگره خبر گلدی:

کشفیاتچی دوستو، همکاری یارالانیب،

بوتون بدنی قانا بولانیب.

او، مووققتی ترک ائتدی اؤز پوستونو،

خیلاص ائتمک اوچون جبّه دوستونو.

دهشتلی گولله یاغیردی هر یئره.

عسگر دوستونو چتینلیکله خیلاص ائتدی،

آما اؤزو حیاتدان ابدی گئتدی.

بونو زولفییه دن گیزلی ساخلادیلار بیر تهر

آتاسی نین فاجیعه سیندن اولماق اوچون بیخبر.

اؤلوم خبری زولفییه دن خئیلی اوزاندی.

آنجاق بونو بیلنده سانکی او، اوددا یاندی.

یئدیگی چؤرک سانکی بوغازیندا تیخاندی.

آتانین نه دئتمک اولدوغونو ایندی قاندی.

زولفییه سیخیلاردی آتاسی نین قوجاغینا هردن

اٹشیدنده آتاسی یوخدور بو دونیادا، بیردن

سانکی پوچ اولدو آرزوسو، نیتی،

ترلندی ایکیلی درد یئنیندن.

زولفییه نین اولدو ایکیلی درد، غمی

اوزوچودور، دهشتلیدیر هر ایکسی نین جمعی.

گئتدی عایله نین باشچیسى، سؤندو اوجاغی،

زولفییه یه بیر داها نصیب اولما یاچاق دوغما آتا قوجاغی.

دوشونورم: یازیق، کۆرپه زولفییه، بو دونیادا گؤر سن نه لر

چکیرسن

ائله بیل اؤزون اؤزونه درد آغاچی یئتیشدیریب اکمیسن.

زولفییه چکدی هم یاغیلارین، بیر ده میلی ساتقینلارین

اذیتینی

او، هئچ کیمله بؤلوشدوره بیلمه دی گیزلی دردینی،

درددن ده گؤتورمه دی سانکی درد میننتینی،

كۆرپە ليكدن گۆرمە دى بو دونيانين اوشاقلىق لذتىنى
كۆرپە زولفييە نين بختى اولدو باخ بئله، گۆز ياشلارى دۇندو
گۆلە

اما اوخوجوم، بو موطلق بدبينلىك دئيىل،
اونو خوش آنلار گۆزلە يە بيلر دوغما تورپاغيندا، هله.
زولفييە اولاندا قطعيتلى، قورودوقچا عيصمتينى،
تانرى وئره جكدير موطلق اونون اۆز حالال قيسمتينى.
اۆزو ايله داشيماياچاق بو دونيانين قباحيتينى.
هر شئى يئرئنده اولاجاق واختى چاتاندا
ياغيلار تسليم اولوب، اۆلوب يئرده ياتاندا
دوشونورم: گرک هئچ كيم قالماسين قله ايشينده كناردا،
بيهوده كئچيرمه سين واختينى، گونونو اوردا- بوردا.
" وطن " ، " قاراباغ " دئيه- دئيه
مئيل ائتمه لييك صافليغا، موقدسلييه
سون قويمايلىق پولداكى حريصلييه.
بو ايشلرى ائتسك تر- تمير
اوغورلا باشا چاتار هوجوموموز، قله ميز.
آزاد اولار تورپاغيميز، وطنيميز
شادلاناريق، سئوينريك هر بيريميز
نه قدر ده اولسا نامرذرلر، قارا كۆلگه لر
صاف، جسور اينسانلار دا واردير ايسته سن بيزده نه قدر.
اينسانين واردير اعجازكار، غريبه پسيخولوژى طبعيتى:
كدر، كين ده حركته گتيرير اينسانلاردا اولان پوتننسيال
قووتى.

گۆررسن ايلين، گونون بيرينده هر شئى اول بيلر اۆز يئرئنده.
توى-بايرام اولار قاراباغ دوزونده زولفييە كيمي اولان گۆزلى ياشلى
اولارلار خوشبخت، بختييار، گولر باخيشلى.
بودور صافلىق، تانرى نين اينسانلاردا اولان نظرى
هم ده ساغلام دوشونجه نين نتيجه سى، شاه اثرى.
دوشونورم: وحدت تاپاندا اينسانين نيتيله سۆزونون وحدتى، حيكمتى
اولور اونون اولوو اوستونلوگو مادديليكدن ده اوستون لذتى.
اولور بعضا پيسليكك باهم اينسانلارين اۆزونو تنقيدى، خجالتى.
بونو دا بيلمە لييك، البت.

اينساندا اولاندا صاف، يوكسك دويغولار
آرتير اوندا هم ده معنوى يوك، قاغييلار
اينسانا لازيمدير هم بيرى، هم ده ديگرى،
اما بيلمك لازيمدير گۆره سن اولناردان هره يە نه قدرى.
اينساندا اولاندا صافلىق، مردانه ليك
گئتمز هاوايى اونون چكدىگى عذابى، كدرى.

قادينلار دۇيوردو سينه لرينى، بدنلرينى،
كيشيلر دانيشيريدي، خاطيرلاييريدي
اۆلنلرين، عسگرين خوش عمللرينى.
هيچقيريق، كۆوركليك بوروموشدو هر يانى
دهشته گتيريريدي هۆنكورتو هر اينسانى.
زولفييە نينسه سيزلاييريدي بدنى، هر يانى
ايسته ييريدي كۆمه يە چاغيرسين بوتون دونيانى
زولفييە دن درد ال چكميزدي
معلوم سببدن:
درد اوستونه درد گلميشدى هر طرفدن.
زولفييە فيكره دالييريدي آرامسيز،
فيكيردن سانكى دويونجا دوشونوردو:
" آتام، قارداشيم يوخدور دئمك؟
بس اونلارسيز نئجه ياشاييم، يئيم چۆرك "
اما اۆزو ده كئچميشدى آغير يوللارى،
خاطيرلاييريدي ديزلرينه باتان تيكانلى كوللارى،
بير ده آزدىغى، چاشدىغى آيرى-اويرو يوللارى.
اما او، ديانتلى، غئيرتلى قيز ايدى:
جيزكيسينى چكيريدي گله جك ايللرين:
پيس ايللرى خوش ايللره باغلاياچاق عذابسيز خوش
گونلرين.
ايستميريدي اولكى كيمي يوللارى آرسين،
گله جگينه بوخو اولوب معنوى روحونا قبير قازسين.
زولفييە درك انديريدي، درد بير يانا،
آنچاق درد، كدرله گئتمك اولماز هئچ بير يانا.
اينسان اوخوماليدير، اۆيرنمه ليدير بئىنى دويونجا،
بونو ائتمه ليدير فاصيله سيز، عۆمور بويونجا.
دوشونورم: " كيمده وارسا تمير عقيده، اينجه اينسان چۆهره سى،
اوندا اولور حۆكمين گله جگين نورلو نيشانه سى "
زولفييە اوخويوردو، آدديم-آدديم گئديريدي ايره لى،
هم ده خاطيرلاييريدي او آجى گونلرى.
درسده موعليم سۆزونه اولوردو گۆزدە، قولاقدا،
جاواب وئرمك اوچون اوتوروردو قاباقدا.
جاوابيله تجوبلنديريدي موعيلملىرى هردن، بيردن،
الله وئركيسيدي، اوخوماغى، باجارىغى وئريلميشدى
تانريدان، گۆيدن،
زولفييە نين واردى غريبه حيات دوزومو،
عذابلار، قم-غوصه يە داعواملى دۆزومو.

هم ده شرطلشیردی اولوب کئچنلره اؤز طبیعتيله.
او، نیفرت ائدیردی اینسانلارداکی یئرسیز قباحته.

پیسى ده، آیرینی ده حساسلیقلا گؤروردو،
اییرنجلیکلره نیفرتله اوز چئویریردی.
حیف کی، زولفییه نین اوغورسوز بختی سانکی تلسدی
اوغورلو گئدن یولونو قفلتن کسیدی:
قالدی فاشیستلر، یاغیلار قوجاغیندا
تیکانلی، چیرکابلی کول-کوس قیراغیندا
شوکور آلاها کی، منی اونا یئتیردی بو آندا
زولفییه نین حالی توغیان ائندده، سوسوزلوقدان اورگی یاناندا
بو دا اونون طالعی نین خوش بیر دقیقه سی،
بونو شرطلندیردی زولفییه نین صاف عقیده سی.
گؤردویوم جیریلیمیش اوزون، بدن یارالارینی
تصویر ائده بیلیمیرم دویغوسوز، حیاجانسیر.
بونو ائده بیلردی آنجاق فاشیست، ویجدانسیر.
کۆرپه نین عذابی، اینیلتیسی - حقیقی بیر رذالت،
بو فیزیکی، هم ده معنوی سوبقیریم ایدی، البت.
قلمه آلندا من بو آجی، دهشتلی سؤزلری
سارسیلیرام، بورویور منی خجالت تری.
گؤزوم اؤنونه گلیر فاشیست، قولدور دسته سی
بو، اویادیر یاغیلارا قارشى هوجوم، چاغیریش سسی.
توپلایاق قوووه، گوج، بیر ده جسارت، نیفرت
دوניה عالم ائتسین بو ایشه، اوغورلاریمیزا حیرت،
دئسینلر تورکلرده واردير يئننه ناموس، غیرت.
اینیتقام آلیناجاق، بئله قالماياجاق
گؤزله ییریک زامانین ساعاتینی، دقیقه سینی،
میلتن اویانیشینى، گور سسینی
بونو ائتمک آسان دئییل، چتیندیر، چتین،
گرکدیر اولماق غئیرتلی، بیر ده متین.
اوز توتورام زولفییه یه یئنیدن، یئننه من:
گله جکده قابلیتلی اینسان اولاجاقسان سن.
زحمتین، قابلیتین گئتمیه جک ایندی بادا
حورمت اولاجاق گله جکده " زولفییه " بیر آدا.
چالیشیرسان، اؤیرنج یولوندا آخشام، سحر
بونو ائده جکسن، آرتیق ائتمیسن بو واختا قدر.
دئدیکلری نین، اوستونده مؤحکم دورورسان،

یقینکی اولاجاق گله جگین پارلاق بیر قادینی
اوشرفله قورویاجاق شرفلی قادین آدینی.
هم ده دوغما " آذربایجان "، " قاراباغ " آدینی.
او، اونوتموردو کوللوقداکی دهشتی، فاجیعه نی،
او قارانلیق، مودهیش گئجه نی.
اولوردو بیردن کوسگون، هم ده بیحال،
آما اولوردو ایراده لی، وؤزونه گلیردی درحال.
اوخوجوم، من ده ایسته مزدیم زولفییه
اولسون یازیق، میسکین، بختی قارا.
آخی تورک قیزی هارا، میسکینلیک هارا؟!
ایسته ییردی کئچیب آدداسین سرت دیواری،
اولسون خالقى نین فخری، ووقاری.
گوناھسیر " گوناھلارینی " یویوب آپارسین، باری.
پوچ ائتمه لیدیر نییه آخی اولان واختی، فورصتی،
غئیری عادى دوشونجه نی، قابیلیتی
هم ده خوش نیتلی زحمتی،
دوشونورم: لازیمدیرمی لازیمسیر سیخینتی، قالما-قال؟
اینسان اولاییلر نه یه گؤرسه حالبا-حال.
اینسان بونو ائتسه معناسیر، آرامسیر نه قدر،
عذاب چکر حیاتدا بیر او قدر.
زولفییه بونو درک ائدیردی قلبی نین غوصه سیله،
بیجلیکله یوخ، ایراده سی، ذهنی نین قوووه سیله.
دوشونورم: حیاتین بوتون طرفی هله ظولمت ایچینده
قالمامیشدیر،
نئهره کیمی او طرف، بو طرفه چالخالانمامیشدیر.
کئچیرمک اولماز حیاتی هارداسا بیر تهر،
اگر یوخدورسا آتین، نه یه لازیمدیر الده ائدسن یهر؟
حیات آت دئییل کی، اونو شاللا قلا قوواسان،
آغاج دئییل، دلیک آچیب ایچریسینی اوواسان.
یئر تاپمامیش ترک ائتمزلر مکانی،
اصیل دنیزچی الدن وئرمز سوکانی (چانتا)،
بونسوز گئتمز انگینلییه، اوزاغا،
گرک اوندا دؤنه سن ساحيله، قیراغا.
فقط اینسان گولسه ده، حل ائتسه ده اؤز قایغیسینی،
اونوتمور کئچن سارسیدجی آغریسینی.
زولفییه آرتیق سانکی آهیللار کیمی
هر شئی یاناشیردی ذکاسی، عادتيله،

اۋزۈنە اعتىبارلى، نورلو بىر صاباح قورورسان.
راست گىلمە يە سەن حياتدا ھىچ بىر مانعە يە،
چاتاسان قىلىندە كى آرزو، ايستە يە.
نە لازىمسا اونو سەن كۆرپە لىكدەن ھەننە يىغمىسان.
اۋزۈنە مۇحتىشم، معنوى بىر بىنا قورموسان.
اطرافىنا ياخشى، غىيرتلى رىقە لىر توپلامىسان.

سەن عىزابلار سەن ايدى آرخادا قالدى
حياتىن كۆلگە دىن چىخدى، مەن اوجالدى.
سەن دە، مەن دە اندىشە لىر دىن قالدۇق يانا-يانا،
شۈكۈر تانرىيا، زابىن ياخشىلىقلار چاتدى سونا.
چۈشۈلۈش دا بىلەن ايسانلار سەن آجىسى، كەندى
اوستۇندە اولاجاق اولارلىق يارادان سەن ھەمىشە نەزىرى.
زولفىيە غۇمۇرلۇك قالمادى آتاش اچىندە يانا-يانا،
او، دىردىنى يىغىپ توللادى باشقا يانا،
گۈندەردى اود-آلوو منغور شىطانا.
ياغى ظولمۇنە معروض قالسا دىنكى وار.
كۈل-كۈستە دا زولفىيە آللە عشقىنى ھىسسى ائتمىشىدى آشىكار.
ايسانلار بىلىسىنلار فاشىست ھارا، شىطان ھارا،
شىطان سەن اوزو اولسون ھەمىشە قارا
فاشىست، شىطان بىر-بىرىنە تەن اولور ھەر ايكىسى دىسپوت،
ياغى، قىلى قارا.

ايشلار قويۇلدۇ اۋز يىرىنە ياۋاش-ياۋاش، خىردا-خىردا
نور ساجدى زولفىيە گەندە يولا، آخىردا.
اونون دا اولمالىدىر خوش گۈندە اۋز پايى،
چوخالمايدىر گەندە بىلە گۈندە سايى.
زولفىيە آرتىق چاتىدىر ھەددى-بولۇغا،
اوخۇپور، كۆمەك ائدىر آناسىنا، گەندە قوللۇغا.
زولفىيە سەن خوش اوۋقاتلى بىر آناسى وار،
اۋز معرىفتلى و غىيرتلى، آدى - نوبار
نوباردا اصىل آذربايجانلى قانى، غىيرتلى وار.
نوبار چوخ-چوخ سۇردى ھىرىچى حيات يولداشنى،
اكسىك ائتمىر جەمە آخشامى اونون احسان آشىنى.
عسگەردە سونرا پودالانمىر، دوزلتمىر گۆز-قاشىنى.
بعضىلار كىمى گىزلىتمىر، ھەلە آرتىر ياشىنى.
نوبار سەن زولفىيە كىمى مرد، غىيرتلى بىر قىزى وار،
تەھسىلدەن، علمدەن ساۋابى بىلمىر دونىادا نە وار.
زولفىيە فاجىيە دىن سونرا اۋزۈندە توپلادى جسارت،

جسارت سۇپىر صبرلە غىيرت.
زولفىيە سۇمىر قورو تەرىقى، شۇھرتى،
سادجە ايستمىردى باتسەن چەكلىگى زەھمتى،
اوندا واردير اصىل گەنجلىك شەرقى، كەشەقتى،
ايسە مەزدى كىمەسە اونا ائتسەن باياغى مەننىتى،
بىلىدى زولفىيە سەن آوراسى، ھىيىتى،
آنادان گەلمە دونىايا باخشى، خەسەتتى.
دوشونۇرم: بىلە بو دا بىر آللە ايشىدىر
ايسان سەن سەلدەن نەسەلە كەچەن
مۇعجىزە لى بىر ژۇنتىك وردىشىدىر؟
يوخسا وئىلەن ايلەھى ھاقىدىر، ايلەھى پايىدىر؟
ايسان سەن خوش گۈندە، ايدىر.
صافلىق، پاكلىق اولاندا ايسان قانىندا
آللە دا تەن چاتىر اولارلىق اۋز آنىندا.
گۆز اوخۇجۇم، مەنەم قەھرىمان زولفىيە گەندە ھاردان-ھارا
آرتىق او، اولماياچاق مەسگىن، اۋز-اۋزۈنە دىمە چەك بختى قارا.
بودور زولفىيە دە كى مەنلىك گۆرۈن آخىر-اول، نەھەت،
قالىپ گەلەر مەسگىنلىك زولفىيە دە كى جسارت.
زولفىيە سەن بوروسە دە غەۋسە، كەندە،
اونون ايرادە سەن ياخشى كى، گەتتە دى ھەندە.
دوشونۇرم: بەشە بىلمىرىك گەندە ھاردان ھارا،
دەئىرىك آغا قارا، دىمىرىك قارا قارا.
قىمەتلىدىمىرىك، زولفىيە كىمەلەرنى چالەشەرق بەشە سلاق تورا.
فەكىرلەشمىرىك زولفىيە لىر ھارا، تورا ھارا، تورا ھارا.
زولفىيە لىر اولاندا آللە ھەمەيە سەندە
گەنج-تەن اولورلار اوجا داغ زىرە سەندە.
اونوتمايلىق كى، كىمەنە ۋەزىفە سەن، ھارام تەكە سەن
كىمە سەن اولار بىر بوخۇ، ائنىكەشەقە مانعە سەن.
زولفىيە ايرادە سەن اولار بىر بىرەم گەنجەرە اۋرەك،
بونو لازىمەدە ھەمەمىز بىلەك، دىرەك ائدەك.
زولفىيە لىر گەندە دىكەسەلە مەلە شەرق-شان،
بونو اونوتمايلىق ھەنچ بىر زامان، ھەنچ بىر آن
بونو گۆستەرە چەك ھەم دە گەلە چەك زامان.
خەرىجەلەر دە بىلە چەك، تەنبايچاق زولفىيە لىر
يەتتەرىب ھەنسى مەلە، ھەنسى مەكان.
زولفىيە لىر اولار بىر لازىمە گەندە اۋز اۋلەكە سەنە ۋەزىفە.
گەندە اۋز عەيەلە سەنە، مەلەتەنە خەۋەسە ھۇرەت.
بىز بورچلۇق زولفىيە لىرە كۆمەكلىك ائتمە يە،
چەتەلەيدىر مەن گەنجەرەن يەكەسە زىرە يە.

اۋىرتمە يە ك گىنجلرىمىزى ھارداسا آيرىلىپ، سوستلويە
اۋىرە دەك شفاف، شرفلى بىر ايلاهى موقدسلىيە.
روتاتسىيەيا بوراخىلماسىن سۇنوب گىرىدە قالانلار،
لياقتى اولمايانلار، يئرسىز وظيفە داعواسى سالانلار.
اينسانلار لازىمىدەر ھەمىشە ساغلام عقىدە، اورك.
بونو ھامىمىز آنلاياق، بىلك،

حقيقتى سئومكە، گىنجلەر نومونە گۇستەرە رك.
بو نومونە نى گۇستىرىپ زولفييە، آناسى نوبار
اونلاردا موقدسلىك اوچون نە ايستە سن آرتىق وار.
بو سۇزلرى اوخوجوم، يازاجام دۇنە - دۇنە
نە قدر كى، جانىمدا جان وار، دۇيچە يئە، يئە
بو دۇيىل سادجە سۇز، سطرير آراسى،
زولفييە دە بىر، نوباردا باشقا جور اولوب
اورك آغرىسى، قىلب ياراسى،
اوغورلار، ھەم دە آمانسىز حىيات مجاراسى.

زولفييە نىن اوباسىنى غوصە ايلە دولاندىم
آما ھەم دە ممنوعنام كى، زولفييە كىمى
قطعتلى گىچ بىر كۆرپە قىزى قازاندىم.
زولفييە نىن طالعيىنى آددىم-آددىم آرمالادىم،
حياتىنا آجىدىم، مەتلىگىنە حىران قالدىم.
دردىنى دردىم ساندىم، دردىنى اورگىمە سالدىم.
زولفييە نىن دردى مىللى دردىمە دوغمالاشدى
ساپ كىمى دويونلە نىب اورگىمە دولاشدى.
چوخ شى منە بيان اولدو يا گىزلى، يا آشىكار
درک انتمز اونو آنجاق يا لال، يا دا كار.
حىسسلر، ائموسىيالار جوشاندا، ووسعت آلاندا،
اينسان اۋزو - اۋزونو كىمىدە، ايشە سالاندا

بعضن اينجە فېكىر، نيت دە دىر داشا
اينسان اولاي بىلەر سقئە، بامبىلى
اۋزو - اۋزونە اندر حقارتلە تاماشا.

ايشلرىمىزى بو ساياغى دوزدوك- قوشدوق، بلى
دويونە دوشدو قاراباغىن ازلدن اولى.
ثابىتلىك دىيىشدى قفلتن، بىردن
اليمىز اوزولدو يئردن، گۇيدن.
گوناهى ھىچ كىم اوزرىنە گۇتورمور
آجى مئىوھ لى آغاج شىرىن مئىوھ يئتىرمىر.

سحو ائتمىك بوندان سونرا ھەر جرگە دە،
مىضراى ووراق اۋز واختىندا، ھەر پردە دە.
دونيا گۇرسونكو بىز دە گلمىشىك غىرتە،
دوشمن مأيوس اولسون، دوستلارسا گلسىن حىرتە.
دوشونورم: تورپاقلار ايتىرىلدى ھەم دە نادانلىغا گۇرە
سحويمىزى بىلمىە رك، يا دا بىلە-بىلە،
وطنى سئومك اولماز ائلە-ئىلە.
سحولىمىز چئورىلدى زولفييە كىمبالالارلن كدرىنە، اورك آغرىسىنا،
سرىشتە سىزلىك، رىتورىك سۇز ياراسىنا.
وطنە، تورپاغا دىن ضربە قاچقىنلىغى ائلە دى مىلتە اورك ياراسى.
حسىياتسىزلاردا حس اولونمادى نە خجالت، نە دە اوز قاراسى.
چكىشمە لر الدن وئردى ايلكىن، اوغورلو فورصتى،
دويونە دوشدوك، بىلە اولدو ايشلرىن نھايتى،
تحريف اولوندو " وطنسئورلىك " آنلايشى، حتى اونون ماھىتى.
آيىبلىقلا باخمادىلار سحو اندنلر اۋزلىرىنە،
خجالتلە باخمادىلار خاوس تۇرە دنلر آداملارلن گۇزلىرىنە.

بو سحولر تصدىقلندى زامان-زامان،
نتىجە سى اولدو بىزىم اوچون زولفييە لر،
ھلە چوخلو-چوخلو، نە لر، نە لر.
اوزولدو ثابىتلىك، ثابىتلىككە كى حلقە لر.
تكجە زولفييە نىن ايشى گتىرمە دى چتىن
قاراباغىمىن اۋزو قالدى كىمسە سىز، يئتىم.
ائدە بىلمە دىك ھارداسا دىقق سئچىم.
آلىندى آذربايجانلن تورپاغى، تالاندى قاراباغىن زنگىن ثروتى،
پىس گتىردى قاراباغىن طالعيى، الدن گئىتدى اينسانلارلن
عابىر عىصمتى،
بو ايمىش قاراباغلىلارلن آجى قىسمتى.

زولفييە، كۆرپە بالا، بۇيوكلرە
بۇيوكلر نومونە سى گۇستردىن سن،
بو عقىدە ايلە بۇيوكلردن يوكسك اولدون.
كىچىك اولماقلا يوكسكلىدىن سن
بۇيوكلرى، ساتقىنلارلر اوتاندىردىن سن،
اونلارلا اينسانلىغى قاندىردىن سن
سايماقلا بىتمز نىسكىلىنى، اذيتىنى.
مودرىك آداملارلا خاص اولان مقصدىنى، شوجاعىتىنى.
سنىن حاقيندا چوخ يازاجام ھلە من،
لنگىمە دن يازاجام، چونكو سكسن ياشىم وار

اۋلوم بلکہ حاقلا دی قفلتن، منی بیردن،

بو حاقدا دوشونورم کدر ایچینده هردن.

فاجیعه ن دوشونجده تئز-تئز اولور پیدا،

کۆره لیرم، دوشونورم زولفییه، بوندان آخی سنه ایندی نه فایدا؟،

اینسانلارا ایشگنجه وئرمک زالیملار اوچون اولوب آرتیق بیر قایدا.

بو گئرچکلیکدیر، دئییلدیر نسه بیر خیال،

بونو ائدیر دوشمن مقام دوشنده درحال.

اوتانمادان، چکیمه دن میلی ساتقینلار دا دالبادال،

دوشونوروک نجه اندک تۆره دک بیر شیوه، سلاق آرامیزدا قالماقال.

اوجالدا بیلیمیریک حاق سسیمیزی، گۆستره بیلیمیریک

عداوتی، کینیمیزی،

شیرین دیلله سالاملایا بیلیمیریک حتی بیر-بیریمیزی.

تانری نندن بئله یارادیب بیزی؟ گرک هر کس گوناھینی

بونونا آلسین،

توریاغین، وطنین دایما قئیدینه قالسین.

اوندا اینسانلار دا، میلّت ده جوشا گه لر،

وطنله، دؤولتله اینسانلار بیرگه یوکسه لر.

زولفییه حاقدا فیکره دالاندا،

قلم گۆتوروب بو حاقدا یازاندا

پاییز بولودو تک قارالیرام، دولورام.

سوسوز چیچکلر تک سارالیرام، سولورام.

بئینیمده دولانیر مودحیش، کدرلی فیکیر

زولفییه نین اوتوردوغو تیکانلی کول-کوس سانکی قلبیمده بیتیر.

فیکیریم، دوشونجم هئی چکیلیر تاریم-تاریم

الدن گئتدی قاراباغیم - دؤولتیم-واریم.

بیلیمیرم نه ائدیم، اؤزومو نجه اله آلیم

علاجیم اودور خوش گونلر اوچون من ده آلاھا یالواریم.

دوشوندوکجه دوشونورم، یئنه ده پوزولور حالیم

ایستردیم پای-پیادا شوشایا گئدیپ، یولومو آغدامدان سالییم.

باشیمیزی ووردوق داشدان-داشا

ایللر کئچدی، دولدوق یاشا

یئنه ده بعضن مزله نیریک،

یغرلی-یئرسیز تزله نیریک.

مزلنمکدن اؤزوموز مست قالدیق،

اؤزوموزو ایشه سالدیق.

ائله بیلدیک دیکباشلیقلا، لووغالیقلا

قاراباغی گئری آلدیق.

باشیمیز دیدی ایری داشا،

دردیمیز چوخالدى قوشا-قوشا.

خیاللارلا، قیشقیریقلا " دونیا قوردوق "،

آرخادان اؤزوموز-اؤزوموزو ووردوق.

بونو یاخشی بیلیر بیلنلر،

ائوی-ائشیگی داغیلیب، گۆز یاشینی سیلنلر.

درک ائتمه لییک اولانلاری، اولموشلاری.

درک ائتمه لیگیک یورد-یووالاریندان زورلا قوولموشلاری.

اؤلچوب بیجمه لیگیک داوارانیشی، حرکترلی،

اونلارین گتیره بیله جک آمانسیز فلاکتلری.

اولسایدیق بیر-بیریمیزه ایستیقانلی، لوطفوکار،

زولفییه لرین ایشگنجه سینی درک ائدردیک نجه کی وار

اولاردی آرامیزدا محبت، اعتبار.

بیلمه دیک هر آددیمین اؤز فندی،

دوغرایا بیلمه دیک دوشمنین کمندی.

بو درد بیزه هم کؤهنه، هم تپ-تزه،

بیلیمیرم اینسان بو درده نجه دؤزه.

بو سؤزلری یازیرام، گاه پوزورام دؤنه-دؤنه،

دوشونورم یئنه - یئنه.

اورک یانغیسی ایله سورورام آخی نییه بئله.

دوعا ائدیرم آلاھیمما، یالواریرام اوغور گتیر وطنه، بیزیم ائله.

موحاریبه اوغورلا، لیاقتله بیتنده،

ایشغالچیلار اراضیمیزی ترک ائندده،

اهالی اؤز ائوینده راحت اوزانیب یاتاندا،

زولفییه لر شیرین یوخویا باتاندا،

اولاجاق هر بیر ائوده بایرام اووقاتی،

گۆره جیک شنلیکلری، توی-بوساتی.

یادا دوشه جک حظی آسلانوون جسارتی، پولاد اووقاتی،

نر کوراوغلونون صداقتلی قیرآتی.

اوندا بیله جیک قلبه، بایرام ندیر،

قلبه دوشمن قلبینه تاختیلان بیر ایینه دیر.

گرک فیکیرلشک سلیقلی، آشیکار

وطن حاقیندا دوشونک نکی وار.

بیر-بیریمیزی سالماق داغا-داشا

کناردا بیزه باخیب ائتمه سینلر

حقارتله، لاغ-لاغی تاماشا.

سالماق بیر-بیریمیزی یئرسیز، معناسیز قالما-قالا

دوشمنلر باخیب گولمه سینلر بو حالا

زولفییه، سنسە سئوینجەلە یاشا
اوغورلو گونلرله عؤمرونو وور باشا،
اوغورلار اولسون سنە همیشه قوشا-قوشا.

دوشونورم: وحشیلیگی مردلیکله، غییرتله
ائده بیلدین رام توفیق فرید سنین غییرتینه
قالدی حیران. یانددین آتشدە، آنجاق
اولمادین کول دئدین دوشمنە بونو بیل: اؤله جکسن،
بیزیم اؤنوموزده دیز چؤکه جکسن.
بو اولاجاق بیرموبارک غلبه گونو،
قاراباغ آتاجاق اؤزونو آغیر یوکونو.
بلکه ده او واختلارمن اولمایاجام بو دونیادا
بو آندا. تکی قوی بایرام اولسون قاراباغدا، هر یاندا،
بوتون وطنیمیزده، آذربایجاندا.
روحوم دینجه لر اوندا بیللا،
سیزلره کؤمک اولاجاق او، موقدس، او، بیر آله.
اوندا روحوما خبر گه لر،
روحوم دا دینجه لر شاد خبر هوپماسا دا
اولمایان قاینار قانیم،
آما چاتاجاق سمادا روحلار مکانینا.

شعرلر

ŞEİRLƏR

داغلار اوغلو

(مەبەت کەظم دۈنخ فەطیرە سەنە)

لاچینی، قاراباغی سئویردین دونیا قدری،
سئویردین محبت، وطنی سونسوز قدری.
بو سئوگین گئتمه دی شوبهه سیز، هدری
لاچین ایدی، قاراباغ ایدی قلبی نین شاه اثری
ایتیب گئتسه ده داغ جیرلارینداکی، مئشه لیکلرده کی ایزلرین،
اُشیدیلیر هر یاندا، یئنه ده ماهنیلارین، حکمتلی سؤزلرین،
لاچین حسرتلی آرزولارین طالعیندن آرالاندی
سن اۆلمکله شیمشک چاخدی، گۆی اوزو قاب-قارا قارالاندی
سنی سئوولر اوچون محبت، دردین یاماندان یاماندی
حیکمتلی سؤزلرین، کؤورک ماهنیلارین اینسانلاری
کؤورلدن، دردنی آلاندی.
ایندی سن لاچینا گئتمز اولدون،
داغ، دره دن کئچمز اولدون
لاچین دردنی محبت، قلبینی دلدی،
اورگیندن ووروب یئره سردی.
دیلمندن دوشموردو لاچین، وطن،
وطنله، لاچینلا سن تنبه-تن.
سنی اونوتماز سنی سئوولر، دوغما وطن.
ابدی یاشایاجاقسان اورکلرده همیشه سن.
سندن آیری دوشدو ووقارلی، چیچکلی داغلار
گۆزل اویلاقلار، داغ جیغیرلاری، سرین بولاقلار.
سن " لاچینیم، لاچینیم منیم " دئینده
کؤوره لیب حزین-حزین آغلایاردین
توفیق فریدین قلبینی داغلایاردین
لاچین، کلجیر سنین یووان
الدن گئتدی یاراشیقلى ائل، اوبان.
اوخویوردون بو حاقدا هر آن.
شارلاق سسین آداملاری لرزه یه سالیردی،
اینسانلاری خیالین لاچینی قایتاریردی.
گۆزل لاچینیمیز، قالدین داردا
ایندی سن هاردا، محبت هاردا
لاچینسیر باکیدا، آنا تورپاقدا.
لاچینین ایشغالی ندر، سن بیلمزدین.
یوخودا دا بونو تصوور ائده بیلمزدین.
ووقارلی ایدین، کیمسه نین قاباغیندا آییلمزدین.
لاچینیم " دئیە-دئیە بو دونیادان گئتدین
قاراباغ حسرتیله اورگینی یئیە-یئیە گئتدین.
سن اوخیاردین " بو اویوندا کیم اوددو، کیم اودوزدو " .

گرک دئییدین: لاجینی کیملر وئردی، کیملر اودوزدو.
 اوخویوردون شارلاق، حزین سسینله
 هلیم، ملاحتلی بیر صاف نفسینله
 تۆکوردون گۆز یاشینی گیلە-گیلە
 قاراباغ، لاجین دردینی بیلە-بیلە
 ماهنی یازدین، زیلە قالخدین، اؤزونو اؤیمه دین.
 ساده اولدون، هئج کیمین قلبینه دیمه دین،
 نه اؤزونون، نه ده بیر کیمسه نین قامتینی آیمه دین.
 سن ایچینده یاندین، هر شئی آجیب آغارتما دین.
 آما گئجه-گوندوز راحت یاتما دین
 موقدس آرزو، دیلگینه چاتما دین.
 ائل، اویان باشدان-باشا تالاندی،
 سسین ده، سۆزلرین ده میلتن اودونا قالاندی.
 آما بیلیردین کی، اوردوموز گئج-تئز
 لاجینی آزاد ائدیب، اونو گئج-تئز آلاندی.
 کیمسه دئمە سین کی بوش قیامتە قالاندی.
 اگر بو اولماسا یئدیگیمیز چۆرک بیزه حارامدی
 آما ایندی هله کی بیزده واردیر قاپالی دایره،
 یوخدور ایندی باشقا چاره. ایندی یوللار باغلیدیر،
 اورگیمیز لاجین حسرتیندن داغلیدیر.
 سن سون ماهنیلاریندا دئییردین:
 "دوستلار خیانت ائدن اینسانلار گۆرموسن"
 محبت، بونو سن دوزگون دئیمسین.
 لاجین کیمی بیر نیسگیلین واردی سنین
 بو نیسکیل، هم ده منیم، قاراباغین، هامی نین، دوغما وطنین.
 داغلار اوغلو محبت، تاریخده ابدی قالاجاقسان.
 سۆزونله اؤزونو یادا سالاجاقسان.
 "لاجینیم، لاجینیم منیم" – سنین شاه اثرین
 لاجینین شیرلان بولاقلاری کیمی واردیر سرین،
 حزین مئلودییان، اؤنملی سۆز کسرین
 سنی همیشه یادا سالدیراجاق،
 سسینی یئنە گۆیلره قالدیراجاق.
 سسین، سۆزون یاییلاجاق لاجین داغلارینا،
 لاجینین گول-چیچکلی سرین یایلاقلارینا.
 لاجین آغلا، ایتیرمیسین دوغما محبتی
 اونون خالق آراسیندا واردی بؤیوک حۆرمتی
 محبتین واردی لاجین، داغلار حسرتی،
 اونداد واردی اصل کیشی جیزگیلری،
 کیشی دیانتی، کیشی خصوصیتی.

دانیشاندا سۆزونده اۆلچونو، بیلردین.
 خیرخواه اینسان ایدین، اینسانلارین اوزونه گولردین.
 هر دن بیر آغجادییه، تاختا کۆرپویه گئدردین.
 دئییردین آلاهییم منی لاجینی قایتار،
 قایتارماسان سسیم ده باتیر.
 دئییرلر سخاوتلی، "جیی نین دوشمنی اولموسان"
 وطن، لاجین سئوگیسیله اؤلومله چارپیشمیسان.
 گۆر سن نه قدر گۆزل اینسان اولموسان.
 یانغین، یانغین شعرلر دئییردین
 سۆزونله ده دوشمنلری سۆیردین.
 "گۆزل گۆرمه یه گل قاراباغ" دئییردین.
 "بیر ده بئله مظلوم، مظلوم دایانما" سۆیله یه ردین.
 هامییا توی-بوسات ائتدین هامییا حۆرمت ائتدین،
 آما اوغلون رشیدین توی آرزوسو اورگینده قالدی،
 گۆز ایلاهی، بو نئجه حالدی. بو حال آدمالاری یاندیریب یاخیر.
 سانکی لاجین داغلاریندا ایلدیریم چاخیر.
 ایستردیم دئیم محبت، اؤلمه دایان.
 آپارما محبتی ائی بیزی یارادان.
 مۇعجیزه اولسایدی دئییردیم محبت، اؤلمزسن
 یوخویا گئتمیسن، لاجین آلیناندا موطلق اویان.
 ایستردیم لاجین تئزلیکلە آلینسن،
 داغلار قوینوندا سنه کوچە سالینسن.
 هابیل لاجینلی تک سنین بیر داوامچین وار،
 اوخویاجاق سنین سۆزلرینی نکی وار
 هله وار بیر ده فدایا لاجین،
 اوخویاجاقلار سنی، دئیە جکلر:
 یاغیلار، لاجیندان تئزلیکلە قاچین.
 واردیر دوستون ماناف، یوسف، اشرف
 یاد ائده جک سنی هر بۆلگه، هر طرف
 اؤلومده ده اولور بیر سایغی، بیر شرف.

گله جگم، گۆزلە منی

شوشا، آغدام، لاجین، کلبر
 داریمیشام سیزین اوچون
 بیلیرسینیزمی نه قدر
 گله جگم، گۆزلگین منی،
 گله جگم نه قدر کی اؤلمه میشم،
 عقیده مدن دؤنمه میشم

قوبادلىنى دا، فوضولىنى دە دوغما ائل-اوبا بيلمىشم.

نييه كوسكون-كوسكون باخيرسينيز منه

نه انده بيلرديم، ائتمه ديم موقدس تورپاغيم، سنه

قيسمت اولار گوروشريك سنييله يئنه

اسن كولك، اوچان قوشلار ائنين سارى بابايا، عيسا بولاغينا،

ياشيل مئشه لرین ياشيل قوجاغينا.

بو سوزلری دلی داغا دئيین،

دئيین، گلجم اورا يئین-يئین.

واردیر هر بير شئيین اؤز مرامی، اؤز معناسی،

تورپاقسیز، وطنسیز وارلیغیندا نه معناسی؟

گزه بيلمه سم مئشه لی داغلاری دولانا-دولانا،

دره لری، چمنلیکلری بویلانا-بویلانا،

اوندا من نئجه آذری اولارام؟

دردی، قمی اؤزوندن نئجه قووارام؟

گلجم موطلق، توی-بوساتلی

ایگید عسگریمیزله، حربی سورساتلی

يئنی معیار

آختاردیلار يئنی معیار

ایسته دیلر بالقاباغی ائتسینلر خیار.

بو آختاریشی ائتمه دیلر

اؤزلرینه نه عابیر، نه ده عار

ایسته دیلر قارپیزدان

دوزلتسینلر حتی شار.

کیمده اولدو حؤکم، ایختیار

تاپا بیلدیلر اؤزلرینه ساختا یار.

دوغرو گورنلردن، دوزگون ائشیدنلردن

قوراشدیرسینلار يئنی اینسان - لال، کار

ائتسینلر یایدا یاغیش، چووقون، قار.

محبتی - آزار، بازار.

باخ بئلجه یاراندى اینسانلاردا يئنی معیار.

آما بالقاباقدان آلینمادی خیار،

قارپیزدانسا شارچالیشدیلار نکى وار

بونو انده بيلمه دی یئکباش مأمورلار.

کیشیلر اوچون تاپدیلار کیمی اری، قادینلارین

چوخالتمدی درد، سری.آختاریلدى، تاپیلدى

داها يئنی معیارلار معیارلار رواج وئردی بارلار

معیارلار نامینه کسیدلدى چوخلو قوربانلار.

آما نه یایدا یاغدی قارنه ده قادیندان قادینا اولدو یار.

معیارلار ایچینده باتیب قالدیق

اؤزوموز-اؤزوموزو ایشه سالدیق،

يئنی آختاریشا باشلادیق

نه گولدوک، نه آغلادیق

حاقا گئدن یولو اؤزوموز باغلادیق.

آختاریلدى يئنی وارلیق

آخی وارلیغا نه دارلیق

مئیدان وئریلدى اولیقارخا

کاسیب چیخدی اولیقارخا الباپا.

چوخالدى بئله معیارلارین سایی،

آما سئچيلمه دی ایلین قیشلا یایی

بئله معیارین دونیادا تاپیلماز تایی.

شوشا، آغدام گل بری

دردیندن اؤلدوم سرسری،

شوشا، آغدام گل بری

قم چکیرم فوضولی، لاجین گئندن بری

قوبادلییا، جبراییلی - دئیرم گل بری

آخی تورپاق نئجه یئریسین،

بلکه اولموشام من دلی؟

قم، کدردن کؤوره لیرم،

گؤزلریمدن یاش سوزولور،

اووقاتیم پیسلشیر، بدنن اوزولور،

سورورام بو منه نه قیسمتدیر؟

داماریمدا آخان قان داماریمی یانديریر،

خیاللاریم منه چوخ شئیلری آندیریر.

بیرده منه لاجینی، کلبجری آندیریر.

آخی تورپاق نئجه یئرییر، آدام دئیل کی،

چاغیراسان " گل بری "

یوخ، دلی اولمامیشام سادجه دئیرم،

دوغما تورپاق، گل منه دوغرو، منه ساری، گل بری

ترتردن، سرحددی کئچه بيلمه دیم،

عيسا بولاغیندان، سو ایچه بيلمه دیم

قیرخیز، تورشوسو داغلارینی کئچه بيلمه دیم

بو سبیدن چاغیریرام: لاجینیم، کلبجیریم گل بری،

من گله بيلمه سه م ده سن گل بری

اولار آنجاق حاقسيزليغي يئر اوزوندن سيليب سوپورن
 حالال سودده دير هم ده غييرتليك،
 وطنه سئوگي، بير ده مردليك
 حالال سودده يوخدور زيناليق جؤوهري،
 بونو دئيبلر آتالار تا اوزون ايللردن برى
 زينالى سود ايچنلر اولارلار باشدان خاراب، بير ده سرسرى
 حالال سوددور اينسانليغي معناسى، جؤوهري.

زامانين آخارى

زامانين غريبه آخارى بيلميرسن اينسان زاماندا،
 يوخسا زامان اينساندان يوخارى. اما هر بير اينسان
 بير-بيريندن يا يوخارى، يا آشاغى.
 زامان دا، اينسان دا هره سى بير ساياغى.
 بيلميرسن دوشونن باش ياخشيدير،
 يوخسا اونون يثريين آياغى
 يوخسا گؤرن گؤزو ائشيدن قولاغى.
 بلکه ايندى هاميسى باياغى
 هره سى نين غريبه بير باخارى،
 اونوتماياق كى سويون دا اولور اؤز آخارى.
 زامان اينسانا، اينسان زامانا هاراداسا بير تله
 بونا دا شوکور پارادوكسلار قابقدادير هله
 ديشيلر اثركلره اولوبلار كله
 زامانين آخارى گتيريپ بئله
 بلکه زامان دا آخيب گئديپ
 كوسميك گمييله قاچيب گئديپ
 اينسانلار ياخيب گئديپ؟
 اينسانلار اولوبلار غريبه مخلوق جانلار
 زامان دوغورور هر آن گؤزله نيلمز هيچانلار
 حياتدا هم ده واردير آشاغى، هم اوجاليق
 ندن اوندا يا ائنيشليك، يا آلچاقليق
 اگر وارسا گؤزل گنجليك،
 ندن اولمايدير آنجاق قوجاليق.
 شئير دئييل كى، اولاي اروز، يا هئجاليق
 گنجلر آختارماليدير حياتدا آنجاق اوجاليق
 واريدير بير-بيرينه گنجليك و قوجاليق.

زامانين هر آخاريندا اولايدي اينصاف بارى
 زامان مئيل ائديدي دوغرولوغا سارى.

آي اولكه مين ياراشيغى، ديلبرى.
 قاراباغسيز گونلرى آنديقجا يانيرام
 دلى داغى، كلبجى يئنيدن آنيرام
 تورپاغين نه دئمكليگيني ياخشى آنلاييرام
 اما بو ايشده اؤزومو گاه گوجلؤ، گاه دا عاجيز سانيرام.
 بيلمم آغدام، لاچين نه واختى من طرفه گله جكدى،
 ائل-اوبام نه واختى قلوبن دئييب گوله جكدى،
 اينسانلار دوغما ائولرينده نه واختى دينجله جكدى
 يقين كى، او گون تئزليكله گله جكدى؟

يوخ، شوشام، آغداميم گلجم
 جيدير دوزونده چاي ايچيم دئييب گلجم
 آبدال-گولابليدا كآباب يئيچيم گلجم، مطلق گلجم.

آنا سودو، آنا لايلاسى

آنا سودو مؤعجيزه لى بير نعمتدير،
 كؤرپه لر اوچون عوضسيز ثروتدير،
 هم شربت، هم ده بير لذتدير.
 آنا سودو كؤرپه نين ايلك روزيسى،
 آنا لايلاسى اينسانين ايلك موسيقيسى.
 آنا لايلاسى ايلك سئيگاه، شيكسته،
 اونو اوخويا آنا كؤرپه سيئه آهسته-آهسته.
 آنا سودو سنده دير، منده دير هر اينساندى، هر كسده دير،
 آنا لايلاسى گول-چيچكلى چمنده دير.
 آنا اؤز حزين لايلاسيندا جمع ائتدى اؤز دردى سرينى،
 لايلاسييله اوخشادى اؤز كؤرپه سيني
 حالال ائتدى كؤرپه سيئه سودونو، اذيتيني،
 اوولادينا بيلديرمه دى اؤز زحمتيني، ميننتيني
 آنا سودو، آنا لايلاسى ازلدن، بونؤوره دن باشلايير.
 اؤز سودونو اوولادينا تمناسيز باغيشلايير
 كؤرپه ايلك اؤنجه حياتيني آنا سودوندن باشلايير
 آنا لايلاسيلا سئور كؤرپه سى نين نى وارسا وئرر بالاسينا،
 كؤرپه ازلدن باغليدير آناسينا.
 آنا اؤزونه گؤتورر آزينى
 چكر كؤرپه سى نين نازيني.
 سود وئرر كؤرپه سيئه گوندوز، گئجه
 سودو ده، لايلاسى دا سانكى بير مؤعجيزه
 حالال آنا سودو سومورن اولماز حاقي ايتيرن

شوشا، لاچین، کلبجر، آغدام،
 فوضولی کیمسه سیز اوشاقلار کیمی
 باخماییدی بیزه ساری.
 یار دا اولایدی آنجاق یارین یاری
 قاراباغسا دا اولکی تک آذربایجان تورپاغی.
 توللاندىق، قیشقیردیق، باشیمیزدان یوخاری
 توللانماغیمیزی صاندىق سانکی زامانین آخاری
 قارتالی بوراخدیق اؤز الیمیزدن
 برک-برک یاپیشدیق خسته جوجه میزدن
 ایلیدیک، توتدوق دوشمنین آیغیندان.
 دوشمن بو سبیدن توتدو باشیمیزدان، چنه میزدن
 مقصدیمیز ایمکاندان، قاراباغسا وطندن آرالاندی،
 قاراباغین سینه سی باخ بئله پارچالاندی.
 مقصدین پارچالانماسی یاماندان یاماندی
 تورپاغین قدرینی قانان قاندی
 یانمیش حیسیسلری، اینسانی درده سالاندی.

لغت آغدامی بو گونه سالانلار.

قاچقین اولدو، سپلندی آغدام اهلی هر یانا
 درد اولارمی بو درددن بئتر، او یانا
 مرمیلرین سسی قویمادی کۆرپه اوشاقلار
 راحتلیقلا اؤز یئریندن اویانا.
 قاراباغین، آغدامین گتیرمه دی بختی، ایقبالی
 قاچقینلارین پیسلشدی، دییشدی احوالی، حالی
 آغدامین ایشغالینا لاپ معطل قالمیشام
 کۆره لیرم، دریندن درینه فیکره دالمیشام،
 گزدیگیم آغداما ایندی هسرت قالمیشام،
 روحومو سارسیتماقلا اؤزومو ایشه سالمیشام.
 پریشان اولدو کۆورک دویغولاریم
 بیره بئش آرتدی، چوخالدى قایغیلاریم
 ایش-ایشه، طولم طولمته قاریشدی
 آرزولاریم آجی گئرچکلیکله باریشدی.
 آرزو، دیلکلریم آغدامدا قالدی
 دوشمن آغدامی الیمدن آلدی.
 بو منی آغیر گونلره سالدی.
 قلبیمی قاچیلماز توفان آلدی.
 آرزو، دیلکلریم آغدامدا قالدی.

ندن آغدام، بختین گتیردی بئله
 نندن بدبختلیک گلدی دوغما ائله
 بو حاقدا هئی دوشونورم،
 یاغیلاری، ساتقینلاری سؤیه-سؤیه،
 الیمی آچیرام اولو تانرییا، گؤیه
 بلکه آلاهییم گوناھکارلاری جزالاندیرا،
 مؤعجیزه لی بیر تدبیر گۆره.
 ایستردیم زامانین اوزو بیزدن دؤنمه سین
 فوضولی نین، آغدامین، لاچی نین، قوبادلی نین، کلبجرین
 یانار ایشیغی بیر ده سؤنمه سین.
 وطن تورپاغینا یاد اللرین الی دیمه سین،
 غورورلو میلّیتیم باشینی آشاغی آیمه سین.

آغدام – قلبیم، توخونان یئریم
 موغام ماهنی اوخونان مکانیم، ائلیم
 قامتیم، اونورغا سوتونوم، بئلیم
 منیم اولوی آرزوم، سونسوز مورادیم منیم
 ایستردیم سنی گزیم، سنه قایدیم،
 دئیم گؤزون آیدین منیم آغدامیم
 منیم موغام، صنعت اوجاغیم.

آغدامین اوستونو قارا بولود آلدی
 آغدامی نانکورلار یامان گونه سالدی.
 یارب، دئ بو ایندی نه حالدی؟!
 دوشمن آغدامی الیمیزدن گۆر نئجه آلدی؟!
 بد گتیردی آغدامین ایقبالی
 گئتدی آغدام، پیسلشدی اینسانلارین حالی.
 ایتتیداریم اولسایدی ساتقینلار اوچون قوراردیم محکمه زالی
 بلکه اوندان بیر آز دوزه لر آغدامیلارین احوالی، حالی.

درک ائتمزلر بو حالینی، احوالینی
 حیسیسیاتسیز، غئیرتسیز آداملار،
 سنی بو گونه سالانلار،
 حاقینی، غئیرتینی الیندن آلانلار.
 بو سبیدن سنده اولدو بؤیوک تالانلار.
 آختاریرام فیکریمده، دوشونجمنده سنی.
 تئز بیزه قاییت، اینتیظاردان قورتار منی.

بونا گۆره می بو دونیا یا گلمیشیک؟
 بو دونیا یا نه اوچون گلمیشیک؟
 وطنیمیزده قاچقین اولوب سېلنمیشیک
 آما قاچقینلیق عذابى ندير،
 هله ده درک ائتمه میشیک
 بونا گۆره می بو دونیا یا گلمیشیک؟

آختاریرام هر آن گۆزومده سنى.
 آختاریرام هر آن اۆزومده سنى
 آختاریرام هر آن سۆزومده سنى
 آغلاما دوغما آغدامیم،
 آغلاماغینلا سیندیرما منى.

بو دونیا یا نه اوچون گلمیشیم؟

بو دونیا یا نه اوچون گلمیشیک
 اگر یوخسا اینسانلاردا بیر-بیرینه صداقتی،
 دوستلوقدا محبتی، بیر ده دیانتی
 وارسا یالنیز پیس خیصلتی، آجی قیسمتی:
 باشقاسی نین الینده کینی آلیب یئمیشیک،
 اوسته لیک ده جیبینه گیرمیشیک.
 بونا گۆره می بو دونیا یا گلمیشیک؟
 دونیا یا گلمیشیک کی، اولمایاق میلته، وطنه گرکسیز،
 گلمیشیک کی اولاق صاف اینسان، بیر ده کلکسیز.
 حیاتا گلمه دیک کی، دونیانی قامارلایاق، باسیب یئیک.
 گلمیشیک کی، دوغرونون دوغرو، ایرینی ایری دئیک.

دونیایا صاف اینسان کیمی گلمیشیم
 گاه آغلامیشام، گاه گولموشم.
 گاه سئوینمیشم، گاه دا کؤورلمیشم،
 ائله بونا گۆره می بو دونیا یا گلمیشیم؟
 آما هر پیسلیکلری دونیا یا گلندن سونرا بیلیمیشم.
 گاه اؤلموشم، گاه دیر یلمیشم.
 گاه یئرمیشم، گاه سورونموشم.
 بس اوندا بو دونیا یا نه اوچون گلمیشیم؟
 ائله بونا گۆره می بو دونیا یا گلمیشیم؟
 بو دونیا یا نه اوچون گلمیشیم،
 هم اوجالمیشام، هم ائتمیشم
 بعضن قلبیمی چیرکلندیریب، گاه دا تمیزله میشم.
 ائله بونا گۆره می بو دونیا یا گلمیشیم؟

سؤمه دیم من حیادا یونگول ایلنجه نی

یونگول حیات اؤزونه چکمه دی دوغرودان دا منى.
 اینسان دونیادان گوناھکار گئتسه اگر
 قلبی سیخیلار اؤزو اؤز روحونو اینجیده.
 دونیا یا گلديم کی، دوغرو فیکیر سالینماسین کمنده.
 حاقیقتی آراجیق دئییم من ده.
 اینسانلار دنیادا یا اؤله جک، یا دا قوجالاجاق،
 آما یازیلانلار همیشه لیک نسیللره قالاجاق.
 بلکه ده بعضی سطرلیریم سارالیب سولاجاق،
 آما دوغما ائلیمده، قاراباغدا اؤزونه ابدی یئر تاپاجاق
 دونیا یا گلديم آییق دوشونجه، صاف منطیقی سؤزلرله،
 بیر ده حقیقتین اوزونه دیک باخان سرراست گؤزلرله.

بو دونیا یا نه اوچون گلمیشیم،
 پیسلیک گۆرنده اینسانلاردا، فرقلی دوشونموشم.
 عصیچیلیکدن گاه اوشونموشم،
 گاه دا تیره ییب ایسینمیشم،
 ائله بونا گۆره می بو دونیا یا گلمیشیم؟

بو دونیا یا گلمیشیک دوغرو دوشونمه یه،
 گلمه میشیک کی، کیمه سه بادالاق ووراق،
 کیمینسه کؤلگه سینده ایسینمه یه،
 بو حقیقتی درک ائتمیریک آخی نییه
 بونا گۆره می بو دونیا یا گلمیشیک؟
 بو دنیادان چوخ اوموب، چوخ ایسته میشیک،
 عوضینده اونا هئچ نه وئرمه میشیک،
 وظیفه نی، ثروتی وطندن چوخ ایسته میشیک،
 بونا گۆره می بو دونیا یا گلمیشیک؟
 بو دونیا یا نه اوچون گلمیشیک؟
 گلمکله مین بیر صیفت گؤرموشوک
 گاه ایریلیب، گاه دا کوسوشموشوک

گلمە دېم كى، اولانلارى، كئچنلرى يانلىش دئىندە، گۇرندە
اله ساليب دئمە سىنلر " احسن سنه، آى برک الله "
گۇر نئجه عاليم، شاعير وئريب ميلته الله.

ايرىنج ايشلردن، سۇزلردن ھميشه اوزاق قاجميشام،
شعريملة اينسانلارى كۇلە ليک يالتاقلق باتاقلينغىندان
اوزاقلاديرماغا چالشميشام.
بلکه بو سببده قالميشام ھلە كى كۇلگە دە،
آما منە چوخ دير وئيرلر باشقا اۆلكە دە.

دونيايا گلديم كى، اينسانلىق اولسون قيسمتيم،
دونيايا گلمە دېم كى، الدن گئتسين آبير، عيصمتيم.
دونيايا گلديم كى، تاپام معنوى راحتلىق،
گلمە دېم كى، آجى احتيراصلارلا اينسانلارلا گتيرم ناراحتلىق.
ھر شئيىن كۆكۈندە دورور نادانلىق اينسان دوشندە نادان اليه
نادان مينندە حيكمتلى سۇزون بئلىنە،
سايغى ايله اويوشماز وطنينه، ائلينه ويجدانى،
نە عقيدھسى، نە مسله كى ، نە دە داماريندا آخان قانى.

نادان اولماز كۆورك اينسان، گۇزو ياشلى،
اولار لووغا، سرت باخيشلى،
كوبود، ھم دە قلبى داشلى
ولسا دا ظاهيرى گۇزل، قلم قاشلى.

نادان دوغرو سۇزە باخان دئيىل،
يئديگى چۇرگى قوسان دئيىل،
اونون اوچون كامىللىك آسان دئيىل
عاغىللى سۇزە سوسان دئيىل.

نادان مكير اولار، دئير دئديگىنى
قارشيديرار سحرلە آخشام يئديگىنى
عصبيندن ديشلە ير دوداغىنى، ديليىنى،
يادا سالماز اوباسىنى، ائلىنى

نادان ياخشىنى پيسدن سئچە بيلمير
گوناهسىز اينسانلار اين گوناهسىزليغىندان كئچە بيلمير
دشە دە كئچرم كور-آرازى سوسوز آرخی دا كئچە بيلمير.
آما ھردن اولور ايش آدمى آداملارى قارپان ديش آدمى
گاه اولور چئويك، ايشگوذار گاه دا سانكى لال، كار.

نادان نادانلىغى ايله اندر ايفتيخار
اؤيۈنر، لووغلانار نكى وار اولمور آنلامى، بيلمير
مردلىكلە نامردليگين نە فرقى وار
يامان اولور نادانلىق اوبرازى
اولور اؤزوندن چوخ راضى
سايير اؤزونو بيليكلى، قاضى،
ولسا دا آداملار اوندان ناراضى
باخ بئله پارادوكسالدى نادان اوبرازى.
ھر شئيىن كۆكۈندە دورور نادانلىق
ذكالى اينسانلار نادانلار اولور بعضن قوربانلىق.
نادان دئسە كى سوسوز دا ياشايا بيلر باليق

چتينكى اونو اينانديرسان، صۇحبت آچسان دا
مين قورانلىق ندن بئله ياراديب اونو اولو خالىق.
قانماز نە بيلر كى، وطن نە دئمكدير
اونون ايچى آنجاق وارلانماق، يئمكدير.
بيلمير شعير، موغام نە دئمكدير.
شعير، قزل يئرینه ايشى-پئشه سى آنجاق يالان دئمكدير.
بير دە ھئيۈرە ليک، شيت-شيت گولمكدير.
نادان تورپاقلارى گئتمە ميش قايعيسيز اينسان كيمى
اؤيۈندە راحت ياتير

پوللارى كيسه لرە دولدوروب بير-بير زيرزميلرە آتير.
يئرى دوشدو كجە ھلە بير آرانيدا قاتير.
دئييرلر: قانانلار، قانمازلار ھميشه اولاجاق
سورورام: قانمازلار قانانلارى ھميشه مى اله سالاجاق؟!
قانمازليغين، مكيرليگين سونو نە واخا اولاجاق، يوخسا ھنچ اولماياجاق؟
قانمازلىق اينسانلار اين باش آغرىسى، نجيب اينسانلار اين قلوب ياراسيدير.
آما دئييرلر قانمازلار چوخالير، بو ھلە ھاراسيدير،
قانمالىق ھلە قلوبلر دە قالاسيدير
آما اونوتماياق كى، نجيبلىك
اينسانلار اين داياغى، قالاسيدير.

توفيق فريد، اگر اولماسا قانمازلار ايدراك درمانى
اوندا ضبط اندر قانمازلار بيزيم بو گۇزل دونياني،
كورلار نە عقيدە، چيركلر اينسانلار اين قانى.
شاعيرين ثروتى، قازانچى اونسوز دا قم، كدردى
نادانين اونا گولمە سى كدردن دە بئتردى.
آما اۆلچمك اولمور، بو بئتر نە قدردى؟

حاميله قادين

حاميله قادين موقدسدير

وطن اوچون هر كسدیر.

قادین دوشونور هر آن

نه واخت گله جك دونيايا اينسان

قادینا دىقت قايغى چوخ ئاوابدى

اونون وئردىگى اؤولاد ميلته بو گون، صاباحدى

قادین يارادير بيزه باجى، قارداشى

قادین وئير كؤرپه سينه ذهني، يادداشى

حاميله قادین اوشاقلارين

ايلك مسكنى، ايلك وطنيدير.

بونو ائدن قادينلارين اعجاز كار بدنيدير،

قاديندير بونؤوره سى بشريتین.

حاميله اولماق كيشيلىكدن ده چتين،

قاديندير اساسى ميلتين

مئيوه آغاجين، اوشاق ايسه آنانين بهره سيدير

گونشین ده، دوغوشون دا اوخشار فلسفه سى وار:

اوشاق قارائليقدان ايشيqliغا چيخير،

گونشسه دوغاندا ظولمتين ائوينى ييخير.

ايكيسى نين ده قارائليقدان ايشيqliغا چيخيشى

ايكيسى ده وارليغا، اينسانليغا، بير ايشيق، بير ياراشيق.

گؤرنده حاميله قادى نين سولغون اوزونو،

گرک صبر ائدسن، سؤز ائتميه سن اونون هر سؤزونو

بالديز دا، قاپينه ده اونون يئرینه قويا اؤزونو

قادین اوشاغينى ائدير گله جك آنا، آتا

هر اديته، مۆهلته باتا-باتا،

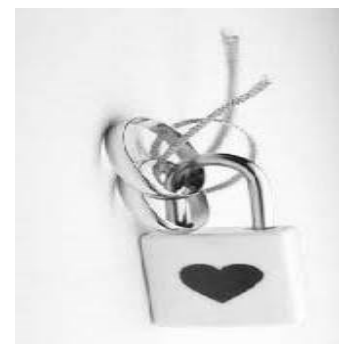
اؤولاد آرزوسونا هئى چاتا-چاتا.

بعضن ظولمته، بعضن ده

خوش خياللارا باتا-باتا،

شيرينى آجيبا، آجيني شيرينه

قاتا-قاتا.

حكايه لر

HEKAYƏLƏR

توی

اينسانين حياتيندا ائله بير آن گليب چاتير كي، او، چوخ مسؤليتلى آدديم آتاراق نيگاكا داخيل اولماغا قرار وئير. عادت بو، توى شكلينده طنطنه لى بير حاديشه ايله موشاهيده اولونور. تويلار موختليف اولور...كاسيب، وارلى، طمطراقلى، شان، داريخديريجي، نوماييشيانه، رستورانلاردا، كافه لرده، شادليق سارايلاريندا و حتى چاديرلاردا.

حسين اؤز احاطه سينده چوخ مهشور آدام و اولدوقجا يوكسك وظيفه صاحيبي ايدى، اوغلونون تويو اوچون او تامامييله باشقا، غئيرى-عادى بير مكان آختايردى. خزينه دارى عسگرى چاغيريب، دئدى:

-بو گونلرده اوغومون تويو اولاجاق، هارادا كئچيرمگى تكليف اندرين؟

عسگرى فيكير بورودو، لاکين بو پروبلئمى(سورون) حلل ائتمه يه سؤز وئردى، فانتازيياسيني ايشله ديب، نسه بير اورژينال فيكير يوروتمه لييدى، چونكى بوندان اونون رهبرليكله اولان موناسيبتى آسيلي ايدى.

- نه باره ده دوشونورسن، عسگر؟

- تويدان باشقا ايندى منى نه دوشوندوره بيلر كي، حسين موعليم؟

صاباحيسى گون موديريتله قارشيلاشان عسگر جاواب وئردى.

نە- اولدو؟ بیر شئی فیکیرلشە بیلدین؟

- من چوخ دوشوندوم، البته، سیزین اوغلونوزون تویو، حسین موعلیم، چوخ غئیری-عادی و تکرار اولونماز اولمالیدیر. آخی سیز چوخ حؤرمتملی شخصیتسینیز. عادی استاندارت توی سیزه، سیزین وظیفه نیزه و آدینیزا یاراشماز. حسین بونلاری ائشیدنده اؤزونه قاپاندی. او اؤز-اؤزونه دوشوندو:

- " خزینە دار حاقلیدیر، منیم اوغلامون تویو ان یوکسک سوییه ده کئچیریلمه لیدیر کی، حتّی مأمورلار و بوتون یوکسک وظیفه لیلر اونو حیرانلیقلا موداکیره ائتمه لیدیرلر ". بیردن عسگرین قیشقیریغی اونو فیکیرلریندن آییلندی. - تاپدید! ییز تویو طیاره نین بورتوندا کئچیره جیک! - نه؟! بیر بو چاتمیردی! آداملار دئمز کی، بو بویدا حسین موعلیم یئر اوزونده توی تشکیل ائتمک اوچون بیر یئر تاپا بیلمه دی کی، قالخدی گؤیه؟

-حسین موعلیم، سیز غئیری-عادی آدامسینیز، خاریق العاده سینیز، من دئیردیم، سماوی، درین ذکا صاحبیسینیز... سیز و سیزین مؤوقعنیز بو عادی دونیایا غئیری-اویغوندور. سیز بو دونیادان دا اوستونسونوز و اونون حودودلاریندان کنارا چیخیرسینیز. اونا گؤره ده محض سما سیزین حؤرمتملی شخصیتینیزه ان اویغون مکاندیر. اونو دا قئید ائدک کی، عسگر " درین ذکا صاحبیسینیز " ایفاده سینی ایشله دنده گولمکدن اؤزونو گوجلە ساخلامیشدی، لاکین جومله سینی سونا چاتدیرا بیلیمیشدی. منیم عزیز اوخوجولاریم، بو چوخ یاخشی حالدیر کی، عسگر بو فاکتی هئچ اولماسا قلبن اولسا دا بوینونا آلا بیلدی. اما حسین هله ده عسگرین تکلیف ائتدیگی بو واریانتلا راضیلاشمیردی:

- یوخ، یاخشی اولاردی کی، سن باشقا بیر شئی دوشوندین، بیر آز دا دوشون، بلکه بیر فیکره گلدین. - یئنە ده؟ من آنلایا بیلیمیرم کی، آخی نه اوچون سیزی بو واریانت قانع ائتمیر؟ بو آخی سئنساسیادیر! هئچ کیم، هئچ نه بئله بیر شئی نه ائشیدیب، نه ده گؤروب! اما باشقا واریانتلار دا وار: کیمسه سیز آدادا، آیدا، حتّی مارسدا...امما او زامان بوتون قوناقلار و جاوان جوتلوک عادی توی پالتارلاریندا یوخ، خصوصی کوسمیک اسکافاندرلاردا گلمه لیدیرلر و بو دا یئنیلک اولاجاق! اگر سیزین اوغلونوز بیر ۱۰ - ۲۰ ایل گؤزلە یه بیلسیدی، اوندان اونون تویو آسانلیقلا مارسدا و یا آیدا

تشکیل اولوناردی. اوندان اطرافدا هامیسی منیم مودورومه واله اولاردی و حیرانلیقلا مذاکره ائدردی. من ایسه بیر خزینە دار، سیزین قولونوز سیزی راضی سالدیغیما و بئله بیر سئوینج یاشاتدیغیما گؤره ممنون اولاردیم. دوشونورم کی، او زامان رئیسین اؤزو ده منی بینر، باخمایارق کی، او، اونسوزدا اؤز ایشچیلیرینه قارشى چوخ قایغیکئشیدیر...

عسگر مودورونون " دیرلریندن " دانیشماغا داوام ائتمک ایسته ییردی، لاکین او سؤزونو کسدى:

- یاخشی، بسدیر، بسدیر. سن هئچ بیلیرسن نه دانیشیرسان؟! دوغوردانمی سن ائله دوشونورسن کی، اوغلامون نیشانلیسی اونونلا توپلارینی داها ۱۰ - ۲۰ ایل گؤزلە یه بیلر؟ آخی من اؤزوم ده آرتیق جاوان دئییلیم و آرتیق هیجانلا گؤزلە دیگیم نوه گؤرمک ایسته ییرم. - اوندان سیز گرک سیزین نسیلنیزه ان اویغون اولان بیرینجی واریانتلا راضیلاشمالیسینیز، حسین موعلیم. حسین ائوه قاییداندا آروادینا بوتون احوالاتی دانیشدی. او چوخ سئویندی:

- سنین نجه ده عاغیللی خزینە دارین وار. من آرتیق تصور ائدیرم کی، رفیقە لریم پاخیللیقلا منیم غیبتیمی ائدرلر! بیر-بیرلیرینه دئیە جکلر کی، حسین موعلیمین آروادی ملاحات خانیمین اوغلونون توی مجلسی رستوراندا یوخ، کافه ده یوخ، طیاره نین بورتوندا کئچیریلیب! بونو دئیرکن ملاحات خانیمین گؤزلری ائله پاریلدییردی کی، هئچ حسین بیلە ایلک تانیش اولاندا بئله سئوینمه میشدی. عسگرین گورولتولو سؤزلری ایلە اریده بیلمه دیگی شوبهه لری سئویملی آروادی نین گؤزلری اریتدی. او، دا اؤزونو بو فیکیردن ممنون کیمی گؤستردی:

- بلی، بو بؤیوک سئنساسییا(سنساسیون) اولاجاق! بو، هئچ کیمین بو واختان گؤرمه دیگی اصل بیر شوو اولاجاق! دوزدو، من اول عسگرین فیکریله راضیلاشمادیم، اما ایندی آنلادیم کی، او چوخ مودروک دوشونور!

آروادی: -دئمە، من همیشه بیلیردیم کی عسگر بالا عاغیللی آدمادی، او بیزه همیشه یاخشیلیق ائدیر. اگر او اولماسایدی، ایندی بیز اولمازدیق.

گورولتولو معركە دن سونرا حسين عسگرە موراجيەت ائىتدى:

- نيه سوسورسان؟! من اۋز-اۋزوملە دانىشىرام؟ اۋزى مودافىيە ن اوچون بير سۆز دئە.

- من گوناھىمى باشقا بير تكليفلە يويا بيلرم.

-نە؟! منە ائلە بيرى دە بس ايدى، بوتون منىم دوستلاريم، حىمايە چيلريم از قالا اۋلوموشدولر، سن ايسە يئەنە نە تكليف ائتمك ايستە بيرسن؟ بو آغلاسيغمازدير!

-اعتيراض ائتمە يە جورأت ائديرم، حسين موعليم. منە بو آينان وضعيتى دوزلتمە يە و حقيقتن عصرين غيىرى-عادى توى مراسيمىنى تشكىل ائتمە يە ايمكان وئرين.

حسين اۋز تابعلېگىندە اولانين حياسيزليغىندان حيددتلنە رىك اونو قوودو. كابىئىتىندە تكلېكە قالاندا او، طيارە نين بورتوندا دوشدو بو گولونچ وضعيتە گۆرە ھامى نين اونون حاقدان نئجە غيبت ائىدىگى بارە دە دوشونوردو. و اونون داھىيانە ايدىئاسى عادى كومئىدىيا، حتى تراقىكومئىدىيا چئورلىمىشىدى. بو بارە دە فيكىرلىشندە حسين قانى باشىنا يىغىلدى، او حيرىسىندىن قىيىقيرمىزى اولدو، بوتون اولانلار اونون گۆزلىرى قاباقيندا قىسامئىترازلى فيلم كىمى اۋتوب كئچدى. او قارار گلدى كى، بونو بئلە بوراخماق اولماز، نە اولورسا اولسون دوزلتمك لازىمدىر. ھەم دە اوغلونون تويونو دا آدم كىمى كئچىرتمك لازىم ايدى. نۆۋىتى گونو او عسگرى يانينا جاغىرىپ دئدى:

- نە فيكىرلىشىدىن، دئە گۆروم؟

-سئويندىم كى، فيكىرىنىزدىن دۇندونوز! ايش اوراسىندادير كى، تكلېف ائديرم كى، تويو كىمسە سىز آدادا كئچىرسىنيز اودوزمازسىنيز. اوردا يىخىلما احتىمالى سيفىرا برابردير، ھامىيا يئر چاتار، منجە ھامى راضى قالاجاق: پالمالار، كوكوسلار، بانانلار، دىنيز، بوندان گۆزل نە اولما بيلر؟ قوى بو آفريكانين ان ائكواتورىال(مئشە ليك) زوناسىندا اولسون، ايسىتى ھاۋادا، دىنيزدە چىممىكلە، قارالماقلا، دىنجلەكلە. بونا نە دئىرسىنيز؟ ان اساسى دا اودور كى، بونو ھەلە ھىچ كىم گۆرمە يىپ و ائشيتمە يىپ!

- ياخشى، اما اگر بو دفعە دە سىن ايدىيان اوغورسوز چىخسا، من سنى ايشدن آزاد ائدە جگم. سن دە چوخلو پوللار يئرئىنە مئترودا دوروب قىپىك يىغاچاسان. حتى من چالىشاجاگام كى، ھىچ بير حۇرمەتلى شىركت سنى ايشە گۆتۈرمە سىن.

- دوز دئىرسىن، عزيزىم، او منى او قدر تعريفلە يىر كى، ھردن دوشونورم، دوغوردان دا دونيادا منىم قدر عاغىللى اىنسان وار؟!

نۆۋىتى گون رئيس عسگرى يانينا چاغىرىپ، گىرىش سۆزلىرىدىن سونرا دئدى:

- عسگر، سن دئمە منىم قدر عاغىللى و داھى بير اىنسانسان! سن منىم داياغىمسان، قوى بوتون آذربايجان و بوتون دونيا گۆرسون كى، بۆيۈك اىنسانلار و اصل فيكىر داھىلىرى تويو نئجە كئچىردى!

عسگر درحال ايجرايا باشلادى. ۲۴۰ نفرلىك طيارە سيفارېش ائىتدى. اما سونرا اونلار فيكىرلىشىدىلر كى، بو اونلار اوچون از اولار.

- سىزىن چوخلو دوستلارنىز وار، ديگرلىرىلە نە ائدك؟- دئە عسگر دىللندى.

-رئيس: سن آرتىق منى عصبلشدىرمە يە باشلامىسان، طيارە ماشىن دئىيل كى، اونو ديگر طيارە يە قوشاق.

-من ھر شئى باشا دوشورم، اوندان بىز ۲۴۰ نفرلىك تويو طيارە نين بورتوندا تشكىل ائدىرك، نۆۋىتى گون ايسە ديگر قوناقلار اوچون يئردە قئىد ائدىرك.

-باخ بو باشقا مسلە، من ھمىشە بىلىردىم كى، سن ايستە سن ذكا و عاغىللىلا پارالايا بىلرسن.

طيارە يە دعوتنامە لر حاضىرلاندى، دعوت اولونانلار آئروپورتا توپلاندىلار، نظارت منطقە سىندىن كئچمە يە باشلادىلار. تانىشلىقلا طيارە يە داھا ۲۰ نفر عسگرىن دوستلارى بوراخىلدى. طنطنە لى مراسىمدە ايشتىراك ائتمك ايستە ين چوخلو يوكسك سويىيە لى شخصلر وار ايدى. طيارە نين بورتونا گتىرىلن ھىدىيە لرلە بىر-بىرلىرىنى حىرتلندىرمە يە و سئچىلمە يە چالىشان قوناقلار اونلار ين ھەم دە حسين موعليمە و اونون اوغلونا يارارلى اولماسىنىنى ايستە يىردىلر.

طيارە، چىتىنلىكلە ھاۋايا قالخاراق مانور ائىتدى، سرنىشىنلر- دعوت اولونانلار چوخ قورخوب ھر طرفە سىپلندىلر. طيارە حدىدىن آرتىق يوكلنىمىشىدى و تعجىلى يئە ائتمە يە باشلادى. سرنىشىنلرى گوجلە خىلاص ائتىدىلر، لاکىن چوخلارى يونگول، ديگرلىرى حتى آغىر تراومالار(يارا) آلدى. ائرتە سى گون حسين عسگرى يانينا چاغىراركن، چوخ قىشقىر-باغىر سالدى، ايشدن آزاد ائتمىكلە ھدلە دى. عسگر سوسوردو، حسين موعلىمى داھا دا عصبلشدىرمە مەك اوچون چالىشىردى كى، اعتيراض ائتمە سىن.

پومادادان، توشدان اوزلری کیرلنمیش قادینلار ایندی کوبار خانیملارا دئییل، صدقه ییغان دیلنچیلره بنزه ییردیلر. گئچه کئچدی، سحر آچیلدی، دوننکی یاغیشدان هئچ اثر-علامت ده قالمادی.

آنجا کیرلی اوزلر، دونلار و کوستیوملار(کت شلوار) اونلارا " حیاتلاری نین ان اونودولماز گونو " نو خاطیرلادیردی. سحریسی گونو هاوا یاخشیلاندا اونلار اوچون ایکی طیاره گلدی. گلدیکلریندن داها چوخ سئوینجلی اولان اینسانلار اوتوبوسداکی کیمی بیر بیریلرینی ایتلیه رک، ادب- آرکان قایدالارینی اونوداراق طیاره یه دیرماشماغا چالیشیردی. ائوه گلدیکدن سونرا دا حسین موعلیم اوزون مودت اؤزونه گله بیلمه دی. اونون ساغ دیزی یامان آغریدیردی، چونکی اؤز سئویملی زوجه سینی ایتلیه رک، چادیرا قاچارکن اوچ دفعه ییخیلمیشدی. او ایسه قول تراوماسی آلدی و بورنو سیندی. بیر نچه آیدان سونرا حسین ایشه قاییتدی. عسگرین ایشدن آزاد اولونما عریضه سینی تاپیب ایضالایاراق، اونون حیاسیز گؤزلرینه بیر داها باخماق ایسته دی.

- هه، غاگیلی، ایندی نه دئییه جکسن؟ منجه بو حادثه ده بهانه تاپماق غئیری-مومکوندور. کاش کی، من بو بی عابیرچی وضعیتده دوشورنه قدر سنی ایلدیریم ووراردی! عسگر یا حیرصیندن یا اوتانیدیغیندن قیپقیرمیزی اولدو. لاکین اؤزونو اله آلاراق دئدی:

-جناب رئیس، اصلینده من بونو اولجه دن دوشونموشدوم. سیز آخی سئنساسییا، شوو ایسته ییردینیز. بو حادثه دن سونرا تکجه آذربایجانین یوخ، هم ده دونیانین بوتون کیو- لری(رسانه) یالینیز سیزین باره نیزده حیرتله دانیشاجاق. سیز مگر بونو ایستمیردینیز؟ سیز ایندی تکجه اؤز چئورنیزده یوخ، حتّی بوتون دونیادا مهشور اولاجاقسینیز.

حسین هئچ تخمین ائده بیللمدی کی، بو مئثالین دیگر طرفی ده وارمیش. خئیلی فیکیرلشندن سونرا جواب وئردی: - سن حاقلیسان، ایندی بوتون آذربایجان و بوتون دونیا منی شخص تانییاجاق، هامی دئییه جک کی، جناب حسین آدلی بیر اینسان وار دونیادا. یاخشی، وئر بورا عریضه نی، من اونو جیریم. منه سنین کیمی اینسانلار لازیمدیر.

عسگر دریندن آه چکیب، آنلادی کی، تهلوکه سوووشدو. او دوشوندو کی، " بلی، ایندی سنی هامی تانییاجاق. آما بونون یئرینه بوتون دونیا، میثال اوچون، آذربایجانین قاراباغ اوغروندا

عسگری بو سؤزلر چوخ قورخوتدو و بو ایشه بوتون گوجونو سفربر ائتدی. بو دفعه " عصرین تویونو " کئچیرتمک اوچون قوناقلاری تروپیکلره(مئشه) چاتدیرماق مقصدیله ایکی طیاره سیفاریش ائدیلدی. طیاره دن ائنن قونانلار بو یئرلرین گؤزلیگینه حیران اولدولار. عسگر سؤز وئردیگی کیمی اونلار شان و راضی گؤرونوردولر. توپا حاضرلیقلار باشلاندی. اطرافدا قیزمار قومون اوستونده یئمک ماساسی عوضی اؤرتوکلر سالینمیشدی، مراسیمین کئچیریله جگی یئر گول-چیچکله بزه دیلیمیشدی. هر شئی بو غئیری-عادی حادثه نین کئچیریلمه سینه حاضر وضعیتده ایدی. ملاححت خانیم گیزله ده بیلنمه ین ممنوعیتله اؤز رفیقه لری طرفه باخیردی، سانکی دئییردی:

- باخین، بئله سینی سیز بیرده هئچ یئرده گؤره بیلمزسینیز. حسین موعلیمین و ملاححت خانیمین اوغلو باخ بئله ائوله نیر!

احوالات گئئدیکجه داها شان و غئیری-عادی داوام ائدیردی. اطرافدا رئپورتیورلار(گزارشگر) وار ایدی، چوخلاری هوسکار کامرالار(دوربین) چکیلیشلر ائدیردی. هامی بی ایله گلینی گؤزله ییردی. آخشام ساعات ۵ ایدی. قوناقلار حیسس ائتدیلر کی، هاوا بیراز سرینله دی. بی ایله گلین مراسیمه حاضرلاشدیلار. گؤیده ایسه بولودلار توپلاشیردی، رنگی گئت-گئنده لاپ قارالیردی. بیردن، محض رئقیستراتور(قیدیاتچی) طنطنه لی نیطقینی باشلایان کیمی یاغیش یاغماغا باشلادی. قوناقلار پالتارلارینی یاغیشدان کورللاماق اوچون اؤزلرینی اؤرتمه یه نسه آختارماغا باشلادیلار. لاکین آز سونرا آنلادیلار کی، بوردا نینکی قزئت پارچاسی، حتّی چتیر ده کؤمه یه یئتمز. ۱۰ دقیقه دن سونرا لئيسان باشلادی. تامامیله ایسلانمیش قوناقلار آعاجلار آلتیندا گیزلنمه یه باشلادیلار، کولک یارپاقلاری اسدیره رک اونلاری قیریر، یاغیش ییرناقلاری آداملارین اوزونه چیرپیلیردی. هر دقیقه دن بیر یاغیش لاپ آرتیردی، چاره سیزلیکدن قادینلار آغلاماغا باشلامیشدی. قوناقلار ییخیلیب دیزلرینی ایزیردی، آعاجلار اللرینی، اوزلرینی جیزیردی، لئيسان(شدتلی) یاغیش گیزلنمک اوچون اؤزلرینه سیغیناجاق آختاریردی. یارپاقلاردان، بوداقلاردان سیغیناجاق قورماغا چالیشیردی. اونلار بیرى بیرلرینه قیسیلاراق، سویوقدان تیر-تیر اسیردی. ایسلانمیش،

غلبه سی، تورپاقلاریمیزین قایتاریلماسی حاقیندا دانیشسایدی، داها دا یاخشی اولاردی. کاش آذربایجانى " جناب حسینلرین " اؤلکه سی کیمی یوخ، دوشمندن تورپاقلاریمیزی آلان اؤلکه کیمی تانیایدیلار.... "

لاکین عسگر چوخ گؤزل آنلاییردی کی، حسین بی کیمی آدمالارین تامامیله باشقا عادتلی و حیاتی موتیولری وار. اونلارین بو کیمی فیکیرلر هنج عاغیلارینا دا گلمیر، بلکه هنج وخت گلمیه جک ده. عسگر اونو دا آنلاییردی کی، هم وطنیمیزده، هم ده ائرمستاندا حسین کیمی اینسانلار اولماسایدی، چوخ گومان ایکی قونشو خالقار، میلترل آراسیندا قیرغین اولمازدی.

طالعه لر حیوانلارین ایتیاریندا

آسلان طبیعتجه خیرخواه و پاخیل اولمایان اینسان ایدی. او، همیشه اینسانلارلا عومومی دیل تاپیردی. آسلانی سئون و رغبت بسله ین اینسان اونو سئومه یه نلردن چوخ ایدی. لاکین آسلان اؤزو اؤزلوگونده تشبوسسوز و قطعیتسیز اینسان ایدی. او، دایما کناردان اومیدله یاردیم گؤزله ییردی. آسلان شرق اولدوز فالیلا چوخ ماراقلانیردی و بوتون اومودلرینی جاری ایلین هانسی حیوان اوستونده گلدیگینه باغلاییردی. اساسن اونون اومیدلری تزه ایلین اولینده، یا دا سونوندا اوینیر و یا عکسینه سؤنوردو. لاکین او بوتون ایل بویو اونو، اونون عایيله سینی، حتی بوتون دونیانی نه گؤزله دیگینی قزئترلده کی قوروسکوپلارلا(فالنامه) اؤیره نیردی. آسلانین هنج عاغیلنا دا گلمیردی اؤز اینتئلئکتوال (عقلی) اینکیشافی اوچون و یا وظیفه سی نین دییشمه سی اوچون نسه تشبوس ائتسین، تدبیر گؤرسون...

ایت ایللی گلدی چیخدی. آسلان ایتین چوخ وفالی حیوان اولدوغونو بیلدیگیندن، بئله قارار گلدی کی، بو ایل اونا هم ایشده، هم عایيله ده، هم ده ایجتیماعی حیاتدا چوخ اوغورلو اولاجاق. چونکی اگر بئله خاصیتلری اولان حیوانا ایللی ایداره ائتمک حواله اولونوبسا، دئمه لی اینسانلار دا اونون تاثیرى آلتینا دوشمه لیدیرلر. لاکین او اونو نظره آلمامیشدی کی، ایتلر یالنیز اؤز صاحبیلرینه صادیق اولورلار، هامییا یوخ. بو دا هله هامیسی دئییل...

یئنلی ایللی قئید ائتدیگیندن بیر هفته اؤتموش آسلان زببیل آتماق اوچون ائودن کوچه یه چیخمیشدی. کوچه قاپیسینا یاخینلاشندا او، سانکی اونو گؤزله ین بیر نئچه ایت

گؤردو. اونو گؤرن کیمی ایتلر دیشلرینی آغاردراق اونون یولونو کسیدیلر. آسلان الیله پالچیقلى قاری انشیب بیر داش، یا تاختا پارچاسی تاپماق ایسته دی کی اونلاری قووسون. لاکین بو ایدئاسی موثبت نتیجه وئرمه دی. آسلان تاختانی ایتلره آتاند، اونلار داها دا غضبلندیلر. غضبلی ایتلردن بیرى آسلانین اوستونه آتیلیب، اونون شالواریندان یاپیشیب جیردی. آسلان چوخ قورخدو، ایتلردن جانینی قورتارماق اوچون قاچماغا باشلادی. الینده کی زببیل اطرافا سپلندی. لاکین او اوزاغا قاچا بیلمه دی. آياغی قارین آلتیندا گؤرونمه ین داشا ایلیشدی و او، ییخیلیدی. بو زمان ایتلردن بیرى اونون اوستونه آتیلدی و آياغیندان دیشله دی. سونرا دا زببیلکده کی قیدا قالیقارینی سئوینجله یئین " قوهوملاری نین " یانینا قاچدی. آسلان آخسایاراق ائوه قاییتدی. حکیم چاغیردیلار و او آسلانا قودوزلوق علیه نه قیرخ ایینه یازدی. او گوندن آسلان ایتلره نیفرت ائتدی. ان پیسی ایسه او اولدو کو، بو حادیه دن سونرا اونون ایت ایلینه اولان اومیدلری ده پوچ اولدو.

لاکین او ایتلرین اینسانلار کیمی موختلیف خاصیتلی- مئهریبان، وحشی، ساغلام، قودوز...- اولدوغو فاکتینی نظره آلمامیشدی. حتی بیر ماهنیدا ایت حیاتی حاقیندا دئییلیر: " ایتلر ایت کیمی حیاتدان دیشله ین اولورلار ". بؤیودوکلری اطراف موحیطدن آسیلی اولاراق، اونلارین خصوصی خاراكتیری فورمالاشیر. ایتلر وار زببیلکده بؤیویور، بوردا نه تپسا اونو یئیر. ائله ایتلر ده وار کی، اونلار ات دوکانلاری نین یانیندا وئیلله نیر، اومیدله ات تیکه سی غؤزله ییرلر. هردن اینسانلار ائوده هم ایت، هم ده پیشیک ساخلاییرلار، لاکین اونلاری موختلیف واختلاردا یئمله ییرلر. اونلارین دا ماراقلاری اولور. بو دا اینسانلار طرفدن اوزگون دوشونولوب. چونکی اگر اونلاری عئینی واختدا یئمله سن، داها یاخشى لوخما اوچون بیر- بیرلرینی قیرارلار. حیوانلار دا اینسانلار کیمی قایغی ایسته ییرلر. لاکین بئله شئیرلر حاقیندا آسلان دوشونمک بئله ایستمیردی. بوتون اولانلاردان سونرا او ایت ایلینه نیفرت ائتدی.

زمان حیسس ائتدیلمه دن کئچدی، آسلان اولایلاردان قورتولدو و یئنه ده سئوینجله قزئت قوروسکوپلاریلا (فال روزنامه لری) ماراقلانماغا باشلادی. سیچان ایللی گلدی. پروقنوزلاردا (تشخیص) وعد ائیدیردیلر کی، بو ایل چوخ برکتلی و پوللو اولاجاق. او هر سحر اومیدله جیبیلرینه باخاراق، تزه ائو، ماشین، باغ ائوی آلماغا دایر پلانلار قوروردو.

دوبوموزو، قندیمیزی، پئندیریمیزی یئدیله، ایت سنی
آیاغیندان قاپدی، ایندی ده ایسته بیرسن کی اؤکوز سنی
بونوزلاسن؟ بلکه سن یئنی کورسلارا(کلاس) یازیلان
کی، بو تهلکه دن سوووشاسان؟ یوخسا سن ایلان ایلینی
گۆزلیه جکسن کی، سنی زهرلی گورزه دیشله سین؟
آسلان قطعی جاواب وئردی:

- بسدی منی دانلادین، سنین بو سۆزلریندن من داها دا
ناراحت اولورام.

-چونکی سن مسئولیتسز اینسانسان، بوتون اومیدلرینی
قوروسکوپلار باغلیبیرسان، اؤزونه یوخ. حیوانلار اینانیرسان،
یقین اونلاری اؤزوندن عاغیللی حساب ائدیرسان.

آسلان فیکره گئتدی و آنلادی کی، آروادی حاقلیدیر. آخی
نییه اونون طالعی حیوانلاردان آسیلی اولمالیدی؟ اگر
اینسانین باجاریغی، دراکه سی و نهایت ژنوفونو(خمیر مایه)
سیچاندان ضعیفدیرمی؟

رادیکولیت (بئل آغریسی)

شیریندیل اوو آخیر واختلار بئل آغریلاریندان شیکایت
اؤدیردی. یوخوسوز گنجه لردن چوخ اذیت چکدیگیندن
حکیمه گئتمگی قرارا آلدی. ایلک اؤنجه پسیخیاتا
(روانپزشک)، سونرا تئراپئوته (روان درمانگر)، سونوندا ایسه
نئوروپاتولوگا (متخصص عصب). اونلارین هامیسی دا موعین
ائتدی کی، بو رادیکولیت علامتیدیر. هر بیر ده اؤز "
تاپینتیلاریندان " غورورلانیب خسته لیگین موعالیجه سی
باره سینده رئسپت (نسخه) یازدیله. شیریندیل اوو بوتون
لازیم اولان پرنیپاتلاری (درمان) آلیب رئسپتیه دقیق رعایت
اؤدیردی. لاکین بو رئسپتیلرین و موعالیجه لرین هئچ بیر
خئیری اولموردو. او، یئنه خستخانایا گئتدی. بو دفعه او،
حکیم-پئدیاتر(پزشک عمومی) و قینئکولوقدان (متخصص
زان) باشقا پولیکلینیکدا ایشله ین بوتون موتخصیصلرین
هامیسینا بیر-بیر موراجیعت ائتدی. بوتون بونلاردان سونرا او،
یاخین قوهوملاری نین مصلحتی ایله آذربایجانین دیگر
مهور کلینیکالاریندان دا موعالینه دن کئچدی. اونلار دا
اولکی رئسپتیلری سانکی کسئروکوپیا (فتوکپی) ائله ییب
اونا تقدیم ائندنه چوخ تعجبیلندی. بو حادثه دن عصبیلش
شیریندیل اوو دوستو آلقاق اووا زنگ ووردو:

- بی عابیرچیلیقدی، بو رادیکولیت ندیر کی، بونو موعالیجه
ائده بیلمیرلر؟ اونلار هامیسی فیریلداقچیدیرلار. اؤز

اری نین ایشیلدیان گۆزلرینی و بوتون دانیشیقلا رینی گۆرن
آروادی نهایت سوروشدو:

- سن مندن نسه گیزله دیرسن؟ سن بیزنسله مشقول
اولماغا باشلامیسان؟ هارداندی سنده بئله فیکرلر و پلانلار؟

- نئینیه بیرم من یئنی بیزنسی، منه اولدوزلار خبر وئردیلر
کی بو ایل منیم حیاتیمن ان پوللو ایلی اولاجاق.

بئله لیکله، بو پلانلارلا آسلان یئنی ایلی قارشیلادی و بو
اومیدله او داها ۳ آی یاشادی. لاکین بو آز مودتده دونیادا
اینفلاسییا باش وئردی، قییمتله ر قالدی، آز قالا مالییه
بؤهرانی باش وئردی. اونون اوچ مینلیک قاراگونلوک خرچی
بئله یاربایاری دیردن دوشدو. ائوه قاییدان آسلان عصبیلدن
یئمکدن ایمتیناع ائتدی. آروادی اوندان سوروشدو:

- نه اولوب سنه؟ خسته لنمیمسن؟

- یوخ،- آسلان قطعی جاواب وئردی.

- بس نه اولوب؟

- سن تئلئوزورا باخمیرسان؟

- آ، سن او باره ده دانیشیرسان؟ من بیلیرم، سنین
گلیرلرین ایکیات آزالیب. بلکه بو بیرتیجی سیچانلار سنین
پوللارینی اؤز یووالارینا آپاریبلار؟

- سن منی اله سالییرسان؟-آسلان غمگین حالدا سوروشدو.
آروادی حقیقتن اؤز سۆزلریندن اوتاندی، اما او اری نین
خیالپرست و تشببوسسوز اولدوغوندان عصبیلشیردی.

نؤوبتی گون باغا گئدرکن، گۆردو کی، سیچانلار بوتون
ارضاقلاری (ماللاری) یئییب بیتیریلر: پئندیری، دویونو، اونو،
قندی.. او هر طرفه تله قویماغا مجبور اولدو. بوتون سیچانلار
توتولدو و محو اولوندو. اما بونلارین اؤلومویله آسلانین ایلین
یاخشی کئچمه سیننه اولان اومودلر ده پوچ اولوندو.

اؤکوز ایلی گلدی. رادیو و تئلئوزوردا اینسانلاری ایلین
برکتلی اولدوغو حاقیندا معلوماتلاندیریدیلار. لاکین او
اونودوردو کی، اؤکوز هم ده تکبورلوک و ترسلیک
سیموولدور. بوردا بدبختلیکدن اؤکوز سیموولو اؤزونو
دوغرولتدو. بوتون اطرافینداکیلار اونا قارشى سوبوق و
تکبورلو اولدولار. آروادی و اوشاقلاری دا اؤکوز کیمی ترس
اولموشدولار. بیر دفعه آروادی دؤزمه ییب آسلانا دئدی:

-آخی نه واخت سن بو جفنگیاتا اینانماغدان ال چکجه
سن؟ بسدیر ایتله، سیچانلار، ایلانلار، قویونلار ایناندین...
سن اؤزون نتیجه نی گۆردون: سیچانلار باغدا بوتون اونوموزو،

اڭتدى. اونا گۆره ده قارار آلدی کی، حکیم عمروولا گۆرۈشسۈن. حکیم شیریندیل اوو دىقتله دىنله يىب دئدى:

- بلى، حقيقتن ده تکرار اولونماز حالدير! عادى رادىکوليتدير، نييه موعاليجه اولونماسين؟

سونرا اونلار اوزون صۇحبت ائيدىلر. عمروو اوندان اوز حيات طرزىندن دانىشماغى خواهىش ائتدى. دانىشيق زامانى عمروو پاسيئنتين (بیمار) پسيخولوژى پورتريتيني (شرح حال روانی) اۆزۈ اوچون سئچه بيلدى. بو زامان اونون خسته ليگى نين سببىنى ده تاپدى. سن دئمه شیریندیل اوو گون عرضينده اوتوز قيرخ دفعه آيىليب دوزه ليرميش. بو سببدن اونورغاسينداكى سينير سونلوقلارى ازىلميش و بو دا سيزيلدييجى آغريلار وئيرميش. باكى حکیمى ايلک اۆنجه مصلحت وئردى کی بو حرکتلى ترگيتسين. لاکين شیریندیل اوو اوتاندى دئمه يه کی، بوتون بو آيىلمه لرى او اۆز " چوخ حۇرمتلى " موديرينه ائدير. بونو ائتمک اونونچون غئيرى مومکون ايدى. حکيمله ویدالاشيب يئىندن آچاق اووا زنگ ووردو .

- سن منى تبریک ائده بيلرسن، نهايت کی، حکیم منيم خسته ليگيمين سببىنى تاپدى. رادىکوليتده کسکين حرکتلر، تئز-تئز آيىليب دىکلکم اولمازميش.

- بئله ديرسه، اونون مصلحتلرينه قولاق آس.

- سن آخى بيلرسن کی، من بو مصلحته رعايت ائده بيلرم.

- بلى، دئمه سنده بيليرم. من سنين خاصيتينه بلدم. هرچند کی، سن منيم دوستومسان، آما موديرينه باش آيمه سن ياشايا بيلمزن. بو حتنى سنده ورديش حالينا چئوريليب، آما باشا دوش، ساغلاملىق هر شئيدن واجيبدير.

- عزيزيم، من هر شئى آنلاييرام، لاکين سن اۆزون ده بيليرسن. اير من گونده قيرخ دفعه موديرين قاباغيندا باش آيمه سه يديم، خاريجه گئتمک اوچون اللى مين ماناى هاردان تاپارديم؟

لاکين شیریندیل اوو بير تک اونو آنلامادى کی، اگر او موديرينه گونده ۴۰ دفعه باش آيمه سه يدى، رادىکوليت قازانمازدى و اونون موعاليجه سینه پول دا لازيم اولمازدى.

باشيز باليق

دئيرلر کی، باليق باشيندان اييله نير. بس اگر باليغين باشى يوخدورسا، هارادان اييلنمه يه باشلاياجاق؟ احتيمال کی، يا قاريندان، يا دا قويروغوندان. هانسی ياخشيدى: باشيندان

کابينئتلرينده اوتوروب گويا کی، آداملارى موعاليجه ائديرلر! بيزيم آذربايجاندا اصل پروفيسور وار کی، عادى حکيملر ده اولسون. من اونلارين باش حکیمی اولسايديم، چوخدان اونلارين هاميسيني ايشلريندن قووارديم. عیبى يوخ، قوی بير ساغالييم، من اونلارا گؤسترم! منيم آديم شیریندیل اوودو، من عدالت کئشیکچييم!

بونو دئيه رک، شیریندیل اوو اۆزونو تريبوندا يا دا قديم يونان آفيناسى نين آرئناسيندا تصور ائيدردى. حتنى بو گورولتولو نيطقيندن سونرا اۆز عونوانينا آلفيشلار دا گؤزله ييردى. اوزونون بوتون ايفاده سى اۆز دانيشيغيندان نئجه دؤوق آلدیغيندان خبر وئيردى.

آچاق اوو اونو دىنله يىب دئدى:

- عصبلرينى بوش يئره خرجهله مه، بيزده اصل حکیم يوخدو، بو آيدىن فاکتدير. من باشا دوشمورم نييه سن اونلارا موراجيعت ائتدين آخى؟ بيزيم طبابت فايداسيزدى، گرک خاريجه گئده سن، روسييا، ايران، آلمانىيا، يا دا هئچ اولماسا تورکيه يه. هارا اولور اولسون، بير آذربايجاندا باشقا. شیریندیل اوو دوشوندو کی، اونون دوستو حاقليدير و واخت ايتيرمه دن طياره يه بيلت سيفاريش ائتدى. ايلک اۆنجه او سووئت ايتتيفاقى نين ياخشى حکيملرينى خاطيرلايلاق، روسييا يوللاندى. موسکوا موخصيصلرينه موراجيعت ائدره رک، صبيرسيزليکله رئسپتى گؤزله دى. لاکين رئسپتى گؤزجک چوخ حئيرتلندى. روسييا حکيملرى نين رئسپتى اونون وطنينده کی حکيملرين رئسپتى ايله عيني ايدى. فرق بير بلانکين (سربرگ) فورماسيندا ايدى. روسييا يا ۱۰ گونلوك يوللانميشدى، گئجه سى ۱۰۰۰ دوللارلىق اولان باهالى مهمانخانادا قاليردى. آما رادىکوليتى ساغالمادى.

سونرا او ايرانا گئتمگى قارار آلدى، اوندان سونرا ايسه تورکيه يه. گئتديگى بو اۆلکه لرده ده باکيدا يازيلان رئسپتين عيني سيني آلدى. بوتون اوميدلرينى آلمانىيا يا باغلادى. آنجاق يئنه رئسپت تکرارلاندى. لاکين بو سفرلر اونون حاليني آزجا دولتميشدى. باکيا گلنده ۱ آى سونرا او يئنه ده رادىکوليتله اوزلشدى. ايلک اۆنجه او، موعاليجه يه و سفره خرجه ديگى پوللارى حسابلاماغا باشلادى. اللى ميندن نه آز نه چوخ اولدو. بو حسابدان سونرا او، اورگينه دؤيونتو و آغريلار حيسس ائتديگيندن، قارار آلدىكى، ياخشىسى بودور، کارديولوفا (دکتر قلب) دا موراجيعت ائتسين. خاطيرلاتدى کی، خاريجى حکيمله باکيلي حکيمين دئديکليرينى تصديق

- آفرین سەنە، سەندەن يۇخۇدۇر دا، - دئەيە رەك سۇيۇدۇجۇنۇن قاپىسىنى آچىدى. سۇيۇدۇجۇنۇن آچارەن، اوردان گلەن عوفۇتتەن آز قالدۇ اورەگى گەتسىن.

-عابباس، بۇ نەدى؟ سەن بىزە زىيىلخانا سىچۇوللارى آلمىسان؟

- نە دانىشپىرسەن، نىگار؟ بۇ سەنەن خەستە لىدىگەن گۇن آلدەيگەن ايكى يەككە بالىقدىر. اولار كورلانا بىلمەز آخى، مەن باشلارنى كەسمەشەيم. بۇيۇك بېچاق گۇتۇرۇب بالىغەن قارىنى ياردى و اورادا ائىللەن قوردلارى ارىنە گۇستردى. نىگارەن خالى پىس اولدۇ. ارى گۇجلە اونۇ بۇ وەسەيتەن چىخارتىدى. آرواد اۋزۇنە گلە رەك دئەيە:

- نىيە سەن فەيكىرلەشەرسەن كى، باشسىز بالىق اىيەلە نىب خاراب اولما بىلمەز؟ اىيلىنمەش قارىن اىيلىنمەش باشدان پىسىدىر. بالىقلاردا اولدۇغۇ كىمى، باشسىز اينسانلار باشلارى اولانلاردان داها آرتىق پىرۇبلىم يارادىر. قۇي باش خاراب اولسۇن، اوندا بىلەركى كى هەچ اولماسا آدامەن باشى وار، نىنكى داخىلەن چۇرۇمۇش اولاسەن.

عابباس آروادىن سۇزلىرى حاقىندا هەي دوشۇندۇ و آنلادى كى قادىنەن مەنلىقى هەردەن بىر كىشى نەن عاغلىندان اوستۇندۇر، هەر شەيىن پىسى پىسىدىر، باشىن دا قارىنەن دا.

غەرى عادى كىلەر

شەيطانۇ اولكى آروادىنى بۇشايب، ايكى گۇزل عاغىللى اوشاغىنى آتدى. كىم بىلەردى كى، شەيطانۇ يەنەنەن عاشىق اولاجاق. آما كىمە؟ " ائلىتادا " مەشۇر اولان ائستىرادا(نوعى موسىقى) مۇغنىسەنە. لاكىن اونۇن بىر غەربە عاشىقلىگى اولمۇشۇ. اطرافدا سۇگى اوبەكتەندەن باشقا گۇزۇ هەچ نەي گۇرۇمۇردۇ. شەيطانۇ خارىجەن گۇزل كىشى ايدى. بۇ اوزدەن قادىنلار هەمىشە اونا دىقتە يەتتەرىدىلەر. اونا گۇرە دە قىز چۇخ دوشۇنمە دەن اونا ائىلەن ائولنە تەكلىفەنەن قەبۇل ائەتتى. بلكە دە سۇگى اونۇن اوچۇن تەزە اولمادەيغەندەن تەكلىفە بئەلە تەزە راضىلاشەن. او، شەيطانۇدان قەبۇل رەسمى اولاراق اوچ دەفە ارەدە اولمۇشۇ. غەيرى- رەسمى نىگەلارەن سايى بارە دە استاتىستىكا (آمار) سۇسۇر. اگر شەيطانۇ ايندىكى آروادى نەن رەسمى و غەيرى رەسمى ارلرى آراسىندا سۇسۇلۇزى سۇرۇغۇ كەچەرتەيدى، بلكە دە عاغىلەنەن ايتەردى. بۇ حاقدا چۇخ فەيكىرلەشەن شەيطانۇ اونۇن ائستىرادانەن ان گۇزل قادىنى اولدۇغۇنا و سۇدەيگەنە گۇرە اۋزۇنۇ ساكىتلىشەيدەردى. حەتتە

كورلانا بالىق، يا قارىندەن و يا قۇيرۇقدەن اىيلىنەن باشسىز بالىق؟ هەر حالدا هەر اوچۇ دە خۇشاگەلمەزدىر. لاكىن تامامەلە باشسىز اولماق هەچ ياخشى دئەيەل. باشى اولمايان هەمىشە آنلاشەلمەز، گۇزلە نەلمەز حادىئە لەرە دوشەر. اولجە دەن باش اولماسا داها ياخشى خالدىر، چۇنكى سۇنرا فەيكىرلەشمە يە، خاراب اولۇب يا اولمايەب. باشلا چۇخ احتىياتلى اولماق لازىمدىر. آما قارىنى دا اونۇتماق اولماز. مەلۇمدۇر كى، اىيلىنمەش قارىن اىيلى باشدان داها پىسىدىر.

عابباس مەغازادەن تەزە بالىق آلدى كى، آروادىنى سۇيۇندۇرسەن. اونا بالىقدەن گۇزل بىر شام يەمەگى خەزىرەلەسەن. بالىغى سۇيۇدۇجۇيا قۇيۇب آروادى نەن ايشەنەن گەلمە سەنەن سەيىر سەيىرلىكە گۇزلە مە يە باشلادى. ائۇە گلەن آرواد يۇرۇغۇنلۇغۇندەن گۇجلە اۋزۇنۇ ياتاغا چەتەيدەردى. او چۇخ يەزىق و عاجىز گۇرۇنۇردۇ. بۇنۇ گۇرۇن عابباسەن دىلى گەلمە دى اونۇ يەمەك حاقىندا نارەحات ائەتسىن. بۇتەربۇرۇدلارلا(قەلمەش يەمەك) قەليان آلتى(شام كىمى) ائەدە رەك يەتمەگە گەتتە. سۇنرادەن مەلۇم اولدۇ كى، آروادەن قەيەدەرمەسى قەلەبەمەش. بۇنۇ گۇرە دە او، آياق اوستە دورا بىيەلە يەب. عابباس آروادەن خالەنەن چۇخ خەفەسلە نەر، تەزەلىكە اونۇن ساغلامەسەنەن آرزۇلەيەردى. هەم دە اونا گۇرە كى، آلدەيەن بالىغەن قەيەرتەماسەنەن ايسەتە يەردى، آروادى بۇ يەمەگى اعلا بىشەيرەردى. اوچ گۇن كەچەدى، آرواد ساغلامەدى. عابباس قۇرۇخۇ كى بالىق اىيلىنەر، دەرەال اونۇن باشىنى كەسەدى. بئەلجە دۇرد گۇن كەچەدى، آروادى ساغلامەغا دۇرۇغۇ گەتتە. عابباس بالىق حاقىندا داها دوشۇنمۇردۇ. چۇنكى فەيكىرلەشەن كى، باشى يۇخۇدۇسا بالىق اىيلىنەن. تامامەلە ساغلامەش آرواد اۋز سۇيەملى مەتبەخەنە كەچەدى كى، خەستە اولاندا اونا قەيەسەنەن اسىرگەنەن ارىنەنەن دادلى بىر يەمەكە سۇيۇندۇرسەن. لاكىن ارزاق تەپمەدەيغى اوچۇن مەغازايا گەتتە يە خەزىرەلەشەن.

گەيەنەن چەخمەق ايسەتە يەندە ارى اونۇ سەسلە دى: - نىگار، هەرا بئەلە؟ مەن چۇخدەن يەمەك حاقىندا دوشۇنمۇشەن. دۇندۇرمايا بىر باخ، اوردە سەن نە لازىمدەرسە تەپەچاسەن، - عابباس سۇيۇنەك دئەيە.

آروادى بىر داها ارى نەن قەيەكەشەلىگەندەن و عاغىللى اولماسەندەن سۇيۇنە رەك، اونا گۇلۇمەسە دى و:

- دئمه لی من چوخ گۆزلم کی، منه هر شئی خرجسیز باشا گلیر. بونو دئیهر رک او غلیظ منطیقی مسله حلل ائتمیش اینسان کیمی تئلئویزوردان گلن آروادی نین جلب ائدیجی سسی آلتیندا یوخویا گئتدی. آما شیطانوو فیکیرلشمه دی کی، گۆزلیگیگن ده چیرکینلیگی، چیرکینلیگیگن ده گۆزلیگیگن اولور. آما چیرکینلیگیگن گۆزلیگیگن داها یاخشیدی.

همرایلیک

رفیقه لر قادینلارین همرایلیگی گونونو یاخینلیقدا یئرلشن کافه لرین بیرینده قئید ائتمگی قرارا آلدیلار. بزنمیش و شان قیزلار بیر ماسا آرخاسیندا اوتوردولار. دوستلوق، اینسانلیق، میلی همرایلیک حاقیندا صؤحبتلر ائتمه یه باشلادیلار. ساحيله اؤز ائو پروبلئلری حاقیندا دانیشاندا صبیله اونون سؤزونه قوووت وئردی. داها سونرا صؤحبتی اؤز پروبلئلرینه اؤتوردو. بئله لیکله، هامی بو صؤحبتیه قوشولدو.

- منیم هر شئییم وار: بیر نئچه ماشینیم، ایکی باغیم، دؤرد منزلیم، اون کورکوم(پالتو) و دیگر خیردا-خوروش. لاکین من دوشونورم کی، بو دونیادا چوخ عدالتسیزلیکلر وار. آخی نییه من بئله وظیفه صاحیبی اولاراق، بئله حؤرمتملی اریم اول-اولا، بئله مهور آداملارین قیزی اول-اولا یالنیز اوچ ماشین صاحیبی اولوم، کیمینسه آشناسی نین ایسه بئش ماشین اولسون؟- ساحيله دئییردی.

- دوز دئییرسن، آی ساحيله، دونیادا چوخ عدالتسیزلیکلر وار. بیز اریمله بیر بلوکدا اون ایکی منزل آلدیق. بیر مودتدن سونرا دیگر ایگیرمی اوچ منزل بیزیم پاخیل قونشوموز طرفیندن الده ائدیلدی. هانی عدالت؟

لئیل قولا قاسراق، ریشخندله دئدی:

- دوغورداندا چوخ بؤیوک عدالتسیزلیکدی. منیم، دئمک اولار کی، هئچ نییم یوخدو. لاکین نورمال حیات اوچون ان لازیم اولانلار صاحیبیم.

ساحيله و صبیله لئیلایا باخدیلار و ناراضی حالدا بیر یئرده دئدیله:

- بونا گؤره ده سن بیزه پاخیللیق ائدیرسن. سنین همیشه بئله خاصیتین اولوب. سیز آجلار همیشه کینلیسینین.

لئیلایا جاواب وئردی:

- من هئچ ده آج دئییلیم، شوکور آلاها. آله منیم عایله مله دی، بیز توخوق. لاکین من هر دفعه اونون شاهیدی اولورام کی، اینسانا نه قدر چوخ وئرلییسه، او یئنه ده ایسته ییر. البتته، ایستیثنا حاللار دا وار، هر شئی اینسانین اؤزوندن آسلیدیر.

بئله بعضن ده غورورلانیردی. شیطانوو شهرین کوچه لرینده گزیشرک اؤز حیاتی باره ده دوشونوردو. هر حالدا اونو بعضن کیشی منلیگی ده ناراحت ائدیردی. بو زامان اوتوبوس دایاناجاغیندا سویوقدان بوزوشموش، بیر- بیرینی سؤیه- سؤیک، قیشقیرا-قیشقیرا، دورتمکلهش رک اوتوبوسا سوخولان آداملاری گؤردو. اؤزونون ده بیر زامانلار ائوه گئتمک اوچون سویوقدان اوشویه رک، آداملارین ایچینده بارماقلاری نین اوجوندا دایانان واختلارینی خاطیرلادی. ایندی ایسه اونون بیر ائوینده بیر اؤزونون، دیگر ایسه " سئویملی " حیات یولداشی نین ماشینیه هره سی یوز ایگیرمی منلیک اولان ایکی ماشینیه واردی. بئله، بو فیکیرلرله شیطانوو یالنیز اونون سویییه سینده اولانلارین سئچدیگی مهور بیر کافه یه داخل اولدو.

شیطانوو اوفیسیانتا (گارسون) سفارشینی وئریپ یئمگی گؤله یرکن تصادوفن قونشو ماساداکیلارین صؤحبت اونون دیقیتینی جلب ائتدی. کیشیلر برکدن و حیرصلی، قندی مارچیلداراق چای ایچه-ایچه شیطانووون آروادینی مذاکره ائدیردیله. اولار اونون داوانیشلاریندان، پرنسیپسیر اولماسیندان و اخلاقسیزلیغیندان دانیشیردیله. او، چوخ تئز اؤزوندن چیخان ایدی. آما ایندی قورخدو. اونون بو اخلاقسیز قادی نین اری اولدوغونو بیله لریندن قورخاراق سسینی چیخارتمادی. او، بونا گؤره چوخ اوتانیردی. ائوه قایدان شیطانوو تئلئویزور یاندیردی. غریبه تصادوفدور کی، همین آن اونون آروادی نین موسیقیسینی گؤستریردیله. شیطانوو اونا دیقته باخیپ سسینه قولا آسدی. بلی. حقیقتن اونون گۆزل سسی وار ایدی. سانکی بولبول کیمی اؤز سسیله تکجه کیشیلری یوخ، بوتون اینسانلاری اووسونلایب اؤزونه جلب ائدیردی. اونو گؤرک، شیطانووون گؤزونون قاباغیندا کینوکادرلار کیمی اونونلا اولان خاطیره لری جانلانندی. اونو ایلک دفعه گؤردویو آن، گؤروشه دعوت ائتدیگینی، ائولمک تکلیفی ائتدیگینی، موئبت جاواب آلدیگینی گونلر بیر آنلیق خیالیندان کئچدی. خاطیرلایارکن شیطانوو دوشوندو:

- بلی، ائله کیشیلر وار کی، سنینله بیر گئجه یه ایکی مین دوللار خرجه ییر. بئله چیخیر کی، من سنین ارین اولماق دؤوقوندن تامامیه اذیتسیز آیدا ایگیرمی-اوتوز مین دوللار قازانیرام.

بئله حساب آپارارکن، شیطانوو ممنون حالدا گولومسه دی و ائله بیل ساکیتلشدی:

- سن هميشه منيم سۆزلىرىمى سحو باشا دوشورسن. آخى
 بوتون كوللكتيو بيلير كى، بيزيم شيركتين موديرى اغيلىلى
 آدمى دليدن، ياخشى ايشچينى پيسدن آييرا بيلمير. بئله
 ايداراتمه بيزيم كوللكتيوه (جمع) چوخ ايتكىلر گتيرير.
 شيركتين موديرى پيچيلداشان ايشچيلرى گۆروب عصبى
 حالدا دئدى:

- سيز اوردا نىي مذاكره انديرسينيز؟ اگر سيز اوز
 صۇحتلرينىزى منيم پروبلئمىمدن اوستون توتورسانىزسا،
 اوندا سيز آزادسينيز!

فرهادلا احمد قورخاق صۇحتلرينى بيتيردىلر و موديره بو
 فيكرين اومودسوزلويونو اولدوقچا يوشاق فورمادا چاتديرماغا
 چاليشدىلار.

-سيز حاقليسىز. بو گونلرده من كئيفيتسىز محصول
 بوراخميش بير نچه فهله نى كئيفيتلى ايشله يىلردن بير قدر
 آرتيق موكلاتلانديرديم. اما اعتراف انديرم كى، بو سحو
 ايدى و بئله استيمول موسسيسه موزه ضربه وورور.

صدرين سۆزلىرىنى دينله ين احمد جاواب وئردى:

- من تاپديم. دئيك كى، بيزيم شيركتين صدرى اؤز
 سحولرىنى بوينونا آلا بيلن اصل ناموسلو كوممونيستدى. آخى
 سحولرى اعتراف ائتمك چوخ نادير حركتدير، و بو بؤيوك
 جسارت طلب اندير.

صدر سئويندى:

- بو چوخ گۆزل فيكىردى!

لاكين فرهاد اعتراف ائتدى:

- البته، سۆزلر گۆزلدنر، فلسفى جهتدن مودريكدنر. لاكين
 بو سۆزلردن سونرا انبارداكى ماللارين ساتيلماسى غيىرى
 مومكوندور.

-موباحيئه ائتمگين، بيز ايندى ماللارى يوخ، اينسانى رنكلام
 انديريك، شيركتيميزين سئويملى صدرينى. - احمد دئدى.

لاكين فرهاد، احمد و ائله واقيفين اؤزو ده ائله بيل
 اونوتموشدولار كى، رنكلام مورتققيليگين نه محرريكى و نه
 ده ساتيش واسيطه سيدير. بس صدرين طرفيندن هانسى
 گلير الده ائتمك اولار؟ اما ديگر طرفدن، فرهادين سۆزلىرى
 ائله ده معناسيز و سادلۇحو دئيلىدى. چونكى او چوخ گۆزل
 باشا دوشوردو كى، صدرين رنكلامى اونو اؤز وظيفه سينده
 ساخلانيلماسينا موثبت تاثير انده جك. بو دا ياخشى رنكلام
 طلب اندير. لاكين بوردا باشقا بير سوال دا مئيدانا چيخير:
 مگر ايستعدادلى رهبرين بونا احتياجى وار؟ اونون رنكلامى -

ئيلانين سۆزوندن سونرا اوردا ييغيلان آروادلار آراسيندا
 قيزغين، قيشقيرتلى موباحيئه باشلاندى. بير قدر
 كئچديكن سونرا اولار حتنى بير بيرلرينى تحقير ائتمه يه
 باشلايدىلار. بعضيلرى آراسيندا ايسه موباحيئه بير بيرلرى نين
 ساچلارنى يولماغا قدر اوزاندى. بايراما گۆره سالوندا ماهيرانه
 دوزلديلميش ساچ دوزوملرينى خراب ائتدىلر. چوخ كئچمه
 دن، هره سى بير طرفه غيبت ائتمك اوچون داغليشيدىلار.
 بئله، قادينلار همرايلىك گونونو قئيد ائتدىلر.

رنكلام

رنكلام - موعاصير دؤورده بو ان چوخ ايشلنن سۆزدور.
 رنكلام، اؤزو اؤز لوگونده، پيس شئى دئييل، خصوصن ده
 صۇحت رنكلام بيزنئسى حاقيندا گئندنه. عادت رنكلام
 دئديكه بيز امتعه و خيدمت رنكلامى باشا دوشوروك، لاكين
 سن دئمه اونون باشقا بير نؤوع ده مۇجوددور. بو اؤزونو
 رنكلام، يعنى اينسانين اؤزو-اؤزونو رنكلام ائتمه سيدير.

اوللر واقيف چاليشقانلىقلا اؤز فيرماسى نين محصولونون
 رنكلامى ايله مشقول اولوردو. لاكين او يوكسك نايليتلرده
 رقبيلرينى اؤتوب كئچه بيلمه ميشدى. چوخ اذيت چكندن
 سونرا قارار آلدى كى، اؤزونو رنكلام ائتسين. ياخينلارنى
 يانينا چاغيريب، اولارلا اؤزونورنكلامين كؤمگى ايله پارالل
 اولاراق اؤز محصولونون رنكلام ائلمه سى باره ده مصلحتلشمه
 يه باشلادى. دوستلاريندان بيرى اولان فرهاد اونو دينليه رك دئدى:

- سن بؤيوك موتخصيصسن، ايستعدادلى شخصيتسن، بو
 بيزيم شيركتين فعاليتيندن معلومدور.

ديگر ياخين دوستو اولان احمد فرهاد دئدى:

- يوخ، بو واقيف اوچون اوغورلو رنكلام دئييل. بيز بيليريك
 كى، بيزيم محصوللاريميزين چوخ حيصه سى ساتيلمير و
 انبارلاردا ييغيلير قالير. باشقا بير شئى فيكىرلشمك لازيمدير.
 - اوندا بئله ائدك: بيزيم رهبر چوخ دئموكراتيكدير، او بوتون
 هئيتته عئنى جور ياخينلاشير.

احمد فرهاد ناراضى باخيب قولاغينا پيچيلدادى:

- سن يئنه ده سحو دوشونورسن.

-نييه؟ بو كئيفيتدن ياخشى نه اول بيلر كى؟ آخى سيز
 اؤخونوز بيزى اويره ديردينيز كى، هامىيا برابر ياناشماق
 لازيمدير.

اونون ایشلری و باجاریغیدیر. لاکین، ایسته مزدیک کی، رتکلام اینسانی دا، مالی دا عئینی معنالی آنلاما سالسین.

سانتا کلاوسا (شاخا بابا) صحبت

یئن ایل گنجه سی اوشاقلار همیشه حدیییه، غئیری- عادی مؤعجیزه لر و البتته کی، پلانئتین ان مهشور باباسی اولان سانتا کلاوسون گلیشیننی گؤزله ییرلر. هر بیر اؤلکه ده بو مزه لی قوجانین اؤزونمخصوص آدی وار: شاخا بابا، دئد موروز، سانتا کلاوس...

اوشاق یولکاسیندا (چام آغاجی) بوتون اوشاقلار چوخدان گؤزله نیلن سانتا کلاوسون اطرافیندا توپلاشمیشدی. هامی عاده گوره شیمالا گؤندردیکلری مکتوبلاریندا قید ائتدیکلری هدیییه لری گؤزله ییردی. مورادین دا نؤوبه سی گلدی چاتدی. موراد اوزون مودت سانتا کلاوسو سانکی مؤجوزه یه باخیرمیش کیمی موشاهیده ائدیردی. او، سانتا کلاوسون گؤزلرینه دیقته باخاراق اوندان نظرلرینی قاچیرتمیردی. بونو حیسس ائدن سانتا، ماراقلا مورادین نؤوبه سینی گؤزله ییردی.

- هه، منیم نوه م، گل بورا گؤرک، دئه، منه مکتوبو واختیندامی یوللامیسان؟
- من؟! - موراد اؤزونو ایتیردی.

- بلی، سن. آدین ندی؟ - سانتا تبسسومله اونا دئدی.
- منیم آدیم موراددی. من چوخدان سیزدن سوروشماق ایستیه ییردیم، نییه آخی سیز یالنیز قیشدا گلیرسینیز؟ نییه آخی سیز هدیییه نی یالنیز قیشدا گتیریرسینیز، اولمازمی کی، بوتون ایل بویونجا بونو ائدسیز؟ - موراد قفلتن سوروشدو. لاکین سانتا تعجبولنمه دی، چونکی چوخدان آنلامیشدی کی، موراد غئیری- عادی اوشاقدیر و چوخ دیقته سانتانی سوزوردو.

- نه دئییم سنه، موراد؟ سواللاریندان گؤرورم کی، سن چوخ اغیللی اوغلانسان و اومیدوارام کی، دئدیکلریمی آنلایارسان. بیلیرسنمی، منیم ده بوتون اینسانلاردا اولدوغو کیمی، اؤز مودیریم و صدریم وار. دئمه لی، باشقا واختلاردا من مجبورام کی، هدیییه لری صدریمه وئیریم.

- بس نییه سیزین خارجی آدینیز وار؟
- غربیه دیر، عزیزیم، سنین اغیلنا نییه بئله فیکیرلر گلیر؟ اینسانلار هامیسی عئینیدیر، منیم آدیمین روس، آذربایجانلی، ایتالیان و یاخود اینگیلیس اولدوغونون نه فرقی وار کی؟ ایش آخی بوندا دئییل. باخ، مثلن، سنی نییه موراد

آدلاندیریملار، پیت و یا دئن یوخ؟ مگر باشقا آدین اولسایدی، بونا گوره سن ایندیکیندن یاخشی و یا پیس اولاجاقدین؟

- خیر، عؤذر ایستیه ییرم، من یقین دوزگون ایفاده ائتمه دیم. من یالنز سوروشماق ایستیه ییردیم، نییه هر اؤلکه ده اؤز شاخا باباسی، دئد موروزو (بوز دده سی)، سانتا کلاوسو وار؟ مگر او عومومی و یگانه آدلی اولا بیلمزدیر کی؟

- سن ایسته مزدین کی سنین اؤلکه نده محض آذربایجان شاخا باباسی اولسون؟

- من بلکه ده ایستیردیم، آما منه ماراقلیدیر کی، بوتون دونیانین شاخا بابالاری بیزیمکینه بنزه ییر؟

- بنزیمک دئدیکده سن نه یی نظرده توتورسان کی؟
- باخ، مثلن، کئچن ایل شاخا بابا منه کؤهنه، یارارسیز هدیییه گتیرمیشدی، کونفئتلر (شکلات) کیف آتمیشدیر. اونلاردان سونرا من چوخ خسته اولدوم، زهرلندیم. گوره سن بوتون شاخا بابالار بئله ائدیرلر؟

سانتا کلاوسون آنینی تر باسدی. آما او کیسه سینده ان یاخشی هدیییه نی تاپماق اوچون اختارماغا باشلادی.

- منه گوره بئله ناراحت اولمایین، سانتا، سیز آخی منیم اؤلمز بابامسیز، خیرخواه، عالیجناب و همیشه شان. بو دفعه ایجازه وئیرین من سیزین یئن ایلینیزی تبریک ائدیم و اؤزوم سیزه هدیییه باغیشلایم. مگر منیم بونا حاقیم چاتمیر؟
سانتا کلاوس اوتاندی، آز قالا اوتوردوغو استولدان ییخیلسین، آخی او بو واختادک هنج بیر بالاجا اوشاقدان بئله سؤزلر ائشیتمه میشدی.

- سن حقیقتن ده چوخ خیرخواه و یاخشی اوشاقسان، - سانتا آغلامسیندی.

- بابا، آما اینجیمگین، جواب وئیرین، اگر سیز ده آذربایجانلی اولسایدینیز، اوشاقلاری آلدادار دینیزمی؟

- بلکه سن ائله دوشونورسن کی، اینسانلاری آلداتماق باجاریغی اونون میلتنیدن آسیلیدیر؟ عومومیتله، بئله شئیلر حاقیندا دوشونمک و فیلسوفلوق ائتمک اوچون سن هله چوخ بالاجاسان.

- بس نئینمه لی، آخی بؤیوکلر بو باره ده دوشونمور؟ باخ، اگر بوتون شاخا بابالار روس و آمریکالی، اوکراینالی و یا گورجو خاصیتلری عئینی اولسایدی، اونلارین نوه لری ده عئینی جور مئهریبان و صمیمی اولاردیلار.

- منه چوخ ماراقلیدیر، بئله فیکیرلر سنده هاراداندی؟

- من جیزگی فیلملرینده گۆرموشم کی، بوتون میلثلترین اینسانلاری ال-اله وئریب ایشیقلی دنیا یارادیلار، هامی شان و فیراوان، هئچ کیم کدرلنمیر.

سانتا کلاوس فیکره گئتدی و قرارا گالدی کی، گلن ایل او بیر ده بو اوشاق باخچاسی نین ساختا باباسی اولمایاجاق. او حتی یادینا سالدی کی، مورا کیمی بئله بالاجا اوشاقلاری آلداتماق وردیشی اؤزو کیمی ساختا بابالاردا هاردان یارانیب؟ قفلتن یادداشیندا همیشه معاشینی کسن رئیسه روشوت عوضی ساختا پوللار وئریب، سونرا شیکایت مکتوبو یازیب، اونو ایشدن چیخاردیب یئرینه اوتوردوغو صحنه لر حک اولوندو. زامان کئچدی، بو احوالات اونودولدو. او دا اؤز ایشچیسى نین وظیفه سینی یوکسلده رک اوندان ائتدیگی یاخشیلیغینا گۆره روشوت آلا رکن توتولموش و ایشدن آزاد اولونموشدو. زینداندان قورتاراندا اونا کۆهنه دوستو یاردیم ائتدی. سون توپلادیغی کاپیتال ایسه حاکیم اوچون روشوته خرجه میشدی. اوزون مودت ایش آختاریب، نهایت، سانتا کلاوس اولماق قرارارینا گلدی. یعنی بئله سانتا کلاوس کوستیوموندا آدامین کئچمیشی ده، دانیشیقلا ری کیمی ساختا ایمیش.

مورا دابایا باخیر، مئهریبانجاسینا گولومسونوردو و یئنه اونا صاف اوشاق گۆزلریله باخیردی. گۆرونور، نوه اؤز باباسینی تربیلندیره بیلیمیشدیر. آخی ناحقاندان دئمه ییبلر:

هر آغساقالا مودریک دئییلمز حارام چۆرک آسانلیقلا یئییلمز.

مودروکلوک یاشدا دئییل گۆزده، قاشدا دئییل، عاغیللی باشلا دوغولسون گرک اوندان عاغیلسیز دا عاغیللیا ائتمز کلک.

موعلیم

بیزده آخیر واختلار جمعیتده هر هانسی بیر سانباللی وظیفه سی اولان کیشیه یا بی، یا جناب، یا دا موعلیم سۆزلریله خیطاب ائتمک یامان دبدده دی. اینصافن دئسک، نه یاخشی کی، موعلیم سۆزو اؤز دیرینی ایتیرمه ییب و بیزیم نیطقیمیزدن ایتمه ییب. بو فواد موعلیمی غورورلاندیریردی، چونکی او ناموسلو اینسان، یاخشی موعلیم ایدی. فواد موعلیم چوخ ساده ایدی، ساده گئیینیردی، ساده حیات طرزی سوروردو. او کئنده یاشاییر، همده بالاجا تصروفات(اکین) آپاریردی، چوخلو اوشاق حاضیرلاشدیریردی. آنجاق اؤز شاگیردلی، اونلارین بیلک و باجاریقلاری نین یوکسلدیلمه

سی حاقیندا دوشونوردو. او همچنین میلتن گوزرانی، دنیا پروبلملری، کایناتین گله جگی حاقیندا فیکیرلشیردی. آخشلار او کئنده گرمگی خوشلاییردی، ارزاق اوچون ماغازایا گئدیردی. گونلرین بیر گونو، بئله بیر آخشلارین بیرینده ماغازایا یاخینلاشان فواد موعلیم جامعاتین توپلاشماسینی گۆردو. بو کوتله یه بیر نچه ایمکانلی شخصلر یاخینلاشدی-بیزنسمنلر، تیجارتچیلر. بونلارین آراسیندا واقیف ده وار ایدی. اینسانلار اونون اطرافیندا توپلاشیب، اؤز حۆرمتینی بیلدیریردیلر:

- واقیف موعلیم، سالام، نچه سینیز؟ ایشلرینیز نچه دی؟ دیگر دئدی:

-سیز بیزیم کندیمیزین فخریسینیز.

بو کیمی سۆزلرله آداملار اونا موراجیعت ائده رک، اؤزلرینی ائله گۆستیریدیلر کی، سانکی واقیف "موعلیمین" اوچوز آلیب باها ساتاراق اؤز سویداشلاری نین حسابینا یاخشی پوللار قازاندیغینی بیلیرلر. بوتون بونلار باخاراق، فواد موعلیم چوخ بیکف اولدو و بو حال او اونا آغیر گلدی. آخی هئچ کیم اونا موعلیم دئییه موراجیعت ائتمه میشدی، هامی آدیلا چاغیریردی اونو. آما بو سۆزه ان چوخ اونون حاقی چاتیردی. اوللر او بونا فیکیر وئرمیردی، چونکی دوشونوردو کی، اینسانی آدیلا چاغیرماق مئهریبانلق و دوستلوق سیموولدور. لاکین بو احوالاتلا قارشیلانشاراق، او مئدالین باشقا طرفینی ده گۆردو. بو حاقدا دوشونوردو:

- "چوخ غریبه دیر، بیلک وئر نه، موعلیمی موعلیم چاغیرمیرلار، پول ییغانا موعلیم دئییرلر".

بلی، فواد آنلاماق اولاردی.

مینیموم ائتیكا، ماكسیموم ائستتیکا. (آز اخلاق چوخ بزک)

آذر فلسفه نی سئویردی، جمعیتین و شخصلرین پروبلملری حاقیندا دوشونمگی خوشلاییردی. بو اونون سئویملی مشقولیتییدی. او اوموناسیبتلجیل اینسان ایدی و واختینی کۆهنه- تزه دوستلاری نین آراسیندا کئچیرمگی سئویردی. بئله بیر دوست ییغینجاغیندا آذر دوستو ایلکینه موراجیعت ائتدی:

- عزیزیم ایلکین، نییه ایندی سۆزلرین دیری قالمایب؟

دیری اۆلۈ و یا اۆلۈ یاشایان؟

صمد چوخ ترس اینسان ایدی. او دئموکراتییا عاشیقی ایدی. و بۆیۈک اومودلرله اونون گلیشینی گۆزله ییردی. لاکین دئموکراتییا زامانی دا اونون بختی گتیرمه دی و اۆز سۆزونو دئییه بیلمه دی. بو حیاتدا او هئچ جوره اۆزونو تاپا بیلیمیردی. دایما نسه موقدس و پاک بیر شئی آختاریردی. اینسانین روحونو او پاک ساییردی. اما حساب اندیردی کی، پاک روح او دونیا مۇوجوددور. اۆز دوشونجه لریله او دوستو اکبرله بۆلۈشدو. اکبر دئدی:

- سن پرنسیپال اولاراق حاقلیسان، روح الچاتماز دیر و اونا هئچ کیم موداخیله ائده بیلمز.

بیر سۆزله، صمد بوتون اومیدلرینی او بیرى دونیا باغلامیشدی. بعضن فیکره دالیر دئموکراتیانی آمئریکادا، سوریادا آختاریردی. اما اوردا کی انگللیرى، آیینتیلری ائشیدنده، بیلنده فیکریندن واز کئچیردی. اوخودوغو کیتابلاردان اۆیرندی کی، اگر کیمسه او دونیادکی روحو اینجیتسه، او مطلق اونو اینجیدنی جزالاندیراجاق. صمد بئله اومید و فیکرلرله یاشاییب یارادیردی. دئموکراتیانی او بیرى دونیانین خیالی ایله یاشادی. بو اونون اوچون بیر نؤوع ساکیتلشدیریجی ایدی. او، اۆلۈم ساعاتی نین گلیب چاتماسینی گۆزله ییردی و حتى بوندان دا آرتیغینی. اومودله او گۆزلرینه باخیب اۆلۈم ساعتلارینی گۆزله ییردی. یازیق صمد، یازیق اینسانلار، دیریکن اۆلۈلره حسد آپاران اینسانلار.

بوشانمادان ایمتیناع

رافیق و سارانین عئینی زاماندا بعضن حیاتا پوزیتو، بعضن نفقاتو، هردن ایسه غریبه باخیشلاری اولوردو. من اینسان پسیخولوگیاسیندان آزجا باشیم چیخیر و کیتاب رفیمده پسیخولوگیایا آید چوخلو کیتاب وار. لاکین رافیق و سارا کیمی اینسانلار، بوینوما آلیم کی، نادیر حاللاردا راستلاشماق اولار. اونلارین دوغورداندا غریبه خاصیتلری وار. گۆرونور بونا گۆره طالع اولاری قووشدوروبدور. دوغوردور، دئییرلر اولی نئجه ایدیه آخری دا ائله اولور. اگر روس اتالار میثالینی دییشسک، اونا " خاصیتلری نئجه دیرسه طالعلى ده ائله دیر " کیمی آلینار. اونلار نه آچیق، نه ده کی چوخ کونسرواتیو(قاپالی) اینساندیرلار. یالنیز دقیق دئییه بیلرم کی، اونلار غیری- عادى اینسانلار دیرلار. اونلار قالماقالپرست

-چونکی، منجه، اوللر بیز آز دانیشیردیق، چوخ ایشله ییردیك، اما ایندی عکسینه، چوخ دانیشیب بیر ایش گۆرمۈرۈک.

-حاقلیسان، ایلکین، اوللر بیز سۆزلره قناعت اندیردیك، اونا گۆره ده اونلارین چکیسی وار ایدی. ایندی ایسه سۆز چوخ، چکیسی آز.

- بلی، اوللر یادیمدادی، بیز آز گولوردۈک، جیدی ایشلر حاقیندا فیکرلشیردیك. ایندی ایسه عاییب، اخلاقسیر ظارافاتلار باش آلیب گئدیر. اوللر پروبلملریمیز آز ایدی، قاراباغ پروبلمی یوخ ایدی. ایندی قاراباغ پروبلیمیز وار. اما بونلار باخمایاراق گولن سیمالارین سایى اوزره موسابقه کئچیریلیدی، بیز بلکه ده بیرینجی یئر توتاردیق. تورپاقلاریمیزین ایشغالی کدری اوزره ده بیرینجی یئر توتاریق.

آذر دانیشاراق، فیکره گئتدی:

- بلی، ایندی هر شئی اینکیشاف اندیر، چیچکله نیر، الاخصوصا شوو- پروقراملار، شوو-بیزنس. بیز موعاصیر گۆرونمک، آوروپالاشماق اوچون بیرینجی یئرلری توتماغا جان آتیریق.

- من سنله راضیام، اوللر بیز ندنسه اوتانیردیق، چکینیردیك. ایندی ایسه ائله بیل یا اوتانیلاسی هئچ نه قالمییب، یا دا بیز عاریمیزی ایتیرمیشیک.

- ایندی یئنی بیر تئندئسییا(دوروم) یارانیب، - آذر سۆله دی.

- هانسی؟

- ایش اوراسیندادیر کی، اینسانلارین اوزلری نین سایى دا چوخالیب ائله بیل. اوللر بیزیم مین حادیثه ده بیر اوزوموز، یا دا ایکی اوزوموز وار ایدیه، ایندی تامامیله عکسینه دیر. ایندی، هم ده ماسکالانمیش پلاستماس اوزوموز وار. ماسکا آخی درک ائتمیر.

-عزیز دوستوم، سن، گۆرونور، سوسیولوگیا و پسیخولوگیانی پیس بیلیرسن. سن یالنیز اینسانین آناومیاسینی دوشونورسن، لاکین اونوما کی، سوسیال آناومییا کیمی ده بیر آنلایش وار.

ایلکین اۆزو اۆزلویونده حاقلى ایدی. او گۆردویونو، گئرچکلیگی تصدیقله ییردی. لاکین او اونودوردو کی، ائتیکا دا مۇوجوددور. لاکین حددن زیاده ائستتیکا، سوییه سیز ذوق ائتیکانی تامامیله یوخ ائده بیلر.

دئییلر. اونا گۆره ده آز ائوموسیالییدیلر (حیسییات). اونلار ائقویست(بنجیل/ خود پسند) دئییلر، لاکین اوزلرینی یئترینجه سئویرلر. رافیق و سارا بیر بیرلرینه حۆرمەت ائدییرلر، آما دئمک اولماز کی، بیر-بیرینی دلجه سینه سئویرلر. حتّی بو حاقدا صۇحبەت ائندە رافیق دئییر:

- من هئچ جورە مجنونو آنلایا بیلیم، نییه آخی او لئیلییه گۆره مئشه لرده دولاشیب، وحشی حیوانلارلا دوستلوق ائیدی؟

بئله دوشونجه لره هردن سارا دا قاتیلیدی:

- دوغورداندا، مجنونو بو وحشی حیوانلاردان یالیز الله قورتاردی. یاخشی کی، لئیلی مئشه ده دولانمیدی.

عزیز اوخوجولاریم، بئله صۇحبەتلر خصوصەن ده سون زامانلار یامان آرتیب. بونو آشاغیداکی پروبلەملر دوغورودو. رافیق تئز - تئز رستورانلار، کافه لره گئدیپ ائوه گئجه دن کئچمیش، یا دا سحره یاخین چاتیدی. بونو اونا اولان موناسیبتیندن سارا دا دویموشدو. ائله بیل آدمالار و حتّی من اؤزوم بونلاری گۆزه گتیرمیشدیک. بیر سۆزله، رافیق باشقا طرزی اینسانلارین چئوره سینه دوشموشدو.

سارا دا بؤیوک بیر قیسقانعلیق حیسیس یاراندی. لاکین او اوشاقلار و عایله سینه گۆره، اؤزونو صبرلی آپارماغا چالیشیدی. اول دئدیگیم کیمی، او بو حیسیسلردن چوخ اوزاق ایدی. رافیق ایسه اؤز نۆوبه سینده آروادی طرفیندن اؤزونه قارشى اینجه دیقتی گۆرموردو. حقیقتن او، اؤزونه قارشى دیقت و قایغینی چوخ سئویردی. بوتون بونلار، منیم عزیز اوخوجولاریم، بونلارین آرالاریندا آنلاشیلمازلیقلار و قارشیلیقلی اوغونسوزلوق حیسیس یارادیدی. اوغونسوزلوق ایسه چوخ ضررلی حالدير. بونون فونوندا رافیق عذابلاردان، سارانین اونو قیسقاندیغیندان دوشدو و دئپرئسسیدان(اضطراب) سانکی دؤوق آلیردی. بونو نیفرت حیسیس کیمی ده قییمتlendیرمک اولاردی.

بئله لیکله، بونلارین آراسیندا " سوپوق موحاریبه " باشلاندی. بونو هر ایکی طرف حیسس ائدییدی. چونکی هر شئ موناسیبتلرینده عکس اولونوردو. ایش گلیب بوشانمایا چاتدی. رافیق بوشانماق اوچون محکمه یه موراجیعت ائتدی. محکمه باش توتدو. حاکیم رافیکه دئدی: - وطنداش رافیق، سیزین بوشانما سببلرینیز آنلاشیلمازدیر، اساسسیزدیر. اؤز عریضه نیزه نسه علاوه ائتمک ایسته ییرسینیزمی؟

رافیق جاواب وئردی:

- منیم آروادیم چوخ غریبه قادیندیر. او یا سئویر، یا دا حۆرمەت ائدیر، آما آیری آیریلیقدا. من ایسه ایستیه ییرم کی، بونلار بیر یئرده اولسون.

حاکیم رافیقی دینله ییب دئدی:

-وطنداش، سیز محبت فلسفه سی باره ده مذاکره ائدیرسینیز. بیزه فاکتار لازیمدیر، فلسفه یوخ.

- فاکتار دا وار. گئجه لر هردن ائوه گئچ گلنده، من آروادیمی دوغوزماماقدان اؤترو آستاجا قاپینی آچاندا ائشیدیردیم کی، او کیمینلسه اینتیم(عاشقانه) استیلده صۇحبەت ائدیر. بوندان سونرا من اؤزومو بیرتهر حیسس ائدیردیم.

سارا قیزاردی. او دا اؤزونو محکمه زالیندا یاخشی حیسس ائتمیردی. او دئدی:

- جناب حاکیم، منیم ایدم اونا، بلکه ده اون بئش دفعه بئله ائدییدی. من ده هئچ اولماسا ایدا ایکی دفعه ایسته ییردیم اؤزومو اریمه بنزه دیم، لاکین گۆردویونوز کیمی آیینمادی. حاکیم غئیری ایختیاری گولومسونه رک تنفس ایله دئدی:

-سیز یاخشی استاتیسیتیکسینیز (آمارچی)، نجه اولدو کی، حسابدا سحو ائتدینیز؟ سارا عصبیلشدی:

- جناب حاکیم، سیز منله بیرتهر دانیشیرسینیز. مگر من بیلیم کی، منیم ایدم ایدا نجه دفعه ائوه گئجه دن کئچمیش گلیر؟ هم حاکیم، هم رافیق، هم ده سارا اؤزو قیپقیرمیزی اولدولار. سوکوت دوشدو. رافیق فیکره گئتدی، " ناحققدان من عریضه وئردیم، بوتون سیرلیریم آچیلدی " .

سارا دا تخمینن ائله فیکرلشیردی: " نئیمه لازیم ایدی منیم بو قیسقانعلیق، آخی هر شئ او قدرده پیس دئییلدی. آخی، من ده اریم ده هره میز اؤز ایشیمیزله مشغول ایدیک ده "

حاکیم محکمه زالینا قاییدی قراری اوخودو:

-نظره آلاق کی، ارله آرواد اؤز داورانیشلاریلا عئینی سوییه ده عایله دن کنار اینتیم موناسیبتلرده ایشتیراک ائدیبلر، اونلاری بوشامامای قرارا آلیریق.

رافیق قرارین ائشیدن سونرا وکیلینه یاخینلاشیب سوروشدو:

- نییه سن منی مودافیعه ائده بیلمه دین، بوردا نه چتین ایش وار ایدی آخی؟ ائله وکیللر وار کی، ان آغیر ایشلرین اوستونو آچیرلار، آما سن بو ساده ایشی حلل ائده بیلمه دین؟ وکیل حیرصلی جاواب وئردی:

- خواهیښ انډیرم، اؤزونوزدن چیخمایین. منیم گوناھیم دئییل کی، سیز آروادینیزلا بو ایشلرده ده عئینی خاصیتلیسینیز. نه وخت کی، سیز عئینی جور عاغیللی حیات طرزی قورسانیز، اونداه موطلق منه موراجیعت انده بیلرسینیز. اونداه من سیزی پولسوز و موقاويله سیز مودافیعه اندجم.

رافیق او قدر ده سادلؤوح دئییلدی. اونون کیفایت قدر ذکاسی وار ایدی کی، وکیلین ایستئھزاسین آنلاسین. او بیلیردی کی، بئله عئینی خاصیتلیرین هئچ بوشانماغا احتیاج دا یوخدو. لاکین رافیق و سارا ایدیئنتیک برابریک نظرییه سینی ده اؤز پرینسیپ و حرکتلرینه تابع اندیردیلر. بلی، برابریک و فرق، موختلیف اینسانلارین برابریگی... بئله بیر برابریک، آزادلیق خاصیتلری نین اوخشارلیغی بونلاری بوشانمادان خیلاص ائتدی. برابریک، آزادلیق چوخ اؤنملیدیر، اگر پارادوکسال، اییرنج اولماسا.

بالون تحصیلی

آفتانديل اؤزو اؤزلویوندى غئیری- عادى طلبه دیر. خاصیتجه ده کونسئرواتیو دئییل. تصادوفی دئییل کی، دوستلاری اونو آفتوش(ماشین ايله مانور وئرن) دئییه چاغیریردیلر. او، ماشینینی یوکسک سورعتله شهرده شوتویوردو. و بو هله اساس دئییل، اساس اودور کی، او، بونو قهرامانلیق حساب اندیردی. ماشینینی یوکسک سورعتله سورمه سینی دوستلاریلا بؤیوک ذؤقله پایلاشیردی. ایستمه سه هئچ اونیوئرسیتتته ده گئتمیردی. بیر دفعه بونا گؤره دئکان(رئیس گروه) اونا تۆهمت وئرنده، آفتانديل جاواب وئردی:

- من آخی بالون مودلی اوزره تحصیل آلیرام. نییه سیز منیم حوقوقلاریمی پوزورسونوز؟

بیر گون آفتوش گئجه کؤینگینه اوخشار بیر لیباسدا و چوخ گؤزل احوال-روحیه ده درسله گلدی. بونو گؤرن موعلیم- پروفسور اونا تۆهمت ائتدی. آفتوش دئدی:

- باغیشلایین، پروفسور، سیزده منیم دئکانیم کیمی اونودورسوز کی، بیز آزاد تحصیلن طلبه لرییک.

سئسسیپا(امتحان زامانی) گلیب چاتدی. آفتوش و اونون دیگر دوستلاری بیلیردیلر کی، ایمتاحانلاری وئرمک چتین اولاجاق. اونلار بالونیا سیستمی نین نیظامنامه سینی اوخوماقا باشلادیلر. سونرا پروفسور ایمتحان وئرمکدن ایمتیناع اوچون مکتوب ترتیب ائتدیلر. آخی موعلیمی سئچمک اونلارن حوقوقودور. اونلار اؤزلری سئچدیگی آداملا ایش قورماغا ایختیارلاری وار. و اونلار بئله بیر موعلیم سئچدیلر. او و اونون آلتی دوستو هامیسی اعلا قییمتله

آلدیلر. آما اگر اونلار ایمتحانی پروفسور وئرسیدیلر، ایکیدن باشقا قییمت آلا بیلیمه جکدیلر. اونلارین " فعالیتی " چوخ کئچمه دن بوتون اونیوئرسیتتته یاییلدی. آفتوش کیمی طلبه لر اونو اؤپوب قوجاقلاییردیلر:

- سن اصل قهرمانسان، سن بیزی عاغیلسیز پئداقوقلاردان خیلاص ائتدین. ایندی بیز هر سئمئستر(ترم) اؤزوموزه دوز گلن، بیزه لاییق اولان پئداقوق سئچه جییک. بیر آز بیلکلی اولان دوستلاردان بیرى سوروشدو: - بس بیلگیلر؟

آفتوش گوله رک جاواب وئردی:

- نئینه بیریک بیلگیلری؟ منیم بیر قونشوم وار اونیوئرسیتتی هئچ بیر بیلک الده ائتممش بیتیردی، آما ایندی یوکسک وظیفه صاحبیدیر، یاخشی پول قازانیر. اونون دوستو ایستئھزایلا دئدی: - سن آزجادا اولسا حاقلیسان.

آفتوش جاواب وئردی:

- سن هئچ نه یی آنلامیرسان. من تاماميله حاقلییام. مگر سن بیلیمیرسن کی، آز بیلن پئداقوقلار یوز فایزلیک داوامیت وئیرر؟

- یاخشی، یا پیس، یوز فایز. بو یاخشی رقمدر.

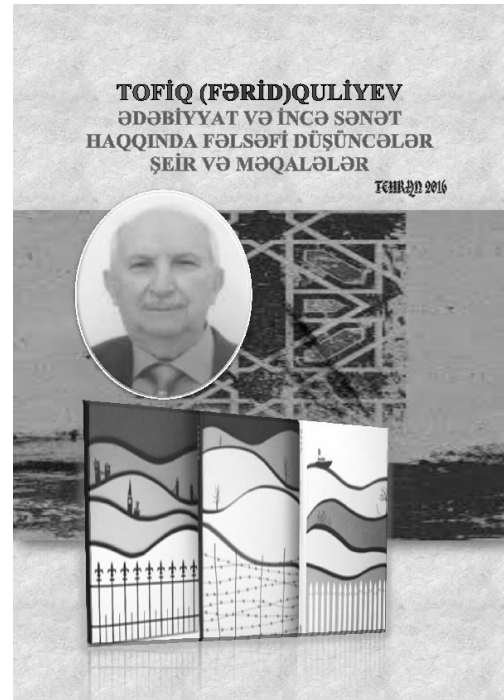
- سن غریبه آدمسان، بیلگیگن فایزینی آلماق ایسته بیرسن، آنجاق بیلگیگن اؤزونو یوخ.

بلی، بوردا اوچطرفلی اودوشدو: فایز پئداقوقون ساوادیسزلیغینی اؤرتور، بونا گؤره " موکافاتلار "، ایکى آلا ندا یاخشی قییمت آلیر. بو حالدا یالنیز میلی تحصیل، میلی اینتئلئکت(عقل) اودوزور.

بلی، آفتوش اؤزونه گؤره حاقلیدیر، حتى اؤز حیات طرزینه گؤره ده. بئله اینسانلار نه عادى، نه ده موعاصیر تحصیل سیستمی لازیم دئییل. اونلار علم اؤیرنمیرلر، بیلککلر اونلارا لازیم دئییل، بیلدیکلری وارسا دا اونو تئز اونودورلار. لاکین اونلار پول، ماخیناسیالار حاقیندا هئچ وخت اونوتومورلار. اونلارین حیاتا خصوصی اینامی، باشقا فلسفی باخیشلاری وار. حتى آفتوش دبستانسیون تحصیل سیستمی حاقیندا ائشیدنده سئویندی و حئفسلندی کی، آخی نییه بئله بیر سیستم من بیرینجی کورسدا اولاندا، اوچ ایل بوندان اؤنجه یارانمیشدی. اونداه هئچ اونیوئرسیتتته گئتمزدیم، دوستلاریملا بارلاری، رستورانلاری گزدیم، ایمتاحانلاری یئییب ایچنده وئردیم. بلی، بو بالونیا سیستمی طلبه سی نین فیکرلیردیر. آلهه بیزی بئله دوشونجه لردن، بئله آزادلیقدان، عاغیل آنارخییاسیندان قوروسون.

ادبیات و اینجه صنعت حاقیندا فلسفی دوشونجه لر مقاله و شعر لر توپلوسو ədəbiyyat və incəsənət haqqında fəlsəfi düşüncələrım, məqalə və şeirlər toplusu

تنقید یالیز مۇوجود نوقسانلارین مۇوجودلۇغو ایله دئییل، تنقیدی یاناشما، تنقیدی درکئتمه ایله ده علاقه داردیر. بو باخیمدان مشهور ادبی تنقیدچی مرحوم یاشار قارایئو دوزگون اولاراق بدیعی ادبیاتلا باغلی اولان تنقیدی مولا حیظه لری رئالیزم، کلاسیک رئالیزم، تنقیدی رئالیزم، رئالیست مئتود و ایدئیا و ائستتیک باخیمدان رئالیزم ایله سیستئملی، وحدت حالیندا تدقیق ائتینیشدیر. بونونلا بئله یاشار قارایئو حساب ائدیر کی، تنقیدی رئالیزمین اساسیندا اساسن گئرجکلیگین ایفشا اولونمالی حقیقتلری دایانیر. او، حساب ائدیر کی، «بونسوز تنقیدی رئالیزم اولمور». مؤلیف عئینی زاماندا معاریفچی رئالیزمی «یاریمچیق رئالیزم» حساب ائدنلره راضیلاشمیر. ادبی تنقیدله باغلی سیفیوللا اسدوللائیوین ده فیکری چوخ ماراقلیدیر. او، ادبی تنقیدین ضعیف اینکیشاف ائتمه سیندن اؤز نازاها تلیغینی بئله ایفاده ائدیر: «بیزیم تنقیدچیلرین ترجمئیی-حالی صیرف تنقیدچی نین یوخ، هر هانسی بیر پئشکار آدامین ترجمه یی-حالیدیر». مؤلیف عئینی زاماندا تنقیدی اثرلرین پروبلئم و موضوعلاری نین دیاپوزونونون گئنیشلنمه سینی ده وورغولاییر. سئیف الله اسد الله یئوین بعضی قرب یازیچیلاری نین گویا آرتیق رئالیزمین آرتیق اؤز دؤورونو یاشامامیشدیر، ایندی او آرتیق یوخدور فیکرینی حاقلی اولاراق تنقید ائدیر. عکسینه، ایندیکی بوحرانلی گئرجکلیک شرایطینده، سوسیال مونا قیشه لی بیر محیطده یارادیجی آختاریشلار اوچون داها گئنیش ایمکانلار آچیلیمیشدیر. جمعیت، دؤولته، میلته، هر بیر نورمال آداما تنقید لازیمدیر. لاکین بو دئمک دئییل کی، دوشمن قارشیسیندا بیزه-اؤلکه یه ضرر گتیرن سحولریمیزی وورغونلوقلا اونلارلا بیان ائتمه لیگیک. بونونلا بئله اؤزوموزون و اؤزگه لرین سحولرینی اؤیرنمگی ده باجارمالیییق. بئله یاناشما گلجک اوغورلارین آچاریدیر. لاکین سوسیال گئرجکلیگین نوقسانلارینی ایفشا ائتمک علمی بدیعی تفککور، میللتین ترقیسی و معاریفلنمه سی باخیمیندا ضروریدیر. تنقیدی رئالیزم بو باخیمدان حقیقتی سؤیله یین، اونو نئجه دئیرلر، قارشیا چیخاردان بیر مئخانیزم دیر،

ادبیاتدا تنقیدی رئالیزم کنسپسییاسی و ادبیاتین یئنی قایدادا ایدئولوکیالاشماسی

جمعیتین، ایشچی کوللئکتیولرین، هر بیر آدامین و عایيله نین اؤز پروبلئملری و تنقید اولونمالی مئیللری واردیر. بونون درین سیستئملی و مباحیسه دوغوران سه-بیلری واردیر. همین چاتیشما مازلیقلار بیرینجی نؤوبه ده اؤز عکسینی بدیعی اثرلرده تاپیر. تنقیدین مقصدی اونلاری قابارتماق دئییل، آرادان قالدیرماقلا یاخشیلیغا دوغرو سمت آلماقدیر. لاکین بونو هامی عئینی معنالی حالدا درک ائتینیر و گؤرونور بو سببدن بئله بیر دئییم وار: «تنقید آجی اولور». لاکین ادبیاتشوناسلیقدا بو بدیعی-تنقیدی یاناشما، ادبی تنقید آدلانیر. اوبیئکتیو یازیچیلار، ادیبلر بئله حساب ائدیرلر کی، تنقیدسیز ادبیاتین اؤزو بئله مۇوجود اولایلمز. ادبی

مئوددور. لاکین بونولا بئله تنقیدى يارارسىز ساختا قايدادا دئيىل عاغىللى ذکا ايله ائتمک لازيمدير. تنقيدىن کنکرت پرندهمئتى، اوبىئکتى و مز-مونو اولماليدير. بورادا کؤهنه مورتقى گئچکلکدن ايمتىناع اندىب لازيمسىز يئنى مودئرن مئىللىرىنى موطلقلاشديرمک دوزگون اولمازدى. تنقيدىن سوسىال فونکسىياسى واردير. بو، بيرىنجى نؤوبه ده جمعيتىن، اۆلکه نىن سوسىال ترققىسى ايله علاقه داردير. اصلينده تنقيدىن اؤزو ده سوسىال حادثه دير، پلوراليزمىن، آزاد سؤزون تظاهوردور، ادبى تفکكورون، حادثه لره علمى ياناشمانىن رئاللاشما فرماسيدير. لاکين تنقيدده ده بير مدنيت و منطق اولماليدير.

رئاللىغى دوزگون آنلاماق، سىتواسىيالارى دوزگون قىيىمتلنديرمک هر بير اينسان اوچون، خصوصى اولراق يارادىگى ادام اوچون سون درجه واجيبدير. بو، بيرىنجى نؤوبه ده يوکسک هومانيتار بىلىکلر سىستىمىنه مالىک اولماغى، رئال گئچکلگى گؤره بىلمک و اونو احاطه لى، درىن حالدا تحليل ائتمه مهارتىنه، حتى قودرتينه صاحب اولماغى طلب ائدير. البته، اينتئلئكتوال بىلىکلرله حياتىن خاوتىك چالارلارى، دولغونلۇغو و يا قئيرى دولغونلۇغو، حياتىن و بىلىکلرىن كئيفىتى، ضيدىتلىرى، اينسان دوشونجه لرى، منطقى آراسىندا خىلى فرقلىر اولابلر و اولور. علمده اولدوغو كىمى ادبياتدا دا علمى محاكىمه، منطقى دوشونجه اولماليدير. بعضا بئله دئيرلر: علم سوبوت ائدير، يازىچى، شاعىر تصوير ائدير، گؤستىرىر. لاکين هر ايكىسىنده بير جهت داها واجيبدير. بو دا علمى منطقيدير، منطقى آنلاما و منطقى ياناشمادير. اگر بو يوخدورسا اوندا دوشونجه ده مالىيتىنى و اؤز اهمىتىنى ايتىرمىش اولور. هم علم و هم ده بدىعى ادبياتدا ايدراك، دركئتمه پوتنسىيالى كىفايتلندىرىجى سويىيه ده اولماليدير. بو ان آزى نىين، هانسى پروبلئمين دوغرو و يالان اولماسىنى موعىن ائده بىلمک اوچون لازيمدير. بدىعى حقيقتله حيات حقيقتى اوست-اوسته دوشدوكدە، بير-بىرىنه آدئكوات اولدوقدا بدىعى حقيقتله حيات حقيقتى اوزلاشىر. عكس تقدىرده ايسه گئچكلىك اونون اىستئهلاكچىلارى اوخوجولارى طرفىندن دوغرو فاكى كىمى قبول ائدىله بىلمىر، بو آيرى-آيرى آدمالار طرفىندن غئبرى جىدى مانىپولىياسىيالى بير حال كىمى قبول ائدىلر، گتيرىلمىش دلىلر ايسه اوخوجو طرفىندن آنجاق شوبه ايله قارشىلانا بىلر. بو سبىدن اىستر علم و اىسترسه ده بدىعى يارادىجى آدمالار طرفىندن گئچكلىك گئچك و دوغرو

حالدا گؤستىرىلمه لىدير، اؤزونون وئريوىكاسىيالى حلىلىنى تاپمالىدير. عكس تقدىرده گئچكلىك ساختا، غئبرى صمىمى و بعضا ايسه يالان فرمادا، قوندارما فئنونولوگىيا حالىندا اؤز تصويرىنى و تصدىقىنى تاپمىش اولور. حتى يازىچى نىن بدىعى فانتازىياسىندا دا بئله، اونون (وبرازىن) داورانىشىندا منطقى حال اولمالىدير، مومكن اولان و اولابليله جك موناقيشه لر، ياخشى ايله پىسىن ايمپلىكاسىياسى، گئچك منطقى و اىضاحى اولونمالىدير، بدىعى يارادىجىلىق و گئچكلگىگىن دئئترمىناسىيالى اصللىغى دا منطقى اولمالىدير، حادثه لر قوندارما حاللارلا، فاكىتلارلا اىضاح اولونمالىدير. بدىعى تصويرلر، علمى اىضاحلار، سوبوتلار دا راسىونال و سىستىملى اولمالىدير. بو حال يالنىز سادجه اينسان بئىنى نىن محصولو، فونكسىوناللىغى كىمى دئىيل، هم ده آنالىتىك ايدراكىن، آنالىتىك فلسفه نىن، حيات حقيقتلىرى نىن پرىزماسىندان سوزگىچىدن كئچىرىلمه لىدير. البته، بورادا پسىخولوژى عامىللىرىن، آشكار ائدىلمىش (درک ائدىلمه مىش، رئفلكسىيا اولونمامىش) ايدراك پروسىسلىرىن، كومپونئنتلىرىن، ايللوزىيالارىن دا اهمىتى آز دئىلىدير. بورادا بدىعى ايدراكىن سپانتاللىغى، فىكىر پلىوراليزمى ده بعضى مؤلفىلر طرفىندن اساس گؤتورولور. لاکين بىزىم فىكىرىمىزجه بورادا پلىوراليزم و اسپانتاللىغا (داغىدىجى مئىللىر) عئىنى معنالى حالدا ياناشماق هئچ ده دوزگون اولمازدى. بورادا اوتىلىتيرىزم، ائقوىزم، خاوستىكىلىك دئىيل، بيرىنجى نؤوبه ده بدىعى ديرلرىن سوسىاللىغى، اؤنملى سوسىال ديرلرىن، نومونوى داورانىشلارىن فرمالاشماسى اساس گؤستىرىلمه لىدير. بازار مودئلىنده اولدوغو كىمى بدىعى ادبياتدا دا غئبرى پروپورسىوناللىق، حيات حقيقتلىرىنه دوقماتىك شعور قايداسىندا ياناشمالار اولمالىدير. بو و بونا بنظر بىزىم طرفىمىزدن اولر ده نظردن كئچىرىلمىشدير. بونولا بئله اونو دا قئيد ائتمك لازيمدير كى، دوقماتىزم مئىللىرى سووت ادبياتىندا دا مؤوجود ايدى. لاکين بو دوقماتىزم باشقا ستاندارلارلا، پرىنسىپلره سؤيكة نىردى. بوتون بو و ديگر حاللار هم اينسانىن، اينسانلارنىن و هم ده حياتىن مالىيتىندن، سوسىال-اىقتىسادى مودئللىرىن، جمعيتىن اىقتىسادى، تئخنىكى-تئخنولوژى تائىرلىك اينكىشافى مرحله لرىندن (سىويلىزاسىيانى و غئبرى سىويلىزاسىيالى) آسىلى اولور. بعضا بو و ديگر سبىلر اوزوندن بئله بىلىكلر، اينتئلئكتواللىق عامىللىرى دئىيل، ديگر نئقاتىبو عامىللىر جمعىيىتده اوستونلوك قازانىر، اىقتىدارا مالىك

اولور، نتیجه ده کامیلیک، بوتۇلۇك، سیستئمیلیک، اخلاقی دیرلر کۆلگه ده قالمیش اولور. نتیجه ده یاخشی ایله پیسین، خیرله شرین اینتئقراسیاسی، اویغولوغو، قووشماسی پیسین دولیناتلیغی لئیننه جریان ائدیر. ایندی ان پیس حال هم ده اوندان عبارتدیر کی، بعضا بیز بئله حاللاری اینکار ائتمک عوضینه قبول ائدیریک، حتی تبیی بیر حال کیمی قبول ائدیریک، یاخشیدان پیسه، پیسین یاخشیا ترانسفرماسییا پروئسسلرینی، عامیلرینی یالینز خاوتیزم، آوانقاردیزم، یئنی مودئرنیزم دوشونجه سیندن آنلاییریق. البتته، بورادا موعین فرقلی نظری-مئتودولوژی ملاحظه ه لر، محاکیمه لر، پروبلئلر اولاییلر. لاکین بوتون بونلار و دیگر نوپانسلار عومومیشری، خصوصی اولاراق میللی عنعنه وی ایدئال حیسله ضرر گتیرمه لیدیر، اینجه عنعنه لریمیزین یول وئریلن حددن کئچمه سینه سبب اولمامالیدیر. بئله حاللارین نینکی رئال حیاتین اؤزوند، هم ده ادبی پروئسسلرده موجدرد باخیمدان گئرجکشمه سی میللی اینکیشاف باخیمیدان داها تهلوکه لی اولاییلر، عئیبجر داورانیش، عجایب دؤوقلر و تصورلر باش وئری. نظره آلماق لازیمدر کی، گئرجکلیک بو و یا دیگر فرمادا (بعضا تام آدئکوات، بعضا قیسمن) اینسانلار، اوللارین موتیولرینه، باخیشلارینا تاثیر ائدیر. البتته، گئرجکلیگی بوتون اینسانلار عئینی درجه ده قبول ائتینیر، عئینی سوییه ده قییمتلندیرمیر. بو جهتین ده اؤز موثبت و منفی جهتی واردیر. بئله کی، هر جور عئیبجر گئرجکلیگی اؤزونکولشدیرمک و قبول ائتمک همین داورانیشی اندلرین بیر نؤو اوبرازینی منیمسمک دئمک اولاردی. اونا گؤره ده هر بیر یارادیجی آدمین ساغلام تصوورو عئیبجرلیکلره قارشى دورمالی، پوزیتوو کنسئرواتیولیک و ایدئال گله جکله باغلی اولمالیدیر. یارادیجی اینسان نئقاتیو حادثه لر اساسیندا اؤز اوزرینده سوسیال-بیولوژی ائکسپئمنتت آپارمامالیدیر، پیسلیگی اؤزو اوچون ائتالون بیر حال کیمی قبول ائتمه لیدیر. دوزدور، هر بیر اینسان اوچون گئرجکلیکی نظره آلماق هئچ ده آسان بیر ایش دئییل-دیر. بئله بیر خالق کلامی واردیر: «پالازا بورون، ائلیرین سورون». لاکین نظره آلماق لازیمدیر کی، هامی نه پالازا بورونه بیلیر، نه ده ائلیرین سورونه (پیس معنادا) بیلیر. ایدئال، صاف دویغولار، کیشیلیک موحمه سی سورونمه یه ایمکان وئرمیر، باخمایاراق کی،

بازار ایقتیصادی مودئلی (بیم) بعضا سورونمگی، آچالماغی شرطلندیریر. بو سببدن آچالا-آچالا یوکسلنلر هئچ ده آز اولمور. ادبیات محض بئله حاللارین سبب و نتیجه لری نین بدییی تصویرینی وئرمه لیدیر. یارادیجی آدمالار، هر بیر ویجدانلی آدم عالی اینسانی حیسیلری رهبر تاتمالیدیر، نئقاتیو سوسیال قیجیقلا نملار، احیاجانلار سرت رئاکسییا وئرمه ایدئال دویغولارین باشلانغیجیدیر، بو دویغولارین قیجیقلا نملارین توپلوسودور. لاکین ایستر بوتون دؤورلرده و ایسترسه ده بوتون اینسانلار ایدئال دوشونجولرین داشیییجیلاری، یاشادیقلاری، جمعیتین اولوو-سریست عوضولری اولاییلر. حتی بوتون یارادیجی آدمالار، ضیالیلار اؤز ایدئال، دوعرو موقعلرینی اورتایا قویا بیلیملر کی، حادثه لره حساس، کؤورک موقعدن یاناشا بیلیملر. حالبوکی بئله دویغولار بؤیوک احتیاج واردیر. سوال اولونور، ندن بو بئله دیر؟ سببلر چوخدور. لاکین سبب سببین نتیجه لری ایله داها چوخ باغلیدیر. بورادا باشلیجا سببلردن بیرى دوعرولوغا، ایدئاللیغا اولان اجتماعی رایدیر، موناسیبتلیر. اگر دیرلی، قییمتلی فیکیرلر عئیبجر، جیلز، خالقا ضیاللی فیکیرلرین اسیرینه چئوریلرسه و بو بعضی ادبی-پوبلیسیست اثرلرده اؤز عکسینی تاپا بیلیرسه اوندان ایدئال اقلی گئرجکلیکدن سؤز گنده بیلیمز. اگر سؤز گئتسه بئله عالی پوزیتوو عقلی دوشونجه نین بئله صیرف موجدرد نئقاتیو مۇوجودلۇغو اولان بیر حالدا اؤنملی اهمییت کسب ائنده بیلیمز؟ گئرجکلیگین بدییی ایدراکی یالینز بدییی تفککورون پوتئنسیالی، سوییه سی ایله دئییل، هم ده مۇوجود اولان ایقتیصادی، فلسفی، اخلاقی-معنوی باخیشلارلا دا موعین ائدیلیلر. بیر سیرا حاللاردا حاکمیتله بیزنس معنافعی نین قووشماسی بعضی مؤلیفلر طرفیندن بازار استراتئگییاسی نین بیر نتیجه سی کیمی ایضاح ائدیلیلر. سوئتلانا بارسوکووا گؤستیر کی، بئله اولان حالدا حاکمیتله بیزنسین دیالوقو، کومونیکاسیاسی «بازار منطقى» اساسیندا باش وئره بیلر. بازار ایقتیصادی موناسیبتلرین رادیکال قایدادا توغیان ائتدیگی بیر شرایطده سوؤتلر دؤورونده یازیب یاراتینیش یازیچیلار، شاعیرلر و دیگر یارادیجی آدمالار حاقیندا یانلیش فیکیرلر سسلنمه یه باشلانیمیشدیر. مثلاً، بیر سیرا تئلوویزییا وئریلیشلرینده جفر جاببارلی و اونون اثرلری نین قهرمانلاری بیر طرفلی،

اصلینده ایسه میکاییل موشفیق تارین اولر موعیین ایتمییزلی آداملار خیدمت ائتمه سینی، سووتلر دؤورونده ایسه گئنیش خالق کوتله سینه خیدمت ائتمه سی حاقیندا یازیر. مثلن او، «اوخو تار» شعرینده یازیر:

سسینی دینله میش شاهلارین، خانلارین سارایی؛
سیننله بیرلیکده اینله میش اسیرلر آلائی.
ایندی ده بیزیم اوچون اوخو، تار. اوخو، تار
فابریکده، زاوودا، تراکتور باشیندا.

میکاییل موشفیق تاری، اونون نینکار روحونو آنلامایانلاری «یئکه باشلار» آدلاندیرمیشدیر، اونون بعضیلرینه و دیگر زومره لره قوللوق ائتدیگینی گؤستمیشدیر. گؤروندیو کیمی، سووت دؤورونده کی هر هانسی بیر نقصان موعاصیر دؤورده دیگر عئیبجر شوو بیزنئس، قوندارما ائستتیک، ولقار (باياغی) ذؤوق آما ایله عوض ائدیلمیش. ایندی شوو بیزنئس خالقا سانکی عظمتلی بیر حال، ژانر کیمی تقدیم ائدیلمیش. گؤرونور بورادا ائدیلمیش آنلاما، قانما، قاوراما، فرقلندیرمه باجاریغی پروبلئمی هله ده اوزون مدت اؤز قووو سینده قالماقدادیر. حالبوکی ائستتیک گئرجکلیکله ایدئال ائتیک گئرجکلیک (اگر بئله بیر گئرجکلیک مؤوجودورسا) معیارلاری، پرینسیپلری راسیونال قایدادا علاقه لندیرلمه لیدیر. اونلاردان هئچ بیر عئیبجر دئفرماسیالارا اوغرامالیلار. هم ده نظره آلماق لازیمدیر کی، ایدئاللیق همیشه اولمور، گئرجکلیکدن داها چوخ خیالی اولور، خیالی تصور، آرزو فرماسیندا اولور. ان واجیب، چتین مثله بعضا خیالی تصور، آرزو فرماسیندا اولور. ان واجیب، چتین مثله خیالی تصورلرین رئاللیقلا گئرجکلنمسی نین تامین ائدیلمه سیدیر، هئچ اولماسی اونون پوزیتو گئرجکلییه اوغونلاشماسیدیر، یاخینلاشماسیدیر. بورادا ایدراکین دوغرو، منطیقی سوییه سی، کامیلیک مضمونو اساس شرطدیر.

موعاصیر دؤورده بعضا مدنیت، اینتئلئکتوال پوتئنسیال بدیعی یارادیجیلیقدا، ادبی مدنیت اولسوبوندا لازیمی سوییه ده، هابئله بیر سوسیال واسیطه کیمی ایستیفاده ائدیلمیش. بدیعی یارادیجیلیق قلوبال دونیادا پوزیتو اوبرازلارین یارادیلماسیندا جمعیییت عوضولری نین بیرلیگینده سون درجه ضعیف ایشتیراک ائدیر. ایستر بو ساحه ده، ایستر ده اینجه صنعتده آپاریلان سییاست لازیمی سوییه ده دئییلدیر. ایندی خالق کوتله لری نین، خصوصیه احالی نین، میلتن اورتا طبقه سی نین مدنی، بدیعی کاپیتالی نین

یانلیش حالدا تنقید ائدیلمیش. معلومدور کی، ج.ج.بابارلی بوتون وارلیغی ایله آذربایجان قادینی نین تحصیل آلماسینا، اونون اینکیشافینا چالیشیردی. اونون سئویلری، آلمازلاری، آیدینلاری، اود گلینلری، اوکتایلاری هر بیرسی اؤزونه گؤره اؤز دؤورونون موثبت میللی قهرمانلاریدیرلار. «سولغون چیچکلرد»، وطنپور، ساتیریک شعرلرینده ایسه دیگر اؤنملی مثله لری ایه لی سورولوردو. سوال اولونور ایندی نندن آلمازلار، سئویلر دئییل، دیلبرلر، ائدیلیلار دبدده دیر؟ سوال اولونور، نند، نه سببدن بئله حاللار باش وئیر. سوال اولونور آلمازلارین، سئویلرین آزادلیغی، چادرالارینی آتماسی اؤنملیدیر، یوخسا دیلبرلرین، ائدیلیلارین قلیقه لری؟ جاببارلی او دؤورون اوغورلو بیر یئتیرمه سی ایدی، آذربایجان خالقی اوچون بیر تاپینتی ایدی.

ایندی صمد وورغون یارادیجیلیغینا قارشى ایدیا قالدیرانلار دا واردیر. اونون سووت شاعیری اولماسی سانکی قباح حساب ائدیلمیش. بو او، دئیک کی، سووتلر دئییل قولدارلیق، فنودالیزم، یوخسا اورتا عصرلر شاعیری اولمالی ایدی؟ غریبه ده اولسا بختیار واهبزاده، سردار جلال اوغلو و دیگرلری ده صمد وورغون یارادیجیلیغینا بیرطرفلی یاناشمیلر (ص. وورغون حاقیندا یازدیغیم مقاله بورادا آیريجا وئریلمیش). ص. وورغون اؤز دؤورونون بؤیوک و تانیمنیش شاعیری اولوبور. دیگر بیر مسله حاقیندا بعضی تغلئوئرلیشلرده بئله بیر فیکیر سسله نیر کی، گویا بختیار واهبزاده بیر چوخ ایلک پوئمالاریندان، او جومله دن «توخوجو قیز» پوئماسیندان ایمتیناع ائدیلمیش. سوال اولونور، مگر امکسنور توخوجو قیز، امک قهرمانلاری حاقیندا یازماق قباحدیرمی؟ بئله یانلیش یاناشمالار هانسی ایدئولوگیالارا خیدمت ائدیر؟ آزاد، یارادیجی، اوغورلو امگی وصف ائتمک همیشه اؤنملی اولمالیدیر. امک قهرمانلیغی هر حالدا بیر چوخ تغلئوئرلیلارداکی قهرمانلیقلاردان قات-قات اوستوندور، بو قهرمانلیغی هئچ ده بازار ایقتیصادی مودئلین آنتیپودو حساب ائتمک اولماز. حتى ایش او یئره چاتینیشدیر کی، میکاییل موشفیقین «اوخو تار» شعرى ده موعاصیر ایدئولوگیالاشمانین اوبیئکتینه چئوریلیمیشدیر. دؤورو مطبیعیاتدا، تغلئویرییا وئریلشیرلرینده تارین گویا سووت رئگیمی شرایطینده تضییقلره معروض قالماسی، تارین بو باخیمدان اونودولماسی ایله علاقه دار یازیلدیغی مودعاسی ایه لی سورولور و بو فیکیر بیر مآلینی ژانری کیمی گئنیش خالق کوتله لری نین بئینینه یئریلدیر.

دار اولاراق هر بير اۆلكه نين ميللى معناملار كنسپسياسى نين اساس، حلل انديجي پريوريتتلرى ايره لى سورولور. بو پريوريتتلر تكتيكي و ستراتژى معناملار، سوسيال-اقتصادي معناملار اونلارين موعاصير و تاريخى شرطلار واريانتلار، اتنيك و ميللى معناملار، اۆلكه نين بين الخالق عالمده موقعى، پريستيژى، ميللى-دؤولت معناملارى، ايتيصادى ستايللشمه پروبلملرى، قلوبال تهلوكه سيزليكه اوزلاشا بيلمه سى و س. اوزره تهلوكه سيزليگين تامين انديله بيلمه سى ايله علاقه داردير. موعاصير دؤورده كولتورولوژى (مديتشوناصليق) نظرييه ده، خصوصيله رئال گئركچليكده بئله پروبلملر چوخدور، «مدنيت» آنلايشى بعضا دار چرچيو لى، بعضا ايسه گئنيش آنلامدا ايضاح انديليز، اونا آيد اولمايان مسله لر نظردن كئچيريلير، نتيجه ده مدنيت نظرييه سى اؤزونون علمى مضمونونو ايتيرميش اولور. بو بعضا سوسيال داروينيزم، مدنى رئالياتيويزم، ايتيصادى دئترميزم، دينى عادت و عنعنه لر، بيولوژى طلبات، گئنئتيك پروبلملر، پسيخى پروسسلر، مدنيتين منطيقى مالييتى، ائپيستولوگيا (ايدراك)، سوسيولوگيا وس. باخيميندان دا نظردن كئچيريلير. البته يوخاريدا گؤستريلنلرين جيدي مدنيت آسپكتلري واردير. لاکين بونلار هله مدنيت، مدنيتين اؤزو و گؤستريجيلري دئييلدير، لاکين مدنيت دئترمينيزلري، عامللري كيمي چيخيش انديلر. بير چوخ حاللاردا ميللى مدنيت هر بير خالقين اؤز تاريخى عنعنه سى، عادتلى باخيميندان ياناشيلير و كنسرواتيزم كنسپسياسى پريزماسيندان ايضاح انديلير. هر بير ميلتين، اۆلكه نين اؤزونه مخصوص فرقلي كنسرواتيك ياناشمالارى واردير و هامى اؤزونو كلاسسيك كنسرواتور كيمي گؤرمك ايستينير. البته هر بير ميلتين (آلمان، فرانسيز، روس، آذربايجان و س.) مضمونجا اؤز كنسرواتيو دوشونجه اوبرازى واردير. بو همچي نين شخصيتين كنسرواتيو عنعنه لرى ايله، ميللى اؤزونو دركئتمه، مدنيت باغليلىق چيسلري و س. ايله ده علاقداردير. لاکين كنسرواتيزم هئچ ده راديكالييزم موقعينده دورماق دئييلدير. كنسرواتيزم هئچ ده مۇوجود هوقوقى و معنوى نورمالارا قارشى اولماماليدير، پوزيتيو مضمونا (پوزيتيو كنسرواتيزم) ماليك اولماليدير. بو باخيمدان سيستملى فيكيورديشى، عادتلى، ميللى مئنالتيتليك مئيللرينى نظره آماق

اينكيشافينا خصوصى ديق وئرمك لازيمدير. لاکين بير سيرا تئلسئرياللاردا ديقى جلب ائتمك نامينه بعضا موناقيشه لى سيتواسييالار حدديندن آرتيق قاباريق وئريلير. آيديندير كى، هر بير موناقيشه، دئستروكتيو دورانيش نتيجه اعتيباريله خير، شر، قايداليلق و خاوس اوزرينده قورولور. البته بونلارين دا اؤز سببلري، دئترسمينانتلارى واردير. لاکين بورادا اساسن شر، خاوتيك، توربالئنت پرينسيپلره عامللره اؤنم وئرمك آيرى-آيرى فردلرين، بوتؤولوكده ميلتين معنوى تربيه سينده منفى قايدادا تاثير انده بيلر. دايمي موناقيشه لر اؤز نؤويه سينده رقيبلىك، دوشمنلىك، آنتوقونيزم يارادير، جمعييتده، ايش يئرينده سوسيال طارازليغي پوزار. موئبت اوبرازليلىق ايسه امكداشلىق، دوستلوق، غئيرت، خيرخواه ليق كيمي اولوو اينسانى چيسلرين آرتماسينا خيدمت اندر. بو باخيمدان ادبيياتدا موئبت اوبرازى قبول ائتمه ين بعضى آداملارى، ادبيلري، ادبي تنقيدچيلري هئچ بير وجهله باشا دوشمك اولمور. البته، بديعى حقيقتلرين نومايش ائنديريلمه سى قايداسى هر بير اديبين اؤز ايشيدير. لاکين حاديشه لر ين، حقيقتين دليللشديريلمه سى سوييه سى يالنيز بديعى كوممونيكاسييا (اينتوسيا، ائمپاتيا، آشكار اولمايان بيليلكلرين اؤتورولمه سين) دئييل، هم ده علمى، سينتئزلميش ايدراكا دا اساسلانماليدير. بديعى اوبراز هم ده سئويلمه ليدير، مودافيعه انديلمه ليدير، پيسليگين، يالانين اسيرى اولماماليدير.

مدنيت و اينجه صنعت ميللى تهلوكه سيزليك

عاميلى كيمي

ميللى تهلوكه سيزليك كئچن عصرين ۴۰-۵۰-جي ايللريندن باشلاياراق بير قايدا اولاراق هر هانسى بير اۆلكه نين مودافيعه قابيلىتى نين مۇحكملنديريلمه سى، حربى پوتئسيال، اراضى بوتؤولوگونون مۇحكملنديريلمه سى، سرحدلرين داينيقلى قايدادا قورونماسى، كئچن عصرين ۷۰-۸۰-جي ايللريندين باشلاياراق موعاصير دؤوره قدر ايسه يوخاريداكيلارلا ياناشى ايتيصادى، مالييه، دئموقرافيك، ائكولوژى، ساغلاملىق، ارضاق تهلوكه سيزليگى پروبلملرى ايله علاقه لنديريلميشدير. ميللى تهلوكه سيزليكه علاقه

واجیبیدیر. بورادا میلترلرین تفککور ستیلی سوییه سی ده اساس عامللردن بیریدیر. مثلن، ۱۹ عصرین بیرینجی یاریسیندان باشلایاراق رومانتیزم آوروپادا کنسرواتیزم ایله وحدتلیک تامين ائتینیشدیر. عومومیتله رومانتیزم آوروپادان ایره لی گلمیشدیر. بونولا بئله رومانتیزم فرانسادا بیرینجی نؤوبه ده پوئزییادا، آلمانیا ايسه اؤزونو فلسفه ده اؤزونو گؤستریمیشدیر.

موعاصیر دؤورده سینئرگئتیک باخیمدان مدنیت ساحه ه سینده ایرینوواسیالی، کرایئتو دوشونجه حاللاری یالینیز ائتیک دئییل، بعضی موتخصیصلرین دئدیگی کیمی داها چوخ عئیبجر بیفرکاسییا، توربالنت، خاوس فرماسیندا باش وئیر، بو بعضی حاللاردا ایدئولوژی قایدادا گئنیش خالق کوتله لری نین شعورنا یثریدیلیر، موختلیف فرمالاردا مانیپولیاسییلار ائدیلیلر، مدنیتین باشلیجا فونکسییاسی اولان سوسیال میللی ستراتگییاسی نین دیر-معنا مضمونو دئفرماسییا اوغراییر، غئیری تارازلی پروسئسلر آرتیر. سانکی گونده لیک حیاتلا مدنیت آراسیندا موناقیشه لر باش وئیر. مدنیت ساحه ه سینده کی دیشیکلیکلر سوسیال سیستئم، میللی تهلوکه سیزلییه ده منفی تاثیر گؤستریر، مدنیتله سوسیال پروسئسلر، میللی تهلوکسیزلیک آراسیندا مورککب بیر قارشیلیقلا علاقه فرمالاشیر، قایدا و قایداسیزلیق حاللاری بیر-بیرینی تکزیب ائدیر. لاکین سون ایللر خاوس و قایدالیلیغا قارشى هئچ ده علمی معنالی منطیقی یاناشما حاللاری یوخدور، بو داها چوخ مدنیتده کورطبیعی، اسپانتان آزادلیق باخیمیندان یاناشمادا اؤزونو گؤستریر، مدنیتده خاوس و قایدالیلیغین علامتلی سیستئملی حالدا تحلیل ائدیلمکله مووافق نتیجه چیخاریلمیر و بو سوسیال، معنوی داورانیش نومونه لری مدنیت سیستئمی نین سینئرگئتیک بوتؤولوگو ایله ضعیف حالدا علاقه لندیریلیر. حتّی قربة بعضی مؤلیفلر غئیری ستابیلیگی، کورتبیلیگی موعاصیر مدنیتین سعبییوی حالی کیمی قییمتلندیریلر، مدنیتله قایدالیقلا قایداسیزلیغین وحدتی کیمی، اولارین قاریشیغی کیمی یاناشیرلار. بئله ضیدیتلی یاناشمالار مدنیتین، اینجه صنعتین، خصوصیه موسیقیلی اینجه صنعتین ده یر معنا کسب ائده بیله جک اساسلارینی سارسیدا بیلر، بو ساحه ه ده غئیری معنوی دیرلر مئیلینی گوجلندیره بیلر، میللی تهلوکسیزلییه ضربه وورا بیلر. پروبلئم بئله بیر منطیقلا یاناشما مدنیتده خاوسون غئیری استابیل اؤزونوتشکیلی نین ضروری اولماسینی تصدیقله مکدن و مدنیت سیستئمی

نین فرمالاشماسی نین ایلک فازاسی کیمی قییمتلندیرمکدن عبارتدیر. عکسینه بئله حال سوس مدنی سیستئملرین سینئرگئتیک بوتؤولوگونون، سینتئزی نین پوزولماسینا دا گتیریب چیخارا بیلر، مدنی اینکیشافدا اولان، سوس مدنی سییاستین نورماتو-تنظیملیگی (رئقولیاتیو) فونکسییاسینی ضعیفله دهر، وطنداش میللی اولو ده یرلر، مدنی ده یرلر اوبرازنین اؤزونو گئومه دنیت چرچیو سینده آیری-آیری خالقلارین، میلترلرین مدنیت ساحه ه سینده کی میللی موقعینی ضعیفله دهر. گئو ایتقیدایاتدا اولدوغو کیمی گئومدنیتده ده میللی موسیقیلیک اولمالیدیر. گئومدنیتین دونیا مدنیتینه ترانسفرماسییا اولونماسی، اونون مودرنیزاسییاسی هئچ ده قلوبال قایدا-سیزلیغین قوربانینا چئوریلیمه لیدیر، اؤلکه داخیلی میللی قایدالارین پوزولماسی دئمک اولمالیدیر. مدنیت تهلوکه سیزلیگی پروبلئمی هر هانسی بیر اؤلکه، رگیون، سوسیال قروپلار، شخصی (فردی)، اجتماعی، دؤولت سوییه لرینده، میللی ده یرلر بلوگو اوزره، مدنیتین داشیییجیلاری، ائوموسیونال حیصه لر اوزره، کریمینال مافیوز آسپئکتی ایله ده علاقه داردیر. مدنیت تهلوکه سیزدیگینی و مدنیت اوزره میللی تهلوکه نی موعین ائدن عامللر، شرطلر هم ده بیر-بیری نین اینکاریدیر، آئترناتیویدیرلر. بو عامللر مووافق اولاراق آداملاردا اوپتیمیزم و پئسسیمیزم، ائوموسیونال راحتلیق و ائوموسیونال گرگینلیک یارادا بیلیر. اونا گؤره ده مدنیت تهلوکه سیزدیگی نین داخیلی و خارجی آسپئکتلری و عامللری نین سیستئملی تحلیلی واجیبیدیر. مدنیت تهلوکه سیزلیگینه جیددی انگل توره دن هر هانسی بیر اؤلکه داخیلی عامللر موختلیف اولا بیلر. بونلار ایددیر: (۱) ایتقیدایاتین کریمینالاشماسی؛ (۲) سوسیال ائکسترمیزم؛ (۳) بعضی ائلیت قروپلارین غئیری ساغلام داورانیشلاری؛ (۴) آنتیسوسیال و دئستروکتیو داورانیشلار؛ (۵) اوولکی اؤنملی دیرلرین داغیدیلماسی؛ (۶) سوسیال و مدنی مئیللر، دیرلر آراسینداکی ضیدیتلر؛ (۷) نئقاتیو حالدا اؤزونو رنکلام و اؤزونو تصدیق آزادلیغی نین عیبجریلیگی؛ (۸) بعضی اینجه صنعت ساحه لری نین یوکسک گلیرلیلیگی، اساسی اولمایان استاتوسو، آداملار آراسیندا صاف سوسیال رقابتین اولماسی؛ (۹) بو ساحه ده یئتکین میللی ایدئولوگیانین اولماسی؛ (۱۰) بیزنسله حاکیمیتین، مأمور حاکیمیتی نین قوووشماسی و بونون مدنیتیه منفی تاثیر، بازارلا مدنیتین موختلیف فرمالاردا کنتراکتلاری، علاقه لری؛ (۱۱) مدنیتده اوتیلیتاریزم و

دە چوخ موعاصىر سىسلە نىر. او، يازىر كى، بعضى شاعىرلر اۆز اھتىراضلارنى، «رغبىتىنى جلب ائدن» حادىئە لرى قلمە آلمغا چالىشىر، بونو «اۆزو اوچون اساس وظىفە حساب ائدىر». سونرا دوبرولىوېوو گۆزلىك پرستىشكار شاعىرلر حاقىندا يازىر: «بعضىلرىندە ھەر شى پلاستىك گۆزلىك حىسنى تايە ائدىلەر، بعضىلرىندە داھا چوخ اينجە و قشنگ صىقتلر تصوير ائدىلەر، بعضىلرى نىن ... وئردىكلرى ھەر بىر تصويردە اينسانپەرور و اجتماعى مئىللەر عكس ائدىلەر». ايندى دە بئەلە حاللار مۇوجوددور. سوال اولونور، اوبرازىن پوزىتۈپلىگى، خلقىلىگى، وطنى سئومگى مگر يالنىز گۆزلىكلە مى اۆلچولور؟ مگر مىللى مئىتالىتتە ضربە ووران گۆزلىك عامىللىرى ازمىدىرمى. البتتە ھىچ كىمى ايدىعا ائتىنەر كى، ائستىتىك گۆزل آدم اۆز گۆزلىگىندىن ايمىتىنەك ائتمە لىدىر.

مىللى مدنىت قلوبال مدنى دىرلر و گئومدىنى پروسئىسلەرە علاقە داردىر. بو علاقە لر موعاصىر دۋوردە اينتىنىسبو حالدا باش وئرىر. ھەر ھانسى بىر دۋولتىن تىنىش ائدىگى مىللى مدنىتە گئومدىنىت و دۋولت، اۆلكە داخىلى ائتىك مدنىت آراسىندا طارازلىغىن ساخلانىلماسى، قورونماسى ايندى سون درجە واجىيدىر. بورادا دونيا مدنىت سىستىمى نىن فرمالاشماسى و فرقلندىرىلمە سى مئخانىزمى نىن دىقق موغىن ائدىلمە سى دە اۆنملىدىر. لاكىن بعضى حاللاردا گئومدىنى دىرلر دە سوپئر دۋولتلىرىن ھربى، اىقتىسادى و سىياسى تىزىقلرىنە معروض قالمىش اولورلار. بئەلە حالدا گئومدىنى اينكىشاف (اگر بو اينكىشافدىرسا) مىللى دىرلرىن قلوبال دىرلرە غئىرى نورمال ترانسفرماسىياسى حسابىنا باشا گلەر، تامىن ائدىلەر. نتيجه دە فردى اينسان پئشكارلىغى، مىللى مئىتالىق، مىللى دىرلر و گئومدىنى سوسىيال-اىقتىسادى گئوچكىلىك آراسىندا ضىددىيەتلر مئيدانا گلمىش اولور، «اۆزونونكو» و «اۆزگە نىنكى»، سوسىيال قايداسىزلىق، نئولوگىزمىن باياغى فرماسى اولان سىمۋولىك اينترئىكسىونىزم مئىللرى و دىگر مئىللر اۆزۈنە يول آچمىش اولور. بئەلە اولان بىر حالدا بعضى مۇلىفلرە گۆرە كوتلۇ شەورلۇلۇق و كوتلۇ شەورسوزلۇق پروبلەمى پستىئوكلاسسىك سوسىولوگىيانىن باشلىجا تىدقىقات اوبىئەكتىنە چئورلىمە لىدىر و بو موغىن سوسىولوژى مودللردە اۆز عكسىنى تاپماليدير. ھم دە بئەلە حساب

رئىئايىتىزم مئىللرى نىن آرتماسى، موختلىف مئىللى، فرمالى ھىبرىد دە يرلرىن فرمالاشماسى (ھم باياغى عنعنە وى، لىبئرال، ھم دە دىگر باياغى جريانلار اوزر). مئىلن، مدنىتدە ائقوىزم، موطلق شىخسىت و دىگر حاللار كنىسئرواىتىزم دە اولان بىلر، لىبئراىلىزم دە. بو پرىمىتىو غئىرى اينتىللىكتوال فرمادا اولدوقدا، مئىتالىقدا، معنوياتدان اوزاق اولدوقدا داھا نىقتايو گۆرسنە بىلر.

تئىلئىكنااللاردا بعضى آنتى سوسىيال، آنتى مىللى داورانىشلى وئرىلىشلر اينجە صىنعتى و بعضى سفئرالارى ان يوكسك گلەر منبع عىيىنە چئورمە كوتلۇ بىر سوسىيال ائپىدئىمىيا حالىنا سالا بىلر، سوسىيال و مىللى ضىددىتلىرى گرگىنلىشىدەر بىلر، عنعنە وى، كنىسئرواىتىو دىرلرە ضربە وورا بىلر، مىللى اولوو ايدئاللارلى ضعيفلە دە بىلر. بو ايسە آداملارلىن و جمعىتىن مارگىنلالاشماسى و كرىمىنلالاشماسىنى سورعتلندىرە بىلر. بوتون بو و دىگر پروسئىسلر گوجلۇ بىر عامىلە چئورلىدىكە آشاغىداكى دىرلر قروپونون استروكتورون نىقتايو بىر حالدا تاثير گۆستەرە بىلر: ۱) سوسىيال-اىقتىسادى دە يرلر قروپونا؛ ۲) سوسىيال حوقوقى دە يرلرە؛ ۳) سوسىيال-نورماتىو دىرلرە؛ ۴) سوسىيال-مدنى دىرلرە؛ ۵) سوسىيال-سىياسى دىرلرە. مدنىت آنالايىشى يالنىز دە يرلر سىستىمىنى احاطە ائتىنەر، بورادا موغىن قايدا و عنعنە لرىن اولماسىنى دا احتىوا ائدىر، ھم دە باخىر ھانسى دىرلرىن. مدنىت و اينجە صىنعت آداملارلى (مىللى) بىر-بىرىندىن آيرماغا دئىل، بىرلىشىدەر مە يە خىدىمت ائتمە لىدىر. ھم دە مدنىتدە و اينجە صىنعتدە موطلق، قارشىسى آلىنا بىلمە ين بىر لىبئراىلىزم مئىللرى اولمامالىدىر.

لىبئراىلىزم، يا غئىرى لىبئراىلىزم، نە اولورسا اولسون صىنعت آدمى گئوچكىلىگى تصوير ائتمە لىدىر، اۆز اوبرازىنا مفتون اولماليدير، بونسوز موفصل، درىن بدىعى تصوير آلىنماز. ن. ا. دوبرولىوېوو تورگئىئولە قونچاروون بارادىجىلىغىنى مقابىسە ائدە رك يازىر: «تورگئىئو... اۆز قھرمانلارلىنى تصوير ائدركن اولنلارلىن حاقىندا اۆز ياخىن آداملارلى كىمى دانىشىر، اولنلارلىن سىنە سىندە كى قىزغىن ھوجىياتى ميانا چىخارىر، اينجە بىر جمعىت و اورك چىرپىنتىسى ايلە اولنلارلى اىزلە يىر، ياراتپىنىش اولدوغو قھرمانلارلا بىرلىكدە او اۆزو دە كدرلە نىر و سئوئىر». قئىد ائتمك لازىمدىر كى، گۆزلىك، ائستىتىك گۆرۈنتو حاقىندا دوبرولىوېووون فىكرى

عكسینی تاپیر، بو سبیدن عكس ائدله (سویکت)، عكس اولونان (اویکت) آراسینداکی علاقه نی هئچ ده ایلنجه، غئیری جیدی حالدا قلمه آلماق، تصویر ائتمک دوزگون اولمازدی. اونلار آراسیندا نورمال، منطیقی قارشیلیقی علاقه قایدالاری، چالارلاری اولمالیدیر. چونکو بو علاقه دن ایره لی گلن موناسیبتلر بو و یا دیگر فرما اینسانلارین شعوروندا اؤز عكسینی تاپیر (منفی و یا مثبت، ائموسیونال و غئیری ائموسیونال فرمالاردا). هم ده نظره آلماق لازیمدیر کی، حدیندن آرتیق ائموسیوناللیق گئرچکلیگین، اوبرازین اویکتیو حالدا درک ائدیلمه سینه مانع اولور: یا پئسیمیست، حیاجانلی حیسلر، یا دا ایلنجه لی یونگول ائستتیک فرمادا. اوبرازدا و اوبرازی درکئتمه چوخ پربولمیلی بیر مثله دیر. بورادا هم گؤزلییه، ائستتیکایا اولان فرقلی باخیشلار، هم ده پئشکار-یارادیجی یاناشمالار و دیگر عامللر (بیزنس-شو منسوبیتلی، آریستوکراتیک، ائلیتار و ساده خالق کوتله لری نین باخیشلارینداکی فرقلر)، هابئله فردی و تیپیک سعجیوی اوبرازلار، اوبرازلارین فردیشمه سی و تیپلشدیریلمه سی، اونلارین بیر-بیرینه ترانسفرماسیاسی دا اوبرازلار پربولمینی داها دا مورککبلشدیریر. تیپلشدیرمه و فردلشمه داها چوخ کنکرتلشمه و عومومیلشدیرمه ایله علاقه داردیر. لاکین فردلشمه ده اوبرازین نمونه لیگی، پوزیتیولیگی دئییل، عئیبجریلیگی، نئقاتیولیگی قاباردیلاندا و بو تیپیکلشمیش، عومومیلشدیریلشمه سوییه یه قالدیریلاندا میلی تهلوکه سیزلیک اوچون ضررلی اولور، جمعیتده معنوی دئقرا داسیانی گوجلندیره بیلیر، حتی میلی ائستتیک ایدئالا دا منفی تاثیر گؤستریر، مؤلیفین اوبرازی ایله اوخوجونون اوبرازی آراسینداکی کؤرپونو سیندیرمیش اولور. بدیعی اوبرازلا بدیعی تربیه آراسیندا عوضو علاقه همیشه قالمالیدیر. **بو کیتابدا اونلارلا بئله مقاله یئر آماقدادیر.**

ائدیلیلر کی، بو حالدا راسیونالیزم، راسیوناللیق بوحران کئچیرر و ائموسیوناللیق کوتلوی شعورو درک ائتمه مه حاللاری آرتینیش اولور.

ادبیات، مدنیت و اینجه صنعتده اینتئلئکتواللیق، شعورلو ایدراک و اوبراز، حیسسی قاوراما وحدتلیک تشکیل ائتیلیدیر. ائموسیوناللیق و اینتئلئکتواللیق نتیجه اعتباریله اوبرازدا اؤز عكسینی تاپیر. بدیعی اوبراز یالنیز رئال حیاتدا اولان حادثه لر گؤستریر، هم ده اوخوجودا موعین (ویغون) حیسلر اوایدیر. اونا گؤره ده بدیعی اثرلرده، اینجه صنعتده رئاللیقلا، عیانه لیکله حیسسی قاورامانین بیر-بیرینه تاثیرینی گؤروروک. بدیعی اثر ده، اینجه صنعت ده گئرچکلیگی دقیق، صحیح گؤسترمه لیدیر. همین گئرچکلیک اینسانلاردا موعین فیکیر، مولاحیظه حیسس دوغورور. بو معنادا ایستر بدیعی، ایسترسه ده اینجه صنعت اثرلری هم ده ائموسیونال-پسیخولوژی عامللرله علاقه داردیر. لاکین بو او دئمک دئییلدیر کی، بدیعی و اینجه صنعت اثرلری نین مضمونونو یالنیز ائموسیوناللیق و ائستتیکا تشکیل ائتیلیدیر. سوئتلر دؤورونده بیر چوخ مؤلیفلر حتی ائستتیکانی اینجه صنعتین پرئئمئتی حساب ائدیردیلر، بورایا ائتیکانی داخیل ائتینیردیلر. لاکین نظره آلماق لازیمدیر کی، اینجه صنعت هم ده اجتماعی حادثه دیر و بو سبیدن ده اؤزونه مخصوص اجتماعی، ائتیک فونکسییاسی واردیر. اینجه صنعت و بدیعی اثرلر هئچ ده سویکتیو خاوتیکلیگین، اؤزباشینالینین قوربانینا چئوریلشمه لیدیر. نظره آلماق لازیمدیر کی، اوبراز گئرچکلیگین سئسسیفیک، اؤزونه مخصوص اینیکاسیدیر. بورادا هر هانسی بیر عئیبجریلیک، قوندارما مودئرنیزم میلی منئالیئتته ضربه وورا بیلر، ان آزی قارشیسسی آلینماز چتینلیکلر تۆره ده بیلر. ایستر حیات حادثه لر نین اینیکاسی، ایسترسه ده اونلارین حیسس ائدیلمه سی منطیقی دوشونجه یه سؤیکنمه لیدیر. چونکو حادثه لر اوبرازلاردا اؤز

همشهری گدای من

حکایه

مجموعه داستانهای کوتاه آموزنده

مترجم: رکسانا کافی

ویراستار: دکتر حسین شرقی دره جک

ناشر: نجوای دل

حسین شخصی متشخص و شناخته شده بود. برای عروسی فرزند پسرش دنبال جای خارق العاده و بی نظیر می گشت که برای همه غیرعادی باشد. حسابدارش عسگر آقا را صدا می زند و می گوید:

- در این روزهای نزدیک قرار است پسر عروسی کند، شما کجا را برای برگزاری مراسم پیشنهاد می کنی؟
عسگر به فکر فرو رفت، ولی قول داد تا این مشکل را به نحو احسن حل نماید. او حتماً باید یک فکر بخصوصی می کرد. و پیشنهاد بی نظیری باید ارائه می داد. زیرا این یک پیشنهاد سرنوشت ساز جهت برقراری یک مناسبت عالی با رئیس بود.
- عسگر چه فکر می کنی؟

- بجز عروسی و مراسم آن چه فکری می توانم بکنم حسین آقا؟
فردا عسگر هنگام ملاقات با رئیس، او پرسید، عسگر چی شد؟ چه فکری کردی؟

- من خیلی خیلی فکر کردم ولی به یک نتیجه رسیدم که باید عروسی پسر شما خیلی غیرعادی باید برگزار گردد. زیرا شما شخصی بسیار متشخص هستید. یک عروسی نرمال در شأن شما و مقام عالی شما نمی گنجد حسین آقا وقتی این کلمات درشت را شنید به فکر فرو رفت.
- البته حسابدار راست می گوید. عروسی پسر من باید در سطح بسیار عالی و بی نظیر برگزار گردد. افراد دعوت شده حتی مقامات عالی رتبه باید درباره عروسی پسر من همیشه با تعجب صحبت کنند.

یک آن صدای بلند عسگر او را از این فکر عمیق بیدار کرد.
- یافتم: ما عروسی را در سالن هواپیما برگزار می کنیم.
- چی؟ این یکی کم بود! مردم نمی گویند این حسین آقا با این اسم و رسم روی کره خاکی جا پیدا نکرد عروسی بگیرد و به هوا و آسمانها رفت؟

- حسین آقا شما فرد غیرعادی هستید، بسیار متشخص هستید. می گویم شما انسان بزرگ و آسمانی هستید، دارای هوش و ذکاوت بالایی هستید. البته شما و موقعیت اجتماعی شما در این کره خاکی نمی گنجد. اصلاً در شأن شما نیست. شما خیلی بالاتر از این کره خاکی هستید و در محدوده آن نمی گنجد. بنابراین یگانه جایی که لایق شماست آسمانهاست.

عروسی

در زندگی هر فردی روزی می آید که او تصمیم قطعی گرفته و ازدواج می کند. زیر بار مسئولیت سنگینی می رود. این قبول مسئولیت با طمطراق و جشن و سرور همراه می شود. البته عروسی ها نیز انواع و اقسام دارند، فقیر، ثروتمند، دلگیر، شاد با ریخت و پاش فراوان در رستورانها، کافه ها، مراکز انجام عروسیها مانند تالار عروسی و حتی در چادرهای بزرگ و منازل نیز برگزار می شود.

البته ناگفته نماند که عسگر وقتی شما دارای هوش و ذکاوت بالایی هستید را می گفت از ته دل خنده اش گرفت. ولی به زور جلوی خنده اش را گرفت. لیکن جمله اش ناتمام بود. خوانندگان عزیز من این یک واقعیت است که عسگر این موضوع را از صمیم قلب بر گردن گرفته بود.

لیکن حسین آقا از پیشنهاد عسگر رضایت مندی نداشت.

- خوب است که شما یک فکر دیگری بکنید و پیشنهاد دیگری بدهید. اندکی تفکر کن تا شاید موضوع دیگری پیدا کنی.

- بازهم، برای من قابل درک نیست که چرا این پیشنهاد مورد رضایت شما نیست. این یک پیشنهاد جنجالی است. تاکنون هیچکس چنین چیزی نه شنیده و نه دیده است! البته پیشنهادهای دیگری نیز هست: مانند جزایر غیر مسکون، کره ماه حتی مریخ و ... لیکن میهمانان و عروس و داماد محترم بجای لباس عادی باید با لباس فضانوردی در میهمانی حضور بهم رسانند. صد البته باید با فضاییمای شخصی بیایند که این نیز در نوبه خود نوعی نوآوری محسوب می شود. باز هم می گویم اگر آقازاده شما ۱۰ الی ۲۰ سال دیگر می توانست منتظر بماند البته عروسی ایشان خیلی سهل و آسان در مریخ یا کره ماه برگزار می شد. آن زمان تمانی افراد و حاضرین به کرده های مدیر من متعجب می شدند و انگشت بر دهن می ماندند. همیشه با اینجانب عسگر نیز بعنوان خزانه دار شما از اینکه رضایت جنابعالی را برآورده کرده بودم با خوشحالی و غرور سرم را بالا می گرفتم و از اینکه شما را شاد و خوشحال کرده بودم به خود می بالیدم. باشد که شما همیشه به کارکنان خودتان دقت و توجه خاص دارید.

عسگر داشت از ارزشمندی کارهای مدیر صحبت می کرد. که مدیر یک دفعه کلام او را قطع نمود.

- خوبه، خوبه، کافی است. تو اصلاً متوجه هستی چه می گویی؟ راستی تو اینگونه فکر می کنی که پسر من با نامزدش ۱۰- الی ۲۰ سال دیگر باید صبر کنند، البته من نیز جوان نیستم، بی صبرانه در انتظار داشتن نوه هستم. راستش من نوه می خواهم.

- در غیر اینصورت شما باید پیشنهاد اول را که در شأن نسل و نجابت شماست بپذیرید. آقای حسین آقا.

وقتی که حسین آقا به خانه آمد احوالات را برای زنش تعریف کرد. او نیز بسیار خوشحال شد.

- تو چقدر خزانه دار باهوشی داری. از همین الان بنده تصور می کنم که رفیقه هایم چگونه درباره من غیبت می کنند و می گویند عروسی پسر ملاحت خانم همسر حسین آقا نه در کافه و رستوران و تالار عروسی بلکه در سالن هواپیما برگزار گردید.

ملاحت وقتی این پیشنهاد را شنید چشمانش برق زد. او چنان بشاش شده بود که اصلاً غیرقابل قیاس با روز اول آشنایی با حسین آقا همسرش بود. نگاه عمیق و تیز توأم با خوشحالی ملاحت خانم قند دل حسین آقا را آب کرد. همانا که صدای کلفت عسگر ناتوان از آن بود. این بار حسین آقا از خود راضی به نظر می آمد.

- بلی، این یک جنجال تاریخی خواهد بود. شوری بپا خواهد شد که تاکنون نظیرش را کسی به چشم ندیده است. من با پیشنهاد عسگر موافقت کردم. اکنون دریافتم که او فردی مدبر و عاقل بوده است.

همسرش:

- نگو من همیشه می دانستم که عسگر بالا فرد باهوشی است. او همیشه به فکر خوبی کردن به ماست. اگر وجود او نبود، اکنون ما نیز نبودیم.

- راست می گویی عزیزم، او چنان از من تعریف و تمجید می کند که باورم می شود که عاقلتر از من در جهان پیدا نمی شود.

روز بعد مدیر عسگر را به حضور خواست. بعد از مقدمه به او گفت: عسگر، تو نیز همانند من فردی با هوش و ذکاوت هستی. تو پشت و پناه من هستی، بگذار همه اهل جهان بدانند و ببینند که داهیان و اندیشمندان بزرگ عروسپهایشان را چگونه برگزار می کنند.

- شما دوستان زیادی دارید، با افراد دیگر چکار کنیم؟ عسگر به حسین آقا گفت.

- رئیس: شما داری مرا عصبانی می کنی، هواپیما که ماشین نیست یک ماشین یدکی به آن اضافه کنیم.

- عسگر می گوید من متوجه هستم پس من یک عروسی با ۲۵۰ نفر را در سالن هواپیما برگزار کنیم. و روز بعد میهمانان دیگر را در روی زمین به رستوران دعوت کنیم.

- رئیس: البته این شد، من می دانستم تو فرد باهوشی هستی. دعوت نامه ها برای میهمانان هواپیما تهیه شد. همه مدعوین در فرودگاه گرد آمدند. از قسمت بازرسی عبور کردند با دیدن

لازم است که عروسی پسرش را مثل آدم برگزار کند. روزی او عسگر را به حضور فرا خواند.

- چه فکر کردی؟ زود باش بگو ببینم.
- خیلی خوشحال شدم که تصمیم شریفتان تغییر کرده است. مهم این است که من پیشنهاد می کنم ما عروسی را در یک جزیره خالی از سکنه برگزار کنیم. زیرا افتادن و زخمی شدن در چنین جزیره ای برابر صفر است. جا نیز به حد کافی برای همه وجود خواهد داشت. درختان پالما، کاکوس، موز، طنین دریا دیگر زیباتر از این چه می خواهید؟ بگذار این مراسم در یکی از جزایر زیبای آفریقا با جنگل انبوه و زیبای آنجا برگزار گردد. البته در هوای گرم آنجا هم می شود به دریا رفت، برنزه شد، هیچی دیگر خوب، خوب می شود استراحت کرد. آقای رئیس به این پیشنهاد چه فرمایشی دارید؟ باور کنید که تاکنون در جهان کسی با این ایده عروسی نکرده است.
- خوب من راضی، اگر این دفعه پروژه تو ناموفق از آب درآمد، آن وقت من تو را از کار اخراج خواهم کرد. شما نیز به جای درآمد خوب در ورودی های مترو گدایی خواهی کرد. آن وقت من نیز کوشش خواهم کرد که هیچ شرکت بانفوذی شما را به کار نگیرد.

عسگر از این طرز صحبت رئیس خود خیلی ترسید. با تمام قوا در اجرای پروژه مشغول شد. برای اینکه عروسی قرن را برگزار کند و مسافری و مدعوی محترم را به جزایر تروییک آفریقا برساند دو هواپیمای مجلل اجاره کرد.

وقتی میهمانان گرانقدر از هواپیما پیاده شدند واقعاً از زیبایی طبیعت موجود حیران شدند. همه میهمانان خوشحال و راضی بنظر می رسیدند. تمامی کارهای لازم و ضروری برای اجرای عروسی مهیا بود. در اطراف جزیره میزهای غذاخوری روی شن های داغ سواحل چیده شدند. همه میزها با رومیزی های گرانقیمت پوشیده شدند. جایگاه مراسم با گل و دیگر دکوراسیونهای زیبا تزئین شده بود. همه چیز مهیا بود تا یک عروسی غیرعادی قرن برگزار شود.

ملاحت خانم که حیرت و شگفتی خود را نمی توانست پنهان کند با یک ژست خاصی به رفیقه هایش پز می داد. انگار می گفت: ببینید چنین مراسمی را شما هرگز در جای دیگری نخواهید دید. گل فرزند و دردانه حسین آقا و ملاحت خانم اینگونه ازدواج می کنند.

عسگر آشنایان و ۲۰ نفر از دوستان عسگر نیز بزور وارد هواپیما شدند. اشخاص بسیار متشخص و شناخته شده در جمع حاضر بودند. مدعوی با آوردن هدایای گرانبها ریشخندی به دیگر دوستان می زدند هرکسی می خواست که خودی نشان دهد. البته هرکس می خواست هدایای گرانقدر تقدیم کند که لایق حسین آقا و فرزند گل او باشد.

هواپیما به سختی به هوا برخاست و مانوری داد. مسافری به اطراف پراکنده شدند چون سرپا بودند و هواپیما نیز بیش از ظرفیت پر شده بود. سرنشینان به نحوی خلاص شدند اما برخی زخمی شده بودند البته بعضی از مدعوی آسیب های شدیدی برداشته بودند. روز بعد از عروسی حسین آقاعسگر را خواست. با داد و فریاد به او گفت شما از کار اخراجید آقا، اخراج! با این داد و فریاد او را تهدید می کرد. عسگر خاموش و ساکت ایستاده بود. برای اینکه بیشتر از این حسین آقا عصبانی نشود او حرفی نمی زد.

بعد از داد و فریاد شدید حسین آقا رو به عسگر کرد و گفت:

- چرا ساکتی؟ مگر من با خودم حرف می زنم؟ حرفی برای دفاع از خود نداری که به من بگویی، نه؟
- حسین آقا اگر اجازه فرمائید من با یک پیشنهاد دیگر جبران خطاهایم را می کنم.

- نه، این یکی برایم کافی بود تمام دوستان و حامیان نزدیک بود بمیرند. تو داری پیشنهاد دیگری می کنی؟ غیر قابل تصور است.

- جرأت کرده و اعتراض می کنم. حسن آقا لطفاً به من عسگر یک فرصت دیگری بدهید تا وضعیت بوجود آمده را اصلاح و عروسی بی نظیر جهان را با یک پیشنهاد بی نظیر به انجام برسانم.

حسین آقا از بی حرمتی عسگر ناراحت شد و او را از دفتر بیرون انداخت.

در تنهایی خود به خود می اندیشید که مدعوی گرامی اکنون چگونه از وضعیت خنده دار و مضحک پیش آمده به همدیگر می گویند و پشت سر حسین آقا غیبت می کنند. طرح داهیانه او چگونه به یک پروژه خنده دار و بی ارزش کمدی تبدیل شد. وقتی راجع به موضوع فکر می کرد خون او به جوش می آمد. سرخ- سرخ می شد. تمامی اتفاقات مانند یک فیلم کوتاه از جلوی چشمانش عبور می کرد. او تصمیم گرفت که این مسئله را اینگونه نمی شود رها کرد باید تدبیری بیاندیشد. و وضعیت پیش آمده را به نحو احسن به مثبت تبدیل کند. البته

مراسم با گذشت زمان بسیار مهیج و شاد می شد. در اطراف مراسم گزارشگران مشغول جمع آوری گزارش بودند. برخی از افراد نیز با دوربین های فیلم برداری شخصی خود صحنه های زیبا و به یادماندنی را فیلم برداری می کردند تا در حافظه تاریخچه زندگی خود ضبط کنند.

اکنون میهمانان بی صبرانه منتظر عروس خانم و آقا داماد بودند. ساعت پنج غروب بود. احساس می شد که هوا اندکی خنک تر شده است. عروس و داماد آماده میشدند که در مراسم شرکت کنند. ابرها با هیبت و سرعت تمام در آسمان جمع می شدند. رنگ ابرها رفته- رفته تیره تر می شد. وقتی که مجری عروسی شروع به صحبت کردن هیجانی خود کرد باران باریدن گرفت. میهمانان برای اینکه لباسهایشان خراب نشود سعی می کردند چیزی روی لباسهایشان بیاندازند. بعد از اندکی همه فهمیدند که چیزی یارای جلوگیری از خیس شدن از این باران لعنتی نیست. حتی چتر و تکه های روزنامه قادر به محافظت آنان نبود. ده دقیقه بعد باران شدت بیشتری گرفت، میهمانان که همگی خیس خالی شده بودند سعی کردند در زیر درختان پناه بگیرند. طوفان شروع به وزیدن کرد و شاخ و برگ درختان را کند و به سر و کول آنان ریخت، باران توأم با باد به سر و صورت میهمانان گرانقدر می زد. هر از گاهی باران تندتر می شد. زنان از درماندگی شروع به شیون و زاری کردند. برخی از میهمانان به زمین خوردند و زانوهایشان زخمی شد. شاخ و برگهای درختان سر و صورتشان را زخمی کرد. همه از ترس باران شدید دنبال پناهگاه می گشتند.

همگی از سرمای شدید بعد از طوفان و باران به همدیگر چسبیده بودند و می لرزیدند. از آنجا که باران شدید آرایش زنان را شسته بود همگی مانند گداهای شهر شده بودند. دیگر از آن طمطراق، بر بزرک و فخر فروشی خبری نبود. شب به این منوال سپری شد و صبح نمایان گشت. از باد و باران دیروز هیچ خبری نبود. لیکن صورت های زشت و بی آرایش، کت و شلوارهای کثیف، کت و دامنهای ژولیده چشم بیننده را به درد می آورد. یک کلام روزی بیاد ماندنی البته فراموش نشدنی در خاطره های هریک از میهمانان بجای ماند. وقتی هوا بسیار خوب شد دو هواپیما برای برگشت آنها اجازه شد. هنگام آمدن که خیلی خوشحال بودند اکنون مثل مسافری خط واحد همدیگر را هول می دادند، ادب و ارکان بهم ریخته بود از آن پز عالی خبری نبود. همه می خواستند از در و پنجره هواپیما وارد شوند.

وقتی به خانه رسیدند مدت مدیدی حسین آقا به حال خود برنگشت و در آب و هوای آن جزیره و اتفاقات افتاده متحیر

شده بود. زانوی راستش به شدت درد می کرد. چون هنگام فرار به داخل چادر که زوجه محترمه اش را هول می داد سه بار زمین خورده بود. همسرش نیز از ناحیه دست دچار آسیب شدید شده بود. حتی دماغ خوشگلش که چند سال پیش عمل زیبایی کرده بود شکسته بود.

بعد از چند ماه حسین آقا به سر کار خود رفت. درخواست ترک کار عسگر را پیدا کرد و آن را امضا نمود که دیگر چشمش به چشم این مرد بی حیا نیفتد.

- بله، ای باهوش، حالا چه خواهی گفت. بنظر من دیگر بهانه ای برای تبریئه خود از این حادثه نداری. ای کاش که رعد و برق می زد تو را، تا مرا به این حال و روز نمی انداختی. عسگر از حرص، یا از خجالت سرخ مثل لبو شد ولی به خود آمد.

- جناب رئیس، در اصل این حادثه را من از قبل پیش بینی کرده بودم. چون شما شور و هیجان و...می خواستید. بعد از اینکه این اتفاق افتاد نه تنها شما در داخل کشور بلکه در جهان مشهور شدید، اکنون تمام مطبوعات تصویری و نوشتاری درباره شما صحبت می کنند. البته با تعجب و حیرت سخن به میان می آورند. شما مگر جز این می خواستید؟

اکنون شما نه تنها در میان اطرافیان خود بلکه در میان افراد جهان یک فرد مشهوری هستید و خواهید شد. حسین آقا هیچ نمی اندیشید که این مدال روی دیگری نیز داشته باشد. بعد از تفکر طولانی جواب داد:

- حق با شماست. اکنون تمام انسانهای آذربایجان و جهان مرا خواهند شناخت. خیلی خب نامه را پس بده، من اونو پاره می کنم، من مثل شما را لازم دارم.

عسگر یک آهی از نهاد دل کشید. فهمید که خطر برطرف شده. او فکر کرد که بلی اکنون شما را همه خواهند شناخت اما به جای اینکه او به خود بیاندیشد ای کاش به این می اندیشید که اراضی اشغالی قره باغ کی از اشغال آزاد می شود. باید این موضوع را کل دنیا می دانست نه شناخته شدن آنها با آن اوضاع و احوال برای یک فرد. ای کاش کشورمان را کشور جاب حسین ها نمی شناختند، ای کاش ما را بعنوان کشوری می شناختند که اراضی اشغالی خود را از دشمن آزاد کرده است.

عسگر می دانست که حسین و افرادی مثل حسین دنیای دیگری دارند و درس و مشق او سواست و نحوه زندگی اینگونه ها، به گونه دیگری است. آزادی خاک کشور اصلاً در تفکر آنها جایگاهی ندارد. هرگز به این موضوع نخواهند اندیشید. عسگر این را نیز می دانست هم در آذربایجان هم در ارمنستان اگر افرادی مثل حسین ها نبود، البته که همسایگان زودتر مشکل خود را حل می کردند. البته اگر ارمنیها هم درکی از واقعیت داشتند(م).

سۆچىلىمىش اثرلىرى (اۈچ كىتاب)
SEÇİLMİŞ ƏSƏRLƏRİ
ÜÇ KİTAB ŞEİR, QƏZƏL, SATİRA və HEKAYƏLƏR

كدرىم ده اۆزوم كىمى اۆلودور
 قاققىنلار دىرى ايكن سانكى اۆلودور.
 تانرى بىزه گۆزل مكان
 قاراباغ بخش ائتمىشىدى
 او قهرمانلىق، مردلىك يولو كئچمىشىدى.

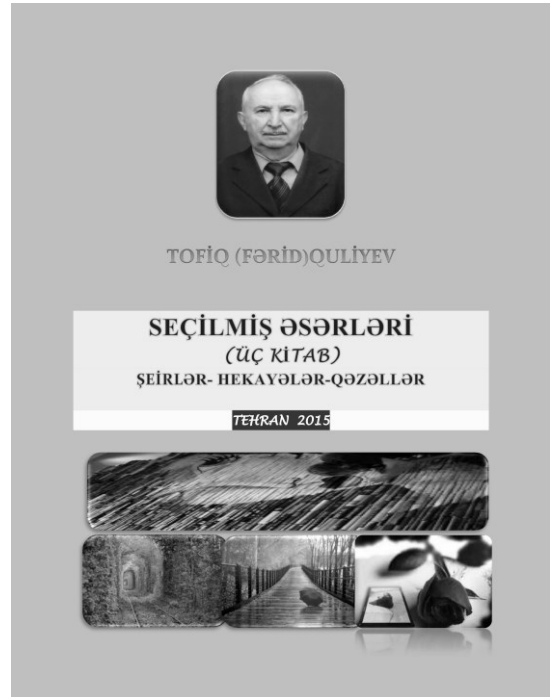
بوردا اينسانلار ين قلبى، روحو چىچكلنمىشىدى،
 هر يان گول-چىچە يە بعضامىشىدى.
 ايندى قاراباغ قان ايچىنده دير
 قاققىنلار يىمىز هيجران ايچىنده دير.
 آتشی-زيان، مؤحنت ايچىنده دير.

قاراباغ، سن جانىمدان جان ايتىرمىسن
 قلبىنده، ذئهىنده قم بيتىرمىسن.
 سنین دردین قىيمته قالماسین،
 دوشمن سنى الیمیزدن همیشه ليک آلماسین.
 ايندى سنین مؤحنتینی،
 دردینی، ازیتینی قاقانین یوخدور
 أما درده سالانین چوخدور.
 مندن اوزاقلاشما، ياخين گل منه
 اينله مه ائل-اوبام، بير بالاجا گولسنة
 تانرىم كۆمك انتسین سنے.

الدىن گئديب گۆزل قاراباغيم،
 باغلانيب سانكى ال-ياغيم.
 آچيلمير آرتيق قاش-قاراباغيم.
 باشيميزا قاينار سو تۆكدولر
 ياغيلارى هاوادلارلار اؤيرتديلر.
 داغيتديلر آذربايجان تورپاغینی،
 آرتيرديلر خالقیمیزین فریادینی.
 بئله اولدو زامانین آخاری،
 گئده بيلميرم شوشایا، آغداما ساری
 ياغيلارا قیسمت اولدو آغاجلاریمیزین باری،

بیرینجی کیتاب

توفیق قولىيئوین پوئزىياسى حاقيندا

شعرلر

۱

الدىن گئتدى قاراباغيم

دوغما قاراباغيم دوشمنه قالدى
 هر آنيم ايندى آهو-زاردى
 قاراباغ حسرتى منى
 يامان درده سالدی، دئه
 ندىن قاراباغيم دوشمنه قالدى؟
 قاراباغ منه اولو باش تاجيدير
 قاراباغسيز شيرين ده منه آجيدير.
 قلبيم هيجران ايچىنده دير
 كۆنلومسه پريشان ايچىنده دير.
 دوشونجم ده توفان ايچىنده دير
 قاققىنلار ين طالعى دردى ده
 درديم كىمى بير بيچيمده دير.

كاش بىر ساعاتلىغا آغدامى گزىدىم بارى.

داياغى اولماسايدى ياغى نىن، اگر،

داغىنتى اولمازدى بو قدر.

دوشوندوكجه بو حاقددا بىر آرا،

اولدورام پئىسىمىز، بعضا ده اوپتىمىز، بىر آرا.

بو حال ايندى قلىمى اتتى يارا،

اولدوم يىتتىم پروفئىسسور، كىمسە سىز،

وطن قارشىسىندا گوناھسىز سان اوزو قارا.

اولسايدى ايقتىدارىم ائىردىم

ھاوادار اۆلكە لره سفرى

دئىردىم سۆزومو، گۆستىردىم گوجومو، ھونرى.

دئىردىم: ندىن دىيشمك اىستە يىرسىز

دونيانىن آخىرىنى، گئدىشىنى،

اينسانلارنى، اۆلكەلەرنىن حيات طرزىنى، گردىشىنى

تاپلايىرسىنىز اۆلكە لرىن، آدمالارنىن حاق ايشىنى،

ندىن اونوتمورسوز ھىگومونلوق آزارىنى، وردىشىنى؟!

لازىم دئىيل آپارماق اۆزونو لووغا، وحشى ساياغى

واخت گە لر قارتالين دا كسىلر ايتى دىرناغى.

نە سبىدىن ائدىرسن موردار مقصدە چاتماغا

آت اوينايدىب اۆزگە تورباغا، اورا آياق باسماغا.

تارىخ اۆزو دئىە جك كىملر قالير دالدا،

كىملر گئدىر قاباغا.

كىملر قايدىر اورتا اسر وحشىلىگىنە

كىملر گئدىر سيويللە صاباھا.

دونىادا ھر شئىين اۆز حددى، قدرى وار

حاقسىزلىغىن، وحشىلىگىن ھدرى وار.

وحشىلەرنى الى گئج-تئز بوشدا قالار

اۆزو - اۆزونو دويونە، كمنده سالار.

۲

كاش شوشادا اولايديم

شوشادا اولاندا ياي سحرى ايدى

اووقاتىم دونيانىن قدرى ايدى.

بىلمزدىم شوشانىن، اينتىظارى اولاجاق

بىلمزدىم شوشانىن آھو-زارى اولاجاق.

ياغىلار داغ چىچگىندىن چلنگ قوراجاق.

شوشانىن بو حالى شيطان عملى ايدى،

اونون ايشغالى نىن اصيل تملى ايدى.

ايندى يادىما دوشور شوشا سحرى،

احوالىم كورلانىر، اولورام بىر تهرى،

گۆزل ايدى شوشا آخشامى، شوشا سحرى!

كاش شوشادا اولايديم،

اوردا دىنجه لىب

نغمە لى شعرلر يازايديم،

اونون آجى طالعىنى

سۆزلرىملە پوزايديم،

ساتقىنلارى بىر-بىر قووايديم،

قلبە حاقددا اثر يازايديم.

گزدىگىم شوشايا اودلار النىب،

آبيدە لر اودلو سيلاحلا گولللە نىب،

شوشا اھلى بۆلگە لره سېلە نىب،

اينسانلار حاقسىزلىقدان زىنھارا گلىب

كاش شوشانىن آجى طالعى

دوشمن پايندا دوشىدى،

دوشمن قورخودان اۆز ھايندا دوشىدى.

چكىرم شوشا دردىنى بعضا پونھانى،

خيالن گزىرم شوشا آدلى بىر دونيانى،

لرزه يە گلير ووجودومون ھر يانى.

سورورام، نە اوچون شوشا، قاراباغ

اولماليدىر ھىككە لرىن قوربانى؟

مگر اولماز مى وطن عشقى،

اينسانىن مسئوليتى، ويجدانى؟!

آغير گلير بئلە لرىن بىگانه ليگى،

ھم دە ائموسيونال ديوانە ليگى

كىمىنسە كىمە زرە لى، ھىمايە ليگى.

ھر شئىي ياواش-ياواش آنلايديم،

آما وطنە بو قدر بىگانه ليگى

ھئچ بىر وجلە قانمايديم.

۳

كۆرپە قاقچىن قىز

گونش آخشام باتاندا،

ايشىق قاراندىغا چاتاندا.

كۆرپە قىزجيغاز ياتاندا،

دىكسىندى مرمى سسىندى،

سانكى وورولدى سىنە سىندى،
 ئۈيىن يانار ايشىقلارى سۇندى،
 كىند زىل قارائلىغا بوروندى.
 چووغونلو ياغىش ياغا-ياغا،
 ھامى دورىدو آياغا،
 قاچدىلار مئشە يە، دوزە.
 كۆرپە گىلدی دوشمنلە اوز-اوزە
 يادىنا دوشىدو دوغما آناسى،
 أما بونون ايندى نە فايداسى،
 دوشمن اونو حاقلامىشىدى،
 سانكى اورگىنى پارچالامىشىدى.

تائىرى ائشيتىدى كۆرپە نىن ھايىنى
 بىر آندا دوشمن آلدی پاينى.
 دوشمىن سسى كسىلدى،
 كۆرپە گۆز ياشلارنى سىلدى.

أما يانمىشىدى سۇنموشىدو چىراغى، ائوى.
 ھىر يىرى ضبط ائتمىشىدى ياغى،
 كۆرپە نىن سىزلايىردى آياغى.
 قوورولوردو اۆزۈ-اۆز، يانيردى ايچىندە،
 ظلوم اولارمى بئلە بىچىمدە؟!

قاچقىن اولدى كىندلىرىندى،
 سولغونلاشدى، آھ چكىدى دردىلىرىندى.
 ھىى باخىردى اورا، بورا،
 چادىردان اولان ديوارلارا.
 يادىنا دوشوردو اوبالارى،
 بىر-بىزكىلى ائولرى، اوتاقلارى.
 اۆزونون نغمە لى سسى،
 آناسى نىن ايسىتى نغمە سى،
 بىر دە درسە اولان ھو سى.
 فېكىر كۆرپە نى كسىردى،
 آغلايىردى، تىر-تىر اسىردى.
 اونودا بىلمىر خوش گونلرى،
 بىر دە سئويملى رفېقە لرى.

ايندى چادىرا گلن يوخدور،
 نملى كىپرىگى اونا اوخدور.
 گليردى يئنە حىزىن سسى،
 أما قملى زومزومە سى،
 اونو گۆزدن قويموردو ننه سى.

ننه خاطىرلايىر كۆرپە نىن آناسىنى
 قىزىنىن اۆلومونو، ياسىنى.
 باخىر بىر دە يئىتىم قىزا،
 گاه دا گۆيدە كى اولدوزلارا.
 عزيزلە بىر قىز نو اۆلادىنى،
 بعضا اونودور اونون آدىنى.
 كولك اسىر، چادىر اسىر،
 گاه گوجلە نىر، گاه دا كسىر.

چادىرىن دا اۆز دونياسى وار،
 أما يوخدور ثروت، دوللار،
 واردىر غنىرت، حيا، آر،
 كۆرپىچىك اولدى بختى قارا،
 ھىچ بىلمە يىر گىتسىن ھارا.
 ننه بوكوب آرىق دىزلىرىنى،
 مورگولە يىر، گاه دا آچىر گۆزلىرىنى،
 باخىر نو بالاسىنا،
 اونون نىمداش لىباسىنا.
 گۆز ياشلارنى سىلە-سىلە،
 نوھ سى نىن دردىنى بىللە-بىللە
 أما دانىشىر اونونلا گولە-گولە.
 كۆرپسە چادىر دا گزە-گزە،
 ھىى آغلايىر كۆرپە يئىتىم.
 ننه سى دالىر كىچمىشلەر،
 فىراوان كىچن گونلەر.
 آلوتر اولدى حالال، تورپاق،
 سوروشورام، بودورمو حاق؟!
 شىكىست اولدى كۆرپە قلى،
 يىمى اولدى لوغمان جىبى.
 يوروش ائتدى اوستونە قم،
 من بو سىررى آچا بىلمىرم.

دوستلاريملا گۇرۇشورم،
 درد، قمىمى بۇلوشورم.
 اما چوخو لالدى، كاردى،
 سانكى دانىشماق اينسانا آردىر.
 كۇرپه قىزسا چادىردا، بوجاقدا،
 هئچ نه بيلمير بو حاقدا.
 آخى او نه بيلسين ايكيلى سىياستى،
 آييرا بيلمير پوللا اتى.
 آنجاق بيلير آغلاماغي،
 صاف قلبىنى داغلاماغي.
 ننسه هئى ئىچه كره
 باخير چادىرا، بير ده يئره.
 چادير دامير، گلير سسى،
 قوجانين سانكى توتولور نفه سى،
 سۇنور حياتا هو سى.
 مظلوم-مظلوم باخير
 ننه يه قيز نو سى،
 كۇرپه نين اوزونو يويور ياغيش،
 ننه نوه سينه ائدير آلقيش،
 دئير: «پيس كئچير قيش»،
 نه اوچون ناحاق حاقى كسدى،
 بو قارا يئل هاردان اسدى،
 تانرى رحم ائت، داها بسدى.
 من هميشه قم يئميشم،
 اما سنه توقع ائتميشم.
 تانرى، ائشيت بو دفعه سۇزلريمى،
 گولدور قملى، آغلار گۇزلريمى.
 قوجا بيردن توتدو باشين،
 ايسته دى يولسون، ساچين، قاشين.
 ياشاماق اونون چتيندن چتين،
 اينسان گرک اولسون متين،
 قوجا دوشوندو بيرجه كره،
 چكدى سانكى هونرلى نره،
 سسى قاتيشدى كولكلره،
 هئى هۇنكوردو ننه، نو.
 آه، نه لر دوشوندوم بو آندا من:
 نه گونده دير، اوبا وطن.
 قاچقينيلىق اونلارى هئچ ائيله دى،
 وطنيندن كۇچ ائيله دى.

الدىن گئدىن سادتى،
 اولدو كۇرپه نين بئله قىسمتى.
 دئيرم من دۇنه-دۇنه،
 تزلر، غئيرتلر دۇوران يئنه.
 باهار گه لر، آچيلار تر گوللرى،
 سئويندير ننه-نوه لى كۇنوللرى.
 ۴

قاراباغسىز آذربايجان

باشيمين اولو تاجيسان،
 هر درديمين علاجيسان،
 اورگيمين قاينار قانيسان،
 اوغورلاريمين هر آنيسان،
 جاندان عزيز آذربايجان،
 سنه قوربان جان آذربايجان.
 قارادير قانين آذربايجان
 الدن گئتميش قاراباغين
 دوشونن بئينيم، قاچان آياغيم
 دوغما، عزيز قاراباغيم.
 قاراباغسىز آذربايجان قولايدي،
 بو پيسدن ده پيس بير اولايدي،
 كاش اوردوموز ايندى
 شوشادا اولايدي.
 سئویرم سنى آذربايجان،
 آنجان قاراباغلا بيرليكه،
 سسيميز اوجالماز قاراباغسىز تكليكه.
 قاراباغ اورگيمه، قلبيمه ياتان،
 تاريخن ياغيلارا توپ گولله آتان،
 اولاجاقمى ايندى هايينا چاتان؟!
 اولدون ايندى دوشمن تاپداغى.
 اوردا كئف چكير موردار ياغى،
 بيز ايسه دوشونوروك بير ساياغى.
 كۇهنه اولدو يئنى آذربايجان،
 دئيلر بو حقيقتى قان
 كۇهنه دن چيخيلسين قاراباغ
 اوندا آليار يئنى آذربايجان،
 كيچيلر وطن اولار بالاجا فينجان.
 باخ بئله اولدو يئنه آذربايجان.
 قرب، روسيا بيزه دئدى:

ايندى آزادلىغى دريندن قان.
 بودور آچيلماز رياضيات
 دئدىلر: هوجوم ائتمه، سنگرده يات
 پارتىيالار اولدو بير-بيرينه دوشمن،
 هره سى دئدى «موقددسم من».
 تورپاغا سالىندى چادير،
 الدن گئتدى حورمت، عابير.
 قاقچىنلاشديق اوز وطنيميزده،
 يارديملىرى داشيدىق اليميزده.
 قاراباغين شوشا قالاسى،
 شوشانين وار ايستانبول
 كيمي چاناققالاسى.
 ايندى بونو دوشمندن كيم آلاسى؟
 مگر قاراباغ دوشمنه قالاسى؟!
 يوخسا قيصاصيميز ابدى قالاسى؟!
 قاراباغ آذربايجانين قارتميز ياراسى؟
 صبريم بيردن آشير - داشير،
 گؤزلىم سانكى آلوو ساچير.
 خياليم يئنه قاراباغا قاچير،
 اللريم شوشانين قاپيسين آچير.
 بئله غئيرت توركه ياراشير،
 تورك هونرله عزملة ووروشور،
 گرک اولاندا داغلارى دا آشير.
 تورپاق اوچون مردليك گرک،
 گرک ثروتى برابر بؤلک.
 يوخسا مأمورا پارا گرک،
 لازيمدير دوشمنه سینه گرک،
 بيزه تورپاق سئورلر گرک
 يئديگيميز اولماليدير حلال چؤرك.
 اوزده اولدوق وطنپرور،
 گيزليندسه سوپئر پولسئور.
 اليم يئتمه دى تورپاغىمى ساتانا،
 او، دا بير گون دوشر دالانا،
 خالقيم اينانماز داها يالانا،
 نيفرت ائدر اونو بو گونه سالانا.
 تورپاق گئديسه ديانتيميز گئتمه سين،

ائله ائدك كى، دوشمن بيزه گولمه سين.
 ال اوزاداق حاقين درگاهينا، سؤزونه،
 آچيق-ساچيق باخاق خالقين گؤزونه،
 پيس اينسانلار بيزى بيزدن آلماسين،
 كئف چكه رك آداملارى اله سالماسين.
 عكسيليرم بو ايشلرى گؤرنده،
 بيرى آج قالب، او بيرئيسى دينجلنده،
 تورپاقلارا ياد آياغى دينده.
 قاراباغسيز منيم آريم يوخدو،
 دؤلتيم، واريم يوخدو،
 غئيرتيم، كيشيلگيم، ووقاريم يوخدو،
 بو درد منه دين اوخدو،
 قاراباغسيز آذربايجان دا يوخدو،
 بو سببدن درديم ياماندى، چوخدو.
 ۵

تبريز ياخين، قاراباغ اوزاق

فيكىرلشيرديك تبريزده كى قارداشلارى، سويداشلارى،
 قلبى صاف مسلکلى آرکاداشلارى،
 آزاد اولدوق،
 ايتيرديك قاراباغداكى تورپاقلارى،
 قايلالى مئشه لرى، ووقارلى داغلارى.
 آيلار، ايللر كئچيب دؤندو،
 حسرت ده مى پوسكوردو، گاه دا سؤندو.
 تبريزى گزدىك قاريش-قاريش،
 تاپديق اوردا دوست، تانيش.
 ايچديك ساوالان سويوندان،
 تامديق شهريارين شعر پاييندان.
 چوخ چكسه ده بو ايشلر،
 سونو اولدو سئوينچ، گولوشلر.
 دئديم سالام، گؤزوم تدریز،
 خوشبخت اولاق هر بيريميز.
 بيرليگيميز مؤحكملنسين قات-قات،
 گؤزلدیر ميللى بيرليکده بو حيات.

فقط دوغما قاراباغی ایتیردیک،
چینار یئرینه قارغی بیتیردیک.
اولان-قالان کیشیلیک، مردانه لیک
اوجوب گئتدی ایندی هله لیک.

قاراباغ اولدو تبریزدن ده «اوزاق»،
بیلیمرم بو درد دی هارا یازاق.
شوشا اولدو بیزه یاساق،
یاخین ایکن چوخ – چوخ اوزاق.

بو درد قلبلری یارالار،
گونش ده ایندی گۆزومده قارالار.
موشکول اولدو قاراباغ گئتمک،
دوغما تورپاقلاری زیارت ائتمک.
گئندنه دوغما تبریزه سفره،
اوتانددیق غئیرتسزلیکدن
دردیمیزی دئییه بیلمه دیک بیر نفره.

اولدوق غئیرتسز بئینی دومانلی،
آرودا کیمی اینی تومانلی،
اۆزوموزه قارشى آمانسيز، الی قانلی؛
هنچ کیم دئمه دی بو ایشه جوابدهم،
آما لووغانلندی دئدی قهرمانلیقدا تکم.

بیغدیلا دوللاری، یئدیلا یئکه تیکه نی،
الده ائدیلا وظیفه نی، ایتیردیلا قاراباغی
وطنی قینامیار نه سنی، نه ده منی،
قینایاق، حرصلیگی، چیرکین وظیفه نی.

نئجه اولدوق بئله اینسان،
اعجاییب یاراتدی بیزی یارادان.
بیزی یاندیرمیر یالان حقیقت،
بیزی دوندورمادی دونان حقیقت.

ایندی حسرتیم دوغما قاراباغ،
گنجلیگیم گئدیلا اولموشام قوجا،
چونکی بولبول یئرینه اوخویور قورباغا.
قاراباغ اوچون ایچیم گۆینه ییر،

بو هیجرانین سونونو بالاش آذراوغلو،
علی توده، سولئیمان روستم،
وطن اوغلو، تورک اوغلو
حؤکومه بیللوری، مدینه گولگون
هم شن، هم ده حیاتدان کوسکون
مرد اینسانلار تبریزی گۆرمه دی،
اونو قوجاقلاییب اؤنه دئییه بیلمه دی.

قاراباغ چکیلدی سانکی هاسار،
بونو اؤزوموزه بیلمه دیک آر.
دوشمنسه اورادا ایسته دیگینی ائیه ییر.

شوکور کی، تبریزده واردیر آذری قارداشلاری،
قیسمتیم اولدو قاراباغسیر گۆز یاشلاری،
تبریزه گئدیر دوغمالاری، تورک قارداشلاری،
کاش قاراباغ گئدیدیمن من ده باری.
سینمده حسرتله چیرپینیر اورک،
اورگیم ایسته ییر قاراباغی گۆرمک.
ایستردیم تئزلیکله گئدک دوغما تورپاغا،
ایستردیم اورانی گزیم باشدان – آياغا.

۶

چاناققالا ظفری

چاناققالا ساواشی بیر باهار چاغی،
سئویندیردی قوجا تورکو، حتّی اوشاغی،
چونکی گئری چکیلیمیشدی منفور یاغی.
گلدی آرتیق اوغورلو باهار،
او واختدان سو دا قانسیر آخار،
آرزولار پارلادی آخار-آخار، باخار
دوشمن توش گلدی تورکون گولله سیننه،
قهرمانلیق چاتدی اؤز زیرو سیننه.
تورک عسگری متین اولماسایدی اگر،
چاناق قاناققالدا ظفر اولمازدی بو قدر.
آنادولو حیران قویدو دونیانی،
چتین ایمتاحانا چکدی آوروپانی.
کؤرفزده سئلندیکجه قار،
تورک عسگری گؤستردی غئیرت، ووقار.
مردلیک ائندی قومقالا،
آز قالدی دوشمنین اورگینی یارا.

سوسدو، گلەمە دى دوشمىن سى،
 سانكى دوندو، كسىلدى نفسى.
 پارتلادى دوشمىن اوچ حربى گمىسى
 آنتانتانين اوچ حربى دىويىياسى،
 چكىلدى گىرى، ساخلادى ياسى.
 ايگىد عىسگر مئھمت چاۋوش
 دوشمىن يىرىندىن دورمامىش
 قالدردى ۲۰۰ كيلو مترلىق مرمىنى،
 توپون اوستونه قويدو موبارك الينى.
 مئھمتين آداسى، سانكى عقىدە قارداشى
 شاعىر محمت عاكىف ارسوى
 داستان يازدى، دئدى دوشمنە
 يئنه حملە ائت، شىللە قوى.
 عىسگرلر دوردو شادلىقلا آياغا،
 «آللە، آللە» دئىن سۆزلر
 يايىلدى تورپاغا.
 ھوجوم ائتدىلر جورعتلە ايرە لى،
 بئلە ظفر گۆرمە مىشىدىلر چوخدان برى.
 آللە دا دوعا ائتدى توركە-بىزە،
 دوشمنلە مردانە گلدلر اوز-اوزە
 آستا-آستا ياغان ياغىش، قار
 بو قىلە يە ائدىردى آلقىشلار،
 آشاغى ائتمىشىدى ياغى باشلار.
 بو ايدى اينامىن، ايمانين شعريتى،
 وطنە اولان عىسگر محبتى،
 عىسگرلر دۆزوردو بورانا، قارا
 خالق سئوينىردى، قىبتە ائدىردى اونلار.
 داغلارلى-داشلارلى دلە-دلە،
 دوشمنە سىنە گرە-گرە
 «آللە» سۆزو دئىە-دئىە
 دئدىلر «گئدك ايرە لى»،
 قايىدىش اولماسىن اصلا گىرى.
 دوشمن اوردوسونا دوشدو ول-ولە،
 چتىن كى، او بىر دە اۋزونه گلە،
 دوشمن ھوجوم گۆرمە مىشىدى بئلە.

توركون توركوسو دە پروازلاندى ھاۋادا،

او دا قىلە چالدى چاناققالادا.
 ھوس ياراتدى تورك قارداشلار،
 مرمىلر ديدى موردار دوشمن باشلار.
 بونو ائتمە دىلر قورو شۆھرت اوچون،
 ائتدىلر وطن، مىلت اوچون.
 او گونلرى گۆرە بىلمە دىم،
 اونلارلا سئويمىجىمى بۆلە بىلمە دىم.
 ايندى من آختاريرام قودرتلى سۆز،
 ووران قىل، گۆرن گۆز
 بو قهرمانلىغى وصف ائدركن،
 بعضا دە كۆرە لىرم ايچىن-ايچىن
 اويوموش تورك عىسگرلرىنى خاطىرلاياندا.
 چوخالىر آلىمداكى پىچىر-پىچىر تر،
 بىلسن ايندى او نە قدر
 توپلارين، مرمىلر نرە سى،
 ساۋاشىن مودحىش منظرە سى
 تورك وئردى خئىلى شھىد،
 شھىدلىكلە تورك اولدو ايگىد.
 شھىدلىكلە شرفلى، موقدس،
 دوشمنە دئدى سسىنى كس،
 ھوجوم ائتمە آنادولوىا عبث.
 بو حقيقتدىر، دئىلدى خيال،
 دئدىلر: «تورك بايراغىن الينە آل».
 بونو دوشمن اۋزو دە بىلدى،
 سارسىلدى، مۇحكىمە ازىلدى.
 بودور چاناققالا فلسفە سى، پافوسو،
 ظفر نومونە سى، ظفر تابلوسو.
 گلەن بىز دە وطن اوچون
 مرد اۋولادا چئورىلك،
 ايگىدلىگى چاناققالادان اۋىرنك.
 من خيالن چاناققالا بوغازىندا يام،
 بو كىچىك تورپاغىن بوچاغىندا يام.
 قلىمىدە آغىر اوپتىمىست آرزولار،
 آرزولار داغلارلى، داشلارلى يارار،
 توركو قادادان-بلادان قورتارار.

(۱) دوشمن آدمىراللارلى نىن رھبرىك ائتدىكلرى اوچ اينگىلىس، فرانسىز دۇيوش
 گمىسى دالبادال مىنایا دوشوب پارتلادى، آلوولاندى. مىنانى ايسە اونلار توركلرە

گۈرە قارا دىنەدە قويموشدولار. لاکىن اۋز حربى كرئىستلر پارتلاماقلا اۋزلرينه قنىم اولدو. بو آللهين مؤعجيزه سى ايدى. توركلرين «آللە-آللە» دئىن سسى ايدى.

۷

شوشا منىم رۇيامدا

ايندى چيدير دوزوندىم،
سانكى گۇيون اوزوندىم.
خوش كئچير قلبه گونلريم،
اليمده عطيرلى گوللريم.
قم، غوصه م آخيرا يئتير،
جيدير دوزونده گوللر بيتير،

قلبيمه خوش بيور اووقات گلير،
ذهنيم بير آز دا دينجه لير.
دوشمن عوضينه دوست گۇرورم،
«خارى بولبولو» ده دريرم
بيزيم جيدير دوزونده،
لاپ شوشامين اۋزونده.

شوشام سنى چكديلر دارا،
بختين اولدو لاپ قاپقارا.
عذاب چكن داغلار اولدون،
ندن بئله آغلار اولدون؟!
شوشام گئتدى «ۋز اليمله»، اۋزومله،
«منىم» ساتقين سۇزونله،
شوشام گئتدى بلكه «منىم گۇزومله»
منىم دوغما، عزيز شوشام،
سنى آندىم سحر، آخشام،
ائله بيلديم يانديرديم شام.
ايشيق ساچدى ياماجلار،
بول-بول قوندو آغاجلار،
دوشمن قاچدى اوزاقلار.
«خارى بولبولو» اۋزوم درديم
مندن گئتدى نيسگيل، درديم
بو رۇيادا اۋزومه گلديم.
ياواش-ياواش آچيلدى دان،
سانكى آيريلديم خيالدان،
هم ده بو ويتروال آندان،
فيكريم، ذهنيم يئنه ياندى،

بئىنيمسه قمدن آلولاندى.
يئنه شوشالى اينتيتظار چكديم،
سانكى گول يئرینه تىكان اكديم،
اليمى، قددىمى بوكدوم.
خيالان يئنه شوشادان كئچديم،
اۋزومه مردليگى سئچديم،
نامردلرى اوت كيمى بيچديم،
قلبه باده سىنى شوشادا ايچديم.
تۇكولمه سه وطن يولوندا قانلار،
گله جك نسيللر بيزى دانلار،
گرگ اونودولماسين نيسگىللى آنلار،
اوندا ميلت ده بير-بيرىنى آنلار،
اولماز تخريباتلار، آخينان قانلار.

بئىنيم يئنه تاريما چكيليير،
سانكى اورادا قم اكيلىير.
باخيرام او يان، بو يانا،
گۇزله ييرم سحرى، اينسانلار اويانا.
فيكريم يئنه چكيليير تاريما،
قاپىنى آچيب چيخيرام باغىما
قارا قان هوپور دامارلار،
ياديما دوشنده شوشالى داغلار
اونون حسرتيله ميلت آغلار.
نه گۇزلىدى شوشاداكى دار جيغىرلار،
آهسته - آهسته آخان بولاقلار،
عطيرلى چيچكلر، مئشه لر، باغلار،
قارا بولودلار دا ايندى ياس ساخلار.

قولاغىما بعضا بير سس گلير،
اورادا خانين روحو دينجه لير.
بو سس زيروه - زيروه اوجالير،
ياغىيا، دوشمنه سينه گلير.
سانكى بولبول، اوزئيبير آياغا دورور،
آلچاقلارلا ضربه وورور.
«شوشا بيزيمدير، بيزيم،
بير پارچاسيدير اورگىمىز،
وطنيدير موسيقيمىز».
واقيف، ناتاوان شعر يازير
عسگرلريمىز دوشمنه قبير قازير.

هر كس سئومه ليدير ديارى،
موروقلو، چيچكلى قاياليقلارى،
دومانا بلنميش اوجا داغلارى.
يئنه دوشونورم بير آرا:
ندن شوشام، بختين گتيردى قارا؟!
روحوم گئدير اوجا داغلارا،
چمنلى دره لره، ياماجلارا،
تورشوداكي قورولان آلاچيقلارا.

بورادا عطيرلى چمنلر
سانكى شهيدن سود امرلر.
داغين، دره نين سسى،
داغلارين لذتلى مئيو سى،
طبيعتين نورلو نفه سى،
اويادير منده شاعيرليك هو سى.
بئينيمه يئنى فيكير اكير،
هم ده منى تاريم چكير.
بو درد، شوشا دردى،
شوشا سئوير غيترتلى، مردى.
بيلميرم شوشانى كيم آلاچاق،
كيم آلسا او دا تاريخده قالاچاق.
اونو ساتانلار آلچالاچاق.
شوشا منيم خياليم،
دوشون بئينيم، خوش حاليم،
گل قوللاريني بوينونا سالييم.
شوشا وطنين اوزوك قاشى،
اونو قوروماليدير، آلماليدير،
آذرى، تورك وطنداشى، آركاداشى.

۸

قرب دوولتلىرىنه موراجيعت

قرب عاليملرى عاغيل درياسيدير،
علمين، فيكرين پارلاق ضياسيدير.
آختاير، تاپير دئموكراتىيا،
سئومير توتال پارتوكراتىيا،
اوغورلارى زنگين، گلمز سايا.
اورور اولدوزلارا، آيا.

آنجاك سىياستى اولور ساختا
دوشونمورلر حقيقت حاقددا
يئنديزديرن اولمامالى.
ياراديرلار قالماقالى،
الله گؤتورمز بو حالى.
بوخدو بيزلرده راکت آتان،
آما بوخدور
آداملارى قويون يئرینه ساتان،
میلتلىرى بير-بيرینه قاتان،
دونىادا حاقسيز مؤوقى توتان.

آما بيزلرده كيشى سؤزو وار،
بير ده - ناموس، غثيرت ووقار.
غثيرت حسى طولمتى يارار،
قاراباغى اؤزوموزه قايتارار.
چئويرين خوش نظرينيزى بيزه،
قاراباغ اويونلارينيز ووردو
اورگيميزه نيزه.
ياراندى بيزده قاقچينلىق هيچانى،
تنقه گليب اينسانلارين جانى.
قيزيشديردينيز سؤنموش آلوو،
آختارمايىن بيزده شيكارى، اوو.
روسييا، سن ده يئنه اؤز آشينى،
هر يئره سوخما باشينى.

فاشيزم ده سنين كيمي حددينى آشدى،
آخيري اؤز قانينا بولاشدى،
قرب اؤزو ده اونونلا ساواشدى.
نئوفاشيزمه يول وئرمه يهك،
بو توخومو آذربايجانا سپمه يه ك.
گئت اؤزونه پايدا آشينى، سودداشينى.
ترله مه كؤهنه ايشغالچى يادداشينى.
وئردىگينيز سيلاه، توپ نره لرى،
ويران قويدو قاراباغدا شهرلرى.
ايندى تورپاقلاريميز حاقسيز آلينيب،
اوميدلر ده سانكى پارچالانيب،
فيكير ده، آرزو دا هاچالانيب،

بس اوندا گۆرون، داها نه قالیب،
بلکه سیزین، عاغلینیز چاشیب یا دا قوجالیب؟!

آغیز قورویاندا سو ایستیر،
دیل آغیزی، آغیز دیلی پیسله یهر.
اوندا بیزه نه قالیر، یونگول ظارافات،
یوخسا «زادلیق» دئییلن قورو آد؟!
بیز ایستیمیریک اولاق داعواکار،
قونشولار کیمی تجاویز کار
هم ده عاجیز، لال، کار.
دونیانین غریبه ایشلری وارمیش،
گۆیرچین یئرینه بايقوش اوچارمیش.
نه اوچون آیری دوزو کسمه لیدیر،
گوجلو گوجسوز قاباغیندا اسمه لیدیر؟!

ایللر یادداشیمیزدان چوخ شئی آلدی،
قونشولاریمیز قلبینده کین ساخلادی،
بئله کینلییه سانکی «حیران» قالمیشام،
آما کیریت یانادا اریبر شام
کوسکون اولما، قملی اولما
گۆروشریک منیم شوشام.
لازیم دئییل اینیلتی، هیچقیریق،
اۆزوموزه گلیریک قیریق-قیریق.
دین ضربه بیر ده دیمز،
ازیلنلر دوباره آییلمز.

هر یانی بورویه جک ظفر سسی،
قاراباغدا اوخوناجاق تورک نجمه سی.
وطن داها دا گۆزللشه جک،
غورورلا، ووراجاق قلب، اورک.
قرب، سن ده عدالتلی اول کی
بو گونلری بیر یئرده گۆرک،
بیر یئرده گولک، بیر یئرده قئید ائدک.
ناراضی قالمایین بیزدن،
باشقاسیدیر تجاویز ائدن.
ایندی خالقیمیز ازیلیر، قیریلیر،
قاراباغ اوددا یانیدیلیلر.
دئییرم سیزه، هم بشریته،
سون قویولسون بو وحشیلییه، جینایتیه،

ایندی دونیا قلوباللاشیر، حاقسیز،
کیچیک اۆلکه لر ده حددینی آشیر،
سیزین دستگینیزله سئومه دیگی
اۆلکه لر ساتاشیر،
بعضا بو ایشده اۆزو ده چاشیر.
آییرا بیلیمیر داغلا آرانی،
آجیب-تۆکور کۆهنه پالانی،
دوزلده بیلیمیر اۆزونده قایدانی،
تاپا بیلیمیر موناقیشه درمانی.
نه اوچون دیسکریمیناسییا اولمالیدیر
میلترلر، دۆولترلر ایچینده،
سییاست اولمالیدیر هامی اوچون بیر بیچیمده.
سییاستده کی بو ایکیلی ستاندارتلاری
گرک ائتمه سینلر اویون کارتلاری.

هم ده منفور بیر نیتیه،
ایستردیم بیزی ساکیت قویاسیز،
سانمایاسان حاقلینی حاقسیز،
اوندا یازارام آنجاق اینساندان اثر،
بؤیوکسن، سوپئرسن اولما خیصلتجه بئله عئیبجر،
اوندا فیراوان اولار هم سن،
هم ده بوتون بشر.
هر میلّت قانون قارشیسیندا اثر.

۹

اولاسان بو دونیانین گرگی اینسان

(اینسانلار موراגיעت)

اینسان، دوغولاندا بیلمه دین سن کیم و نئجه اولاجاقسان
کیمینسه باشینی چیغالاییب، کیمینسه ساچینی یولاجاقسان،
یا گنجکن حیاتیینی دیشجه جکسن، یا دا آهیل قوجالاقسان
یا داهی اولاجاقسان، یا آلچالا-آلچالا اولاجاقسان.
یا گلدیگین دنیا یا اولاجاقسان لازیملی، گرک
یا تئروورچو، یا دا اینسانلار ائده جکسن هر جور کلک
اینسان، دنیا یا گلشینه گتیرمه ایضطیراب،
ائتمه اینسانلارین احوالینی خارابدان خاراب
دوشونمه کی، کیمه سه گلمه لیسن کلک
اول آللهین اولوو بنده سی، اصیل بیر ملک
اوندا سنی ییخماز نه بوران، نه گوجلو کولک
نه ده گوجلو مأمور، گوجلو بدن، ال، بیلک.

ايدئال بىر اينسان خلق ائتمكلە او دا اۆز ايدئالينا چاتدى.

اينسان دا سئوينر كى، سئويملى الله ى اونا
ايدئال اينسانلىق بخش ائتدى، بئله اينسان ياراتدى.
اوندا اولماز آرا قارىشىدىران، ھاي-ھاراي سالان
يئر اوزوندن گۇتورولر رىكارلىق، بىر دە يالان
اينسانلار يىلاھى ھاقىنى اليندن دارتيب آلان
توفىق فرىد، دارىخما سن بو آجى حالا،
دېشىكلىگى سن حس ائدە جكسن،
ياخشىلار گۇرە جكسن زامان-زامان.
يئر اوزوندن سىلپىنە جك رىكارلىق، بىر دە يالان
ھەر اينسانىن لياقتى، پوتئىسىيالى، عقىدە سى،
دوغرو سۆز، بوغازدان چىخان نورلو سسى
اولاجاق بئله اينسانلار يىن آرخاسى، كىمىسە سى.
بىر دە وطن عشقى، مىلتە سئوگى ھو سى
ياخشىلار سالىنمايلاق پىسلىرىن اييرنج تورونا
تانرى ھەر شئى اۆلچوب-بېچىب قوياجاق اۆز يولونا.

بونو ائدە جك اينسان آدلى - «اينسان - اصیل»
گنج اينسانلار - يئنى اينسان، يئنى نسیل،
اولاجاق اينسانلار يىن خوش احوالى، گولە جك اوزلرى،
بىر-بىرىنە خوش گلە جك دئدىكلرى سۆزلرى
يادا سالاجاقلار توفىق فرىدى، بىزلرى.

۱۰

من تعريفه اينانميرام

يالتاغىن تعريفلە دېگى مأمور وظيفە دن گئتدى
بونونلا دا يالتاغىن سسى كسىلدى، نىطقى بيتدى
بو حادىئە دن خئىلى واخت كئچدى
يالتاق يئنى مأمورلا ايش بىرلىينە گىرىشىدى
باشلادى يئنىسىنى ھئى تعريفلە مى:
«سن داهيسن، بو بىلىنير سنىن گۇزوندن
زىناھارا گلەمىشديم اولكى نىن اليندن
سنىن سۆزوندە وار درين بىر حىكىمت
اولدون ياخشى كى، سن بىزە قىسمت».
بو مودىر دە ايشدن چىخىب گئتدى
يالماق اوچون سانكى ھەر شئى بيتدى.
باشلادى يئنى مأمورو تعريفلە مى:
«سن اصیل اينسانسان، ائله بىلكى ملكسن،

اينسان، بونو سن ھەر آن درك ائديب بىلمە لىسن،
اينسانلار، دوستلارال اوزادىب كۆمكىلىك ائتمە لىسن،
اينسانلارلا خوش رفتاردا اولوب اوزونە گولمە لىسن
اينسانلىق مجللە سىنى دريندن درينە اۆيرنمە لىسن.
اۆزونو، نە دە باشقالار يىنى گرک دردە سالمايىسان،
اۆزگە لر يىن حلال چۇرگىنى اليندن آلمايىسان.
اينسان، بىلكى بوتون زىرو لر يىن اولو زىرو سىسن،
دوشون سن اينسانسان، باشقا جانلى دئىلىسن.

بىلكى اۆلن بو دونيايا بىر دە قايىتمايلاق،
آخىرتدە اولمايلاق نە وارلى، نە دە آج،
نە دە اۆلنلرە اولمايلاق ھىچ بىر علاج
كىمىسە فېكىرلشمە سىن اونو اۆلومدن
ثروت، پول قورتارلاق.
بو اولار اوندا اصیل گولونچ، نادانلىق،
يا دا سفتە، آخماق بىر آنلىق.

اۆلن چىخا بىلمە اۆلوم گىرداينىدان
نە دە دىرىيكن قازاندىغى پىسلىك موندار آديندان
اينسان چاليشسا دا اۆلوم يوخوسوندان اويانا،
قايدا اۆز دىرىلىك دونياسىنا، آنىنا
گوجو چاتماز قايدا ياراشىقلى ويللاسى نىن يانىنا
قېرىدن بوراخماز اونو حتى گورزە ايلان
قايىتما اۆلوموشلر اوچون اولار خوليا، يالان.
دىرىلىكدە اولمايلاق اينسانلار يىن دردە سالان

پىسلىك اولماسايدى اينسانىن دىرىلىكدە صنعتى
ھامىنىن اونا اولاردى حۇرمتى، بىر دە دىقتى
اۆلە جگىمىزى، بو دونيادان گئدە جگىمىزى بىلە-بىلە
دىرىيكن اۆزوموزو سالىرىق پىسلىكدە دىلدن-دىلە،
پىسلىكدن دۇوق آلىرىق بونو ائدىرىك
آرسىز-آرسىز گولە-گولە.
قوى اولماسىن دىرىيكن بىر-بىرىنە دوشمن كسىلنلر،
نە فېزىكى، نە دە معنوى ضربە دن ازيلنلر.
اينسان، گرک ياخشى آد قازانسىن اۆلنچن،
بو دونيادان او دونيايا كۆچنچن، گئدنچن.
اوندا تانرى دا سئوينر نە ياخشى، بئله بىر اينسان ياراتدى

نادانسا غورورلا چيخیر مئیدانا،
 یاشیل ایشیق یانیر حتی قوتور شیطانا
 شیطان دا اۆز نۆوبه سینده
 قانمازلا چيخیر قانمازلا عوصیانا.
 بو میسگین حالی گۆرنده
 آدام لاپ قالیر یانا-یانا.
 قانانلار، قانمازلار سببیدن
 دوشورلر ناحق قانا.
 ایندی بازار اووقاتیدير، قانمازلار دینمزلر
 ماددی مارقسیز.
 سحر، آخشامی کئچیرمزلر
 پولسوز، آراقسیز،
 قانماز اوچون نه فرقی وار
 اوغلان، یا دا قیز،
 یاعابیرلی، حیالی، یا دا حیاسیز.
 یوخدور حاضیردا قانمازلیغین چاره سی،
 سبب اودور کی، گئیشله نیب، چوخالیب
 ایندی قانمازلارین سای، دایره سی.
 فقط هله آچیلمايیب
 قانمازلیغین ریيازاتی، هنده درسی.
 بو حال دریندن دوشوندورور
 ذکاسی اولان هر بیر کسی.
 اینسانلار قانمازلیقدان تئز قورتارین،
 اینسانلیغی اۆزونوزه قایتارین،
 یوخسا چیرکلنر معنویاتیميز،
 مانقوتلاشار هر بیریمیز.
 قانمازلارلا قانانلارین اولاندا ایتتیفاقی
 داغیلار عاییلهنین، جمعیتین تیفاغی.
 گلین بیر-بیریمیزی سؤیمه یک، چاشدیرمایاق
 اۆزومو اودسوز-آلوسوز آیشدیرمایاق.
 قانماز اۆز ده بیر
 ترسلیک، بیر عینادیر
 بو داوانیش اینسانلیغا یاددیر.

۱۲

خیانت ده عادیلشمه سین

خیانیت گئتدیکجه عادیلشیر،
 پیشیک ده اولور سانکی شیر.
 دونیانین ایشینه بیر باخ
 آت حسد آپاریر اوزونقولاغا

سن بو میلته چوخ گرکسن»
 آما یالتاق بیلیردی کی، مأمور
 هر شئی، هر ایشی رام انده جک
 حلال ایشلری ده حرام انده جک،
 آغلا گلمز عجایب ایشلر گۆره جک.
 دالبا-دال مودیرلر دییشدی، تزلندی
 یئنی مودیر اوچون یالتاق
 یئنی سۆزلر تاپدی، مزلندی:
 «سن بیزلره، هر کسه حاکیمسن
 دونیا بیلیر سن داهیسن، کیمن».
 یئنه تزلندی کۆهنه مودیر.
 تزه یالتاغا گۆزوجه باخدی،
 یالتاغی لاپ یاندیریب یاخدی:
 «من بو تعریفلره اینانمیرام
 سنین سنلیگینی یاخشی آنلامیرام
 بو دئدیکلرین اولکیلرین اینکاریدیر
 بو آنجاق تعریف سؤزلرین مالیدیر، خیرداریدیر».
 توفیق فرید بو سۆزلرینله سن
 یالتاغین آغزینی بیر دفعه لیک باغلادین،
 تعریفینی ایفلاس ائتدین، سۆزلرینی داغلادین.
 تزه مودیر، عقیده جه اینقیلاب ائیله دی
 دوغرونو دوغرو، آیرینی آیری سؤیله دی.
 یونگول سۆزلره ساختا قباحدیدر هم ده بیر جهالتدیدر.
 اینسان، الده ائتسه ده وظیفه ، جاه-جلال
 وظیفه کورسوسو اولمالیدیر عدالتلی، حلال
 نه وظیفه حریصلیگی، نه مادی احتیاج
 ائتممه لیدیر اینسانلیغی تام تاراج
 یالتاقلیق اولمالیدیر نیشه بیر علاج.
 یئرسیز تعریف، حؤرمت
 گتیره بیلمز اینسانا شرف و شؤهرت.
 اوجوز تعریفلر دئییلدیر اؤنملی بیر ایش
 بو دوغورار گئج-تئز تزدالی تشویش.
 من تمتراقلی تعریفلره اصلا اینانمیرام
 لایققتلی اینسانلار اوچون بونو کیشیلیک سانمیرام.

۱۱

قانانلا قانمازلار یان – یانا

قانانلا قانمازلار دورور یان-یانا،
 قانماز قانانلا ایندی چيخیر عوصیانا.
 عالیم، ذکالی سیخیلیر بیر کونجه،

چونكو اوزونقولاق آتین یانیندا اولوب آغا.
 زامانا باخ زامانا:
 اوزون قولاق یئیر آرپا
 آت مؤحتاج قالیر سامانا.
 صاف عایله قالیر یانا-یانا،
 پیسلر یاخشیلاری سالیر زیندانا،
 نه پیس گتیردی بو زامانا.
 اینسانلار اییرنجلیکدن گلیر جانا،
 دۆزه بیلیمیر اییرنج بیچیلییه.
 بیلیمیر باخسین هانسی یانا،
 تکرار اولور ایندی آننا کارئنینا،
 صاف عایله لر دوشورلر معنوی زیانا
 عایله هارا، خیانت هارا
 عایله ناموسو چئویریلیر بارا.
 گاه ائوله نیر، گاه باریشیرلار،
 گاه یاخینلاشیرلار، گاه اوزاقلاشیرلار،
 گاه اؤپوشوب قوجاقلاشیرلار.
 گاه اولورلار عابیرلی، گاه حیالی
 گاه دا عابیرسیزلاشیرلار،
 اوسته لیک ده حیاسیزلاشیرلار.
 اینسانلارداکی لکه لی حالا بیر باخین،
 خیانتلیک اولوب سانکی بیر آخین
 فاجیعه یارادیر بیر-بیرینه دوست، یاخین
 چوخ سئودیک دب-دبه نی، قیزیل کمری
 بیلمه دیک بو اینسانلارا گتیره بیلر اییرنج خبری،
 اوقات پوزولار آخشام، سحری
 سئویشیرلر، باریشیرلار گوله-گوله
 گاه اوجاغی سؤندوروب دؤندریرلر کوله
 کیشی آروادا، آرواد کیشییه اولور کؤله
 ندن زمانه اولدو بئله؟
 مست ائتدی بیزلری پییاله گؤزلر
 ائوین ایچینده کی لر ده اولدو یالانچی،
 دئدیلر بایاغی سؤزلر
 بیلمه دیک بو گؤزلر کناردا کیملری گؤزلر.
 ندن پییاله گؤزلر کناری ایزلر،
 کنارداکیلاری گؤزلر
 چونکی بئله تربییه

آلمیشلار بعضی اینسانلار، بیزلر.
 ایندی بیلدیم سئوگی نفسی نه ایمیش،
 اینسانلاری دلی، اییرنج اندرمیش.
 ساختا سئوگی نفسی بئله ایمیش،
 یوخدور بو نفسین ایمانی.
 آلامیش اینسانداکی معنوی جانی،
 اینکار ائدر حتی بعضا
 موقدس قورانی، قورانداکی کلامی
 یونگول اینسان سئور بئله زامانی
 بئله لرین اصلا اولماز اصلا ایمانی.
 بو، مجنونلوق دئییل کی، پروانه
 کیمی اؤز اودوندا یاناسان،
 صاف محبتین آتشینده آلولاناسان.
 بو، نه ده دئییل، متانت،
 خیانتدیر، آنجاق خیانت.
 دئییرلر بو حالی آنجاق عشق اهلی بیلر،
 خیانت ائدن آخیر-اول
 آغلایب گؤزونو سیلر.
 اؤز عاییلهمسی نین غئیرتینی بیلمه ین بیر اینسان
 باشقاسی نین ناموسونو، حالینی هاردان بیلر؟
 ایستردیم سئونلر بیر-بیری نین قدرینی بیلسین،
 ال-اله وئرب اوزلری بیرگه گولسون
 سؤکولمه سین عایيله بونؤوره سی
 اولماسین تار-مار، برباد
 نه ار، نه ده آرواد سئوینجی، چؤهره سی.
 اؤلاد یانیندا قوپارماسینلار فریاد،
 اؤلنه تک چیخارسینلار تمیز آد.
 عایيله ده دین مذهبه قاریشاندا،
 تئر-تئر کوسوب باریشاندا
 هر شئی پوزولا بیلر بیر آندا،
 سئوگی بیر یاندا، تربییه بیر یاندا
 زهر اولار آنجاق سئوگیده بیر آندا.
 تربییه لی قادین یامان ائتمز آدینی،
 غئیرتلی کیشی آلچالتماز سئودگی قادینی.
 ار-آرواد گرک قییمت قویا اؤزونه،
 قییمت وئر هر دئییلن سؤزونه،
 حسرتله باخالار بیر-بیری نین گؤزونه،

اینسانلاری جهالتدن، پیس یوخودان اویاتسین.

یارادیجی اینسان چتینلیکدن چکینمز،
قلبینده، دیلینده یالان سۆزلر اکیلمز.
گۆز تیکمز اۆزگه سی نین وارینا، مولکونه،
سس وئرر همیشه خالقین، کیمسه سیزلرین سسینه.
گیرمز کیمینسه قولتوغونا، قارا کۆلگه سینه.

کیمسه ائتسه شاعیره قییت آغزینی بوزه-بوزه
اونوتماسین کی، اونون چیرکین عمللری شاعیرین،
اثرلرینده، قلیبینه گئچ-تئز چیخاجاقدیر اوزه.

یاخشیلاردان اولماسین دئدی-قودو، شبکاپت،
اولماسین اونلار یئرسیز عداوت،
اولماسین قیسقانچلیق، قیصاص آلما،
نیفرت، کین-کودورت، اله سالما.
یاخشیلار اولماسینلار
چیرکینلیکدن، لووغالیکدان موتائیر
اولماسینلار قانمازلارین الینده اسیر.

۱۴

نادان اۆز سۆزوندن اوتانمادی
نادان اۆز سۆزوندن اوتانمادی،
من اونون یئرینه اوتاندم
چونکو قانماز سۆزونو قانمادی
قانمازلیق یاماندان یاماندی.

اینسان اۆز قانمازلیغینی قانماز می،
عادی بیر سۆزو، جومله نی آنلاما می،
قباحتینه گۆره اود توتوب یانما می،
قانمازلیقدان یورولوب اوسانما می،
قانمازلیق، اوتانماقلیق اوچون آز می؟!
قانمازلار چوخالاندا اینسان وئریر آجی بحر
بونو درک ائدیر، حتی آز ساوادلی بیر فهله
ایلاهی، بو قانمازلیق گۆر نه رذالتدیر، علامتدیر،
یوخسا دونیانین سونودور، قیامتدیر؟!
قانماز قانمازلیغی دا آنلامیر،
دئییر بو بیر آیلنجه، بیر افسانه دیر
هله بیلیم کی، قانمازلیغین اۆزو ندیر،

باخمایلار چاققال، باققال سۆزونه،

اینسان گرک قییمت وئر
هم اۆزونه، هم سۆزونه.
عایله ده ادب-ارکان گرکدی،
اگر بو یوخدورسا قالان شئیلر کلکدی.
سحو ائندنه گرک بیر-بیری نین درسینی وئر،
اولمایلار بوش بوغاز، هئیوره
اولسالار دا حتی افل بیچاره
تاپمالیدیرلار هر شئی بیر چاره
صمیمی اولسان گرک ازلدن،
قلبه دیمه میش،
خاجالتدن باشینی یئر آیمه میش،
دوست، تانیشلار ائییلری بیلمه میش،
خیانت قلیمیزی داغیدیب یئمه میش.
خیانت اینسانلاری ائدر کۆله،
پیس آد تئز یاییلار ائلدن ائله.

۱۳

یاخشی اینسانلار پیسلرین الی دیمه سین

یارادیجی اینسانلار اولورلار قایماغی هر میلتن
اولورلار اینجه دوشونجه لی، هم ده هارداسا کوسری،
شاعیرین، عالیمین دردیدیر میلتن، اۆلکه نین درد-سری،
خوش اووقاتلا آچیلمالیدیر یاخشی آداملارین سحری.
یاشامماسینلار ائله-بئله، بیر تهری.

حساس اینسانلارین خوش مرامی اولور حیاتا مثیلی،
بئله اینسانلار واردیر بیزیم اۆلکههمیزده خیلی،
حساسلار اولمازلار دوشونجه سیز، صباتسیز،
صاف اینسانلاری سئویندیر خوش دوروم یالنیز.

یاخشی اینسانلار اولمازلار لووغا، حوققاباز
ساختا، نادان، یالانچی بیر ایشباز
یاخشیلارین گۆزلرینده یاخشیلار گۆرونور،
قلبی هر آن میلیت نین، روحو ایله دؤیونور.

یاخشیلار اۆز عقیده سی، زحمتی ایله یوکسه لیر
اونلارین سسی، خوش خبری اوزاقلاردان گلیر
یاخشیلار ایستر اوغورلار دایم آرتسین

قانمازلیقدیر، یوخسا ائله افسانه دیر.

قانمازین قایه سی، یولو پول یولودور،
باشی، قافاسی بوش، آما جیبی دولودور
قانماز حساب ائدیر: بو یول اونون حاق یولودور
قانان دئیر: «هله آزدیر کامالیم،

ایلاهی، دئی دؤزمک اولارمی قانمازداکی
بو حقارت، حالا
قانماز سرچه ده اؤزونو تای ائدیر قارتالا.
قارغا هارا، قارتال هارا؟!
قانماز اوچون پیس ده یاخشی، یاخشی دا یاخشی،
یاخشیدا، پیس ده – بیر اؤلچولو بیر ناخیشلی
بیر دررکالی، بیر دونیا باخیشلی.
قانماز بعضا ده دوشونور:
«یاخشیا نه لازیمدیر حاقا
قوووشماق، حاقلا آلولانماق
نه اوچون حاقلیلار، یاخشیلار
پیسله وورور دامغا. پیسلر نییه جمعیه یاماق،
کیمه لازیمدیر اوندان بئله یاشاماق؟!»

۱۵

هره نین بیر قیسمتی، بیر عیصمتی

بیرنین غاغلی چوخ، پولو یوخ
بیرنین پولو چوخ، غاغلی یوخ.
بیرنین گولو وار، بولبولو یوخ،
بیرنین بولبولو وار، گولو یوخ.
بیری آج، بیر توخ،
آما توخون سوییه سی یوخ.
بیرنین خوش قیسمتی وار، عیصمتی یوخ،
او بیری نین عیصمتی وار، قیسمتی یوخ.

۱۶

ائله یازیمکی

ائله یازیم کی، آدامار منی دویا بیلینلر
ائله یازیم کی، یازدیغیمدان دویا بیلینلر.
اولوب کئچنلری آنلا سینلار، بیلینلر
آغلایاندا آغلا سینلار، گولنده گولسونلر.
تورپاغین، وطنین قدرینی قلبن بیلینلر
ائله یازیم کی، میلته اولسون لازیم،
ائله یازیم کی، میلته سئومه یهنلره قییر قازیم.
بئینیمده یازماغا سؤزوم اولماسا،

نادان، خبیس بو فیکرلری
اؤزلوگونده تکرار ائدیر حیددتل،
گاه یاواش، گاه دا سورعتله
بعضا یاخشی آداملارین وارلیغی اوچون
یاخشی آداملار پیسلیک ائتممگی – بیر میننتله.
فقط نا قیض نادان اینسان حساب ائدیر:
«یاخشیلار اینسانلاری حاقلا دانیشدیریر
بو سببدن آرانی همیشه قاریشدیریر.
نادانلاری اؤز آلووندا آلیشدیریر،
حتی کوسنلری ده باریشدیریر».

نادان دوستلوغو دا باخیر بعضا هیددتل،
اؤز خئیرینه هر شئی اؤلچوب بیچیر دیقتله
عداوت ائدیر یاخشیلار اخصوصی بیر نیفرتله
نادانا لازیم دئییل آداملاری ایناندیرماق.
آسان یول سئچیر – سادجه اولاق کیمی آنقیرماق،
هم ده بیلیم اینسانلاری نجه و نه یه ایناندیرماق،
آما بیلیر اینسانلاری نجه سؤزله یاندیرماق
آما یاخشی باجاریر قیشقیرماق، اوددا یاندیرماق.

حقیقتی گۆرمە يە گۆزوم اولماسا،
 حاقسيزلىغا، تحقيرلرە «دۆزوم» اولماسا،
 دى اوندا كىم دئير دئىيلمە لى سۆزلىرى،
 كىم آچار گۆرمە ين «كور» گۆزلىرى،
 كىم تانىدار بولوولانمىش، آرسيز اوزلىرى.

ائله يازىم كى، دورنالار دا قاناد ساخلاسين،
 قاراباغين دردى اوچون اونلار دا آغلاسين.
 اونوتمايق بوتون اولوب كئچنلىرى،
 ميلتين دردىنى سالمايق ايچرى.
 قالماسين تورپاق ايشغالى، «دويمو» پونهان
 اونوتمايق بونو هر بير آن.

ائله يازىم كى، آداملار اولسون آيىق-سايىق.
 اولماسينلار موطيع، سىرسى
 اوخوسونلار يازديغيم سىطيرلىرى، اثرى.
 اينسانلار درك ائده بىلسينلر اۆزلىرىنى،
 چكىنمه سينلر دئمه يە اورك سۆزلىرىنى.
 ائله يازىم كى، قامچىلايىم ميلتى اله سالىلانلار
 قامچىلييىم آداملارين حاقىنى اليندن آلانلار،
 فرقلندىرك دوغرو سۆزلە يالانلار.
 ائله يازىم كى، اوزاق اولاق بدخاهلىقدان،
 خبيث سىزلىكدن، هر جور حياسىزلىقدان.
 ائله يازىم كى، آداملار اولسونلار
 آنجاق فيكىر قهرمانلار
 اونوتماسينلار دۆزولمز آنلار.
 اوخوجوم، بو حاللار، تورپاق دردى
 منى يازماغا، دوشونمه يە چاغىردى.
 بئىنيمين، ذهينيمين يوكو
 بئلىمين يوكوندن آغىردى.
 بو آغىرلىق بو سىطيرلىرى
 يازماغا منى چاغىردى.

۱۷

هر كسين

هر كسين اۆز تايى وار،
 هر كسين بو دونيادا
 اۆز پايى وار.
 هر ايلين اۆز قىشى، اۆز يايى وار،

هر قاللاكتىكانين اۆز گونشى، اۆز آيى وار.
 جاناوارين تولكو آدلى تايى وار،
 تولكونونسە تويوق آدلى پايى وار.
 آتيلان اوخون دا اۆز يايى وار،
 هر شيركتين اۆز «دولياسى»، اۆز مأمورو وار،
 مأمورون اۆز تايى وار.
 بورادا اۆز پايى وار.
 هر مئشه نين اۆز آيىسى،
 شيره بنزر دايسى وار.

۱۸

دئىيلن سۆزلر هم عاردى، هم ده يادىگاردى

دئىيلن سۆزلر يادىگاردى، بعضا ده عاردى
 قيشدا - ايستى، يادا - سويوق اولاندا
 بو فصيللر اوچون غئيرى حالدى.
 سۆزون ده، فسلىن ده اۆز يئرى واردى.
 قيش يئرينه ياي، ياي يئرينه قيش اولاندا،
 سۆز يئرينه سۆزلوك، معركه اولاندا
 هر شئى ترسىنه فيرلاناندا،
 پيس سۆزلر دىلنمىزده دايم آنيلاندا.
 بس بورادا كىمين گوناھى واردى،
 بلكه ده بو چتين سوالدى،
 بىليرىكمى نه عار دئىيل، نه عاردى؟
 يا بىلمىرىك، يا دا بىلمك ايستمىرىك
 نه حارامدى، هه حالالدى.
 سۆزون ده اۆز عيصمتى وار
 هر سۆزون اۆز قىسمتى وار.
 سۆزون اۆز صاحىبينه اوخشارلىغى وار.
 سۆزون گىزلىسى، آشكارلىغى وار.
 يايين ايستىسى، قيشين سويوغو، قارى وار.
 پيسلرين نانكورلوغو، ياخشىلارين ايلقارى وار
 صاف اينسانين ايستى نفسى، آهسته سسى وار.
 نامردىن موردار، اييرنج سسى وار.
 اولاغين اۆز يئرى، آنقىرتى سسى،
 اينسانين موغام سسى، موغامين اۆز گوشه سى
 پيس مأمورون اۆز كىمسە سى، دولو كىسە سى
 كاسىيىن يوخ كىمسە سى، بوش كىسە سى.
 ياخشى سۆزون اۆز قىيمتى، اۆز قدرى،

خیالیم دا بعضا بدنیمدن اییتیپ گئدیر.
 سمدادکی بولود سادجه دوماندیر،
 لاکین بو ابدی دئییل، بیر آندیر،
 فقط گۆز یاشی ابدیدیر، یاماندی،
 گلین آغلالتایق اینسانلاری، آماندی.
 اینسانین گۆز یاشی آخسا اگر

بو، بوتون دونیا یا دیر

یاغیشسا یارپاقلاری سیندیرار، آیر،
 گۆز یاشی - اینسانین قامتین آیر.
 قاراباغسیز گۆزلریمدن یاش تۆکولور،
 قم غوصه دن سانکی بئلیم بوکولور.
 قلییمین بیناسی، سوتونو سۆکولور،
 گۆز یاشیندان گۆزوم بوکولور،
 الیم سانکی هر یئردن اوزولور.
 قاتیشاندا گۆز یاشلاریم
 نملی، قملی درده،
 دوشونورم: غوصه اولارمی بو قدر ده؟
 مینمک اولمور ایندی قیر آتی نین یهرینه
 دۆزمک اولمور قاراباغین قهرینه،
 زامانین اییرنج، آجی تهرینه.
 تورپاقلار اوچون چوخ آغلادیم،
 اۆزوم اۆزومو سانکی داغلادیم.
 درک ائتمه دیک اۆزوموز اۆزوموزو
 دئییه بیلمه دیک دوغرو سۆزوموزو
 بیریمیز او بیریمیزی ییخدی، ایتله دی.
 بیلمه دیک کی، بو دا اۆزوموزه بیر تله دی.

۲۱

من بو دونیا یا گلدیملی

من بو دونیا یا گلمه میشدن گلدیم،
 گلمه میشدن میلتن دردینی قاندم.
 اینجه مقاملاری اولجه دن آنلادیم، قاندم.
 آنلاقیجا اۆز اودوما یاندیم.
 دونیا یا گلدیم کی، قانمازلاری قاندریم،
 سطریرلیمله میلتن یاندرانلاری یاندریم،

پیس سۆزون اۆز هودودو، اۆز حدی وار.
 پیس سۆزلری ائشیدنده اولاق لال - کار
 اونو اۆزوموزه، میلتمیزه ساناق آردان دا آر.
 گرک دئییل یاخشی سۆزلر بیزیم اوچون
 اولسون ابدی یادگار.

۱۹

گوجلونون گوجسوزله ساواشماسی عاییدی

گوجلونون گوجسوزله ساواشماسی عاییدی،
 زامانه اونسوز دا گوجسوسو گوجسوز سعاییدی.
 گوجسوزله باش-باشا گلیمک چوخ عاییدی.
 گوجلو اۆز-اۆز لوگونده چوخ ضعیفدیر.
 زامانه اۆز و آرتیق اونو عایدیر،
 گوجسوزون باشینا آرتیق داشلار دییدیر
 ضعیفین سیموولو مۆهور دئییل، عاغلیدیر
 او، سادجه اینساندیر، نه آرانلیدیر،
 نه ده داغلیدیر.
 گوجلوسه ایمکانلی، یاغلیدیر.
 گوجسوز اینسان، غئیرتده سن گوجلوسن
 کیمینله اوز-اوزه گلدیگینی ده بیلمه لیسن.
 گوجلو آغلایاندا سن ده آغلالمالی،
 گولنده سن ده گولمه لیسن،
 هله کی، زامان بئله دیر، اونو دا بیلمه لیسن.
 گلین گوزسوزو سالما یاق نظردن
 دئیمک دنیا بئله قورولوب ازلدن.

۲۰

بولوددا گۆز یاشی اولمور

گۆی، سما بولودسوز اولمور،
 سو اولاندا گول-چیچک سولمور،
 سما دا همیشه بولودلا دولمور.
 من آنی آتسام دا قم داشینی،
 دوشوننده قاراباغی آخیدیرام گۆز یاشینی
 بولود دا اۆز یاغیشینی تۆکور
 تۆکدو کجه اوندان گول-چیچک بیتیر.
 گۆز یاشی ایله آنجاق درد-قم بیتیر

نادانلارین سون عاقیبتینی اونلار اوندیریم.

کوبود حیصه لری یومشالیدیم، سیندیریم.

دونیا یا گلمه لیدیم گلکم اوچون،

گندیشلی-گلیشلی ایشلری بیلکم اوچون،

آغلایاندا آغلاماق، گولنده گولکم اوچون،

اینسانلارین چۆهره سیندن معصوملوغو سیلمک اوچون.

دونیا یا گلدم یاشاماق، اۆلمک اوچون

فرهاد کیمی قایالاری دلمک اوچون،

غدار آداملارین قددینی آیمک اوچون

دونیانین سیرینی بیلکم اوچون

کۆرلمک ده منیم اوچون بیر قیسمت پاییدیر،

قیش دا، یاز دا بیر ایلین فسلی، آما فرقلی آیدیر.

بیر ده، یوز ده میلیون عددین ساییدیر،

دوغرو یول حقیقتین تاییدیر.

دونیا یا گلیمیشم کی، اینسانلار صاف سۆزلری آنلادیم،

سۆزلریمله کۆمکسین اینسانلار چاتسین اۆز دادیم.

گۆرنده دونیادا یوخدور اۆلچو-بیچیم

یاخشیلارلا پیسلر آراسیندا دوغرو سئچیم

نغمکار بولبولو عوض ائندنه بیلدیرچین

حیصه قاپلییرام، کۆوره لیرم ایچیم-ایچیم

دوشونورم: دونیا یا گلدم آخی نه اوچون؟!

دونیا یا گلدم کی، یاشیلارلا پیسلری

قانانلارلا، قانمازلاری بیر-بیریندن اۆزوم سئچیم،

بو یولدا لازیم گلسه جانیمدان کنچیم،

چونکو میلتن گلجگیدیر دوزگون سئچیم.

دونیا یا گلدمکی آداملارلا گۆسترم یولونو.

یولونو آدانلارلا دا گۆسترمک اۆنملی یولونو.

کیمسه سیزلرین بیخیلاندا توتماق اوچون قولونو.

آداملارلا گۆسترمک اوچون ساغینی، سولونو.

منه دئییرلر واختیمی وئریم وطن عشقینه،

گویا بیهوده ایشلره

آما یئنه ده الیمی اوزادیرام

ایتی، کسبیجی دیشلره

آز گئدیرم طنطنه لی، تعریفامیز گۆروشلره

یئنه دئییرم، بیر داها ایصرار ائدیرم:

دونیا دا حقیقته اوستونلوک وئریم.

سطیرلریمله اۆزومو تصدیق ائدیرم.

گاه آلولانیر، پوسکورور، گاه دا سۆنورم.

۲۲

منیم قبیر داشیم

منیم قبیر داشیم

ابدی یولداشیم.

آرتیق اۆلموشم،

بیلنمیر گۆزوم، قاشیم،

بیلنیر آنجاق قبیر داشیم.

واردیر ایندی قونشولاریم

قبیر – داش یولداشلاریم.

ابدی قارانلیق گونلریم

سحرلریم، آخشاملاریم

هر یئرده سوکوت،

بدنیمده آخمیر قانیم.

داش، کسکیدیر هر یانیم.

حسابات وئرمیر منه ویجدانیم.

باش داشیم اوسته قونور قوشلار

اونلار اوچون نه فرقی وار

بورادا کیمین باش داشی وار.

کیملر گولر، کیملر آغلار.

باش داشیملا قالمیشام کیمسه سیز،

تک تنها اوزبه-اوز

یوخ دئییلیم یالقیز،

فردیم... یانیمدادیر عزیز اوغلام

بئله دیر حیات: اینسانلار – دوغولور، یاشلاشیر،

سونرا دا داشلاشیر، داشلا داشلاشیر.

اۆلوم بیلیمیر:

ندیر شعر، ندیر اثر،

ندیر ضرر، ندیر خئییر،

بوردا پارادان یوخدور اثر،

نه باش داشی،

نه اۆلوم قاباغی گۆز یاشی

بو حال دونیادا تزه دئییل،

یازیلان اثرلر ده هدر دئییل...

اۆلوم – حیاتین موطلق سون نۇقطه سی

اۋلوم كدرلنديرير هر كسى.

اۋلومله كسىلير اينسانين سسى، نفه سى،

آچيلمير قبيرده بير داها

شادليق سوفره سى.

۲۳

هر كس عشقندن بير شئى گۆتورور

هر كس عشقندن بير شئى گۆتورور:

بىرى - سئوگى يئتيرير،

بىرى - سئوگى بيتيرير،

او بىرى - سئوگى ايتيرير.

بىرىنىنى عشق، سئوگىسى گولدو

او بىرى نين عشقى سئوگىسى گولدو

بىرىنىن سئوگىسى

اولور باشى آشاغى

او بىرى نين عشقى، سئوگىسى دلى ساياغى.

بىرى سئوگىسىله سئووينر، دايم يوكسه لر،

او بىرى سئوگىدن ازيت چكر، اينجىير.

بىرى اصلا بيلمز سئوگى نين ماهيتىنى، آدينى،

ديله گتيرمير وطن سئوگىسى نين آدينى.

بىرى سئوگىيه قووشور

يالنيز شۇوق ايله

يالنيز داد ايله، دۇوق ايله،

او بىرى - هم غاغيلا،

هم ده شۇوق ايله.

گر ك ائله سئو سنى

سئوگى دوشمه يه اوچوروما، يارغانا،

گر كدىكى بونو هامى درك ائده، قانا.

سئوگى دۇوق ايله ذكا

آراسيندا دورمالى، دايانمالى،

اوندان آسيليدير اينسانلارين

خوش اووقاتى، هم حالى.

اينسانلارداكى صاف سئوگى

موقدس اولمالى، موقدس قالمالى.

سئوگيده موقدسليگى ساخلاماق

دئيليدير هر كسپن هونرى.

صاف سئوگىدن آيريلماسين گر ك

اينسانلارين فيكرى، نظرى.

لازيمدير كى، سئوگى نين اولماسين

آجى نتيجه سى، هدرى.

سئونلرده گر ك اولماسين يالان

اينجه حيصه لرى ائتمه سينلر برباد، تالان.

سئوگىدن گۆتورمك اوچون داعوا-دالاشى،

تزلنمه ليدير اينسانلارين حياتا اولان چيركين باخيشى

اينجه ليك، صبرليك - باخ بودور

هر اينسانين، هر سئو نين بزگى، ناخيشى.

۲۴

اولماياق محدود ائل، اوبالى

هر اينسانين، هر ميلتين اولمايدير

صاف ميلى مقصدى، ميلى مرامى

ديشيك دوشمه سين حاراملا حالالى

كيمسه سس وئرمز اوندا اونون هارايينا

شريك اولمازلار كدرينه بايرامينا،

يئسه لر ده بالينى، ياغينى،

تورشوموش دئيرلر آيرانيينا.

يانمازلار بئله آداملارين آجى حالينا.

اولساق محدود اينسان، محدود ائل، اوبالى،

آخىرى اولاريق قالماقاللى، قملى-قادالى،

اولار روحو چيركين، خوشا گلمز سدالى.

بىر اينسانين، ميلتين اولماسا ستراتژى مقصدى، پلانى

خاوس اولار، دا بيدار ياخشى نه وارسا مۇوجود اولانى.

نه فرقى وار اولاسان يا لئكرانلى، يا بئيقانلى،

يا دا گۆزل دده يوردوموز ائرمينيستانلى،

يا ناخچيوانلى، آغداملى - كنديم خينديريستانلى،

اساس اودور كى، اينسان اولما صميمى، صاف، ايستيقانلى.

شرط اودور كى، اولاسان وطنه باغلى، اصيل آذربايجانلى

وطن داردا قالاندا كئف چكمه يه سن

اولاسان پوزيتيو، عصبى، هييجانلى.

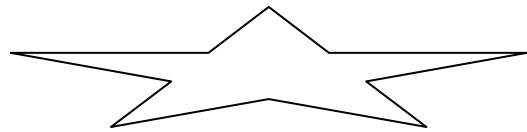
هر بۇلگه ده اولما بيلر اينسان يا تميز،

يا دا چيركين، خاراب قانلى.

هر يئرده تانيلا، هم كئفجىل، هم ده قلبى يارالى،

خبيسدير، حيله گردير فرقى يوخدور بورادا

کیم ھارالی، یا گنجە لی، قازاخلی، یا دا قوبالی.
یا ماساللی، ساعاتلی، جلیلابادلی، یا دا شوشالی.
چیفایدا بعضا فرق قویولور کیم کیمه یاخیندی،
بیلیم ندن بو بیزده دبیر، سانکی بیر آخیندی.
یاخینلیغا باخیریق سانکی وظیفه شانسی، وار کیمی.
مئیوه وئرن، مئیو سی اولان بیر آغاج، بار کیمی.
بیلله-بیلله اینسانین نۇقسانینی، قوصورونو،
تعریفله بیریک کؤهنه سئچیم قایداسینی، اوسولونو؟
اولماق لازیم دئییل محدود دوشونجه نین اسیری
ذهنیمزدن، داورانیشمیزدان یوخ ائدک بو «ریاضی کسیری».
درک ائتسک بو فردیشی اؤزوموزه بللی، عیان
مرحمتلی اولاراق، گؤزلش اطفایمیز، هر بیر یان.
مومکون دئییل، بو دونیانی ساتین آلماق باشدان-باشا،
مومکون دئییل چاتماقدا مین بیر یاشا
اوندا نه لازیم سالماق قالماقالی
اوزمک، پیسلشدیرمک اینسانلارداکی احوالی، حالی؟

ایکینجی کتاب

غزلر و ساتیریک شعرلر

موغام و موسیقی فلسفه سی

(گیریش عوضی مو لیفدن)

بو باره ده بلکه ده کیفایت قدر یازیلیمیشدیر. رامیز زؤهرابوو، ولی ممدوون و دیگرلری نین مونوقرافیالاریندا عاریف بابائوین، علیبابا ممدوون، جانعلی اکبروون، آغاخان عبداللایوین، هابیل علیوین، ایسلام رضایوین، عاریف ملیکوون و دیگرلرین چیخیشلاریندا، مقاله لرینده شرح ائدیلمیشدیر.

بو جور مئییللر منی ناراحت ائدیر. هر بیر ساهه ده اولدوغو کیمی موسیقیده ده تکمیللشمه، جیلانما اولاییلر. بونو اینکار ائتمک اولماز. لاکین بوتؤولوکده بو مئییللر موسیقی مدنیتینه خرر گتیرملمیدیر. ایستر سؤزلرده، ایسترسه ده

صحنه ده کی حرکتلرده، مانعرالاردا، ایفاچیلیقدا ایفراطچیلیغا یول وئرلممه لیدیر. بو جور حاللار ایلک باخیشدا ماراقلی اولسا دا موسیقی، ماهنی، موغام متلرینین بیتکیلینگی، بوتؤولوگونو پارچالاییر، بایاغیلاشدیریر، شیتلشدیریر. غزلر ده لیریک شعرلردیر، بونو اینکار ائتمک اولماز، بوراسی آیدیندیر. لاکین عئینی زاماندا غزل ده بیر پوئتیک متن کیمی یالنیز و حدیندن ضیاده لیریک کؤکلره باغلی اولمامالیدیر. موسیقیده، خصوصییله موغامدا حساسلیق، کؤورکلیک داها اوستونلوک تشکیل ائدیر. لاکین بو هارداسا سارسیدیرجی، مایوسلوق عامیلی دئییلدیر، حساسلیقدان ایره لی گلن اینجه لیکدیر، اینسان قلبی نین فلسفه سیدیر. موغام سانکی آدمی ایره لی آپاریر، آدمین یارادیجی پوتئنسیالینی درینلشدیریر، بوروزه وئیر. شخص من شعرلری، غزللری موغامدان سونرا داها اورکله، هوسله یازیرام. ایستردیم کی، شعر، غزل یازدیغیم آنلاردا عئینی واختدا، پارالل اولاراق موغامی دا دینله یم. ایستر تاریخی عنعنه، میللی مئنالتیت و ایسترسه ده موغاصیرلیک باخیمیندان ایفاده و مضمون گؤزللیگی، خلقیلیک نومونه سی همیشه بیرینجی نؤوبه ده غزل و موغاملاردا اؤز عکسینی تاپمیشدیر. بونولا بئله ایستر آذربایجان، ایسترسه ده عوئمانلی آشیق ادبیاتیندا، دیگر ادبی ژانرلاردا، خصوصییله موغاصیر دؤورده عشق، محبت موضوعولاری هر بیر موسیقییه، او جومله دن موغام و غزله ده خئیلی درجه ده نوفوذ ائتمیشدیر.

ایستر موسیقینی، ایسترسه ده شعر، غزل متلرینی سادجه اولاراق مضحکه یه دؤوق منبعینه چئویرمک دوزگون اولمازدی. بورادا فلسفی، ائتیک، ائستتیک چالارلار اؤز یئرینده اولمالیدیر. بورادا حزین، کؤورک حاللار، لیریک سؤزلر، سئوگی ده اولمالیدیر. لاکین معریف، ائتیک، خلقیلیک، وطنپرورلیک حسلری یاددان چیخما-مالیدیر. اؤزونو درک، اؤزونویدراک اساس شرط، پرینسپ اولمالیدیر. اگر بو شرطلر، پرینسپلر هانسیسا ماهنی اوخویانین (بیز، بورادا مقصدلی اولاراق «خواننده» سؤزونو ایشلتمیریک) دئیک کی، ۲۰۰-۲۴۰ مین دوللارلیق خارجیجی ماشین آلماسینا اویغون گلمیرسه گونا هئچ ده پرینسپلرده دئییلدیر.

موغامدا نصیحتامیز اینجه سؤزلر، فیکیرلر، مودروکلوک واردیر. بو معنادا موغامی دا، اونون ایستیناد ائتدیگی متلر ده موستقیل یارادیجیلیق ساهه سی کیمی قبول ائتمک اولار. چونکو موغامین مایاسی خلقیلیکدیر، اینجه لیکدیر، مریفتدیر، ادب-ارکاندیر. گؤرونور بو معنادا، یوخسا بیلیمه رکدن بعضی

ماھنى اوخويانلار، موسيقيشوناسلار، ادبياتشوناسلار «ئشق»، «عشقین آتشی» و اونا بنزر سۆزلری يالینیز محبت، سئوگی، دیوانه لیک معناسیندا، هم ده بایاغیلاشمیش حالدا باشا دوشورلر. بۇيوک تورک شاعیری یونیس امره «عاشیق اولماق» آنلايیشینی حیران اولماق معناسیندا ایشله دیر. یونیس امره محمد پئیغمبره حسر ائتدیگی شعرینده دئییر: «عاشیق اولدوم پئیغمبر». او، «ندیر» شعرینده ده بئله بیر ایفاده ایشله دیر: «کیتاب عشقین کیتایدیر». بۇيوک موتفککیر محمد فوضولی ده «عشق» سۆزونو گئنیش معنادا باشا دوشوردو. حتّی بیرباشا معنادا بئله عشق، محبت معرفتله، اخلاقلا تاماملانمیرسا بئله عشق آنجاق حیوانی کۆکلره سۆیکنه بیلر. غئییری تواضوکارلیق اولسا دا بو مثله یه حسر ائتدیگیم آیری-آیری شعرلیمدن بعضی مووافیق حیصه لری وئرمک ایستردیک.

سئوگی وار اوتاندیریر،

نه قانیر نه قاندریر.

آنجاق قلبلری سیندیریر،

سانکی ظولمتی آندیریر.

عشقی ده حبسه سالدیلار،

ایسمتی الدن آلدیلار،

اونا دا حيله قوردولار.

سئوگی وار جان آلیر،

سئوگی وار جانی آلیر،

سئونلری درده سالیر.

ایستردیک کی، عشق آتش عشق دلیسی، دلی-دیوانه لیک دلیلیک اولماسین، سئونلری یانیلتماسین، حيله گرلیک ده اولماسین. ایستردیک کی، عشقین اولوو فلسفه سی، معرفت فلسفه سی اولسون، غزلریمیز ده دیوانه لیگی حددن ضیاده فتیشیلشدیرمه سین، قزه لین اهاطه دایره سینی گئنیشلندیرسین، معنوی طرفلری داها دا زنگینلشدیرسین. نه سئوگی، نه ده موسیقی رنپ موسیقیسی کیمی کوممترسییا پرینسیپلری اوزرینده قورولماسین.

بونلار و دیگر پوزیتو حاللار، جهتلر، ائتیک-ائتستتیک چالارلار موغامین گۆزله گۆرونمه یهن، آنجاق آچیق-آشیکار حس ائدیلم آتریپوتلایدیر، بلکه ده اونون اۆزونون فونکسیونال

مؤوقعیدیر. عاریف بابائیو دئمیشکن «موغامدا هر شئی واردیر». بورادا نسه بیر مواممالی حال دا یوخدور، هر شئی آیدین و ساده دیر، هم ده مضمونلudur. یئری گلیمشکن قئید ائتمک ایستردیک کی، بیر چوخ عالیملردن، موسیقیشوناسلاردان فرقلی اولاراق گۆرکملی عالیم، موسیقیشوناس رامیز زؤهرابوو موغامی سادجه اولاراق شیفاھی موسیقی ژانری کیمی دئییل، محض پشکار ژانر کیمی قییمتلندیریر. او، بۇيوک موتفککیر اوزئییر حاجیبیووا ایستینادان ائده رک موسیقی ایله شعر متنی آراسینداکی مووناسیبلک و غئییری مووناسیبلک، هابئله موغامین کومپوزیسی، ستروکتورو پروبلئمینه ده اؤنملی حالدا توخونور.

بعضا غزل متنی موغامین نؤوو باخیمیندان دوزگون سئچیلیمیر، یاخود هر هانسی غزل عؤمور بویو اوخونماقلا، یئنیلریندن ایستیفاده ائدیلمیر، متنله موسیقی آراسیندا بیتکین علاقه و وحدتلیک پوزولور. بیر سۆزله، یارارسیز نه وارسا یارارلی بیر حالا گتیریلمه لیدیر. دئمک، ائتستتیک کئیفیتله یاناشی ائتیک پرینسیپلره، ساغلام بدیعی دیرلره، معیارلار عمل اولونمالیدیر، واختيله آمئریکادا، آوروپادا کوچه موسیقیسی آدلاندیریلان رنپ موسیقیسی و اونا بنزر موسیقی ژانرلاری میللی موسیقیدن، موغامدان اوستون توتولمالیدیر. هر ساده اولدوغو کیمی موسیقی نین ده اؤز طبیعتی، مضمونو، فورماسی پسیخولوژی، سوسیال، فلسفی، اینسانی طرفی، قانونو، پرینسیپی کئیفیت موعنیلگی، عومومی و خصوصی نظری پروبلنملری میللی آسپکتلری واردیر. بوتون بونلار سیستمیلی حالدا عومومیلشدیریلمه لی، نظره آلینمالیدیر. یالینیز بو حالدا هارمونیک بوتؤولوک، وحدتلیک، هماهنگلیک آلینا بیلر، ائتستتیک، ائتیک، اخلاقی دیرلر عکس ائتدیریله بیلر.

غزللر

آزاده زاماندا اسارت نه اوچون

آزاده لیکده اینسانین دوشدویو اسارت نه اوچون، غئیرت، ناموس اولان یئرده بصارت نه اوچون؟
بیر فرسیز چیخاندا گۆلره، ائننده یئر ییخیلما دی،
او بیرئسی اوتورارکن آلدی خسارت نه اوچون؟

بیرینه آزادلیق بحرہ سی اولدو قیسمت

او بیرئیسینه-اندیشه، اسارت نه اوچون؟

آرتاندا آلیش-وئیش ویجدان یئرینه،

گئتدی عقیده، بصارت دئه نه اوچون؟

چوخالاندا، آرتاندا تکبورلو، لووغالار اهلی

چاره سیزلرین دیزینده قالمادی طاقت نه اوچون.

چیخسا ده قفسدن بولبول تک اینسانلار

آما تاپمادی یئمه یه ات نه اوچون؟

اینسانلار ایچره توغیان ائندده آیریلیق، نیفاق،

دئدیله یئنه لازیمدیر حاقسیر رقابت نه اوچون؟

فرقی یوخدور، دئدیله اینسان اولسون یا اؤلۆ، یا دیری

تکی پوللار باتماسین، اولسون سلامت نه اوچون.

اینسانلاری چالخالایان، مین درده سالان بو آزاده لیک،

مین خیالا سالدی، دؤندو اولدو بیر عادت نه اوچون.

تنگه گلنلر ائتمک ایسته ینده جسارت

آغزیندان وورولور، اندیلیر، اونا حقارت نه اوچون.

اولسا دا پئشیمان، پؤمورده، آما یئنه ائدیر فریاد

بو آزاده لیکده هر شئی داغیلار، اولار قارت نه اوچون.

توفیق فرید، بئله اولدو بختی حاصل اینسانلارین،

ستویندیک کی، هئج اولمازسا بدنن آلمادیق خسارت.

اینسانلاردان اینسانلار نه قالدی

اینسانلاردان اینسانلار گؤر نه قالدی،

اینسانین اؤزو اینسانی درده سالدی.

اینسان گئتدی آما، دنیا قالدی،

گئت ده اینسانی کمنده سالدی.

دنیا اؤزو درد، قم ایچینده

دنیا دا پیسلیکدن داردا قالدی.

دیشدی طبیعت، هم ده جمعیت،

قیش گئتسه ده باهار قاردا قالدی.

اینسانلاردان اینسانلار یالان قالدی،

زینت نامینه بیر-بیرینی تله یه سالدی.

آما درک ائتمه دیلر کی،

بئله چؤرک، چؤرک دئییل، ائله یالدی.

بس اینسانلاردان دونیا نه قالدی،

قالان اودور کی، دونیانی بلایا سالدی.

اینساندان اینسانا کئچدی مرحمت، باکیرلیک خیصلتی،

اونو دا ناقیضر لاپ اله سالدی.

اینساندان اینسانا قالدی نبیلیک، کوراوغلولوق،

او دا اونودولدو، تورپاقلار یاغیا قالدی.

توفیق فرید، بونلاری بیان ائتمه لیسن،

بلکه مرد کیشیلر بونو دا یادا سالدی.

شرافتله، لیاقتله یاشا

مغرور اول، شاهینا، شاهین قوشو تک!

یاشاییرسانسا، شرافتله یاشا.

شاهین فاضیل

اینسان اینسان اولسا ازلدن بیرباشا،

دنیا اولار باشندان باشا تاماشا.

اولسایدی عیصمتلی، غییرتلی اینسانلار ایچره

عؤمرونو شرفله، لیاقتله وورار باشا.

عاغلی، کامالی اولانلار بو فانی دونیادا،

منلیگینی ساتماز وظیفه یه، داش-قاشا.

یاشاماز چیل-چیراقلی، چیرکین حیاتلا

غییرتینه تپیک ووروب گیرمز حاقسیر یاریشا.

اینسان آلوده اولاندا کوبار حیات طرزینه،

باشی دیر نه واختسا بؤیوک بیر داشا.

بیلمز کیملره داها چوخ وئرمیش بارینی.

حدسیز عشقین، حسلرین، آلوولاری
اوجورا بیلر عشق ائوی نین دیوارلارینی.

دؤنوکلوک عشقندن بئتردی، بئتر
قوپارار، چیخارار هر شئین آغینی.

توفیق فرید، غلیظ اولسا بئله دیوانه لر
اؤزگه بولبوله باغیشلار گوللو باغینی.

موغام آرتیریر ایقتیداریمی

موغام خوش حال ائدر حالیمی
قووت وئرر، آرتیرار ایقتیداریمی.
اویاتسا دا خوش حیصه لری دریندن درین،
آرتیریر بیر آنلیغا هم ده آهو-زاریمی.

موغاملا خیالیم گئدر هئی اوزاقلارا
موغاملا سئورم، اوخشارام اؤز یاریمی.

موغاملا گزدیم دوغما ائلی، اوبانی،
شورلا، راستلا تاپدیم حیاتدا یاریمی.

موغامدا واردیر حاقین سسی، فلسفه سی،
موغاملا دفع ائدرم ایضطیراییمی.

موغامدا دویورام اینجه لیک، راحتلیق،
آپاریر گؤیلره روحومو، آلیر الدن ایختییاریمی.

منه اوز وئرنده نه واختسا کدر، قم
بیره بئش آرتیریر موغام گوجومو، ایقتیداریمی.

موغامدا بیرلشیب خالقیمین طراوتلی سسی،
بو سس اولوو عشقه چاغیرار سئوگیلی یاریمی.

موغامدیر صاف دپلکله مودام، هماهنگ،
جوشه گتیریر کامانچامی، بیر ده تاریمی.

فخر ائتسه ده عمللریله قاتیللر، قارتچیلر،
آلچالار، بیگانه اولار حتّی دوغما قارداشا.

اینسان اولسا سونی، دییشسه رنگینی، طراوتینی
قارالار الوان رنگی، آرزولاری چیخار بوشا.

اینسان بؤیویور، حیاتدا قازانیر آد، سان،
اینسان آدی وارسا سنده، اینسان تک یاشا.

اگر یوخدورسا سنده عظمت، خوش نیت،
اوندا نه اوچون عؤمرو بئله وورورسان باشا.

توفیق فریده ناقیضلر اولوبدور یاد، رقیب،
غئیرتلیرلر اوزولور، عؤمرو وورا بیلیمیر باشا.

عاغلی چوخدور، یا آزدیر بیلیمیرم دیوانه لرین

عاشیقیم، امرینی وئر عاشیقی - نالنه، گولوم،
یانینا یا گلیم اقل ایله، یا دیوانه، گولوم؟

نیظامی گنجوی

مست ائدر دیوانه لیک سئونلرین عاغلینی،
عشقه دوشنلر قاریشیق سالار سوللا ساغینی.

دلی کؤنلو تک فغان ائدر دیوانه لرین،
چاشار، دوست سانار اؤزونه بعضا یاغینی.

ایدراک عاغیلدان گئدر بیر آن الدن،
دوزگون سانار بعضا سحو قرارینی.

بیلمز عشق قلبه ملهم، هم ده خسته لیکدیر،
عشق چاره سیز، اومودسوز ائدر اؤز یارینی.

بعضا اولور پارلاق، بعضا ظولمت،
آلیر الیندن سئونلرین اؤز ایختییارینی.

گؤرمز گوناھینی هنج بیر منطقله،
گئرچکلیگی آتار، اؤنملی سایار اؤز خیالینی.

سایار گیزلیجه بعضا بیر-بیر اؤز عاشیقلرینی،

سانیرام موغامدا اۆزومو حوسنو-هونر،
ووران سیلاح بیلدیم کامانچامی، تاریمی.

کسیلنده حاقلی نین گئتدیگی یوللار
سببینی حاقلی داها تئز بیلر.

موغاملا بیان ائتدیم بۆیوک عالمه
وطنه سئوگیمی، قمیمی، هم ده هاراییمی .

نجابت، سلیقه گۆرنده اینساندا،
گدالار ندنسه ذکایا گولر.

موغامدا تاپیرام تسگینلیک، اینجه دویغولار،
موغام ائدر پارلاق قارا روزیگاریمی.

توفیق فرید آیقیدیر، هئچ واخت آچالماز
بو سببدن ایشینی اولدن بیلر.

ائشیدنده اوغورلار، تر سسلر موغامدا،
بو حال سانکی مست ائدیر، جوشه گتیریر حالیمی.

بلایا دوشر

کیم ییغسا بۆهتان چلنگینی اۆزو بلایا دوشر،
ائتسه کیمه بۆهتان، شر، سۆزو، بلایا دوشر.

موغامدیر سسله ین بیزی صاباحدان صاباحا،
موغامدیر آرتیران منن معنوی واریمی.

حاقلینی حاقسیز سالسا ظولمته، ظیلته
اۆزو اوندان بئتر بیر گونه دوشر.

توفیق فرید، موغامدا سسله نیر دیلر،
دیلر سۆیلر سۆزومو، آرتیرار ایقتیداریمی.

نه بیلر

اگر کی، قاممازلار توغیان ائتسه لر
بیل کی، قاممازلیق او زامان دبه دوشر.

سئومه یهن گولوستانی باهارین قدرینی نه بیلر،
گۆرمه ین بولاقلاری، داغلارین عطرینی نه بیلر.

آما نه قدر حاقسیزلیق آرتسا دا
گئچ-تئز گلیب حاقلی نین آیاغینا دوشر.

ظولمته اؤیرشمیش جوجولر، یاراسالار
گونشه، هم ده نورلو ایشیغا گولر.

کیم کیمینسه ائوینی ییخیب ائدرسه دربه دهر.
عۆمرو گئدر خسته، حدر، خسته خانایا دوشر.
ایدراکا سیغمايان معناسیز صؤجبتلر، حرکتلر
سولوخار، نه واختسا چیلپاقلار، بوزشر.

قلبلری اوخویان کۆورک قلبلی هر کس بیر کره
اینجه لیگین، حساسلین نه لیگینی تئز بیلر.
اولوو آماللاردان اوزاق اولانلار
آمالسیز حیاتی اؤنملی بیلر.

حاقسیزلیق، شر آتما اولان بیر یئرده
عذاب چکر حاقلی اینسان، بوتون بشر.

تۆره دن یوزلرله فیتنه، فساد
صاف قلبلی اینسانین قدرین نه بیلر.

غدارلیق، ظالیملیق اولان حاللاردا
قارداش دا، باجی دا بیر-بیریندن کوسر.

قلبی قارا، نیتی قارا اینسانلار
پیسلیگی یاخشییا یاخشیلیق بیلر.

توفانلار ایچینده بوغاندا دا جلالدی
یئنه حاقلیا دئیر بۆهتان، شر.

مکیرلی آداملار کیمسه سیزه سورتومه یی
طعنه نی، منملیگی اۆزونه اوستونلوک بیلر.

حاقسیز ایستسه ده دانیشسین حاقلی،
یئنه ده دیلینه یالانلار دوشر.

پایلا یاسان هر یئرده خئییرله شری

فاغیرسا طعنه دن جانا گلنده

ایبلیسین پایینا یئنه شر دوشر.
توفیق فرید، غدار نه قدر هایقیرسا دا
آخری چۆکر، اۆز بلاسینا دوشر.

قهر ائتمه، سنه ائتسه لر طعنه
صاف اینسانلار تنه ائدنلر
اولور یالنیز قارین گودنلر.

بو، حاقسیزلیق، هم ده ضربه،
بونا ائدیر برک-برک گئدنلر؟

تیسباغا دوروشلورلار، تیسباغا یئریشلیر
هاچاندان اولدولار دئ برک گئدنلر؟

موخالیفتم من زامانا، حاقسیز دؤورانا
نه سببدن برک قاچیرلار طولم ائدنلر؟

سورورام نندن بئله گولور، شادلانیر،
قارا گونلری سانکی بایرام ائدنلر.

ندن بئله منم-منم اولورلار
آغلامالییکن یئرسیز-یئرسیز گولنلر.
سببینی دویار، یاخشی آنلار
وطنین، تورپاغی نین قدرینی بیلنلر.

اینسانلاری طعنه ایله لاغا قویانلار
اولارلار نه واختسا یئرده سورونلر.

طعنه، سنه یاراشماز صاف اینسانلار،
طعنه ائدر ایری گؤدنلر، ناقیصلیگی بیلنلر.

توفیق فرید، قهر ائتمه بوندان،
سنه قییمت وئرسنی بیلنلر.
گرک هر شئی اویغون گله اۆز آدینا
ایسترم هر شئی اویغون گلوسین آدینا،
قوش دا چوخ اوخشیایار اۆز قانادینا.

اویغونلوق اولماسا جمعیتده اگر،
او دا لکه گتیرر شوبهه سیز اونون آدینا.
قیزیل، لعل نه قدر اولسا دا قییمتلی
یاپیشماز تاختایا، گئندر اونون بادینا.

پیسلر نه قدر اوجالیدیجا اوجالسا دا
یئنه ده چکه جک اۆز اجدادینا.

حقیقت پرستلر بیزیم بو دونیادا
آلمالادیر ذکالی آداملاری اۆز قانادینا.

صفالی، صفاسیز جنت، جهنم قوشلاری
یاخشی و پیس ایشلری سالار بونو درگاهین یادینا.

دئییلن هر یاخشی، یا پیس سؤزلر
اویغون گلسه یاخشیدیر اونوانینا، آدینا.

اگر کیمسه اولوب شطان بو دونیادا
چتین کی، گله حاقلی نین دادینا.

حاق یولونو سئچیپ سئون اینسانلار
سایقی ایله یاناشار همیشه اۆز آدینا.

داشدان، حاقداق چۆرک چیخاران آداملار
امکچیدن پول اومماز، گه لر اونون دادینا.

ناموسسوز، غییرتسیز، هم ده فرسیز کیشیلر
چالیشار اوخشاسینلار اخلاقسیز قادینا.

اوجا هاساری تیکسن قامیشدان یا چۆپدن،
هاسار گئده جک حؤکمن اونون بادینا.

توفیق فرید نانکور، قانماز آداملار
اونودار یاخشیلیغی، سالمازلار اونو یادینا.

شورلا سه گاه آراسیندا
ایسترم یانیندا اولام گوللر آراسیندا،
ساجینی هؤرم سومبوللر آراسیندا.
سندن آیریلیب سئر ائدنده گولوستانی،

گۇرم سنى چىچىكلر، گوللر، آراسىندا.

روح اونا گۇزىتچى اولار بىر تهر.

سن زرسن، جۇورسن منە ازلدن،
نغمكارسان، سىچىلىرسن بولبوللر آراسىندا.

دونىادا هر شئيه قادىر گوجلۇ بىر اينسانى
خيلاص ائده بىلمىر اۇلومدن نه پۇل، نه كۇور.

اشىدىندە دوزوم-دوزوم، قاتار-قاتار
سسىنى، سۇزونو سىزىم ائللر آراسىندا.

اينسان چاليشىر، ووروشور، هنى اللشىر
يالنيز سون حدده-اۇلومه قدر.

سن چكىندە، موغامى زىلە، گتتىرندە دىلە،
اىسترم اولماياسان نادانلار، پاخىللار آراسىندا.

اۇلوملۇك بىر دە دىرلىك فلسفه سىنى
دوشونجه سى دىقق، پارلاق اولانلار بىلر.
قايداسى، عادتى بئله دىر بىزىم دۇورانين
اينسانلار قىرە قدر پۇل ايچىندە سورونر.

ملاحتلى سسىن بورويور هر يانى،
سىچىلىر سسىن، آوازين سسلر آراسىندا.

بو بد عمللر، يئرسىز ورديشلر
داوام ائدىر بو گونە قدر.

دالاندا خياللار، تىك قالاندا دويغولارلا،
گۇرورم سنى خوش نغمە لى بولبوللر آراسىندا.

هر يان قارا بولود، اسندە سىرین كولكلر،
قارا خيال وئىر اۇلومدن خبر.

اىسترم گۇرمه يە سن بوران، قاسىرغا،
قىش گىتسىن، سسىن اوجالسىن گوللر آراسىندا.

لويدا دئىرم ساغ قالانلارلا،
اۇلوم قاپىسىندا اولسام دا هر شئىدن بىخبر.

گىتسىن نادانلىق، اولسون بختىيارلىق،
اولاسان قدير بىلنلر، آقىللر آراسىندا.

توفىق فرىد سمالاردا اولدوزلارلا، ملكلرله،
ياد ائده جىك دوستلارى، قووملارى آخشام-سحر.

طالعین چرخى دولانسىن هميشه حاقا طرف،
قالماياسان نامود، اودلا سو آراسىندا.

حاقسىزلىقى تانرى اىستە مز
تانرى نىن رغبىتى وار دوز ايش گۇرلرله،

توفىق فرىدين آرزوسودور قوى بىلسىنلر
اۇلندە روحووم قالسىن شورلا سىگاھ آراسىندا.

اينسان چكىلمزسه ضررلى يولدان
الله ظولم ائدر بونو ائدلرله.

بوخدور عۇمره ضمانت منده

اينسان دوغولور، اۇلور هر گون، هر سحر،
ايشله يىر، دانىشىر، گولور بعضا بىر تهر.

پىسلىك آدىنى اۇزونە روا بىلمە يىنلر
راست گلمز هئىچ واخىتى آيرى گىئدلرله.

عۇمور بىتتىب آيرىلىق دە مى چاتاندا، گلندە
گىئدىر سونسوزلۇغا سانكى آت بئلىندە بىر يهر.
او دونىادا اولمور دالاشما، نه دە ساواشما،
بىلىنمىر آيلار، ايللر، نه دە آخشام-سحر.

حاقلى نىن چۇرگىن يئىن كىمسە لر
تئزلىكلە قوشولار جهننمه گىئدلرله.

بىلمە ين ندىر كرامت، يا معرفت
دۇنر حاقدان اوز دۇندىرلرله.

حاقلى معروض قالسا دا زورا، گوجه

بدن گىتسه ده آرتىق مزارا،

قالیب گه لر گئج-تئز اونا گولنلره.

ندن گوناھسیزلار بو دونیادا سارالیر.

نه قدر طعنه اندیلسه ده مودریکلره ذکالارا،
میلت یئنه قییمت وئره جک علمی بیلنلره.
میلت گئج-تئز نیفرت ائده جک
آزغینلار، گدالارا، یئکه گؤدنلره.
بو گولنلردن چوخلو ایللر کئچه جک
تانری ظولم ائده جک ظولم ائدنلره.

دئییرلر بو دا هارداسا بیر حاقدیر،
آخی گونش ده غروبا ائنده سارالیر.
توفیق فرید دئمز بو حاقدیر، یا ناحاقدیر،
آما حاقسیزلیقدان اینسان قلبی قارالیر.

کیمیدير

وطنینه، بیگانه اولان وطنی ساتمیش کیمیدير،
حاقی تانیمايان اینسان، خئیری شره چاتمیش کیمیدير.
اینسانلیغا، حاقا سایغیلی اولمايان کسلر،
حاقسیزلار ایچینه ایتیپ باتمیش کیمیدير.

اینسانلار بيله جک کی، حاقلی گوله جک
قانقاللیقدان گول، چیچک درنلره.
توفیق فرید ختالی ایشلری بیلنده
نیفرتی چوخالار حاقلینی یئرله سورودنلره.

شوبهه لر، حاقسیز گیلئیلر یولونو توتوموش آدام،
آداملار، بیر-بیرینه چاتمیش کیمیدير.

گوناھ ائتمه دن گوناھا دوشنده
باخیرام گؤزومده هر شئی سارالیر،
آرزولاریم سؤنور، گاه دا اوجالیر.
ماسامین اوستونده کیتابلار، کاغید
او دا دویغولار تک سانکی قارالیر.

خئیره، شره قاریشمايان، اینسانلار آلیشمايان
اؤلودور، تورپاق آلتیندا یاتمیش کیمیدير.

روحوم دا اندیر منیمله صؤحبت،
دویغولار گاه پارلاییر، گاه دا یئنیدن قارالیر.

کلگی، حيله سی باش توتمايانلارین حالی
ایفلاسا اوغرامیش، گمیسی باتمیش کیمیدير.

باهارین اورتاسی، هر یئر گول، چیچک
سانکی ساختادیر، داغی قار الیر.

زؤوجه سی نین یانیندا اؤزگه سیله شیولنمه،
ایرینی آچیق-آشیکار اغیارا ساتمیش کیمیدير.

دویغولاریم حساس، قلبیمسه آچیق
آما داماریمدا قانیم قارالیر.

اینسانلار قویو قازان، آلچاقلاشیپ یولونو آذان،
کیشیلیگینی، ویجدانینی شطانا ساتمیش کیمیدير.

آخی نییه گولوستاندا باهار واختی
بولبولون کؤکسونو ساختا، قار الیر.

توفیق فریدین عقیدهیه سایغیلی اولماغی
حاقسیزلاری حاق یولونا قایتارمیش کیمیدير.

بو سواللا، فیکیرله، حیاجان ایچینده،
سانکی دنیا منیم اوچون دارالیر.

قبری، مزاری گؤرنلره
گئنده اینسانین حیاتی، جانی،
هر شئی سؤنور، گئدیر اتی، قانی.

حسلری بوغوب، ازه بیلیمیرم،
ناقیزلییه آرتیق اوزانمیر الیمیز،

ظولمت بورویور او دونیانی.
کئچیرر اله وارینی، پولونو حاقلیلارین، عاقلیلرین،
چونکو غدار یارادیب نادانی یارادان.

قالمیر نه دیلیمیز، نه ده پولوموز،
قانادسیز ائدیر فلک بوردا اینسانی.
گئدیر اینسانین جاوانلیغی، قوجالدیغی،
قالیر دوستسوز، کیمسه سیز، بوشالیر یانی.

سورورام، عجاییب اینسانلار، معنوی شیکستلر،
بو مقصدله ائدر هر ایشه یئرسیز نزارت،
تاماهینی ایشه سالار هر آن دورمادان.
قایغیلار، سایغیلار دونوب قالیر،
توز-تورپاق آلیر هر یانی.

کاغیذ قالاقلاردا ایتیپ قالان یازارین
بلکه ده جئنده دیر روحو، جانی.

نه قدر کی، بئله ایشلر توتاجاق تام قرار
دئیه جکلر نه خوشبختدیر بیزیم کئی نادان.

اسرارنگیز، مؤعجیزه لی تانری گوجو، دونیاسی
خیلاس ائده بیلیمشیدی بورادا پیسلیکلردن اینسانی.

توفیق فرید بئله اینسانلاری گؤرنده
سورور، نه اوچون یارادیب اونلاری یارادان.

آچماق اولمور بو سیرری بیلکیلکه، آچارلا
بئله یارادیب یارادان ازلدن دونیانی.

اینسان او دونیادا توتار قرار
بشر قاباغینی توتاندا داغ، قایا
اومود قالار تکجه گؤیه، آیا.

بوردا واردیر بیر سیرر، بیر آهنگ،
هم وئریر، هم ده آلیر اینساندان جانی.

دونیانین، دردی ده قدیمدن قدیم،
دردلری توپلاییب، دئی ایندی کیم سایا؟

یاراسیز، پراسیز قویولاندا تابوتا،
کفنده تورپاغا تۆکولور قانی.

ایسته ینده اولسون بیرری امکسئور، امکدار
او بیرئسی الینی توتار، قویماز گئتسین قاباغا.
بیری متین، آما بوغولور حیاتدا،
او بیرئسی سارساق اولور مکیرلی آغا.

توفیق فرید، بو حالتی گؤرنلره
یاخین اولمالیدیر حاقلیلارین حیاجانی.

بدبختمیدیر، خوشبختمیدیر نادان
بدبختمیدیر، خوشبختمیدیر بو دوینادا نادان،
دئییه بیلرم اونو، آما دبدده دیر، آدام آلدادان

اولور دویغوسوز، حیاجانسیز، هم ده ساکیت،
گئتسه ده قارائلیق دونیایا، باتسا دا یاسا.

اینسانلیق اونا یاددیر، سانکی اونا خیالیدیر،
چونکو تربیه ده، قاناچاقدا خامدیر نادان.

دانیشا بیلمه سه ده دیلیمیز، وورماسا دا قلبیمیز،
اولمور اورادا شان-شؤهرت، قیسمت اولور هامییا بیر کاسا.

نادان ندنسه اقله ائدر خسیسیلیک، خیانت،
آما چوخ زینت گؤتورمک ایستر دوینادان.

اولوروق كيمسه سيز، ووجودسوز، آياقسيز،
مومكون اولمور حتى اله آلاسان هاسا.

توفيق فرید، گرک بو ايشلری دوياسان،
يوخسا بيلمزسن پيسدير، يا ياخشيدير هاراسا.

قانان يانيندا

زور ائدير نشه دويغوسو قانان يانيندا،
رووم دينجه لر خوشرفتار جانان يانيندا.

سئوگى نين، عشقين درمانى تاپيلماز،
آما واردير سئوگىلى جانان ياناندا.
شير ده دؤنر تولكويه تولكولر يانيندا،
اولماسا دا تولكولوك اونون قانوندا.

درد سنى تاپسا عزيزيم، اگر،
عرض ائيله اونو آنجاق قانانلار يانيندا.

آچ قلبيني، دئه حقيقتى اورگيمجه
حاقى، حقيقتى قانانلار يانيندا.

نادانا نه قدر ائتسن ده نصيحت،
آنلار آزاجيق، اولماليدير معرفت اؤز قانيندا.

پيسلرى لعنته گلسين دئيرلر،
اخلاقلى، خوشرفتار اينسانلار يانيندا.

باغلاياق، تىخاق آغيزلا قولقلاريميزى
هرجايى، عابيرسيز دانیشانلار يانيندا.

عالميه، ذكالييا تنه ائتميك
گدالار، بير ده قانمازلار يانيندا.

توفيق فرید، حاق يولونو توتسان اگر،
اولارسان شوبهه سيز ابدى جنت مكانيندا.

دئه، اولارمى

غدارلارين جئنده پايى اولارمى
دئ هئچ پيشيكدن ده آيى اولارمى.

او يئر كى، بيلمز ندير بؤهتان، شر
دئه، اوردا بؤهتان، يالان اولارمى.
او يئرده كى يوخدور احتيراس، پولدان ميراث،
پوزغونلوق، غئيرى اينسانى حاللار اولارمى.

جئتتین اولارسا ياخشى باغبانى، ريزوانى
دئه، اوردا گوللر، چيچكلر هئچ سولارمى.

آلله غضبيندن مذمت آلان اينسانين
ابدى دونيادا روو راحت قالارمى.

ضيانكار، خودپه سند، آچاق اينساندان
دئه، اولوو حسلر گؤزله مك اولارمى.

هر كسى چاشديرانى، آرانى قاريشديرانى
دئه، حورى ملك سايماق اولارمى.

اؤزو حاقددا دوشونن كسده،
وطن، ميلت آمالى، حسى قالارمى.

توفيق فرید، اگر قييمتدن
دوشرسه سالامين آلان اولارمى.

قالماسين حياتيميز شرله خئير آراسيندا
بو دونيادا بيلمم نئجه اولوب بئله حيات،
اينسانلار ائدير بير-بيرينه سانكى تخريبات.

آماليميز اولاندا شرله خئير آراسيندا
بونون اوچون گرک آپارسان تدقيقات.
باش وئرنده ذهنيميزده ول-وله، تلاتوللر
زور ائدر يقينكى چوخ غريبه بير بوسات.

داغيديب هر شئى محو ائتمك اوچون
شطان دئير ائت قالما-قال، آرانى قات.

پیسلر موبتلا اولاندا شر آزارینا،
ایستر شر ایشلری چوخ-چوخ، قات-قات.

شرفیدیر، ناموسدور هر اؤولادین،
موقدسدير آدین سنین آذربایجان.

شرله خئیر وحدتی خئیرلیدیر دئیرلر گویا
اوندا شر خئیره اولماز داها موخالیفت؟!

تورپاق سنین، تورپاق منیم،
هر شئی سنین، هر شئی منیم آذربایجان.

غریبه، عجایب بیر دوشونجه، منطیقدير بو
سانکی بو وده لیکن یارانمیش بیزیم حیات.

اوجاغین یانسین، دوشمن قانا بویانسین
بوکولسون بوینو، آییلین بئلی، آذربایجان.

اولارمی شیطان، ایلیس یوواسیندا
کیمسه سیز اینسانلارا خوش بیر حیات.

ایستمیرم زنگینلیک، نه ده شؤهرت،
ایستم سنه قودرت آذربایجان.

خئیر اینسانلارین قلبین ائدرسه شاد
شر ودا ائدر قانداللی بیر حیات.

اولسا دا قایغیلارین، اولسا دا مؤحنتین،
قوی آرتسین گوجون، قودرتین آذربایجان.

توفیق فریده بللیدیر شرین پیس نیتی،
بخش ائدیر اینسانلارا اعجاب بیر بوسات.

تورپاقلارین توفیق فریده حیات، جان،
اوغورلو اولسون گونلرین آذربایجان.

وطن بورجو-ناموس بورجو
من دئمه میشم بیر کره اؤزومه جان،
دئیرم اما سنه جان، آذربایجان.

قوصورون وار، اما خبریم یوخ
قوصوردا، عملده آشیکار اولور حقیقتلر،
حقیقتلر همیشه اولانی سؤیلر.

نه قدر کی، اؤولادلارین وار
اولاجاق هاوادر، دئیجه جک سنه جان.

قوصورلار موعالی، خوش دیلکدن خبرسیز،
خبرسیز اولسا دا قوصورونو حاقلا دؤیرلر.

ایستم چاتاسان خوشبخت ایللره،
دوشه سن دیللره جان آذربایجان.

قوصورلار یوخ اولان دمدن
اینسان قلبینه چؤکر حقیقتلر.
قوصور پیس حقیقت، لوزومسوزدور ایسپاتی
اوندا واردير آمالی سؤنموش حقیقتلر.

سن دئمه دین دنیا منیمدیر،
دئدین دئییه نیندیر: «جان آذربایجان».
کیمسه، نسه خبیسلویه آتسا جان
دایاناریق آرخاندا، جان آذربایجان.

دوشونمه دن، قوصورا خیتام وئرمه دن
اینسان قلبی دورولماز — بو دئییم ده آتالار خبری.

سنی سالمازلار اوجا زیرو دن
ضامیندیر اونا بو بدن، آذربایجان

قوصور قلبی یئییب داغیداندا
زور ائدیر ظولمتده قالمیش حقیقتلر.

سن سئویرسن قابیلیتلی، توتارلی سؤز،
دیمه سین سنه گؤز، گؤزل سؤزلو آذربایجان.

قوصور جوولان ائدیپ، جیزیغیندان چیخاندا،
حاق اؤزو ایستیقبال ائدر.

اينسان اولماز هم دوست، هم دشمن،
 دوست قىلىنمىدە اولار تىكجە خوش سۆزلەر.
 خوش رفتارلى، خوش نىتلى اينسانلار كوسمىگى
 بىتمىش سانار، كوسىندىسە بارىشلىق گۆزلەر.
 بارىشلىق اوجالىغىن اۆزۈ، هم دە ايزىدىر،
 باراشلىق اولان يىردە دىيىلمىز تىكانلى سۆزلەر.
 توفىق فرىد اينسانلار بىن بو نىتىدىن
 آنجاق مئھرىبانلىق، خوش رفتار گۆزلەر.
 دونيا اۆزۈ درد ايچىندە
 دونيا اۆزۈ درد، قم ايچىندە
 اورك دۇيونتوسو ايله بىر بىچىمدە.
 دونيانىن دردى منىم دردىم،
 بو دردى چكىرم هر آن ايچىمدە.
 اما بىلىرم درد بۇيوكىن بۇيوك،
 اونا تاب گتىرمز هر هانىسى كىم دە.
 وورنوخورام، هىچ بىلىرم نىلىگىم،
 بو دردى كىمك اولمور بىچىندە.
 دونيانىن دردى منە عزيز، موقدىس
 اۆزۈم اولسام دا مۇختىدە، پىس گۈندە.
 نظرىمدە جانلانير قىتە لر، اۆلكە لر
 پىسلىشىر هاوا دا، موحىط دە هر گۈندە.
 دونيا داردا قالاندا، اۈنو درد آلاندا
 كاينات پرىشان اولور سانكى دونيا ايچىندە.
 اومود قالير گۆيلەر، گۈنشە، آيا،
 سمانىن دردى دە سانكى بو گۈندە.
 دويغولار جۇولان ائدىر، فىكىرلرسە جادار-جادار،

حاقلى هىچ واخت سئومز اجلى-درىن
 سئور بىلىسەن قوصورون اصىل حقىقتلرىن.
 شوورسوز اينسان بىلىندە آمالسىز حقىقتلرى
 كوت بىنىنە گۆندىر بىر داها يانلىش خبرى.
 ان شرفلى، شانلى خبر اولار منە
 بىلىندە اىصلاح ائتمىش پىس حقىقتلرى.
 توفىق فرىد بىلىسەن اۆز قوصورونو،
 لوتفوكارلىق ائدىردى ائشىدىندە بو خبرى.
 گل بارىشاق، كوسوشمىگى بىتمىش ساناق
 دوستلۇغو آزالدار كوسوشمە، ايهاملى سۆزلەر،
 دوست دوستوندان خوش سۆزلەر گۆزلەر.
 ايدراك يولوندان چىخان لووغا بىر كسى
 كىن، بىر دە كىن، عداوت گۆزلەر.
 درك ائدىندە اينسان پىشيمانچىلىغى
 سوسار، يا دا تۆۋبە لى بىر سۆز گۆزلەر.
 توتسان دوست اليندىن بو اولار سنە جاۋاب
 دوست دا ارماغان ائدر سنە اينسانى سۆزلەر.
 بودور اينسانى صىفت، دوستلۇغا جاۋاب،
 صىفتسىز اينسانى بىدمل گۆزلەر.
 بلا گە لر عداوتدىن، كوسوشمە دن،
 دىيىلر بىلمە دن يارالى سۆزلەر.
 اوز-اوزە باخاندا مئھرىبان گۆزلەر،
 قولاق دا ائشىدر ادبلى سۆزلەر.
 تارىخىدە دوستلۇقدان نومۇنە لر وار،
 نومۇنە لى دوستلۇق صداقت گۆزلەر.

صبریم تامام توکه نیر، آما چکیرم ایچیمده.

آما مؤحتتینده بیر ازمم ده وار.

اینسانلار دونیانی کمنده سالدیلار
آچیق، آشکار قیته لرین، اؤلکهلرین ایچینده.

اوزاق دوشسن ده سئوینجدن، اولسان دا کاسیب،
باخیشیندا، دوروموندو هم ده بیر غورور وار.

درک ائتمه دیک دونیادان بیزه نه قالدی،
درک اندریک داغیلسا دنیا بیر آن ایچینده.

توفیق فرید، هر شئی دوشه جک اؤز ساهمانینا،
نور ساچاجاق قلبیمیز، آخیب گئده جک قارا بولودلار.

آتوملار، راکتتلر دونیانی بلایا سالیر،
غئیری شرطسیز حاقسیرلیق زوراکیلیق ایچینده.

دونیایا اینسان گلیر، دونیادان اینسان گئدیر
اینسان دوغولور، بؤیویور، تاپیر ایش
حیاتی، بوساتی ائدیر اؤزونه وردیش.
کئچیب گئدیر صاف، معصوم کۆریه واختی
پروازلانیر، بؤیویور، چیخاریر صدفلی دیش.

توفیق فرید یوخدور بونا محل قویانلار،
دوניה سویولور، وورولور آشیکار، اینسانلار ایچینده.

غرورلو قاقچین قادین
گؤروم اوزونده، گؤزونده درد وار،
هم ده اصل بیر کیشیلیک، بیر ووقار.

تحصیل آلیر، قوووشور حیاتا،
یاخشیا، پیسه ائدیر وردیش.

چالیشیر، ووروشور، ییغیر زر-زینت
بو اولور اونا اساس بیر ایش.

سنین ایندین، خوش گله جگین اوچون
وطن ائدر یقین کی، نکى وار.

اینسان بیلسیدی گؤتورر لکه
بلکه هرئیسلییه ائتمزدی وردیش.

عشق اولسون سنه غئیرتلی باجیم،
سنی یئتیشدیریب قاراباغ آدلی دییار.

صاف اینسان اؤزو ده بو ناقیص ایشدن،
قایغیلانمیش لاپ تنگه گلمیش.

سنیندیر بو سو، بو تورپاق،
وطن سنی ائدر بختیار.

تاریما چکیلیر دویغو، دوشونجه،
دویغونون اؤزو ده گؤرور بیر ایش.

سن ظریف، سانکی بیر تر چیچک،
قلبین وطنی دویار.

دویغولار اولاندا سسیز-سمیرسیز،
اورک، قلب اؤزو ده ائدیر بونا وردیش.

ناموسلوسان، تر چیچکسن، آغیرچکسن،
سنین کیمی طراوتلی تورپاغین وار.

توفیق فرید دئیر بو فانی دنیا
اینسانلار پیسلیگی، ائتمه سینلر اؤزلرینه بیر ایش.

اوجا داغلاریندان، بارلی باغلاریندان
اکسیک اولمازدی چیسکینلی هاوا، بیر ده قار.

یوخسا پیسلیک اینسانی پارچالار،
بو دا اولار اوره یه علاو بیر ایش.

قولاج تئلرینده، قارا گؤزلرینده
واردیر شرف، بیر ده اعتبار.

دوشون، بیر گون اؤلوم سنی ده حاقلار

باخیرام، سنده قم، غوصه مؤحت،

مزارا گئتمگين اولار ابدى ورديش

دوشمه يک جاناورلار دستسينه، سوروسونه،
اوز توتاق دوغرو مسلکه، حاقا سارى.

اگر سن قبره آپارسان يامانليق
اولاجاق بو سون تامامليق، آخيرينجي ورديش.

توفيق فرید کیم شيکسدیرسه عقیده‌دن
باخسين آخیری يئنه حاقا سارى.

اوردا گوناھ ایشلتمک، منصب حيله سی
ساييلماز اصلا ويجدانلی بير ايش.

اويدورما گوناھلار اولار آشیکار
اويودورما گوناھکار اولار آشیکار
حقیقی گوناھلار دینمز، لالی-کار.

تانری نین وارلیغی بوردا آشیکار
روحلارین دینجلیگی اولور اساس ایش.

داباغی اولمايان خیردا گوناھلار
همیشه ياييلار، اولار آشیکار.

وارلیغلا یوخلوغون وحدتی بودور،
صافلیغی ائتمه لیدیر اؤزونده ورديش.

پارانين اوستونه قويولموش اللر
بؤيوک گوناھلاری ائتمز آشیکار.
نه قدر دونيادا بئله اللر وار،
گوناھلی آداملار اولماز آشیکار.

عاغيلسیز يولونا چيخان بير شخس،
ائدرمی اؤزونه بونو تمل ايش.

دونيايا اينسانلار گلیر، هم ده گئدير،
توفيق فرید، بو دا بير قايدا، بير ورديش.

بس کیمسه ايليشيب گوناها چاتاندا
نتجه دانيشاجاق اونونلا لال-کار.

دوز گئدر حاق سؤزو هدفه ساری
دوز گئدر حاق سؤزو هدفه ساری،
حاق اولماسا سئومز يار دا ياری.

لال-کارلیق عئيب ائتمز اصلا،
تکی پارا اولسون چوخلو آشیکار.

ائشيدنده حاقين سسی، دويولاندا نفی،
اينسان بوتؤولشر، ايشلر قالمز يولو ياری.

بؤيوک گوناھلارین خاطیری اوچون
ايشلر اولور گیزلی، يا دا آشیکار.

حاق-يلاهی، پئيغمبر خيلقتی
حاق اؤزو يان توتار درگاها ساری.

توفيق فرید بو ايشلره ايدراک گيريشمز،
فقط بو بللیدیر ايدراکا آشکار.

حاق گؤرسنمیر، کؤنوللرده اولور عيان،
حاق ويجداندا، نامازلا ياری.

سمایا دؤندوم

دونيانين قاپيسين اليمله دؤيدوم،
دؤيركن ائله بيل اؤزوم ده سؤندوم.
گؤردوم گؤيلرده کی اوچان ملکلری،
سانکی مؤعجيزه لی وارلیغا دؤندوم.

حاقسيزليغا جيھاد، هم ده نصيحت،
اينسانلاری آپارار حقیقته ساری.
حاق يولونو گئتمه سه ن ده، حاقسيز اينسان،
شطانليقدان الینی چک، قازان اينسان اعتيباری.

حس ائتدیم هئچلیگی، بیزیم دونیادا
باخدییم جنته، او یانا دۇندوم.

فیکیر دریاسینا غرق اولاندا من
بو حسلر هر آن گلیر دادیما.

ابدی دونیانی گزه رک بیر آز
سونرا دا روحوملا جاھانا دۇندوم.

اینسانلیغا عکس اولسا کیمسه
شوبهه سیز دوشه جک فلگین گیردابینا.

جاھاندا گۆرنده بۇھتان، قالما-قال
روحوملا ائله بیل یئنیدن سۇندوم.

ایدراکی، ذکاسی اولان هر بیر کس
گتیرممه لیدیر لکه اینسان آدینی.

اینسانلاری گۆرنده یالان ایچینده
یئنیدن سمایا، گۆیلره دۇندوم.

ایدراکین دئدیگینه باخمایان اینسان
گئچ-تئز گئدر ناکیضلیگین بادینا.

توفیق فرید دئیر بو سبیدن
سۇندوم، ابدی دونیایا دۇندوم.

نه قدر گۇسترسن ده اوزونو حلیم،
دویانلار شوبهه ائده جک آدینا.

دونیانین سیرری سنده دیر
دونیانین سیرری سنین آلا گۆزلرین،
دونیانین سیرری سنین شیرین سۆزلرین.

کیشیلیدکن، غئیرتدن دم وورسان بئله
بنزه ده چکلر سنی غئیرتسیر قادینا.

معنالی، معناسیز باخیشلاریندا
سانکی عکس اولونوب پونهان سۆزلرین.

چاتماق اوچون اینسانلیغا، پاکلیغا
گرک محل قویما یاسان پیسلیک آدینا.

بیلینیر سن کیمن، کیمینکیسن،
بونو سانکی بیان ائدیر گۆزلرین.

توفیق فرید، سن شرفلی بیر آدی،
دایما وئرگینن یاخشیلارین آدینا.

اولور کی، هر سیرری آچیر، باغلایر،
حاقلی - حاقسیر، بعضا شوبهه لی سۆزلرین.

ایشیق یانار، هم ده سۇنر
ایشیق یانار، هم ده سۇنر،
اینسان گئدر، سمته دۇنر.

چوخ ایشلر اولمایاندا آشیکار،
بیلدیریر اونو باخیشلارین، گۆزلرین.

ایشیق یانار، نور چیله یهر،
ایشیق یانماسا اوجاق سۇنر.
اینسان ظولمتده قالان زامان
نور آختارار، ایشیغا دۇنر.

دونیا باخیشلارین اولسون دوغرو،
حاق ایشلری ده اکس ائتدیرسین گۆزلرین.
توفیق فرید فیکره دالیر، سورور بعضا،
هارداندر بئله بیر مۇعجیزه سی گۆزلرین.

ایشیق حیاتین تمل داشی،
ایشیق اولماسا حیات سۇنر.

اینسانلیق آدیما

ایشیق-گۆز ایشیغی، ایشیق سۆز ایشیغی،
ایشیقسیر گۆزلر ظولمت گۆرر.

اینسان آدی یازیلیب آدیما،
اینسانلیق حالی دوشور هر آن یادیم.

يئردە سورونن جانلىلار سولالە سى
گۆيە اوچوب قاناد چالارمى.

آتا، آناسينا بېگانه اولانلار
اۋزگە لرین قايغيسينا قالارمى.

غدار، بد صيقت اولان آدام
دئە خوصيقت، خوشرفتار اولارمى.

ائلمە، كيتابا نيفرت ائدن شخس
دئ، ھئچ الينە كيتاب اولارمى.

توفيق فرید دئە دوشونجە دن اوزاق اولان،
مىلت قايغيسينا قالارمى، اونو يادا سالارمى.

واختيندان تئز دويدوم قمى
راحاتلىق تاپاندا تئز دويدوم قمى،
زامان سانكى ايماحانا چكدى منى.

بىرگە يئرىدىك حيات يوللاریندا

اۋلمكەلە اينسانلار يوخ ائديب قمى.

بو خطالار نندىر
بو قالماقال، بو خطالار نندىر،
گوناهكار باش دئيىل، بلکہ گۆدندىر.
دونيا مالى دئيىرلر شيرين اولور،
بو سببىدن اينسان هر شئيە گئندىر.

ائتمىك باشيمىزى، بئىنينىمىزى گوناھكار.
نفسە، عيشرتە، آلودە اولان ائلە بندنير.

اينساندا اولماياندا صاف، دوغرو دىلکلر،
دئە، بس بونون سببى نندىر.

آما ائديرىك يئنه چوخلو خطالار،
بىلە ركدن بىلمىرىك سببى نندىر.

ايشىقسىز اولسا بىزىم دونيامىز
كاينات اۋزو دە طولمتە دۇنر.

ايشىق يانار، ھم دە سۇنر،
داغىلار، كاينات بئلە گئتسە اكر.

توفيق فریدىن سۇنسە سۇز ايشىقى،
گۆرىنە سن حاق يولو نە يە دۇنر.

قالارمى، آلارمى
زحمتە گوج وئرن زحمتسىز قالارمى،
زحمت سئونلرین حاقىنى اولارمى.

اينسانلار كۆنول وئرمە يهن بىر كس،
كىمىنسە كۆنلونو دئ ھئچ آلارمى.

اينسانلىغا بېگانه اولان بىر شخس
اينسانى نە واختسا يادا سالارمى.
حاق يولونا سايغىلى اولانلار
حاقلىنى گىردابا سالارمى.

دۇوران قامچىلادى دوستوم، ھم دە سنى.

توفيق فرید تاپسا دا بىر تسلىلى
سئوينجلى گونلردە يئدى قمى.
ايزلە يندە منى ھدلر، اۋلوم كۆلگە سى
تاپىلمادى ھىمايە چى، دوست، دايى، عمى.

حسرتلە منى اومودسوز بىر ايمداد
ووردو ساحلە، داشا سانكى ياخينلاشان بىر گمى.

دوشونركن كۆورک ھم دە اينجە-اينجە
سانكى دنيزىن دىيىنە آتديلار منى.

دنيز دە سۇندورمە دى قلىبىمىن سوسوزلۇغونو،
ابدى دونيايا قاتدىلار، آتدىلار منى.

توفيق فرید آرتىق ازلدن برى،

اڭتىدىگىمىز سىھولر، ھىم دە گوناھلار
ھىم بىزلردىن، ھىم دە قىرېنە دىندىر.

دوشونىدە سىبىيىن بو ايشلرىن
عاغىل سۆيلىرى سىبىيى دىندىر.

وئىرمە بىختىنى توفىق فرىد سرت كولكلەر،
كولك سنى قووسا اگر بىلكى زمانە دىندىر.

آغلاماسىن كىشىلەر
مرد اينسانلار، ناموسلو كىشىلەر،
غىيىرتلى، ناموسلو ايشلر اىستىر.

دۇوران نە قدر اولسا دا غدار
غىيىرتلىلر يىئە دە مردانە لىك اىستىر.
ھايات، دۇوران اولسا دا چىتىندىن چىتىن
كىشىلەر بىلمە سىيىن ھاياتىندا قىم-كدر.

دۇوران داوام ائىتسە بىللە چىتىن
كىشىلىك سۆزۈ دە گىندىر ھدىر.

كىشىلىك اولسا دا ھاياجانلى، بعضا قانلى،
يىئە دە ھاق يولونو توتۇپ گىندىر.

كىشى كىشى اولوب دۇغولان آندان
فقط بو دونيادان كىشىلىك اىستىر.

زامانسا نانكورلوق ائىدە رك اونا
مصلحت ائىدىر كى، مداخللىق گۆستىر.

كىشىلىكى يىرە سالان اينسان كىسلر،
كىشى باشىندا بۇھتان اكر.

شر چوخالار، بۇھتان آرتار،
ايشلر بىللە گىتسە اگر.

كىشىلەر سۆمۈز ساختالىغى، آچاقلىغى،
سۆر ائىشىتىسىن خوش سۆز، خوش خىبر.

كىشىلەر آغلاسالار بو فانى ھاھاندا
آلچالار اينسانلار، سما دا بۇھتان توخومو سىپر.
اوندا ھايات اۆزۈ آغلار
ھىر شىيى داغىلار قىلتن بىخىر.

توفىق فرىد، كىشىلەر باخاق خوش نظرلە
كىشىلەر اولار اوندا داھا مۇعتىر.

ھاراداكى ھاقسىزلىق وار
ھاراداكى ھاقسىزلىق وار،
اوردا آغاچ دا وئىرمىز بار.

ھاقسىزلىق غىيىرى اينسانى ھاىل،
ھاقسىز يىئە اينسانلارى سويارلار.

نە قدر كى، اينسانلار اولوب غدار،
اولاجاق موطلق غىيىرى لوتفوكار.

ھاقسىزلىق تۆرە دىر قىيلى قالى
ھىم دە ائىدىر اينسانى لال-كار.
ندىن ھاقسىزلىغى بىلە-بىلە
اونو اۆزۈمۈزە سانمادىق آر.
اينسانلىقدان اوزاق اولان بىر اينسان
بىلمىز ندىر عابىر، عار.
يايىن قىزمىز آلارلىندا
يىرە دوشىمىز دولو، قار.
نە قدر اولسا ھاقسىز ايشلر،
ھاقىن سىسى يىئە پارلار.

عۆمرومون باھارىنداسان
يازدا خوش، نورلو اولور ھاوا دا،
بولبوللر جە جە وورور يووادا.

ھىر شىيى جانلانير، اوينايير
ھامى سۆيىنير، حىران اولور بو آدا.

سنى فصىللرىن تر يىرىندە
عۆمرومون عطىرلى باھارىنداسان.

ساتیریک شعرلر

بیر آلچاغا ایشیم دوشدو

بیر آلچاغا ایشیم دوشدو،
 بو آن بدنیم بوزوشدو.
 سانکی دهشتلی بیر قارتال،
 قوپاردی منلیگیمی درحال،
 دوشوندوم بو منده نئجه حال.

کاش بئله حال اولماییدی،
 قلبیمی الیمن آلماییدی،
 شخصیتیمی یثره سالماییدی،
 او یئکه لر گده، من ده من،
 نییه اونا بویون آییم.

بئله آلچاق اینسانلار
 چوخ وئره جک قوربانلار.
 بونلاری دوشونرکن
 آجییرام اورکدن،
 ایسترم هایقیریم برکدن.
 سالییرام هر شئییه نظر،
 هر شئی سانکی منه زهر
 آدام باخیر یانا-یانا،
 اینسان آز قالیر آلوولانا
 بیلیمیرسن باخاسان هایانا.

آلچاقلار طالعیمیزه اولدولار گیریفنار،
 آلچالتدیلار آداملاری نکى وار.
 دئدیلهر گئت یئنی آلچاغی آختار،
 آلچاقلارلا اولارسان بختیار.

بو تیکانلی سؤزلر،

ائییهاملی باخیشلار، گؤزلر
 قویمور نفس آلماغا،
 ساغلام فیکره دالماغا.
 هر شئی گئدیر، قالمیر هوس،
 بونو ائدیلهر قانمازلار عبث.
 آلچاغین آخیری نئجه اولاجاق بس.

دئه سن ایندی هارداسان،
 اورگیمین لاپ آراسینداسان.

ایندی عؤمروموزون باهار چاغیندا،
 سندن اوزاق اولسون قادا.

اونودولسون جانسیخیجی خاتیرلر
 گلمه سین اونلار بیر داها یادا.

سیرداش اولاق بیز همیشه، ابدی
 محل قویماق اغیارا، یادا.

چیخاق چمنلره، اوجا داغلارا،
 یوخ اولسون قاراللیق، غوصه ، قادا.

توفیق فرید دویغولارلا، نظریله
 هر باهارداسالاجاق سنی یادا.

اینسان نندن ایلهم آلا
 اینسانین خوش بیر حالی
 بعضا اولور اونون خیالی.

پارلایاندا خیاللاری، آرزولاری
 یاخشیلارشار اونون دا حالی.

آرتاندا اینسانین درد، قمی
 کؤمک ائتمیر نه پولو، نه واری.
 ایلاهام منبعی موقدس دویغو،
 دویغودور، حسیدیر اینسانین واری.

دویغولار اویدیر حزین آنلاری
 هم ده جانلانییر اینسانین ووقاری.

اینساندا چوخالیر اینجه حسلر
 وفالی اولاندا اونا اؤز یاری.
 توفیق فرید دایم ایستر
 حاق سسی گئتسین حاقا ساری.

آلچاقلىق دئىلىدىر مغرورلوق،
 بئله مغرورلوق اولوب ايندى اوغورلوق.
 لووغالىق تهلوكه دير ازلدن برى،
 او دا گۇرر اوزه دين توپور جوكلرى.
 دئيرلر لووغالىق گويا حاقداندير،
 اما يوخ، وظيفه دن، تاماهداندير.
 وظيفه اولاندا سانكى قارا زيندان،
 گۇرسنر، چيل-چيراقلى، الوان.
 كيمسه سيزه قالير تيكه-ياوان
 بودور فاغيرين قيسمتى، اونا قالان.

بيز قالاريق، ساغالاريق،

پيس گونلرى ده يادا سالاريق.
 ايش گتيرر اوجالاريق،
 سيز ده گنديب سويولارسيز،
 سرسرى يئرینه قويولارسيز
 ائى لووغا مأمورلار،
 لووغالىق اولار سيزه آر
 باهارينيز اولار شاختا، قار.
 باشقا زامان گه لر،
 حاقليدار دا دينجه لر،
 دئييب، گولر، اما
 آلچالمادان يوكسه لر.
 منه ايراد توتورلار
 منه ايراد توتورلار،
 حياتين گونجونه آتيرلار.
 دئيرلر عاغلى چوخدور،
 اما گوجو يوخدور.
 دئيرلر قيشا
 نييه دئيرسن يازدير،
 سرچيسه — قازدير.

دئيرلر كورام، كارام

پيسليكه يوخدور آرام،
 كيمسه سيزلره وئريرم سلام،
 ايسترم دردلرينه قلام.
 آروادى دؤينده اري،
 ار اولاندا
 سرخوش، سرسرى،

قادينلار گئينده شالوار،
 اوزونه آچيلاندا بار،
 بيرى اولاندا قوماربار،
 او بيرى قازاناندا
 يا چوخ، يا آر،
 شاهيده دئييلنده بۇهتان ياز،
 حاقلى آداملار قبير قاز
 يئنه اولورام گوناھكار،
 گويا منده يوخدور باجاريق، آر.

مأمورلار توغيان ائندنه،
 دوز يولو آيرى گئندنه،
 باش بدنه آغيرليق ائندنه،
 هر شئى اولاندا گؤندنه،
 بيرى شيت-شيت گولنده،
 آغزيندان شوريا تۇكندە
 يئنه اولورام من گوناھكار
 گويا يوخدور منده باجاريق، آر.

بيرى باغلاياندا

حاقين قيبيله سين،
 چۇرگينه بايس
 اولاندا حاقلى كسين،
 حارام ائندنه كونده سين،
 بوغسان دا حاقلى نين سسين
 يئنه اولورام گوناھكار.
 دونيا اولوبدور بئله،
 يالان چيخيپ باشا، بئله
 مضمونلا فورما دا بئله،
 گونوموز كئچير ائله-بئله.
 ياتان ياتير، باتان باتير،
 بيرى شيللاق آتير،
 او بيرئيسى آرانى قاتير،
 ديگرى آداملارى ساتير.

آخى باشيميز داش دئييل،
 بدنيميز قاش-داش دئييل.
 دونيادا نكى پيسليكلىر وار،

قویاق اینسانلیقدان کنار.

سنین گۆزلیگین ازلدن بلا

گئجه-گوندوز باردا قالا.

گۆزلسن، آما سیرتیک،

قلبی ییرتیک

عابیرسیر اوزومرجان،

پوللolar دالینجا قاچانسان،

بدن ساتماقلا قاپیلار آچانسان.

بو حقیقت چوخداندير، هاجاندير،

فقط نورو اولمادان ایشیق ساچاندير.

مثیل ائتمیرسن حتی بئله اوولادا،

خوشدور سنه بارلا قالاسان آدادا،

ایسته مزسن معشوقینه گل سین قادا،

اوندا پوللار گئدر بادا،

کئف ده اولماز ایسته لیگین قایدادا.

دونیا چالخالانیر، دنیا اویویور،

زامان غریبه محبت دوغورور.

بیلیمیرسن بو سئوگی ندير، ائتیکدير،

یوخسا دوزلمه، سینتتیکدير.

گۆرمورم بو سئوگیده قطعیت،

اخلاقسیرلیقدان اخلاقلی چکیر ازیّت.

اولاندا آرادا ساختا محبت،

یالواریر دئییر باغیشلا، اف ائی،

یا دا دئییر ردد اول، چیخ گئت.

گرکدیر بیلک ندير

آچیق، خلوتی آزادلیق،

گیزلی محبتی نئجه تاپدیق.

بیلک ندير، هر نه دیر

تمانناسیز محبت،

یوخسا سئکسوللی ثروت.

بودور حیاتی نین آخاری،

یوخدور اؤنملی باخاری.

دوشونجه سیزلیک بوغازدان یوخاری

معشوقه لیک ود ائدیر سنه دوللاری،

اونودورسان دوستو، سئوگیلی یاری،

ایتیریرسن اینسانلیغی، اعتیباری.

محبت سیموولو کافئلر، بارلار،

جوشار، تۆره دهر آلولار.

فقط مایاسیندا بیر زینالیق وار،

زینالیق آختارار قومارباشلار.

بئله عشقین هم ده اولور یاراسی،

قازانچدان، پولوندان چوخ بلاسی،

خجالتین عؤمور بویو قالاسی،

بودور دؤوروموزون بلاسی.

پوللا سئوگی گئدیر قوشا،

حیاتینی بئلجه وورور باشا،

باخمیر توللوده، یاشا.

دئییر یاشین نه فرقی وار،

او یئرده کی زنگینلیک وار.

یونگول حیات گلنده باشا،

او دا دیر دمیره، داشا.

آرخا چئویرنده ساختا سیرداشا،

حیات گه لر سنه باها باشا.

اؤزوم اوچون یاشاییرام

بیلیرم ایندیکی بازار،

بئیینلری قازار.

سنین سئوگین بلادیر، بلا،

ایستر پولو تتر اله آلا،

پولسوزو اوینادیب اله سالا،

بازار ایندی آزاردی،

بازاردان کیملر یازاردی؟

ياشايرام سسسيز، سميرسيز،
 اۆزومه ياراديرام دونيا،
 نه ياخشيدار فرديت،
 فرديت اولوب ايندى ابديت،
 فرديتچى-شخصيت.
 هر شئ منيم اۆزوم اوچون،
 ايسترم هر شئى اۆزوم سئچيم.
 اۆزوم گولوم،
 اوزومو سيليم.
 قمله نيم،
 شنله نيم.
 ايشلگيم اۆزوم اوچون،
 ديشلگيم اۆزوم اوچون،
 قانيم اۆزوم اوچون،
 قانماييم اۆزوم اوچون،
 آنيم اۆزوم اوچون،
 آنماييم اۆزوم اوچون،
 هر شئ حياتدا
 منيم اوچون،
 هر شئيده بير بيچيم،
 ايستسم زهر،
 ايستسم سو ايچيم.
 ايستميرم سيز، بيز سۆزلرى
 اونلار اوللر
 اولموشدو ديزيمه نئشتر، بيز
 سئچيرم اۆزومه قيش، باهار:
 كئف انديرم نكى وار.
 كيناتين بيرينده ياز،
 او بيرينده ياغير قار،
 هر قيطه ده ائويم وار
 نه يه لازيمدير غئيرت، آر.

 حاقليدير كئفقوم قهرمانيم،
 او، غئيرتى اوجوز ساتار،
 حالالا حارام قاتار،
 ياتاندا گوناها باتار
 حيات داعوام اندير بئله،
 ائله دن ائله، بئله دن بئله،
 حاقى دؤندريبلر كوله.

خرجه ييرم دوستسوز، كيمسه سيز.
 كيمى عاغليا
 كيمى گوله. لووگا
 سنده هر شئى يئرینده
 يوكون كيمسه سيزلرين بئلينده،
 پوللارئيسا سنین اينده،
 گونلرى قارا گونونده.

عاغيل منده، وظيفه سنده
 ذكاسيز اولسايديم، اولارديم سنده.
 ايمانسيزسان، آما مجلس قوراندا،
 ياددان چيخمير قوران دا.
 سنده هر شئى يئرینده،
 پوللارين خاريجده، درينده،
 ايستيده اللرين سرينده،
 دئمك، هر شئى يئرینده
 بيرگه عاغيلدان معرفتدن باشقا.

سن كيمسن، دئه هانسی داغلاری آشميسان،
 آجیندان دوروب شهره قاچميسان.
 پوللاری آلیرسان سانکی احسان،
 اولموسان ايندى حيوانابنزر اينسان.

درک ائتميرسن مغبول ايشلری،
 باجاریرسان آما بد گئديشلری،
 ياخشى تشكيل انديرسن گرکسيز گؤروشلری،
 آما بيلميرسن ايره لينی، گئيرینی،
 جمعيتده، ايشينده اۆز يئرینی.

نييه سن بئله هاوالانیرسان،
 نييه يئتمين چؤرگینی اليندن آلیرسان،
 نييه اونو پيس گونلره سالییرسان.

کيمدير يازيق گونه قالان،
 کيمدير حاقسيز تالانان.
 کيمدير يئين دوللار، بانان.
 کيمدير دانیشير يالان؟

اورگيم صؤحتله دولو،
 قلبن حیکمتله دولو.

ایسته مزدیم بئله سین
 گتیریم یادا.
 دؤوران اؤزو گتیره جک
 بئله لرینه قادا،
 لووغالار اولاجاق حرماذا.
 پارادوکساللیق
 بیرى چوخ دویغولو،
 دویغولو اولور قایغیلی.
 بیرى گدا،
 اما اولور سایغیلی.
 دانیشیر بیرى میلتن،
 اما ال چکمیر ظیلتدن.
 بیرى چالیشیر همیشه،
 پولو چاتمیر وئرسین تروزه، یئمیشه.
 بیرى آلیر چوخلو موکافات،
 دئییرلر ایشله مه، بیر آز دا یات.
 بیرینین بئلى بوکولور،
 اوسته لیک اولان قالانی سؤکولور،
 گندیب مأمورون جیبینه تۆکولور.
 دئییرلر بیزده اولوب بو قایدا ازلدن
 الله ساخلا سین بو قایدانی
 بد نظر دن؟!
 اما نیظامی، گؤتته، صعبیر
 ذاکیر، شیللئر، داستایئوسکی، شئکسپیر
 سؤیولر بو آجی حقیقتلری،
 چوخ ایللردن، قرینه لردن برى.
 بیرى سسیز، سمیرسیز،
 اوسته لیک ده کیمسه سیز.
 او بیرى سانکی جاناوار،
 پیسلیک ائدیر نکى وار،
 کیمسه سیزه دئییر:
 گل منه یالوار،
 یوخسا تورمه ده
 گئیرسن نیمداش شالوار.
 گون چیخاندا دئمه لیسن
 یاغیر قار،
 لازیم دئییل حیا، عار،
 تکی سن منه یالوار.
 داناباش قهرمانیم «حاقلیدیر»
 فقط اوندا یوخدور حیا
 بیلیمیرسن بو
 داشدیر، یوخسا قایا،
 آخی داش اینسانی نجه سایا.
 داشلاشمیش تفککورلر،
 لووغالار، مکیرلر
 هله کی، قورورلار حیللر،
 حیللر لر یارادیر شوبهه لر.
 بیز نه اوچون یاران دیق
 یاران دیق سوسماق اوچون،
 حارامی قوسماق اوچون
 یارانمادیق دوشونجه اوچون،
 دئدیک اوندان واز کئچین.
 دئدیک یاخشیلیق یاماندی،
 ایندی بئله زاماندی.
 یاران دیق کی، گؤردویوموزو گؤرمه یه ک،
 ذکالارا فیریلداق اؤیره ده ک،
 قارتالا دئیک اؤردک،
 اؤرده یه دئیک قاچ برک-برک.
 یاران دیق کی، آیری دوروب-اوتوراق
 حاق دئییه نین آغزیندان برک ووراق،
 حاقلی نین ائوینی سؤکوب داغیداق،
 سرسری تک کوچه لره سالاق،
 بو ایشلردن لذت آلاق.
 اورگی فیندیق بویدا،
 اولان بیر اینسان
 پیسلیک حاقدا دوشونر
 حتّی یاتاندا یوخودا،
 بیلیمیرسن کیمدیر هانسی سویدا،

اولوبدور ایندی بیزه پئیدا.
یاراندیق، اولدوق پیس اونوانلی،
الی یاراقلی، الی قانلی.

بئین خاراب، سانکی توفانلی
آد آلدیق: شطانا بنزر اینسانلی.

یاراندیق گئینک برلی-بزکلی،

اور گیمیز اولسا دا سانکی ترکلی.

کئچیردک حیاتی گومانلار ایچینده،

آرادیق گونشی دومانلار ایچینده،

هر شئی ائتدیک بو بیچیمده.

یاراندیق قلبیمیزده دارلیق اولسون،

اوسته لیک کیمدنسه حیمایدارلیق اولسون.

دئمه دیک پیسلره هوسدی، بسدیر،

دئدیک اوندان ال چکمک اؤزو عبثدی.

دوشسک بعضا قاسیرغالارا،

آیاغیمیز ایلیشسه ده تیکانلی کوللارا،

یئنه گئتدیک پیس یوللارا،

بیز هارا، حاق یولو هارا

بئله دوشونر قلبی قارا.

زیره

زیره ده اولمور

همیشه اوجالیق.

عؤمورده ده قوجالیق.

زیره یوکسکلیک سیموولو،

زیره بعضا اکسیکلیک یولو.

زیره وار یاراشیقلی، نورلو، ایشیقلی.

وار قارنلیق زیره،

بوردا سانکی ایلان، گورزه.

زیره وار اونوانسیز، اونوانلی،

یاددان چیخیر زیرو، یوکسکلیک،

خوش گلیر بیزه سانکی تکلیک.

زیره ده اولساق دا بئله،

اوردان باخیریق یئره،

وار سرت، سیلدریملی، قانلی، بورانلی،

هم ده قاتی دومانلی،

اینسانسیز، اینسانلی.

زیره وار سئویر یوخسوللاری،

زیره وار سئویر پوللاری.

زیره وار چمنلی، چیچکلی،

یان یؤره سی اتکلی.

زیره وار دازباش،

اطرافلی چیلغین، پیس اتکلی.

زیره وار اطرافینی بسله ییر،

زیره وار «پارا» دئییب سسله ییر.

زیره وار دانیشار آداملارین آدیندان،

آما اونلار سونرا چیخار یادیندان.

زیره وار بلیک، اینتئلکتوال،

زیرو وار حارام، حلال،

گئرچک، بیر ده موجرد، ویرتوال.

دئییریک لعنت گئرچکلییه، اینتئلکتوال،

احسن اولسون سیموولا، ویرتوال.

وار پیسلینگین زیره سی،

سانکی ایتین اسنمسی،

وار سانکی قارا داش،

سانکی غدارلیغا قارداش.

داشین نه گوناھی وار،

داشین دا اؤز آهی وار.

گونش ده باتار قوروبدا،

حاقلی دا شورلانار گوناها،

اگر فیکیرلشمه سه ک بو حاقدا.

زیره ندیر، بیز نییک،

آزادلیقدا کیمه سه کؤلیک.

باخیریق نور باتان یئره،

آداملاری ساتان یئره.

دوشمنلر سه گؤیلره،

اؤزوموز، سؤزوموز سه هئیره.

ائنییک، یالواریریق، آلچالیریق

سانکی آلچاقلیغا ال چالیریق.

ضعیفلیک، گوجلولوک اؤلچوسو

ضعیف ایستریئتیشسین کۆمه یه، ایمدادا،

یالواریسین بو سبیدن حتی یادا،

فقط ایسته مز عزیزلرینه گلسین قادا.

گوجلوسه هئی دانیشار آلداتماغیندان،

آرانی قاتماغیندان،

غدارلیغیندان، اینسانلاری ساتماغیندان.

اونو بئله یارادیب طبیعت،

بئله یارادیب جمعیت.

اوندادیر آغیر جینایت،

ایفتیرا، بیر ده یئرسیز قئییت.

ضعیفین اولور آنجاق قه می،

قم، غوصه سانکی اونون همده می.

فیکرینی، سؤزونو دومانلار آلا،

باشیندان سانکی توفان قوپارار.

ذکاسین دا سرمایه تک آپارار.

چونکو تاریخن، ازلدن بری

نییه اویدون پیس صیفتلره.

بو مینواللا آخی هارا گئدیرسن،

نییه صاف اینسانلاری گودورسن.

ظالمیلیق ائلمه گل،

پیس ایشلردن گؤتورال.

گوجلولر معیاری،

آغالار دییاری

منی وورور ساحيله،

طعنه ایله، گوله-گوله،

لووغالیقلا، بیله-بیله.

بعضا اوزومه گوله-گوله،

بعضا آتاراق الدن-اله

بعضا اوز-اوزه

بعضا گؤز-گؤزه

بعضا گیزلیجه

بعضا کوبود

بعضا اینجه.

گوجلو اولوب مأمور اللری.

ضعیف هارداسا بیر باشا

گوجلو ایله گیره بیرمه ییب ساواشا.

ندیر یارادان بو حالی،

یوخسا بو اونلارین آرزوسو، خیالی:

نییه کئنده، اوبادا

حاقلیلار گئدیر بادا؟

فقط حاقسیزلارین آرخاسیندا دورورلار.

ایشلرینی ساهمانلا قورورلار،

آما ییخیلاندا دا برک وورورلار.

ای فاغیر، کیلمه سیز، سن،

هله هر شئی ایتیرممیسن.

بیلیرم ان کسکین غضبی حتی

گیزلتمیسن ایندی قلبی نین آلتیندا

نییه آداملارا اینامسیز اولدون،

نییه بئله ایمانسیز اولدون.

نییه صاحب اولدون نییرتله،

بو دا گوجلولوک معیاری،

ساختادلیر اونون سسی، هارایی

چونکو قلبی غضبله قایناییر

فیکرئیه پولا اویناییر.

اینسان اولان اوتانمازمی

اینسان بیلمه ینده نه یه یاراییر،

حاقی قویوب حاقسیزلیغی آراییر.

جادو کیمی کیمینسه بختین باغلااییر،

دئیین گؤروم بئله اینسان اوتانمازمی.

بیلمه ینده شیطانلا قاریشیقدير،

شطانلاشما دوستلوقدور،

یوخسا باریشیقدير

بو فرقی بیلمه یه ن اوتانمازمی؟

بیلمه یه نده او یئرده دیر،

یا گؤیده دیر،

حاق ندير، حاقسىزلىق ندير،
دئىندە عاليم گدە دير
اينسان اولان اوتانمازمى؟

بىلمە يە ندە گونش ندير، آى ندير،
ايشىقدير، قارانلىقدير، داھا ندير.
سۇز ندير، صۇحبىت ندير
صۇحبىت ندير، قىيىت ندير
اينسان اولان اوتانمازمى
اىستيناد ائندە يالانلار،
رواج وئندە تالانلار،
گۇز تىكىندە يئردە قالانلار
اينسان اولان اوتانمازمى.
توپورندە تورپاغا، سويما،
يارامياندا اينسانلارداكى قايغىيا
اوتانماز بىر حيات ياشار يتانماز،
اوتانماز ھمىشە اولوب بئله قانماز.
نيىھه عصبىلشيرسن

دينلە يندە سۇزومو،
نيىھه يومورسان گۇزونو،
تانيميرسان حتى اۇزونو.
عصبىلشيرسن دريندن،
قىجىقلانيرسان سۇزلريمىدن.
آخى نە وار سۇزومدە، صۇحبىتىمدە،
ايشىمدە، گوجومدە، ھپكىتىمدە.
ووروممو اۇزومو آرسىزلىغا،
يوخسا ابدى يوخسوللوقا.
اولوم دينمز، سۇيلە مز
قاتيغا دئىيم بھمز.
اوندا بىر سواليم وار:
بس سن كيمە گرکسن،
كىفلنمىش بىر چۆركسن.
نيىھه شطانلاشيرسان،
فاغىرىن بوينوندان باسیرسان.
دئىيرسن بو حال بىر قاپدا،
بلکہ قايدا ياراداق آيدا،
يوخسا يئردە يوخ، ائله ھاوادا،
اولورسان ھمىشە داعوادا.

نيىھه سن بئله ياراندين،
آنجا شیطانى آندىن
نيىھه دويمورسان
حياتين اۇنملى رنگىنى،
نيىھه گۇرمورسن
وارليغىن آھنگىنى
باخیرسان آيرى يانا،

مثىل ائديرسن توغيانا
چونكو بنزميرسن اينسانا.

باشدانسا آياق اولدوق
ايشىمىز اولدو آليش-وئريش،
قلىمىز دار، جىيىمىز گئنىش،
يئدىك، ايچدىك سانكى گۇرمە مېش،
اولدوق بىر-بىرىمىزە قمىش.
گئتىك دالا، قاباغا،
راست گلدی بيزه تيسباغا،
تيسباغا گئتمز قاباغا،
آما چىخار اوندان «اغا».

باش گئتدى،
آياق اولدوق،
آلچاقلار داياق اولدوق.
نيىھه بو ساياق اولدوق،
ياتمامىش اوياق اولدوق،
ھاساردا يوخ، آغاچا
سوواق اولدوق.

سويوق اولدو ايستى نفس،
آزادلىغى ائتدىك قفس،
بو ندير، بيھودە ھوس،
نيىھه ائتدىك بئله بس؟

ايشىغى گوندوز يانديرديق،
قانانى قانمازلا قانديرديق،
اودون يئرینه قىلبرى يانديرديق،
كوتباشلارى سئچدىك، آنديرديق.

بیشیره بيلمه ين قايقاناق،
يئمكده اولدو هاميدان قاباق،
تيسباغا گنديشلي آياق
گئتدي هاميدان قاباق،
آچيلدي اونا گلّه جك صباح.
تعجوبله نير بونا هامی،
حيددتلنديرير هر آدمی.
دئييلدير بو اينام، اعتيقاد،
وئرک اونا باشقا آد،
فقط بو ايشلر گورمز
حتّی دشمن، ياد.

اولدوق قاش-قاباقلی،
 بیریمیز حاقسیز، بیریمیز حاقلی.
 بیر یارارسیز،
 هم ده حیاسیز.
 بیر آرسیز،
 هم ده بارسیز.
 بیر آدلی،
 هم ده قانادلی.
 بیر زاوللی،
 او بیر خوش حاللی.

هر شئی یئنه آلیش-وئریش،
غریبه دیر، عجعاییدیر بئله ایش.
تکی جیبلر اولسون گنیش.
باخ بئلجه، سایاق اولدوق،
باش دئییل، آياق اولدوق.

دۇنيا گۆزلىرىمىن اۋىنۇندە
دۇنيا گۆزۈمدە، خىيال تىك،
دۇنيا اۋزۈمدە - گىرچىك.
سوزۇرم دۇنيانى سىكىت، آرام-آرام
دۈشۈنۈرم، قورۇر ائدىر يارام.
دۇنيانى سىسلە يىرىم اۋز سىسىملە،
سئۈيرىم اۋىنۇ اۋز ھوسىملە.
اينىسانلار اولسايدى عادىل،

دونييا دا خوش اولاردی اونو بيل.
 حاقسيزلار، ناحاقلار
 بيلسه لر اونلاری نه لر حاقلار،
 ائتمزدیلر يامانليق،
 ائدرديلر آمانليق،
 اولمازدیلار سامانليق.
 حياتين دا اؤز حددی وار،
 اندازه ده تهلوکه اولار.

دو نیا فیکریمده، بئینیمده،
هر شئی گلیر گوندمه،
دئمیرم قوی اولسون، «منه ن»،
سئوینجیم بعضا دؤنور قمه.

دونييا قارائليق گنجه لرده،
دونييا نورلو گوندوزلرده،
سؤزلرده، جومله لرده، هئجه لرده،
ساختالي، ساتخاسيز قىلبلرده، اوزلرده،
قايلاردا، دوزلرده،
نه لرده، داهانه لرده.

اینسان، دونیا بشرین، هامیمیزین
سنین ده، منیم ده،
نییه بس اوندا آیری دایانیریق
اونون اؤنوده،
نییه یوک اولوروق
اونون بئلینده؟
اونسوز دا دونیانین دردی چوخ،
هره آتیر اونا بیر اوخ.
آزدير دونیا قدری بیلنلر،
چوخدور اونا گولنلر.

سئوینیریک، چیرکاب ائدیریک ایچیمیزی

سئوینیریک، دئییریک گۆزلە یک گۆرک
ایشلریمیز نئجه دوزلە جک.
تورپاق، خالق نییمیزه گرک،

اولسون تكى اۋزوموزه چۆرك.

آما آنلاميرىق كى، بو مونواللا

الدىن گئدر قىلب، بىر ده اورك.

چورودوروك، چىركاب اندىرىك ايچىمىزى،

اونودوروك حتنى بعضا قىلبىمىزى.

پرده چكىرىك باخار گۆزوموزه

قىيىمت وئرمىرىك اۋزوموزه، سۆزوموزه.

آرخا دورموروك ندىنسه آرخاسىزلارا،

رغبت بىسله يىرىك هارداسا حىاسىزلارا.

بو مونواللا گويا چاتارىق ايماننا،

چتىن كى، تانرى بئله موسلمانا اينانا.

حياتىن وارلىغىنى،

داغلارنىن قارلىغىنى،

آغاجلارنىن بارلىغىنى،

دويا بىلمىرىك اۋزوموزه.

ايمكله يىرىك، آما

آچا بىلمىرىك آياق،

ايشلرى قوروروك بو ساياق.

آما ياددان چىخارمىرىق، شىت آنلارى،

ستورىك سىكسوال رومانلارى، اونودوروك موغاملارى.

ستورىك يئكه-يئكه هارينلارى، قارينلارى،

سانكى حسد آپارىرىق اونلارا، آما حالالدى قانلارى.

دانيشىرىق، گويا الله يولوندا،

آما چاشباش قالىرىق حاق يولوندا.

فقط بىلىنير نئجه اندىلير، نه حاليندا،

جانفشانلىق اندىرىك يالانچىلىق سوراغىندا.

زنگىنلىك اولدو بىزه عۆمورلوك مرض،

بو سانكى بىر وردىش، اندىرىك اىستر-اىسته مز.

اونودوروك كى، حاقسىزلىغى تانرى هئچ وجهله اىسته مز.

بونو درك ائتمىر، نه فايدا هامى،

آلچاقلىق اولور پىسلرىن مرامى.

آسانلىقلا اودور، يئىير حارامى،

تانرى سئومىر كىمسە آشاندا حددىنى

گئچ-گئز سىندىرار آزغى نىن قددىنى.

عشقىن اوزو اولوب قارا

عشق، محبت اوزاقلاردا،

ياغىلاردا، يوخسا ياردا

بىلىنمىر كىمدە، هاردا،

دونوب قالىب شاختادا، قاردا،

بلكه دولانىر آياقلاردا،

بىلمك اولمور بىردە هاردا.

عشقىن ده اولارمىش آياغى، باشى،

واجىب ايمىش عشقىن قلم، قاشى،

اولمورموش غىيرتى آتاسى، قارداشى،

عشق ده سئورمىش داش-باشى.

واجىب دئىلىمىش عشقىن باشى

چوخالىبدىر مشدى ايبادلارنىن قارداشى.

نه يه گرگ پول، وظيفه اولان يئردە

سوروشاسان جىنسى، باشى.

بىردە كى ذكانى، باشى.

عشق باغلانمىر خوش كۆنوله،

عشق سئوگى ايله گللىر ديله.

بعضا ده ساتىلير نىسپيه،

سوروشاندا بئله نيه

دئىيرلر: عشق گىرمە لىدىر كىسپيه.

عشقى ده حبسه آلدىلار

عابىر-عيسىمتى اله سالدىلار.

صاف عشقه حيله قوردولار،

سئونلرىن اليندن اونو آلدىلار،

اوسته لىك باشىندان ووردولار.

چتىن اولوب دئمك: «يارىم»،

سئورىم سنى، قادان آلىم،

سوراسان كىمدن ايجازه آلىم،

اولاسان، يا اولماياسان،

سئوگىلى يارىم،

يا ووقارىم، يا آرىم.

عشقىن اوزو اولوب قارا،

عشقە دىيب قارا يارا،

عشق تۆكولوب آياقلاردا،

عشق هارا، دوللار هارا.

دوللار اولاندا موطلق ار

اينسانلىقتا اولمايان ديري، قىيمتى،
گۆزلىر اولور بعضا اونون قىسمتى،
اولماسا دا معريفتى، عابىرى-ايستمتى،
شرفسىزلىكده اولور باربار غئيرتى.

تولكونون ده اولور قويروغو قشنگ،
آما قنىمى اولور اووچو، توفنگ،
بئله سئوگى سانكى ديوارداكى اهنكدير،
ال وورسان تئزجك يئره تۆكولر،
سئوگى ديوارى نين اؤزو سۆكولر.
دوشونجه لرى ده سانكى سانجى
ندن بيز سحو ائديرىك،
ندن آبرى يوللا گئديرىك.
دوشموروك دوغرو ايزه،
اوتانميرىق گلنده اوز-اوزه.
بعضا اولوروق چوخ سادلؤو
بيلميرىك دين ديزه
اوخدور، يوخسا نيزه.
اعتىبار يوخدور بير-بيريميزه.

يئرسيز-يئرسيز دئيشمه لر،
يئرسيز-يئرسيز چكىشمه لر
چوخ ادبسىز سؤيوشمه لر،
داها نه لر، داها نه لر
آقىللىرى اؤزونه گولدورر،
يئرسيز گوجونو گؤسترر.

اينسانلىق اولوب آرتىق افسانه،
آداملار سا بير-ايرينه اولور بيگانه،
خور باخير بير-بيرينه، بيرى ديگرينه
مىلته داش دئينده
دئيرىك: اولسون، بيزه نه.

دوشونجه لر سانكى سانجى،
حياتى اؤزو آجيدان آجى،
كوسولو قالير قارداش، باجى
يوخدور چاره سيزين علاجى.

دوللار دا عشقه نظارت ائدر،
آما دويغوسوز، سئوگىسىز عشق،
گئج-تئز سؤنر، هدر گئدر.

بو سئوگى دئييل، يالنىز آيلنجه،
بير ده اؤترى ائهتيراج، منجه.
حقيقى عشقين اولدوزو سؤنمور،
ايره لى گئدير، گئرى دؤنمور.

توفيق فريد بىلكى ساختا عشق
گؤسترسه ده اؤزونو اولوو ملك
عشقين اؤزونه ده ائده جك كلك،
بونو ائده جك گيزليجه، بيله رك.
بئله عشقه الويداع،
نوقطه، سوال، هم نيدا،
آلماسايدى پولدان قيدا
اولمازدى پيسلىكده
حدديندن زياته

پارادان اوزاق گئتمه يه ن عشقلىر،
اندر البتته غريبه مشقلىر.
هم آغلایار، هم گولر،
ياناغينا تبسسوم،
هم ده گؤز ياشى گه لر.

عشق اليه حرام ديدى،
غئيرتلى نين، قامتين آيدى.
دئدىلر پولون اؤزو گؤزلىدى،
بو عشقندن ده ازلدى.
حاقى وئريلميش، اؤدنيلميش سئوگى
اينسانلارى سالىدى ديلدن-ديله،
تجاووز ائتدىلر اونا بيله-بيله،
بعضا قصدن ساتاشماقلا، گوله-گوله.

دئدىلر بو نئجه اردى،
جيبى بوش ائو گلدى،
خجالتيندن ار اريدى،
سانكى ديرىكن اؤلودو.

دوشونجه سىزلىك بىزلردن يوخ اولان دئييل،
 كاسىبلار، يوخسوللار توخ اولان دئييل،
 حقيقتدير، بو، يالان دئييل،
 درين مودروك دوشونجه
 عاغىلسىز باشدا قالان دئييل.
 بىزده شر ده ساختا، خئيير ده ساختا،
 كمنده سالىنيپ سانكى باخت دا.
 قىزىل يئرینه قويولور تاختا
 يئريشيمىز ساختا، گولوشوموز ساختا.
 قاچىرىق دوست يانيندان پىس آياقدا.
 ناقىضلىك گئرچكلىگين آجى طرفيدير،
 شرفسىزلىگين تاجى طرفيدير.
 بعضى خيسلىتىن دوغما سلفيدير،
 ايدراكلې آدمالارين قئيبيدير، تلفيدير.
 توفيق فريده قالير بو حاللار باخماق،
 زامان ائتدى سانكى اونو دا اؤزونه آخماق.
 آما ايستمىم ائولر يىخماق،
 هم ده يازماغى الدن بوراخماق،
 خوشدور گئرچكلىيه عئىنكىسىز باخماق.
 سانيرديم اينسانلىق واردى
 شرف دوستاق اولوب شرفسىزلىيه،
 صافلىق درد ايچينده گؤونه يير، اسير،
 کوتلوق اقله گولور، يالان دوزلويه.

(اؤلوم ايسته ييرم) «شعريندن»

ويليام شكسپير
 حاقلىلار، يئرله سوروندو قالدى،
 دوشدو، حياتين ديبينده قالدى،
 پاييز يارپاغى تك سارالدى،
 گنجه گوندوزون، قاپىلارين باغلادى.
 حاقسىزلار اولدولار حاقلىدان حاقلى،
 ايلاهى، دئه بو گؤروم، نه حالدى.

خطالى، دومانلى حاللارى گؤرسم ده
 ترپه ده بيلميرم اونلارى يئرinden،
 درك ائتسم ده بونلارى هر دم،
 گاه كدرله نيرم، جاه چكىرم قم.
 عؤمور سوروروک، دوستوم، باخ بئلهجه،
 سراسر، هم گوندوز، هم گئجه،

بعضا گىزلى، بعضا ده گىزلىجه،
 موطيع لشيريك، تابع اولوروق هانسيسا گوجه.

ائه، معنالى – معناسىز عؤمور سوروروک،
 بعضا قانمازلىقدان اؤزوموزه گولوروک.
 بودورمو، دئه دوستوم، حياتن معناسى،
 يوخسا حياتيمىز بىزلرين گونده ليک ياسى.
 دئه، نه واخت توللاناجاق حاقسىزلىق ليباسى.

دئه، چاره سىز اينسان، قلىبنه كيم ديدى،
 دئه، كيم سنه تنه ووردو، قددىنى آيدى.
 كيم سنى، منى گتيردى جانا،
 كيم سنى سالدى قارانلىق زيندانا
 كيم پىسلىكده اولدو ياراماز اورتاق،
 ائتدى سنى ناحققدان محبوس، دوستاق.
 نه واخت اولاجاقدير بىزلرده ده حاق؟

ايسترديم كيمسه سىزلر، حاقلى، صاف اينسانلار
 سىز ده بختينىزدن، روحونوزدان گوج آلاسىز.
 حاقسىزلىغا ظفر چاليب سمالارا اوجالاسىز.
 ايسترديم بئىينلرده تىكىلسين حاق معبدى،
 حاقسىزلىغا سون قويولسون ابدى.

نه ايسته ييرسن

هر سؤزو سن دئه ييرسن،
 يئيرىسن، اوستوندن سو ايچيرىسن،
 اوسته ليك ده امر ائديرىسن
 گاه گولورىسن، گاه كوسورىسن،
 بيلينمير نه ايسته ييرىسن.
 منه اوزاقدان باخيرىسن،
 قلىبمه اوخ آتيرىسن
 اؤزونسه گوناها باتيرىسن،
 آداملارى بير-بيرينه قاتيرىسن،
 گاه اله آلىرىسن، گاه ساتيرىسن،
 آخى اينسانلارا ندن شر آتيرىسن.

سؤزونه سؤز دئين يوخ،
 ييغديغىنى يئين يوخ،
 سندن آرتيق يئين يوخ،

آت بئلىندە يەر گۆردۈم،
ساتقىنى بىرتەر گۆردۈم،
اجلافلار زىندان ھۇردۈم.

چتىندىر اولماق كىشى

چتىندىر اولماق كىشى،

كىشىلەرنى پىس گىتيرىش،

قولۇ ۋورۇلۇر، ازىلەر دىشى،

بعضى ئىركىكلەر دە اولوب دىشى.

كىشىلەر دىيەرلەر يالان دانىش،

ايىل آلچاقلاردا آلىش،

گۈل يىغىنە بىتير قامىش،

بئلە ايشلەرلە بارىش.

سانكى اولوب بو بىر يارىش.

صافلىق اولوب گۈناھ بىر ايش،

ايشلە مە كىشىلەر، حاضىرلا بىشمىش،

دانىشما، قال ايچىندە

گۈيا ھامى بو بىچىمدە.

الى ھىچ نە يە چاتمايانلار،

اينسانلارلى آلىب-ساتمايانلار،

غىيرتلىلەر، آرانى قاتمايانلار

اۋچون دە كىشى اولماق چتىندىر.

نەجە سايلاق كىشىلەرنى سايىنى،

نەجە وئىرك ياخشىلارنى پايىنى،

ھاردان تاپاق كىشىلەرنى تايىنى،

چتىندىر فرقلندىر مەك تولكو ايله آيىنى

گركدىر آرتىرماق كىشىلەرنى سايىنى.

ايندى تولكولر چاققالا قارىشىپ،

ايتلە پىشىك دە بارىشىپ،

كىشىلەر ناكىشە لىر اودوندا آلىشىپ،

چىركاب سو كىمى دولوب داشىپ.

نامرد علىلە ۋورۇلۇپ، محكمە دە دولاشىپ.

دۋوران كىشىلەرە وئىرمىر آمان،

نېيە ايشلەر اولدۇ يامان،
گاہ تار اولور، گاہ دا كامان
گونلرى كئچىر يامان-يامان
اوت يىغىنە ساتىلير سامان.

دوغرو يالانا بورجلو قالاندا،

كىشى اىنى بوش جىيە سالاندا،

غىيرتسىز غىيرتلىنى الە سالاندا

كىشى اولماق چوخ چتىن اولور.

دونيە چىخار محورىندىن،

كىشىلەر ال چكسە لىر غىيرتلىندىن،

بئلە اولسا اگر توفىق فرىد، بو ايشدە

گوناهكار اولارسان سن دە.

اينسانلىغا اولدۇق ياماق

كىمسە سىزىن چۇرگىنى اىلدىن آلماق،

بودور ائلە اينسانلىغا ياماق،

اوستە لىك دە اونو تورمە يە سالماق،

وارىنى قوپارىب اىلدىن چالماق.

يىقىن كى، سىنى كىمى دونوزلار،

گوندوز بانلايان كوت خوروزلار،

ايرى يوللا گئىدىن اوغوللار، قىزلار

بشرە، اينسانلىغا ائلە ياماقدىر،

منن شىكىستلىكىدىر، بشرى آخساماقدىر.

بو دونيادا قانىب قاندىرمايانلار،

حركتىندە اينسانلىغى آندىرمايانلار،

غىيرتىنى ھەر آندا آلىب-ساتانلار

اولار افعى ايلانلار،

تۆكر ھەر آن ناحاق قانلار

ياخشىنى دا پىس آنلار.

اىستر قئىب ائتسىن خوش آنلار،

آلداتسىن سادلۇو اينسانلار،

داورانلىشى آندىرير حيوانلار،

چونكو كۆكۈندە واردير اونلارنى قانى،

ایندی دئنه، بونلاری قانان هانی.

دوشونجه نی قاناغای آلیر آیاقدان،
ایدراک اوچوب گئدیر باشدان،
شورابانی اوستون توتولور آشدان،
هر شئی تۆره ییر یاریمچیق باشدان.

اوچونجو کیتاب

کیچیک یومورستیک و ساتیریک حکایلر

گیریش

یومورون ادبی رئالیزم، منقیدی رئالیزم معناسیندا بدیعی یارادیجیلیقدا مووم اهمیت کسب ائدیر. یومور موعیین تیپلرین منفی اوبرازینی یاراتماقلا آدمالاری اوندان اوزاقلادیرماغا، ذکایا، علمی دوشونجه یه سسله ییر. یومور حیاتا آنالیتیک یاناشمانی سئویر، سخولاستیک یاراتدیجیلیغین علیه ینه دیر. یومور سوسیال یاناشما، سوسیال تحلیل مؤوقعینده دورور، اینسانلار آراسینداکی موناقیشه لره دؤزمور، بو علاقه لرین اینسانی کثیفیتلر، معنوی عامیللر، پرنسیپلر اساسیندا قورولماسینی ایسته ییر. بیز حیاتین نۇقصانلارینا نه قدر گولسک موثیت ایدئاللاری دا، معنوی مؤوقعلری ده بیر او قدر چوخالدا بیلرک، اینسانلار اوزرینده

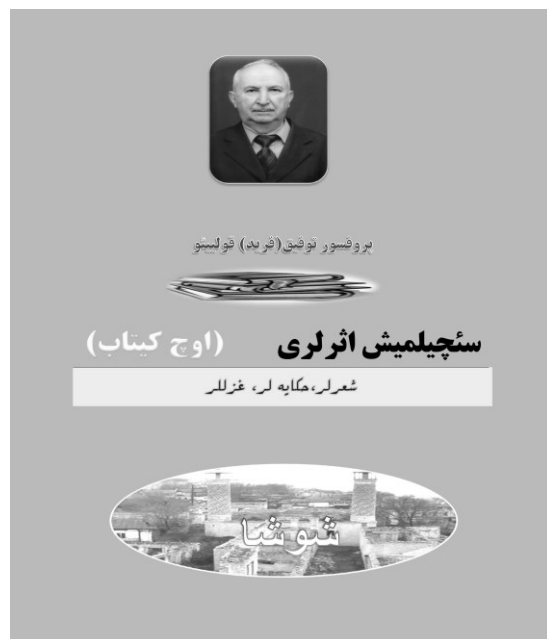
ننقاتیولره گوله-گوله ساده آدمالاری ننقاتیولرین تحقیرآمیز گولوشلریندن آزاد ائدریک. عدالتلیک، حاق طرفینده دورما، حاققی طلب ائتمه هر بیر اینسانین تبیی طلبیدیر، تبیی حسیدیر. اؤزو-اؤزلوگونده آز آدم تاپیلار کی، سوسیال موناقیشه یه گیرسین. لاکین عئینی زاماندا سوسیال عدالتسزلیک، عئیبجرلیک بیر قایدا اولارق اینسانی قیجیقلا ندیریر، اونون شخصییتینه، حسلرینه داغیدیجی تاثیر گؤستریر. ایندی بدیعی یارادیجیلیقدا ادبی-اؤستتیک ایدئاللیق مهم اهمیت کسب ائدیر. اؤستتیک ایدئال پروبلئمی هم ده وطنپرورلیک، سوسیال پروبلئمدیر. چونکو ایدئال، آدمالاری خوش مراملار اطرافیندا بیرلشدیریر، اینسانین اؤزونو بوتؤولشدیریر، تکمیل ائدیر. ایدئال موحیط اوچون ایسه نوقصانلاری یا بیرباشا، یا دا گوله-گوله آرادان قالدیرماق لازیمدیر.

حکایه لر

ایت سؤکیسی

محبتین کدرلی دالغالاری دا، نتیجه لری ده اولورموش. لاکین بونلار دویغولو و دویغوسوز، داها دویغوسو آز و چوخ دویغولو اولور. اینسانلاردا اولدوغو کیمی حیوانلاردا دا تخمینن بئله سجوی لی محبت یاشانیر. فرق محبتین سوسیالیغیندا، ایقتیصادیاتیندا، بیر ده خجالتین اولوب اولماماسیندا، اونون آزلیغی و چوخلوغوندا دیر. من همیشه بو فیکیرده اولموشام و ایندی ده اؤز فیکیریمده قالیرام. لاکین بعضی خارجی کینوسریاللار (تلویزیون دیزیلری)، رئال حیاتا باخاندا اؤزوم ده اؤز فیکیرمه شوبهه ایله یاناشیرام. بو حاللار منده هارداسا اورک سیخینتیسی یارادیر. من بئشمرته لی بینادا یاشاییرام. یاشادیغیم بینا بؤیوک محلله ده یئرلشیر. خیطیمیزده چوخلو ایتلر وار ایدی. ایتلر ایچریسینده قانجیق و کؤپکلر ده واردی. لاکین کؤنکلر چوخ قانجیقلا آز ایدی. قانجیق ایتین بیرینه بیر نچه کؤپک یاناشیر، اوراسینی، بوراسینی، اینجه یئرینی یالایردیلار.

قانجیق ایت ده اؤزونو کؤپکلرین اوراسینا-بوراسینا سورتور و مزله نیر، دؤوق آلیردی. اونلار خیطده عملی-باشلی مازاخلاشیردیلار، سانکی تکجه بارلاری چاتیشمیردی. قانجیق عشق لی احتیراضدا هئچ ده کؤپکلردن گئری قالمیردی.

زوراکارلیق حاللاری نین بیر او قدر آرادان قالدیرا بیلرک،

نوازشلە گاه او، گاه دا بو كۆپگىن بونونو، آياقلارنى يالاير، آغزىنى وار گوجو ايله آچير، سانكى آغزىندان اود ياغىردى، پوسكوروردو. هردن بير ده قاباق آياقلارنى كۆپكلرين كورگينه چيرپير، يوشاق يىرلىرىنى يالايردى. اوخوجولاريمدا بئله بير تصوور يارانماسين كى، من نىيسە باياغىلاشديرير، نىيسە بدىعى تخبىولە قوربان وئيرىم، اصلا يوخ. بو سببدن ده من داها خىردا دئاللار، چىلپاقلىغا واراچام. كۆپكلر و قانجىغىن حركتلرينە خىط اوشاقلارى دا تاماشا ائديرديلر.

كۆرپە، ياشلى اوشاقلار بو منظرە يە باخير، لاکين هئچ نه درك ائتمىردىلر. اورتا ياشلى اوشاقلار، ياشلى قادىن و كىشىلر ايسە باخير، باخماقلا گاه بىچ بىچ گولور، گاه خجالت چكىر، گاه دا عصبلشىردىلر. ايتلر ايسە اۆزلىرىنى بير بيرينە سورتمكده داوام ائيدىلر... اونلار خجالت چكىمىردىلر، خىط آداملارى نىن باخمالارنى درك ائتمىردىلر، آنجاق اۆز اينتىم ايشلرينده ايدىلر. من داها چوخ عصبلشيدىم...، آخى بو منظرە يە ۵ - ۶ ياشىندا اوشاقلار-اوغلان و قىزلار دا باخىردى. اونلار خىطدن قووماق اىستە دىم، اليمە داش آلدىم. لاکين فيكىرلىشىردىم كى، داشى نئجه آتىم. آخى اوندا خىط آداملارى منى بو منظرە نى سئير ائتمگىمى حس ائده بىلدىلر. بير كىچىجىك حادىثە منى بو قايعىدان آزاد ائتدى. كۆپكلر قانجىق اوستە الباياغا اولدولار، بير-بىرلىرىنى دىشلدىلر، آغىز-بورونلارى آل قانا بوروندو. حتى بىرى او بىرى نىن آياقلارنى ايتى دىشلىرى ايله ائله سىخدى كى، قانجىغىن آشناسى بير نئچە آن يىرىندىن ترپنە بىلمە دى و سونرا آخساي-آخساي قانجىقدان و قانجىغىن ديگر آشناسىندان اوزاقلاندى. آنجاق بونونلا ايش بىتمە دى، قانجىق سالامات قالان آشناسى ايله يئنه ده اۆز ايشىنده ايدى. هم ده آغرىدان قاچىپ گئندن كۆپكده بير نئچە دىقه دن سونرا قانجىغا ياناشدى. غرىبە حادىثە باش وئردى. او سانكى بايقاندا گوج توپلايرمىش كىمى قانجىغىن يانىندا خومارلانان آشنا كۆپە يە حملە ائتدى، اونو دىشلە دى، حالدان سالدى. بو دفعە ده او بىرى كۆپك قاچدى. قانجىق دا اونون دالىنجا يوللاندى. اما اولكى كۆپك قاچاندا قانجىق بئله ائتمە مىشدى. قانجىق دوغروندان دا سونرا قاچان كۆپكى داها چوخ سئوردى. چونكى اونونلا غرىبە ليكلە اويناير، اوزانىب آياقلارى ايله كۆپگىن آياقلارنى اۆز طرفينه چكىر، باشىنى اونون كىشىلىگينه قويور، اوراسىنى - بوراسىنى يالايردى، اۆزونو كۆپە يە سورتوشدوروردو. قانجىق ائله ذۇوق آلىردى كى... قانجىق سانكى قىزغىن، افسانوى محبته لايىق حركتلر

ائىدىردى. لاکين خىط قانجىغى ایلنجە نى اينسان كىمى باجارمىردى، آغىز-بورونو بوزمگى، ايمى بىلمىردى. اچكى، باكال ندى، اونو دا بىلمىردى. او بونون عوضينده خىطده كى گۆلمچە دن بولالىنق سويو شاپىپىلتى ايله يالايردى. كۆپكلر ايسە اۆز نۆوبە سىنده نىين نامينه آخسادىخلارنى، چولاق اولدوقلارنى درك ائتمىردىلر. بونو اۆزلىرىنه نه تحقىر، نه ده تعريف بىلىردىلر. آنجاق بعضا فاغىر-فاغىر باخىشلارى، تايىتايىتايىتيا گئتمە لرى، اللرى نىن، آياقلارى نىن، آغىزلارى نىن ازيلمە سىندن ايره لى گلن سىزىلىتلار، شىل-كوت وضعىتلىرى كۆپكلرە نىيسە خاطىرلايدىردى. اگر ايتلر دئىيل، اينسانلار داورانىشى اولسايدى، بعضى شاعىرلر آغىز-بورونون قانماسىنى، آياقلارنى سىنماسىنى عشقىن، محبتىن قوربانى كىمى قىيمىتلندىردىلر. آخى دئىيرلر عشق قوربانسىز اولمور. نه اولسون كى، دئىيرلر، اما قوربانسىز اولسا بونون نىي پىسىدىر. قانجىق و كۆپكلر بير-يىكى گون خىطده گۆرسنمە دىلر. بونا تجوب قالدىم. بئله حساب ائتدىم كى، يقىن كۆپك آشنالار ازينتىدن هله ده اۆزلىرىنه گلە يىلر. بعضا ده دوشونوردوم كى، ائله بئله اولسا ياخشىدیر. آنجاق من قونشو محلله يە كئچىپ يىشىكلرە زىيىل آناندا خىطىمىزىن قانجىغىنى اورادا يئنى كۆپكلرە گۆردوم. سانكى تأسوفكئشلىك قايداسىندا موتاثير اولدوم. آخى او خىطىمىزىن ايتى ايدى. محلله، خىط ايتى نىن اخلاقسىزلىغى منە تأسوفكئشلىك باخىمىندان ائموسىونال تاثير گۆستىرىردى. اوخوجوم، ايندى تصوور ائدىن، گۆرون خارىجده، دوبايدا بعضى سۇيداشلاريمىزىن بدن آلورنى منى نه درجه ده اودور، مایوس ائدير.

بوراداكى كۆپكلر خىطىمىزده كى كۆپكلر كىمى چوخ دا غضبلە ميرىلدامىردىلار، بير-بىرلىرىنه عداوت بىلمىردىلر، آمانسىز دئىلدىلر. قانجىق هر ايكىسىنه عئىنى مرحمتلە، عئىنى نوازشلە ياناشىردى. لاکين بورادا دا اۆزونو آروپاساياغى آپايردى، ياراتدىغى منظرە دن اوتانمىر، خجالت چكىمىردى.

قانجىق كۆپكلرىن آراسىندا اوزانىب خوشحال قايدادا مورگولە يىر، گۆزونو يوموب و آچير، گاه بو، گاه دا او بىرى كۆپە يە باخىردى. بيرجه چاتىشمايان قانجىغىن دانىشا بىلمە مه سى، گۆز ياشى آخىتماماسى ايدى. اصلينده من بونو ايتلردن هئچ گۆزلىمىردىم ده، آخى اونلار ائله ايتلردى. آخى اونلار لياقت ندىر بىلسىدىلر يقىن كى، بئله ائتمىردىلر. من اىستىم ده

اونلاری دانلایا دا بيلمزدیم، اونلار دانلاق ندیر اونو دا بيلمیرلر، آخی اونلار ایتدیرلر.

منیم عزیز اوخوجولاریم، ایش ایتله، دیگر حیوان و بۇجکلرله بیتسیدی دردیم اولمازدی. ایندی بعضی آداملار برباشا، یا دا بالاباندا قاندرماق ایسته بیرسن کی، بئله ایشلر عایدیر، اینسانلیغا، میللته یابانجیدیر. سنه میزیدایا میزیدایا، میسمیریغینی ساللایا-ساللایا ائله جاواب وئیر کی، آز قالا آدمی بورجلو دا چیخاریر. ایندی گۆر ایشلر نه یئرہ چاتیب کی، هوموسئکسوالیستلر بو آدی اؤزلرینه تحقیر زاد سایمیرلار، عابیر-حیادان اوزلری پۇرتمور، قیزارمیر. اونلار بوش-بوش چرنله مگی، ایتلرسه آغیز-بورونلارینی دیشله مگی باجاریرلار. آنجاق هر ایکسی دلیجه، دلیسوو، بعضا ده غیظلی حرکت ائدیرلر. لاکین اونلار آراسیندا باشلیجا فرق ده وار: ایتلر شعورسوز، اینسانلار ایسه بیلر رکدن بئله داورانیرلار. کاش فرق اولماییدی، اونا اینسانلار و اینسانلار آراسی هوموسئکسوالیستلر ده اولمازدی، اولسا دا قیناق اویئکتی اولمازدیلار. مگر هئچ ایتلر، ائشکلر قیناغا چئوریلیر، یوخ. لاپ ائله میلچکلری گۆتورک. یقین کی، یایدا باغلاردا فیکیر وئرمیسینیز، میلچک میلچگین بئلینه اوتورور، خوروزسا توپوغون اوستونه. هله پیس دا ائدیر. بیر گون یوکسک مؤوقعلی بیر تانیشا راست گلنده حیط ایتیمیزی، اونون سرگوزشتلرینی خاطیرلادیم. نسه دئمک ایسته دیم، تردود ائتدیم. اما حس ائتدیم کی، مودئرن قادین اینسان منیم نه دئمک ایسته دیگیمی سنزه بیلیر. هم ده خانیم منیم حیات طرزیمی، مؤقیمی آرتیق بیلیردی. آنجاق آیدینلیق اوچون قانجیق ایت حاقیندا اولان حکایتیمی اونا دانیشدیم. لاکین حیطیمیزین ایتی کیمی اونون دا خجالت چکدیگینی حس ائتمه دیم. آخی او، ایتدن فرقلی اولاراق اینسان ایدی، قانجیق دئیل، خانیم ایدی، نه اوچون خجالت چکمدی؟!

بوکس و جینایتکار

عسگر آرا وئرمه دن پاپیروسونو یاندیریر، اونو آجگۆزلوکله سومورور، گاه اورا، گاه بورا باخیر، بعضا گۆزونو بیر نوقطه یه زیلله ییر، درین فیکره دالیر، گاه فاغیر، گاه دا غضبلی گۆرسه نیردی. آناسی مسله دن حالی ایدی: - سنه یوز کره دئیشم کی، بو زهریماری ایچمه، ایچنده ده قدری قدر. بیردفعه لیک عاغلینی باشینا ییغ.

آھا، آھا من تاپمیشام. محکمە یە قدر عسگری بوکس مشغله لرينه گۆندە رک. اۆرنسین، سوروشاندا قیزارماسین، جاواب وئرسین.

رئیس دئدی:

- اشی، سن لاپ اوخومامیش حوقوقشوناسسان. احسن سنه. دیپلومون اولسایدی سنی ایشه گۆتوردیم. اصیل بیزیم آدامسان.

عسگر تعجیلی اولاراق ایلمان کلوبونا یوللاندى. پاشا، اونو ایکی آی اولکی تاریخله قئیدیاتا آلدیردی. اینسافلا دئسک عسگر عینادلا ایشه گیریشدی. بوکسون ان اینجه مقاملارینا دیقت یئتیرمه یه باشلادی. او، ال-قول آتیر، تپیگی تپیگین اوستونه گلیردی. ترله ییردی، تنگنفس اولوردو. باشینا سو سپیردیلر، اندیریدیلر. دوداقلارینی یاش اسگی ایله سیلیردیلر. عسگر بوکس مشقلرینه گئندن سونرا آناسی دا راحتلیق تاپمیشدی. چونکی، اوغلو آز قالا ایچگینی اونوتموشدو. یاخشی دئییرلر کی، هر بیر پیس ایشده نسه یاخشی بیر جهت ده اولور. نه ایسه، مشقه عسگرین اوزونه، آنینا، دوداقلارینا، باشینا ضربه ضربه دالینجا ائندیریلیردی، دییردی. ائو قایداندا سیزیلتیدان راحتلیق تاپا بیلیمیدی. سیزیلتیلاری آزالتماق مقصدیله آغری کسبجی درمانلار آتیردی. اونونلا بئله ایشه اورک جوشغونلوغو، حساسلیقلا گیریشمیشدی. هم ازله لرینی، هم ده اغلینی ایشه سالمیشدی. نئچه آی اوندان اول مشقه گلنلری حتّی کۆلگه ده قویموشدو. ترئئری بو یاخینلاردا اونا هله ظارافات دا ائتمیشدی:

- بئله گئتسه سن لاپ نۆوبتی اولیمپیا اویونلاریندا اوغور قازاناجاقسان.

عسگر مشقلرده اۆزونه آز دا اولسا پرستیشکارلار دا قازاندی. او، چوخ ایناملا، عینادکارجاسینا اوییناییردی، اویونون گئیشینی دوروست موعینلشدیریردی. عسگر قیسا مودتده نینکی بوکسون اوچ نۆوونو: تایبوکس، کینبوکس و عادى بوکس نۆولرینی، حتّی تایئک ووندو اویون قایدالارینی اؤیرنمیشدی. بو یاخینلاردا او، منه ائله بیر هوسله دانیشیردی کی:

ایاقلا سینه یه، باشا، قولغا، اوزه گوجلو ضربه لر ائندیریرم، یومروغومو، دیرسکلریمی ده ایشه سالیرام، صیفتده صیفتلیک قویمورام. هله تپیكله وورماغی دئمیرم. هله بو ندیر. تانلاندیلارین کشفی اولان تایئککوندو اویونونون اؤز گۆزلیگی واردیر.

عسگر ائو قاییتدی، یورغون-یورغون پیللکنلری چیخدی، دریندن نفس آلدی. آستادان آناسینا دئدی:

حاقلیسان، من یاراماز آدامام. گۆرک آخیری نه ایله قورتاراجاق.

او، اؤز حرکتلرینی کسگینلیکله دویوردو، ضعیف، کۆمکسیر اولدوغونو دا بیلیردی. آما پاشانین آداملاری گوجلوییدی.

بیر آز کئچمیش پاشا اونا زنگ ووردو:

هه، نه اولدو، ایش نه یئرده قالدی؟

هله کی، ائله بیر آیدینلیق یوخدور. ایضاحات وئردیم، تقصیریمی بوینوما آلدیم.

صباحیسی عسگر پاشا ایله موستنطیقین یانینا گئتدیلر، سونرا ایسه رئیسین قبولوندا اولدولار. رئیس پاشانی یاخشی تانییردی. رئیس عسگره موراجیعتله سوروشدو:

بلکه بوکس اوینامیسینین، بو زامان اونون انگینه، گیجگاهینا وورموسان. خیر، رئیس. بیر بالاجا یئییب ایچیردیک. منیم بوکسدان باشیم چیخمیر. بس اوندا ئئيله یک، نه پلان چیزاق - دئییه رئیس پاشایا موراجیعت ائتدی. سن بیلن یاخشدیر، هر حالدا بو ایشلره سریشده لیسن.

رئیس دیرسکلرینی استولا سیخدی، سیقارئت گۆتوردو، سوموردو، سحرلنمیش بیر آدام حالینی آلدی و دئدی:

یوخ، بوکس اوینامیسینین.

آخی دئدیم... - دئییه عسگر جاواب وئرمک ایسته دی. رئیس اونون سۆزونو یاریمچیق کسدى. عسگر دالان-دالا آنلادی کی، رئیس بونونلا نه دئمک ایسته ییر.

رئیس دئدی:

چالیشاریق کی، بوکس مثله سینى قابارداق، اؤن پلانا سالاق. آما ایش محکمە یه گئتمه لیدیر. شیکایتچی عریضه سینى گئری گۆتورمور کی، گۆتورمور، ترس آدامدیر.

ترس دئییل ائی، غورورلودور - دئییه عسگر علاو ائتدی.

آز دانیش، اؤزون ده بیلیمرسن نه دئییرسن.

سونرا رئیس اوزونو پاشایا توتوب دئدی:

یاخشی، بیردن حاکیم اؤزو ده موستقیل قایدادا محکمە ایستینتاغی آپاراسی اولدو و گۆردو کی، جینایتکارین بوکسون نه اولدوغو حاقدا هئچ تصوورو بئله یوخدو. بیردن دئدی تپیك آت، آتا بیلمه دین، یومروق وور، وورا بیلمه دین. اوندان بیزیم یازدیقلاریمیز هاوادا قالاچاق. هئچ بیلیمرم ئئيله یک؟ پاشا سانکی سئوینجک حالدا دئدی:

عسگر دانیشديقجا من اۋز-اۋزومه فيكىرلىشىردىم، گۆتۈر- قۇي اندىردىم: «آخى اينسانلار ايدمان خاطيرينه نه اوچون دوداقلاريني، بورونلاريني، صيفيتيني آل-قان اندىر. بو اۋزو خولىقانلىق، جىنايت عملى دئىيلىمى. عسگرين سولئيمانى ازىشدىرمە سى ايله بونون نه فرقى وار. فرق يالنىز مكان فرقيدىر». بو حسلرله من اونو دىنلە يىردىم. آخى بوكس هم ده اينسان پسيخىكاسينا جىدى ضرر وورار، اوندأ آفئكت حالى يارادا بىلر. اگر مشق زالى نىن چىخاچاغىندا موستىطىقلر دايانمىش اولسايدىلار، اوندأ اونلاردا عسگر كىمى «جىنايتكار» ياخلامىش اولاردىلار. أما ايندى عسگر مشق ائتمك هاوا ايله سو كىمى لازىم ايدى...

يادداش درمانى

قوربتلە حليمە بىر-بىرلىنى سئو ركدن ائولنمىشدىلر. أما ندنسە حليمە ارىنى چوخ قىسقانىردى. رفيقلىرىندىن بىرى قوربتىن اولكى سئوگى ماجرا لارى بارە دە اونا آز دانىشمىمىشدى. حليمە سۇزآراسى، يئرلى-يئرسىز ارينه بو بارە دە آتماجالار آتير، اونو قىزىشدىرىردى. قوربت ايسە تمكىنلە دئىيردى:

- ياخشى، بسدىر حليمچىك. جاوانلىقدا هر شئى اولايىلر. حليمە ايسە داها دا جىن آتىنى مينىردى. بىر نئچە گون ارىنى دانىشدىرمىردا، اونون آلت پالتارلاريني، كۆينگىنى يوموردو، بعضا خۇرك دە بىشىرمىردى. بىشىرنە دە اۋز-اۋزونه دئىيردى: «نئىلىيم، اوشاقلارى آج قويماياجام كى». قودرتسە گوناھكار آدام كىمى دوداغ آلتى، گولومسە نىر، امين-امانلىق ياراتماق ايسە يىردى قوربت نئىلە سىن، آلمىش بئش ياشىندان سونرا يئنى عشقە دوشمىە جك كى. آروادى دانیشديقجا اللرىنى گوجگاهىنا آپاير و دئىيردى:

- بسدىر. سن آتوون جانى قوتار. باشىم آغرىير. حليمە ايسە هلە دە ارينه توتغون و دومانلى نظر سالماقدا داوام اندىردى. آرامسىز دانناق قوربتى لاپ حالدان سالمىشدى. بئىينى دە بدنى، آزالارى كىمى يورغون ايدى. او، گۆزلە گۆرونمە ين، حس اندىلمە ين هيجان كئچىرىردى. آخىرى حليمە يە ياناشدى، اونولا اوز-اوزه داياندى:

- ياخشى، من ايندى نه ائتمە لىيم. مندن نه ايسە يىرسن؟ حليمە اۋزو دە بىلمىردىكى، نه ايسە يىر، اونا نه لازىمىدر. سانكى ائودە دراماتىك، ائوموسيونال حال ياراتماق اونون

زنگ ووروم. بلكە دە يئرسىز چىخسا دا دستكى گۇتوروب اونا زنگ اتتىم. صۇحبىتى اوزاقدان باشلايم، گىجە دن گوندوزدن، ھاۋادان-قاردان، يئردن، گۇيدىن... سنى تىرىك اندىرم، قوجاقلایرام، اۇپورم. اما...

اما نه، اما بىلىمىم سنى نه ايله ياد اندىم. بىلىمىم هر شى سنده وار. حاقليسان ۱۰۰ موبىل تىلفونوم وار، هله باشقالارين دىمىم. ياخشى بس نه اندىم؟

ظالمىم اوغلو بىر كلمە دە دىمىردى كى، نه اذيت چكىرسن، ائله سىن ساغلىغىن بسدىر. اصلينه قالاندا من هىچ بونو گۇزلىمىردىم دە.

اژدر بلكە چىخاق شىره قىلان آلتى اندك.

نه اولار، چىخاق.

دنىز كنارىنا چىخدىق. صۇحبىت يئنه صاباھكى آد گونوندن، ھىيە دن دوشدو:

- عزيزىم، سن تاماميله حاقليسان، سون واختلار ھىيە لر او قدر چوخالېب كى، ائومىز آمبارا اوخشاير. سىچىم واجىيدىر - دىدى. شىلرېن اليندن داھا ترېنمك اولمور.

اژدر بورادا حاقلى ايدى. او، طبيعت اعتىباريله هر آددىمى شىله، پولا اۇلچوردو. تانرى اونو ياراداندا بو معيارلا دونيايا گتيرىمىشىدى. او، حساب اندىردى كى، هر بىر سئوېنچ، يا كدر شىلردن، ھىيە لردن آسلىدى، هر شى اونون اوزرىندە قورولور، اونونلا رواج تاپىر. قلى نىن حساسلىغى دا بونلارلا شرطلىشىدى. بونلارېن فونوندا اونون آز-چوخ اولان مودروكلوگو دە كۇلگە دە قالىردى. بونلارېن ھامىسىنى من بىلىردىم. آنجاق اغلىما گلەزدى كى، اونونلا بو حاقدى صۇحبىتىم بىلە سونلوقلا قورتاراجاق:

صايرىن تزه كوللوياتى چىخىب، بلكە اونو سە ھىيە گتيرىم؟ او لازىم دىيىل، ساتىرىكدىر. بىرجه ساتىرام چاتىشمىردى. بلكە سولئيمان رحىموون رومانلارېنى؟

ھىمى بۇيوكدور، باشىم آغرىيار.

ماركسىن اثرلرى نىجە؟

او، دا لازىم دىيىل، وارلىلار محكوم اندىر، كاسىبلار آياغا قالدىرير.

نىيە كى، ماركس منفعتدن، تىجارت كاپىتالىندان، پولدان دا يازىر.

«پول» سۇزون ائشىدندە اژدرېن احوالى بىر آز ياخشىلاشدى. ايشتاھلا چۇرك يئىن آدم كىمى آغزى سولاندى. اۇز-اۇزومە دىدىم: «آھا، پروبلېمىن كۇكونو، اژدرېن

آتىنا مىندىردى. اۇز-اۇزومە دىيىردى: «بو ندىر، قىسقانچلىق، شىلتاقلىق، يوخسا سئوگى. بلكە يادداشلى اولماسا ياخشىدېر». آنجاق قوربت اونو دا دوشوندو كى، يادداش درمانيندان اول اوچ آى ايدىكى ائودە ساكىتچىلىك ايدى، هىچ نىي خايطىرلامىردى. قوربت ھىمە نى حقيقتن سئوېردى، اونون داعواكار، ساغلام وارلىغىنى يادداشسىزلىغىندان اوستون توتوردو. سانكى حددن آرتىق دۇزوملولوگونە، تمكىنلىگىنە حق قازاندىرماق اوچون دفعە لرلە اۇز-اۇزومە دىيىردى: «نه قدر اولماسا اوشاقلارېن آناسىدېر، الله اونا قىيماسىن. اوخوجوم، من دە اىستردىم كى، ھىمە دە اۇز نۇوبە سىندە ساۋاش مۇوقىيىندن ال چكىسىن، آخى قوربت دە اوشاقلارېن آتاسىدېر.

ھىيە

اژدر ھىيە نى چوخ سئوېردى. ھىيە وئرمە نى، آلمانى دىقت و ھۇرمەت علامتى حساب اندىردى. من دە اونو تىرىك ائىمكى قارا ائىم. اما چتىنلىك چكىردىم. بىر نىچە ايل اول اونا تزه چىخان كىتابلار ھىيە ائىمىشىدىم. اما ائىتيدىگىمە گۇرە آغزىنى بوزوب، اۇز ناراضىلىغىنى بىلدىرمىشىدى. من نه بىلىم كى، نه آلاق لازىمدىر. بلكە دە او، ھىيە دىيىل، سادجە اولاراق بۇيوك قاينى طلب اندىردى. بعضا دانىشاندا ائله آسقىرىر، ائله اۇسكورور كى، عصىبىچىلىكدن آدامىن بىلدىگى دە يادىندان چىخىر. آداملا ھم دە ياد، گاه دا ياخىنى كىمى داۋرائىر، گاه سادە، گاه دا طمطراقلا دانىشىر. اما غرىبە باخىشلارې، تېسسومو وار. اژدرېن تېسسومو نه يە دىسن دېر. ھامى ايله دىل تاپماغى، ايسىنىشىمكى باجارىر. بو جھتدن بىر اىنسان كىمىن اوندان هىچ بىر نىگارنچىلىغى يوخ ايدى. بوتۇلولوكە كوت آدم دا دىيىلدى، دىيوس دا دىيىلدى. اولا بىلىسىن كى، باشدان بىر آز سئىرك ايدى. اما باشقالارې كىمى او، دا ھامى نىن سئوېملىسى اولا بىلىمىردى. بلكە دە بو اونون گوناھى دىيىلدى. اما ھىيە پرست ايدى. ھىيە گۇرندە آز قالا آغزى آچىق قالىردى. ھىيە ائله بىل كى، اونو ھىپنوز ائلمىشىدى. من ھىيە باخىمىندان اونون بوتون جھتلىرىنى سانكى سوسىولوژى قايدادا تدقيق ائىمىشىدىم، اۇرنىمىشىدىم. بىلىردىم كى، او، ھىيە سىز كىچىنە بىلىمىر. من ايسە اۇز-اۇزومە دىيىردىم: «آخى بىلە سارساق ايش كىمە لازىمدىر». نه ايسە، درىندن گۇتورقوى ائله دىم، خوشونا گلە جك ھىيە حاقىندا دوشوندوم. چىخىش يولو آختارىردىم. فىكىرلىشىردىم گۇرورم اونا نىجە

قارین آغریسینی تاپدیم». سۆزون دوغروسو داخیلن عصبلىشدیم. اونو بو قدر آچیق-ساجیق بيلمزدیم. ایلاهی، دونیادا نئجه اینسانلار اولارمیش. من خئیلی سوسدوم و سونرا یاری جیدی، یاری آجیق حالدا دئدیم:

بو یاخینلاردا آلمانیادان منه آچارکا بالالاری گتیریلر. نئجه اولار بیرینی سنه وئیرم.

یاخشى اولار - دئییه نهایت اؤدر اؤز راضیلیغینی بیلیدردی. سئویندیم کی، نهایت کی، اؤدرین هدییه عینادکارلیغینی

رفع ائده بیلدیم. ائله بیلدیم کی، بؤیوک بیر خاطادان قورتاردیم، چتین بیر سیناقدان چیخدیم. احوال-روحیه م ده سانکی یاخشىلاشدی. آخشامچاغی اوغلودان آچارکا (ایت)بالاسینی اؤدر گيله گؤندردیم. آخشامسا حیات

جاناوارلار و اینسانلار

گنجه دیر. زیل قارائلیقدیر. ایتلرین قولا ق باتیریجی هوروشمه سی آدمی سانکی واهیمه یه سالیردی. اولار هوره-هوره آیاقلاری ایله یئری قازیردی. حیطیمیز توزاناق ایدی. اوزاقدان، مئشه طرفدن جاناوارلار غریبه بیر سسله

ز آیردی. آریخ، جلیمسیز بیر آدم اولسا دا، اوزونده اوووردلار باتمیش قیریشلار اولسا دا زیرک ایدی. قوزولاری، قویونلاری، اینکلی نوازشله اوخشاییر، سانکی اونلارلا اؤز دلیلرینده دانیشیردی. تک حیوانلاری دئیل، بیتکیلری ده، آغاجلاری دا، گول-چیچگی ده سئویردی. گنجه یاری سرین مئهین اسمسی، یارپاقلارین خیشیلتیسی، گيله-گيله یاغیش یاغماسی اونا لذت وئیردی. اوندان طبیعت دویغولاری گوجلوی ایدی. من اؤز آتا-بابا یوردوما، ائویمیزه قوناق گلیمشیدیم. چارپاییدا گاه مورگوله ییر، گاه دا آلتدان-آلتدان آتامین حرکتلرینی، ایشلرینی موشایعت ائدیر، ایزله ییردیم. کئنده دوغولوب بویا-باشا چاتسام دا بو منظره یه حیرانلیقلا باخیردیم. بیر آز کئچمیش دهشتلی ایت، جاناوار سسلری کندی، حیطی بورودو. چؤل و ائو ییرتیجیلاری بیر-بیرینی دیدیردی. ائله دیدیشیردی کی، سانکی بیر نئچه آندان سونرا هر ایکی طرف اؤلومه محکوم اولاجاقدی، اونلارین ساواشماسی اوشاقلاری دا اویاتدی. اوشاقلار بو منظره دن بیر طرفدن سئوینیر، دیگر طرفدن ایسه قورخور، هیجان کئچیریردی. ایتله جاناوار گرگین ساواشدان سونرا آرام-آرام سس چیخاریردی. بو حال مؤعجیزه یه، ناغیلا بنزه ییردی، هم ده آداما تجولوب و گولمه لی گلیردی. ایت ده جاناوار دا

اولاییدیلار. عوض کیشی ایسه حیطه دوشوب قویون قوزولارا، اینکلره باش چکیردی. ایتله جاناوارلارین ساواشیندا او، داها احتیاطلی اولوردو. عوض کیشی بونا عادت ائتمیشدی. سانکی گنجه نین قاتی قارائلیغیندان هز

تؤوشویه-تؤوشویه اوز-اوزه دایانمیشدی. قان-تر ایچینده ایدیلر. آداما ائله گلیردی کی، بیر-بیرلرینی شیکست ائتمیشدی. بویون و بالدر دریلریندن قان سیزیردی. عوض کیشی قوشا لوله نی گؤتوردو، آما چاخماغین چکمه دی، آنی اولاراق دایاندى. قورخو کی، گنجه واختی گولله ایته ده ییر. هم ده جاناوارلارین لطفوکارلیغی حاقینداکی غریبه صؤحبت یادینا دوشدو... صبر ائتمه یه اوستونلوک وئردی.

من:

بابا، سندن نه عجب، جاناواری نییه گولله یه آلمادین؟ دوغروسو هنج اؤزوم ده بيلمیرم، نه ائدیرم، چاش-باش قالمیشام. آتام بونون سببینی سونرالار دا آیدینلاشیدیرا بيلمه دی. بابام آتامین نئجه بؤیوک قلبه، روحا مالیک اولدوغونو بیلیردیم. دئمه سه ده حس ائدیردیم کی، بوردا نسه وار. بونلاری دوشوندوکجه منده یئنی سواللار عمله گلیردی: «نئجه یعنی، وحشی قیپینا گله، اونو وورما یاسان؟». بو حال منه یوخو کیمی گلیردی. بعضا ده اونو سادجه اولاراق آتلاشیلماز بیر حال کیمی قییمتلندیریردیم. اؤز-اؤزومه دئییردیم کی، خالیص پوئست، رومان ماتریالیدیر، کاش ایستعدادین اولایدی بونو قلمه آلایدیم. من اوشاقلیقان سوالا جاواب تاپمایانا قدر راحت اولای بيلمیردیم، گنجه لر ده یئرمده

بورون

نازنده خانیم حدیدیندن آرتیق ائستتیک گۆروشه مالیک ایدی. او، هر بیر ائستتیک شئیلردن لذت آلیر، اوندان مست اولوردو. اوندان هر دن بیر شیلتاقلیق حاللاری دا اولوردو. اوزونده، صیفیتینده میکروسکوپلا لکه لر آختاریر، دیرناقلارینی رنگله مک اوچون رنگلر سئچیمی ائدیردی. آدمالار سحر، ناهار و شام یئمگینه حاضرلاشاندا او، گوزگو قاباغیندا دایانیر، هئی آغزینا، اوزونه، چنه سینه، بورونو باخیردی. نازنده خانیمدا بورون احتیصاصی داها گوجلۇ ایدی، گۆزلیک وورغونو ایدی. بوروندان سانکی رومانئیک بیر ایددیلیا یاراتماق عشقینه، هوسینه دوشموشدو. دئییرم ایلاهی، اینساندا نه قدر آشیکار اولان، اولمایان موعجیزه لر اولارمیش، اینسانلار باطیلدن، داخیلدن چوخ ظاهرلییه نه قدر مئیل ائدرمیش، حادثه لر، گۆرکه می، آناتومیانی نه قدر ده یانلیش آنالارمیش. سانکی دونیانین بوتون خیرلی عمللری صیفیتده، بوروندا جملشمیشمیش، سانکی بوتون تمیزلیک، باکیلیک بورادا ایمیش.

نازنده خانیمی هارداسا باشا دوشمک اولاردی. بورون مسله سی اونون قوجالیق سئوینجی، آخیرینجی شانس ایدی. آخی اونون ۶۰-دان یوخاری یاشی وار ایدی. او، اینسانلاری اؤزونه جلب ائتمک اوچون چوخ واریانتلار آل اتمیش، سئچیم ائتمیشدی. یادیمدا، ایکی ایل بوندان اول آلمانیدا، یوخسا فرانسادان، دقیق یادیمدا دئییل، یاراشیقلی بیر ایت بالاسی گتیرمیشمیش. کوچوکلک آخشاملار دنیز کناری بولوارا چیخارمیش کی، اؤزونه آدمالارین دیقینی جلب ائتسین. آما بو دا نازنده خانیم بیر اوغور گتیرمیر. گۆرن گۆرن، حتّی اونو تانیما یانلار دا سوروشور:

– آ... آ... بو نه گۆزل ایتدیر، نه یاراشیقلیدیر...

نازنده خانیم ایسه پرت اولور. عادتت آدمین بیر شئینی تعریفله ینده سئوینر، فرحلنر. او، ایسه سانکی کوچویه قیسقانیردی. آخی نازنده خانیمی دئییل، ایتی تعریفله ییردیلر...

نه ایسه، قایداق بورون مسله سینه. نازنده خانیم دئییلر کی، ایسته ییرسن یاخشی گۆرسنه سن اوزونده شلیفوفکا آپاریلمالیدیر. بو سؤز منه هله طلبه اولارکان تئخنولوگیادان معلوم ایدی، ینی مثتالی جیلاماق. من نه بیلیم کی، ائلم بئله اینکیشاف ائده جک، تکجه مثتال، دئتال یوخ، اتی ده «شلیفوفکالاندیریرلار». نازنده خانیم بیر ده مصلحت گۆردولر کی، بونو قیشدا ائتدیرسن داها یاخشی ائففئکت وئر.

قورولور، سحرئسی اؤیرنه جگیمه اؤزلوگومده سؤز وئیردیم. آدمالار بونو اوشاق عینادکارلیغی، شیلتاقلیغی کیمی قییمتlendیریردی. آما اصلینده بئله دئییلدی، سادجه اولاراق بیلیم، اؤیرنمک ایسته ییردیم. نه ایسه، من صاباحیسی باکییا قایتمالی ایدیم. یننه، او گئجه کی حادثه یادیمدا دوشدو. سوروشدوم:

بابا، نسه او گئجه کی فیسقیرقدان باشیم چیخمادی. نییه بئله اولدو. وحشی هاردا وارسا اؤلدورولمه لیدیر.

من تورکلر کیمی آتام «بابا» دئییردیم. باجی و قارداشلاریم دا «بابا»

– دئییه چاغیریردی. آتام فارس، عرب، تورک دیللرینی یاخشی بیلیردی. آغدامدا واختیله روحانی مکتبینی بیتیرمیشدی. سعدی نین، حافظنین شعرلرینی لوغتسیز ترجمه ائده بیلیردی. دئمک ایسته ییرم کی، اوندان نسه ادبی-فلسفی دویغولار درین ایدی. او، تکرار سوالیمی دینله یندن سونرا دئدی:

– طبیعتین، آللهین اسرارنگیز سیرریلری وار، اوغوم – اینجیمه، پروفیسور اولسان دا اول بیلر کی، بونلارین هامیسینی بیلمه یسن.

بابام چوخ ظریف سؤزلر دئییردی. سعدیدن، نیظامیدن، علیشیر نوایدن، ابن سینادان ماراقلی ائپیزودلار گتیریردی. ائله دانیشیردی کی، اونلاردان هئچ بیرینی اینکار ائتمک مومکون دئییلدی. او، دئدی: جاناوار هلم-هلم خیطه گلمز، قاپی باسماز. گۆرونور نئچه گوندور آجیمیش. آخی طبیعت ده اونو بئله یارادیب، او دا یئمه لیدیر.

سن جاناوارا حاقمی قازاندیریرسان؟

یوخ، آما مسله بوراسیندادیر کی، وحشیلر آج اولاندا اووا چیخیر، هوجوم ائدیر. اینسانلار ایسه توخ اولاندا دا.

هم ده ائله وحشیلر وار کی، مثلن، آسلانلار لئشی بیرگه یئیرلر، اونلاردا یئمک برابرلیگی وار، آما اینسانلاردا یوخ. باخ، بونو سن مندن ده یاخشی بلرسن. ائله جاناوارلار ایچرئیسینده ده عدالتلیسی اولور. ائله جاناوار وار کی، یندی – یئمکدی اوون هامیسینی بوغور، آما ائله سی ده وار کی، یئیه جگی قدر اؤلدورور.

بابامین دئدیکلری چوخ غریبه، هم ده صمیمی ایدی. اونون سؤزلری سانکی ایشیغی اولمایان موعجیزه لی بیر فانارا بنزه ییردی. آنجاق بورادا ایشیق قیغیلجیملاری دا وار ایدی. دئمک اولماز کی، آج جاناوارلار حاقلیدیر، یوخسا توخ اینسان-جاناوارلار.

چونكى اوز خىلى مودت گون ايشيغيندان قورونماليدى. آنجاق نازندە خانىمىم بونا صبىرى چاتمادى، قىشى گۈزلە مە دى. اتىنى «شليفووكالاندېردى». اوزونە اينفكسىيا دوشدو، قىشا كىمى خستە خانايا گنديب گلدى. يئنه ايسە، نە ائمك اولار، نازندە بئله نازندە دىر. «شليفووكادان» ازيت چكەم سىنى گۇرنلر اونا ايراد توتانلار دئيردى:

- اذيتى من چكىرم، سىزە نە. هله سىزىن ائستىتىك طبابتدن خبرىنىز يوخدور. و گونلرى تئلتويزيونا دئيردىلر كى، عمليات زامانى بورونو ۴۰، حتى ۹۰ درجە اوزدن آشاغى، ياخود يوخارى يئرلشدېرمك مومكوندور. سىز هله بىلمىرسىنىز كى، ايندى اهالى نىن اكتر حىصە سىنى بورون ماراقلاندېرىر.

يئنه نە ايسە. نازندە خانىمىم بورونو دا موداخىلە اولوندو. خىلى گۈزل گۇركم آلدى. اما ياخشى نفس آلمادى، عمليات نفس آلمانا آهنگىنى خىلى پوزموشدو. علاو جراح عملياتى آپارماق لازىم گلدى. بورونون سئلىكى قىشاسى ضرر چكەمىشىدى، خانىمىم سسى دە كوبودلاشمىشىدى. قاشىن قايردىغى يئردە گۇزونو تۇكموشدو، بورونون، سسىن فيزيولوژى فونكسىيىسى دئفورماسىيايا اوگرامىشىدى. يئنه نە ايسە. تكرار عمليات آپارىلدى، اوستە لىك ياستى بورونو اوزون بورونلا عوض ائدىلدى. عمليات اوغورلا باشا چاتمىشىدى. نازندە خانىم سئوينىردى، اوزوندە كى لكدر دە يوخ اولموشدو. بىر نچە آى كئچدى. خبر يايىلدى كى، اوزون بورونلوق دبدن دوشوب، هر يئردە ياستى بورونو هوس گۇستىرلىر. نازندە خانىمىم يئنه بورون قاينىلار باشلادى. دىك بورونو ياستى بورونلا دىيشدى. او، سانكى بورون دئىل، پالتار دىيشىردى.

پست سووت پرولتارىياتى

پروفئسور عزيز عزيزو هميشە سوسىيال مسله لره مئىل ائدىردى. سووتلر دۇوروندە بو پروبلئم دبدە ايدى. او، گاه ماركسدان، گاه سئن سىموندان، گاه توماس موردان، گاه صابىردن، گاه دا شىللور و شىكسپىردن مىثاللار گتيرىر، اينسان فلسفە سىندن هوسلە دانىشىردى. اينسان برابرلىگىنە خصوصى دىقت يئتيرىردى. يئلبىين، مردىمزار آدمالارى سئومىردى، خالاخترىن گۇرولن ايشلرلە دە آراسى يوخ ايدى. سووتلر داغىلدى، چۇكدو. هرە اۇز يولونو توتماغا باشلادى. او، سوسىيال حادىثە لرى دىقتلە اىزلە يىر،

مؤحترم حاكيم. اولان قالانيم بودور، موعليمم، پئىنسىياچى
آدامام. جمعى يوز مانا تيم وار.

ععايدير، بو ندير، بيليرسينيزمى سيز هارداسيز.

باغيشلايين، سحو ائتميشم.

گئدين، كؤمكليك اندريك.

بايرام حياتدا نيسه آرخايين اولماغا عادت ائتمه ميشدى.
اصلينده آرخايين اولماغى بير داياغى دا، پولو دا يوخ ايدى.
آما حاقللى اولماسينى ثوبوتا يئتيرن دليلىرى، سوبوتلارى دا
يوخ ايدى. باغ قونشوسو ايماكانلى، علاقه سى گئيش اولان
آدام ايدى. شنبه-بازار گونلىرى قاپيسيندا باهالى ماشينلار
قاتار-قاتار دوزولوردو. كيم بايرام موعليمه شاهيدليك ائدردى.
بايرام آتجاق آللهي اؤزونه آرخا، داياق بيليردى. او، محكمه دن
سئوينجمله، قطعيتله شهر ائوينه يوللاندى. يولدا شاگيردلىرى
اونا ياناشيب خوشصيفتله، ميننتارليقلا سلام وئيردى. ائو
گليب محكمه ده اولان صؤحتى آروادينا دانيشدى.
سئوينجيندن دسته گى گؤتوروب دوستو اؤدره زنگ ائتدى.
اؤدر:

- دئه ديكلىرىنى ائشيديرم. آما اينانميرام. او، يومورتادان يون
قيرخان آدامدى، ياخشى تانيييرام. بايرام بير نچه گوندن
سونرا وكيلى توتدو، محكمه يه يوللاندىلار. محكمه بيناسى
نين يانيندا چوخلو آداملار توپلانميشدى. وكيلى حاكيمين
يانينا كئچدى.

حاكيم ايستنهزا ايله گوله رك دئدى:

- گر ك منه ده موعليم پئىنسىياچى راست گله ده...

- نيه كى، ائله سيراغا گون ۵۰ مينليك ايش گؤرمه ديك.
هميشه شنبه، بير گون ده چرشنه - دئيه وكيلى گولومسه
دى، قيميشدى.

بايرام ايسه صبيرسيزليك وكيلى گؤزله ييردى. آما
حاكيمين «كؤمكليك ائده رك» - دئدىگى سؤزلر اونو
ساكيتلشديريردى و اؤز-اؤزونه دئييردى: «آخى اينسان نه
اوچون ياشاير. معنويات دا لازيمدير. يقين كى، حاكيم
عدالتلى، صاف آدامدير، نسه بير شئى چيخار». لاكين بو
دوشونجه لر، اوزون چكمه دى. وكيلى بايراما ياناشارق دئدى:

دانيشديم، اؤز ده لاپ اوچوز، ايكي مين ماناتا.

نه، ايكي مين مانات؟! هئچ ايلليك پئىنسىيام بونا چاتمير،
يوخومدور، آلله پناه، قولى نه اولور اولسون.

بايرام سونرا علاو ائتدى:

بس دئميشدى كؤمكليك ائدجم، نه اولدو، پيشيك
آسقيردى؟

دالماسى، كاميلليگى ايدى. پروفيسور دريندن نفس آلدى،
يئنيندن فيكره دالدى و دئدى:

- قونشوم سن حاقليسان. ايندى سن ائله پروئلئتارسان، من ده
بئله جيندير پروفئسسور، جيبين دولو اولسون.

صاف آداملار

بايرام هميشه اؤز-اؤزونه دئييردى، اؤز-اؤزونه
ساكيتلشديريردى: دونيادى، ائنيشى، يوخوشو اولور، آغاجلار دا
چيچك آچير، ياپراقلاير، بار وئير... سونرا پاييز، قيش گلير،
باهاردا عئينى شئى يئنيندن تكرر اولور. اينسان قايعيلارى،
قالبين كدرى ده بيتمير، توكنمير. آرزولار دا اوچور گئدير،
گاه گئرى دؤنور، آما قايعيلار ائله سنده قالير، بيتيب-توكنمز
قايعيلار. آما مثل وار دئيرلر كى، هر بير قارائلىق گئجه نين بير
گوندوزو اولور. قارائلىق ليباسين ديشين كيمي، اينسان دا اؤز
آرزولارينى، مرامينى ديشه بيلير. آتجاق گئجه گوندوزدن
فرقلى اولاراق اينسان مرامينا چاتماياندا مايوس اولور، خجالت
چكير. بايرام بئله بير حيصه لرله يئرلندن دوروب محكمه يه
گئتىدى. اليندن بير بالاجا «خطا» چيخميشدى، باغ
قونشولارى ايله سو اوستونده سؤزلميشدى، قونشوسو اونون
سويونو كسيب اؤز حيطينه يؤنلتميشدى. اصلينده او، چوخ
مولاييم، ساكيت، ضررسيز آدام ايدى. سادجه حؤوصله دن
چيخارميشديلر كى، يومروق داعواسينا كئچسينلر. بايرام
قاتماقاراشيق فيكىرلرله حاكيمين قاپيسينى آچدى.

حاكيم:

بو يورون، گلين دئدى.

ساغ اولون، ميننتدارام.

بايرامين گوناھى اولماسا دا اؤزونه ناراحت حس ائديردى،
دالغين گؤركم الميشدى.

حاكيم:

قونشونو يامان ازشيديرميسن، طيبي آرايش دا وار.

من آدام دؤين دئييلم. نسيلىكجه بيزده بئله شئيلر
اولماييب. بونلار هاميسى قورامادير، بهانه دير.

بو آندا زنگ چاليندى. بايرام دانيشيقدان حس ائتدى كى،
صؤحت اوندان گئدير. آتجاق او، بو زنگدن سئوينمه دى،
بيليردى كى، اونو خواهيش ائده جك هئچ كيمي يوخدور،
كيمسه سيز آدامدير. عؤمرونده بايرامين بيرينجى دفعه ايدى
كى، محكمه يه ايشى دوشوردو. ائشيتميشدى كى، بورادا
ايشلر ائله-بئله كئچمير. الينى جيبينه سالدى:

داخيلن بىر اينام، راحاتلىق وار ايدى. باغينا گلدى. نه گۆرسە ياخشىدىر. قونشوسونون بئىننە قان سىزمىشىدى. خىطلىرىندە ۵۰-۶۰ ماشين وار ايدى، آدام اليندن تىپىمك، سس-كويىن دايناماق اولموردو. بو نه منظره ايدى. بلكه ايلاهى نين فرمانى ايدى؟ يوخسا بايرام موعلىمىن آهى ايدى. بايرام موعلىم غئىرى موعين وضعيته دوشموشدو. بيلمىردى نئجه حركت ائتسين، قونشو كىمى اورا گئتسين، يا گئتمه سين. اونون داخيلينده غريبه بىر چىرىپىنتى ياشايدى. غريبه ده اولسا بو حادىثه يه گۆره نه سئوينىر، نه ده موتاثير اولوردو. اۆز -زونه دئىردى: «الله بىلن ياخشىدى». تئزلىكله سس-كوى كسىلدى. دىگر بىر قونشو صاباحىسى بايرام موعلىمى گۆروب دئدى:

فرضلى بىي تعجىلى آلمانىايا آپاردىلار. لعنيتمك اولمازدى. يوخسا وضعيتى داها دا اغىرلاشاردى. گۆردون، بايرام كىشى سىنن اللهين وار.

منىم اللهيم هميشه وار. اۆزو بىلن ياخشىدى. بىلىرسن نه قدر خرجه دوشوجك. بلكه ده يوز مىندىن چوخ. آما اۆزونه جمعى وور-توت مىن ماناتلىق سو خطى چكدىرمه دى. سىنن كۆهنه سو خطينه گۆز دىكدى، آخىرى دا بئله.

دوغوردان دا بايرام موعلىمىن قونشوسو فرضلى نين حركتلىرى ايضاح اندىلمز ايدى. يوز مىن هارا، مىن هارا. اوسته لىك ده باشقاسى نين حالالجا سوبونو اليندن آلماق. گۆرونور وار-دوولتدن فرقلى اولاراق اينسانلىق هر آداما مىسر اولمور. چوخ اينسانلار اۆز معنوى يوخسوللۇغونو، ايدراك محدودلۇغونو درك ائده بىلمىر. آما بىلسه ياخشىدى اوندا بو زامان پىسلىك دئىل، ياخشىلىق اينسانلاردا حيات موتوى اولار، اونا فرح و سئوينچ گتيرر. آلمانىيادا فرضه لى اوزرىندە بئش ساعتلىق عمليات آپارلىرىدى. او، عمليات قاباغى بايرام موعلىمى يوخودا گۆرموشدو. يوخو قارىشىق ايدى، چوخ شئىلىرى يادىنا سالا بىلمىردى. آنجاق بايرام موعلىمىن «الله بىلن ياخشىدىر، قونشوسان، ساغ گل، سالامات گل» - سۆزلىرىنى تام آيدىنلىغى ايله يادداشنىدا ساخلايا بىلمىشىدى. بودور، اوچ هفته دن سونرا فرضلى بايرام موعلىمە سيفاريش گۆندردى:

- دئىن كى، محكمه دن عريضه مى گئرى گۆتوردوم. حاقسىزلىق ائتمىشم. خسته خانادان قايداندا اۆزومه تزه سو خطى چكجم، اىستسه اونون دا خطىنى تزله يه جم، آخى اۆلوم-ايتىم دونياسىدى. بايرام موعلىم بو سۆزلره معطل

پيشىك آسقىرمادى. محكمه لردە پيشىك اولمور، جاناوار اولور. سن هله سادلۇح سن بايرام موعلىم. پولون آزلىغينا گۆره حاكيم اوندان ايمتىنغ ائدىب. آخى بو يوز ماناتلىق ايش دئىل. بلكه ده لاپ اوجوز اولاردى. آما باغ قونشون چوخ آرخابى آدامدى. سنى اونون جايىنغىندان قورتارماغىن اۆزو بۆيوك بىر شئىدى. بلكه باغ قونشونلا دىل تاپاسان، بارىشاسىنىز؟

نئجه دىل تاپىم. بىر ايلدىر قونشويوق، عيمارت تىكىپ، قوى تىكسىن، هره نين بىر قىسمتى وار. من ايسه ۲۰ ايلدىر سو چكدىرمىشم، اونا دا گۆز تىكىر. اۆزون ده بىلىرسن كى، من حالال آدامام، سىدم، حاجىيام، الله آدامىيام. منه ساتاشان خىر تاپماز.

ائه، بايرام موعلىم، سنده نه قدر اينجه حسلر وار. آما دۇوران اينجه دئىل، سىنلىك دئىل.

بايرام موعلىم اىستر-اىسته مز ناراحتلىق كئچىردى، يئرىندە قورجالاندى. عۆمرونده بئله سارسىلمايمىشىدى. دوشونوردو: «اۆل بايرام، اۆل. گۆز نه گونه دوشموسن. گۆز كىملر قاپىندا آت اوينادىر. گۆز كىملر باشىنا عاغىل قويور. اۆل، اۆلسن ياخشىدىر».

آنى اولاراق سىر-صيفتى ده دىيشدى، الينده كى قزئتى ده بوكوب يئره توللادى، دىسمالى چىخارىب آلى نين سىلدى و دئدى: - ايلاهى، نه قدر داش قىلبى، طاماهكار اينسانلار اولارمىش. وكىل اونون حىاجىنانى باشا دوشدوردو، آما اونون دا اليندن بىر شئى گلمىردى.

وكىل اركىانه اونا دئدى:

ائه بايرام موعلىم، گۆرونور مودروك آدامسان، آما سن حياتدا هله هئچ نه باشا دوشمه مىسن.

اولا بىلر. آما من حاقى، بىر ده تانرىنى باشا دوشموشم. منه گۆره ناراحت اولما. الله وار، حۆكمو وار.

من سنه كۆمكلىك ائتمك اىسته يىرم، گۆرورم ياخشى ضىالىسان، كىمسە سىزسن، ياخشى موعلىمسن.

يوخ، كىمسە سىز دئىيلم. منىم آرخابم چوخ بۆيوكدور، او منىم اللهيمدىر. هر گئجه نين بىر گوندوزو ده اولور.

بو سۆزلىرىنلە والله منى اوتاندىرىرسان.

اوتانما، سىنن نه گوناھىن وار.

بايرام موعلىم يورغون و آلدانمىش آدام كىمى باغينا يوللاندى. هر شئى اونون تار-مار اولموشدو، حتى اۆلومو اودماق مومكون اولسايدى، اونو دا اندردى. عئىنى زاماندا اوندا

قالمیشدی. آخی حیات هئچ ده آسانلیقلا اینسانلارین یانیندان سوروشوب گئتمیر. بایرام موعلیم تمیز و باکیر آدام ایدی. او، خئیلی دوشوندو و دئدی:

الله بیلن یاخشیدی. تانری اورگیمه یاخیندی. من هئچ کیمین تویوغونا بئله داش آتمامیشام.

یاشین نه فرقی وار کی

دئییرلر یاشین فرقی یوخدور. بیردن اورگین ایسته دی کی، برک قاچاسان، یا بازارا گئدیب کارتوف، سوغان آلسان، پیللکنلری تئز-تئز چیخاسان. بس اوندا یاشین فرقی یوخدور؟ بیردن سنه بیر خانیم گۆز ووردو، سنسه بورنونون فیرتیغینی یالامالی اولدون. بوردا دا یاشین فرقی یوخدور؟ بیرجه وظیفه ن، یا آدامین اولاندا پول ییغماقدا یاشین فرقی اولمور. یاش پول ییغماغا مانع اولمور، آما ییغیلان پوللاری او بیرری دونیا یا آپارماق دا اولمور. یاشلی اولاندا بیر ده یاخش خا طیره لر یادا دوشور، هم ده جاوانلیق خا طیره لر. آما قونشوم حاجی قنبر باشقا جور فیکیرلشیر. بیر نفر جاوان قیزی ائله اوفسونلعا ییدیر کی، یازیق ائله بیلیر کی، اونا ره گئتسه آغزی بالا باتاجاق، اؤلنده ده جنته گنده جکلر، ابدی دونیادا دا قوشا قاریا جاقلا ر. من بونو ائشیدنده عصیلشدیم. تانیشلار منه اؤبود، نصیحت وئردیلر، حتّی اؤتکم باخیشلار، سسلر ده اولوردو. آز قالا من سارساق وضعیتده قالیردیم:

– یاشین فرقی اولسایدی تئلئویزوردا اوخومازدیلار، دئمزدیلر کی، یاشین فرقی یوخدور. سن گئت اؤز ایشینله، اوشاقلارینا بیر پارچا چؤرک قازانماقلا مشغول اول، بورنونو هر یئره سوخما. پولون چوخ اولسا سن هامیدان برک قاچارسان.

– تئلئویزور بیزیم اوچون اؤلچو، معیار دئییل. اونلارین دا اؤز معشوقه لری، بارلاری وار. گرک اونا حاق قازاندیر سینلار. باشقا علاجلاری یوخدور، یوخسا «اسپونسور» تاپمازلار.

من ایسه بو ایشلره تعجوبله، حئیرتله باخیردیم. فیکیرلشیردیم: «یلاهی، بیزده هئچ نه دییشمه ییب، نجه اولوبسا ائله ده قالب». آما حاجی قمبر بو ایشده ایصرارلی ایدی. ائلچیه آدام گؤندرمه لی اولدو. غریبه ده اولسا منی ده ائلچیلر سیپاهی سینا سالمیشدی لار، بیر قونشو شاعیر، یازیچی کیمی. آما خبردارلیق ائلمیشدی لر کی، آرتیق اکسیک دانیشمایاسان.

بس اوندا اورا نه اوچون گئدیرم.

ائله بئله. سنین سسسیز-سمیرسیز گئدیب گلمگین کیفایت ائدر، حؤرمتلی آدامسان.

سؤز وئردیم کی، دینمز-دانیشماز اولاجام، قاریشیق سؤزلر دئمجم. هامی کیمی من ده حاجی قمبرین خیطینه توپلان دیق. حاجی اولکیندن چوخ طراوتلی، چئوکیک گؤرسه نیردی، آما هر دن بیر چنه سی اسیردی، انشیتمه قابیلیتی ده خئیلی ضعیفله میشدی. خیطده اورکئستر تشکیل اولونموشدو. هامی حیرانلیقلا اورکئستره باخیردی. بیردن باشیمی حاجی قمبره طرف آییب سوروشدوم:

بو اورکئستر ندیر، بیم خیطینیزده موزوکانتلار اولور؟

بوخ بونلار منیمکیدیر، منه گؤره گلبیلر.

دیگر قونشوم الیله قولومو گئری چکیب قولاغیما پیچیلدادی: – اشی، نه ایشین وار. دئییرلر کی، حاجی قمبر اؤزونو موعاصیر گؤسترمک اوچون بو ایشلری تشکیل ائدیب. عجب مراسیم، هنگامه ایدی. من ائلچیلیه چالغیچیلارین، اوسته لیک ده اورکئسترین گئتمه سینی بیرینجی دفعه ایدیکی گؤروردوم. چوخ نادیر، تکرار اولونماز حادیه ییدی. آداملار بیر بیرینه باخیر، گیزلیجه گاه گولوشور، گاه دا ایریشیردی لر، سوال دولو باخیشلارلا بیر بیرینه باخیردی لار. صیفتلری نین ایفاده سی سانکی هر شئی دئییردی. من ایسه جیبیمدن کیچیک بلوکنوتو (یادداش دفتری) چیخاریب بعضی قئیدلر ائدیردیم. بیرری منه یاناشدی:

– شاعیر ندیر، یئنه ایلهاما گلمیسن، الله قولونا قووت وئرسین.

من بیر سؤز دئمه دیم. آخی دئییله سی سؤز ده دئییلدی. سادجه اولاراق دوداق آلتی گولومسه دیم، باشیمی او طرفه، بو طرفه یئلله دیم. بونو تکرار تکرار ائتدیم. بو آندا چوخدان تانیدیغیم پیرممد آدلی بیر نفر منه یاناشیب سالام وئردی:

نه خوش مقام، سنی گؤرمکده چوخ شادام.

سندن نه عجب، سن ده...؟

بوخ، حاجی قمبرله قوهوم اولماق ایسته ییرم. آروادیم چوخدان رحمته گئدیب. نوه سینی گؤز آلتی ائلمیشم.

من هئچ نه دئمه دیم. آما تخمینن بئله حساب ائتمک اولاردی کی، حاجی نین نوه سی اوندان ان آزی ۲۰ یاش کیچیک اولار.

سوروشدوم:

قیز، قیزین والیدی نلری بو ایشه نه دئییرلر؟

نه دئییه جکلر. قاپیمداکی مئرسئدئملری گؤرمورلر، بیم کوردورلار. آما حاجی قمبر بو ایشه راضیلیق وئرمیر، گؤر یئری

دوشسه حاجیا هییم-جیم ائله یه بیلر سینیز؟

پیرممد چوخ ممنوعولوقلا دانیشیردی. سارساق بیر سئوینج حسی کئچیریردی. سانکی دونیا بونون وئجینه دئییلدی.

چاتمامیشام. هر آن دوغولدوغوم يئرلر، قاراباغ يادىما دوشور، خيالا داليرام: «كاش ائله بير ايلاهى گوجوم اولايدي كى، آن كسيگينده تورپاقلاريميزى گئرى قايتارايديم. نوروز بايراميني كنديميزده، چاي آخاريندا كئچيريديم. نه اولاردى ايلاهى سن منه بئله بير قووت وئر». ايش ائله گتيرديكى من آمريكايي گئتمه لى اولدوم. نوروز بايرامى ايدى. اؤز-اؤزومه دئيريديم: «كاش اورادا پرتزيدنتى گوريديم، دئيريديم كى، ۲۰۰-۲۵۰ ايل اول سيزين بعضى شتاتلار دؤولتچيلىه قارشى عوصيان قالديراندا حؤكومتينيز بونا ايمكان وئرمة دى. بس نه اوچون ايندى بيزى سيزين كيمي حركت ائتمه يه قويمورسونوز». بئله حيصه لرله، سولالارلا آمريكايي قدم باسدیم. آذربايجان تاريخى عنعنه لرى نومايش ائتديريليردى. منيمسه پايمما يومورتا دؤيوشدورمك دوشدو. اما من ايتيرديم كى، صؤحت ايدراكدان، بيليكدن گئتسين. اوشاقلار يومورتا دؤيوشدوروردو. منى ده اوشاقلار دسته سينه سالميشديلار. اؤزوموزله بير وئدره يومورتا آپارميشديق. من يومورتانى اليمه آلير، ديشيمه ووروردوم. بير آمريكالى مندن سوروشدو:

- هانسى يومورتانين برک اولماسى نين ندىن بيليرسن. دئديم:

- بو دا علمدير، اما دؤولت سييريدير دئمك اولماز. آمريكالى گولدو. من ائشيتيميشديم كى، اونلار يومورو سنويرلر. سونرا علاو ائتديم:

- گؤرورسونوز سيزين ده بيلمه ديگينيز شئيلر چوخدور. آمريكالى بير ده يومورتانين برک اولماسى سببيني سوروشدو.

دئديم: - گرک گونده تويوغون يانيندا اوچ دفعه كسمه شيكسته، قاراباغ شيكسته سى اوخوياسان. تويوق حيصه قاپيلاندا برک يومورتايير.

او، آخشامى بير نچه تويوق گتيردى. من اونا دئديم كى، ياخشى اولاردى كى، بونلار قاراباغ تويوقلارى اولايدي. بيز آمريكايي اون گونلويه گئتميشديك. خوشبختليكدن اورادا بير نچه سؤيداشيميزا راست گلديم. احوالاتى اونا دانيشديم. او، منه غريبه تبليغاتدى - دئدى. آمريكالى بيزنئسمئن منى ويللاسينا آپاردى. اوچ گون تويوقلار دويو يئديزديرديم، يومورتاسى برک اولدو. آمريكالىيا تويوقلارى و اونون يومورتالارى نين قايتاردیم. يومورتا دؤيوشمه سينه آمريكالى

اوندا دا حاجى قمبره بنزر بير ادا، دليسوولوق وار ايدى. بو حركتلر سانكى اوشاق نادينجلىگيني خاطيرلاييردى. اما ايکيسى نين ده پلش قولاقلارى، قاباغا چيخان قالين آلت دوداقلارى وار ايدى. غريبه دير دؤوقلرى ده دئمك اولار كى، عئيني ايدى، پوللارى دا. من بو عئينيليك، اوخشارلىق حاقيندا فيكىرلشيرديم و اؤز-اؤزومه دئيريديم: «ايلاهى، بو ندير، تصادوفدور، يوخسا زامانين، دؤورون ضرورتى». بيردن اوزومو يانا چئويرنده گؤردوم كى، حاجى قمبر ديقته، هم ده ترس ترس منه باخير. باخيشلاريندا سرتليك، حتى كين-كودرت سئزيلييردى:

خئير ولا، نه شيرين صؤحبتلر ائديرسيوز. آز قالا حسد آپارام. ائله حسد آپارمالى ايشدير. پيرممد سنييله قوهوم اولماق ايسته يير، نوه نله.

نوه م اوندان ۲۰ ياش كيچيكدير، اوشاقدير، ععايدير بئله ايشلر. بير ده بئله سؤزلرى آغزينا آلما، يوخسا آراميز دير.

آراميزدا سوکوت چؤكدو. بير آنليغا اؤزومو اله آلا بيلديم. سوکوتو اوركنسترين سسى پوزدو، آداملار ماشينلار دوشور، ائلچييه گئتمه يه باشلاييرديلار. من اؤز سؤزومو دئمه لى ايديم:

- حاجى، عاييب اولماغا ععايدى، دوزگون بويورورسان، اما سن دئميشكن ياشين نه فرقى وار.

حاجينين صيفتى رنگ وئردى رنگ آلدى. باكيليلار دئميشكن او، هئچ ده حريف دئييلدى. نه يه ايشاره ائنديگيمي ياخشى بيليردى. لاکين بو سؤزلرى دئيه-دئيه قورخوردوم، حتى اورگيم ده چيرپينيردى، قورخوردوم كى، حاجى عصبيلشيب اينفاركت كئچيرسين، خطايا دوشوم. آخى اونون دا گله جك نيشانلىسى نوه سى كيمي اؤزوندىن ۲۰ ياش كيچيك ايدى. الله شوکور كى، خطاسيز كئچينديم، اما ائلچييه گنده سى اولماديم.

يومورتا

من اوشاقليقدان خيالپرست اولموشام. اما ندنسه هميشه خيال مندن اوشاقلاشيب، حياتين آجيلارى منى راحت بوراخماييب. سانكى آختارماديغيمي تاپيرديم. سحرلى افسانه لرى، ماجرالارى دا سنويرم. هر شئى گؤزومه اسرارنگيز گؤرسنردى. كيمي گؤرنده اونو دانيشيغا توتماق، بيلمه ديگيمي اؤيرنمك، هم ده اؤز فيكريمي بيلديرمك ايتيرديم. ايندى ده ياشيم ائله ده چوخ دئييل، تام گنجليك ياشينا

فايدالى بيزنئس (تجارت)

باباخان بيزنئس عشقىنە موبتلا اولموشدو. آخى نيبه ده بيزنئسمئن اولماسين. او، گئجه لر ده بو باره ده يوخو گۇروردو. آخى نيبه ده گۇرمه سين. بيم آج تويوقچا دا دئييل. آخى آج تويوق «يوخودا دارى گۇرر» - دئييلر. باباخانا بيزنئس ايشى آسان گۇرسه نيردى. بيزنئس ايشينده نسه آغير و جنجلىلى بير شئى گۇرموردو. بيلميردى كى، بورادا ايفلاس دا، اينيلتيلر ده، حتى گۇز ياشلارى دا ولا بيلر. او، ايتقيصادى آزادليغا ايفراط درجه اينانيردى. آخى نيبه ده اينانماسين. قونشوسو هپيش، اونا بعضا آريق، سيرتيق باباخان دئييردى. او، آجيندان اۇلوردو. هم ده آداملار اونو عاغيلدان سئيرك آدام كيمى تانييىرديلار. آما نه اولسون، آزادلىق گلدى، وارلاندى، حتى اونون شيزئفئرينليگى ده اونودولدو. هامى اونا هوسله يئر گۇسترير، يول وئيردى. هم ده هوسله «باباخان موعليم» دئيه چاغيريديلار. آما قونشولوغوموزدا اولان اصيل موعلليم، پروفوسور طاهيره آز قالا ميننتله موعليم دئييرديلر. حتى طاهير موعليمى لاغا قويانلار دا تاپيليردى: افلدى، هئچ نه باجارمير، زمانه آدىمى دئييل و سايره. آما باباخانين تعريفى هر يئرى بورودو: باخ كيشى بئله اولار. باخين، عاغلى اولمايا- اولمايا گۇر نه لر ائدير، عاغلى اولسا لاپ دونيانى الينده ساخلايير. آما درك ائتميرديلر كى، عاغلى اولسايدى طاهير موعليم كيمى «قيناك» اوبيئكتينه چئوريلردى. آخى بير قايدا

دا قاتيلدى. بير گونده بير نئچه دفعه اوددو. مندن كسمه شيكسته و قاراباغ شيكسته سى نين كاسئتيني ايسته دى. وئرديم. اوچ گوندن سونرا منه دئدى: - بو نه سيريدير. من ده سنين كيمى اولارين يانيندا بو ماهنيلارى چالديرديم، آما يومورتالارى بر كيمه دى.

دئديم:

- قاراباغدا گۇروشنده گۇررسن كى، بيزيم تويوقلار نئجه تويوقلاردير.

آما من اونا سيررى آچمالى اولدوم. آمئريكالى گولومسه دى، الينى چيىنيمه ووردو و دئدى:

- سيزين برک يومورتا ايله ياخشى بيزنئسمئنلىك ائتمك اولار. برک يومورتا اوچون تك سنينله باكييا يوخ، لاپ قاراباغدا گئدرم.

من علاو ائدديم:

هله قاراباغ آتلارينى گۇرسنيز لاپ حيران اولارسينيز. ايدماندا دا ياخشى بيزنئسسينيز اولار.

- لاپ ياخشى، سنينله موطلق قاراباغ گئدجم.

آمئريكالى اؤزونه گۇره حاقللى ايدى. يومورتالى، يومورتاسيز، آتلى، آتسيز قاراباغدا گئده جييك. آما هر شئيده بير ايتقيصادى مجهوللوق، اويون قايدالارى اولور. لاکين اينسانلار ياددان چيخايرلار كى، ذۇوق آلدىقلارى هر هانسى بير شئيدن، سئوينه-سئوينه ده ايمتيناع ائده ده بيلرلر.

طاهير موللمى اؤزو ده اونلارلا تماسا، موباحيئه يه گيرمه يه چکينيردى، داها دوغروسو اونلاردان خئىلى آرالى دايانماغى اۇنملى سايردى. چونكى اونلار بير-بيرينى باشا دوشووردولر، قارداش قارداشى دا. آخى كيمين عاغيللى، كيمين عاغيلسيز اولماسينى عاغيلليلار دئييل، زامان موعين ائدير، بعضا عاغيلدان اوزاقلانلار اوغورلار داها تئز ياخينلاشير، عاغيل سئيركليگى آيلنجه، كئف، هارينليق فنئومنينه چئوريلير. چونكو بئله لرى مذمت ائديلمير، بعضا ده شيرنيكلنديريلير. لازيم گلندن چوخ آيله نيريك، كئفقونلوق ائديريك. آما حياندا طاهير موعليم كيمى جيدي، خوش نيتلى آداملار دا وار. طاهير موعليم هر گون ماوى ائكران قاباغيندا اوتوروب ود ائديلن ماعاش و پئنسييانين(حقوق باز نشستگى) آرتيريلماسى حاقيندا معلومات گۇزله ييردى. قارداشى صفتر ايسه اؤز ماددى پروبلئمىنى اؤزونون حल्ली حاقيندا دوشونوردو، بو ساهه ده كى ايشلرى يولونا قويماغا چاليشيردى. ايشلرى ساهمانا سالماق اوچون بير گون دوستو

اولاراق عاغيللى، ذكالى آداملار حيوان مئىللى اولمورلار، نفسينه حاكيم اولورلار، حياتى اؤز ذۇوقلرى، كئفلىرى پريزماسيندان ايضاح ائتميرلر. آدام دا وار كى، باشقا يوللا گئدير، هئچ بير شئين قئيدينه قالمير، نينكى اؤزگه سينه خئير وئرمير، هم ده اؤزگه سينينكىنى اؤزونوكو حساب ائدير. طاهير موعليم بئله لريندن دئييلدى. آنجاق هپيشدن، صفتردن فرقلى آدام ايدى. عاغيلدان دا، رفتاردان دا باباخانا بنزرى وار ايدى. او، دا باباخان كيمى حتى وطندن، قاراباغ موصيبتلريندن سۇحبت دوشنده موتاثير اولماق عوضينه اوندا سانكى گولوش، ظارافات رواتى جوجريردى. هر ايكيسى مرحمتدن، اينسانليقدان سۇحبت دوشنده ده آغيزلاريني بوزر و دئيرديلر: - مرحمتلى اولسان، آلداتماسان بيزنئسمئن اولاي بيلمزن.

اونلارين فلسفه سينه گۇره بيزنئسمئن سرت، داشقلىلى اولماليدير. اونلارى يالنيز وار-دؤولت، بير ده اينسانلارين- قادينلارين و كيشيلرين ظاهيرى گۇزल्लीگى ماراقلانديريردى.

باباخانا ياناشدى: - منە دە بو سىررلىرى اۋىرت، مگر قونشو، دوست دئىيلىك. منىم دە عايىلە م، اوشاقلاريم وار.

- بونو سن باجارمازسان، بو سنين يئمين دئىيل.

صفتەر گوج-بلا ايله حسلرينى جيلوولادى. دئىمك ايسىتە دى كى، سنين گىچ عاغيلسىز «فراسىتىدن» منده دە واردىر.

آنچاق باباخان صفتىر سرت باخيشىندان سانكى بو سۆزلىرى سئىزدى. چونكو بونا بنزر سۆزلىرى اوندان آز ائشيتمه زنىسىدىر، مصرفسىز بىزنسىدىر.

مصرفىن بىزنسىمى اولار؟

اولار. بونون دا اۋز سىررى وار. بعضا لازىم گلندە ويچدان آرخا پلانا دا كئچە بىلر، نوقصانلى ادامى نوقصانسىز، ايدئال آدلاندىرماق دا اولار.

باباخاندا موقدسلىك يوخ ايدى. بو باخىمدان بو مرحله دە او، حاقلى ايدى. باباخان لازىم گلندە اللرى ايله گۆزلىرىنى باغلاماغي، دىلىنى قىفيللاماغي، يئرى گلندە ايسە ايشە سالماغي باجارىردى. عياشلىغى دا سئوپردى. صفتەر باباخانى ائشيتدىكچە فيكرە قالىردى:

ياخشى، آچ گۆرك بو نە سىپىرىدىر.

اصليندە ائله بىر سىررى، مۇعجىزە يوخدور. سادجە سوسماغي و هم دە تعريف ائتمگى باجارماق لازىمدىر.

يعنى مداحلىق ائتمك؟

گۆردون، بو سۆزو بىر دە ايشلتمە، سنە دئدىم، نە قدر اولسا دا پروفىسور قارداشيسان، قانين بىر آز اونا چكىر.

صفتەر ائو قايىتدى. باباخانلا اولان صۇحبىتىن مغزىنى آروادىنا دانىشىدى. آروادى سئويندى و دئدى: - باخ ايندى حق يولونو تاپمىسان. اوشاقلار كورلوق چكىرلر. آنچاق صفتەر هارداسا تردود ائىردى. آخى او پروفىسور قارداشى ايدى. آروادى ايسە باباخانا حق قازاندىرىدى:

- بىم يادىندان چىخىب؟ نئچە لرى، ائله باباخانين اۋزو دە اورا قاچىردى، بورا قاچىردى، مال آلدى، مال ساتدى، قازاندى، خرچ چكدى، آخىرى زيانا دوشدو. آما رئىسىنى تعريفلىندىن سونرا قازانجى بىرە - بئش آرتدى. خرچ قويمادى، آما پول قازاندى.

صفتەر آروادى نين دئدىكلرىنە دىقتلە قولاق آسىر و فيكرە دالىردى. هله سۆز آراسى آروادى نين دانناغىنا دا توش گلىردى. نئجە كى، پروفىسور قارداشى كىمى... صفتىر سىرى لاپ توكنمىشىدى، دىلنمە قارشىسىندا قالمىشىدى. سانكى

مىشىدى. او، دئدى: - آل وئرى هر آدام باجارماز. آخى مال آل وئرىندىن ساوايى سۆز آل وئرى دە وار. نە قدر اولسا دا پروفىسورون قارداشيسان، سۆز آل وئرى ائتمىزن.

اونودورسان كى، آخى هم دە سنين دوستونام.

اوندا منى ائشيت. ائله بىزنس وار كى، هئچ بىر مصرف، خرچ طلب ائتمىر. بو، غنىرى عادى بى

وضعييتدن چىخماق يوللارنى آراشدىرىردى. بو دمده باباخان اونا زنگ ووردو:

هه، نە اولدو سىررىمىز حاقدان نە قارار گلدىن.

هله فيكىرلىشىم.

چوخ فيكىرلىشمە، بو گون رئىسىن آد گونودور. سنى دە اورا دعوت ائدە بىلرم. آما دئدىمى كىمى ياخشى سۆزلىر آختار، تاپ.

فيكىرلىشىم.

صۇحبىت بيتدى. آروادى اونا آيرى-آيرى باخدى:

بىر بونا باخ، هله دئىر فيكىرلىشىم، بوردا فيكىرلىشمە لى نە وار كى؟

سنە ائله گلير، چوخ شئى وار...

صفتەر دستگى (گوشى) گۆتوروب باباخانا زنگ ائتدى:

چاش-باش قالمىشام. آخى نە دئىم، ندىن دانىشىم.

ساغ اولموش. او قدر سۆز وار كى. دئنى كى، رئىس ايگىددىر، قارتال كىمى آدامدىر و سايرە.

بس اينجىمىز كى، من اونو قوشا بنزتسم.

اينجىمىز. آخى سىموول دئىيلن بىر شئى دە وار. پروفىسور بونو ياخشى بىلر. اوندان دا اۋىرنە بىلرسن سىموول ندىر.

صفتەر دستگى گۆتوروب قارداشينا زنگ ائتدى، حال-احوالدان سونرا سوروشدو:

سىموول ندىر؟

نە عجب، بئله جىدى شئىلرە ماراقلانبرىسان، هاردان بو عاغلىنا گلدى، سندن چىخماز ايش؟

نە بىلىم، دئمىرسن دئمه، آيدا-ايلده سندن بىر علمى سۆز سوروشموشام، سورغو-سوالا توتورسان.

رمزدىر، اوبرازدىر، فئىئومئندىر، نە بىلىم ندىر.

مئلن، دئە گۆروم قارتال نىين سىموولودور؟

سنين آخى قارتاللا نە ايشىن وار. آراندان ياشايان آدماسان.

سرچە دن، آغاجدلندن، ايلاندان، نە بىلىم ندىن دانىش.

يوخ، قارداش، بو گون باباخانين رئىسىنين آد گونودور. منە قارتال لازىمدىر، اونو اونا بنزده جم.

ويجدانى اينكار مئىللرى اولمايىدى. صفتى بو فيكىرلر چوخ ناراحت انديردى. سونا اؤز فيكىرلىرىنى قارداشى ايله بؤلوشدوردو. پروفىسور دئدى: گؤر اينسان ذكاسى، اينسان داورانىشى نه قدر بؤيوك پارادوكسلار يارادير - اينسانلىغى اينسانين اؤزو اينكار اندير.

آزاركشى (طرفدار)

حسنقولو سون واختلار ايدمانا چوخ مئيل انديردى. هر شئين داشىنى آتدى، ايدماندان ياپىشدى. ائلمده پيادا اولسا دا حتى بو باره ده ديسسرتاسيا يازماق فيكىرينه دوشدو. اؤزو اؤز دانىشقلاريندان، فيكىرلىرىدن فيضياب اولوردو. او، هر شئيده اولدوغو كيمي ايدماندا دا اؤرژىناللىق آختارير، نسه بير سؤز دئتمك ايسته ييردى. حسنقولو بعضا ائله سؤزلر دئيردى كى، آدامين لاپ ماتى-قوتو قورويوردو. مئىل، دئيردى: «آخى نه اوچون قويونو كئچى ائلمك مومكون اولماسين. قوى قويونلار كئچى اولسونلار، هئچ اولمازسا آتيليب دوشسونلر. آتيليب دوشمك ده بير ايدماندير. بعضا ده دئيردى: «هر شئيده قايداسيزليغين دا بير لذتى وار. گلين قايداسيز اويون فورماسىنى اينكىشاف ائتديرك. آخى خاوس نظرييه سىنى نه اوچون اونوتمايلىق». نه ايسه حسنقولو غرييه سؤزلر، احوالاتلار دانىشيردى. بعضا تك-تنها اؤز-اؤزونه دانىشير، نيسه اؤزلويونده آراشديريردى. او، بعضا منه زنگ انديب نسه تاپيلديغىنى سؤيله يير، بعضا ده كؤرله رك هئچ نه تاپا بيلمديگيندن شيكايتله نيردى، بونو حتى طالعين دؤنوكلوگو حساب انديردى. او، بعضا هئچ نه ائده بيلميه جگيندن، روسواى اولاجاغيندان دا احتياطلاريندى. من اونا تئز تئز تسگينليك وئريرديم - قورخما، روسواى اولمازسان، هر شئى آدامين ايسته ديگى كيمي اولمور. اوشاقلارى گؤتور، دنيز كنارينا چيخ، آرادا بير گئت آتا-آنانى دا يوخلا، اونلارلا باش چك. او، ايسه اصرار انديردى:

- يوخ، سن منى باشا دوشمزن. بوم-بوشونا دنيزه باخماق آداما نه وئره جك. آتاما-آناما باش چكمكله اونلارنى جاوانلاشديرماياجام كى.

من ايسه اونو بو خالدا چيخارماغا چاليشيرديم، ايدمان خولياسيندان آزاد ائتمه يه... لاكين او، بير گون منه دئدى: - سن پاخيلسان، ايستميرسن كى، من ده تانينيم، بويونما زينقيرا تاخسينلار، بيلميرم سن نئجه دوستسان.

پروفىسور قارداش تئلفوندا گولومسه دى و دئدى: - قاشين قايرديغين يئره گؤزون چيخارداسان. نظره آل كى، قارتال هم ده وحشيدير. نظره آل كى، قارتال هم ده سيچانلارنى دا يئير، سيچان اتى ده. نه ايسه صفتى مداحلىق ايشينه يامانجا گيريشميشدى. هم ده يامان ايشلر ايليشميشدى. اؤز-اؤزونه قوشلارين آدينى سادالاماغا باشلادى: آغاجدن، ياپلاق، قارا قارغا، چالاغان، سيغيرچين، بايقوش، سرجه... بئيننده فيكىرلشيدى گورسوم بونلاردان هانسى داها حليم و مرحمتليدير. نئيله سين، آخى واخت داراليردى، ۴-۵ ساعاتدان سونا آد گونو مراسيمي باشلايلاق... نه ايسه باباخانين دئديگى كيمي قارتالين اوزرينده دايندى. مراسيمده صفتى ده سؤز وئريلدى:

- رئيس حاقيندا چوخ دئيلىدى. من بونلارين هاميسى ايله راضييام. آما من اونو اوجا داغا، داغداكى قارتالا بنزه ده ردیم. هامى قوشلار، حتى حيوانلار دا اوندان قورخور، چكينيير. حتى بئله بالاجا سيچانلار دا، سيچان اتى...

صفتى آز قالا اؤزونو ايتيرميشدى. باباخانا باخدى، اونون هيچ جيميندن سونا «سيچاندا» اوزاقلادى. مجلسين فاصيله سينده باباخان صفتى ياناشدى، ايرادلارنى بيلديردى.

صفتى دئدى: - نه بيلم. آخى بئله مجلسلرده بيرينجى دفعه يم. اؤيرنم.

- البته، ائله بيليرسن تعريفله مك آسان شئيدى. گر كى درام آرتيستلىرى كيمي هر شئى اولجه دن گؤتور قوى ائدسن، اؤيرنه سن...

صفتى باشا دوشمه يه باشلاياردى كى، زامانين دا اؤز نبضى، جريانى وار، آخارى وار. بعضا بير نوقطه ده سانكى ايشيق، ديگر نوقطه ده قارانلىق توپلانير. كيمي نسه ايشيغى سؤندورور، قارانلىغى قووشدورور، كيمي نسه ايسه ايشيغى يانديرير. بير سؤزله، زامان سانكى زير-زيبيل، خاوس اطرافيندا فيرلانير، هئى فيرلانير. زامان اؤز گئديشيه گؤره اينسانلارلا ايضاحات وئرمير، عكسینه اينسانلارنى سيناغا، ايمتاحتانا چكير. همين سيناقلاردان بيرى ده باباخانلا صفتين، طاهيرين، اونلارين عاييله سى نين پايينا دوشموشدو. بو سيناقتا هر اؤز شرفيني، مووازينتينى فرقلق قايدا ساخلایا بيليردى. آرتيق پروفىسور قارداشى دا ياواش-ياواش مداحلىق بيزنئسینه دوغرو يوورالانيردى.

صفتى ايندى آنلادى كى، خرچسيز ده بيزنئس، اؤزو ده لاپ ياخشيسيندان اولارميش، مداحلىق ان فايدالى، اؤنملى بيزنئس ايميش. آما كاش بورادا يارامازلىق، ايبيليسليك،

آنجاق بیر دوست کیمی یئنه ده اونون بو آجیناجاقلی حالینا یانیردیم. چونکو اؤزو ده بیلیمردی کی، نه ائدیر، نه یه اومود ائدیر. دوستومون ایدمان عشقیندن سانکی رنگی قارالمیشدی. آما حسنقولونون آنادانگلمه سادلۇولویو ده وار ایدی. او، بعضا اؤزونو مومکون اولمایان آرزولارا قوربان وئرمه یه حاضر ایدی. آما بعضا اؤز گوناھلارینی باشقالاری ایله اؤلچمگی ده خوشلا بیردی. بعضا اؤز گوناھلارینا فلسفی جهتدن یاناشیر و بو نوقسانلارین کین و عداوتدن دئییل، دوستلوقدان، ارکیانه لیکدن ایره لی گلدیگینی اساسلاندیرماغا چالیشیردی. حسنقولو ظارافاتی دا سئومیردی. بیر دفعه من اونا کئچی قویون مثله سینی خاطیرلاداراق دئدیم: - بس کئچیلر اوچون داغی، کوللوغو هارادان آلاجاقسان. او، ایسه غضبله دئدی: - سن منی دولاییرسان. نه وار کی آبشروندا تپجیکلر دیزلتمه یه تپجیکلرده توللانیرلار.

آما او، نه ایسه ائتمک ایستیردی. اگر آغلا باتان بیر شئی ائتسیدی، البتته من اونا سئویلردیم. آخی اونولا دوز-چؤرک کسمیشیک. بیر گون ایشدن قاییدارکن دوستوملا راستلاشدیم. اوزونده سئوینج حسی وار ایدی، قایغیسیز گؤرسه نیردی. ائله سئوینیردی کی، بلکه ده قاراباغ آزاد اولونسا بو قدر سئوینمزدی. او، سئوینجله دئدی:

اومودوارام کی، بو دفعه هر شئی قایداسیندا اولاجاق. واخت گله جک منی تبریک ائده جکسن. او، بو سؤزلری تکرار-تکرار دئدی. من ایسه اونون دئدیکلرینی دیقته ائشیدیر، نیسه من ده اینانیردیم. آنی اولاراق اؤز-اؤزونه دئییردیم. نه اولار، قوی منیم دوستوم دا ادلی-سانلی آدم اولسون. دوستوم دیل-آغیزا سالمیردی. چوخ قطعیتله دانیشیردی. آخیری سوروشدوم: دئ گوردوم نه ائتمسن، نه فیکیرلشمیسن؟ او، سؤزومو جاوابسیز قویوب دئدی: - سن هله ده بیلیمرسن کی، ایدمان بورادا عوضسیز دیر. هئییف دئییل چیلپاق گؤرسنمک. من ایسه دئدیم:

- لاپ اوپئراداکی، بالئنده کی کیمی.

دوستوم بو دفعه اؤزونو بیر تهر ساخلادی. یاخشی کی، «منی دولامیسان» دئمه دی. نهایت، سئوینجی نین سببینی آچیقلا دی، نه ائده جگینی سؤیله دی:

- بیلیرسنمی خارجی اؤلکه لرده ایدام ساحه سینده نه لر وار. دئشم اینانما باجاقسان. مثلن، بو یاخینلاردا قزئتلرده

اوخودوم کی، فینلانیدیادا کیشیلر قادین پالتاری گئییب باتاقلیقدا فوتبول اویناییرلار.

سوردوم - باتاقلیقدا نه اوچون؟ باتاقلیق پالچیقی ان آزی توپوغا قدر اولور، چیردیلییب آدمین دیزینه، اوزونه دینده لذت وئیر. نه وار کی، باتاقلیق دوزلتمه یه.

دنیز بیزده، قوم بیزده. و یاخود پورتوقالییادا اؤکوز اوینوندا اینکدن ده ایستیفاده ائدیلیلر. ایسوئچره ده قار اوستونده آت یاریشی واردیر. نه اوچون بیزده ده اولماسین. قاراباغی قایتاریندان سونرا آتیمیز چوخالار.

من ایسه یاری ایستئهزا ایله دئدیم:

- بلکه آتا گؤره قاراباغ تئز گیریشک.

لاکین حسنقولو ائله ایناملا دانیشیردی کی، آز قالا من اؤزوم ده اینانیردیم کی، بونلاری اؤلکه میزده ائده بیلرک. او، بو دفعه یاخشی ادا ایله دئدی: مگر سنین بو ایشلره شوبهن وار؟ آرتیق منیم تکلیفلریم قبول ائدیلمه عرفه سینده دیر، تبریک ائده بیلرسن.

من ایسه بو دفعه دوستومون قلبینه دیمه دیم و اؤز-اؤزومه دوشوندوم: نه اولار قوی بیزده ده باتاقلیقدا فوتبول اولسون. تکی توپلا قاریشیق باتاقلیغا باتمایاق. قوی بیزده ده قار، بوز اوستونده آت یاریشی اولسون. تکی قاراباغی قایتاریب آتلا رین ساینی چوخالداق. تکی قایداسیز ایدمان اولسون، آما قایداسیز اوینولارا گیرمه یک.

ایت ویشیک

بیز بعضا نینسه آرتیقلیغیندان دانیشیر، اونون یوخ اولماسینا آرزولاییریق. آما حیاتدا گؤرونور آخشام-سحر، اوفوق-قوروب، باهار قیش کیمی باشقا شئیلر ده مطلق واجیبیدیر. آما مطلق لازیم اولمالی و اولماماسی شئیلر ده اولور. دینج، آیدین سما واجیبیدیر. کاش همیشه بئله اولار. دونیانین ابدیلیگی ده یاخشیدیر، آما نئيله یحسن، دنیا فانیدیر. آتا-آنا دا بالاسی نین بدبختلیگینی تسیمیر، آما بدبخت اولانلار دا اولور، ظیلتی ایستمه یلنلردن ذیلته دوشنلر ده اولور، حیاتی درک ائده بیلمه یلنلرین بعضا بختی یاخشی گتیریر، بعضا تربیه لی، عابیرلی قیز پیس، حیاسیز، پوزغون قیزسا یاخشی عایيله یه قوووشور. بونلار، بونلار بنزر حاللار حیاتین اکسیلیکلری، پارادوکسلاریدیر. بو یاخینلاردا آغداما گئتمیشدیم. کندیمیز خیندی ریستان سوووتلیگی، پاشابیلی

بئله بىر غرىبه خبر ئاشىتتىم: ۲۰۰۷-جى يىلدا ژېئوپىيادا يىننى پىشېك و سىچان جىنسى يارادىلىب. اونلار آرتىق دوست اولوبلار. سىچان نىنكى پىشېك قورخمور، حتى اونونلا - پىشېكلە اوينايدى. بو غرىبه ليك منده داها بىر يىننى بىر حسلر اوياتدى: «ياخشى كى، بيزده ژېئونلاردان قاباق ھىچ بىر جىنس ياراتمادان بارىشېق مئىللى ايت و پىشېك اولوبدور». آخى بىزىم آذربايجان موحىطى بام-باشقادىر. بيزده حيوانلاردا دوستلاشېر، آما اۋزگە يئرلرە بىز اينسانلار ياغي اولانلار دا تاپىلىر. علاجىم اولسايدى قىشقىراردىم، باغىراردىم: -نېفرت حيوانلاردان پىس بدبخت آخماقلار. آخى وحشى، لوزومسوز ائھتىراسلاردا ائله آخماقلىق كىمى بىر شئيدىر، دامامىش شىرىن مئىو يە آجى دئمك كىمى بىر صفھىلىكدىر. بلى، بو جور بدبختلىك ائله آخماقلىقدىر، گئج-تئز اۋزونو محو دئمكدىر. بلكە ايتلردن، پىشېكلردن نومونه گۆتورمك لازىمدىر. يوخسا يىتتىم اينسان اۋولادلارنى آنا سودونه، آنا-آنا نوازيشېنه حسرت قالارلار.

قوش و اينسان سۆگىسى

سۆگى ھم دە حياتا ايز آچماق دئمكدىر، اينسانلارنى اۋزلرينە يووا قورماسىدېر. سۆگىدە بعضا توفان دا اولور. لاکىن سۆگى حربى دوشرگە، يومروق ديدىشمە سى دئىلىدېر، اسوستلوك و لاقتىدلىك دە دئىيل. سۆگى عشق دويغولارنى حرکته گتىرن بىر اعجازكار قوۋو دىر. سۆگى ھم دە عدالتلى اولماليدىر. عدالتلى، طارازلى سۆگى طمطراقلى سۆگىدن فرقلى اولاراق ابدى و ھم دە طبعى، اولوو اولور. آما ايندى دئىيرلر كى، سۆگىدە بونلار اولماسا دا اولار. واجىب اولانين گویا سۆگى نين ساختا مردانه ليک و قورخوسوز اولماسىدېر، قايعىلارنى، عذابى يونگوللشدىر مەك دئىيل، اونو بىر آز دا «مردان» آرتىرماقدى. آخى بو ايندى سۆگى اوچون سىناق معيارىنا چئوريلمىشىدېر. سئىمور و نزاکت تخمىن بئله دوشونور، بو اىستىقامتدە فعاليت گۆستىرىدېلر. چونكو اونلار ھلە كى، حياتدا چتىنلىك گۆرمە مېش، بودرممىشىدېلر، ھىچ كىم اونلار توخونمامىش، نئجە دئىرلر قولاقبورماسى وئرممىشلر. ھر ايكىسى خاصىتجە چوخ ضىديتلى گنجلر ايدى. ھردن بىر ميرىلداماغا دا سئوريدلر. ائله بىل دىللىرىندە، آغىزلارىندا شيطانلار يووا سالمىشىدلار، دىنچلىگى، ثابىتلىگى سئومىردىلر، آما گۆزلرىنى قىيا-قىيا دانىشماغى سئوريدلر، دىل-بوغازا قويوردولار. سارساق احوالاتلار دانىشماقدان

خوشبختلىكدن ايشغال زوناسىندان آزالىدا يئرلشېر. كندە ھرە بىر ايشلە مشغول ايدى. ياغيش ياغىردى، خىط باجانى پالچىق، زىغ باسمىشىدې. ھرە اورا بورا ايش دالينجا قاچىردى. ھردن بىر ائرمىلر طرفىندن آتشكسىن پوزولماسى ايله باغلى توپ-توفنگ سسى ائشىدىلىردى. گۆيو قارا بولود بوروموشدو. سانكى بولود بولودون ايچىنە گىرىردى. واختىلە منىم ايتىدای مەكتەب موعلىمى اولان صنوبر موعلىمە صندلە يە-صندلە يە گئىردى. خوش احوال ائتدىم، اللرىندن اۋپدوم. موتاثير اولدوم. اۋز-اۋزومە دئدىم: «كاش سنىن بو گونونو گۆرمە يىدىم، صنوبر موعلىم». اورگىمدن كئچدى كى، اونا بىر آز خرچلىك وئرم، ائشىتمىشىدىم كى، ماددى دورومو ضعيفدىر، پئىنسىيا آلېر. آما احتياط ائتدىم كى، بىردن گۆتورمز، اوستە ليك دە اۋزونو تحقىر وضعيتىندە حس ائدر. ائو قايتىدىم، انا م اوچون آلدىغىم شىرنىاتدان اونا پاى قويدوم، يولو اوستو علاوه اولاراق يارى شاققا قويون اتى دە آلدېم. صنوبر موعلىمە نىن خىطىندە ساكىتلىك حۆكم سوروردو، آرابىر توپلارنى سسى بو سوكوتو پوزوردو، سويوقسا سانكى جوولان ائدىردى:

صنوبر موعلىمە، سالام، بىر دە سالام.

سالام منىم سئويملى شاگىردىم، عزيز پروفىسوروم.

حال-احوال ائتدىك، صۆحبىتىمىز چوخ شىرىن ايدى. آما سسسىز-سمىرسىز بو كوما، قددى بوكولموش عزيز موعلىمە نىن حالى منى چوخ-چوخ سىخىردى... اۋز-اۋزومە دئىيردىم: «دىللى دىلار، فراستلى، بىلىكى، چئوپىك موعلىم گۆر نە گونە دوشوب». آما صنوبر موعلىمە بعضا دە عظمتلى، مغرور گۆرسە نىردى. اورگىم گاه سىخىلېر، گاه دا عوصيان ائدىردى. خىط-باجايا باخىردىم، اوشاقلىغىمى، كندىمىزى خاطرلايىردىم. بىردن نە گۆرسم ياخشىدېر: پىشېك بالالارى ايتى امىردى. سونرا ايسە ايتىن آياقلارنى آلتىندا اوينايدىلار. گۆزومە اينانمادىم:

آخى بو نئجە ولا بىلر - دئىه صنوبر موعلىمە يە موراجىعت ائتدىم.

بو بوتون كندى، ھامىنى تعجبلىندىرېر. حتى رايون قزئتىندن گلىب پىشېك بالالارى ايله ايتىن شكلينى چكىب قزئته وئرمىشىدېلر، آلا بو دا ھمىن قزئت.

اۋىرنىدىم كى، پىشېكلرنى بالالارى خىطدە ماشىن آلتىندا قالىبىمىش. بىر بىرىنە ايسىنىش پىشېك و ايت بالالارى بىرگە آنا سودو، امجكى سومورمە لى اولوبلار. بىر نئجە گوندن سونرا باكىيا قايتىدىم، ايشە باشلادىم. گئجە يارىسى رادىودا

گۆمروك كىچىدىندە

دويموردولار، لاکين دۇيوشكنلىك، موباريزلىك حيصه لريندن محروم ايديلر.

آنچاق حيرصلندە بىر-بىرلرينە دئيردیلر:

- چرنمە، حاضر جاواب اجلاف.

لول-قنبر اولاندا اولنلاردان بو سۇزلىرى تئز-تئز ائشيتمك اولوردو. آنچاق ياخشى رقص ائتمگى بعضا دە ايچيندە آغلاماغى دا باجاريديلار. اولنلار بعضا چوخ صميمى اولور، بىر-بىرينە چوخ ايسينيشيردیلر، بو دونيادان، او بىريسي دونيادان صۇحبت آچير، ابدى دونيادا يئنە قوشا روحلا بىرگە اولاجاقلاريني سۇيله يير. ساكيتجه اوزانيب فيكره داليردیلار. اؤلوملىرى يادينا دوشندە حتى قهرله نير، ايچين-ايچين آغلاييدیلار. او دونيانين زيل قارائليغيندان، جهنم عذابيندان ناراحات ايدیلر. چونكو اؤزلىرينە، اؤزلىرى نين بو دونياداكى حركتلىرينە شوبهه لرى وار ايدى. ايش ائله گتيردى كى، سئيمور ستلجم اولدو، دونياسيني ديشيدى. نزاکت سارسيلدى، سانكى حيات اونو سيلكلە دى. بىر نچە آى كئچمە مېش نزاکتى باشقاسى ايله گۆردوم. او، منى گۆرنده قيقيرمىزى قيزاردى. اليني آشناسى نين اليندن چكدى. منسه اؤز-اؤزومه دئديم: «ئە اينسانلار، اينسانلار قوشلار قدر دە دئيليسينيز». دئيرلر كى، قوشونون ديشيسى اؤلندە، ياخود اونو كيمسه اؤلدورندە ائركك قوشو اؤزونو اورا-بورا ووروب اؤلدورور. ائركك قوشو وورولاندا ايسه ديشى قوشو خيفت ائدير. بىر سۇزلە، بىرى اؤلندە باشقاسى دا اؤلور. قوشلار طبعيتين ابدى، اولوو قانونلارينا عمل ائديرلر. اولنلار گۆرونمز قووو دن بئله تربيه، قووو آلميشلار. آخى اولنلار ريباكار جاسينا سئوميرلر، عياشلىق ائتميرلر، بارلارا گئتميرلر، آما بىر-بىريلرى نين دردينە شريك اولورلار، معرفتسىز ايش توتمورلار. ائله گۆتورك تويوقلا خوروزو. خوروز تويوقلارى آرخاسينجا آپارير، ايندى قادينلار ايسه كيشيلرى. دن تۆكندە خوروز تويوقلارى قاباغا سالير، آما بعضى كيشيلر آروادين چۇرگيني اليندن آلير. بلى، قوشلار هر جور سئوگيه، تعريفه لاييقدير. قوش اولمايق، آدام اولاق، آما قوش كيمي صداقتلى اولاق، عشق وورغونو اولاق. حياتين قابارميش دالغالارينا سينه گرە بيلك. نه اولسا دا ناقيصلىك، دۇنوكلوك اولماسين، «اينسان» آدينى باتيران، اونو بى عابير ائدن حركتلر اولماسين، سئوگيده آلوتر اولماسين.

قىشين اوغلان چاغى ايدى. هر يئرى قار بوروموشدو. سويوقدان سولئمانين چنه سى اسيردى، اللرينى اللرينە سورتوب بارماقلاريني شاختادان قوروماق ايسته ييردى. گۆمروك زاليندا او طرف بو طرفه وارگل ائيدردى. گۆمروك ايشچيلريندن بىرى اونون بو حركتلىرىنى ايزله ييردى. نؤوبه رئيسينه خبر وئرديلر كى، زالدا شوبهه لى بىر آدام وار. سولئمانين اورا-بورا حركت ائتمە سيني اونون نندسه ناراحات اولماسى، هيچان كئچيرمه سى كيمي باشا دوشموشلر. سولئمانين پالچيقدا، زىغدا زالدان چيخيب گئتمە سى و قايتماسى بو شوبهنى بىر آز دا آرتيردى. حالبوكى او، قونشولوقدا اولان بوفئتدە چايين، كوفئنين اولوب اولماسى نين بيلمك اوچون اورا گئتميشدى. سولئمانا قارشى نظارتچيلرين سايبى گئتديكجه آرتيردى. سويوقدان يانقلارى قيزارميش، اوستباشى يامياش اولموشدو. گۆمروك ايشچيلردن بىرى اونو او بىرينە گۆستره رك دئيردى:

باخ، باخ، گۆر هيچاندان، قورخودان يانقلارى نچە دە قيزاريب.

دوزگون دئيرسن، لاپ دووشانى گۆزونون وورموسان. داريخما كئچيد زامانى هر شئى آشكار ائدرىك.

سولئمان قالين كورك گئتميشدى. واختيله سويوقدان ستلجم اولموشدو. كئچيد منطقە سينه ياناشدى، سندلرى تقديم ائتدى. گۆمروك ايشچيسى اونا عصبى حالدا دئدى:

- نظارت اوتاغينا كئچ، يوبانما، تئز-تئز...

هر يئردە باساباس، نؤوبه، قالماقال ايدى. سولئماندان هئچ نه تاپا بيلمديلر. رئيسه راپورت وئرديلر. رئيس:

- سحردن بو آدام بيزى گيرينچ وضعيتينه ساليب. يا بىر شئى تاپين، يا دا ساختا معلوماتا گۆره سيزه جيدى تۆهمت وئرجم. آخى بو باره دە سرحد خيدمتينه ده خبر وئرميشم.

گۆمروك ايشچيسى رئيسين سۇزلىرىنى خاطيرلاياراق اؤز-اؤزونه دئيردى: «بىر شئى تاپين، آخى نه تاپيم». نؤوبه رئيسى اونا دئدى:

بىر شئى دوز، قوش، تاپ.

نه تاپيم؟

هميشه تاپديغيندان.

سولئمانى اوتاغا دعوت ائتديلر:

هارا گئتميشدين؟

بوفه، چای ایشمه يه.

زالدا نيه وار-گل انديردين.

اوشويوردوم، ياشلى آدامام.

بس نيه قالين كوركو گئيميسن، بلكه نسه آراسيندا بير

شئى گيزلتميسن؟

ستلجم اولموشام.

بئلنچيك سوال-جاوابلار خئىلى داوام ائتدى. باشلاديلار

اشيالارى يئنيدن يوخلاماغا. پال-پالتارى آچيب توكدولر

يئر. گؤمروك ايشچيسى قيشقىردى:

دايان، دايان!

سولئيمان كيشى سوروشدو:

نه اولوب، دايان دئييرسن دايانارام.

بيلميرسن نه اولوب. بوندان دا آرتيق نه اولاجاق.

دئكلاراسيادا اون جوت آياققاي يازيلىب. آما سنده اون

بيردير، بير جوت آرتيقدير.

سولئيمان كيشىنى حئيرت گؤتوردو. «بلكه دوزگون

سايماميشام، بير جوت بلكه دوغرودان دا آرتيقدير». يئنيدن

آياققابيلارى سايدى و گؤمروك ايشچيسىنه دئدى:

نه ايسته ييرسن، اوندو ده.

آ كيشى، بيزى آخماق يئرینه قويما. بس آياغينداكيلارى ساياميرسان؟

سولئيمان كيشى بيرينجى دفعه ايدى كى، گؤمروك منطقه

سيندن كئچيردى. بو باره ده آنلايشى يوخ ايدى. اونا ائله

گلدى كى، گؤمروك خيدمتچيسى دوغرو ايراد توتور.

او، دئدى:

- اوغلام، نه اولار بير جوتونو گؤتور، سنه پئشكشدى. يا دا

حؤكومت كئچيرين. ديگر گؤمروك ايشچيسى سولئيمان

كيشى نين سادلۇخلويوندىن ممنون قاليرميش كيمى دئدى:

ياخشى، كيشىنى اينجيتمه، بوراخ گئتسين.

سولئيمان كيشى كئچيدىن او بيرى تايا كئچدى.

ناراحتليغينا سون قويولدى، اورگى توخدادى. چوخ سئويندى.

سانكى آغير جينايتدن ياخا قورتارميش بير آدام كيمى

راحت نفس آلدى. اؤز-اؤزونه دئدى: «كاش گؤمروك

كئچيدىنده هميشه بئله قايدا اولايدي. اوندا قباح ايشلر

اولمازدى».

دوشونمه يه بير شئى يوخدور؟

اوغورلارى قازانماق واجيبدير. اونو قييمتلنديرمك اوندان دا

واجيبدير. آنجاق بيزده، بورادا بير باغلاييجى، علاقه گؤره

بيلميرم. آنجاق آغلاييجى ايشلر تصادوف ائديرم. حتى بيزده

سؤزلرين يئرى نين ديشديريلمه سى، يعنى اونوئرسيا

حاللارى دا باش وئره بيلير. بو حاللار آدامى لاپ بئزىكديرير.

بونون گوناھى گؤره سن كيمده دير: سنده دير، منده دير،

بيزده دير. طمطراقلى مجليسرده، ھاي-كويده رذيل، «خيردا»

شئيلرى، آداملارين اصيل سيخينتيلاريني گؤرمك اولمور.

آداملار آراسيندا سانكى بير سدد چكيلير، زهرلى، تيكانلى

كول-كووس اكيلير. بونون فونوندا طمطراقلى، باياغى سؤزلر نه

قدر ده اييرنج گؤرسه نير. بو حالدا نسه ظريف بير گؤزلييك،

اينجه بير داورانيش گؤزله مك ده چتيندير. دوغروسو بئله

ايشلر منيم اورگيمه ياتمير. اؤز-اؤزومه فيكيرلشيم: «آخى

بو كيمه و نه يه خيدمت ائدير». بلكه قاراباغ، تورپاق دردينى،

موصيبتلرينى اونوتدورماق اوچوندور؟ بو دا دئييل، اونسوز دا

اونودولان دئييل. اوندا بورادا معنا ندير. هر نه ديرسه ياخشى

بير شئى يوخدور، مفتونديجي دئييلدير، نيفرت ائديجيدير.

كاش سيبينى يئرئير سؤيلنلر، سبب تاپيلايدى... نه بيلمير،

بلكه وظيفه، شؤهرت، خزينه احوالاتيدير، بلكه ده آداملارى

دالانا ديرمكدير. بلكه قاپ-قاراليقدى، بلكه ده شيمشك

چاخاجاق، اطراف موحيطه ايشيق ساچاجاق. آنجاق هله ليك

اوره يه ياتمايان، آما آداملارين باشينى قاتان رقصلر ائدير،

ھوپپانيب دوشوروك، گولوشوروك. يئرى گلنده حاق-حسابلا

اويناييريق، اؤز الريميزله گؤزليميزى باغلاييريقي. آخى

باغلاديق، باغلامادىق نه فرقى وار. اونسوز دا گؤرمه ليني

گؤرموروك، بيلمه ليني بيلميريكي. گؤرمه لى، بيلمه لى

واختلار مورگوله ييريكي، يا دا طمطراقلى گزينتيلر چيخيريقي

گؤزلرين بويوندىن باسيب سيخيريقي، كيمسه سيزلر خئير

گلن يئر بارماغيميزى باسييريقي، زور گلملكه سانكى دار

آغاجيندان آسييريقي. مضحكه لى، لوتوسياغى سؤزلر دئمگى،

كيميسه اله سالماغى سئويريكي. اييرنج، اوزو-گؤز چيركلى،

آما جيبى دولو بعضى آداملار، مأمورلار ائدير بونو. آنجاق بو

ايشلرين ده اولاجاق آيخيري، سونو. آما ايندى هله سونو

مجهولدور، هله كى، بئله لرى آداما يووشماغى سئوميرلر، هم

ده بونو چوخ آشكار بير حالدا بوروزه وئيرلر. آنجاق عزيز

اوخوجوم، گل چوخ دا حيصه قاپيلماياق. اينسان قودرتسيز،

حيكمتسيز اولاندا ائله بئله ده اولور. بئله لرى ديگر آداملارى

خوشبخت ائتمه يه قادير دئييلدير، چونكو نومينال

اينسانلاردير. اونلاردا اؤزلرينه تفتيش ائديجي ياناشما حيصه

لرى يوخدور. اونلارين نظرلرى ساده اينسانلار دئييل، باشقا

شئيه بولانير، او طرف بو طرفه ديكييلير. بويلانير كى، بلكه بير

شئىي دانىشمىردى. بىر دىفە اعزامىتە گلىمىشىدى. باغ واختى ايدى. باغدا جاوان قوھوم-قارداشلارلا ماراقلى صۇحبىتلر اندىردى، بارلاردان دانىشمىردى... قولاغىما نىسە چاندى. سوروشدوم: - نە، نە؟ او، قىساجا اولاراق دىندى ۶ - ھىچ نە. نىجە يەنى ھىچ نە.

ھىچ... دىمك اىستە يىرم كى، بىزىم قادىنلارلا مەن شوکور، چوخوندان بىزىمكىلر غىرتلى، ناموسلوردور.

دوغروسو مەن دە ھىمىشە بو فېكىردە اولموشام. بىزىم قادىنلار لذتلى يىتمىكلر دە حاضىرلايىرلار، اۋولاد سئوردىلر، گۈزل، تربىيە لى، مەرىفەتلىدىرلر. آنجاق اونلار مەن دا آرزولارى، مراملارى، طىبىيى احتىياجلارى واردىر. آنجاق غەبرىنى، حىياسىنى گۈزلە مەن قادىنلاردىر. اونلار نىيە بىلە دىرلر، بىلكە دە ژنىتىك كۆكەن، قاندان، بىر دە تربىيە مەن ايرە لى گلىر. نە بىلىم داھا مەن ايرە لى گلىر. آنجاق قاقچىنلىق بىزىلر حاقىندا غىرى نورمال فېكىر يارادىب. يولدا كىچىر مەن بىر نىچە دىفە دىيىلن سۆزلر يادىمدادىر: - گۈرۈرسەن، سىزىن يىرلىرىدىر. نىجە دە بىزە نىب دوزولوبلر.

بو سۆزلر مەن چوخ آغىر گلىر: «سىزىن يىرلىرىدىر». بو سۆزلرى دىيىنلر مەن قاراباغلى اولماغىما اىشارە ايدى. آنجاق بو سۆز صاحىبلىرى نە ائرمەن، نە دە روسدور، اۋز آذرى قارداشلارىمىدىر. مەنمى عىبىلىشىدىگىمى گۈرۈن بو جىنابلار علاوه اىضاحاتدا وئىرىدىلر: - اشى، اصلىندە بوتون قادىنلار عىيىندىر، اونلار مەن ھامىيىنى پولا، وظيفە ايلە الە آلماق اولار. آنجاق مەن غەبرى، حىا ائدىر، اىنچە يوللا بىلە مەن جاۋاب وئىرىدىم: - بىزىم مەن، باجىلار مەن؟ اونلار دا... نە ايسە... بىزە اۋز-اۋزومە دوشونورم: دوغروندانى بوتون قادىنلار عىيىندىر. يوخسا بىزى پوزغونلار ھەر شئىي اۋز ارشىنلر، گۈردوكلرى ايلە اۋلچورلر. گۈرۈنور بىلە دىر، اونلار مەن اۋز مەيارلارى، عرىشىنلر واردىر. نە ايسە... ائلە بو دوشونچە لر آلتىندا باكسوۋىتە(مەللە آدى) طرف گىندىردىم، دىرسە يارىم ساعات قالمىشىدى. باكسوۋىتە ۱۰-۱۵ مەتر قالمىش دەشتلى بىر مەنظرە گۈردوم: جاۋان، سارىيانىز بىر قادىن ايلەندە اوشاق داۋانمىشىدى. قادىن آغلايىردى. اونون گۈز ياشلار اوشاغىن ياناغىنا دىيىب چەنە سى طرفە سوزولوردو. آياق ساخلايدىم. موتاثير اولدوم. قادىننى صىفەتەنە، گىيىمەنە، حەركەتلىرەنە باخاندا نىجە دىيىرلر ھىچ دە پىشكار دىلچىيە اوخشمىردى. بو مەنە ماراق دوغوردو. قادىن ياناشدىم. سانكى دىلى لال ايدى،

شئى قوپاردا بىلدى. اونا گۈرە دە غەبرى-حىانى بىر دىفە لىك اوزوندن سىلەر، اۋز اۋز وىجدانىنا گولور.

آنجاق وىجدانىلى آدام اوچون بو جور ياشاماق اۋلمەكەن چىتىندىر. چونكى وىجدانلار مەندىر. اىنسان يالنىز كدىرىن دىيىل، عىش عىشەن دە، مەنەبىن دە قوربانى اولور. كدىرىن دە، سئوئىجىن دە اۋز لىمىتى واردىر. مەناسىز، ساختا شەھەرت دە داخلى راحەتلىق وئىمىر، آداملار يولدان آزدىر.

اوللر آز دانىشمىردىق، اىندى چوخ دانىشمىرىق. اوللر آز دانىشمىر چوخ ايش گۈرۈردو، اىندى چوخ دانىشمىر آز ايش گۈرۈردو. اوللر سۆزلرە قناعت ائدىردىك، اىندى پلوراليزمىدىر. اوللر سۆزون كىرى اولوردو. اىندى سۆز بولدى، آما كىرى آزدىر. اوللر آز گولوردو، اىندى چوخ گولوردو. گولمەكە دەنيدا بىرىنچىلر سىراسىندا يىق. سانكى تورپاقلار مەن ايشغال آلتىندا دىيىل. اوللر غەبرى-حىا ائدىردىك، اىندى شوو-پروقارلار بىزى مەست ائدىر. سىبى؟ سىبى چوخ سادە دىر: سانكى دوشونمە يە بىر شئى يوخدور، گوليا قاغىسىز، پربولمىرسىز آداملار. باشقا شئىدە بوللوق اولماسى دا گولمەكە بوللوقدور. گولمەك بوللوق ارزاق بوللوق، غەبرى-حىات بوللوق ياراداچاقى؟. اوللر آداملار مەن بىر صىفەتى اولوردو. اىندى مەن صىفەتى. صىفەت بوللوق باش آلىب گىندىر. آخى بوللوق مەن نىي پىسىدىر كى، قوى اولسون. پاخىللىق نە اوچون. دىيىرلر كى، صاف، اىنتىللىكتال آداملار مەن بىر صىفەتى اولور و اولمايدىر. بىر صىفەت پارالىچ اولسا نىجە؟ اوزون دە «زىچاستى»(پەككى) اولمايدىر. زىچاست ساحە سىندە دە دنيدا قاباقچىل يىرلردن بىرىنى توتوروق. بو سىبەن احتىياتدا بىر نىچە صىفەت، اوز ساخلايىرىق. لازىم گەندە ايشە سالىرىق. آخى دوشونمەكەن مەمىكا داھا آساندىر، داھا سەفە لىدىر. ايسنانلار دوشونە بىلە جەك آغلا، ذكاي گەتەرمەك چىتىندىر. على الخىصوص دا اىندى. آنجاق بىلە لرى ساچلار مەن تومارلاما، اوز-گۈزلىرەنە سورتمەكى اونوتماسلار دا بالا، يوبكانى باغلاما، اونوتموشلار.

مەنمى دىلچى يىرلىم

مەنمى قاينىم سوۋىتلر دۋرونە يىددى ايل لىواندا، سەككىز ايل عىراقدا و بىر ايل مەسىردە تەرجومە چى ايشلە يىردى. او، مەندىن چوخ-چوخ جاۋاندىر. مەنمى يانمەدا گۈردوكلرى ھەر

پول قازاندی اری اوچون.
 اوستونه ده چیغیردیلا
 «دیلنچی سۆزون،
 اونا باغلادیلا،
 آنا-بالا آغلادیلا.
 بارلاردا اولمادی مست،
 خسته ارینه ائتمه دی قصد،
 تکجه دیلنچیلیکده، اولدو سربست.

«سنین یئرلیلریندیر». بلی، بو دیلنچی قادین دا منیم
 یئرلیمدیر. آنجاق هر شئین یاتاقدا حلل اولونماسی فیکرینده
 اولان یئرلیم دئییل. دیلنچی یئرلی قادینلا صؤحبتمدن سونرا
 من هم ده خئیلی یونگوللشدیم، سانکی آزاد نفس آلدیم،
 راحتلیق تاپدیم.

بیر نچه گون کئچمیشدی. یولدا منیمله تنه ایله دانیشان
 تانیشمین یاخین بیر قوهوموملا گۆردوم. حال-احوال ائتدیم.
 قانی چوخ قارا ایدی، اؤزونده دئییلدی. سببینی سوروشدوم
 دئمه دی. آخشام طرفی قوهوموم منه زنگ ائتدی و دئدی: -
 بیلیرسن، او سنه اوتاندیغینا گۆره بیر سۆز دئمه دی. آروادی
 کبینلی اول-اولا معشوقه سینه وورولوب خاریجه قاچیب، وار-
 دؤولتینی ده اؤزو ایله آپاریب.

تانیشمین بو حادثه دن سونرا حالی نین نجه اولماسینی
 هئچ ده بیلیمک چتین دئییلدی. یقین کی، اونا دئییلن تسلی
 سۆزلرین ده اهمیتی بیر او قدر ده اهمیت کسب ائتمزدی،
 آرتیق اولان اولموشدو. هئچ زنگ ائدیپ اونونلا طعنه ایله ده
 دانیشمادیم. اکسینه، علاوه سوروشمالار اونو بیر آز دا
 قیجیقلا ندیریردی. ارلی آروادین اریندن قاچماسی هئچ ده
 ساده بیر حادثه دئییلدی، بو اونون اوچون ناموس، لیاقت،
 شرف مسله سی ایدی. من سونرالار تانیشمیلا بیر نچه دفعه
 راستلاشدیم، گۆروشدوم، هئچ بیر شئی اولمامیش، هئچ نه
 بیلیمه میش کیمی اؤزومو آپاریردیم. لاکین بیر دفعه دنیز

عابیر-حیالی ایدی. بیر نچه کلمه دانیشدی. قاراباغ
 قاچقینی، کۆچکونو اولماسینی دئدی. من داها دا سارسیلدیم.
 آچیق دئییم هله بیر آز دا کؤورلدیم. کناردان کئچنلر منه
 باخیر، دیلنچی قادینلا صؤحبتمه تعجوبله نیردیله. آخی بیر
 پروفیسور کیمی منی تانییانلار آز دئییل. دیلنچی قادینین
 درد، فریادی منی چوخ سیخیردی. او، اؤز دردینی بیر نچه
 کلمه ایله چاتدیرا بیلدی: - یاخشی ائو-ئشیکیمیز وار ایدی.
 حیطیمیزده گول-چیچک عطریندن دویماق اولموردو.
 ائویمیز قوناقلی-قارالی ایدی. آخی قاراباغلار قوناقپرست
 اولورلار - دئدی.

من دئدیم: - قیزیم، دوزگون دئییرسن، قوناقپرستلیک بیزیم
 میلتن قانیندادیر.

دیلنچی آرواد دئلندی: - دایی آما پیسلری ده وار. پیسلری
 آله پیس گونه سالسین.

الیمی جیبیمه سالیب دیلنچی یئرلیمه بیر مانات پول
 وئردیم. قادین نین گۆزو یاشاردی. آخی او، ۲۰ قپیکدن آرتیق
 پول گۆرمه میشدی... قادینین، اوشاغین معصوم باخیشلاری
 کیمدنسه هارای، ایمداد ایسته ییردی. آنانین اوزونه گيله-
 گيله دامجیلایان کۆرپه اوشاغین گۆز یاشلاری منی اوزموشدو.
 دیلنچی آروادین جیدی گۆرکه می وار ایدی. آدام تصور
 ائتمیردی کی، بو دیلنچی اولسون. آنجاق معصوم باخیشلاری،
 نملی کپیریکلری نییسه دئییردی، آندیریردی. باخیشلاری
 سانکی قم نغمه سی، قاراباغ شیکسته سینى اوخویوردو. من
 بیر ده سوروشدوم: قیزیم، باجیم نییه آخی بئله... «نییه دیله
 نیرسن» دئییه بیلیمه دیم، دئمه یه اوتاندیم، دیلیم گلمه دی،
 روا بیلمدیم. او، سۆزلرینی هیچقیریقلادئدی: - اریم آغیر
 خسته دیر، آغ جییر خسته لیگینه توتولوب. حکیملر دئییر
 کی، قوووتلی یئمیلیدیر، درمان لازیمدیر، اوسته لیک ده ایکی
 اوشاغیم، یولداشیم، اؤزوم.

ایلیک باخیشدا بو عادی سۆزلر ایدی. بورادا هئچ بیر پافوس،
 موبالیغه، اوبرازلی ایفاده لر یوخ ایدی. آنجاق و آنجاق ایلیک
 باخیشدا. آما صاف، اولو، هیجانلی سۆزلر ایدی: «اریم خسته
 دیر...» سانکی بونو بیر داها دویموش کیمی کۆرپه سی ده
 نملی کپیریکلرینی سیخیر، آستا-آستا آغلاییردی. بو آندا
 تانیشلاردان بیرنن دئدیگی سۆزلر یادیمادئدو: «سیزین
 یئرلیلردیر»، «قادینلار هامیسی عئینیدیر». منیم دیلنچی
 قادین یئرلیم اؤز مغرورلوغونو، عیصمتینی، قیسمتینی، خسته
 ارینه قوربان وئرمیشدی.

آغلاسا دا ایچین-ایچین،

يوخ. اۆلوم قاباغى او، آنجاق بو حسلرلە ياشايدى. وار-
دۇولتى نىن قېرە آپارا بىلمە مە سى دە اونو آز ناراحات
اىتمىدى. اۆلومە ياخين بىر آز كۆرۈلمىشىدى. اۆز-اۆزۈنە دىيىردى:
- گۆرە سىن يالانچى، وارمى و يا كاسىب روحلار دا وار.
گۆرە سىن عمللرلە ھارا دوشە بىلە جك-جنتە، يوخسا جھننمە.
او، آنلاماغا باشلامىشىدى كى، ابدى دونيادا اوندان چوخ شى
سوروشاچاقلار او، بو بارە دە فېكىرلەشدىكە فېكىرلەشەر، ھىچ
بىر سىچىم دە بىلمىردى. نھايت اونون فېزىكى جانى گىتتى،
اما روحو قالدى. ايش ائلە گىتىردى كى، پىسلىك ائلە دىگى
بىر آدمىن روحو ايلە راستلاشدى. ايسىتە دى كى، اولكى ادا
ايلە اۆزۈنە گۆسترسىن. پىسلىك ائىدىگى قونشوسو پرويزىن
روحو اونا دىدى:

- نىيە فېرنىخىرسان. بو دونيا او دونيا دىيىل. بورادا
براىرلىكىدىر، ھامى سىناققان چىخىر.
باباخانىن روحو دىدى:
او دونيادا تىستىن ھىمىشە اوغورلا چىخىمىشام. يقىن كى،
بورادا دا بىر تانىش-بىلىش تاپىلار.
پرويزىن روحو گولدى:

سحو ائدىرسىن. او دونيادا ائىدىكلرىنى بو دونيادا ائە بىلمە
يىچكىس. بو دونيانىن اۆز قانۇنلارى وار.
بىم بورانىن بىر بۇيۇيو يوخدور. اونلارنىن آغزى يوخدور.
روشت آلمانلار ھىدىيە وئىرم...

ائە قونشو! سنى باشا سالا بىلمىرم. بوردا شىلتاقلىق كىچمىر.
يىرلىبازلىق دا اولمور. عومومىتە ھىچ بىر يىرلى، يىرسىز
بازلىق اولمور.

باباخانىن روو چوخ ناراحات ايدى. بىرىنجى دفعە ايدى كى،
وارلىغىنى سرت، آمانسىز چىچو آراسىندا حس ائىدىردى.
روحو سانكى آتش اىچىندە ايدى. باباخان بىلىردى كى،
قونشوسو پرويز كامىل، كىنسىز، ايدىداسىز بىر آدم اولوبدو.
اونون روحو دىدى:

آخى بىز قونشو اولموشوق. نە واختسا چۆرك دە كىمىشىك.
بلكە منى جنتە سالدىراسان.

رحمتلىگىن اوغلو، بىم من حىرى كومىسسارام كى، ايسىتە
نىلن يىرە عىگر گۆندىرم.

باباخان گۆردو كى، بوندان دا بىر شى چىخمادى. باباخانىن
روحو چىرىپىنەر، چوخ آجىناچاقلى گۆركم آلىردى. پرويزىن
روحو خوش و شاد ايدى. سورغو-سوالدان اوغورلا

كنارىندا يىنە راستلاشدىم، حال-احوال ائىدىم، بىر استاكان
چايا دعوت ائىدىم. قاقچىن يىرلىم قادين حاقىندا، اونون
خستە ارىنە گۆرە دىلنچىلىك ائتمە سىنى سۆيلە دىم.
صىفتى رنگ وئىر رنگ آلدى. من ايسە دىلنچى يىرلىمە
غورور حسى كىچىرمىگىمى اونا وورغولادىم. او، بلكە دە منىم
نە يە ايشارە ائىدىگىمى آنلادى.

روحلارنىن صۇحبىتى

باباخان اۆزۈنە كىفى ايسىتە دىگى كىمى آپارىردى. ايلك
باخىشدا سادە گۆرسىنە دە حىلە گر آدم ايدى. ھم دە
يالانچى ايدى. يىرى گلىندە ئوبوت ائە بىلىردى كى، سرچە
بولبولدن مھارتلە اوخويا بىلر، ائوين پنجرە سى اولماسا داھا
ياخشى اولار. احتىياجى اولان اداما باش آير، كىمسە سىزلىرى
لازم گلسە آياقلارى آلتىنا آلا. قوشلار اىچىندە توتوقوشونو
چوخ سۆيىردى. چونكو اۆزۈ دە او خاصىتە ايدى. بلكە دە
چوخ شىلىرى اوندان اۆپرە نىب اوغور قازانمىشىدى. گولمە سە
يدىلر گۆرۈشە گىندە، نىطق سۆيلە يندە اۆزۈ ايلە توتوقوشونو
دا آپارادى. وظىفە لىلر اونا سوال وئىندە، موراجىعت ائىندە
چالىشىردى كى، آنجاق بىر نىچە كىلمە دانىشىسىن، چونكو
استاندارتدان كنارا چىخماسىندان احتىياط ائىدىردى. بعضا دە
بوينونو يانا عايىب اۆزۈنە اوتانچاق كىمى آپارىردى. بعضا دە
بوش-بوش وئىللە نىر، ياراماز ايشلرلە باشىنى قاتىردى.

بىر گون اجل گلىدى ھاخلادى. ھىچ نە، ھىچ كس ابدى
دئىل. اونا گۆرە ھر كس ياخشىلىق ائتمە يە تىلمە لىدىر،
يوخسا سونرا او دونيادا گىچ اولار. اينسانلار بىر-بىرىنى
ايتلە-ايتلە يە، دورتملە يە-دورتملە يە ياشاماليدىلار. آخى
اينسانلار اۆكۈز دىيىل كى، بىر-بىرىنە بوينوز وورسونلار،
ائىشك دىيىل كى، آقىرسىنلار، ايت دىيىل كى، ھورسونلر.
قوى اينسانلار بىر-بىرى نىن حسرتى ايلە ياشاسىنلار. يالنىز
سۆگىلىلر يوخ، بوتون اينسانلار. آنجاق اينسان غرىبە
مخلوقدور. بونلارنىن معناسىنى ابدى دونيايا حاضىرلاشاندا
درک ائتمە يە باشلايىر. اينسان بو آندا اۆز مسؤلىتىنى درک
اىدىر. آنجاق باباخان بىلللرندىن دىيىل. او، ابدى دونيادا دا
ايسىتىنالىق تشكىل ائتمك خىالىندا اولموشدو. آما او دونيا
حاقىندا فېكىرلەشندە باباخان خىلى سارسىلىردى، سادجە
اۆزۈنە اونا قويوموردو، بو درد اونو عودوردو. فېكىرلەشىردى كى،
گۆروم بو دونياداكى ايشلرىنى اورادا ايشە سالا بىلە جك يا

سئیمور یوخو گۆرموشدو. گۆرموشدو کی، اۆلوب، روحو جهننمه دوشوب. ایزدیهایلی قوناقلیقدان سونرا یتمک استولو جوربجور یتمکله، شیرنیاتلارلا دولو ایدی. او، کۆکسونو اۆتوره رک ستولون اوستونو ییغیشدارماغا باشلادی. سرخوش اولاندا داها ائمیوسوننال و سئنتیمئنتال گۆرکم آیردی، دونیانین فانیلیگینی داها دریندن دویوردو، اوسته لیک ده گۆردویو دهشتلی یوخو. چیگیلرینی دارتماقلا، پنجرین قباغینا چکیلمکله آغیر فیکیرلری باشیندان چیخارماغا چالیشیردی. اۆز-اۆزونه دئییردی: «هه، بو دا سنین عاقیتین». سئیمورون رنگی قاچمیشدی، سانکی او، آرتیق اۆلموشدو. اۆز-اۆزونه دئییردی: «کاش رحیمدیل اولایدیم، دیکباشلیق ائتمیدیم، آله، کئچ گوناھیمدان». بو آندا آروادی اونا یاناشدی. نه دئدیسه آروادی اونا سرت جواب وئردی:

– نه دئییرسن دئه، داها سندن قورخان دئییلیم.

سئیمورو تجوب بورودو: آخی آروادی همیشه اونون قباغیندا موطیع حالدا دایاناردی. سئیمور اۆز-اۆزونه «بلکه یوخودان بونون دا خبری وار» – دئییه دوشوندو. بیر داها اۆلوم حسی اونون قلبینه چۆکدو، کۆورلدی و دئدی: «بو دا آرواد، حیات یولداشی». او، اینانمیشدی کی، اۆلوم اونا مهلت وئرمیه جک، اۆلومون ده اۆز قایدا – قانون وار. قولاقلاری

چیخمیشدی. خئییرلی عملر حاقیندا ائشیتدیگی، اوخودوغو ناغیللار یادینا دوشدو:

یاخشى، سۆز وئر کی، سنین روحوون یئنیندن او دونیا قاییداندا خوش عمل صاحیبی اولاجاقسان، بیر شئی فیکیرلشرم.

آخی نئجه سۆز وئریم. نه بیلیرم کی، منیم روحوم هانسی آدامدا، کیشیده یوخسا آرواددا، عاصییا، یوخسا آمتریکا وئنداشیندا اولاجاق.

روحلارین صۇحبتى باخ بئلجه داعوام ائدیردی. دیریلیکده ییغین-ییغین ییغیلان جوناھکار باباخانین رووونا عذاب وئیردی. یالواریردی:

ایلاهی قوی یاتیم، هئچ اولماسا خوش رۇبالار گۆروم، ترپنرم، هئچ کیمه ال قالدیرمارام. من تزه دن دیریلیب اۆلمک ایستردیم. ایستردیم کی، گوناھلاریمی یویوم، پاک اولوم.

ابدی دونیانی چوخ گئچ درک ائتمیسن. بو دونیانی او دونیادا قازانمالییدین، قونشو پرویز دئدی.

بلی، دیریلیکده کی نندن فرقلی اولاراق ابدی دونیادا روحوون تنهالیغی، عذابی دۆزولمز اولور. آله یاخشى آداملاری روحنو ابدی دونیانین قاسیرغاسیندان حیفس ائتسین، پیسلرله قاریشماسین.

قلبی دیشمه

قالمیشدی. دستگی گۆتوروب اونا زنگ ائتدی. حال-حوالان سونرا دئدی:

سن منیم جئته گئتمگیمی ایسته ییرسن. سئیمور، بو نه سۆزدور. آله ائلمه سین کی، اۆلسن، هله اۆلمک باره ده فیکیرلشمه، آخماق اولما.

یوخ دوستوم، سنینله ویدالاشماق ایسته ییرم، یوخو گۆرموشم، اۆزو ده منی جهننمه گۆندریرلر. دئییه سن بیر تهر اولموسان، اینجیمه.

اولموشام، یا اولمامیشام گل بو گون سنینله گۆروشک،

جینگیلدیگیر، سانکی او بیرى دونیادان اونو سسله ییردیله. گۆزونه بعضا قارانلیق چۆکوردو، آخی ایشیقلى دونیادان قارانلیق دونیا یا گئتمه لییدی. یئنه ده دوشونور، اۆز-اۆزونه دئییردی: «قزبلنمیش آداملارین جزاسیدیر بو، اۆزوم-اۆزومو جهننمه سالمیشام». سئیمور یاتیپ دوراندان سونرا بیر آز اۆزونه گلدی. آما او بیرى دونیانین سسلری هله ده قولاغیندا ایدی. نه دبدبه لی گونلری، نه ده حاقیندا دئییلن چوخلو-چوخلو طمطراقلى سۆزلر ایندی اونون اوچون هئچ بیر معنا کسب ائتمیردی. بئیینده آنجاق قارانلیق دنیا فیکری دولانیردی. ایندی او، جهننم عذابلارینی نئجه اونوتدورماق حاقیندا فیکیرلشیردی. اۆزونو دوستو عسگرین پاکلیغی ایله موقاییسه ائدیردی. دوستونون پاکلیغینی هئچ بیر سۆزله ایفاده ائتمک مومکون دئییلدی. اوندان قابالیق و یۆندمسیرلیک ده یوخ ایدی. بیر سۆزله، او اصیل جئت آدمی ایدی. آما سئیمور بیلیردی کی، بو خاصه لردن هئچ بیرى اوندان یوخدور، دئمک جئتلیک دئییلدی. سئیمورون بوتون اومودلری عسگره

سئیمور ایچینده داها حیاجانلی ایدی. ایچینده سانکی هاوالانمیشدی. او، هله ده درک ائتمیردی کی، قلبی دییشمک اولماز. بیرری او بیرری نین یئرینه پول خرچله یه بیلر، بیرری او بیرری نین یئرینه ایش گۆره بیلر. آنجاق بیرری نین قلبی او بیرری نین قلبینی عوض ائده بیلمز. قلبلری آلداتماق مومکون دئییل. سئیمور نسه اؤزونه تسلیی تاپماق ایسته ییردی. آنجاق...

اؤلوم-ایتیم دونیاسیدی. اونلار ایشدن سونرا گۆروشدولر. سئیمور یازیق گۆرکم آلمیشدی، کۆورک - کۆورک دانیشیردی. او، دئدی: - سندن نه گیزله دیم. منه سنین کۆمکلیگین لازیمدیر. سن اونسوز دا جئتلیکسن. بلکه دوعا اوخوداق سنین ثاواب ایشلرین منیم آیاغیما یازلیسن. سن اونسوز دا بیر یوخ، اون آدمین جئتلیگینی قازانميسان. سئیمور عسگره، عسگر سئیموره باخدی. عسگر سئیموره موراجیعتله دئدی:

عجب خیلاصکار تاپميسان. جنت، جهنم مسله سینی بنده لر حلل ائتمیر. نجیب دویغولار دا موقدس اولور. بعضا یالانچی دویغولار دا اولور. سئیمور دوستونا اؤز اینجیکلیگینی بیلدیردی: نظره آل کی، اولوو حسلر هامی نین مالی اولمالیدیر. سنینله راضییم. اما هامی بو حسلری قازانا بیلیمیر. یئنه تیتیرتمه گلیردی. خیالیندا یئنه ده جهنم ایدی. او، خیاللار دالا-دالا اؤزو ده خیالا دؤنموشدو.

استعدادلی ایتیسادی عالی، نفوذلو پئداقوق

İSTEDADLI İQTİSADÇI ALİM NUFUZLU PEDAQOQ

ایله همکارلاری و یئتیرمهلری آراسیندا بؤیوک نفوذ قازانمیشدیر.

آذربایجان ایتیساد علمینی اوزون ایللردن یری اؤلکه میزدن کناردا لیاقتله تمثیل ائدن پروفیسور توفیق قولیئو ۱۹۸۰-۱۹۹۰-جی ایللرده بین الخالق ایتیسادچیلار ایتتفاقینین عوضو، سونرالار ایسه بو قورومون ریاست هئیتینین عوضو اولموشدور.

توفیق قولیئو ۱۹۳۵-جی ایلهده آغدام رایونونون پاشابیلی کندینده آنادان اولموشدور. او، ۱۹۵۳-جو ایلهده خیندیرستان کند اورتا مکتبینی بیتیرمیش و همین ایل آذربایجان دؤولت خالق تصرروفااتی اینستیتوتونا داخل اولموشدور. ۱۹۵۷-جی ایلهده عالی تحصیلینی سناینین ایتیسادیاتی ایتحصاصی اوزره فرقلنمه دیپلومو ایله باشا ووران گنج ایتیسادی آیری-آیری ایداره و ناظرلیکلرده سنایئ موسسیسه لرینین لایهلهندیریلمه سی اوزره موهندیس-ایق تیسادی، باش ایتیسادی کیمی چالیشمیشدیر. رئسپوبلیکا تحصیل ناظر-

آذربایجانین علمی- پئداقوژی ایتیماعیتی میلی ایتیساد علمینین گۆرکملی نوماینده لریندن بیرری، آذربایجان دؤولت ایتیساد اونیورسیتتینین کافندرا مودیری، ایتیساد علملری دوکتورو، پروفئسسور، امکدار علم خادیمی، "شؤهرت" اوردنلی عالی توفیق عوض اوغلو قولیئوین آنادان اولماسینین ۸۰ ایلیگینی یوبیلارین چوخیلیک ثمره لی علمی-پئداقوژی فعالیتین، نورلو شخصیتینه احتیرام و قدیریلنلیکله قئید ائدیر.

قوجامان عالی و پئداقوق یوکسک وطنداشلیق قایه سی ایله سعجیییلن معنالی و شرفلی بیر عؤمور یولو کئچمیش، امکسی ورلیگی ایله گۆرکملی ضیالی کیمی تانینمیشدیر. اؤلکه ایتیسادچیلارینین بؤیوک اکثریتین موعلمی اولان توفیق قولیئو گئنیش نظری بیلگی، ایتیسادی پروسسلری دریندن تحلیل ائتمک، فایدالی علمی-پراکتیک مولا حیظه لر ایره لی سورمک، ایتیساد علمینین اساصلارینی طلبه لرینه اؤیرتمک باجاریغی، یوکسک اینسانی کئیفییتلری

رئوسرسلارینی ایداره" کیمی سانباللی مونوقرافیالار اونون قلمیندن چیخمیشدیر. توفیق قولیئوین روس دیلینده نشر اولونموش "تنظیملن بازار ایتقتصادیاتی" کیتابی ۲۰۰۰- جی ایلده بوداپشتنده کتچیریلن بین الخالق کونفرانسیدا اینترنئته داخل ائدیلیمیشدیر. بو کیتابا گؤره همیئرلیمیز چین خالق رئیسوبلیکاسینین دؤولت کیتابخاناسینین و بو اؤلکهنین آذربایجانداکی سفیرلیگینین فخری فرمانینا لایق گؤرولموشدور.

بیر نچه ایختیصاصلاشمیش دیسستراسیا شوراسینین عوضو اولان پروفئسسور توفیق قولیئوین رهبرلیگیله ۵۶ نامیزدلیک و بیر دوکتورلوق ایشی مودافیه اولونموشدور. ایتقتصادچی عالیم کییف، ورونژ، تفلیس و باشقا شهرلرده ده دوکتورلوق و نامیزدلیک دیسستراسیالارینا اوپوئننتلیک ائتمیشدیر.

آمریکانین هاروارد اونیورسیتئتینین کیتابخاناسیندا اونون ۵ مونوقرافیاسی وار. کیتابخانانین دیرئکتورو کریستین جونسون بیلدیرمیشدیر کی، توفیق قولیئوین کیتابلاری چوخ اوخونان، ایتقیاس، سیتات کتیریلن منبعلر سیراسینا داخلیدیر. کیتابخانانین "خیرلر" بوللئتنینده و ائلکترون وئرسیدا همین کیتابلارین اینگیلیس دیلینده موکمل آنوتاسیاسی وئرلیمیشدیر. خاریجه عالیمین اثرلرینه ۱۸۰- دن آرتیق ایستیناد قئیده آلینمیشدیر.

پروفئسسور توفیق قولیئو ایتقتصادیاتین آکئوال پربولملرینی تدقیق ائتمکله یاناشی، بدیی-پوبلیسیستیک

لیگینده عالی تحصیل اوزره باش اینسپئکتور وضعیفه سینده ایشله یهرکن توفیق قولیئو علمی فعالیتله مشغول اولماق قرارینا گلیمیش و ۱۹۶۰-۱۹۶۳-جو ایللرده موسکوا خالق تصروفاتی اینستیتوتوندا "امگین ایتقتصادیاتی" کافئدراسینین مقصدلی آسپیرانتی اولموشدور.

آذربایجان ایتقتصاد علمینین تاریخینده امگین ایتقتصادیاتی اوزره ایختیصاصلاشان ایلک عالیم اولاراق ۲۸ یاشیندا نامیزدلیک، ۳۳ یاشیندا ایسه دوکتورلوق دیسستراسیالاری مودافیه ائتمیشدیر. عالیم ۱۹۷۰-جی ایلدن پروفئسسوردور. او، ایتقتصادی پروسئسلره فلسفه، سوسیولوگیا و سوسیال پسیخولوگیا علملرینین قووشاغیندان نظر سالماغی اؤملی بیلدیگیندن ایتقتصادی معنفلر پربولئمنه ده بو باخیمدان یاناشاراق دوکتورلوق دیسستراسیاسینین موضوعو کیمی سئچمیشدیر. بو موضوعدا اونون موسکوانین "میسل" نشریاتیندا "سوسیالیزم جمعیتینده معنفلر پربولئمی" آدلی مونوقرافیاسی نشر ائدیلیمیشدیر. کئچمیش ایتتفاقین گؤرکملی عالیملری آذربایجان ایتقتصادچیسینی بو پربولئم اوزره پیونئر اولاراق قبول ائتمیشلر.

بیر نچه ایلدن سونرا اونون همین نشریاتدا بوراخیلیمیش سوسیالیزمده امگین رئدوکسیاسی "مونوقرافیاسی دا علمی دایرهلرده بؤیوک مازاق دوغورموشدور. ۱۹۹۰-جی ایلده ایسه موسکوانین "ایزنابی" نشریاتی آز مودتده سووئت ایتقتصاد علمینین اؤن مؤوقعیینه چیخمیش سویداشیمیزین ایداره ائتمهده سوسیال-پسیخولوژی موناسیبتلره حصر ائدیلیمیش کیتابچاسینی بؤیوک تیراژلا چاپ ائتمیشدیر.

موسئقیلیک ایللرینده ده کئچمیش ایتتفاق مکانیندا پرو-فئسسور توفیق قولیئوین علمی یارادیجیلیغینا مازاق آزالما-میشدیر. ۲۰۱۳-۲۰۱۴-جو ایللرده موسکوانین "ئکونومیکا" نشریاتی آذربایجان عالیمینین "ایتقتصادی منطق" و "لیبرالیزمین بؤهرانی" آدلی فوندامئنتال تدقیقاتلارینین نتیجهلرینی مونوقرافیالار شکلینده چاپ ائدرک روسدیلی مکاندا یایمیشدیر.

پروفئسسور توفیق قولیئوین ایتقتصادیاتلا باغلی علمی یارادیجیلیغی چوخ جهتلی و گئنیش دیاپازولودور. او، بیر سیرا درسلیک، مونوقرافیا و کیتابچانین، ۴۵۰-یه قدر قزئت و ژورنال مقاله سینین مؤلفیدیر. "امگین ایتقتصادیاتی"، "امیین علمی تشکیلی"، "ایداره ائتمه نین اساسلاری"، "امگین سوسیولوگیاسی"، "مئنجمئنتین اساسلاری" کیمی درسلیکلر، "اینفلیاسیون آناتومیاسی" و "اینشان

"قاراباغی قایتاراق" کیمی شعرلر مواسیرلریمیزین آغری- آجیلارینی، اومید و ایناملارینی ایفاده ائدیر. توفیق موعلیمین "غریبه - غریبه یشلر"، "آلچالا-آلچالا اوجالانلار"، "لووغا اینسان"، "قوصورونو بیله-بیله" کیمی ساتیریک شعرلرینده ایسه خودبینلر، باشقالاریندا ائییب آختاران بدخواه‌لار اینجه یومورون هدفینه چئوریلیر.

عالیمین بدیعی عالیمین محصولو اولان "موغاملاردا آختار منی"، "یاخشیلیق"، "حیا"، "اؤلک آسان، یاشاماق چتین"، "خاطرهلرله تک قالمیشام"، "دوستلوغا زهر قاتمازلار"، "طالعینه منی ده یاز"، "راضی قالمیرام اؤزومدن" کیمی شعرلری آدلاریندان دا گؤرونویو کیمی، معنوی-اخلاقی پروبلملرین حل ائدیلمه سی باخمیندان قلمه آلینمیشدی.

تور کون تور کوسو

TÜRKÜN TÜRKÜSÜ

PROF. MAARİFƏ HACİYEVA

اؤن سۆز

۲۰ عصر تورک دونیاسی اوچون ایکی موهوم حادثه ایله باغلیدیر. اسرین اوللرینده، یعنی ایلک یاریسیندا تورک دونیاسی بیر-بیریندن آیری سالیماغا چالیشیلیمیش، اسرین سون روبونده ایسه وضعیت دییشیلیمیشدیر. خخ اسرین سونلاری تورک دونیاسی نین بیر-بیرینه یاخینلاشماسی، قایناییب-قاریشماسی، مدنیت، تاریخ باخمیندان اؤزلرینی داها یاخیندان بیلمه سی، اؤیره نیلمه سی دؤنه می اولموش، بو یاخینلاشما و اؤیرنمه تورک خالق‌لاری آراسینداکی تاریخی کؤکلرین چوخ قدیمه دایاندیغینی گؤستریدیگی اوچون بو قدیم باغلار یئنیدن قاورانیلاراق بو گون ده داعوام ائتمکده، مؤحکملمکده دیر.

امکدار علم خادیمی، ایقتیصاد ائلملری دوکتورو، پروفیسور توفیق قولیئوین (توفیق فریدین) «تورکون تورکوسو» آدلانیدیغی کیتابیندا توپلانمیش شعرلرین بیر چوخونون بو ایستک و آمال‌دان یارانیدیغینی سؤیله مک یئرینه دوشر. پروفیسور توفیق قولیئوین خخ اسرین ای یاریسیندا بیر تورکچو ضیالی عایله سینده دونیا یا گؤز آچیب. آتاسی عوض قولیئو ۱۹۱۸-۱۹۲۰-جی ایللرده موسستقل آذربایجان

فعالیتله ده مشغولدور. اونون ایقتیصادی تفکورو ایله بدیعی تخییوللو آراسیندا درین بیر وحدت واردیر. توفیق قولیئو هله طلبه‌لیک ایللرینده سیلسیله علمی مقاله‌لرله یاناشی، حکایه و شعرلر ده یازیب چاپ ائتدیرمیشدی. موسکودا آسپیرانتورادا تحصیل آلدیغی ایللرده او، ژورنالیستیکا کورسونو دا بیتیرمیش و گنج یاشلاریندان سسری ژورنالیستلر ایتتیفاقینین عوضو اولموشدور.

ایقتیصاد علمینده اولدوغو کیمی، ادبی یارادیجیلیقدا دا اوغورلار قازانان، "توفیق فرید" ایمضاسی ایله شعرلر یازان پروفیسور توفیق قولیئو ائستتیک مسله‌لره ده تدقیقاتلار حصر ائتمیشدیر. اونون "ادبیاتدا رئالیزم و مودرنیزم پروبلملری"، "موسیقیلی اینجه‌صنعت و بؤهران" مونوقرافیالاری ادبی-مدنی موحیطین جیدی ماراغینا سبب اولموشدور. "تورکون تورکوسو"، "دونیانی دییشه بیلسیدیم"، "من کیمم؟" (روس دیلینده)، "حاقین سسی"، "قرلر"، "ساتیریک شعرلر"، "یوموریستیک و ساتیریک حکایه‌لر" کیتابلاری ایسه توفیق موعلیمی گئنیش مارق دایره‌سی، بدیعی فانتازیاسی اولان ادیب کیمی تانیتیمیشدیر. بو کیتابلار حاقیندا ماراقلی یازی‌لار و مولاخیزله لر سؤیلنیلیمیشدیر.

خالق شاعیری نریمان حسن زاده ه ایقتیصادچی عالیمین بدیعی-ائستتیک دوشونجه‌لرینی بئله دیرلندیریر: "توفیق قولیئوین شعرلرینده ائتیکالیلیق پرینسیپی، اینسانلارین معنوی کامیللیگینه دوغرو تکمیللشمه‌سینین تربییوی مئیللری، اونلارین کرئاتیولیگی، هارمونیا، اینسانلارین سیویل داورانیشلاری دومینانتلیق تشکیل ائدیر. او، ادبیاتدا، او جومله‌دن پوئزیادا ائتیک و ائستتیک حاللارین بیر-بیرینه قارشى قویولماسینی، ائستتیکانین فئتیشیتلشدیریلمه‌سینی، بایاغلاشدیریلماسینی، موطقلشدیریلمه سینی غئیری-نورمال بیر حال حساب ائدیر".

اونون بدیعی موضوعلاری موعاصیرلیکله یرایر کلاسسیک قاینالارلا دا سسلشیر. شعرلریندکی یاشانتی اونون حیاتینین بیر پارچاسی، اؤزونون طالعی، معنویاتینین ترکیب حیصه سی، مفکوره صاحیبی اولان عالیمین خلقلیک مانیفئستی، ایقتیصادی-فلسفی دوشونج‌لرینین بدیعی محصولو کیمی عکس- صدا یارادیر. درین وطنداشلیق یاغیسیندان قاینالانان "کیمسه‌سیز اولدون، قاراباغ"، "قاراباغ مارشی"

نېن ايضطيرابالاريندان توتوموش ميللى توركلوك دوشونجىنه، قاراباغ، قاقچين-كۆچكونلريمىزدن توتوموش ۲۰ عىردە خالقلاريمىزىن طالعينه يازيلمىش قارا صحيفه لرى عكس ائتىدىن بىر چوخ پروبلېملر اۆز عكسىنى تاپمىشىدىر.

دوغرو دئيىبلر كى، درد وار گه لر كئچر، درد وار ده لر وار ده لر كئچر. توفيق فريدى دليپ كئچن اوغول كدرى اونو گۆز ياشلارنى قوروتماغا وادار ائدن، بىر نۆو تسلى تاپاراق فريدى شعرلشدين كدر اونون ايمضاسىندادير. «يارىمچىق قالمىش حيات»، «درد»، «سنسىزلىك»، «عۇمرومون ايلك باهارى و سون باهارى»، «گئدىشىن اولدو، دۇنوشون اولمادى»، «من، آنان بىر ده سىنن روحون»، «نه اوچون سن منى ترك ائتدين»، «سن هارداسان»، «نه تئز گئتدين بو دونيادان» كىمى شعرلر دردىنى مىصراعلارينا پوئىكلشدين بىر اتانين ناتاوان يانغىسىدىر. شعرلردن مىصراعلار گتيرديگىمىز :

«دردين اۆزو درد كدر،

اۆلچوسو، بىچىمى يوخ نه قدر»...

«درد چكمك اولدو پئشم،

يامان ايشه دوشموشوم»

«سن منى ترك ائتدين،

هئچ بىلدىنمى نه ائتدين»

«منه اولان يامان اولدو،

باغىمداكى گولوم سولدو»-

مىصراعلار توفيق قولىيئوى توفيق فريدە چئورن اۆولاد حسرتلى مىصراعلار اولدوغو اوچون هيجانسىز اوخوماق اولمور. كىتابا داخيل ائدىلن بىر چوخ شعر توركلوك سئوداسىندان دوغاراق عرصهيه گلمىشىدىر. «تورك» كلمه سىندن تۆره ين توركو توفيق فريدىن بىر نئچه شعرينه مۇوزو اولموشدور. «آتا توركدو، آنا تورك»، «تورك-توركون معنوى ثروتيدىر»، «توركون توركوسو» كىمى شعرلر تورك ميللى فولكلور عنعنه سىندن، توركون قديم معنوى تاريخيندن خبر وئرىر. ائلجه ده تورك تصوف و اوزان-آشيق ادبياتى نىن گۆركملى نوماينده لرى يونوس امره، قاراجا اوغلان زولالى، رجب حافظلى شعرلرینه يازدىغى نذيره لر ده اونون تورك آشيق ادبياتىنا بلديگىنى گۆستىرىر.

توفيق فريدىن شعرلرى نىن بىر قىسمى ده آذربايجان، قاراباغ، ايتيريلمىش، ايشغال اولونموش تورپاق، قاقچين، كۆچكون، ديدركين مۇوضوسوندا يازدىغى شعرلردىر. «وطن سئوگىسى سئوگىدىن زىروه سى» دئىن توفيق فريدىن

دئموكراتىك رئسپوبليكاسى دۇورونده كى فالىتىنه گۆره توركييه نىن آگئنتى حساب ائدىله رك، ستالين رئپرئسپاسى نىن ايلك قوربانلاريندان بىرى اولموشدور. آتاسى نىن توركچولوك دوشونجه سىنى ايسه توفيق موعليم قانىندا ياشادا-ياشادا ۲۰ -عصره گتيرمىش، بىر گون شعر مىصراعلارينا كۆچورموشدور.

بورادا بىر احوالاتى خاطىراتماق دا يئرینه دوشر:

واختيله آذربايجان دىلى كافئدراسى نىن مودىرى اولموش ولى ممدادون بىر نئچه ايل بوندان اول منه دانىشىدىغى بىر صۇحبت يادىما دوشدو. او دئدى كى، ۱۹۷۶-جى ايل ايدى. دؤولت مأمورلارى هر آى عالى مكتب كافئدرا مودىرلىرى اوچون موحاصىره لر كئچىرىدى. بو دفعه آذربايجان ك ق ب-نىن باشچىسى، روس گئئترالى سووئت دؤولتىنه قارشى تخريبات مسله لرىندىن دانىشىردى. صۇحبت توركيه دن گئدىردى. گئئترال دئدى كى، آذرىلرين توركيه ايله علاقه دار اولماسى احتىمالى چوخدور. بو دا سووئت دؤولتى اوچون تهلوكه دىر. ولى ممدادو سۆزونه داوام ائده رك دئدى كى، او زامان گنج پروفىسور اولان توفيق قولىيئو روس گئئترالىنا دئدى كى، خواهىش ائدىرم آنتىسووئت مئىللرىنى هر هانسى ميللى منسوبىتله علاقه لندىرمگىن، ايضاح ائتمگىن. مثلىن، ۱۹۱۷-جى ايلده روسىيادان يوز مئىنلره آدام آمريكا، كانادايا و باشقا اۆلكه لره گئدىب ايندى آنتىسووئت تېليغاتى آپارىر. بونلار ين اچىرىسىنده روسلار، بئلوروسلار، اوكرائىنالىلار و باشقالارى وار. بونلار دا آذرى دئىللر كى، ولى موعليم دئدى كى، توفيق قولىيئو بونو دئىن زامان زالا سوكونت چۆكدو. هامى توفيق موعليم اوچون ناراحتلىق كئچىرىدى كى، ايندى اونو ك ق ب-يه آپاراجاقلار. روس گئئترالى ايسه چوخ فيكره دالدى و دئدى كى، سىزىن فيكرىنيز حاقيندا نۆوبتى ايجلاسا دانىشارىق. سونراكى ايجلاسا هئچ گئئترال دا گلمه دى، بو حاقددا صۇحبت ده اولمادى.

اوزون ايللر بىر اونيوئرسىتئتده ايشله ديگىم پروف. توفيق قولىيئو آذربايجاندا و اونون حودودلاريندا ياخشى تانىنان بىر عالمىدىر. آما توفيق فريد ايمضاسى ايسه ياخين زاماندا راست گلدىگىم ايمضادى. سون ايللرده حياتىن آمانسىز بىر فاجيعه سى ايله قارشىلاشاراق يئگانە اوغلو فريدى ايتىر بو بؤيوك عالمين شعرلرینه سئچدىگى توفيق فريد ايمضاسى اونون يئنى تخلصودور.

چاپا حاضىرلانين «تورك توركوسو» كىتابى توفيق فريدىن شعرلردىر. بو شعرلرده فردى بىر فاجيعه نى ياشايان آتاسى

ایضاحلی لوغتلر

MENECEMENT

آبستئیزم - حقوقی نورمالار، او جومله دن امک قانونچولوغونا محل قويمادان، هنج بير عودرلو سبب اولمادان ايشه چيخماما.

آبستراکسييا - تفککورون اساس عمليات فورماسيدير. بورادا بير قايدا اولراق تدقيق ائديلن اوبيئکتين، حادثه و پروسئسلرين بير سيرا اهميتسيز، غیری - مهم علامتليريندن فيکرن صرفنظر ائدیلیر و نتیجه ده ذهني امگين نتیجه سی اولان مووافيق آنلايشلار، مودئلر، ايدئيالار، نظرييه لر، محاکمه لر ايره لی سورولور. آبسترکسييا علمی ايدراکا، ائوريسيتیک پوتئنسيالا ماليک اولدوقدا داها دولغون و پوزيتيو خاراكتئر آلیر، اونون واسيطه سيله رئالليغي عوموميلشدیرمک مومکون اولور، فيکیر، ايدراک توتارلی اولور کی، بو دا اداره ائتمه، مئنئجمننت باخيميندان سون درجه اهميتليدير. موجردلشمه واسيطه سيله فيکرين بوتؤولوگو، تاملیغي تامين ائدیلیر. بورادا فيکری عملياتلار قايداسيندا تحليل (حصه لره آيیرما) و سينتئزين آپاريلماسی نين (ترکیب حيصه لرینی بيرلشدیرمه) بؤيوک اهمیتی واردیر.

آجيو (ACIO) فايز نظرييه سی. آجيو بانکلارين اجرا ائتديکلى عملياتلار گؤره موشريلردن آلدیقلاری حاقدير، وسایطدير. آجيو نظرييه سی باخيميندان پول دؤوربييه سی نين اساسینی فايز درجه سی نين اؤزو تشکیل ائدير. آجيو نظرييه سی نين بانيسي آوستريالی اقتصادچی عالیم

«منیم آذربایجانیم»، «جان آذربایجان»، «وتن عشقی» شعریمده یاشار» کیمی شعرلی آذربایجان، اونون قاراباغی آدلی حالال بیر آنايا حسر اولونموشدور.

دونیا بیر دیالکتیک وحدت ایچریسینده دیر. آلاهیین یاراتدیغی هر شئی بیر دیگرینه مؤحتاجدیر. بو وحدت پوزولارسا، دنیا دا محوریندن دؤنر. یارادیلشین بو دیالکتیک قانونو توفیق فرید «دیالکتیک مؤحتاج» شعرینده اؤزونمخصوص بیر شکیلده یورولماییر. گئجه نین گوندوزه، جیغیرین ایزه، قارغیشین دوغایا، سؤزون دیله، خسته نین درمانا مؤحتاجلیغینی پوئتیک بیر شکیلده دیله گتیره رک اینسانلارین دا یالیز یاخشیلار مؤحتاج اودوغو قناعتینه گلیر: ای اینسانلار، پیسلردن قاچین یاخشیلار اولون مؤحتاج.

«کیمه نه قالیر»، «قصور آختاران» کیمی شعرلی ده حیاتدان گؤزل شیلر گؤزله یرکن حیاتی، اینسانلار آراسینداکی موناسیبتلری بزن مرامینجا گؤرمه یهن شاعیرین آجی-آجی شیکایتلریدیر:

«مرد آدمدان مردلیک قالیر

بد آدمدان بدلیک قالیر.

...صیفتی بولؤولشمیشدن،

حیاتی بیلمه میشدن

آرسیزلیق قالیر...»

«قصور آختاران دانیشیر، یالان،

اؤزوندن راضیدیر.

کیمسه یه وئرمیر سالام». «تورکون تورکوسو» کیتابیندا توپلانمیش چوخسایلی ساتیریک شعرلر ده توفیق فریدین پوئتیک موشاهیده لریدیر، یاشانیلاراق یازیلان شعرلردیر.

ایمکانلارینی نظره آلمادان دیویدئنت اؤدنیشرلینی اولکی آیلار، ایللره نیسبتا آرتیرماسیدیر. بو ایسه شرکتلرین مالیه ریسقلرینی آرتیریر. بین الخالق استاندارتلار باخیمیندان بو آقرئسیو دیویدئنت سیاستی کیمی قبول اولونموشدور. عکسینه، دیویدئنتلر معین مدته فیما داخللی آکوملیاسییا اولوندوقدا داخللی مالیه رئوسرلارینا موثبت تاثیر ائدیر.

آقرئسیو اینوئستیتسییا سیاستی - اینوئستیتسییا سیاستینده فیما و شرکتلرین سرمایا قویولوشوندا جاری گلیرلری معکسیموما چاتدیرماغا (قیسا بیر دؤور عرضینده) جهد ائتمه سیدیر. لاکین بو سیاستده ریسقلر و موسسیه لرین گله جکده بازار دیری نین آرتماسی پئرسپئکتیوی آرخا پلانا چکیلیر. اونا گؤره ده آقرئسیو (مورتجع) اینوئستیتسییا پورتوئلی ده بو اساسدا فورمالاشدیغینا گؤره واخت عاملینده، الاستراتژی مسله لرده، بو پروسئسین اوپتیماللاشماسی گئدیشینده غیری معینلیکلر، ریسقلر چوخالمیش اولور. بو سببدن اینوئستیتسییا سفئراسیندا دا فعال پورتفئل سیاستی آپارماق، اوزومدتللی بازار کونیوکتوراسینی نظره آلماق اؤنملی حساب ائدیلمه لیدیر. پورتفئل نظرییه سی اینوئستیتسییا مئنئجمئنتینده مهم یئر توتور. پورتفئل نظرییه سینده گلیرلر و ریسقلر نیسبتی، سوییه سی، اینوئستیتسییالاشدیرما اوبیئکتلری نین اینوئستیتسییا کئیفیتی، اینوئستیتسییا قرارلاری نین مالیه لشدیریلمه سی، اینوئستیتسییا پورتفئلی نین اوپتیماللاشدیریلماسی مهم یئر توتور.

آمورتیزاسییا فوندو - آمورتیزاسییا فوندو مهم پول وسایطی منبعیدیر. آمورتیزاسییا فوندونون فورمالاشماسی دایمی و فاصیله سیز اولاراق باش وئریر و اساس ایستحصال فوندولاری نین مالیه لشدیریلمه سی نین مقصدلی منبعیدیر. بو باخیمدان موعاصیر دؤورده آمورتیزاسییا سیاستی آدلانان سیاست اینوئستیتسییانین استیموللاشدیریلمه سیندا مهم اهمیت کسب ائتمه لیدیر. مثلاً، عومومی کاپیتال قورولوشو مبلغینده آمورتیزاسییا آیریملاری نین خوصوصی چکسی کئچن عصرین ۹۰-جی ایللرده آتش (آمریکا) (آمریکا)-دا ۶،۶۰٪، فرانسادا ۳،۷۳٪، آلماندا ۲،۷۳٪ اولموشدور. صنایع جه اینکیشاف ائتمیش اؤلکه لرده آمورتیزاسییا سیاستینه سؤزون اصل معناسیندا مالیه سیاستی نین مهم ترکیب حیصه سی کیمی یاناشیلیر.

ای.وون بؤ بؤم باکریک دیر. بورادا مؤوجود حالدا الده اولان نقد پول وسایطی اونون گله جکده گتیره بیله جگی فایدا ایله موقاییسه اندیلیر. اگر مؤوجود، حاضیرکی آندا، شرایطده الده اولان نقد پول داها فایدالیدیرسا، (الوئیشلیدیرسه) اوندا بونون گله جک آرتیمینا احتیاجا مارقا قالمیر. لاکین بازار موحیطی شرایطینده ایندیکی ایله گله جگی موقاییسه ائتمک، ان باشلیجاسی-تئر-تئر دییشن کونیوکتورا موحیطینی نظره آلماق، پروفنولاشدیرماق هئچ ده آسان بیر ایش دئییلدیر. بورادا آیری-آیری دؤورلر عرضینده کی زمان کسگی عاملی باشلیجا شرطدیر. هر بیر زمان کسگی نین ایسه اؤزونه خاص اولان عامللر و سیتواسییا لار سیستمی واردیر. همین زمان کسگینده ایستر میلی، ایستره ده دؤنرلی والیوتا (ارز)، عومومیتله بوتون قییمتلی کاغیذلار (اوراق بهادار) اوزره مظنه سوییه سینده، اینفلیاسییا (تورم) گئدیشینده اهمیتی دیشیکلیکلر باش وئر بیلر، بو دیشیکلر پول صاحبی نین یا زیانینا (اینگیسینه)، یا دا خئیرینه (شرطی) اول بیلر. بو سببدن پول صاحبی ایندیکی آندا اونو خرچلیه جگی و یاخود گله جگه ساخلا یا جاغینی گؤتور-قوی ائتمه لیدیر. پول صاحبی بورادا اصل دیلئما قارشیسیندا قالیر. هم ده نظره آلماق لازیمدیر کی، آوستریا (اطریش) عالیمی نین یاشادیغی دؤورله، موحیطله (۱۸۵۱- ۱۹۱۴) موعاصیر میلی و قلوبال اقتصادی موحیط، کونیوکتورا آراسیندا مهم دیشیکلیکلر واردیر. ایندی دنیا اقتصادیاتی نین، بانکلارین اقتصادی عملیاتلاریندا کی «اویون قایدالاریندا» جیدی ایینتیلر، کنارلاشمالار واردیر. عومومیتله، موعاصیر دؤورده بورادا موختلیف دوشونجه لر، یاناشمالار، پروفنولازلار، واریانتلار اول بیلر. مثلاً: مؤوجود پول مبلغی نین گله جکده فایزله آرتیمی، فایزین کاپیتاللاشماسی سایه سینده نئجه دئیرلر، فایزین فایز گتیرمه سی (انتوسیزم)، آلیش و ساتیشین اینوئستورلارین گؤزله دیکلری مالیه واسیطه لری نین قییمتلرینه اویغون گلیب گلمه مه سی حاللاری و بوندان دا ایره لی گلن فرقلی نتیجه لر، پروبلئلرین مؤوجودلوغو (آلئترناتیو اوردئر و آلئترناتیو ائمور)، بانکلارین اؤز آرالاریندا ریسقلری بؤلوشدورمه قایداسی (اندئرائیتینق کونسورسوم)، وئرلن کرئدیتلرین بانک آکتیولریندن آز و یاخود چوخ اولدوقدا و یاخود کرئدیتلر آکتیولری اوستله مکله مؤوجود واریانت و س **آقرئسیو دیویدئنت سیاست** - آیری-آیری سهامدار شرکتلرین مالیه

آوال - وئىكىسل ضامىنلىك كاغىزىدىر، بانك تامىناتىدۇر. بورادا آوالىست، وئىكىسل صاحىبى قارشىسىندا وئىكىسلدىن ايره لى گلن بوتون عۇدھىلىكلرى اۆز اوزرىنه گۆتۈرۈر. اونا گۆره ده وئىكىسلين اوز طرفىندە آوالىست اۆز ايمضاسىنى قويۇر. وئىكىسل - معين اولونموش فورمادا اولان بورج عۇدھىچىلىگىدۇر. وئىكىسل صاحىبىنه نظردە توتولموش واخت كىچىكىدە بورجلودان اۆز بورجونو آماق حقوفونو وئىر. وئىكىسل موعاصىر تىجارىتدە مەھم حسابلاما و كرئىتلىشمە آلتى كىمى اىستىفادە اولونۇر. بورج پول عۇدھىلىگى اولان وئىكىسلين سادە و كۆچۈرمە (تراتتا) نۆۋەلىرى باردۇر. وئىكىسل قانۇنچولوغو وئىكىسلين وئىلمە سى نىن قايداسىنى معين ائدۇر. وئىكىسل عۇدھە لىگى بانك طرفىندەن دە ضامانلىنىرىلە بىلر. بو بورج عۇدھە چىلىگى معين سۆۋدلىشمە اساسىندا مئيدانا چىخىر، كرئىت و بورجو گىرى قايتارما واسىطە سىنە چئوريلن موستقىل موقاويلە سىندى رولونو اوينايىر. وئىكىسللرلە اۋدىنىش ناتامام و تام عكىسئەت فورماسىندا اولۇر. وئىكىسل عكىسئەتتى وئىكىسلين اۋدىنىشىنە (بو ساحە دە كى عۇدھە لىيە) راضىلىق وئىرگى ايفادە ائدۇر.

آوانتىورىزم - قوۋوۋە لر نىسبىتىنى، قانۇناۋىغونولۇقلارنى، رئال شرايطى نظره آلمادان حىياتا كىچىرىلن سىياسەت، فعالىت و داۋرانىشىدۇر.

آوتاركىيا - بىن الخالق امك بۇلگوسونو، اقتصادى امكداشلىغىن ضرورىلىگىنى نظره آلمايان و بونولدا اۋز اۋلكە سىنى دىگر دۋولتلىرىن تجرىد ائتمە موقىيىندە دوران اقتصادى سىياسەت، اقتصادى اينكىشافدا سىئىراتىزم، تجرىدچىلىك مئىلىنى قبول ائتمە. موعاصىر دۋوردە بىر سىرا دۋولتلىر آوتاركىياچى مئىلى اساس گۆتۈرە رك بىن الخالق امك بۇلگوسونو، فايدالى قارشىلىقلى اقتصادى امكداشلىغى نظره آلمىر، گىتىرىلن امتە لره يوكسك گۆمروك (گۆمروك محدودىتلىگى) قويۇر، محصوللار يوكسك قىيمىتلىر معين ائدۇر و تصروفات علاقە لرىنى پوزماق اوچون دىگر مانعە لر تۆرە دىر. بو ايسە نتيجه اعتىبارىلە، نىنكى باشقا دۋولتلىر، ھىچىنن ھىمىن علاقە لرى پوزان دۋولتىن اۋزۈنە دە ضرر گىتىرىر. قاپالى اقتصادى اينكىشاف موعاصىر دۋورون (پوستسۋوئ دۋولتلىرىندە) تصروفاتچىلىق مئىللىرىنە ايدىدۇر. بئلە مئىللر ۱۹۹۱-جى ايلدە سىسرى (شوروى)- نىن

داغىلماسىندان سونرا بو اتفاقىن كىچىمىش رىسپوبلىكالارى آراسىندا داھا ايدىن شكىلدە اۋزونو گۆستىمىشىدۇر. بو، ادارە ائتمە سىستىمى نىن يىنى رئال شرايطە اۋغونلاشماسىدۇر. ادارە ائتمە و كىبىرنىتىكا علمىندە آداپتىو ادارە ائتمە، آداپتىو ستراتىگىيا، آداپتاسىيا اولونموش سىستىملىر كىمى ايفادە لر و پروسۇسلر واردۇر.

آداپتاسىيا - سىستىمىن اۋز وضعىتى و داۋرانىشىنى دىيشە بىلمە قابىلىتى. مئىن، خارىجى موحىطلە باغلى سىستىمىن پارامىترلىرى، استروكتورو، فعالىت آلقورىتمىلىرىندە باش وئىن دىيشىكلىكلر بىر سۆزلە، دىيشىن شرايطە سىستىمىن آداپتىولىك قابىلىتى. و ياخود ايشچىلارنى، امكداشلارنى يىنى موحىطە داخىل اولماسى، فىرما و شىركىتلىرىن، تىشكىلاتلارنى نورما و قايدالارنى، كورپوراتىو مدنىتە، فورمال و غىرى - فورمال علاقە لره اۋغونلاشما. آداپتاسىيا اوچ مرحلە دن-تانيشلىق، قىيمىتلىدىرمە و ايدىنتىفىكاسىيا مرحلە لرىندەن عىبارتدۇر. آداپتاسىيا سۋىيە سى، صورتى ھىم آداپتانتدان و ھىم دە اىستىھسال، تىشكىلات عامىللىرىندەن آسىلى اولۇر.

تىكىكى سىستىمىلرىن آداپتاسىياسى داھا چئوپك و دىيشىكىدۇر. مئىن، بازار اقتصادىياتى ايلە علاقە دار اولاراق اقتصادى سىستىمىلردە منفعەت، امتە-پول، موبادىلە و س. كاتىقورىيا و گۆستىرىجىلرىن كىفىيتجە دىيشىلمە سى بو سىستىمىن آداپتىو داۋرانىشىنا اھمىتلى درجە دە تاثير گۆستىرمىش و اوونىن تىنظىلمە مە و بىن الخالق اىنتىقراسىيا فونكىسىياسىنى چتىنلىشىدىرىدۇر. اقتصادى سىستىمىلرىن چوخ اوكلادلىغا، موختىلىف مولكىت فورمالارنى اساسلانماسى ھىم دە سوسىيال آداپتاسىيانى چتىنلىشىدىرىدۇر.

آددىتۋولىك و غىرى - آددىتۋولىك - سىستىمىن حىصە لرى و تاملىغى آراسىنداكى علاقە ، نىسبەت. آددىتۋولىك سىستىمىن، اۋبىئكتىن حىصە لرى نىن مجموعىسوندان عىبارت اولماسىدۇر. لاكىن ائلە عنصورلر واردۇر كى، اونلار ھىمىن سىستىمىن خاصە لرىنە اۋغون گلمىر، سىنئىرگىتتىك بوتۇۋولوك اولمۇر، بو سبىدن غىرى - آددىتۋولىك تىشكىل ائدۇر، اونا گۆرە دە بورادا ھىمىن حالا تاثير ائىن عامىللىرى دە نظره آماق لازىمدۇر، يوخسا سىستىمىن تاملىغى پوزولا بىلر. ...